

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΗΣ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ ΣΧΟΛΗΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ ΟΗΣ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΔΥΚΕΙΩΝ
ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ
ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ 3438

ΕΚΔΟΣΙΣ Γ'

'Αριθ. ἀδείας κυκλοφορίας	73493
	16.11.34
Τιμὴ ἄνευ βιβλιοσήμου	Δρ. 65.—
'Αξία βιβλιοσήμου	> 26.—
Πρόσθετος φόρος 'Αναγκ. Δανείου ..	> 7.80
Συνολικὴ τιμὴ ...	Δρ. 98.80

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
52 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ) — 52

1934

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΗΙ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΙ ΣΧΟΛΗΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ ΟΗΣ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΔΥΚΕΙΩΝ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ 3438

ΕΚΔΟΣΙΣ Γ'

(Αντίτυπα 1000)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΛΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

52 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ) — 52

1934

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συλλογέως.

Αγρινίου

Σημείωσις. Ὁπου τυχὸν παρουσιάζεται ἀπορία, ἢς συμβουλεύεται ὁ ἀναγνώστης τὸ ἐν τέλει τοῦ βιβλίου *B' Παράρτημα* (σελ. 353 κ.ξ.).

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

“**Η σημαία τῆς Καλλιπόλεως.**

Παύλου Νιοβάνα.

“Η τελευταία ἐλληνική σημαία, ή ὅποιας διαβατική, ως ὥραιον ὄντερον, ἐσδήσθη ἡ ἐλευθερία, ὅπηρεν ἡ σημαία τῆς Καλλιπόλεως. Αὐτὴ ἀχριθῶς, ἡ ὅποια πρώτη, κατὰ μοιραίαν σύμπτωσιν, ἐκήρυξε μὲ τὸ ὑπερήφανον ἀνέμισμά της τὰ ἐλευθέρια εἰς τὴν χώραν τῶν προσιωνίων σκλάδων.

Μετὰ πόσους ἀγῶνας καὶ ἔναντίον πόσων ἀντιδράσεων εἶχεν ὑψηθῆ κατὰ τὴν μακρυνὴν ἐκείνην εὐτυχισμένην ἡμέραν, ἡ σημαία τῆς Ἐλλάδος ἐπὶ τῆς πανηγυρίζουσας πόλεως! Ἔφθασε στιγμή, κατὰ τὴν ὅποιαν οἱ σκλάδοι εἶχον ἀρχίσει νὰ διστάζουν διὰ τὴν ἐλευθερίαν των. Τόσον ἀργοῦσαν νὰ περάσουν αἱ ὥραι διὰ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀνοιμεῖνει καρτερικῶς ἐπὶ αἰῶνας, καὶ χωρὶς γὰ λιποψυχήσουν οὕτε μίαν στιγμήν, τὴν μεγάλην ἡμέραν. Ἐπὶ τέλους, ἡ μεγάλη ἐπηγγελμένη ἡμέρα ἔφθασε. Διεθνῆ ἀγήματα, καθιεροῦντα τὴν θρακικὴν ἐλευθερίαν, εἶχον παραταχθῆ διὰ ν' ἀπογείμουν τὰς τιμὰς τῶν τετιμημένων πρὸς τὰ ἐλληνικὰ χρώματα. Τὰ ὅπλα παρουσιάσθησαν εἰς εὐλαβῆ χαιρετισμόν. Καὶ ἕνα παράγγελμα, τὸ ὅποιον συγεκλόνισε τὰς ψυχὰς τῶν ζωντανῶν

καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν τάφων, ὡς φωνὴ Ἀρχαγγέλου ἀντίχησεν :
«Ἄλρε !...»

“Η συγεπτυμένη, ὡς ἄνθος ἔτοιμον γ' ἀνοίξῃ εἰς τὸ φῶς μιᾶς ἐκριψῆς ἀνατολῆς, σημαῖα ἐπτερώθη πρὸς τὰ ὅψη ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἵστοῦ, ἐσταμάτησεν εἰς τὴν κορυφήν του, ἔξετυλίχθη, ὡς θαῦμα, καὶ δὲ οὐρανὸς ἐγέμισεν ἀπὸ τὸν θρίαμβον τῶν χρωμάτων της.

Πρὸ δὲ λίγων ἡμερῶν πάλιν ἡ ἰδία πομπὴ—ὑπάρχουν ἴδια πράγματα πενθίμως διαφορετικά—ἐκινήθη εἰς τὸν ἴδιον τόπον, εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον. Διεθνὴ ἀγήματα εἶχον παραταχθῆ πάλιν διὰ γ' ἀποδώσουν τὰς νεκρωσίμους τιμάς εἰς τὴν ἰδίαν σημαίαν, τῆς δποίας οἱ κυριατισμοὶ ὁμοίαζαν μὲν ψυχορράγμα. Τὰ ἔπλα παρουσιάσθησαν πάλιν εἰς εὐλαβῆ, πένθιμον χαιρετισμόν. “Ἐνα παράγγελμα, τὸ δποῖον ἐσκόρπισε βίγη θανάτου εἰς τὰ κόκκαλα τῶν νεκρῶν, τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων νεκρῶν, ἀντίχησεν :

«὾πόστειλον !»

“Αλλὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀκριβῶς, συνέδη τὸ καταπληκτικὸν μυστήριον, τὸ δποῖον ἀναφέρουν ἐπίσημοι ἐκθέσεις πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον. “Ο παρὰ τὸν ἴστον ναύτης ἔσυρε τὸ λεπτὸν σχοινάκι, ἐπὶ τοῦ δποίου ἐπρόκειτο γὰρ διασθήση πρὸς τὴν γῆν, ὑποστελλομένη, ἢ σημαία. “Αλλ’ ἡ σημαία ἔμεινεν εἰς τὴν θέσιν της. “Ἐνας αἰφνίδιος κόμβος εἰς τὸ δάκρυν τοῦ ἴστου ἐσταμάτησε τὴν ἔκτελεσιν τοῦ χειρισμοῦ. “Η σημαία, ὡς γὰρ εἶχεν ἀποκτήσει ψυχὴν ἀνθρώπου, ἥργετο γὰρ ὑπακούση εἰς τὴν ἀδικούν διαταγήν. Καὶ ἔξαχολουθοῦσε γὰρ μένη εἰς τὴν θέσιν της καὶ εἰς τὸν οὐρανόν της. Καμμία προσπάθεια, κανεὶς τεχνικὸς χειρισμός, καμμία βίᾳ δὲν ἐστάθησαν ἵκανα γὰρ τὴν μετακινήσουν. “Εμεινεν ἐκεῖ ὅπου ἐτάχθη, ὡς στρατιώτης, ἀποφρασισμένος γ' ἀποθάνη ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων. Καὶ ἐχρειάσθη τότε δὲ ἔλλην ναύτης, μὲν τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, γ' ἀγαρριχηθῆ ἐπὶ τοῦ ἴστου καὶ γὰρ καταβιβάση τὴν τραγικὴν σημαίαν, σφίγγων αὐτήν, ὡς ἀγαπημένον νεκρόν, ἐπάνω εἰς τὸ στῆθός του.

“Το ἀρά γε ἔνας σιωπηλὸς οἰωνός ; “Το μόνον μία τραγικὴ διαμαρτυρία ; “Ωρισμένως δὲν ἦτο ἀπλῆ σύμπτωσις. Τὰ μεγάλα ιερὰ σύμβολα—τὸ ἱερώτερον δλων ἡ σημαία—ἔχουν τὴν ἴδιαν των ψυχῆς. Διότι, ἡ ψυχὴ δλοκλήρων λαῶν, δέ πόνος των καὶ ἡ χαρά των, εἶναι ἡ ψυχὴ των.

16 Δεκεμβρίου 1922.

‘Ο μαρτυρικός θάνατος
του Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσοστόμου.

Σπυρ. Λοβέρδου.

Εἰσαγωγή. Τὸ τεμάχιον εἶναι τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τῆς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τὸ 1929 δημοσιευθείσης βιογραφίας τοῦ ἀειμνήστου Ἱεράρχου.

‘Ο Χρυσόστομος ἐγεννήθη τὸ 1867 εἰς τὴν μικρὰν κωμόπολιν τῆς Βιθυνίας Τρίγλιαν. ‘Ο πατέρος του Νικόλαος Καλαφάτης ἦτο δημιογέρων. Ἡ μητέρα του εἶχε τάξει τὸν Χρυσόστομον, ἐνῷ ἦτο ἀκόμη βρέφος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ποάγματι οὕτος ἔδειξεν ἐνωρίς μεγάλην κλίσιν πρὸς τὸ Ἱερατικὸν στάδιον. Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ σχολεῖον τῆς πατρίδος του διακρινόμενος πάντοτε εἰς τὰ μαθήματα, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρός του τὸ 1884 εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, ὅπου ὑπήρχησε νὰ εὔρῃ ἀρίστους διδασκάλους. Ἐκ τῆς Σχολῆς ἀπεφοίτησεν ἀριστεύσας τὸ 1892, χειροτονηθεὶς δὲ προσελήφθη ἀμέσως ὡς ἀρχιδιάκονος ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Κωνσταντίνου Βαλλιάδου εἰς Μιτυλήνην καὶ ἐπειτα εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἐφέσου, ὅπου μετ’ ὀλίγον μετετέθη ὁ προστάτης αὐτοῦ. ‘Ο Χρυσόστομος, καλλίφωνος ὅπως ἦτο, εὐγλωττος κηρυξε τοῦ θείου λόγου, ἔχων τὸ Ἱερὸν πῦρ τοῦ ἐμπνευσμένου Χριστιανοῦ, ἐπεβλήθη ἀμέσως εἰς τὴν κοινὴν ἐκτίμησιν καὶ συμπάθειαν. Τότε συνέγραψε καὶ δγκῶδες δίτομον ἔργον «περὶ Ἐκκλησίας». Μετ’ ὀλίγον, τὸ 1897, ἐκλεγέντος τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, παρηκολούθησεν αὐτὸν ὁ Χρυσόστομος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐκειδοτονήθη πρεσβύτερος καὶ ὑπηρέτησεν ὡς Μέγας Πρωτοσύγγελος τῶν Πατριαρχείων, ἥτοι ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριάρχου καὶ ἀναπληρώτης αὐτοῦ ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν διοικητικῶν καθηκόντων του ὡς Ἱεράρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ διέπρεψεν ὁ Χρυσόστομος, ἥ δὲ Ἐκκλησία, ἀμείβουσα τὰς πολλαπλᾶς ὑπηρεσίας του, προήγαγεν αὐτόν, νεώτατον ἔτι, τὸ 1902, εἰς μητροπολίτην Δράμας. Ἐνταῦθα δὲ Ἱεράρχης ἀνέπτυξε δρᾶσιν πολυσχιδεστάτην ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. Εἶχεν ἀρχίσει ἥδη ὁ μακεδονικὸς ἄγων, βουλγαρικὰ δὲ ἀνταρτικὰ σώματα ἐβιαιοπράγουν κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας, καταλαμβάνοντες ἐκκλησίας, δολοφονοῦντες προκρίτους καὶ ἔξαναγκά-

ζοντες δια τῆς βίας τοὺς πληθυσμοὺς νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὸ σχίσμα. Ὁ Χρυσόστομος πλήρης θάρρους ἀρχίζει τὸν ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγῶνα. Χωρὶς νὰ λαμβάνῃ καθόλου ὑπὸ δύψιν τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὅποιους ἔξετίθετο, περιοδεύει διαιρκῶς τὴν ἐπαρχίαν του, κηρύττει τακτικῶς, ἰδρύει σχολεῖα, ἐκκλησίας, γυμναστήρια, ὁρφανοτροφεῖα, φιλοπτώχους ἀδελφότητας, μὲ δὲ λόγια λόγια ἀναπτερώνει τὸ φρόνημα τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐπαναφέρει εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν τοὺς πρὸς στιγμὴν λιποψυχήσαντας. Φυσικὴ συνέπεια τῆς δράσεως ταύτης ὑπῆρξε τὸ κοινὸν ἐναντίον αὐτοῦ μῆσος τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Τούρκων. Ἐπανειλημμέναι ἀπόπειρα ἐγένοντο κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῶν βουλγαριζόντων, αἱ δὲ τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἔξι ἄλλου, αἵτινες ἐμαίνοντο κατ’ αὐτοῦ, ἀπηγόρευσαν εἰς αὐτὸν τὰς περιοδείας του, καὶ τέλος ἐπέτυχον κατὰ τὸ 1907 τὴν ἀνάκλησίν του. Ὁ Ἱεράρχης κατέφυγε τότε εἰς τὴν πατρίδα του Τρίγλιαν. Τὸ ἐπόμενον ὅμως ἔτος, μόλις ἀνεκηρυχθῆ τὸ Σύνταγμα εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐπανῆλθε πανηγυριῶς εἰς τὴν ἔδραν αὐτοῦ. Ἀλλὰ δὲν ἐπέρασαν πολλοὶ μῆνες καὶ οἱ Τούρκοι πάλιν ἐξεδίωξαν αὐτὸν καὶ τὸν ἡγάκιαν νὰ ἐπανέλθῃ ἐκ νέου εἰς τὴν πατρίδα του. Τότε πᾶσα σχεδὸν κεγούμενη μητρόπολις ἔζητει ἀπὸ τὰ Πατριαρχεῖα τὴν πλήρωσιν τῆς χρησιμούσης ἔδρας διὰ τοῦ Χρυσόστόμου. Τέλος ἡ Σμύρνη ἡντύχησε νὰ λάβῃ αὐτὸν τὸ 1910 ὡς Μητροπολίτην αὐτῆς. Ἡ δρᾶσις τοῦ Ἱεράρχου εἰς τὴν νέαν ταύτην θέσιν ὑπῆρξεν ἐντονωτέρα καὶ λαμπροτέρα. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐκίνησε καὶ δριμυτέραν τὴν ἐναντίον του δργὴν τῶν Τούρκων, οἵτινες, μόλις ἐξερράγη ὁ εὐρωπαϊκὸς πόλεμος, ἔχηνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ ὁ Ἱεράρχης παρέμεινε καθ’ ὅλον τὸ διάστημα τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἀφωσιῶθη δὲ εἰς τὴν συγγραφὴν βιβλίων εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν περὶ τῶν ἀπανθρώπων διωγμῶν, τοὺς ὅποιους εἶχον ἐνεργήσει οἱ Τούρκοι κατὰ τοῦ μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μόλις ὑπεργάφη ἡ ἀνοκωχὴ τὸ 1918, ὁ Χρυσόστομος ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ, ἐν μέσῳ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν Σμυρναίων, εἰς τὴν ἔδραν αὐτοῦ. Ἐκεῖ ἦλθεν εἰς νέαν σύγκρουσιν μὲ τὸν τότε διοικητὴν τῆς Σμύρνης στρατηγὸν Νουρεδδίν πασᾶν, ὅστις, ὑποπτεύων ὅτι οἱ ἐν Ηαρισίοις συνεδριάζοντες ἀντιπρόσωποι τῶν νικητῶν ἔμελλον νὰ παραχωρήσωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν δυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν, εἰργάζετο μυστικῶς ἵνα ἀμυνθῇ, διανέμων ὅπλα εἰς τοὺς Τούρκους καὶ παρασκευάζων ἐν

γένει αὐτοὺς εἰς ἀντίστασιν. Τούτου τὰς ἐνεργείας μετὰ πειστη-
ρίων περὶ τῆς ἐνοχῆς του κατήγγειλεν ὁ Ἱεράρχης εἰς τὸν ἄρμο-
στὰς τῶν Δυνάμεων καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ. Τέλος,
ἐκεῖνα τὰ δποῖα ἀπὸ ἑτῶν ἐκήρυξε, προσέλεγε καὶ διὰ τὰ δποῖα
εἰργάζετο ὁ Χρυσόστομος, ἐπετελέσθησαν. Ἀπὸ τῆς 1ης Μαΐου
1919 ἡ Σμύρνη μετὰ τῆς ἐνδοχώρας κατέστη Ἑλληνική. Ὁ Ἱεράρ-
χης ἔζησε τότε τὰς ὠραιοτέρας ἡμέρας τῆς ζωῆς του.... ἀλλὰ καὶ
τὰς θλιβερωτέρας δυστυχῶς εὐθὺς κατόπιν, ὅταν περιιδεῆς ἔβλε-
πεν ὅτι τὸ ἔπειτα ἀπὸ τόσων αἰώνων ὅνειρα καὶ τόσας θυσίας
καὶ ποταμοὺς αἷμάτων ἀνεγερθὲν οἰκοδόμημα ἐκινδύνευε νὰ κοη-
μισθῇ. Τέλος, ὅτε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1922 αἱ Δυνάμεις ἐπρότει-
ναν τὴν ἐκκένωσιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρα-
τοῦ καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἀποκατάστασιν τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας, ὁ
Χρυσόστομος συνέστησε τὴν «Παμικρασιατικὴν ἄμυναν» καὶ,
συγκαλέσας τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς δημογέροντας καὶ προκορί-
τους, προέτεινε τὴν ταχεῖαν ἔξι ἵδιων δργάνωσιν τοῦ μικρασιατι-
κοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ καθολικῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ πάσης ὑλικῆς
θυσίας, πρὸς διάσωσιν τῆς κινδυνευόσης ἐλευθερίας. Ἄλλο ἥτο
πλέον ἀργά. Ἡ ὥρα τῆς τραγικῆς καταστροφῆς εἶχε σημάνει...

Ἴστορικαι ἡμέραι τοῦ Αὐγούστου τοῦ τρομεροῦ ἔτους 1922.

14 Αὐγούστου.—Ἡ Σμύρνη ἔχει τὴν συγήθη ζωηρὰν ὄψιν
της. Οἱ κεντρικοὶ δρόμοι πλήρεις κινήσεως. Περιπατηταὶ ἀμέριμνοι
εἰς τὸν παραλιακὸν δρόμον. Ἡ «Λέσχη τῶν κυνηγῶν» καὶ ἡ «Ἐλ-
ληνικὴ Λέσχη» καὶ τὰ καφενεῖα καὶ τὰ ἀλλα κοσμικὰ κέντρα
κατάφωτα καὶ ἑορταστικά. Τίποτε δὲν προδίδει τὴν Ἕγγίζουσαν
θύελλαν. Είναι: ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς ἡρέμου ζωῆς εἰς τὴν ἐλευ-
θέραν Σμύρνην.

15 Αὐγούστου.—Ἄστραπαια μετάδοσις εἰς τὴν πόλιν τῶν
θυλιθερῶν εἰδήσεων. Ὁμιλος ἀγησύχων πολιτῶν εἰς τὸ διοικητήριον
καὶ τὴν μητρόπολιν. Καθηγουμένης ἀνακοινωθὲν τῆς Διοικήσεως.
Ἐσπέρα ἡρεμωτέρα.

16 Αὐγούστου.—Ἐντείνεται ἡ ἀνησυχία. Ἐναρξις συρροής
προσφύγων. Αἱ δικτυπώσεις τῆς ἐκδόσεως διαβατηρίων ἀγακόπτουν
τὸ ρεῦμα τῆς ἔξοδου. Ἀγωνία καὶ σύγχυσις εἰς τὴν πόλιν. Ἐπίση-
μος δειθαίωσις περὶ ἀντοχῆς ἐπὶ μαρτὸν χρόνον τοῦ μετώπου. Κα-
ταγυκτικὴ παράκλησις εἰς τὸν γαὸν τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς. Ὁ ἀρχι-

στράτηγος ἀνάπτων λαμπάδα προσεύχεται. Ὁνθαρρυγτικοὶ λόγοι τοῦ μητροπολίτου πρὸς τοὺς ἐκκλησιαζομένους.

18 Αὐγούστου.—"Αφιξις καὶ διλιγόντος δικαιονή τῶν ὑπουργῶν Στράτου καὶ Θεοτόκη. Ἀπόφασις ταχείας ἐκκενώσεως. Ἡ ἀρμοστείᾳ ἀνακαλεῖται τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ ἐσωτερικοῦ μὲν ὁδηγίας, ὅπως μὴ προκαλέσουν τὴν ἀνησυχίαν τῶν κατοίκων. Ἀποκαρδιώτερὸν θέαμα τῷ εἰσερχομένῳ φυγῆδων τοῦ στρατοῦ. Ὁνταρξις ἐπιθέσεως προστρύγων. Μεγάλη ἔλλειψις τροφίμων. Ὁ μητροπολίτης ἀπευθύνει ἐκκλησιαῖς πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κανταβρυγίας.

21 Αὐγούστου.—"Ἐντογοι: ἐνέργειαι τοῦ μητροπολίτου διὰ τὴν προστασίαν τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ ἀρμοστὴς παραπέμπει τὸν μητροπολίτην εἰς τὸν Ἀγγλον γενικὸν πρόξενον καὶ τὸν Ἀγγλον ναύαρχον. Ἀμφότεροι ζητοῦν δεκαήμερον προθεσμίαν διὰ τὴν συνεννόησιν καὶ τὴν λῆψιν τῶν ἀπαιτουμένων μέτρων. Εἰς τὸν λιμένα τῆς Σμύρνης εὑρίσκονται δύο ἀγγλικὰ πολεμικά, δύο γαλλικὰ καὶ τρία ἀμερικανικά. Ἐπιθέσις τοῦ στρατοῦ ἐκ διαφόρων σημείων τῆς παραλίας. Κατάπλους τοῦ ἀγγλικοῦ θωρηκτοῦ Γεωργίου Ε' καὶ τοῦ γαλλικοῦ Ἐρνέστ Ρενάν.

"Ο μητροπολίτης διανέμει ἀρτον καὶ γάλα εἰς τὰ παιδία τῶν συγκεντρωθέντων καὶ ἐν ὑπαίθρῳ κατηγορισμένων χιλιάδων προσφύγων.

23 Αὐγούστου.—"Αφιξις τοῦ γέου ἀρχηγοῦ κ. Πολυμενάκου. Ἐπιτροπὴ Μικρασιατῶν πρὸ τοῦ διοικητηρίου ἀξιοῖ ἀπειλητικῶς νὰ παραλάβῃ τὰ πολεμεφόδια τοῦ στρατοῦ διὰ τὴν ὀργάνωσιν ἀμύνης εἰς τὸ οὔφωμα τοῦ Νυμφαίου. Κατάπλους τῶν πλοίων, τῶν μεταφερόντων τὴν μεραρχίαν Θράκης. Οὐδεὶς στρατιώτης ἀποβιβάζεται.

"Ο μητροπολίτης Σμύρνης ἀπευθύνει τὸ τελευταῖον ἔγγραφόν του πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα:

«Παγαγιώτατε Δέσποτα,

Πιστεύω διτὶ ἐλήφθη τὸ ἀπὸ 18ης καὶ 19ης γράμμα μου, τὸ ἔξαγγέλλον τὰς μεγάλας καὶ ἀθεραπεύτους συμφορὰς τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μὴ δυνάμενος διὰ χάρτου καὶ μελάνης νὰ περιγράψω τὴν ἀφαντάστως κρίσιμου καὶ ὀδυνηράν κατάστασιν, ἔχρινα εὔλογον νὰ προτείνω εἰς τὰ δύο κοινοτικὰ σώματα νὰ ἔξαποστείλωμεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν ἐπιδότην δημογέροντα κ. Σ. Σολομωνίδην, διστις θὰ ἐκθέσῃ "Υμῖν προφορικῶς τὰ πάντα καὶ

θὰ συσκεφθῇ μεθ' Υμῶν, ἔστω καὶ κατὰ τὴν διωδεκάτην ὥραν, ἐὰν εἰγαι ὅμοιαν νὰ γίνῃ τι διὰ τὴν θεραπείαν τῆς καταστροφῆς».

25 Αὐγούστου.—Αγωνιώδης προσπάθεια τῶν προσφύγων πρὸς ἐπιδίβασιν ἐπὶ τῶν πλοίων. Ὁ ἀρχιστράτηγος μεταφέρει ἐπὶ πλοίου τὸ ἀρχηγεῖον. Συμπλήρωσις στρατιωτικῆς ἐκκενώσεως. Η πόλις ἀνυπεράσπιστος. Ἀποβιθάζονται περιπολίαι Εὐρωπαίων ναυτῶν, ἔχουσαι αὐστηρὰς δῦνηγίας, ὅπως περιορισθοῦν μόνον εἰς τὴν φρούρησιν τῶν ξένων ἰδρυμάτων. Ο μητροπολίτης ἐνεργῶν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν χριστιανῶν ἐπισκέπτεται τὸν κ. Χόρτων, πρόξενον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ζετεῖς εἰς τὸ βιβλίον του «The Blight of Asia» γράφει: «Ο μητροπολίτης ήτο κάτωχρος, ή σκιὰ τοῦ ἐγγίζοντος θανάτου ἡπλοῦτο ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας του. Όλιγιστοι ἔξι δοσῶν ἀναγνώσουν τὰς γραμμάς αὐτᾶς θὰ ἐννοήσουν τὴν σημασίαν τοῦ φαινομένου τούτου...»

Ο ἀρχιεπίσκοπος τῶν καθολικῶν ἔξασφαλίζει κατάλληλον θέσιν ἐπὶ ἀναχωρεῦντος ἀτμοπλοίου καὶ ἔξορκίζει τὸν μητροπολίτην γὰρ ἀναχωρήσῃ, ὑπενθυμίζων εἰς αὐτὸν ὅτι περιήλθεν εἰς μεγάλην δεξύτητα μὲ τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς καὶ βιβλία ἐνυπογράφως συνέγραψε διὰ τὰς τουρκικὰς ὄμοτήτας. Ο μητροπολίτης εἰς τόνον γαληνίας καὶ ἀκλονήτου ἀποφάσεως ἀπαντᾷ: «Παράδοσις τοῦ ἐλληνικοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ ὑποχρέωσις τοῦ καλοῦ ποιμένος εἰγαι νὰ παραμείνῃ μὲ τὸ ποίμνιόν του».

26 Αὐγούστου.—Ο ὑπατος ἀρμοστὴς ἐπιχειρῶν νὰ ἀναχωρήσῃ ἀναχαιτίζεται ὑπὸ ἐξηγριωμένου πλήθους. Λγγίλεκὸν ἄγγημα ἔξασφαλίζει τὴν ἐπιδίβασίν του ἐπὶ τοῦ «Σιδηροῦ Δουκός». Τελευταῖοι δημιούροι λειτουργοὶ ἀναχωροῦν δι πρύτανις κ. Καραθεοδωρῆς καὶ δι ταμίας κ. Ρεβελῆς συγαποκομίζοντες δλα τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα τῆς ὑπηρεσίας των. Ἀποπλέουν τὰ τελευταῖα πλοῖα κατάφορτα προσφύγων. Χιλιάδες χριστιανῶν παραμείναντες ἐλλείψει μεταχωγίκῶν μέσων εὑρίσκουν καταφύγιον εἰς οἰκίας Εὐρωπαίων καὶ εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ τῆς Ἅγιας Φωτεινῆς.

Τὴν 4.30 μ. μ. καταδιβάζεται η ἐλληνικὴ σημαία. Ἐπὶ κεφαλῆς ἀτάκτων Τσετῶν ἵππεων εἰσέρχεται δι Κιόρ Μπεχλιδάν. Τρομοκρατία εἰς τὴν πόλιν. Ο μητροπολίτης ἐπιστρέφει εἰς τὴν μητρόπολιν ἔξασφαλίσας δλίγα τρόφιμα διὰ τοὺς κατακλύζοντας τὰ γραφεῖα, τὸν ναὸν καὶ τὸ προαύλιον πρόσφυγας τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἀνήκοντας σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς ἄλλας μητροπόλεις. Ο ἀδελφός του Εὐγένιος τὸν δοηθεῖ εἰς τὸ φιλάνθρωπον ἔργον του. Οὐ-

τος ἀρνηθεὶς νὰ τὸν ἀποχωρισθῇ φυλακίζεται ἐλίγας ημέρας ὥραδύτερον καὶ μετὰ ἔξι μῆνας ἀπαγχονίζεται: διὸ ἀποφάσεως τουρκικοῦ δικαστηρίου.

27 Αὐγούστου, Σάββατον.—Ο μητροπολίτης κάτωχρος ἀπὸ τὴν γηστείαν καὶ τὴν ὁμηρίαν εἰσέρχεται τὴν Τηγν πρωινὴν ὥραν εἰς τὸ ίερὸν τοῦ γαοῦ διὰ νὰ προσευχηθῇ. Ο γαὸς ἐπληρώθη ἀσφυκτικῶς ἀπὸ τὸν κατηγυλισμένον εἰς τὴν μητρόπολιν κόσμον. Μετὸ δὲ λίγην ὥραν ἐμφανίζεται διὰ μητροπολίτης ἀπὸ τῆς ὥραίας πύλης μὲ στερεὸν τὸ γόνυ, φωτεινὸν τὸ μέτωπον, ἀπαστράπτοντας τοὺς δρθαλμούς. Ἐγρυπτέτησεν ὡς ἀμαρτωλὸς εἰς τὸ ίερὸν βῆμα πρὸ τοῦ ἕσταυρωμένου καὶ τώρα μὲ τὸ ῥῆγος

‘Ο Σμύρνης Χρυσόστομος.
(Εἰκὼν τοῦ ζωγράφου Κ. Ηαρθένη).

τῆς θείας προσευχῆς ἡγέρθη ὡς θσίος.

«Η Θεία Πρόνοια», λέγει πρὸς τοὺς ἐκκλησιαῖομένους, «δοκιμάζει τὴν πίστιν μας καὶ τὸ θάρρος μας καὶ τὴν ὑπομονὴν μας τὴν ὥραν αὐτήν. Ἀλλοὶ δὲ Θεός δὲν ἐγκαταλείπει τοὺς χριστιανούς. Εἰς τὰς τρικυμίας ἀναρριάνεται διὰ καλὸς ναυτικὸς καὶ εἰς τὰς δοκιμασίας διὰ καλὸς χριστιανός. Προσεύχεσθε καὶ θὰ παρέλθῃ τὸ ποτήριον τοῦτο. Θὰ ἴδωμεν πάλιν καλὰς ημέρας καὶ θὰ εὐλογήσωμεν τὸν Θεόν. Θαρρεῖτε, ὡς ἐμπρέπει εἰς καλοὺς χριστιανούς».

Τὴν μεσημέριαν διητοπολίτης διανέμει εἰς ὅλους φρυγμένον ἄρτον καὶ ἐλαῖας καὶ ὅρυζαν εἰς τὰ μικρὰ παιδία.

Μετὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ ὄφος τῆς κλίμακος τοῦ προσαυλίου ἀναγινώσκει καὶ ἐρμηνεύει εἰς τοὺς συγκεντρωμένους πρόσφυγας περικοπὰς τοῦ Εὐαγγελίου. Τὴν ὥραν ἐκείνην ἀνοίγει θορυβωδῶς τὴν ἐξώθυραν ὑπαστυνόμοις μετὸ ἐγόπλου στρατιώτου. Η θέα τοῦ Τούρκου ἀστυνομικοῦ κατετάραξε τοὺς συγκεντρωμένους χριστιανούς. Άλι γυ-

ναίκες καὶ τὰ παιδία κραυγάζουν γοερώς, οἱ ἄνδρες συγκεντρούνται πέριξ τοῦ μητροπολίτου. Ὁ ὑπαστυνόμος ἐπίληροφόρησεν διὰ ὁ φρούραρχος Σαλῆ Ζεκῆ δέης ζητεῖ τὸν μητροπολίτην εἰς τὸ φρουραρχεῖον. Ὁ μητροπολίτης γαλήνιος καὶ ἀποφασιστικὸς καθησυχάζει διὰ νεύματος τοὺς τεταραγμένους χριστιανούς καὶ ἀναχωρεῖ ἐν συγεδείᾳ τοῦ ὑπαστυνόμου καὶ τοῦ ἐνόπλου στρατεύτου. Ἡ ἀγωγία κατέλαβε τοὺς ἀπομεμονωμένους εἰς τὸ προαύλιον χριστιανούς.

"Ἐξωθεν ἡκούετο δαιμονιώδης θόρυβος, ζωηραὶ κραυγαὶ καὶ ἥχοι δργάνων. Εἰσήρχετο εἰς τὴν Σμύρνην τὸ άνοικον σῶμα ἐπικοῦ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Μεχμέτ Τζακῆ δέην. Ἡ κολούθει ὁ γένος διοικητῆς Σμύρνης, ὁ στρατηγὸς Νουρεδδίν πασᾶς, ὁ αἱμοδόρος ὀργανωτῆς τῶν σφαγῶν τῆς Ἰωνίας, ὁ ἀνακληθεὶς πρὸ τριετίας ἐκ Σμύρνης ὑπὸ τῶν ἀρμοστῶν δι'³ ἐνεργειῶν τοῦ μητροπολίτου Χρυσοστόμου. Οἱ Τούρκοι ὑπεδέχθησαν μὲν ἔξαλλον ἐνθουσιασμὸν τὸν στρατὸν καὶ τὸν γικητὴν στρατηγόν.

"Αποσπῶμεν ἀπὸ τὴν κατάθεσιν τοῦ Θωμᾶ Βουλτσίου, κλητῆρος τοῦ μητροπολίτου, παραμείναντος μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας καὶ ἐπὶ εἰκοσακείαν πιστῶς ὑπηρετήσαντος αὐτόν, τὴν κατωτέρω ἀφήγησιν τῶν τελευταίων περιπετειῶν τοῦ μητροπολίτου. «Ο ἀστυνόμος ὠδήγησε τὸ δεσπότην στὸ φρούραρχο, ἵνα μυρεῖδερὸ Ἀλβανόν. Ἡ πόρτα ἔμεινε μισάνοιχτη καὶ ἔβλεπε μέσον. Ἐκαιρετίστηκαν. Ὁ φρούραρχος παράγγειλε γιὰ τὸ δεσπότην βυσσινάδα. Ἔπειτα ὁ φρούραρχος ἔλεγε καὶ ὁ δεσπότης ἔγραψε. Σὲ λίγη ὥρα ἐτελείωσαν. Ὅταν ἐδήλωκαμε ἔξω μὲ τὸν ἀστυνόμο τὸν ἀμάξι μαρτικὸν. Καλὴ τύχη ἔφθασαν τὴν ὥρα ἐκείνη δύο Ἄμερικάνοις ἀξιωματικοῖ καὶ εἶχαν τὴν καλωσύνην νὰ μᾶς δώσουν τὸ αὐτοκίνητό τους νὰ γυρίσωμε. Ἐφθάσαμε στὴ μητρόπολη γιὰ ὥρα πέντε. Χαρά δὲλων, ποὺ μᾶς εἶδαν. Ὁ μητροπολίτης ἔγραψε τὴν πρόκληρυξη ποὺ τοῦ ἔδωκεν ὁ φρούραρχος. Ἡ προκληρυξη ἔλεγε νὰ μένουν δῆλοι στὰ σπίτια τους καὶ νὰ παραδώσουν τὰ δύπλα στὴν ἔξουσία.

Στάς δικτὺ τὸ βράδυ ἔρχεται ἔνα αὐτοκίνητο στὴ μητρόπολη μὲ τὸν ἴδιο ἀστυνόμο καὶ δύο στρατιῶτες ὡπλισμένους μὲ λόγχες. Ἡλθαν νὰ πάρουν τὸν δεσπότην πῶς τὸν ζητᾷ ὁ νομάρχης, δὲν εἴπαν τὸ ὄνομα, νὰ πάγι στὸ διοικητήριο μὲ τρεῖς δημιούροντες. Ἐπήραμε τὸν Τσουρουκτσόγλου καὶ τὸν Κλιμάνογλου καὶ ἐμπῆκαν οἱ τρεῖς καὶ οἱ ἀστυνομικοὶ στὸ αὐτοκίνητο, γιὰ μένα δὲν εἶχε θέση,

καὶ μοῦπε ὁ δεσπότης γὰρ περιμένω στὴν μητρόπολη. Στὰς δέκα τὸ βράδυ ἔνας ἀπὸ τοὺς στρατιώτες, που ἦλθαν τὸ ἀπόγευμα, ἔφερε μία κάρτα τοῦ δεσπότη γιὰ τὸν ἀδελφό του Εὐγένιο. Τοῦ ἔγραφε: «Ἄγαπητὲ ἀδελφέ, Μᾶς ἐκράτησαν ἀπόψε ἐμὲ ως πρόεδρον τῆς Μικρασιατικῆς ἀμύνης, τοὺς ἄλλους ως μέλη. Μήν γάνησυχῆτε». Ὁ Εὐγένιος ἀρχισε νὰ κλαίῃ. Τὸ ἄλλο πρωΐ, Κυριακή, στὰς 8, μὲ στέλλει νὰ μάθω γιὰ τὸ δεσπότη. Εύρηκα τὸν Ζαδὲ τῆς τραπέζης. Πρὶν μισὴ ὥρα συγάντησε τὸν ὑπαστυνόμο, που εἶχε πάρει τὸ δεσπότη. Αὐτὸς τοῦ εἶπε πὼς τὸ δεσπότη τὸν χάλασαν, καθὼς καὶ τοὺς δημογέροντες. «Ετοι ἔγιναν. Ως τὴν Τετάρτη, που ἔψυχα, δὲν μπόρεσα νὰ μάθω τίποτε ἄλλο».

Εἶναι ἡ μόνη αὐθεντικὴ ἀφήγησις τῶν τελευταίων ὥρῶν τῆς ζωῆς τοῦ μητροπολίτου Χρυσοστόμου. «Ολαὶ αἱ ἄλλαι ἀφηγήσεις Ἐλλήνων καὶ ξέγων δημοσιογράφων περὶ τῆς ήμέρας τοῦ θανάτου, ἐὰν τουτέστι τὸ ἐσπέρας τοῦ Σαββάτου ἢ τὴν πρωίαν τῆς Κυριακῆς, καὶ περὶ τοῦ εἰδους τῶν σκληρῶν βασάνων, τὰς ὅποιας ὑπέστη διά μάρτυς ἱεράρχης, δὲν ἔχουν μέχρι τοῦδε καμμίαν αὐθεντικὴν βεβαίωσιν παρ' ὅλας τὰς γενομένας ἔρευνας. Οἱ μόνοι αὐτόπται μάρτυρες εἶναι οἱ ἔξηγριαμένοι: φονεῖς, τὸ φανατικὸν καὶ αἴμοβρό-ρον πλήθος, τὸ ὅποιον διεμέλισε τὸν μάρτυρα, ἀλλ' ἔξ αὐτῶν οὐδεὶς δύναται νὰ κληθῇ καὶ μαρτυρήσῃ διὰ τὴν σκηνὴν αὐτὴν τοῦ τραγικοῦ θανάτου. Τὸ πιθαγώτερον εἶναι ὅτι δὲ Νοερεδδὶν πασᾶς, δι-φῶν ἐκδίκησιν καὶ φοβούμενος ξενικὴν ἐπέμβασιν, παρέδωσε τὸ ἐσπέρας τῆς ἴδιας ήμέρας τοῦ Σαββάτου τὸν μητροπολίτην εἰς τὸ ἀνυπόμονον καὶ αἰμοδιψὲς πλήθος, τὸ δόποιον ωρύεται κάτωθεν τοῦ διοικητηρίου καὶ εἶχε τὴν ἀκάθετον δίψην τῶν ἔξεγερθέντων ἀγρίων ἐνστίκτων διὰ νὰ ἰδῃ καὶ ἐντρυφήσῃ μὲ ἀπλῆστους ὀφθαλμούς εἰς τὸ ρέον αἷμα καὶ τὴν τραγικῶς ἀλλοιουμένην καὶ σθενυμένην ἀπὸ μαρτυρικὸν θάνατον φυσιογνωμίαν τοῦ ἱεράρχου, κορυφαίου Ρούμ, συμβολίζοντος εἰς τὰ ὅμματα τῶν Τσούρκων τὴν γενναιότητα, τὴν δύναμιν, τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἡττηθέντος καὶ συντριβέντος τώρα ἔχθρος.

«Αλλ' ἐὰν οὐδεμία διάρκη αὐθεντικὴ ἀφήγησις τῆς προκαλού-σης τὸ ρῆγος σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἡρωικοῦ ἱεράρχου, διογράφος του, δ δόποιος συνεκέντρωσε μὲ εὐλαβῆ προσοχὴν καὶ ἐπι-μνήν τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς του, συνεκόμισεν ἀπὸ ἔγγραφα, ἀπὸ δημοσιεύματα, ἀπὸ ἀφηγήσεις, ἀπὸ πάσαν πηγὴν τὸ ὄλικὸν ἀνασυγθέσεώς του, αὐτός, δστις τὸν παρηκολούθησε διαπλασ-

σόμενον, λαλούντα ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος, κρούοντα τοὺς κώδωνας τῆς ἀναστάσεως, ἐξεγειρόμενον ὑπὲρ τοῦ δικαίου, ἀντιμετωπίζοντα τὴν βίαν, τηγάμενον ὑπὲρ τῆς πατρίδος, πραϋνόμενον ἐντὸς τῶν κύκλων τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης, μὲ τὴν φυσιογνωμίαν του φωτιζόμενην πότε ἀπὸ τὸ ἥλαρδὸν φῶς κανδήλας εἰκόνοστασίου, πότε ἀπὸ τὴν λάμψιν ἐκρηκτικῆς θλητῆς, αὐτὸς ἡμίπορεὶ μὲ τὸ κύρος αὐτόπτου μάρτυρος νὰ ἀναπαραστήσῃ τὸ τραγικὸν δρᾶμα ώς διεξήχθη εἰς τὴν φυχὴν τοῦ μητροπολίτου...

Τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἀντιμετώπιζεν ὁ μητροπολίτης Χρυσόστομος δι⁵ οὐλῆς τῆς ζωῆς του. Εἶχε τὴν συγκίσθησιν διτὶ ἐκεῖ μοιραίως τὸν ὠδῆγον ἡ παρρησία καὶ ὁ ἀκάθεκτος πατριωτισμός του, γῆσθάνετο τὴν ἀνάγκην γὰρ ἔξαιτειωθῆ μὲ τὸν ἀνημμένον σίδηρον καὶ τὴν ἀστράπτουσαν μάχαιραν, ἐπροπονεῖτο διὰ νὰ μὴ ἐμφανίσῃ ποτὲ τὸ ταπεινωτικὸν δέος πρὸ τῆς ἀπειλῆς τοῦ θανάτου καὶ ἐκράτυνετο διὰ νὰ μὴ διαψεύσῃ ποτὲ τὸν ἐμψυχωτικὸν τόνον τοῦ κηρύγματός του τὸ εὐτελές δρμέμφυτον τῆς ζωῆς.

Εἶχεν ἐμπλησθῆ διὰ τῆς ῥωμανικῆς ἴδιοσυγκρασίας του ἀπὸ τὴν πεποίθησιν διτὶ μαρτυρικὸς θάνατος εἶναι ἡ ὑστάτη ὑπηρεσία πρὸς τὸ ἰδεῶδες τῆς πατρίδος. Ὁφιλοδόξεις νὰ γίνῃ κρίκος τῆς μεγάλης παραδόσεως τοῦ ὅρθιοδόξου κλήρου ἔξαγοράζοντος ὅλας τὰς ἀδυναμίας του διὰ τῆς τραγικῆς χορείας τῶν μαρτύρων ἱεραρχῶν. Αἱσθητικῶς ἀπετροπιάζετο δι⁶ ἔχυτὸν τὸν ἀγονού μαρασμὸν τοῦ γήρατος. Εἶχε τὴν ἐμφυτον φιλαρέσκειαν γὰρ πέση ἀγωνιζόμενος μὲ ἀκάνθινον στέφανον εἰς τοὺς κροτάφους.

Μὲ αὐτὴν τὴν βαθέως χαραγμένην ψυχολογίαν ὑψώσε τὸ γήινον του παράστημα ἐμπροσθεν τοῦ Τούρκου διοικητοῦ. Εὔθυτενής, παγερός, δλιγολόγος ἐπιτόησε καὶ ἀπεγοήτευσε τὸν νικητήν.

Οὕτως ἡ μόνη ὅλεξιδος κατέστη ἡ παραπομπή του εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ὄχλου, τοῦ ὠρυομένου κάτωθεν τοῦ Διοικητηρίου. 1

Οὕτε ἡ πραότης, οὕτε ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἱεράρχου συγεκράτησαν τὰ ἄγρια δρμέμφυτα τοῦ φανατικοῦ ὄχλου. Καὶ συνετελέσθη ἐκεῖ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ διοικητηρίου ἡ δι⁷ ὅδρεων, ἐμπτυσμῶν, κολάφων καὶ πληγμάτων εὐαγγελικὴ σκηνὴ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου.

"Ολη ἡ μακρὰ προπόνησις καὶ ἔξαιτειώσις τοῦ μητροπολίτου μὲ τὸν θάνατον, ὅλη ἡ θεία μετάληψις τῆς βιβλικῆς διδασκαλίας καὶ τὸ ἐξάπτον εἰς ἡρωικὴν αὐτοθυσίαν εὐαγγελικὸν δρᾶμα ἀπετέ-

λεσαν κατά τὴν διστάτην ἔκεινην ὥραν τὸ θεῖον ἀντίδοτον τῶν εὐ-
τελῶν ὕδρεων καὶ τῶν σωματικῶν ἀλγηδόνων.

Βάλσαμον ἔχεον οἱ λόγοι τῆς τελευταίας προσευχῆς τοῦ Πολυ-
κάρπου, τοῦ ὁποίου ἡκολούθει τώρα τὰ αἰματηρὰ ἵχνη διητρο-
πολίτης. Θείαν καρτερίαν ἐνεστάλαξεν εἰς τὸν ἱεράρχην ἡ δψηλὴ
συγκίσθησις ὅτι ἐτέλει τὴν στιγμὴν ἔκεινην διστάτην λειτουργίαν,
ὅτι τὸ ἰδικόν του αἷμα ἦτο τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἔκχυνόμενον...

Καὶ ἐφ' ὅσον τὰ πλήγματα ἦσαν βιαιότερα καὶ ἔξηκολούθει τὸ
μαρτύριον, ἀπέβαινον δλονὲν ἀσθενέστεραι αἱ σωματικαὶ ἀλγηδόνες,
ἔξελειπον οἱ σπασμοὶ καὶ ἡ πλοῦστο ἐντονωτέρα ἔκφρασις θείας ἀγαλ-
λιάσεως ἐπὶ τῆς ἀγίας μορφῆς τοῦ ἱεράρχου.

Τὸ σῶμα ἡττώμενον ἤλευθέρωνε νικήτριαν τοῦ θανάτου τὴν
ψυχήν...

Καὶ τώρα ὁ Νεκρὸς ἡγρωτηριασμένος, παραμορφωμένος, ἀτα-
φος καὶ ἄκλαυτος ἔξακολουθεῖ τὸ ἀνύστατον κήρυγμά του ἀπὸ
τοῦ ὄφους τοῦ νέου Γολγοθᾶ, συνδέει ὡς σιδηροῦς κρίκος ἀδιαρ-
ρήκτου ἀλύσεως τὰς μεγάλας παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου εἰς
ἡμέρας καταπτώσεως καὶ παρακμῆς, δίπτει φῶς ἀγίας λαμπάδος
εἰς τὸ ἔρεθος καταστρεπτικῆς περιόδου τῆς ἑλληνικῆς ἴστορίας,
διδάσκει κατὰ μῆκος ἀτέρμονος χρόνου ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ
παλλομένη ἀπὸ ἑλληνικὸν ἰδεώδεις καὶ χριστιανικὴν πίστιν μετα-
βάλλει τὸ πῦρ εἰς δρόσον καὶ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον εἰς εὐθανα-
σίαν....

1929.

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Θλιβερὰ ἀπάτη.

Π. *Ροδοκανάκη.*

Εἰς μάτην εἰς ἀπὸ τοὺς συντρόφους μας τραγουδεῖ περιπαθῶς
τὴν καλλογὴν τῆς ὥραίς νύμφης τῆς Ἰωνίας:

"Ἄχ, Σμύρνη, Σμύρνη, σ' ἀγαπῶ

σὰν τὰ μάτια μου, τὰ μάτια μου τὰ δυό..."

Τὰ αὐτὰ καὶ τὰ βλέμματα τῶν φίλων, ποὺ συγεκεντρώθησαν
εἰς τὸ λαϊκὸν κρασιοπωλεῖον διὰ νὰ κάμουν σπονδᾶς εἰς τὴν Βάκ-

χον, ἔχουν ἀφοσιωθῆναι εἰς τὸ καναρίνι, τὸ ὅποιον χοροπηγῆδε πλάι
ἀπὸ τὸν λαμπτήρα. Τὰ ποτήρια μένουν γεμάτα ἐνῷ φοῖφωνευ θλοι
τὸ ἡγητικὸν νέκταρ, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸν πουπουλένιο λάρυγγα
τοῦ πουλιού μὲ τὸ κίτρινον φράκο.

Ἐκοιμότανε ἐπάνω εἰς τὸ καλαμάκι του τὴν ὥραν ποὺ ἡ συν-
τροφιὰ εἰσήλασε μὲ ἔσματα τρελλὰ εἰς τὸ ἄντρον τοῦ εὐθύμου
Θεοῦ. Καὶ ἔξαφνα, μόλις ἦγοιςε τὶς μαῦρες χάνδρες τῶν ματιῶν
του, διπλαὶ εὑρέθηκε βουτηγμένο εἰς τὸν χρυσὸν τοῦ ἡλεκτρικοῦ καὶ
τὸν ζωηρὸν θόρυβον τῶν νεανικῶν τραχαυδιῶν, ἐγελάστηκε, καὶ
ἔνόμισεν θτὶ τὸ σγειρὸν ποὺ ἔβλεπεν ἔκεινην τὴν ὥραν ἐγίνετο πραγ-
ματικότης. Εὑρέθηκεν ὡς διὰ μαγείας τὸ καναρίνι εἰς τὰ χλιαρὰ
νησιὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, διποὺ οἱ πρόγονοι μας ἔδαλαν νὰ ἐπιπλέουν
εἰς τὸ τουρκουάζ τῶν κυμάτων τὰς Νήσους τῶν Μακάρων, εἰσέ-
πνευσε τὸ ἄρωμα τῶν φανταστικῶν λουλουδιῶν ποὺ θαυματουργεῖ
δι ισημερινός, ἐστροβιλίσθη μὲ τὴν χρυσόσκονιν χιλιάδων ἄλλων κα-
ναρινιῶν ἐπάνω ἀπὸ δάση δλόκληρα βανανεῶν, ἐσθῆσε τὴν δίψαν
του μὲ τὰ ῥοσόλια μιᾶς χουρμάδας καὶ ἐτίναξε τὸ πτέρωμά του κα-
ταληφθὲν ἀπὸ ἵλιγγον ήδονής. "Ολα αὐτὰ διὰ νὰ γίνουν δὲν ἔχρει-
άσθη οὕτε δευτερόλεπτον." Επειτα, ἡ τρελλὴ χαρὰ ποὺ ἐπληγμύ-
ριζε τὸ στηθόκι του, ἔξήτησε νὰ ἀναβλύσῃ καὶ νὰ ἐρμηγευθῇ εἰς
ρυθμόν, νὰ ἐνσχρκωθῇ εἰς μέλος, νὰ ἀναβῇ καὶ νὰ κατρακυλήσῃ
μεθυσμένη ἐπάνω εἰς τὰ πλέον ἀνθισμένα σκαλοπάτια τῆς διατονι-
κῆς αλίμακος τῶν πουλιῶν. Καὶ εὐθὺς ἀπὸ τὸ ράμφος τὸ πελεκη-
μένο σὲ φίλντισι, ἔξώρμησε καὶ ἐστροβιλίσθη ἔνα συντριβάνι ἀπὸ
μέλι, πότε στήνοντας δλόρθον πρὸς τὰ ἐπουράνια ἔνα λεπτὸν χρυ-
σοῦν σύρμα, ποὺ διαρκῶς ἀγέδαινε καὶ ώμοιάζε μὲ ἀκτῖνα ἀστρου,
ἀπὸ τὸ ἄκρον τῆς ὅποιας ἐκρεμότανε καὶ ἐσκιρτοῦσεν ήδονικώτατα
τὸ καναρίνι, καὶ πότε ἡ αλωστὴ ἀυτὴ κατέπιπτεν εἰς μετρημένα
διαστήματα, ἔκινετο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ σὸν μίσχος λουλουδιοῦ
καὶ εἰς τὸ τέλος ἔθρυμματίζετο καὶ ἐσκόρπιζε πρὸς θλας τὰς διευ-
θύνσεις χουφτίες ἀπὸ τοπάζια μικρὰ καὶ μεγάλα. "Ολα αὐτὰ δὲν
διήρκεσαν παρὰ μόνον τὸ ἀπειρον δλίγων δευτερολέπτων. Καὶ ἐπει-
δὴ καμμία εὔτυχία δὲν έκανε περισσότερον, ἀντελήφθησαν καὶ οἱ
μαῦρες χάνδρες τῶν ματιῶν τοῦ καναρινιοῦ τὴν σκληρὰν πραγματι-
κότητα καὶ ἔξήτησαν παρηγορίαν εἰς τὸ θάλπος τῆς φτερούγας, ἡ
ὅποια ἦγοιςε τὴν βεντάγια τῆς καὶ ἐσκέπασε στοργικὰ τὸ μαρτυ-
ρικὸν κεφαλάκι τοῦ ἔνιτευμένου.

1915.

Τὸ ποῶτον κανόνι.

('Απὸ τὴν υικρασιατικὴν ἐκδηρατείαν τοῦ 1924).

Νικολάου Καρβούνη.

Τοτερχ ἀπὸ τὴν καταθλιπτικὴν μονοτονίαν τῆς ἔρήμου, πόσον εἰναι νέα καὶ ὥραια καὶ ἔκουρας τικὰ αὐτὰ τὰ ἐρυθροκίτρινα, γυμνά, χωματένια δουγά. Νὰ ζητήσῃ κανεὶς καὶ χλωρίδα; Εἶναι πάρα πολύ. Ἀρκοῦν τὰ ὥραιὰ χωράφια μὲ τὰ βαρειά, πυρρόχρυσα στάχυα. Ἀρκεῖ καὶ τὸ ξέθωρον ὑψηλὸν χόρτον ποὺ κυματίζει ἀεγάνως ἀπὸ τὸν ἀνεμον.

Μόλις ή ἀπέραντος ἔρημος στέπην ἐκόπη ἀποτόμως μῷ ἔναν κατήφορον, τὸ ἄμμορφον χάρος ὑπεχώρησεν εἰς ἀρχὴν δημιουργίας. Ἀρχισαν γὰ διαπλάσσωνται γραμμαί. Καὶ τώρα ὅγκοῦνται ἐμπρός, δεξιά καὶ ἀριστερά κορυφογραμμαὶ καὶ πλαγιές. Ἔνας κυκνωπὸς ὄγκος, συμμετρικὸς δεξιά, πρὸς βορρᾶν, εἶναι τὸ Κιρέσδγλοσ. Σύννεφα κονιορτοῦ ἀνάμεσος ἀπὸ τὰς κορυφογραμμὰς φωνερώνουν τὸν δρόμον τῶν φαλάγγων τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Ἀλλαι φάλαγγες βαδίζουν δεξιώτερα. Ποιος θὰ πρωτοσυναντήσῃ τὸν ἔχθρόν;

Σήμερον ἀσφαλῶς τελειώνουν αἱ πορεῖαι. Πρὸς τὸ βράδυ ζωές θροντήσῃ τὸ κανόνι. Καὶ ή μεταβολὴ τῆς σκηνοθεσίας εἶναι εὐπρόσδεκτος εἰς τὰ μάτια καὶ εἰς τὴν ψυχὴν. Ἀκόμη καὶ ὁ οὐρανός, ἀπελπιστικὰ ἀνέφελος καὶ πυρακτωμένος τόσας ήμέρας, ἐσκεπάσθη τὸ πρώτῳ ἀπὸ σύννεφα βαρειά, ποὺ σύρουν ὀλοέν γρηγορώτερα τὰς σκιάς των ἐπάνω εἰς τὰς βαθείας κολπώσεις τοῦ διακεκομένου αὐτοῦ ἐδάφους.

Ἄπὸ τὴν δύσιν, πίσω ἀπὸ τὴν ἐπιθλητικὴν καμπυλότητα ἐνὸς ἐπιμήκους βουγοῦ, προβάλλει καὶ ἀνεδαίνει καὶ ἀρχίζει νὰ κατακτᾷ τὸ στερέωμα μία συμπαγῆς μαυρίλα νεφῶν. Ριπαὶ φυχραὶ κατεβαίνουν, ὥραιαι κατ' ἀρχὰς, συγχότεραι μετ' ὀλίγον, ἀπὸ τὸ βουγόν. Εἰς τὸ μονοπάτι, ἀπὸ τὸ δποῖον περνῷ μὲ καγονικὸν βηματισμὸν ἡ ἔφιππος συναδείξα, στροβιλίζονται στήλαι κονιορτοῦ. Τὸ ἀλογα, τὰ δποῖα ἐπροχωροῦσαν ἔως τώρα μὲ σκυμμένους τοὺς τραχήλους ἀπὸ τὴν κούρασιν καὶ τὴν δίψην, ζωηρεύουν. Εἰσπνέουν δρμητικὰ τὸν ὑγρὸν ἀνεμον καὶ φυσοῦν γευρικὰ καὶ ἀγαστηκώνουν τοὺς λακμούς καὶ μία φρικίας ἀγησυχίας συσπῆ τὸ λαμπερὸν ἀπὸ τὸν ἰδρωτα τρίχωμά των.

“Η πρώτη λαστραπή σχίζει γαργή τὴν ἀπειλητικὴν μελανότητα τοῦ δυσμικοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἡ πρώτη βροντή, ὁμοίᾳ πρὸς ἔξαφνικὸν ἀφηνιασμένον κύλισμα μυριάδων τροχοφόρων εἰς ἀκανόνιστον καλντερίμι, συναρπάζει τὰ πάντα. Τὰ σύννεφα κατακτοῦν τὸν οὐρανόν. Σκεπάζουν βαριὰ τὰς κορυφάς. Αἱ πρῶται ἄρχαιαι, χονδραι σταγόνες τῆς βροχῆς μαστιγώνουν τὸ ἄλογα, τοὺς ἀναβάτας, τὴν γῆν.

— Βρόντησε τὸ κανόνι τὸ οὐρανοῦ, παιδιά! Λύστε ἀπὸ τὴν ὑψηλὰ τοῦ ἐφιππίου τὸ ἀδιάδροχα! ὑψώθη διάτορος καὶ χαροπή μία φωνὴ ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τῆς ἐφίππου φάλαγγος.

Μόλις ἐφορέθησαν τὸ ἀδιάδροχα κι’ ἐτραυγήχθησαν οἱ κάσκες καὶ τὰ πηγήκια ἔως τὸ αὐτιά, ἡ θερινὴ καταιγὶς ἐξέσπασεν ἀποτέμως μὲ δληγη τὴν μανίαν της. Ἔνα δαιμονιώδες σύγνεφον κονιορτοῦ διψώθη ἀπὸ τὴν γῆν πρὸς τὸν οὐρανὸν δι’ ὅληγα λεπτά. Τυφλωμένα τὸ ἄλογα ἐτέντωσαν τοὺς λαιμούς των, ἥρχεσαν γὰρ φυσοῦν μὲ διεσταλμένους τοὺς ῥώθωνας, μὲ ἀνεμισμένας τὰς χαῖτας, καὶ γὰρ τροχάζουν μόνα των. Οἱ ἀναβάται, μὲ τὰ μάτια κλειστά, ἀνεβοκατεβαίνοντες εἰς τὰ ἐφίππια μὲ τὸν δυθμὸν τοῦ τροχασμοῦ, σφίγγουν τοὺς χαλινούς καὶ γυρμένοι πρὸς τὰ ἐμπρός στρέφουν τὰ πρόσωπά των πρὸς τὰ δεξιά, κατὰ τὴν ἀντίθετον φοράν τῆς καταιγίδος.

Μία λωρίς τὸ οὐρανοῦ δὲν ἔχει ἀκόμη σκεπασθῆ. Λάμπει ἀπὸ τὴν ἀντίθετον ζωηρότερον τὸ γαλανόν της φῶς καὶ μέσα εἰς αὐτὸν διψώνεται ἡ κορυφὴ τοῦ Κιρέζ-δγλος. Τριγύρω τῆς τώρα ἀναπηδᾶ μία ἔξαφνικὴ ἀνθησίς φλογερὰ καὶ γεννῶνται καὶ διαλύονται διὰ γὰρ ἔναντιγεννηθοῦν γλαυκαὶ σφαιραὶ καπνοῦ. Ἀρχίσαν ἔκει κάτω!

Μέσα εἰς τὰς βροντὰς ἔχει περιβαλεῖσθαι τὸ ξηρὸν σφυροκόπημα τοῦ κανονιοῦ. Μία φάλαγξ πεζικοῦ ποὺ ἀργοπροδαΐνει μὲ κόπον μέσα εἰς τὴν καταιγίδα στρέφει τὰ μάτια πρὸς τὸ Κιρέζ δγλοῦ καὶ ἀλαλάζει. Ὁρμητικὸς σφυγμὸς ἔχειλίσματος ζωῆς, μέθη ποὺ γεννᾷ τὸν σεισμὸν τῶν ψυχῶν, ἔσεσπει εἰς τὰ στήθη τῶν πολεμιστῶν, στενόχωρα πλέον διὰ τὸ ἀναπτερύγισμα τῶν καρδιῶν. Τί ἀξίζει ἡ ζωὴ ὅταν δὲν ἔτοιμάζεται γὰρ δοθῇ συγκινά διὰ τοὺς ἄλλους καὶ διὰ τὴν δόξαν;

Τὸ ἄλογα καλπάζουν τρελλά. Ὁχι δρμητικώτερον ἀπὸ τὸ πέταγμα τῆς ψυχῆς τῶν ἐπιέων. Ἡ μανία τοῦ διετοῦ καταισχύνεται ἀπὸ τὸν κοχλασμὸν τῆς ζωῆς τῶν ἐμψύχων. Πλαταγίζουν

τὰ κράσπεδα τῶν ἀδιαβρόχων καὶ τὰ γόνατα εἰναι διάδροχα καὶ
καὶ χαῖται τῶν ἀλόγων κολλημέναι εἰς τοὺς τραχήλους των καὶ
κρουνοὶ νεροῦ κατρακυλοῦν ἀπὸ παντοῦ. Τὸ κανόνι τῶν ἀνθρώ-
πων καὶ αἱ βρονταὶ τοῦ Θεοῦ καὶ αἱ θαμβωτικαὶ ἀναλάμψεις τῶν
ἀστραπῶν καὶ αἱ ὀργίλοι φλογεροὶ αἰφνιδιασμοὶ τῶν διδίων καὶ ἡ
τρελλὴ ἵαχὴ τῶν στρατευμάτων—ἵαχὴ χαρᾶς, ἵαχὴ συναισθήσεως
πληρότητος δημιουργικῆς—κάμνουν πλατύν τὸν κόσμον καὶ ω-
ραῖον καὶ γενικὸν μέσα εἰς τὸ θάμβος τῆς ἐξαφνικῆς καταιγίδος.

Τὸ πρῶτον κανόνι μετὰ τὰς πορείας τῆς ἑρήμου ἔδροντησε
μέσα εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ σεισμοῦ τῶν στοιχείων.

1921.

3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.

Τ' ἀγνάντεμα.

Ἄλεξάνδρου Παπαδιαμάντη.

Ἐπάνω στὸν βράχον τῆς ἑρήμου ἀκτῆς ἀπὸ παλαιοὺς λη-
σμονημένους χρόνους εὑρίσκετο κτισμένον τὸ ἐξωκκλήσι τῆς Πα-
ναγίας τῆς Κατευοδώτρας. "Ολον τὸν χειμῶνα παπᾶς δὲν ἥρχετο
νὰ λειτουργήσῃ. Ο βοριᾶς μαίνεται καὶ βρυχᾶται ἀνὰ τὸ πέλα-
γος τὸ ἀπλωμένον μαυρογάλανον καὶ βαθὺ, τὸ κῦμα λυσσᾷ καὶ
ἄφριζε ἐναντίον τοῦ βράχου. Καὶ δὲ βράχος δύψωνει τὴν πλάτην
του γίγας ἀκλόνητος, στοιχειὸν ῥῖζωμένον βαθιὰ στὴν γῆν καὶ
τὸ ἑρημοκκλήσι λευκὸν καὶ γλαρόν, ὃς φωλεὺς θαλασσοκετοῦ,
στεφανώνει τὴν κορυφήν του.

"Ολον τὸν χρόνον παπᾶς δὲν ἐφαίνετο καὶ καλόγγρος δὲν
ἥρχετο νὰ δοξολογήσῃ. Μόνον τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων κατέβαι-
νει ἀπὸ τὸ ὄψος τοῦ βραχώδους βουγοῦ, ἀπὸ τὸ λευκὸν μονα-
στηράκι τοῦ Ἀγίου Χαραλάμπους, σεβάσμιος, μὲ φτερουγίζοντα
κάτασπρα μαλλιά καὶ κυματίζοντα βαθειὰ γένεια, ἔνας γέρων ἰε-
ρεὺς, «ώς νεοττὸς τῆς ἄνω καλιᾶς τῶν Ἀγγέλων», διὰ νὰ λει-
τουργήσῃ τὸ παλαιὸν λησμονημένον ἑρημοκκλήσι. Ἐκεὶ ἥρχοντο
τρεῖς-τέσσαρες βοσκοί, βουγίσιοι, ἀλειτούργητοι, ἥρχοντα μὲ τὶς
φαμίλιες των, τὶς ἀνέδγαλτες καὶ ἅπραχτες, μὲ τὰ βοσκόπουλά
των τ' ἀχτένιστα καὶ ἀνιφτα, ποὺ δὲν ἥξευραν νὰ κάνουν τὸ
σταυρό τους, διὰ ν' ἀγιασθοῦν καὶ νὰ λειτουργηθοῦν ἐκεῖ· καὶ
εἰς τὴν ἀπόλυτιν τῆς λειτουργίας δὲ γηραιὸς παπᾶς μὲ τοὺς πτε-
ρυγίζοντας βοστρύχους εἰς τὸ φύσημα τοῦ βορρᾶ, καὶ τὴν βα-

θείαν κυματιγομένην γενεάδα, κατέβαινε κάτω εἰς τὸν μέγαν ἀπλωτὸν αἰγαλὸν ἀνάμεσα εἰς ἄγρους θαλασσοπλήκτους βράχους, διὰ νὰ φωτίσῃ καὶ ἀγάπῃ τὸ ἀφύσιτα κύματα.

Τὸν ἄλλον καιρὸν ἥρχοντα, συνήθως τὴν ἄνοιξιν, γυναικες ναυτικῶν καὶ θυγατέρες, κάτω ἀπὸ τὴν χώραν, μὲ σκοπὸν νὸ ἀνάψουν τὰ κανθήλια, καὶ παρακαλέσουν τὴν Παναγίαν τὴν Κατευοῦσθέτραν νὰ ὁδηγήσῃ καὶ κατευοῦσῃ τοὺς θαλασσοδαρμένους συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των. Ὡραῖες κοπέλλες μὲ ὑποκάμισα κόκκινα μεταξωτά, μὲ τραχηλίες φιλοκεντημένες, μὲ τοὺς χυτοὺς δραχίανας, ἥρχοντα νὰ ἴκετεύσουν διὰ τὰ ἀδελφάκια των ποὺ ἐθαλασσοπνίγοντο διὸ αὐτάς, διὰ νὰ τές φέρουν προικίᾳ ἀπὸ τὴν Πόλιν, στολίδια ἀπὸ τὴν Βενετίαν, κειμήλια ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Νεαραι γυναικες ρεμβάζουσαι καὶ μητέρες συλλογισμέναι ἥρχοντα διὰ νὰ καθίσουν καὶ ἀγναντέψουν.

Αμα εἶχαν φωτισθῆ τὰ νερά, ἦ δύψιμώτερα, ἀφοῦ εἶχαν περάσει κι ἂν Ἀπόκρεψ, συνήθως περὶ τὴν δευτέραν ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν, ἀφοῦ εἶχαν γευθῆ πλέον ἀχινούς καὶ στρείδια ἀρκετά, οἵ ναυτικοί μας ἐπέδαιναν εἰς τὰ δρίκια, εἰς τές σκούνες των, καὶ ἐμίσευαν ἐπήγκιγκαν νὰ ταξιδέψουν. Τὸν καιρὸν ἔκεινον καράδια καὶ γολέττες «ἔδεναν» μεσοῦντος τοῦ φθινοπώρου. Οἱ θαλασσινοί μας ἀγαποῦσαν πολὺ τῆς ἑστίας τὴν θαλπωρήν, τὸν καπνὸν τοῦ μελάθρου. Καὶ δταν ἐπανήρχετο ἡ ἄνοιξις εἰς τὴν γῆν, τότε αὐτοὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἐσηκώνοντα στὰ πανιά τὰ αἰμωδιασμένα καὶ ναρκωμένα ἀπὸ τὴν μικρὰν δραστώνην σκάφη ἀνὰ δύο ἦ τρία τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καὶ ἡ σκούνα ἔφερνε δόλτες εἰς τὸν λιμένα ἐὰν ἦτο ἐνάντιος, ἦ καὶ οὕριος ἢν ἦτο δ ἀνεμος. Ἡ δάρκη ἐπερίμενε διπλαρωμένη ἔξω εἰς τὴν προκυμαίαν. Ὁ καπετάνιος δὲν ἐτελείωνε τοὺς ἀποχαιρετισμούς εἰς τὴν οἰκίαν καὶ δ λοστρόμος ἐμάκρυνε τὶς μπενετάδες εἰς τὰ καπηλειά. Κι ἦ βάρκα ἐπερίμενε. Καὶ δ μοῦτσος ἔχασκεν ἐπάγω εἰς τὸ κεφαλόσκαλον. Καὶ δ νεαρὸς ναύτης, δτις εἶχεν ἔλθει μὲ τὸν μοῦτσον τώρα ἀπὸ τὴν σκούναν, ποὺ ἦταν στὰ πανιά, ἔγινετο ἀφαντος. Δύο ἄλλοι σύντροφοι, περασμένοι στὰ χαρτιά, γαυτολογημένοι, ἔλειπαν. Κανεὶς δὲν ἤξειρε ποῦ ἦσαν. Καὶ μέσα εἰς τὸ πλοῖον, δποὺ ἔφεργε δόλτες—δόλτες, κι ἐστρέφετο ὡς δεμέγον περὶ κέντρον ἀδρατον—τὸ κέντρον ἦτο μέσα εἰς τὰς καρδίας καὶ εἰς τὰς ἑστίας τῶν ναυτικῶν—ἄλλος

δὲν γῆτο εἰμιγή ὁ πηδαλιούχος, ὁ μάγειρος, κι' ἕνας ἐπιβάτης, ξένος καὶ ἔργυρος, εἰς τὸν δποῖον εἰχαν εἰπεῖ «τώρα, στὴ στιγμή, γά, τώρα-τώρα θὰ φύγωμε» κι' εἶχε μπαρκάρει, ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ δώδεκα ώρας πρίν.

Ο πλοίαρχος ἔπειρε νὰ βάλῃ ἐμπρὸς τὴν καπετάνισσαν· αὐτὴ ὥφειλε νὰ προπορευθῇ, ἐπειδὴ γῆτον τυχερή, βέβαια· κι' ἔτοι ἀπεφάσιζε νὰ μπαρκάρῃ. Τέλος ἐσυμμαχεύετο ὁ λοστρόμος, ἀνεκαλύπτοντο οἱ δύο ἀπόντες σύντροφοι, ἐξεκολλοῦσεν ὁ πλοίαρχος, ἔπειταν τρομπόνια ἀρκετά, τρομπόνια ἀπὸ τὸ πλοίον, τρομπόνια ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν· ἔκοφταν, ἐψκλίδιζαν τὶς βόλτες ταχύτερη, συντομώτερα, ὡς νὰ ἐσφίγγοντο διὰ νὰ κόψουν τὴν ἀδρατὸν ἐκείνην κλωστήν, τὸ λεπτὸν ἰσχυρὸν νῆμα, ὡς μίαν τρίχα ἔκνθην μακρᾶς κυματίζουσας κόμης, καὶ τὸ σκάφος ἔθαλλε πλώρην πρὸς βορρᾶν.

Τὴν γῆμέραν ἐκείνην καὶ τὰς ἄλλας γῆμέρας τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔχρος, καρχάνια γυναικῶν, ἀσκέρια, φουσσάτα γυναικῶν, ἀνειρπον, ἀνέδαινον, ἀνήρχοντο, ἐπάνω στὴν ρεματιάν, τὸ ρέμα ρέμα, τὸν ἑλικοειδῆ δρομίσκον, διτις διαχαράσσεται ἀνὰ τοὺς λόφους τοὺς τερπνοὺς μὲ τὰς χιλιάδας τῶν ἐλαιοδένδρων, τὸν ἀειθαλῆ πρασινόφαλον στολισμὸν τῆς μεγάλης κοιλάδος μὲ τὰς ράχεις, μὲ τὰς κορυφάς, μὲ τὰς ἐσοχάς καὶ ἐσοχάς, ἀνετώτερον ἀπὸ τὴν κυματίζουσαν ποδιάν τῆς βροσκοπούλας τοῦ βουνοῦ, πολυπτυχώτερον ἀπὸ τὴν χρυσοκέντητον ἐσθῆτα τῆς νύμφης. Ἐπάνω εἰς τὸν δράχον τῆς ἐρήμου βορεινῆς ἀκτῆς, πλησίον εἰς τὸ λησμονημένον παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας, ἐκεῖ ἐγίνετο τὸ μάζεμα τῶν γυναικῶν, ἡ σύναξις ἡ μεγάλη.

Τότε ἔλαμπον μὲ μεγάλες φωτιές τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ἡ γραῖα Μαλαμίτσα, ἡ κληροδότισσα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἔθαλλε τὶς φωνές· ἔκανε τὸ κακό... ἐμάλωνε μὲ ὅλες τὶς γυναικες, Αὐτὴ ἐπῆρε τὸ καλαθάκι της, τὴν ἁρκαν της, τ' ἀδράχτι της, καὶ γῆλθεν ἀπὸ τὸν Ἀγιον Νικόλαον ἐπίτηδες, κατὰ παραγγελίαν τοῦ κυροῦ Ἀγγελῆ τοῦ ἐπιτρόπου.... διὰ νὰ μαλώσῃ τὶς εὐλαβητικές (ἀλίμονον! ἡ εὐλάβεια μας εἰναι γιὰ τὸ συμφέρον, ἔλεγε σείσουσα τὴν κεφαλήν), νὰ μὴν τὸ παρακάνουν καὶ χύνουν λάδια πολλὰ καὶ λαδώνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, καὶ τὰ στασίδια καὶ τὸ ἀγαλόγι, καὶ τὰ δύο τρία παμπάλαια βιβλία που γῆσαν ἐκεῖ, καὶ τὰ μανάλια καὶ τὸν τοίχον, καὶ τὸ τέμπλον, καὶ τὶς ποδιές καὶ κυττάς τὰς ἀγίας εἰκόνας. Ἄλλοι γυναικες δὲν τὴν ἀκουαν. Τί χρειάζουνται τόσες φωτιές, σὰν πυροφάνια, ἐφώναζεν ἡ γριά

Μαλαμίτσα. Αυτή είχε μάθει άπό τών γέροντά της τὸν παπᾶ Γεράσιμον, διτι οἱ φωτιὲς τῶν κανδηλιῶν πρέπει νὰ είγαι μικρές, τόσες δά, σὰν λαμπυρίδες. Τοῦ κάκου. Κανεὶς δὲν τὴν ἥκουεν.

Οἱ δρμαθοὶ τῶν γυναικῶν, δμάδες-δμάδες, συγγενολόγι, διεσπείροντο εἰς μικροὺς ὅχθους, εἰς πτυχὰς τοῦ θράχου, ἀνάμεσα εἰς θάμνους καὶ χαμόκλαδα, εἰς μέρη ὑψηλὰ καὶ εἰς μέρη ὑπήνεμα, ἥρχοντο μὲ τὰ καλαθάκια τους, μὲ τὰ μαχαιρίδια τους . . . διότι πολλαὶ ἔξ αὐτῶν ἡσχολοῦντο νὰ βράλουν ἀγριολάχανα . . . μὲ τὰ προγεύματά τους, τὰ σαρκαστικά, καὶ, ἀφοῦ εἶχαν ἀνάψει τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας, ἀφοῦ εἶχαν κάνει μετάνοιες πολλὲς στρωτές, κι εἶχαν κολλήσει ἀφιερώματα εἰς τὴν εἰκόνα, κι εἶχαν χορτάσει τὸ αὐτιά τους ἀπὸ τὰς γουθεσίας τῆς γριὰ Μαλαμίτσας, ἐστρώνυτο ἐκεῖ εἰς τὴν δροσερὰν χλόγην κι ἀγγάντευαν κατὰ τὸ πέλαγος.

Τὰ βασκόπουλα ἐκεῖνα τὸ ἄγρια κι ἀχτένιστα κι ἀπλοῖκα, ποὺ τὶς ἔθεπαν ἀπὸ μακρὰν σὰν σκιασμένα, ἀποροῦσαν κι ἔλεγαν :

— Κοίτα τις! στὰ μάτια ἔκαμψαν.

‘Ως τόσον αἱ γυναικες τῶν θαλασσιῶν ἀγγάντευαν.

‘Ιδοὺ τὸ δρίκι: τοῦ καπετάν - Λιμπέριου τοῦ Λιμνιοῦ’ εἶχε σηκωθῆ στὰ πανιὰ ἀργὰ τὴν νύκτα μὲ τὸ ἀπόγειο τῆς νυκτὸς ηὗρε τὸ ρέμα καὶ ἀπεμακρύνθη κι ἔχώνεψε. Κατευόδιο καλό! ‘Η προσευχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν του ἀς εἶναι ώς πνοὴ στὰ πανιά, στὰ ξάρτια τοῦ καραβίου σας... στὸ καλό, στὸ κακό!

‘Ιδοὺ τὸ καράβι τοῦ καπετάν-Σταμάτη τοῦ Σύρραχου. Ὑπερήφρανα, κακικρωμένα, ἀδελφωμένα τὰ δυό, αὐτὰ κι ὃ πλοιάρχος του, πάνε νὰ μᾶς φέρουν καλά, νὰ μᾶς φέρουν στολίδια. Στὸ καλό, πουλί μου, στὸ καλό!

‘Ιδοὺ καὶ ἡ γολέττα τοῦ καπετάν - Μανώλη τοῦ Χατζηχάνου... ‘Η ψυχή μου, ἡ πνοή μου νὰ είναι πάντα στὰ πανιά σου, ώσαν λαμπάδα τοῦ Ἐπιταφίου, νὰ διώχνῃ τὰ μαῦρα, τὰ κατακόκκινα τελώνια, πρὶν προφτάσουν νὰ κατακαθίσουν στὰ πανιάσου. Σύρε, πουλί μου, στὸ καλό καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα! Στὸ καλό!

Νὰ κι ἡ σκούνα τοῦ καπετάν - Ἀποστόλη τοῦ Βιδενλῆ, καινούργιο σκαρί, ἡ τετάρτη ἡ πέμπτη, τὴν ὁποίαν κατορθώνει ἐντὸς δεκαετίας νὰ σκαρώσῃ, μὲ ὅλην τῆς τύχης τὴν καταδρομήν. ‘Ἐπεισε πολὺ γιαλό, δὲν τὴν ηὗρε καλὰ τὸ ἀπόγειο, κι ἀργησε. Διακρίνεται: τὸ πλήρωμα, οἱ ἀνθρώποι, σὰν ψύλλοι, ποὺ πηδοῦν ἐμπρὸς κι ὅπίσω στὴν κουδέρτα. Δούλευε τα, καπετάνιο μου! ‘Η Παναγία μπροστά σας! Στὸ καλό, στὸ καλό!

* *

— Παιδιά μου, κορίτσια μου, ἀρχίζει νὰ ὅμιλη ἡ γριά - Συρραχίνα, παλαιά καπετάνισσα μὲ τὸ ράβδόκι της καὶ μὲ τὸ καλαθάκι της στὸ χέρι, μὲ τὰ ὅγδοντα χρόνια στὴν πλάτη της, ποὺ μπόρεσε κι' ἀνέδη τὸν ἀνήφορον διὰ νὰ καμαρώσῃ, ζως διὰ τελευταίαν φοράν, τὸ καράδι του γυιοῦ της που ἔφευγε. Ξέρετε τι μεγάλη χάρη ἔχει, καὶ πόσο καλὸ ἔκαμε στοὺς θαλασσιγούς αὐτὸ ἐκκηλησιδάκι τῆς Μεγαλόχαρης.

— Πῶς δὲν τὸ ξέρομε, εἶπαν αἱ ἄλλαι· ἂς ἔχῃ δόξα τὸ σημαδί της.

— Τὸ ἔξωκλήσι αὐτὸ ἀγίασε καὶ μέρωσε ὅλο τὸ ἄγριο κῦμα· πρωτύτερα εἶχε κατάρα ὅλος αὐτὸς ὁ γιαλός.

— Γιατί;

— Βλέπετε κείνον τὸν βράχο, κάτω στὸ κῦμα, ποὺ ξεχωρίζει ἀπὸ τὸ γιαλό;... ποὺ φαίνεται σὰν ἀνθρωπός μὲ κεφάλι καὶ μὲ στήθια... ποὺ μοιάζει σᾶν γυναῖκα; "Εκείνη εἶναι τὸ Φλανδρώ.

— Ναί, τὸ Φλανδρώ, εἶπεν ἡ ὑπερεξήκονταῦτις Χατζηγάναινα, Κάτι εἴχω ἀκουστά μου. "Εσύ θὰ τὸ ξέρης καλύτερα, θειά· Φλωροῦ.

— Τὸ βλέπετε κι' είναι ξέρα, εἶπεν ἡ Φλωροῦ ἡ Συρραχίνα· μιὰ φορά κι' ἔναν καιρὸ ήτον ἀνθρωπος.

— Ἀνθρωπός;

— Ἀνθρωπός καθὼς ἐμεῖς. Γυναῖκα.

Αἱ ἄλλαι ἤκουουν μὲ ἀπορίαν. Ἡ γριά - Συρραχίνα γίρχισε νὰ διηγήται:

— Στὸν καιρὸ τῶν παλαιῶν Ἐλλήνων, ητον μία κόρη ἀρχοντοπούλα, ποὺ τὴν ἔλεγαν Φλάνδρα ἡ Φλανδρώ. Ἡ Φλανδρώ εἶχε νοματισθή ἔτσι, — καθὼς μοῦπε δι πνευματικὸς ἀπάνω στὸν "Αἱ Χαράλαμπον" ὅσον τὸν θυμοῦμαι, μακαρία ἡ ψυχή του. "Ημουν μικρὸ κορίτσι, διώδεκα χρονῶν, καὶ μὲ ἐπῆγε ἡ μάννα μου νὰ ξαγορευτῷ τὴν Μεγάλη Τετράδη... τί νὰ ξαγορευτῷ, ἐγὼ τίποτα δὲν ἔχερα... τὸ τί μολεε δι πνευματικὸς δὲν ἀγριοκαῦσα, φωτιὰ ποὺ μὲ ἔ.. Τὸ νόγμα του δὲν τὸ καταλάδαινα, τὰ λόγια τὰ θυμούμουν, κι' ὅστερ ἀπὸ χρόνια.. «τὸ κορίτσι πρέπει νὰναι φρόνιμο καὶ ντροπαλό, γάναι διάκουο, γ' ἀγαπᾷ τὸν κύρη του καὶ τὴν μανγούλα του· καὶ σᾶν μεγαλώσῃ, καὶ δώσῃ δ Θεός καὶ παντρευτῇ μὲ τὴν εὐχὴ τῶν γονιῶν της, ἄλλον νὰ μήν ἀγαπᾷ ἀπὸ τὸν ἀνδρα της.

Μόσφερε τὸ παράδειγμα τῶν παλαιῶν Ἐλλήνων... Οἱ παλαιοὶ Ἐλληνες, ποὺ προσκυνοῦσαν τὰ εἰδωλα... Κείνον τὸν καιρὸ ητον μιὰ ποὺ τὴν ἔλεγαν Φλάνδρα, ἡ Φλανδρώ. Φλανδρώ θὰ πῃ

Φιλανδρώ. Φιλανδρώ θά πή μιά πού ἀγαπᾷ τὸν ἄνδρα της. Φιλανδρώ τὴν εἰπαν, Φιλανδρὼ θηῆκε.² Αγάπησε ὁλόψυχα τὸν ἄνδρα της, δισ ποὺ ἔχασε τ' ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, κι³ ἔγινε πέτρα γι³ αὐτό. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἦτον ἔνας καραβοκύρης, ψηφρό παλικάρι, κι³ ἀγάπησε τὴν Φιλανδρώ καὶ τὴν ἐγύρεψε, καὶ τῆς ἔθωσε ἀρραβώνα. Σὰν τῆς ἔθωσε ἀρραβώνα, ἐσκάρωσε καινούργια καράδι, καὶ σὰν ἐσκάρωσε τὸ καράδι, ἔγινε κι³ δύρμος καὶ σὰν ἔγινε δύρμος, ἔρριξε τὸ καράδι στὸ γιαλό, κι³ ἐμπαρκάρησε καὶ πῆγε νὰ ταξιδέψῃ.

Τότε τὸ Φιλανδρώ ἦλθε ν^o ἀγναντέψῃ, σὰν καλὴ ὥρα, σ^o αὐτὸν τὸν ἔρμο τὸ γιαλό. Ξεκολλοῦσεν ἡ ψυχὴ της, ποὺ ἔφευγεν διανδρας της· δὲν μποροῦσε νὰ τὸ βαστάξῃ, νὰ στηλώσῃ τὴν καρδιὰ της.⁴ Αγγάντεψε τὸ καράδι ποὺ ἔφευγε, κι³ ἔκλαψε πικρά, κι³ ἔπεσαν τὰ δάκρυά της στὰ κύματα, καὶ τὰ κύματα ἐπικράθηκαν κι³ ἐφαρμακώθηκαν, καὶ θύμωσαν, κι³ ἀγρίεψαν κι³ ἐθέριεψαν..., καὶ στὸ δρόμο τους ποὺ γῆραν τὸ καράδι, ἔπνιξαν τὸν ἄνδρα τῆς Φιλανδρώς, κι³ ἔγινε ἀγυριστιά του... Καὶ τὸ Φιλανδρὼ ἦρθε καὶ ξανήρθε σ^o αὐτὸν τὸν ἔρμο γιαλό κι³ ἐκοίταξε κι³ ἀγνάντευε... κι³ ἐπερίμενε, κι³ ἐκαρτεροῦσε κι³ ἀπάντεχε. Πέρκσαν μῆνες, πέρασε χρόνος, πέρασαν δύο χρόνια, πέρασαν τρία... καὶ τὸ καράδι πουθενά δὲν ἐφάνηκε... καὶ τὸ Φιλανδρὼ ἔκλαψε, καὶ καταράστηκε τὴν θάλασσα, καὶ τὰ μάτια της ἐστέγγωσαν, καὶ δὲν εἶχε πλιὰ δάκρυ νὰ χύσῃ... καὶ παρακάλεσε τοὺς Θεούς της ποὺ ἦταν εἰδωλα, πέτρες, νὰ τῆς κάμουν τὴν χάρη νὰ γίνη κι³ αὐτὴ εἰδωλο, δράχος, πέτρα... καὶ τὸ ζήτημά της ἔγινε, καὶ τὴν ἔκαμαν δράχο, ξέρα... μὲ τὸ σκῆμα τ^o ἀνθρωπινό, ποὺ τρίβηκε κι³ ἐφθάρηκε ἀπ^r τὰ κύματα ὕστερ^r ἀπὸ χιλιάδες χρόνια· καὶ τὸ ἀνθρωπινὸ σκῆμα φαίνεται ἀκόμη, καὶ νὰ δράχος ἐκεῖ, ἡ πέτρα ποὺ θάλασσοδέρνεται καὶ χτυπᾷ καὶ βογγιζεί πάνω της τὸ κῦμα... κι³ ἡ φωνὴ της, τὸ δογγητό της, γίνεται ἔνα μὲ τὸ δογγητὸ τῆς θάλασσας... Νὰ ἡ ξέρα ἐκεῖ. Λύτη⁵ γαι ἡ Φιλανδρώ.

"Υστερά, μὲ χρόνια πολλά, σὰν ἦρθε δ^o Χριστὸς ν^o ἀγίασῃ τὰ νερά, γιὰ νὰ δικτιστῇ ἡ πλάση, μιὰ χριστιανὴ ἀρχόντισσα, ἡ Χατζηγιάννωνα, ποὺ εἶχαν σκαρώσει τὰ παιδιά της δύο καράβια, ἔταξε στὴν Πλαναγία, κι³ ἔχτισε αὐτὸ τὸ παρακκλήσι, γιὰ τὸ κακὸ κατευόδιο τῶν παιδιῶν της... "Ας δώσ^r ἡ Πλαναγία καὶ σήμερα γάνκι καλὸ κατευόδιο στοὺς ἄνδρες σας, στ^r ἀδέρφια σας καὶ στοὺς γονιούς σας!

— Φχαριστοῦμε· όμοίως καὶ σιὰ παιδάκια σου, θειὰ Φλωροῦ!

‘Ο γῆλιος ἔχαμήλωσε κατὰ τὸ δουνόν, τὰ πρῶτα πλοῖα εἰχαν γίνει ἀφαντα πρὸ ὥρας· καὶ ἡ τελευταία γολέττα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐχώνευεν εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὰ συγγενολόγια καὶ τὰ φουσσᾶτα τῶν γυναικῶν, μὲ τὰ καλαθάκια καὶ τὰ μαχαιράκια τους, διεσπάρησαν ἀνὰ τοὺς λόφους, κι ἔδγαζαν καυκαλήθερες καὶ μυρόνια, κι ἔκοψαν φτέρες κι ἀγριομάραθα. Σιγὰ-σιγὰ κατέβη δὴλιος εἰς τὸ δουνόν καὶ αὐταὶ κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.

‘Η νυκτερινὴ αὔρα ἐσύριζεν εἰς τὰ δένδρα, καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν γυναικῶν ἐπετούσαν μαζὶ της, κι ἔστελλαν πολλὰς εὐχὰς εἰς τὰ κατέρτια, εἰς τὰ πανιά καὶ εἰς τὰ ἔξαρτια τῶν καραβιῶν. Καὶ βαθιά, εἰς τὴν σιωπὴν τῆς νυκτός, τίποτε ἄλλο δὲν ἤκουσθη εἰμὴ τὸ λάλημα τοῦ νυκτερινοῦ πουλιοῦ, καὶ τὸ φῆμα μιᾶς τελευταίας συντροφιᾶς γνωτικῶν, μελλόντων γ' ἀναχωρήσασιν αὔριον: «Σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα!»

1899.

4. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

“Ενα μικρὸ Θάθος.

‘Ιακώβου Πολυλᾶ.

‘Ηταν Μέγα Σάδδατο, δύο ώρες νὰ ἔημερώσῃ. Εἰς τὸ μικρὸ προάύλιο μιᾶς κατοικίας χαμηλῆς, εἰς τὴν ἀκρηγην καὶ ἀνάμεσα τοῦ χωριοῦ, ἡ Μαρία ἔσσογθεῦσε τὸν ἄνδρα της νὰ φορτώσῃ τὸ ἄλογο του μὲ λάδι ἀπὸ τὸ θυτερό ἀλεσμα ἑκείνης τῆς καρποφορίας.

— Μήν ἀνησυχήσῃ ἀν νυκτώσω, τῆς εἰπεν· ἔχω πολλὰ πράγματα νὰ τελειώσω εἰς τὴν πόλιν.

— Μή λησμονήσῃς τὸν καλὸν ἀνθρωπὸν, διποὺ σ' ἔκυνήγγησε τόσον ἐφέτος, μήν ᔁχωμε πάλι δάσσανα.

— Νὰ μήν ἀνκακτώνεσαι εἰς τέσ τουλειές μου· σοῦ τὸ εἶπα ἐκατὸ φορές.

Καὶ μὲ τοῦτο δὲ Πέτρος ἐκίνησε τὸ ἄλογο φορτιωμένο καὶ κατέβη προφυλακτικὰ τὸ λιθόστρωτο μονοπάτι, ποὺ μέσος ἀπὸ τὸ χωριὸ ἔθγαινε εἰς τὸν δημόσιον δρόμον.

Οἱ πρῶτες ἀκτίνες τοῦ ‘Ηλίου, μέσος ἀπὸ τὴν θύραν καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρο, ἐφώτιζαν τὸ φτωχικὸ ἐκεῖνο χαμώγι καὶ τὰ ὀλίγα

σκεύη του, ἔνα μικρὸ δουτσί, ἔνα σκυφόνι, μίαν καπάσο, ἔνα τραπέζι καὶ δύο καθίσματα· εἰς τὸ ἔνα πλάγιον εἶχαν τὸ κρεβῆδιτι καὶ εἰς τὸ ἄλλο τὴν γωνίστραν. Ἡ Μαρία ἐδάλθη ἀμέσως γὰ κάμη τὴν ἐργασίαν τῆς παραμονῆς· ἐσάρωσε τὸν πάτον, ἐξαράχνικσε τὴν σκέπην, ἐξεσκόνισε ὅλα τὰ σκεύη, ἐγέμισε τὸ καντήλι τῆς Παναγίας, ἔβαλε καθαρὰ σεντόνια εἰς τὸ κρεβῆδιτι καὶ ἐπάνω τὸ καλύτερο πάπλωμά της· κατόπιν ἀλλαχεῖ καὶ αὐτῇ, ἐκάθισεν εἰς τὸ κατώφλι· καὶ ἔστεκε συλλογισμένη.

— «Μᾶς λείπει, ἔλεγε, ἀπὸ τὸ Πάσχα· ἐφθασε γῇ Λαμπρῇ καὶ εὑρίσκεται ἀκόμη εἰς τὰ ἔνα, καὶ ἔχομε ἔνα μῆνα δποὺ δὲν ἐπιάσαμε γράμματά του· ὅταν τὸν εἶχα κοντά μου, ἔδαχε τὸ χρυσό μου παιδὶ τὸν καλόν του λόγον καὶ ἡμέρωνε γῇ παραξένια τοῦ πατρός του. Ἀ! πόσο θὰ τοῦ πονῇ νὰ περνῷ τές καλές τοῦτες ἡμέρες μακριὰ ἀπὸ τὴν μαννούλα του. Τὰ θηλυκά, τί θὰ μοῦ κάνουν τὰ καῦμένα; κακοπαγδρεμένες καὶ οἱ δύο. Ὕπομονή· ἔχει ἀκόμη σχάρντα ἡμέρες γὰ κάμη στρατιώτης· ἥμα γυρίσῃ, θὰ εἶναι ὅλα καλά. Πάσχασε μὲ τὴν εὐχή μου, παιδάκι μου».

Αὐτὰ ἔλεγε μὲ τὸν νοῦν τῆς γῇ Μαρία καὶ ἐδάκρυζε. Εἰς τὸ πρόσωπό της, ὅποι ἄλλοτε εἶχε δασιλεύσει τὸ κάλλος καὶ ἡ φαιδρότης, ἐφαίνοντο ἐκείνες οἱ στερεές καὶ αὐστηρές γραμμές, δποὺ ἀγάλι-ἀγάλι καρακώνει τὸ πρώιμο γῆρας, δ κόπος, δ πόνος καὶ γῇ χριστιανικὴ ὑπομονή.

Ἀπὸ τοὺς στοχασμούς τῆς ἐξέφρανα τὴν ἐσήκωσε δ γῆρας ἀπὸ ὅλα τὰ κωδωνοστάσια τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ χωριού· γῆται γῇ Ἀνάστασις· διότι εἰς τὴν Κέρκυραν, τὸ Μέγα Σάββατο, τέσσερες ὥρες ἀφοῦ ἀνατείλῃ δ γῆρας, ἀπὸ ὅλες τές ἐκκλησίες τῆς πόλεως τὸ χαρομόσυνο μήνυμα, ὡς ἡλεκτρικὴ σπίθι, περνῷ εἰς τὰ σιμοτινὰ χωριά καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἔως εἰς τὰ ἀκρινάτερα τῆς νήσου, ὅστε ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν ἐννενήτα χωριῶν σχεδὸν εἰς τὴν ἰδίαν στιγμὴν πανηγυρίζουν τὴν Ἀνάστασιν μὲ κωδωνοκρουσίας καὶ τουφεκισμούς. Ἡ Μαρία ἐσφόγγυσε τὰ δάκρυά της, ἔκαμε τὸν σταυρόν της καὶ ἐκίνησε πρός τὴν πρωτεύουσαν ἐκκλησίαν νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν ἀγίαν τελετήν.

Τὸ ἐσπέρας δ ἄνδρας της ἐφθασε ἀπὸ τὴν πόλιν.

— Λάβε, τῆς εἰπε, τὰ χρυσάφια σου· τὰ σήκωσα ἀπὸ τὸ Κατάστημα νὰ τὰ φορέσγες αὔριο. Ἐστειλα καὶ δεκαπέντε δραχμὲς τοῦ Ἀγιωνάκη μας νὰ καλοπεράσῃ αὐτές τές ἡγίες ἡμέρες.

Θὰ τές λάβῃ τὴν Νιὰ Δευτέρα· μᾶς γράφει ὅτι εἶναι καλά, καὶ μᾶς εὕχεται καλὴν Δακτυρήν· πάρε τὸ γράμμα νὰ τὸ φυλάξῃς μὲ τὰ ἄλλα».

— Καλὴν φωτίσιγ σοῦ ἔδωκεν ὁ Θεός· λέγω γιὰ τὸ παιδί μας, ὅχι γιὰ τὰ χρυσάφια μου· εἰς περασμένες ἡμέρες, ώσταν νέα κι' ἐγώ, ἔζηλευα νὰ τὰ φορῶ ἀμπή τώρα... Καὶ, Ὀστερα, ἔμαθα ἀπὸ πολὺν καιρὸν νὰ τὰ ἔχω εἰς τὸ Κατάστημα· κοίταξε πῶς ἐμαύρισαν τὰ μαραμένα.

Καὶ ἀμέσως ἔδιλθη νὰ ξεσκονίσῃ τὸ μαῦρο θελούδινο χρυσόκεντητο πεσελί, νὰ τρίψῃ τές ἀσημοχρυσωμένες φούμπιες, τὰ ἀσημένια σκολαρίκια, τὸν χρυσοῦν λαιμόν, τές χρυσὲς περόνες τῆς κεφαλῆς καὶ τὰ δακτυλίδια. Καὶ ἐνῷ ἔκαμψε αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, αἰσθάνετο ὅτι ἐπιάγετο ἢ καρδιά της.

«Παναγία μου, ἔλεγε μέσα της, κάμε νὰ ἔχῃ καλὸς τέλος τούτη μου ἢ χαρά, δὲν ἐπερίμενα τόσην καλωσύνην ἀπὸ τὸν ἄνδρα μου· θὰ τὸν ὠδηγήσει τοσούς ὁ καλός μου πνευματικός. Καὶ ἐμως ἐγὼ ποτέ μου δὲν ἀγοιξα τὸ στόμα νὰ παραπονεθῶ γιὰ τές κακοτροπίες τοῦ συντρόφου μου· γνωρίζω πόσες φροντίδες, πόσα βάσκνα ἔχουν αὐτοὶ οἱ δύστυχοι ἄνδρες· εἶναι ἀναγκασμένοι εἰς τὴν ἀνέσοδην γὰρ χρεωθοῦν διὰ τὸ θεόψωμο, καὶ συμβαίνει πολλὲς φορές, γιὰ τές ἀμαρτίες μας, εἴτε ἡ ὅστρια νὰ χαλάσῃ τὸν καρπόν, εἴτε τὸ κρύο ἀπριλιάτικα νὰ κάψῃ τὰ σταφύλια μέσ' στὸ ἄνθισμά τους· καὶ τότε δ τοκογλύφτης τούς φοβερίζει μὲ φυλάκισιγ γιὰ νὰ τοὺς διάσῃ γὰρ τοῦ γράψουν τὸ ἔνα δέκα, εἴκοσι, πενήντα—ῳ! οἱ μαῦρες ψυχές, διάδικον γάχουν τὸν Θεόν—καὶ Ὀστερον οἱ ἄνδρες γ' ἀγριεύουν, μᾶς μαλώνουν ἀδικα γιὰ τὸ παραμικρό,—Ὥ! ἡ φτώχεια γεννᾷ τὴν γκρίνια. Πόσες φορὲς αὐτὰ τὰ χρυσάφια, αὐτὰ τὸ πεσελί μου, τούτη ἡ καύμένη προῖκα, ἔχρησίμευσε γιὰ νὰ σηκώσωμε ἀπὸ τὸ Κατάστημα καμμιὰ πενηνταριὰ δραχμές, διὰ νὰ μὴ σαπῆ ὁ ἄνδρας μου εἰς τὴν φυλακήν! ”Α! νὰ περάσουν γρήγορα αὐτές οἱ σκράντα ἡμέρες, νὰ γυρίσῃ τὸ παιδάκι μου, νὰ μᾶς βοηθήσῃ».

“Η καύμένη της προῖκα! ”Οποιος δὲν γνωρίζει τὴν ἔξοχὴν τῆς Κερκύρας, θὰ παραξενευθῇ γ' ἀκούσῃ ὅτι αἱ γυναῖκες συνήθως φέρουν μόνην τους προῖκα καμμιὰ διακοσαριὰ δραχμὲς χρυσάφια καὶ κάποτε δύο ἢ τρία ἔλαιοδενδρα ἢ ἔνα ἢ δύο τσαπιῶν ἀμπέλι, εἰσόδημα δέκα δραχμῶν τὸν χρόνον· ἀλλὰ ἡ θαυμαστὴ χωριανὴ φέρνει μὲ τὸ σῶμά της τὸ εὑρωστό καὶ μὲ τὴν εὐγενικὴν ψυχήν της θησαυρὸν ἀτίμητον εἰς τὴν οἰκογένειαν ὅπου ἔρ-

χεται νύφη και ἀγοργύστως ἐργάζεται και κοπιάει, και, θταν συμβαίνη νὰ χηρεύσῃ μὲ ἀνήλικα παιδιά, τότε μὲ τὸ προνοητικό της πνεῦμα, μὲ ὑπεράγθρωπον ἀγῶνα κυθερνῷ τὴν οἰκογένειαν, και ἀπειρα ἔχομε παραδείγματα, ὅπου γυναῖκα χύρα ἀνάστησε σπίτι ξεπατωμένο.

Ἐπέρασε τὸ Νιοδόμαδο ήσυχα κι ἐξημέρωσε ἡ Δευτέρα. Ὁ Πέτρος ἀναχώρησε γιὰ τὴν πόλιν νὰ φέρῃ τρόφιμα γιὰ τοὺς ἐργάτες εἰς τὸ σκάψιμο τῶν ἀμπέλων· οἱ πολλὲς και συχνὲς βροχὲς τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς και κατόπιν οἱ ἑορτάσιμες ἡμέρες εἶχαν ἐμποδίσει αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, η δποία γίνεται τακτικῶς τὸν Φεβρουάριον και τὸν Μάρτιον.

Τὸ μεσημέρι ἡ Ἐλένη ἥλθε νὰ εῦρῃ τὴν μητέρα της.

— Μάννα, τῆς εἶπε, νὰ λυτρώσῃς τὸ σπίτι μου· τὸ παιδί μου ἐξημέρωσε χειρότερα, θλο τὸ κορμάκι του εἶναι φωτιά, παραλογάει· ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ ιατρὸν και φάρμακα.

— Τί γὰ σοῦ κάμω, παιδί μου· τὸ γνωρίζεις πῶς περνᾶμε· ὁ καρπὸς ἐσώθηκε· ἀν μᾶς ἔμειναν ὀλίγα λεπτά, αὐτὰ μᾶς χρειάζονται γὰ πληρώσωμε ἐργάτες γιὰ τὸ ἀμπέλια· μᾶς λείπει τὸ μονάχριό μας παλικάρι, και δ Πέτρος δὲν προφθάνει νὰ τὰ σκάψῃ μάνος του, ἀν και τὸν βοηθῶ κι ἐγώ· ἀπὸ τὸν καιρὸν δπού τὰ παιδιά μᾶς πηγαίνουν στρατιῶτες, πιάνομε κι ἔμεις οἱ γυναῖκες τὸ τσαπί.

— Μάννα, σπλαχνίσου μας· δὲν ἔχομε πεντάρα και μᾶς χρειάζονται· αὔριο ἀμέσως δεκαπέντε δραχμὲς γιὰ τὸν ιατρὸν και δέκα γιὰ τὸ ἀμάξι, χωρὶς τὰ φάρμακα και δ, τι ἄλλο διαρίσῃ.

— Και ποῦ νὰ τὰ εῦρω, παιδί μου· δ πατέρας σου, εἰς τούτην τὴν ἐσοδείαν, ἐξ ἀφορμῆς δπού ἥταν ὀλίγη καρποφορία, δὲν μοῦ ἀφησε τὰ διστερομαχῶματα, καθὼς ἥταν η παλαιὰ συγήθεια γὰ τὸ ἀφήγουν τῶν γυναικῶν γιὰ νὰ ἔχουν κι αὐτὲς ὀλίγα λεπτὰ εἰς τὴν κασέλα τους.

— Ἀμμή σοῦ ἔφερε ἔφέτος τὰ χρυσάφια σου· κάμε τὸ καλὸ νὰ μοῦ τὰ διώσῃς γιὰ κανένα μῆγα νὰ τὰ βάλω μὲ ἐκεῖνα τὰ ὀλίγα τὰ δικά μου εἰς τὸ Κατάστημα, νὰ οἰκονομήσωμε αὐτὲς τὶς δραχμές· ἔως τὴν Ἀνάληψιν δὲν θὰ ἔχης ἀνάγκην νὰ τὰ φορέσῃς· μάννα, κάμε το, ἀν μὲ ἀγαπᾶς.

— Δὲν τὸ ἔλεγα η δύστυχη δτι αὐτὰ τὰ χρυσάφια θὰ μοῦ γίνουν φαρμάκι; Είσαι βέδαιη, Ἐλένη μου, δτι ἔως τὴν Ἀνάληψιν θὰ τὰ ξαγοράσῃς;

— Βεδοιάστατη! Θὰ πουλήσῃ τὸ δαμάζλι ὅπου ἔχει μισιακό· Υὰ πουληθῇ ἵσια - ἵσια τές παραμονές τῆς Ἀναλήψεως.

— Θὰ είναι ἐδῶ ὁ Ἀντωνάκης μου, εἰπε μέσα της ἡ Μαρία, καὶ τότε, ὅτι κι ἀν τύχη, ὅλα διορθώνονται. Καὶ πῶς νὰ μὴν τὴν σπλαχνισθῶ, είναι ἀτάλικη καὶ ἀκόμη ἀδύνατη ἀπὸ τὴν ὕστερή της ἀρρώστεια, καὶ μὴ μοῦ πάθη.

— Κάμε το, μητέρα, νὰ χαρῆς τὸν Ἀντώνη μας· θὰ γυρίσῃ γλήγορα, ώς ἀκούω.

— Ναί, θὰ είναι ἐδῶ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς.

Ἐσηκωθή καὶ ἔδγαλεν ἀπὸ τὴν κασέλα τὰ χρυσάφια.

— Πάρε τα, παιδί μου, καὶ βάλε εἰς δρον τὸν ἄνδρα σου νὰ μὴ μὲ δμολογήσῃ ἂν τὸ μάθη ὁ πατέρας σου, ἐχάθηκα.

«Ωἱμένα, ζωὴν δυστυχισμένην ὅπου περνᾶμε ἐδῶ εἰς τὸ χωριό! ἔλεγε μόνη της ἡ Μαρία· νὰ μὴν εὑρίσκεται ἵστρος νὰ ἔλθῃ νὰ καθίσῃ ἐδῶ νὰ κάνῃ χριστιανικὰ τὴν ἐπιστήμη του· ἀμμήν νὰ εἴμαστε ἀναγκασμένοι, ὅταν ἀρρωστήσῃ κανένα παιδί μας, ἢ νὰ τὸ φέρνωμε εἰς τὴν ἀγροκαλιά μας εἰς τὴν πόλιν, θερμασμένο, τρεῖς ώρες δρόμον, μὲ τὸ ἡλιοπόρι, γιὰ νὰ τὸ ιδῇ μίαν μόνην φοράν ὁ ἵστρος, ἢ νὰ ἔξαδεύωμεν φοῦκτες φράγκα γιὰ νὰ τὸ φέρωμεν ἐδῶ, καὶ ἀν πουλῇ κανεὶς αὐτὸ τὸ εὐλογημένο κινίνο, νὰ τὸ πλερώνωμεν ωσὰν χρυσόχωμα. » Επει τὸ έχαθη τὸ σπίτι τοῦ πατρός μου· ἀπὸ ἀρρώστειες ἔξεγίνηκε γιὰ νὰ κοιτάξῃ τὸ μονάχριθό του ἀρσενικό — ἔγδεκα μῆνες ἀρρώστεια — ἐπούλησε ὅτι καὶ ἀν εἶχε, καὶ τὸν ἔχασαμε γιατὶ δὲν ἔφερε τὸν ἵστρον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν. « Απὸ τοῦτο ἔξέπεσε τὸ σπίτι μας· προτίκα δὲν εἶχε νὰ μοῦ δώσῃ ὁ πατέρας μου παρὰ αὐτὰ τὰ εὐλογημένα στολίδια τῆς μητρός μου· καὶ ὅμως μὸ ἐπῆρε τοῦτος ὁ χριστιανός, καλός, ἀμμήν, ὁ Θεός φυλάξῃ, ἀν τοῦ ἔλθη τὸ νευρικό. » Οὐλίγον καιρὸν ἔθαψε τὸν καλόν μου πατέρα καὶ ἡ χήρα μάννα μου ἔμεινε κορμός· καὶ ὁ Θεός τὸ ἡξεύρει τὶ γεράκιατα περνᾷ εἰς τὸ ἔρμοσπιτό της. « Ωἱμένα, δὲν ἡξεύρω γιατὶ σήμερα ὅλα τὰ παλαιά μου δυστυχήματα μοῦ ἔκναφανερώνονται εἰς τὸ πνεῦμα, ώς νὰ ἥσχω χθεσινά. » Επέρασα τόσα γῆσυχα αὐτὲς τὶς ἀγιες ἡμέρες, καὶ τώρα μοῦ ἀρρώστησε αὐτὸ τὸ μικρό μου ἔγρον· δὲν μὸ ἀρέσει αὐτὴ ἡ ἀρρώστια· καὶ πῶς νὰ μὴ δώσω τῆς Ἐλένης τὰ χρυσάφια; ».

Μὲ αὐτοὺς τοὺς συλλογισμοὺς ἀγέδη εἰς τὴν σιμοτιγήν ράχην νὰ μάσῃ ἀγριολάχανα γιὰ τὸ δεῖπνον, καὶ ἀφοῦ τὰ ἔθαλε

νὰ βράσουν, ἔπειτα γονατιστή εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας ὅπου εἶχε ἐπάνω εἰς τὸ προσέφαλο τῆς νυμφικῆς της κλίνης.

— «Παναγία μου, εἴπε δακρύζοντας, τί εἶγαι αὐτὸ ποὺ κισθένομαι μέσα μου; βούγηθε με, μὴ πεθάνω πρὶν ἴδω τὸ παιδί μου».

“Ηταν δύο ὥρες νύκτα καὶ ἀρχισε ἡ Μαρία ν' ἀγησυχῇ.

— “Ἄν εἴχῃ ἄλλα κακά, ὅμως δὲν είναι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ χάνονται εἰς τὴν χώραν μέσα εἰς τὰ καπηλεῖα ἢ χασομεροῦν εἰς τὸν δρόμον μέσα εἰς τὸ ἀργαστήρια.

Καὶ ἔστεκεν ἀκίνητη χωρὶς νὰ βγάλῃ ἄχνα, καὶ ἐφαντάζετο γ' ἀκούση τὰ πέταλα, καθὼς τὸ ἄκουε πάντοτε κάμποσα λεπτὰ πρὶν φθίσῃ, ὅπως τὸ ἀλογό ἐτετραπόδιζε εἰς τὸ λιθόστρωτο μονοπάτι.

— “Ηλθεν, ἐφώναξε, είναι τὸ πάτημά του· πῶς ἔρχεται μὲ τὰ πόδια; Καὶ μὲ αὐτὸ ἐπετάχθη εἰς τὸ μονοπάτι, καὶ σ' ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας ἐφανερώθη ὁ ἀνδρὸς της.

— Καλησπέρα, τῆς εἴπε μουγκάρωνα.

— Καλῶς ὥρισες· τί ἐγίνηκε τὸ ἀλογό μας; τοῦ ἔχω ἔτοιμον τὸν σανό.

— Τὸ ἀλογό μας ξενυκτάει ἀλλοῦ· ἀφησέ με γῆσυχον νὰ ξανασάγω· ὁ Θεὸς θέλει νὰ μᾶς παιδεύσῃ· ἐλάθαμε γράμματα ἀπὸ τὸν Ἀντωνάκη μας.

“Η Μαρία ἐρρίγωσε.

— Τί γράψει;

— “Ἐγύρισα βιαστικὰ καὶ δὲν ἐπρόφθασα νὰ εὕρω κανέναν φίλον νὰ μοῦ τὸ διαβάσῃ· πάρε το νὰ σοῦ τὸ διαβάσῃ ὁ πγευματικός μας.

Τὴν Μαρία ἐπῆρε τὸ γράμμα καὶ τῆς ἔτρεμαν τὰ γόνατα, τὸ ἔχαλεν εἰς τὸν κόρφον της κι² ἐδίγηκε.

— «Τί νὰ γίνω ὁ δύνστυχος;» ἐλέγει μόνος του· «εἴμαι πάλι ἀναγκασμένος νὰ τῆς τὰ πάρω· τὸ γνωρίζω ὅτι δὲν θὰ μοῦ κάμη τὴν παραμικρὴν δυσκολία, ἀμα γνωρίσῃ τί περιστατικὸ μοῦ ἔτυχε· ἀλλὰ τὸ ἔχω σ' ἐντροπὴν ὕστερο ἀπὸ ὀλίγες γῆμέρες».

Εὔρηκε ἡ Μαρία τὸν πνευματικὸν της εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου, κατὰ τὸ σύστημά του, ἀνεγίνωσκε πρὶν πάγι νὰ πλαγιάσῃ, τές ἐσπεριγές του εὐχές. Εἰς δλον τὸν ναὸν τὸ τέμπλο μοναχὰ μὲ τὰ δεσποτικὰ εἰκονίσματα καὶ τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους ἐφωτίζετο ὀλίγο ἀπὸ τὸ καντήλι ἐμπροσθειν εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτό-

κου καὶ ἀπὸ ἔνα κερί στυλωμένο εἰς τὸ ἀναλόγι· αὐτοῦ ὁ ἀσπρο-
μάλλης ἐφημέριος, χωρὶς τὸ καμυλαύκι, ἐπροσεύχετο μὲ ταπεινὴν
φωνήν, μὲ καθαρὴν προφοράν, γεμάτην χριστικινῆν κατάνυξιν.
Ἡ Μαρία ἐμπῆκε εἰς τὸν νάρθηκα, ἐστάθη εἰς τὴν θύραν, καὶ μὲ τὸ
κεφάλι σκυμμένο ἔλεγε μέσα της τὰ πατερημά της· ὅταν ὁ παπᾶς
ἔκλεισε τὸ εὐχολόγι, ἐπλησίασε καὶ τοῦ ἐφίλησε τὸ χέρι.

—Γιὰ καλό, Μαρία, τέτοια ὥρα;

—Δέσποτά μου, συγχώρεσέ με· κάμε τὸ καλὸ νὰ μοῦ διαβά-
σῃς τοῦτο τὸ γράμμα τοῦ Ἀγιανάκη μου.

—”Α! τὸ καλὸ παιδί! γρήγορα σώνεται ὁ καιρός του.

—Ο παπᾶς ἄνοιξε τὸ γράμμα.

«Καλέ μου πατέρα, »Ελαβα τὸ γράμμα σου καὶ τὰ δεκαπέντε
φράγκα· σᾶς εὐχαριστῶ· ἀλλὰ γιατί νὰ στερηθῆτε σεῖς οἱ και-
μένοι γονεῖς μου; ἐδῶ, χάρις εἰς τὸν Θεόν, δὲν μοῦ λείπει τίποτε·
ὅ λογαργός μου μὲ ἀγαπᾶ καὶ μὲ ἐπῆρε καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ὑπη-
ρεσίαν του. Ἀλλὰ τὸ βάρος τῆς ξενιτεῖας τὸ αἰσθάνομαι περισ-
σότερο αὐτές τις ἀγιες ἡμέρες· εἶναι νὴ πρώτη φορά ἐποὺ δὲν ἔ-
στράζω εἰς τὸ σπιτάκι μας. Ἀλλὰ καὶ σεῖς πρέπει νὰ ἔχετε ὑπο-
μονήν· μάθετε δτι ἡλθε διαταγὴ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον νὰ μᾶς κρα-
τήσουν καὶ ἀλλούς τρεῖς μῆνες, ὥστε μόνον τὸν τρύγον θὰ μὲ ἔχετε
κοντά σας· γιὰ τοῦτο ἀργησα νὰ σᾶς γράψω, γιὰ νὰ μὴ σᾶς πι-
κράνω μίαν ὥρα πρωτύτερα. Πόσο θὰ βαρυφανῇ τῆς καῦμένης
μου μάννας! Πατέρα μου, ἀν μὲ ἀγαπᾶς, μὴ τὴν λυπήσῃς, κα-
θὼς συμβάνει κάποτε νὰ θυμώνης. Σᾶς φιλῷ τὰ μάτια καὶ τὰ
χέρια. Θὰ σᾶς γράφω ἀπὸ ἐκεῖ, ὅπου θὰ μετατεθῇ τὸ τάγμα, ἀπὸ
τὰ σύνορα. Ο ἀγαπητός σου υἱός.»

—Αμα ἐτελείωσε ὁ παπᾶς, ἡ Μαρία, ὅπου ἔκλαιε ὅλην τὴν
ώραν, ἐρώτησε :

—Δέσποτά μου, τί εἶναι τὰ σύνορα;

—Τὸ βασίλειόν μας εἶγαι τὸ περισσότερον μέρος ζωσμένο
ἀπὸ θάλασσα, καὶ ἀπὸ τὴν στερεάν γειτονεύει μόνον μὲ τὸ βασί-
λειόν τῶν ἀπίστων· αὐτοῦ εἶναι τὰ σύνορα.

—Μήπως θὰ ἔχωμε πόλεμο;

—Μὴ βάζῃς αὐτὸ στὸν νοῦν σου, Μαρία· καὶ ἀν ἡθέλαμε,
καὶ ἀν ἡμπορούσαμε νὰ ἐλευθερώσωμε τοὺς ἀδελφούς μας, δὲν θὰ
μᾶς ἀφηγηναὶ Κραταιοὶ τῆς Γῆς. Ἡσύχασε, δὲν εἶναι κίνδυνος
τώρα νὰ αἴματωθοῦμε.

—Λύριο πρωὶ θὰ ἔλθω, παπᾶ μου, νὰ μὲ ἔξομολογήσῃς.

— Ἀμαρτίες ποὺ θὰ ἔκαμες καιύμενη, ἀπὸ τὴν Μεγάλην Πλέμπτην· λέγε τα μιὰ στιγμὴ τώρα.

— Εἶναι ἀργό, Δέσποτά μου, καὶ μὲ περιμένει ὁ Πέτρας· ἔρχομαι αὔριο τὸ ἀποταχυδ.

— Αὔριο πηγγαίνω εἰς τὴν πόλιν· μὲ προσκαλεῖ ὁ Δεσπότης γιὰ πνευματικὴν ὑπηρεσίαν· ἔλα τὸ βράδυ, εἰς αὐτὴν τὴν ὥραν, ἢ τὴν Τετράδην τὸ πρώι.

“Η Μαρία τοῦ ἐφίλησε τὸ χέρι· καὶ αὐτὸς τὴν εὐλόγησε, καὶ ἐνῷ ἐκείνῃ ἀναχωροῦσε, ἔλεγε μόνος του:

«Ἄγια γυναῖκα! δὲν εἴμαι ἄξιος νὰ τὴν ἐξομολογήσω, ὅχι ἐγὼ ὁ ἀμαρτωλός, ἀλλὰ σύτε ὁ Πατριάρχης· θὰ τῆς φαίνεται πώς ἔχει κανένα ἄχυρο ἐπάνω εἰς τὴν συνείδησίν της καὶ δὲν θέπει τὴν ὥραν νὰ ξαλαφρωθῇ· ἀλλοι, καὶ πόσαι! ἔχουν δύο λίτρες βολίμι καὶ δὲν τὸ αἰσθάνονται. Ω Παντοδύναμε, ἀν δλοι εἰχαν τὴν καρδιάν της, τοῦτος δικός μου θὰ γῆται Παράδεισος. Φασοῦμαι μὴ πάθῃ κάποτε αὐτὴν· ἡ γυναῖκα ἀπὸ τὴν περισσὴν ἀγάπην της».

“Η Μαρία εἶπε τοῦ ἀνδρός της ὅτι περιεῖχε τὸ γράμμα.

— “Υπομονή, Μαρία, καὶ γι’ αὐτὸν καὶ γιὰ κάτι ἄλλο ποὺ θὰ κούνησε τώρα. Μάζε ὅτι, καθὼς ἔμπαινα εἰς τὴν πόλιν, δικηγορίας μου ἔπιασε τὸ ἄλογο, καὶ γῆθελε νὰ μὲ φέρῃ εἰς τὴν φυλακὴν· τοῦ χάρισα δέκα φράγκα γιὰ νὰ μοῦ ἀφήσῃ καιρὸν νὰ γιμερώσω τὸν δανειστήν μου· φαίνεται ὅτι τοῦτος δικέρδεος ἔμαθε ὅτι ἐξαγόρασα τὰ χρυσάφια κι ἔσυμπέρανε ἀπὸ αὐτὸν πώς ἔχω διύστυχος νὰ τὸν ἀποπλερώσω καὶ δὲν θέλω. Ετοίμασέ τα λοιπόν, ὅτι αὔριο ἐνωρίς θὰ πάω νὰ τὰ ξαναβάλω σημάδι, νὰ δώσω τοῦ δανειστοῦ μου δσα ἔσυμφώνησα· διαφορετικὰ θὰ χάσωμε τὸ ἄλογό μας, θὰ μὲ βάλουν εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ θὰ μείνουν χέρσα τὸ ἀμπέλια.

“Ο, τι αἰσθάνθη ἡ δυστυχισμένη γυναῖκα εἰς ἐκείνην τὴν στιγμὴν δὲν λέγεται· καὶ πῶς νὰ περιγραφῇ ψυχικὴ κατάστασις, εἰς τὴν δρόποιαν διαγένεται, ἀν καὶ ἀθῆσος, ἀγόρδις, δοκιμάζει πρώτην φορὰν δληγη τὴν ὁδόνην ἐνόχου συνείδησεως! Η Μαρία δὲν ἐπρόφερε λέξιν, ἔπεισε χάρμου καὶ ἀρχίσε νὰ κλαίῃ, καὶ τὰ δάκρυά της δὲν είχαν κρατημέν.

— Μὰ τὴν ἀλήθειαν, καλὴ καὶ προκαμψένη νοικοκυρά! ἐφώναξε διαγένεται της· κοίταξέ την! κλαίει καὶ μύρεται ωσάν γυφούλα δηποὺ θὰ τῆς πάρουν τὰ στολίδια της. Μάθε, κυρά μου, δηποὺ

Θέλησε και μή θέλησε, αύριο τ' ἀποταχυά θὰ μου θώσης τὸ κλει-
δὶ τῆς κασέλας νὰ τὰ πάρω· ἐγὼ εἶμαι δὲ κύριος ἐδῶ.

— "Α! Πέτρε, σκληρὸς δποὺ εἰσκι, ἄδικος—νὰ γῆσευρες—
αὔριο, αὔριο, τ' ἀποταχυά.

"Ο Πέτρος τὴν ἀφῆσε αὐτοῦ σωριασμένην κατὰ γῆς, ἀναψε
τὸ τσιμποσικό του, ἐκάθησε εἰς τὸ προσάλι κι' ἔθαξε εἰς τὸν γοῦν
του χίλιες ὑποψίες.

Πνεῦμα ἀνθρώπινο δὲν θὰ ήτο ἵκανε νὰ ξανοίξῃ, καὶ πολὺ ὀλι-
γώτερο νὰ ἔννοιήσῃ τί συνέδαινε ἀπὸ ἐκείνην τὴν στιγμὴν μέσα εἰς
τὴν φυχὴν τῆς Μαρίας· χωρὶς νὰ γῆσεύρη ποσὶ εὑρίσκεται, χωρὶς
νὰ δύναται νὰ προσηλώσῃ τὸ πνεῦμά της εἰς τὰ ἐρχόμενα ἢ νὰ
τὸ στρέψῃ εἰς τὰ περασμένα, ἐφρίθη ὅπως ήταν εἰς τὸ κρεβῆτι,
καὶ τὴν ἔπιασε λυγκιδίως νὰ ἐψυχομαχοῦσε, ἀλλὰ τὸ ἐπνιγε μὲ
τὸ προσκέφαλο μὴ τὴν ἀκούσῃ δὲ ἥνδρας τῆς καὶ τὴν ἀγασιχυ-
τήσῃ πάλιν. "Υστερ" ἀπὸ κάμποσην ὕραν, λάλημα πετεινοῦ, ἀπο-
κορώθη καὶ ἐπέρασε ἀμέσως εἰς τὸν μυστηριώδη κόσμον τῆς φαν-
τασίας· ἡ Μαρία ἔβλεπε συχνὰ δινείρατα, πάντοτε φαιδρὰ καὶ ξά-
στερα, καὶ πολλὲς φορὲς ξυπνῶντας ἔλεγε διτὶ δὲν ἐγνώρισεν ὕραν
καλὴν παρὰ μέσα εἰς τὸν υπνον της. Θυμυκαστὴ οἰκονομία τῆς
φύσεως, εὐλογημένο δῶρο τῆς θείας εὐσπλαγχνίας!

Ἐνρίσκετο εἰς ἔνα μέρος γνωστό της καὶ ἀγαπημένο ἀπὸ τὰ
μικρά της χρόνια· πλαγιὰ μεγάλη ἐγλυκοκατέβαινε ἀπὸ τὴν κο-
ρυφὴν τοῦ δουνοῦ ἔως εἰς τὸν ἀμπον, εἰς τὸ ἀκρογιάλι, τὸ ἐπάνω
της μέρος ἔως τὴν μέσην μὲ μεγαλόδενδρον φουντωτὸν ἐλαιῶνα,
καὶ ἀπὸ τὴν ζώνην ἔως κάτω ἀμπελόφυτο πλάγιον ἀντίκρυ θά-
λασσα ἀπέραντη σμίγει μόνον μὲ τὸν οὐρανόν· οἱ χωρικοὶ τὴν δια-
μέζουν. "Αγριοπέλαγο, διτὶ αὐτὴ τές περισσότερες φορὲς εἰναι
ἀφρισμένη καὶ φαίνεται πώς τελείως ἀπομονώνει τὴν γῆσόν μας
ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμον, ἐνῷ δὲ ἀλλη θάλασσα, δὲ κόλπος, δποὺ δρέ-
χει τὸ ἀνατολικὸ πλευρὸ τῆς νήσου καὶ τὴν ἀγτίκρυ ηπειρον,
δμοιάζει τὶς περισσότερες φορὲς γῆσυχη λίμνη.

"Η τοποθεσία εἶγαι μαχευτική—ἐκεῖ ἀπὸ ἔνα μέρος δὲ θαθειά
πρασινάδα τῶν ἐλαιοδένδρων καὶ δὲ τρυφερώτερη τῶν ἀμπέλων, καὶ
ἀπὸ τὸ διλλοῦ δὲ καταγάλαξῃ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης—ἀλλὰ γιὰ
τὴν Μαρίαν πρὸ πάντων δὲ οἰκουμένη δὲν εἶχε τόπον νὰ τὴν εὐ-
χριστήσῃ περισσότερο· ἐκείνη δὲ πλάσις, μὲ δληγη της τὴν φυσιο-
γνωμίαν, εἰς τὴν στερεάν καὶ εἰς τὸ πέλαγο, ἔκαναν μέσα εἰς τὴν

ψυχήν της ἔνα μὲ τὰ ἀθωότερα καὶ σφοδρότερα αἰσθήματα τῆς παιδικῆς καὶ νεανικίας ήλικιάς της· καθὼς συμβαίνει δταν παιζεται μουσική δπού πρωτακούσαμεν εἰς τὴν γενέτητα μας· ὁ γῆγός της μᾶς συγκινεῖ, μᾶς μαγεύει, καὶ ἀποροῦμεν πῶς ἔκεινος ὁ βυθὺς δὲν προξενεῖ εἰς τοὺς νέους ὅτι ἡμεῖς αἰσθανόμεθα— διότι ἔκεινη ἡ μουσική, ἂν καὶ ἀκούωνται ἄλλες μελωδιώτερες, ἔγινε ἀπὸ πολὺν καιρὸν μέρος τοῦ ἑαυτοῦ μας, εἶναι δι μακρυνός, γλυκός ἄμπει λυπητερὸς ἀντίλαχος τῶν εὐτυχισμένων ἡμερῶν μας· παρομοίαν μουσικὴν ἔχει μία γνωστή μας φυσικὴ τοποθεσία· ἔνας ξερὸς βράχος, δπού ἐφύτρωσε κι ἐμεγάλωσε μοναχικὸ κυπαρίσσι, ἔχει τὴν ἀγάπην μας δισον δὲν τὴν ἔχει κάθε ἄλλο ὥραιότερο θέαμα· φαίνεται δτι ἔκεινοι οἱ χαρακτῆρες φυλάγουν, μέσα εἰς τὴν φαντασίαν καὶ εἰς τὴν καρδίαν μας, τὴν ποθητὴν ἀληθιμόνητον εἰκόνα τῆς ζωῆς μας, δπως ηταν, πρὶν τὰ πάθη καὶ τὰ παθήματα τῆς ἀφαρέσσουν τὴν φυσικὴν ἀθωότητα καὶ τὴν γαλήνην.

Αὐτοῦ ἀκολουθοῦσε μικρούλα, πέντε ἦ τέσση χρόνων κόρη, τοὺς γονεῖς της, εἰς δλους τοὺς μῆνες, διότι δὲν εἶναι μῆνας δπού δι καλὸς γεωργὸς νὰ μὴν εὑρῃ νὰ κάμη ἐργασίαν εἰς τὸ ἀμπέλον καὶ εἰς τὸν ἐλαιῶνα, καὶ ἔκεινο τὸ κτήμα ηταν ἀληθινὲ περιβόλι. Τοιουτορόπως ἡ φαντασικὴ καὶ μεγαλοπρεπής ἔκεινη πλαγιὰ μὲ κάθε φυτό, μὲ κάθε δένδρο γῆμερο ἢ ἄγριο, μὲ κάθε χειρόκτιστην λιθιὰ ἢ ῥιζόπετραν, μὲ κάθε δέμα, μὲ κάθε φύδι, μὲ κάθε μονοπάτι, μὲ κάθε παραλλάξι, μὲ κάθε στένωμα, εἰχε μείνει βαθιὰ χαραγμένη εἰς τὸ νεανικό της πνεῦμα, ὥστε ἀν ηταν ζωγράφος θὰ γηποροῦσε νὰ μορφώσῃ ἀπὸ ἔκεινην τὴν θέσιν πολλὲς καὶ ὥραιότατες εἰκόνες νὰ μὴ παραλλάξουν παντάπασιν ἀπὸ τὸ φυσικό τους. Ἀλλὰ καὶ ἔκεινο τὸ πέλαγο εἶχε ἀγοῖξει τὸν νοῦν της, εἰχε φτερώσει εἰς τὴν φαντασίαν της, καθὼς εἰς δλες τές ἐποχὴς τοῦ χρόνου καὶ δλες τές ὥρες τῆς γῆμέρας, ἐνῷ ἐδιάδασε, ἀπὸ φυλά τὸ ἔθεωροῦσε, πότε θεριωμένο καὶ μελανό, πότε γῆμερο καὶ ἀσπρογάλαξι, καὶ κάποτε, εἰς τὸ βασίλεμα, σύννεφα νὰ καθίζουν εἰς τὴν ἐπιφύνειαν, καὶ μέσα εἰς κύτα νὰ ἀνοίγωνται σκοτεινὰ λαγκάδια καὶ χρυσοὶ ποταμοὶ νὰ χύνωνται εἰς τὰ βάθη. Ἰδού πῶς ἀδειρφώθη ἡ τρυφερὴ ψυχή της μ' ἔκεινο τὸ μέρος, καὶ τὴν βαθεῖαν ἔκεινην συμπάθειαν ἡλθε, εἰς τὴν νεανικήν της ήλικιαν, νὰ στερεώσῃ καὶ νὰ κλείσῃ διὰ πάντοτε εἰς τὴν καρδίαν της δ πόνος· πόσσο ἔκλαψεν, δταν δ πατέρας της ἀναγκάσθη νὰ πουλήσῃ ἔκεινο τὸ περή-

‘Αλ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. ‘Αναγνώσματα Σ’ γυμν.—Ἐκδ. Γ’ 1934

φανο κτήμα, δύοις ἀρκοῦσε νὰ ζωθρέψῃ τὴν σίκαγένειάν του, καὶ δύοι εἶχε προσδιορίσει πατέροφα μίαν μικρὴν λουρίδα προτικα τῆς ἀγαπητῆς του Μαρίας.

Εἰς ἐκεῖνο τὸ ἀμπέλι εὑρίσκετο, εἰς τὸ γειρό της, τώρα πρώτη φορά, ἀφοῦ δὲν εἶχε πατήσει αὐτοῦ εἴκοσι χρόνια. Εἶχε φθάσει ἐκεῖ μὲ τοὺς γονεῖς της καὶ μὲ μισθωμένες τρυγήτρες, τὴν ὥραν δύοι διῆλιος, ὡς ἐσηκώνετο ὅπισθεν, ἀπὸ τὸ βουνό, μόλις ἔχρυσωνε τές ἀκρες τῶν ἐλαιοδένδρων, ἐνῷ δλ^ο ἡ πλαγιὰ ἔμενεν ἀκόμη ἡσκιωμένη, καὶ ἡ ἀντίκρυ θάλασσα ἐλαυτάριζε πέρα πέρα ἀπὸ τές ἀργυρὲς πρωινὲς ἀκτῖνες.² Εστάθηκαν δοσ νὰ πέσῃ ἡ δροσιά τῆς νυκτός, γιὰ νὰ κόψουν στεγνὰ τὰ σταφύλια³ ἔπειτα ἀρχισεν δ τρύγος, καὶ σ^ο ὀλίγην ὥραν, διότι κάθε ελῆμα τὰ εἶχε πολλά, αὐτὴ μὲ τὴν σύντροφόν της ἐγέμισε δύο τερτικά, ἡ μητέρα της τές ἐσοήθησε καὶ τὰ ἐφόρτωσαν εἰς τὸ κεφάλι τους, καὶ δύο μικρὲς τρυγήτρες ἐπῆραν καὶ αὐτὲς δύο κάνιστρα γιὰ νὰ γίνη σωστὸ τὸ φόρτωμα.⁴ Επειτα, ἐκίνησαν καὶ σι τέσσαρες, ἡ μία κατόπιν τῆς ἀλλης, τὸ ἀμπέλι ἀμπέλι, καὶ ὑστερ^π ὀλίγο διάστημα ἐδιάβηγκαν, πάντοτε ἀλύγιστες καὶ ἀτάραχες, τὸ στένωμα, δοσ μία διασκελιὰ μόνον πλάτος, καὶ μάκρος τριάντα δίγματα, δύοι δεξιὰ ἔχει κρεμαστοὺς βράχους καὶ ἀριστερὰ τρομάζει δ ἀνθρωπος νὰ βλέπῃ, ἀπὸ ἐκατὸ μέτρο ψήφος, τὰ κοντράκια καὶ παρακάτω τὰ φύκια δύοι ξερνάδικατά παυτα τὸ Ἀγριοπέλαγος τὸ τρομακτικὸ ἐκεῖνο πέραμα δινομάζεται Κακὴ Σκάλα.⁵ Εκεὶ ποὺ ἔπαιε τὸ στενὸ μονοπότι εὔργηκαν τὸν ἀγωγάτην, δύοι μόλις εἶχε φθάσει ἐφορτώθη τὸ ἄλογο καὶ δ ἀγωγιάτης, ἐνῷ ἀναχωροῦσε, «Κοπέλεις, τοὺς εἶπε, μὴν ὀκνηρεύεσθε, νὰ εὕρω ὅταν γυρίσω ἔτοιμα τερτικά τὸ ἄλογό μου είναι παλικάρι».

«Ἄσ καθίσωμε ἐδῶ, Αὔγερινή, εἶπε ἡ Μαρία, νὰ ξανασάνωμε δλίγο, τὰ σταφύλια τὰ εὐλόγησε δ Θεὸς ἐφέτος καὶ δὲν ἀργοῦμε νὰ τὰ παστρεύωμε».

Κι⁶ ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς ἔνα ὅχθον, ἡ Αὔγερινή δλίγο παραπάνω τὰ κορίτσια ἔτρεχαν ἐδῶ κι⁷ ἐκεὶ κι⁸ ἔπαιγνιδίζαν γύρω.

«Πόσα μοῦ ἀρέσει, Αὔγερινή μου, τούτη ἡ θάλασσα⁹ λέγουν πώς εἰς τὸ ἄλλο μέρος ἡ ἄλλη θάλασσα είναι σκεπασμένη μὲ καράδια μικρὰ μεγάλα¹⁰ ἐδῶ σπάνιες φορὲς διαβαίγει κανένα βαπόρι πολὺ μακρύ, πέρα πέρα, ωσάν γῆσκιος¹¹ καλύτερα εὐχαριστοῦμαι εἰς τὸ πέλαγο τοῦτο¹² ἐδῶ δὲν φαίνονται παρὰ δάρκες μὲ τὰ πανάκια τους, δελφίνια δύοι κοπαδιαστὰ παιζουν, καὶ θαλασσοπούλια¹³ ὦ! Ιδέες, Αὔγερινή, πόσοι γλάροι στριφογυρίζουν ἐπάνω

εἰς τὸ νερό· δεῖχνει ὅτι θ' ἀλλάξῃ δὲ καιρός. Τί λέσ εἶσι;

“Ακούσθη ἔνα χασκόγελο, ή Μαρία ἐγύρισε καὶ δὲν εἶδε οὕτε τὴν Αὐγεριγήν οὕτε τὰ κορίτσια, καὶ ἐπάγωσεν δῆλη καὶ ἄκουσε τὴν καρδίαν τῆς ὅπου βροντοκοποῦσε· ἔστρεψε πάλι τὰ μάτια πρὸς τὴν θάλασσαν· αὐτοῦ, ὅχι μακρὰν ἀπὸ τὸ ἀκρογιάλι, σηκώνεται ὥραχος ὑψηλός, δποὺ τὸν λέγουν Ὁρθολίθι· ἐπάνω εἰς τὸν θεόκτιστον ἐκείνον πύργον ἥταν ὅρθη στηλωμένη ή Αὐγεριγή μὲ τὰ μυλλιὰ ἀπλωμένα εἰς τές πλάτες· μὲ τὸ ἔνα χέρι ἐκρατοῦσε τὸ ἀσημοχρύσαφα τῆς Μαρίας, δποὺ ἀστραφταν εἰς τὸν γῆλιον, καὶ μὲ τὸ ἄλλο τῆς ἔγνευε, ὡσὰν γὰ τῆς ἔλεγε:

«Κατέδικα ἐδῶ κάτω νὰ τὰ πάργις, εἰδεμην τὰ ρίχγω εἰς τὴν θάλασσαν».

“Οπως ή Μαρία ἐπετάχθη νὰ ρίχθῃ ἀπὸ τὸ φρύδι τοῦ βουνοῦ εἰς τὸν ἀμμον νὰ πάγῃ νὰ πάρῃ τὰ χρυσάφια της, ἐκόπη τὸ ὄνειρό της, ἔξυπνησε, καὶ ἐνῷ ἀγκομαχοῦσε κι ἔκλαιε, ἄκουσε τὴν φωνὴν τοῦ ἀνδρός της:

— Παύσε τώρα, σήκω συγύρισε τὰ χρυσάφια καὶ τὸ πεσελί, νὰ φύγω.

“Ἐπεσε ή δύστυχη Μαρία γονατιστὴν ἔμπροσθέν του καὶ μὲ καμμένην μυλιά τοῦ ὄμολοδγησε ὅτι ἔκαμε.

— Σοῦ ἔπταισα πολύ, ἀφέντη· σοῦ ἔπταισα πολύ, ἀλλὰ στοχάσου, ἀφέντη, πώς αὐτὴ εἶναι ή πρώτη καὶ ὅστερη φορὰ ποὺ σοῦ πταίω· μὴ μὲ σκοτώσῃς καὶ κολασθῆς καὶ σύ ἀδικα θὰ είχες τὴν ἀμαρτίαν· τούτη εἶναι ή ὅστερη ἡμέρα τῆς ζωῆς μου.

— Μ' ἐπῆρες, μωρή, στὸν λαιμόν σου· σ' ἀφήγω εἰς τὴν ὅργην τοῦ Θεοῦ...». Καὶ μὲ τοῦτο κατέθη τὸ μονοπάτι.

“Η δρφανὴ Μαρία ἔμεινεν αὐτοῦ λιποθυμισμένη, ἀγαίσθητη. Οταν ἐσυνήλθε, δὲ γῆλιος εἶχε μεσουρανήσει· ἔσηκώθη, ἀλλάξει, δλη, ἔδαλεν εἰς τὸν κόρφον τῆς τὸ γράμμα τοῦ πατέρος της, ἔπει· ἐπίστομα ἔμπροσθεν εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, κι εἶπε μέσα της:

— «Καὶ αὐτὸ γῆθέλησε δὲ Θεός, νὰ μοῦ λείπῃ σήμερα δὲ ἄγιος ἔνθρωπος».

Καὶ ἀφοῦ εἶπε τὰ πατερημά της, ἐπῆρε τὸ ἀκρινὸ μονοπάτι τοῦ χωριοῦ καὶ σ' ὀλίγα λεπτὰ ἔφθασε εἰς τὸ σπίτι τῆς μητρός της. Η γραῖα ἥταν καθισμένη εἰς τὸ κατώφλι καὶ εἰς τὰ πόδια της ἡ ἐγγονή της, κόρη τῆς Ἐλένης. “Αμα τὴν εἶδε ποὺ ἀγέθαινε τῆς εἶπε:

— Τί σαυ ἐστάθηκε, Μαρία! τὰ συνηθισμένα σας· θὰ σ' ἔβα-
ρεσε δὲ Πέτρος.

— Μανγούλα μου, γῆλθα νὰ πεθάνω κοντά σου.

Καὶ τῆς διηγήθη τὸ δυστύχημά της.

— Κακὰ ἔκαμες, Μαρία· εἰς τὸν καιρόν μας οἱ γυναῖκες
δὲν ἔκαναν τὸ παραμικρὸ χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ ἀνδρός· τώρα
ἔκάνωσαν καὶ τὰ θηλυκά.

— "Οχι, μάννα, "Ο, τι ἔκαμα δὲν τὸ ἔκαμα γιὰ ν' ἀδικήσω
τὸν ἄνδρα μου, μάρτυς μου δὲ Θεός· σπλαχνίσου κάνε σύ· δὲν μὲ
βαστᾶ ἡ καρδιά νὰ γυρίσω σπίτι μου.

— Αὐτὸς εἶναι ἀκόμη χειρότερο, νὰ φύγης ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ
ἀνδρός σου· δὲ κόσμος θὰ εἰπῇ πώς ἔπραξες ἀτιμα πράγματα.

— Μητέρα, θὰ πάω νὰ πνιγῶ.

— Σύρε, τῆς εἴπε ἡ γραῖα.

— "Α! μάννα, μάννα!

Καὶ ἀνέδη τρέχοντας τὸ στενὸ μονοπάτι, ὅπου κατόπιν ἐσχί-
ζετο εἰς δύο· τὸ ἕνα κατέβαινε εἰς τὴν ἀλλην ἄκρην τοῦ χωρίου,
καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἀντίστροφα ἐπήγαιναν εἰς τὴν ἄκροια λασσούσιά.

Ἡ γερόντισσα ἔμεινε μὲ τὸ κεφάλι κάτω, ἀνήσυχη, καὶ
ὕστερος ἀπὸ ὅλης τὴν ὥραν εἴπε τῆς μικρῆς ἐγγονῆς της:

— Τρέχα, παιδί μου, πρόφθασέ την· εἴπέ της νὰ γυρίσῃ
ὅπισσα, νὰ περάσῃ ἐδῶ τὴν νύκτα.

"Ωστέος ἡ Μαρία εἶχε πάρει τὸν κατήφορον, ὅχι μέσα εἰς τὸ
μονοπάτι, ἀπὸ ὅπου ἐπερνοῦσε ὅλος δὲ κόσμος, ἀλλὸς εἰς ἔνα παλαιὸ
παρακλάδι, ὅπου καὶ αὐτὸς ἔθγαίγε εἰς τὸ περιγιάλι. Καθὼς αὐτὴ
ἔρροιδολοῦσε ἀπὸ τὸ βουνό, ὅμοιώς σ' ἔκείνην τὴν ὥραν δὲ γῆλιος
ἔκατέβαινε πρὸς τὴν ἄκρην τῆς θαλάσσης, μίκην ὀργυιὰ ἀκόμη
ὑψηλά· τὸν εἶχε πλαγιγά καὶ ἔθλεπεν ἔμπροσθέν της τὸ ἀπειρο
φῶς διόποι ἐπληγμαροῦσε τὸ ἀπέραντο πέλαγος εἰς ἔκείνην τὴν στι-
γμὴν ἡσυχώτατο καὶ ὥστα ἀσημοχρυσωμένο, ἔρημος· πουθενὰ βαρ-
κούλα, οὔτε εἰς τὰ πανιά οὔτε δεμένη εἰς τὸ ἀκρογιάλι, μόνον
αὐτοῦ τὸ Ὀρθολίθι, μαύρη θαλασσόδαρτη πέτρα, διόποι τὸ μέ-
ρος τῆς γῆς ἔχει ρήχα τὰ νερά καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης
ἄπατα, γεφύρι ἀπὸ τὴν στερεὰν εἰς τὴν ἀδυσσον. Ἐκοντοστάθη
ἡ Μαρία καὶ προσῆλωσε ἔκει τὰ μάτια της, ώς νὰ εἶχε πάντοτε
ἔμπροσθέν της τὸ ἀποταχυνό της ὄνειρο, καὶ ἀμα εἰδει τὸ Ὀρθο-
λίθι τὴν ἔπιασε χαροτρομάρα· κατόπιν ἀκολούθησε διαστικὰ τὸν
δρόμον της δόσο ποὺ ἔφθασε εἰς ἔκεινο τὸ μέρος· ἔξυπολύθη, ἐδιά-

ηγκε τὴν θάλασσαν, ἐσκαρφαλώθη μὲ κόπον ἐπάνω εἰς τὸν δράχον, καὶ ὡσὰν φρενιασμένη τὸν ἔξεταξε δλον τριγύρω, τὸν ἐπασπάτευε καὶ ἔχων τὰ χέρια εἰς δλες τές μεγάλες - μικρὲς χαραμάδες¹ κατόπιν συχνοκινῶντας τὴν κεφαλὴν ἀνέδη ἕως εἰς τὴν ζῶνην τοῦ δράχου· ἐκεῖθε ἐγύρισε τὰ μάτια τῆς ὥσαν γὰρ νὰ διστεροκοιτᾶξῃ τὴν πλάσιν, τὸν οὐρανόν, τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κατάχλωρα πλάγια μὲ τὰ ἐλαιόδενδρα, ὅπου εἰς ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔτρεμαν δλα μὲ τὰ φύλα τους καταχρυσωμένα ἀπὸ τές πορφυρὲς ἑτοιμόσθιστες ἀκτῖνες τοῦ γῆλίου· καὶ τότε ἔξαρφνα εἰς τὸν ἀσυγνέφιαστον γύρον, ὅπου ἀνταμώνονται θάλασσα καὶ οὐρανός, ἐφανερώθηκαν² σπίτια, ἐκκλησίες, κωδωνοστάσια, πύργοι, δλα λευκότατα, ὡς νὰ είχε αὐτοῦ σηκωθῆ θεόπλαστη παραθαλάσσια πολιτεία, νὰ δώσῃ ζωὴν καὶ δρια εἰς ἐκείνα τὰ ἔρημα καὶ ἀτελεύτητα πλάτη τῆς θαλάσσης.

Ωστόσο ὁ δίσκος τοῦ γῆλίου εἶχε βουλήσει, καὶ εἰς τὸν ὄριζοντα ἐφαίγετο τὸ διοστρόγγυλο δμοίωμά του μεγαλωμένο, ἀλλὰ ἀπὸ ἀκτῖνες δρφανό, ὅτε ή δυστυχισμένη ἡμιπόρεσε ὅστερη φορὰ γὰρ ἀναπαύσῃ τοὺς δρφαλμούς τῆς εἰς ἐκείνην τὴν σκιάν τοῦ ἀστρου τῆς ἡμέρας, ἐνῷ εἰς δλον σχεδὸν τὸν οὐράνιον θόλον ἐλαμποκαπούσσην τὸ ἀστέρια. Τὰ γῆμερινὰ πουλιά εἶχαν δλα ἡσυχάσει εἰς τές φωλιές τους καὶ εἰς τὰ δένδρα, τὰ νυκτοπούλια ἐσχιζαν πανταχοῦ τὸν σκοταδερὸν ἀέρα μὲ τὸ νεκρὸ τους φτερούγιασμα, καὶ μόνον ἀκούετο ὁ ἀδιάκοπος τακτικὸς ἀναστεναγμὸς τῆς θαλάσσης. Ἡ Μαρία ὀλόρθη εἰς τὸν βράχον ἔθγαλε μέσον ἀπὸ τὸν κόρφον τῆς τὸ γράμμα τοῦ παιδιοῦ τῆς, τὸ ἐφίλησε καὶ ἔκαψε τρεῖς φορὲς τὸν σταυρὸν τῆς· ἀκούσθη ἔνα τρελλὸ χασκόγελο, καὶ εὐθὺς κατέπι κάτω ἀπὸ τὸ Ὀρθολίθι ἔνας δρόντος....

Τὴν ἀκόλουθην αὐγὴν ψηράδες εὔρηκαν δγαλμένο εἰς τὴν ἀμμουδιὰ τὸ σῶμα τῆς Μαρίας.

1885.

1. Τὸ φυσικὸν τοῦτο φαινόμενον, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Fata Morgana, μᾶς ἔτυχε νὰ παρατηρήσωμεν ἀπὸ τὸ βουνὸ τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου (Γαρούνας) εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς νήσου, ὅθεν φαίνεται ἡ Ἀδριατικὴ θάλασσα. Σημείωσις τοῦ συγγραφέως.

5. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.

Α'. ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.

‘Ο ‘Ανδρέας Μιαούλης.

Σπυρίδωνος Τοικούπη.

‘Αδιαφιλονείκητος είναι ή αξέια ἀνδρός, ὃν τιμοῦν καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντίπαλοι. Τοιοῦτος ἦτον ὁ Μιαούλης. Διχονοσύσσα ή ὑπερήφανος “Υδρα τὸν ἐτίμα δῆλη. Ἀπρόθυμος ἐφάνη κατ’ ἀρχὰς πρὸς τὸν ἀγῶνα, ώς παρ’ ἀγνώστων κινηθέντα καὶ ώς ἀγώτερον τῆς

δυνάμεως τῶν Ἐλλήνων, διετέλεσεν οἰκουρῶν τὴν πρώτην ἔξαμηνίαν, ἐξεπλευσε μετὰ ταῦτα ώς ἀπλοῦς πλοίαρχος καὶ ἡρίστευσεν ώς ναύαρχος. Ἀρχομένου δὲ τοῦ δευτέρου ἔτους, ἐξεπλευσεν ώς ναύαρχος, καὶ τὴν μέχρι τοῦδε προφυλακτικὴν διαγωγὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ώς πρὸς τὸν τουρκικὸν μετήλλαξεν αὐτὸς πρῶτος εἰς ἐπιθετικήν. Οὐδεὶς νοημονέστερος καὶ εὐτολμότερος αὐτοῦ ἐν μάχαις ή μετριοφρονέστερος ἐν νίκαις· εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο ὅσα ἔπραττεν, ἀναλογιζόμε-

νος τί ὥφειλε νὰ πρᾶξῃ· μεγίστην πεποιθήσιν εἶχαν οἱ Ἐλληνες εἰς αὐτόν, ἀλλ’ αὐτὸς ἤγγρει τὴν ἀληθῆ ἀξίαν του, καὶ ἐν μέσῳ τῶν θριάμβων του πάντοτε ἐδίσταξεν ἢν ὁ μέγας ἀγών θὰ εὑδακίμει. Οὐδέποτε ἐσπουδάρχησε καὶ κατὰ χρέος μᾶλλον ή κατὰ προαίρεσιν ἐγαυάρχησεν· ή ἀρχὴ ἐζήτησε πάντοτε αὐτὸν καὶ οὐδέποτε αὐτὸς τὴν ἀρχήν. Πάντες οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὸν ἄνδρα τοῦτον ξένοι τὸν ἐθαύμαζαν διὰ τὴν λιτότητα τοῦ θίου καὶ τὴν μετριοφροσύνην του, οἱ δὲ παρευρθέντες ἐν ταῖς ναυμαχίαις του ναυτικοὶ τὸν εὐφήμουν διὰ τὴν εὐτολμίαν καὶ τὴν ναυαρχικὴν αὐτομάθειάν του.

Πολλάκις οἱ περὶ τὰ πολιτικὰ ἀσχολούμενοι καὶ τὰ τῆς πατρίδος πρὸς τὸ ἔδιον συμφέρον ή πρὸς φιλαρχίαν διαπραττόμενοι τροποποιοῦν ἀσυστέλλως εἰς ἐπίτευξιν τοῦ ποθουμένου ὡς πρεσβεύοντος ἀρχές, συναγωνιστάς παραδέχονται τοὺς ἀνταγωνιστάς, καὶ σωτῆρας σήμερον τῆς πατρίδος καλούνγ οὓς διλετήρας ἐκά-

λουν χθὲς καὶ τὸ ἀνάπαλιν, παρέχοντες σκανδαλῶδες καὶ ἐπονεῖδιστον παράδειγμα παλιμβούλιας καὶ κακῆς χρήσεως πολιτικῆς ἐπιρροής· ἐπανέρχονται δὲ ἀναιδῶς, ἢν τοῖς συμφέρῃ, εἰς τὰ πρῶτα, προσάπτοντες τοῖς ἀλλοις τὰ ἐπὶ τῆς ἰδιοτελοῦς ἑνώσεώς των πολιτικὰ αὐτῶν ἀνομήματα. Τοιούτος δὲν ἦτον ὁ Μιαούλης· τὴν αὐτὴν πολιτικὴν ἀείποτε ἐπολιτεύθη, οὐδέποτε μετεποίησεν ἐπὶ ἰδιοτελείᾳ τοὺς φίλους εἰς ἔχθρους ἢ τοὺς ἔχθρους εἰς φίλους, οὐδὲ ἐφαντάσθη νὰ ἐπηρεάσῃ τὰ τῆς πατρίδος διὰ τῆς κατὰ θάλασσαν ὑπεροχῆς του· ἔθνωφελῇ δὲ θεωρῶν τὴν στολαρχίαν τοῦ Κοχράνου πρόθυμος ἀπεδύθη πολυετῆ καὶ πολυένδοξον ἀρχηγίαν, καὶ φαιδρὸς κατέβη εἰς τάξιγ πλαιάρχου, ὡς ἀπαλλαττόμενος μᾶλλον βάρους ἢ ὡς στερούμενος ἀρχῆς.

1857.

•Φ• Ἀνδρέας Ζαΐμης.

Σπυρίδωνος Τεικούπη.

Ο Ζαΐμης, ισχύοντος πατρὸς υἱὸς ισχυρότερος, ὑπερεῖχεν ὅλων τῶν προεστώτων τῆς Ηλειονήσου· διεκρίθη ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν μετριοπάθειαν πρὸς τοὺς ἔχθρους, τὴν εἰλικρίνειαν πρὸς τοὺς φίλους καὶ τὴν πρὸς τοὺς δεομένους ἐπιείκειαν. Ἐμεγαλοφρόνει ὡς οὐδεὶς τῶν προϊσταμένων τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ φύσει ἀτολμος, δὲν ἐμεγαλοπραγμόνει. Πανθομολόγητος ἦτον ἡ σύνεσίς του καὶ ἀκραιφνῆς ὁ πατριωτισμός του, ἀλλ᾽ ἐπεσκίαζε τὰς ἀρετὰς ταύτας φιλόδοξος ἀλαζονεία, ὀθήσασα αὐτὸν καὶ εἰς ἀνταρσίαν. Ἡγεμονικὸν ἦτο τὸ βλέμμα του, τὸ γῆθός του ἀσταγόν, ἀξιοπρεπὲς τὸ σχῆμά του καὶ τὸ βάθισμά του σεσοδημένον. «Τί Ζαΐμης, τί Μπραχιμῆς», ἔλεγον οἱ βλέποντες αὐτὸν διερχόμενον. Ὁλίγη γάρ τον ἡ μάθησίς του, ἀλλὰ πολλὴν τὴν ἐδείκνυεν δεύρους γοῦς του· ἔθελγε τοὺς ἀκροατάς του διὰ τῆς φυσικῆς του εὐγλωττίας, καὶ ἐθέρμικινε τὰς καρδίας των διὰ τῶν φιλογεγῶν προτροπῶν του. Ο πατριωτισμός του δὲν εἶχεν ὅρια τὸν Ἰσθμόν, ὡς τιγων ἄλλων

συμπολιτῶν του· πατρίς του ἥτον δλη ἡ Ἐλλάς, καὶ εἰς ἀπολύτρωσιν δλης τῆς Ἐλλάδος ἥγωνίζετο τὸν καλὸν ἀγῶνα· ἡ ἀγενής διάκρισις αὐτόχθονος καὶ ἐτερόχθονος δὲν εἰσεχώρησεν εἰς τὴν καρδίαν του. Ἐλληνας ἔξι ἰσου ἐθεώρει πάντας τοὺς ὑπὸ ξένον ζυγὸν πιστεύοντας εἰς Χριστὸν ὅμογενεῖς του. Πρόθυμος ἔτρεχεν εἰς τοὺς κινδύνους πρὸς ἐμψύχωσιν τοῦ λαοῦ, ἀν καὶ μὴ φιλοπόλεμος· τόσον δὲ ἀπεῖχε τοῦ ἐπιδιώκειν στρατιωτικὴν δόξαν, ὥστε ἐχλεύαζεν αὐτὸς ἀστὸν διὰ τὴν ἐν πολέμοις δειλίαν του. Κινδυνευούσης τῆς πατρίδος καὶ πρόεδρος ἀναγορευθεὶς τῆς κυβερνήσεως ἐλησμόνησε τὴν πρὸς τὸν Καραϊσκάκην δικαίαν ἔχθραν του, καὶ χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας τῷ ἔδωκεν δσην ἐξουσίαν δίδει τις μόνον τοῖς πιστοῖς φίλαις του· «ἡ πατρίς», εἶπε, «θέλω γὰ σωθῆ, καὶ ἂς μεγαλυνθῆ δ ἔχθρός μου». Μετὰ τὴν ἀκάθεκτον πρόσδοσον τῶν Αλγυπτίων ἐπάτησε τὴν Ηελοπόννησον, ἀν καὶ προγεγραμμένος, εἰπὼν πρὸς τοὺς συμπολίτας του, ἵδντας αὐτὸν ἀπροσδοκήτως· «ἡλθα ν̄ ἀποθάνω μεθ' ὑμῶν». Ἐπληγώθη ἡ φιλοτιμία του διότι τὸ ἐν Ζακύνθῳ συνταχθὲν περὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας ἔγγραφον ἐθεώρει τὸν Κολοκοτρώνην Ηελοπόννησιάρχην· ἀλλ ἐπειδὴ ἐν τοῖς δεινοῖς ἐκείνοις καιροῖς ἐνομίζετο σωτήριον, τὸ ὑπέγραψεν, εἰπὼν τῷ Κολοκοτρώνῃ ἐγώπιον πολλῶν: «δὲν θὰ σοὶ παρεχώρουν τὰ πρωτεῖα, ἀν δὲν ἔθλεπα κινδυνεύουσαν τὴν πατρίδα»· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καθυπέδαλεν αὐθόρμητος ἀστὸν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀντιζήλου του τούτου καθ' δλας τὰς ἐπὶ τοῦ Ἱερατῆμη ἐκστρατείας. Εἰχέ τι ἵδιαίτερον χαρακτηριστικὸν ὁ ἀνήρ οὗτος· ἐν τῇ ὑπερηφανείᾳ του ἥτον ἀξιαγάπητος· συμπολιτευόμενος καὶ ἀντιπολιτευόμενος τὸν ἑτίμων διὰ τὸν χαρακτῆρά του καὶ τὰς κοινωνικὰς ἀρετὰς του· «πολλάκις ἀντεπολιτεύθην τὸν Ζαΐμην», ἔλεγεν δ Κολοκοτρώνης, «ἄλλα ποτὲ δὲν τὸν ἐμίσγασα».

1857.

Ο Λάζαρος Κουντουριώτης.

Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου.

...Αἱ χρηματικαὶ θυσίαι δὲν ἥθελον ἀρκέσει ἵνα ἀγαθεῖξωσι τὸν Λάζαρον Κουντουριώτην ὅπατον κυβερνήτην τὸν γνωτικοῦ τῆς Ἐλλάδος ἀγῶνος. Ὁ ἀνήρ, μόλις ὣν τριακοντάτης ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπαναστάσεως, εἰχεν ἀρετὰς ἔξαιρέτους. Ἡτο τῷδέντι μεγαλόψυχος ὡς ἴδιώτης τε καὶ ὡς δημόσιος ἀγθρωπος· οὐ μόνον ἐσυ-

χώρησε τὸν φονέα τοῦ πατρός του, ἀλλὰ καὶ εὐποιητικὸς πρὸς αὐτὸν ἀνεδείχθη, μίαν μόνην ἐπιβαλὼν αὐτῷ τιμωρίαν, τοῦ νὰ μὴ ἐμφαγίσθῃ ποτὲ ἐνώπιόν του· διὸ ἀπαντος δὲ τοῦ ἀγῶνος, ἐν τοῖς κρισιμωτάτοις τῶν καιρῶν, οὐδέποτε ἀπέδαλε τὸ μέγα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ παράστημα. Διὸ ἀνεξαντλήτου εύροιας λόγου, συνδυαζομένης μετὰ τῆς ἀφοσιώσεως, ἦν ἐγένεν ή δεδοκιμασμένη αὐτοῦ σύνεσις, πλειστάκις ἔχαλιναγώγησε τὰ ἀφηνιάσαντα πλήθη· καὶ ποτε, φοβερᾶς ἐκραγείσης συμπλοκῆς μεταξὺ Ὑδραίων καὶ τῆς ἐκ Πελοποννήσουν καὶ Πομελιωτῶν συγκειμένης φρουρᾶς τῆς νήσου, παρελθόντων ἀτρόμητος εἰς μέσον καὶ λαλήσας πρὸς μὲν τοὺς ναύτας ἀλδανιστί, πρὸς δὲ τοὺς πεζοὺς ἑλληνιστί, περιήγαγεν αὐτούς, αἱμοφύρτους ἔτι ὄντας, νὰ ἀσπασθῶσιν ἀλλήλους. Καί περ ἐτερόφθαλμος ὡν, εἶχε θαυμαστὴν δέξιδέρκειαν περὶ τὴν διάγνωσιν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων. Εἰς αὐτὸν ὅφειλει ή Ἐλλάς τὴν εἰς ναύαρχον προχείρισιν καὶ τὴν ἐπὶ ἔξ ζλα ἔτη ἀδιάσειστον ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ διατήρησιν τοῦ Ἀνδρέου Μικαούλη.

Εἶχε τὴν συνείδησιν τοῦ τί δύναται νὰ πράξῃ, προτέρημα σπανιώτατον παρὸ γῆμιν, οἵτινες νομίζομεν πάντες δτι πρὸς πάντα πεφύκαμεν. Εἶχε τὴν συνείδησιν, δτι, ἂν γῆτο ὁ ἀριστος τῶν ναυτικῶν πραγμάτων κυθερνήτης, δὲν εἴπετο ἐκ τούτου δτι ἥδυνατο ἐξ ἵσου ἐπιτηδείως νὰ ἀναλάβῃ καὶ τῆς ζλης Ἐλλάδος τὴν κυθέρησιν. Πολλάκις δὲ ἐπὶ τούτῳ παρακληθεὶς ἀείποτε ἀπεποιήθη, καὶ μόλις ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γεώργιον νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰς ἡπειρωτικὰς τῆς Ἐλλάδος διποθέσεις, αὐτὸς ἐπιμόνως ἀποφυγών τοὺς σκοπέλους, καθ' ὧν ἐκεῖνος συγνετρίθη. Μηδὲ διομάση τις ἀρνητικὴν τὴν ἀρετὴν ταύτην, διότι διὸ αὐτῆς δὲν ἔσωσε μόνον τὴν ἴδιαν διόληψιν, ἔσωσε καὶ τὴν Ἐλλάδα πᾶσαν, διατηρήσας μέχρι τέλους τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ναυτικοῦ ἀγῶνος, ἐξ ἣς ἐξηρτάτο πρὸς πάντων ἡ τῆς πατρίδος τύχη καὶ ἣν ἥθελε διακινδυνεύσει, ἐάν, ἀναμιγνύσμενος εἰς ἀλλότρια, ἀπέδαλλε τὴν διόληψιν αὐτοῦ.

Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἀπέβη συμφυής αὐτῷ ἡ ἐν τῇ τάξει ἐγκαρτέρησις, ὡς τε οὐδέποτε ἐπείσθη νὰ ἀποδημήσῃ ἐξ Ὑδρας, οὔτε ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος, οὔτε μετά. Κυθερνήται καὶ βρασιλεῖς τῆς Ἐλλά-

δος ἐπεσκέψθησαν αὐτὸν καὶ ἔτυχον ἐν τῷ οἰκῳ αὐτοῦ τῆς προσηκούσης εὐλαβοῦς δεξιώσεως, ἀλλ᾽ αὐτὸς οὐδέποτε ἀπέδωκεν αὐτοῖς τὴν ἐπίσκεψιν. Ὁνδριζες ὅτι ἦτο εἰς τῶν βράχων τῆς Ὑδρας, καίτοι ἐμψυχωθεὶς ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος, δὲν ἤδυνατο νὰ μετακινηθῇ χωρὶς νὰ ἐπαγγάγῃ δεινὴν αὐτῆς ἀλλοίωσιν.

1888.

Ο Χαρίλαος Τρικούπης.

Δημητρίου Κακλαμάνου.

Μία δεκαετία συμπληροῦται σήμερον ἀπὸ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν, εἰς μίαν μακρυνὴν ξένην πόλιν, μέσα εἰς τὴν τραγικὴν ἀδιαφορίαν ἐνὸς ξενοδοχείου, διὰ Χαρίλαος Τρικούπης ἀπέ-

θηγησκε, μεγάλος καὶ ισχυρὸς καὶ εἰς τὸν θάνατον, δπως μεγάλος καὶ ισχυρὸς ὑπῆρξεν εἰς τὴν ζωὴν, μὲ τὴν στωικὴν ἐκείνην φράσιν πρὸς τὴν ἀδελφήν του, τὴν ἐνθυμίζουσαν τὸν «Φαῖδωνα»: «Ἡ ιδέα τοῦ θανάτου δὲν μὲ θλίβει, διότι ἡ ζωὴ δὲν ἔχει πλέον κανὲν θέλγητρον διὸ ἐμέ. Θλιθούμαι μόνον διὰ σέ, τὴν ὁποίαν ἀφήνω μόνην εἰς τὸν κόσμον!»

«Οπως διδοὺς τῆς Γύζης, φαίνεται μεγαλύτερος πεθαμένος», ἐγράφομεν τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ θανάτου του. Παρῆλθον δέκα ἔτη ἔκτοτε, καὶ τὸ κενὸν φαίνεται ἀκόμη μεγαλύτερον. Ὁχι μόνον ἡ θέσις τοῦ Τρικούπη ἔμεινε κενή, ἀλλὰ καὶ τόσον ραγδαία ἐπῆλθεν ἡ ἀποσύνθεσις τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ὥστε νομίζει κανεὶς, ὅτι ἡ σιδηρᾶ πυγμὴ του ἦτο ἡ συγκρατοῦσα τὴν ἀδρατὸν κλειδα, τὴν συγέχουσαν τὸ οἰκοδόμημα ὅλον, καὶ οἱ ἡράκλειοι ὄμοι του, οἱ δποῖοι τὸ ὑπεστήριζαν τετραγωνικοί, ἀθλητικοί, ἀκατάδηλητοι.

Καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι διημφεσθήτησαν τὸ ἔργον τοῦ Τρικούπη ἐφ' έσον ἔζη, διαν αὐτὸς ἐξέλιπεν, ἡναγκάσθησαν νὰ ὀμολογήσουν ποίαν ὑπῆρξεν ἡ ἐπιρροή, ποία ἡ δύναμις του, ποία ἡ συγκέντρωσις, ἡ ἀσκηθεῖσα ἀπὸ αὐτόν. Ὡμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῃ ὅτι ἀνεμόρφωσε τὴν ἑλληνικὴν πολιτείαν καὶ ἐπάλθη μὲ τὰς εὐγενεστέρας, τὰς καλυτέρας, τὰς διψηλοτέρας συγκινήσεις τῆς ἔθνη-

κής ψυχῆς. Ἔνεσάρκωσε τὸ δαιμόνιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀντεπροσώπευσε τὰς ἀγαθὰς αὐτοῦ δρμάς. Εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν του μετουσιώθησαν οἱ δυνατώτεροι καὶ οἱ ἀγνότεροι χυμοὶ τοῦ Ἐθνους του. Ἐξησεν, ἐπάλθη, ἐγήργησεν, ἐπάλαισεν, ἐνικήθη, ἥττήθη, ἐξωρίσθη, ἀπέθανεν, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐταπεινώθη.

Καὶ πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ διετήρησεν εὐγενές τι καὶ στωχὸν μειδίαμα, ὡς ἄνθος ἀσφοδέλου, τὸ ὅποιον θὰ ἔκρατει μεταξὺ τοῦ στόματος ὥραιος ἀγωνιστῆς, πηγαίνων νὰ ἀποθάνῃ χάριν τῶν ἴδαικῶν του.

Ὑπῆρξεν ἀληθῶς ὑπέροχος, ὅπως φαντάζονται τὴν ὑπεροχὴν οἱ μελετήσαντες τὰς ἱστορικὰς μαρφάς, καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ὑπεροχῆς ἐμαρτύρησεν ἢ κραυγὴ τοῦ ἀλγούς, τὴν ὅποιαν ἀφῆκε τὸ Ἐθνος δλον, ὅταν ἔμαθεν ὅτι ἀπέθανεν.

Ἡ ἐλληνικὴ ψυχὴ ἔγινε πτωχοτέρα ἀπὸ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του καὶ ἡ ἀτογία ἔκεινη ἀκόμη δὲν ἀνεπληρώθη αὔτε εἰς τὰς χαράς, αὔτε εἰς τὰς δοκιμασίας, αἱ δροῦαι εὑρῆκαν ἔκτοτε τὸ Ἐθνος. Ἔνθυμούμεθα, ὅτι ἐωρίζοντα πάλιν οἱ Ὁλυμπιακοὶ Ἄγωνες καὶ ὅτι ὁ θάνατός του δὲν ἤρκεσε νὰ ἐμποδίσῃ μίαν θαρυδώδη πομπήν, μὲ μουσικὰς ἐπὶ κεφαλῆς. Μόνον ὁ οὐρανὸς ἥρχισε νὰ ψιλοδρέχῃ, πενθῶν, καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τῆς χαρᾶς αἰφνιδίως προσέλαθον τὸν χαρακτῆρα τοῦ βεδικασμένου καὶ τοῦ ἀκάρδου, ὡς ἂν ἡ ἐκθακχευμένη ἡθνικὴ ψυχὴ ἐλάμβανεν αἰφνιδίως συναίσθησιν ἔκπτωσης καὶ τῆς ἀπωλείας της.

Ὑπάρχουν οἱ καταγιγνώσκοντες σφάλματα καὶ ἀποτυχίας εἰς τὸν Τρικούπην. Διὰ τὰ σφάλματα, αὐτός, ὁ καὶ ἔξοχὴν γενναῖος καὶ ἀγδρεῖος ἔλεγε :

—Μόνον ἔκεινος, ὁ δροῖος ποτὲ δὲν ἔκαμε τίποτε εἰς τὴν ζωὴν του, μόνον ἔκεινος ἡμπορεῖ νὰ καυχῇ, ὅτι δὲν ἔκαμε ποτὲ σφάλματα.

Καὶ αἱ μομφαὶ τῶν ἀποτυχιῶν μᾶς ἐνθύμισαν ἔκεινο, τὸ δροῖον λέγει ὁ μεγάλος ῥήτωρ τῆς ἀρχαιότητος : «Ως ἐάν, ἀφοῦ ὁ ναύακληρος κάμη ὅτι χρειάζεται διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ κατεσκεύασε τὸ πλοῖον ἀπὸ ὅτι πελάμβανεν ὅτι θὰ καθίστα αὐτὸν ἵκανὸν νὰ σωθῇ, ἔπειτα, περιπεσὼν εἰς θύελλαν καὶ ἰδὼν τὰ σκεύη του νὰ καταπονηθοῦν ἢ καὶ νὰ συντριβοῦν, ἀκούγῃ μομφάς, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ αἴτιος τοῦ ναυαγίου».

Ἐν τούτοις δὲ Τρικούπης ἔκχαμεν ἐν λάθος. Καὶ τὸ λάθος εἶγι: ἔκεινο, τὸ δροῖον καταγιγνώσκει εἰς τοὺς ἀπογοητευμένους

δι Γλάζοτων, λέγων : «Εἰς τὴν πολιτικήν, γῆ ἀπογοήτευσις ἀποτελεῖ μεγάλον σφάλμα». Τὸ σφάλμα αὐτὸ διέπραξεν δι Τρικούπης· καὶ ὑπῆρξε φεῦ ! ἀνεπανόρθωτον. Διέστειλε τὰ χεῖλη του τὸ βαρύ καὶ σαρκαστικὸν μειδίαμα τῆς ἀποθαρρύνσεως καὶ τῆς ἀγδίας, καὶ ἐνόμισεν, ὅτι εἶχε κενώσει τὸ ποτήριον μέχρι τρυγός. Ἐξέλαβε τὰς πικρὰς σταγόνας τοῦ ποτηρίου ὡς τὸ τέλος αὐτοῦ καὶ ἀπέρριψε τὸ κύπελλον μὲ αἰσθημα ὑπερτάτης πικρίας. «Ἐφυγε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔζητησε τὸν θάνατον, διτις γῆθε ταχὺς καὶ ἀμείλικτος.

Ἐστέρησεν οὕτω τὴν πατρίδα του ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας του, ἀλλὰ τὴν ἐστέρησε καὶ ἀπὸ τὴν ἀνδρωθεῖσαν πεῖράν του καὶ ἀπὸ τὴν ὥριμάσσαν γνῶσιν. Ἐστέρησεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν χεῖρα τὴν νευρωθεῖσαν εἰς τὴν πηδαλίουχίαν καὶ ἀπὸ τὸν ὄφθαλμόν, διτις εἶχε μάθει νὰ διαπερῇ τὰ σκότη. Ἐκεῖνος, δ ὅποιος ἐνόμιζες εἶχεν ὡς ἔμβλημα τὸ λόγιον τοῦ δραματικοῦ ποιητοῦ : «Ἄνιστω, μή σε νικάτω κόπος», ἐκοπίκασε, μίαν φορὰν εἰς τὴν ζωήν του, ἐκοπίκασεν ὑπὸ τὴν πνοὴν ἐνὸς αἰσθήματος καὶ ἐκάμφη. Ἐκεῖνος, δ ὅποιος τὰ ἀνεγίνωσκεν ὅλα καὶ ἐνωτίζετο κάθε γενναίαν φωνὴν καὶ εἶχεν ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ ἐνὸς χαλκοτύπου ἥρωας μιᾶς μεγάλης σελίδος, ἐλησμόνησε ν^ο ἀναγνώσῃ τὴν ἡμέραν τῆς ἀποθαρρύνσεως καὶ τῆς ἀπογοητεύσεως τὴν φράσιν τοῦ μεγάλου συγγραφέως, τοῦ εἰπόντος : Ὁ χοόνος μόνον καὶ αἱ περιστάσεις φέρουν τὰ πράγματα καὶ διηγοῦν τὰ πνεύματα ἐκεῖ ὅπου εὐχόμεθα».

Ἡ δρῦς ἔπεσεν οὕτω καὶ η μεγάλη τῆς σκιὰ ἔπαισε νὰ στεγάζῃ καὶ νὰ σκέπη τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ᾽ η ἀνάμνησίς του μένει ἀσθετικος, γεμίζει τὰς καρδίας, καὶ γύρω ἀπὸ τὸ θαλερὸν ἔσπ, μὲ τὸ ὅποιον αἰώνιον περιβάλλει τὸν τάφον του η πιστὴ καὶ εὐλαβὴς ἀνάμνησης τῆς Ἡγερίας τῆς ζωῆς του, μίαν ἡμέραν τοῦ ἔτους, συνέρχονται ὅχι πλέον μόνον οἱ παλαιοὶ θαυμασταί, ἀλλὰ τὸ Ἔθνος ὅλον, διὰ γὰρ φέρη τὸ εὐλαβὲς θυμίαμα τῆς λατρείας του καὶ ν^ο ἀποκομίσῃ εἰς ἀντάλλαγμα παρηγορίαν καὶ διδάγματα.

Ἐγας ἀπλούς δρύινος σταυρὸς μὲ τὸ ὄνομά του ὑφοῦται μεταξὺ τῶν χλοερῶν φοινίκων καὶ τῶν εὐωδῶν ἀνθέων, ἀλλ᾽ οὐδὲν ρεθῆ κάποιος γὰρ χαράξῃ ἐπάνω εἰς αὐτὸν τὸ ἀρχαῖον ἐπίγραμμα τοῦ τύμβου τοῦ ναυτίλου :

Ναυτίλε, μὴ πεύθου τίνος ἐνθάδε τύμβος ὅδ' εἰμί.

Ἄλλος αὐτὸς πόντου τύγχανε χρηστοτέρου.

Είναι τὸ κατ' ἔξοχὴν πρασῆκον εἰς τὸν τάφον τοῦ ἀγωνιστοῦ,
εἰς τὸν δποῖον τόσον σκληρὰ ἐστάθη ἡ ζωὴ καὶ ἡ τύχη.

30 Μαρτίου 1906.

Β'. ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ.

Χαρακτηρισμὸς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναθάστασεως.

Σπυρίδωνος Τρικούπη.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις διακρίνεται τῶν λοιπῶν διά τινα
ἴδιαιτερα χαρακτηριστικὰ πολλοῦ λόγου ἔξια.

Ἡ ἐπανάστασις αὕτη μήτε τὸν ἀπολυτισμὸν ἢ τὸν δεσποτι-
σμὸν ἐπεχείρησε νὰ χαλινώσῃ, μήτε τὸ κυβερνητικὸν εἶδος τοῦ
τόπου ν' ἀλλάξῃ, μήτε τοὺς μητροπολιτικοὺς δεσμοὺς νὰ διαρρήξῃ.
Ἐπεχείρησεν ἐπιχείρημα δεινότερον καὶ ἐνδοξότερον: νὰ ἔξωσῃ
διὰ τῶν δπλων ἐκ τῆς Ἐλλάδος ξένην καὶ ἀλλόθρησκον φυλήν,
ἥτις διὰ τῶν δπλων γῆχμαλώτευσεν αὐτὴν πρὸ αἰώνων, καὶ μέχρι¹
τέλους τὴν ἐθεώρει αἰχμάλωτον καὶ ὑπὸ τὴν μάχαιράν της.

Πολλὰ καὶ μεγάλα ἔθνη τῶν νεωτέρων χρόνων, εἴτε κατα-
θλιβόμενα ὑπὸ τὸν ἀπολυτισμόν, εἴτε τυραννούμενα ὑπὸ ξένην
ἔξουσίαν, ἀνέτρεψαν, ὡς καὶ ἡ Ἐλλάς, ἐκ θεμελίων τὰ καθεστῶτα
ἢ διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς μοναρχίας εἰς δημοκρατίαν, ἢ διὰ τοῦ
παντελοῦς συντριψμοῦ τοῦ ξένου ζυγοῦ ἀλλὰ τὰ ἔθνη ταῦτα κατήγ-
τησαν εἰς τὰς ἔξαισίους ταύτας μεταβολὰς χωρίς τινος προμελέ-
της. Ὁ Γουλλιέλμος Τέλλος, καὶ οἱ ἐν τῷ λειμῶνι τοῦ Γρυτίου
δρκισθέντες ὑπὲρ τῆς πασχούσης πατρίδος συμπατριῶται τοῦ δὲν
προέθεντο τὴν κατάργησιν τῆς καταθλιβούσης αὐτὴν ξένης ἔξου-
σίας, ἀν καὶ τὴν κατήργησαν, ἀλλὰ μόνον τὴν ἀγακούφισιν τῶν
δεινῶν της ὑπὸ τὴν αὐτὴν ξένην ἔξουσίαν. Τὸ αὐτὸ προέθεντο καὶ
αἱ Κάτω Χώραι: καθ' ὃν χρόνον ὠπλίσθησαν κατὰ τῆς τυρχνίας
Φιλίππου τοῦ Β', ἀν καὶ ἐπὶ τέλους ηύτονομήθησαν. Καὶ οἱ ἀντι-
πρόσωποι τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ Καρόλου τοῦ Α' οὔτε κατὰ τῆς βα-
σιλικῆς ἀρχῆς ἐκινήθησαν, ἀν καὶ τὴν κατέλυσαν, οὔτε κατὰ τοῦ
δασιλέως, ἀν καὶ τὸν ἀπεκεφάλισαν, οὔτε πρὸς ἐγκατάστασιν δη-
μοκρατίας, ἥν ἐγκατέστησαν. Ἐκινήθησαν μόνον πρὸς ὑπεράσπι-
σιν τῶν πολυμόχθως ἄλλοτε ἀποκτηθέντων καὶ ἀσυστόλως τότε
καταπατουμένων πολιτικῶν δικαίων, καὶ πρὸς ἔξασφάλισιν τοῦ

νέου δόγματος ἐπὶ λόγῳ θτι δι βασιλεὺς τὸ ἐπεῖδουλεύετο.⁷ Άλλως
ηρχίσε καὶ ἄλλως ἐτελείωσε καὶ ή μηδόλως ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ
ΙΣΤ' προθεμένη τὴν καταστροφὴν τῆς βασιλείας γαλλικὴ ἐπανά-
στασις, ἀν καὶ τὴν κατέστρεψε καὶ τὴν αἰματοκύλισε. Δι⁸ ἄλλους
λόγους ωπλίσθη κατ⁹ ἀρχὰς ή Ἀρκτώχ¹⁰ Αμερικὴ κατὰ τῆς μη-
τροπόλεως τῆς καὶ ὅχι ποτὲ πρὸς ἀπόρριψιν τῆς κυριαρχίας της,
ἢν ἀπέρριψεν. "Άλλ"¹¹ ή Ἐλλάς καὶ προέθετο καὶ ἐκήρυξεν ἐνώ-
πιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος, θτι ωπλίσθη πρὸς
συντριβὴν τοῦ ξένου ζυγοῦ καὶ πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ Ἐθνισμοῦ καὶ
τῆς ἀνεξαρτησίας της. Ἡ ἐκ προθέσεως αὐτῇ διαφορὰ τῆς Ἑλλη-
νικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ἄλλων συναδέλφων τῆς εἶναι ση-
μειώσεως ἀξία.

Σημειώσεως ἀξία εἶναι καὶ η διαφορὰ αὐτῆς καὶ τῶν ἄλ-
λων καὶ ως πρὸς τὴν ἀποπεράτωσίν της. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστα-
σις ἀπεπερατώθη εύτυχῶς διὰ τῆς γενναιίας καὶ δροψύχου συ-
δρομῆς ὅλων τῶν χριστιανικῶν λαῶν, διὰ τῆς ἐνόπλου καὶ εὔερ-
γετικῆς παρεμβάσεως, περὶ τὰ τέλη της, τριῶν μεγάλων Δυνά-
μεων, καὶ διὰ τῆς πλήρους συγκαταθέσεως ὅλων τῶν ἄλλων. Τὰ
παντοδύναμα ταῦτα διοηθήματα ἀπέδειξαν δρυθαλμοφαγῶς πόσῳ
δίκαιος καὶ ἵερὸς ἦτον ὁ Ἑλληνικὸς ἀγών¹² διότι πρὸς ὑποστήρι-
ξιν αὐτοῦ η πάντοτε ἀλληλομαχοῦσα εὐρωπαϊκὴ πολιτικὴ ὀμο-
νόησε κατὰ πρώτην φοράν, καὶ ἥκουσε τὰς σωτηρίους ἐντολὰς
τῆς ἡθικῆς καὶ τὴν Ἱερὰν φωνὴν τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος.

"Ἡ ἐπανάστασις αὐτῇ παριστάνει καὶ ἄλλο ἰδιαίτερον χαρα-
κτηριστικόν. Ἔξερράγη μεταξὺ δύο ἔθνων, ζώντων μὲν ἐν τῇ Εὐ-
ρώπῃ, ἄλλα καὶ τῶν δύο ἀγνοούντων καὶ τὴν πολεμικὴν τέχνην καὶ
τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην, δι¹³ ἃς διέπρεπε καὶ διαπρέπει η λοιπὴ
Εὐρώπη¹⁴ καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ως πολιτικὴ τις καὶ πολεμικὴ
ἀνωμαλία ἐν μέσῳ τῶν πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν γνώσεων τῶν
σημερινῶν καιρῶν, ἀναμιμνήσκουσα συχνάκις διὰ πολλῶν συμβάν-
των καὶ περιπετειῶν τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους τῆς ἀρχαίας Ἐλλάδος.

Μονάδεικὸν ἐν τῇ ἴστορίᾳ τῶν ἔθνων φαινόμενον παριστά-
γει κατὰ θάλασσαν η Ἐλλάς ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεώς της. Πολλα-
χοῦ τῆς οἰκουμένης λαοὶ ἔξανταμενοὶ ἐνίκησαν στρατούς, ἀλλ¹⁵
οὐδεὶς οὐδέποτε κατέβαλε στόλους¹⁶ η δόξα αὐτη ἀπέκειτο εἰς μό-
νους τοὺς θαλασσόπαιδας τῆς Ἐλλάδος, τοὺς διὰ τῆς τόλμης καὶ
τῆς περὶ τὸν πλοῦν ἐμπειρίας των μετασχηματίσαντας παραδόξως
εἰς φοβερὰ δίκροτα τὰ ἰδιαίτερα καὶ ἀσθενῆ σκάφη των, καὶ ως

χαθενή σκάφη προσβαλόντας διὰ τῆς καταναλισκούσης φλογός των τὰ φοβερὰ τῶν ἔχθρῶν δίκροτα.

"Οχι μικρᾶς παρατηρήσεως ἀξία είναι καὶ η ἄκρα δυσαναλογία τῆς πολεμικῆς καταστάσεως τῶν εἰς μάχην ἐλθόντων μερῶν, τοῦ μὲν πρὸς διατήρησιν, τοῦ δὲ πρὸς συντριβὴν τοῦ ζυγοῦ. Τὸ μέρος, τὸ πολλὰ ἔτη πρὸς συντριβὴν τοῦ ζυγοῦ πολεμῆσαν ἀδιοίητον ἄλλοθεν, ητο τὸ εἰκοστημέριον τοῦ ἄλλου μέρους, καὶ οἱ πόροι του ησαν μηδαμιγοί, διότι ησαν πόροι ἴδιωτῶν ἀπέναντι πόρων μεγάλης καὶ παλαιᾶς αὐτοκρατορίας. Τὸ εὔτυχὲς τῆς δυσαναλογίας ταύτης καὶ ἀπροσδόκητον ἀποτέλεσμα, δικτυλοδεικτούμενον, είναι ἕναντι νὰ ἐμπνέῃ πάντοτε μέγα θάρρος πρὸς τοὺς πάσχοντας καὶ ἀδικουμένους λαούς, διανομούσιον τῆς πνευματικῆς καταθλίψεως καὶ τῆς ἀρπαγῆς τῆς πατρώας γῆς, τῆς δουλείας καὶ τῆς ἀδικίας, τοῦ ἔθνικοῦ ἔξουδενισμοῦ καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀθλιότητος.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἔδειχθησαν γιγαντιαῖα καὶ κατ' ἄλλον τρόπον διότι ἀνέτρεψαν τὰς πολυυθρυλγίτους ἀρχὰς τῆς ἱερᾶς συμμαχίας, καταδικαζούσης οἰανδήγητος πολιτικὴν μεταβολὴν ἐνεργουμένην δι' ἀποστασιῶν καὶ δι' ὅπλων, διετάραξαν τὸ ἀείποτε περὶ πολοῦ παρὰ τῇ εὐρωπαϊκῇ πολιτικῇ σύστημα τῆς Ἰσορροπίας, καὶ ἀνακαλέσαντα εἰς τὴν δόξαν καὶ τὴν πολιτικὴν ζωὴν ἔθνος ριψθὲν πρὸς αἰώνων εἰς τὸν τάφον τῆς ἀδοξίας καὶ τῆς δουλείας, συνέτρεξαν καὶ εἰς τὸ νὰ διαλύσωσι μεγάλην καὶ παλαιὰν αὐτοκρατορίαν γεννηθεῖσαν, ἀνδρωθεῖσαν, γηράσαν καὶ ἀποθνήσκουσαν ἀνεπιστήμονα, ἀντικοινωνικὴν καὶ βάρβαρον. Ἔνι λόγῳ η ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἐτίμησεν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν διότι τὸ λαμπρότερον, τὸ διδακτικώτερον καὶ τὸ καταγυκτικώτερον ὅλων τῶν θεαμάτων, δσα παριστάγει ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου η ἴστορία, είναι η ἀνέγερσις πεπτωκότος ἔθνους· τὸ δὲ σάλπισμα τοιούτου πολέμου είναι χερουβίκος ὅμιλος πρὸς τὸν Ὀψιστον. Ἄλλα τὸ θέαμα τοῦτο καθίσταται ἔτι μεγαλοπρεπέστερον, ἂν τύχῃ τὸ ἀνεγειρόμενον ἔθνος νὰ ἔχῃ καὶ ἔνδοξον καταγωγὴν καὶ τοιαύτης φύσεως θέαμα, καὶ θέαμα μοναδικὸν ἐν τῇ ἴστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίου γένους, είναι η ἐν μέσῳ αἰμάτων, καταστροφῶν καὶ δεινῶν ἀγώνων ἀνέγερσις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, κοιτομένου πρὸς αἰώνων ὑπὸ ξένην καὶ ἀλλόπιστον δουλείαν καὶ

καταπιεζομένου, ἀλλὰ μὴ ἀπολέσαντος διοτελῶς τὸν χαρακτῆρά του, τὴν ἐνέργειάν του, ἢ τὰς προγονικὰς ὀναμυνήσεις του.

Ἄξια τῆς διαθείας σκέψεως παντὸς πολιτευτοῦ είναι καὶ η ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος παλίμβουλος διαγωγὴ τῷ μεγάλῳ Αὐλῷ. Γνωστὸν είναι δποῖται, ἀρχομένου τοῦ ἀγῶνος, ἡσαν αἱ βουλαὶ καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν κατ' ἀνδρῶν ἐπιχειρησάντων ἐπὶ τιμῇ τοῦ αἰματός των ν^ο ἀποτιγάξωσι τὸν βαρύν, τὸν ἄτιμον, τὸν τρισδιάρθρον ζυγόν, δφ^ο ὃν πρὸ αἰώνων ἐστέναξαν. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, αἱ πολιτικαὶ περιστάσεις, εἰς ᾧς ὅπερι διόρκεινται καὶ αἱ αὐλαὶ αὐταῖ, ως ἀλλοτε διόρκειντα οἱ Θεοὶ τοῦ Ὄλυμπου εἰς τὰς δουλὰς τῆς Εἵμαρμένης, τὰς γηνάγκασαν, χάρις εἰς τὴν ἀκλόνητον καρτεροψυχίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ εἰς τὴν μεγάλην συμπάθειαν ὅλων τῶν χριστιανικῶν λαῶν, νὰ ἔξαλείψωσιν αἱ ἴδιαι, διτι ἔγραφαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, νὰ χύσωσιν αἴμα διπέρ αὐτῶν, ν^ο ἀγοίξωσι θησαυροὺς εἰς ἀντίληφήν των, νὰ κηρύξωσι τὸ καταδεδικασμένον ἔθνος ἐλεύθερον, αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον, νὰ χαιρετίσωσι τὴν ἐπαναστατικήν του σημαίαν καὶ νὰ ἐγγυηθῶσιν ἐνώπιον ὅλου τοῦ κόσμου τὴν πολιτεκήν καὶ ἀνεξάρτητον ὑπαρξίαν του. Είναι τῷ ὄντι ἀξιοπαρατήρητον ὅτι τὰ σχέδια τῶν αὐλῶν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος οὐκέτι μόνον ἐμπλαταίωθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐναντία τῆς θελήσεως καὶ τῆς πολιτικῆς των ὅλα ἀπέδησαν. Ἡθελαν αὐταὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς διθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ η διθωμανική ἀυτοκρατορία κατεκολοβώθη. Ἡθελαν τὴν κατάθλιψιν καὶ ἀποτυχίαν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα τῆς Ἑλλάδος ἐν μέσῳ δρατῶν καὶ ἀσφατῶν δυσκολιῶν καὶ κινδύνων ἐθριάμβευσεν. Ἡθελαν τὴν Τουρκίαν ἰσχυράν, καὶ κατέστρεψαν αὐταὶ τὴν δύναμίν της ἐν Νεοκάστρῳ ἥγωνται οὐκέτι μόδισσας παντοίοις τρόποις τὸν τουρκορρωσικὸν πόλεμον, καὶ ὁ τουρκορρωσικὸς πόλεμος ἐξερράγῃ. Τόσον ἀπρονόητος καὶ τόσον ἐπισφαλής είναι· η πολιτική τῶν θυητῶν, ως καὶ αὐτῶν τῶν ἐπὶ διαθείᾳ συγέσει καὶ πολιτικῇ πείρᾳ μεγαλαυχούντων.

Τοιαῦτα είναι τὰ ἀξια πάσης προσοχῆς χαρακτηριστικὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἢς τὴν ἱστορίαν ἐπεχείρησα νὰ συγγράψω.

Εἰς τέσσαρας δὲ διαικεριμένας περιόδους δύναται τις εὐλόγως νὰ διαιρέσῃ τὰ γεγονότα· εἰς τὴν ἀπ^ο ἀρχῆς μέχρι τῆς εἰς Πελοπόννησον ἀποδάσεως τῶν Αἰγαπτίων· εἰς τὴν ἐντεῦθεν μέχρι τῆς συνθήκης τῆς 24 Ιουνίου· εἰς τὴν μετὰ τὴν συνθήκην μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Καποδιστρίου· καὶ εἰς τὴν μετὰ τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ μέχρις

ού ἀνηγγορεύθη ἡ Ἑλλὰς κράτος ἀνεξάρτητον. Καὶ ἡ μὲν πρώτη περίόδος περιλαμβάνει τετραετίαν, ἡ δὲ δευτέρα διετίαν καὶ τετραμηνίαν, ὑμειςτίαν δὲ ἡ τρίτη, καὶ διετίαν ἡ τετάρτη. Ἐκάστη δὲ αὐτῶν ἔχει ἴδιαιτερα γνωρίσματα.

Μεγάλα τὰ παθήματα τῶν ἀπανταχοῦ τῆς ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς πρώτης περίόδου, καθ' ἣν κατεστράφησαν πόλεις καὶ χῶραι, ἐξωλοθρεύθησαν λαοί, ὑμιάνθησαν τὰ ἄγια, καὶ μέγιστοι κίνδυνοι περιεστοίχισαν τὸν ἀγῶνα ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν παθημάτων, τῶν ἀσεβημάτων καὶ τῶν κινδύνων ὁ ἀγών ἐκραταώθη, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐν πολλοῖς ἐδοξάσθη ἡ κρατιώσασα δῆμος τὸν ἀγῶνα καὶ διεξάσσα τὴν Ἑλλάδα περίόδος αὕτη ἐμολύνθη δι;² ἐμψυλίων σπαραγμῶν.

Δεινὴ καὶ πολύδαχρος ἀπέβη ἡ, διαρκούντων τῶν ἐμψυλίων τούτων σπαραγμῶν, ἀρξαμένη δευτέρα περίόδος· ἀλλὰ καὶ κατ'³ αὐτὴν γενναίως ἀπεκρούσθησαν οἱ ἔχθροι δις ἐπιχειρήσαντες γὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Μάνην, καὶ δι "Ἑλλην ἐτερατούργησεν ἐν Μεσσαλογγίῳ, διποὺ ἐν μέσῳ γενικῆς ἀθυμίας πρῶτοι τῶν ἀλλων οἱ ἐντόπιοι ἀπεφάσισαν μεγαλοφρόνως, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης πολιορκίας, ν⁴ ἀποθάνωσι μᾶλλον ἢ γὰ προσκυνήσωσιν.

"Ἐπι δὲ τῆς τρίτης περίόδου ἥλθαν εἰς ἀντίληψιν τῆς κινδυνευούσης Ἑλλάδος αἱ τρεῖς πρώτισται αὐλαὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ μόνην παχαίουσαν μέχρι τοῦδε πρὸς τὰς κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν γηγενέντος δυνάμεις Τουρκίας, Αἰγύπτου καὶ Βαρβαρίας τὴν ἀπήγλαχξαν τῶν ἐπικειμένων δεινῶν, καταστρέψασι τοὺς κατὰ θάλασσαν ἔχθρούς της.

"Ἐπέστη ἡ τετάρτη περίόδος, καθ' ἣν ἐτακτοποιήθη ἡ ὑπηρεσία, ἐνισχύθη ἡ ἡσυχία, ἀνεκουφίσθη ὁ λαός, ἐπῆλθεν ἡ πρὸς ἐπάνωδον εἰς τὰ ἴδια ἀναγκάσσασα τοὺς Αἰγυπτίους ἐκστρατεία τῶν Γάλλων, ἀπεπέμψθησαν διὸ τῶν ἐλληνικῶν ὅπλων οἱ πλεῖστοι τῶν πέραν τοῦ ἴσθμου πολεμίων, κατέπαυσεν ὁλοτελῶς ὁ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων πόλεμος, ἀφησεν ἡ Πύλη ταπειγωθεῖσα εἰς χεῖρας τῶν συμμάχων τὴν λύσιν τοῦ ἐλληνικοῦ ζητήματος, καὶ ἡ ἐπὶ τεσσάρων αἰώνων ὑπὸ σκληρὰν δουλείαν Ἑλλὰς μετέβη ὑπερφυῶς ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. Καθ' ὅλας δὲ τὰς περίόδους ταύτας ἐμεγαλύνθη τὸ ναυτικὸν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅλοι οἱ χριστιανοὶ λαοὶ θερμοὶ φίλοι τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος ἀνεδείχθησαν.

"Ἄξιοσημείωτον, ὅτι κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα ὁ ἀγών δὲν
Αλ. Γ'. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα 5' γημν. — Ἐκδ. Γ' 1934

παρήγαγε τὸν ἀνδρα του. Πολλάκις ἡ ἔξουσία ἔκειτο κατὰ γῆς. Πολλάκις ἐδόθησαν ἀφορικαὶ εἰς εὐχερῆ κατάληψιν αὐτῆς, ἀλλ᾽ οὐδεὶς οὐδέποτε τὸ ἐπεχειρίσθη, διότι οὐδεὶς καὶ αὐτῶν τῶν ὑπερυψωθέντων εἶχε τὸ σύνολον ὃν ἡ περὶ τὸ τοιαῦτα μεγαλοπραγμασύνη ἀπήγγει προσόντων, ἐφώρευε δὲ τὰς πράξεις καὶ κατεσκόπευε τὰ διαγόματα ἡ πρὸς ἀλλήλους πατροπαράδοτος ἀγτιζηλία.

Μελετῶν δέ, ὃ ἀναγγεῖσται, τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, τροφὴν καὶ πόσιν τῶν πειγώντων καὶ διψώντων ἐλευθερίαν λαῶν, ἐλπίδα τῶν θλιβομένων, καὶ στηριγμὸν τῶν ἐν πολέμῳ κλονιζομένων, καὶ ἐκπληγητόμενος δι^ε σα κατώρθωσαν οἱ ἐπέκεινα ἔξαετίας ἀδιοθητή τὸν ὑπέρμεγχαν τοῦτον καὶ ἄνισσον ἀγωνισθέντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα, ἐνθυμοῦ, ὅτι δὲ ἀγῶν γῆτο ὑπὲρ πίστεως καὶ ὑπὲρ ἀνακτήσεως πατρῷκς γῆς καὶ ἐλευθερίας, τούτεστιν δὲ ἵερώτερος καὶ ἔνδοξότερος ὅλων τῶν ἀγώνων· τοιούτων δὲ ἀθλῶν προκειμένων «οὔτε πλήθη νεῶν, οὔτε κόσμοι καὶ λαμπρότητες ἐπισήμων, οὔτε κραυγαὶ κομπώδεις ἢ βάριθαροι παιᾶνες ἔχουσί τι δεινὸν ἀνδράσιν ἐπισταμένοις εἰς χεῖρας ἴεναι καὶ μάχεσθαι τολμῶσιν».

1857.

Γ' ΤΥΠΩΝ ΑΝΩΡΩΠΩΝ.

'Ο ἄγνωμος.

"Ανδρέου Λασκαράτου.

Ο ἄγνωμος δὲν ἔχει γνώμη δική του· ἀλλὰ δέχεται καὶ ἀντανακλᾷ τὴς γνῶμες τῶν ἄλλων κατὰ ποὺ τοῦ παρουσιάζονται.

Ο ἄγνωμος εἶναι ἡθικὸς καθρέφτης. Ἐλλιπής καὶ τοῦτος ἀπὸ ἐδικήν του εἰκόνα - γνώμην, δέχεται τὴν εἰκόνα - γνώμην τοῦ συνομιλοῦντος, καὶ τὴν ἀφήνει εὐθὺς μόλις δὲ γνωματεύσας λείψῃ ἀπὸ ἐμπρός του, διὰ νὰ δεχθῇ ἄλλην προσελθόντος.

Εὑρισκόμενος μὲν δημοκράτην, θέλει καὶ αὐτὸς τὴν δημοκρατίαν, ὡς μόνην συντείνουσαν εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς ἀγθρωπίου κοινωνίας. Όμιλῶντας μὲν βασιλικόν, λέγει τὴν βασιλείαν μόνην εἰκόνα τῆς θεότητος εἰς τὸν κόσμον· καὶ φρίττει διὰ τὲς παρεκτροπές καὶ τὰ ἀτοπα, εἰς τὰ δόποια γένεται αἴτιος ἢ δημοκρατία. Συμφωνεῖ πληρέστατα ὑπὲρ τῆς ἀριστοκρατίας, μὲν ὅποιον είναι θιασώτης τούτης. Καὶ βρίσκει χρειαζόμενον τὸν δεσποτισμόν, μὲ τὸν δεσποτικὸν ἥπου τοῦ παρακάθεται.

Συνομιλῶντας μὲν θρῆσκον, προσθέτει καὶ αὐτὸς τὸ «ἄρχη-

ασφίας φόβος Κυρίου». Καὶ μὲ τὸν ὄλιστὴν εὐθὺς ἔπειτα ἐκφράζει καὶ αὐτὸς ἀμφιθολίες: «αἱ, παιός ξέρει! ἀδηλα καὶ ἀδέβαια τὰ πάντα!..»

Συμβαίνει κάποτε νὰ βρεθῇ ἀνάμεσα σὲ δύο ποὺ διαφωνοῦνε. Μὰ τότε κατὰ φυσικὸν λόγον ὁ φοδερώτερος τῶν δύο σκεπάζει τὸν ἀσθενέστερον εἰς τὸν καθρέφτη-πνεῦμα τοῦ ἄγνωμου. Ἀλλὰ μόλις λείψῃ ὁ σκεπαστικώτερος ἑκεῖνος, μένει τότε πλέον εἰς τὸν καθρέφτη-πνεῦμα τοῦ ἄγνωμου ἡ εἰκόνα-γνώμη τοῦ μένοντος ἐπὶ τόπου.

“Ηθελε δὲ ἀδικηθῆ ὁ τοιοῦτος, ὑποθετόμενος νὰ είναι ὑποκριτής, ἢ κόλακας, ἢ ἄλλο τέτοιο ὁ δυστυχής! δὲν είναι παρὰ μόνον ἄγνωμος. Εἶναι ἔδαφος, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον ἀπερνᾷ ὁ ἥσκιος τοῦ κάθη διαβάτη, καὶ, ἀπερνῶντες ἐνταυτῷ δύο, ἐξ ἀνάγκης, ὁ ἥσκιος τοῦ μεγαλύτερου σκεπάζει τὸν ἥσκιο τοῦ μικρότερου· ἀλλά, μόλις λείψῃ ὁ μεγαλύτερος, μένει ὁ ἥσκιος τοῦ μικρότερου.

Μὲ τὸν γνωστὸν σου ἄγνωμον, μὴν δμιλῇς παρὰ διὰ πράγματα ἀδιάφορα, γιὰ νὰ περάσῃ ἡ ὥρα. Μὴ δὲ ποτὲ τοῦ ζητῆς τὴν γνώμη του· ἐπειδὴ, οὐ μὴ λάβῃς παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος. Ἡ γνώμη ποὺ θὰ σοῦ δώσῃ, θὰ είναι ἡ δική σου, τὴν δποίαν σου ἐπιστρέψει μὲ δληγη τὴν πιστότητα, καὶ μὲ δλο τὸ ἀπαράλλαχτο τῆς ἡχοῦς.

1886.

Ο καινοτόμος.

“Ανδρέου Λασκαράτου.

“Ο καινοτόμος είναι ἀνθρωπος τοῦ Θεοῦ· στελλόμενος κάθε τόσο ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ ἐντολὴν νὰ ξυπνῇ τὸν Κόσμον ἀπὸ τὸν λύθαργον, εἰς τὸν δρόποιον συνγείει νὰ πέφτῃ· νὰν τόνε πλένῃ ἀπὸ τὴν νέκρα τῆς πεπαλαιωμένης στασιμότητός του, καὶ νὰν τόνε σπρώχνῃ εἰς τὰ περατιέρω ἀξιοπρεπέστερα.

Νούγμων, εὔσυνείδητος, θαρραλέος, εἰς τὴν παρουσία τῶν στραβῶν τῆς κοινωνίας δυσαρεστεῖται, καὶ παρρησίᾳ κατακρένει. Ἐπιπληγτίμενος διὰ τοῦτο ἀπὸ τοὺς ἀνοήτους καὶ ἀπὸ τοὺς πλάνους, ἐρεθίζεται καὶ ἀποστομῶνται. Καταδιωκόμενος ἔπειτα, ἐξεγείρεται. Στενοχωρούμενος, μεγαλώνει, χτυπᾷ, θραύσει. Ὁ καινοτόμος ἐμφορεῖται ἀπὸ θείαν δργή, καὶ δὲν ὑποχωρεῖ παρὰ εἰς τὴν ἀνωτέραν ἀγρία δύναμη.

Παρουσιάζόμενος, είναι έτοιμος για ἀπαντήσῃ ὅλα τὰ ἐνάγ-
τια. Τὰ ἐμπόδια, τὰ προσκόμια, ποὺ τοῦ γένουνται ἀπὸ τοὺς
πλάνους, είναι ἄχυρα ριψιμένα εἰς τὴν φωτιά του. Καὶ βίχνεται
ἀπροφυλάχτως εἰς τὴν πάλη κατὰ τῆς Πλάνης, ἀποθλέποντας εἰς
τές καινωφελεῖς καινοτομίες, τές δοποῖες ἐπιδιώκει.

Εἶγαι ἀμέριμνος καὶ τοῦτος διὰ τές ἰδιαίτερες ὑπόθεσές του· καὶ
είναι αὐτοπάργητος, ἐπειδὴ θυσίαζε· τὰ συμφέροντά του ὅλα, καὶ
ὅλα τὰ γλυκύτερα αἰσθήματα τῆς ψυχῆς του, εἰς τὸν ἐνάρετο
σκοπό του...

Ἐως τώρα λίγον καιρὸν ἡ λέξη «καινοτόμος» ἔσυνωνυμοῦσε
μὲ τὴν λέξην «Ἀνόριος·» καὶ δὲ καινοτόμος ἔθεωρεῖτο ὡς τοιοῦτος.
Καὶ δημως, καινοτόμος θὰ πῇ ἀνθρωπος· καὶ ἀνθρωπος θὰ πῇ
καινοτόμος.

Τὸ προσὸν τοῦτο τῆς καινοτομίας εἴται ἔκεινο ποὺ οὖσι-
δῶς ξεχωρίζει τὸν ἀνθρωπὸν ἀπὸ τὰ κτήνη. Τὴν καινοτομίαν ἔδι-
λεν δὲ Θεὸς εἰς τὸν ἀνθρωπὸν ὡς κύριο ξεχωριστικὸν τῆς ἀνθρω-
πιᾶς του. Εἰς ὅλα τὸ ἄλλα ζῷα ἐ Θεὸς ἔθεσε γραμμὲς ἀνυπέρ-
βατες, ἀπὸ τές δοποῖες δὲν ἥμποροῦνε νὰ ἔδγουνε. Τὰ μουλάρια
μικρὰ σήμερα είναι δποῖα ητανε καὶ στὸν καιρὸν τοῦ Ἀδάμ· καὶ οἱ
βέλθρωνες τοῦ Ἀδάμ ηταν τότε δποῖοι σήμερα οἱ ἔδικοι μας. Ὁ
μόνιος ἀνθρωπος ἔκκαινοτόμησε πάντοτε κι' ἐδιαφόρεψε· ἐπειδὴ ἡ
καινοτομία είναι στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἡ στασιμότης είναι
στὴ φύση τῶν λοιπῶν ἀλλων ζῷων.

Ἡ καινοτομία είναι πρωρισμένη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἀν-
θρωπὸν, ὡς μέσον τελειοποιήσεώς του· καὶ δὲ καινοτόμος είναι δὲ
καὶ ἔξοχὴν ἀνθρωπος τοῦ Θεοῦ.

Μωροὶ ὑπέρμηκοι τῆς στασιμότητος, φονεύσετε ἀν θέλετε
τὸν καινοτόμον· ἀλλὰ για ἔειρετε δτι δ φόνος τοῦ καινοτόμου
είναι ἡ ἔγκαιναση τῶν ἀρχῶν του. Ηειστικὴ διὰ σᾶς ἀπόδειξη
δ φόνος τοῦ καινοτόμου Ἰησοῦ.

1886.

Ο πρέπων ιερεύς.

Ἄνδρεον Λασκαράτου.

Ο πρέπων ιερεὺς είναι ταπεινὸς ὑπηρέτης τῆς κοινωνίας,
διὰ τές ἡθικοθρησκευτικές της ἀνάγκες. Δὲν ἔχει τὴν ἀπαίτηση
δτι ἡ θρησκεία είναι πρᾶμα δικά του, περισσότερο παρ' ὅτι είναι

τῶν λαϊκῶν. Δὲν ἔχει τὴν ἀλληγορίαν τοῦ γὰρ ἐπιδάλῃ τὴν νομιζομένην δικήν του θρησκείαν ἀλλὰ εἶναι ἐπαγγελματικός, ἐνάρετος καὶ σεβόσμιος στὴν ὑπηρεσία μας.

"Ετοι, δὲ γνήσιος τοῦτος χριστιανὸς ἵερεὺς δὲν λείπει ποτὲ ἀπὸ ὅπου εἶναι χρεία γὰρ παρευρίσκεται, διὰ νὰ δίνῃ ἀφιλοκέρδως τὴν πνευματικήν του δογῆθειαν εἰς ἐκείνους ὅπου τὴν χρειάζουνται.

Εἶναι δὲ πνευματικὸς παρήγορος τῆς ἐνορίας· καὶ τὰ παιδιά τῶν ἐνοριτῶν μαθαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα του τὴν γῆθικήν του Εὐαγγελίου.

Τὸ ἄγιον φῶς τῆς ἀληθείας ἐμβαίνει τότε εἰς τὸ σπίτι του φτωχοῦ, καὶ τὸ παστρεύει ἀπὸ τές πρόληψες καὶ δεισιδαιμονίες, ὅπου ἀτιμάζουν τὴν ἀνθρωπότητα:

Στέκει προσεκτικὸς εἰς τὸν πλησίον του· καὶ, ἢν ἰδῃ μίαν γῆθικὴν ἀδυναμίαν, τρέχει εὐθὺς νὰ δοηθήσῃ τὴν ἀδύνατην ἀνθρώπινη φύσην, μὲν γῆθικές του νουθεσίες, μὲν πατρικές του συμβουλές, καὶ κάποτε καὶ μὲ ἀγαπημένες φιλικές ἐπίπληξες.

"Οἱ ἵερεὺς τοῦτος ἐμβαίνει λυπημένος εἰς τὸ σπίτι του χαρτοπάχτη, του μέθυσου, του ἀσωτου, του φιλάργυρου, καὶ ἀλλων δμοίων, ὡς νὰ γῆθειε γὰρ συλλυπηθῇ τὴν πάσχουσαν οἰκογένειαν. Καὶ ὅμιλει ἴδιαιτέρως εἰς τὸν ἔνοχον μὲ ἀγαθότητα καὶ μὲ ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ μὲ φιλικὴν ἐπιμονήν· ἔτοιμος πάντα νὰ δεχθῇ ἀγοργύστως καὶ τὴν κακήν του μεταχειρίσην, ἢν καὶ τούτο συμβῇ.

Μαθαίνει δὲι σὲ μίαν οἰκογένειαν εἶναι λίγη σύμπνοια στὸ ἀντρόγυρο; Ἐκεῖ τυχαίως τέχα γίνεται συγχαστής, καὶ ζητεῖ πάντοτε τὴν περίσταση γὰρ παρασταίη τὴν εὔτυχία ποὺ γὰρ ὅμονοια φέρονται στές οἰκογένειες.

"Ετοι, ἀπὸ μία σὲ μία ἱατρεύει πάντα τές γῆθικές ἀδυναμίες τῶν ἐνοριτῶν του, ἢ τούλαχιστον χύνει βάλσαμο στές πληγὲς τῶν πασχόντων. Καὶ, κάθε ποὺ πιτύχῃ γὰρ μετριάσῃ ἔνα ἐλάττωμα, ἢ νὰ ἐμπνεύσῃ ἔνα καλό, αἰσθάνεται τὸν ἔαυτό του εὐτυχέστερον.

"Ετοι, κανένα ἐπάγγελμα ἐντιμότερο, σεβασμιώτερο, ὑψηλότερο ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ ἵερέως.

"Η διαγωγή του τότε εἶναι δὲ γνώμονας τῶν ἐνοριτῶν του· οἱ δποτοὶ θέλει τὸν δάγουν ἐμπρός τους ὡς τύπον μιμήσεως.

"Ο κατὰ μίμησιν του Χριστοῦ ἐνάρετος καὶ εὐεργετικὸς τοῦτος ἵερεὺς ἡμιπορεῖ γὰρ σταθῆ καὶ ἐνώπιον τοῦ θασιλέως τοῦ ἴδιου, δράχος ἄρρενος καὶ ἀτάραχος· ἐπειδὴ δὲ κοινωνικὸς χαρακτήρας τοῦ τοιούτου ἵερέως εἶναι ἀνώτερος κάθε χαρακτήρος.

1886.

Εύγενικός είναι δ ἄνθρωπος ἐκ φύσεως, ή ἔξ ἀναθροφῆς.

Ο φύσει εὐγενικός, ή ἐτελειοποίησε τὴν φυσική του εὐγένεια διὰ τῆς ἀναθροφῆς, η ἔμεινε καθώς τὸν ἔχαμε η φύση, Ήλέ^ο είναι πάντα εὐγενικός μὲ θλους. Ἐπειδὴ καὶ δὲν ἥθελε μπορεῖ, καὶ δὲν ἥθελε ξέρει νὰ κάμη ἀλλέως.

Ο ἔξ ἀναθροφῆς ἀποχήσας εὐγενική συμπεριφορά καὶ εὐγενικούς τρόπους, ἔκεινος ἥμπορεῖ, κατὰ τές περίστασες, γὰ εἶγαι εὐγενικός η ὅχι.

Εἰς τὸν πρῶτον η φύση ἐζύμωσε κι ἐνσάρκωσε τὴν εὐγένειαν δια τὸν ἐπλαθε. Εἰς τὸν δεύτερον η ἀναθροφὴ ἐδίδαξε τὴν εὐγένεια, καὶ τὴν ἀργήσει στὴ διάθεσή του.

Τοῦ φύσει εὐγενικοῦ ἀξίζει ἐνδομύχως η ψυχὴ του. Τοῦ ἐν ἀναθροφῇ εὐγενικοῦ ἀξίζει η εὐγενική ἀποχημένη συμπεριφορά του.

Ἐτοι στές εὐγένειες τοῦ πρώτου, χρεωστοῦμε σεβασμὸ καὶ ἀγάπην. Στές εὐγένειες τοῦ δεύτερου—χρεωστοῦμε εὐγνωμοσύνη, διὰ τὴν καλή του πρὸς ήμᾶς προαίρεσην ἐπειδὴ κάμνει τοῦτο ἐκ προθέσεως, διὰ νὰ μᾶς εὐχαριστήσῃ.

Ο φύσει εὐγενικός, ἥθελε^ο εἰπεῖ κανείς, δὲν ἔχει ἀξιομισθία διὰ τὸ εὐγενικό του πρὸς ήμᾶς φέρσιμο ἐπειδὴ δὲν κάμνει τοῦτο ἐκ προθέσεως, ἀλλὰ χωρὶς οὕτε γ' ἀγανογίεται ὅτι τὸ κάμνει.

Ἐξεγκαντίας. Ο ἔξ ἀναθροφῆς διδαγμένος τὴν εὐγένεια, δικαιοῦται τὴν εὐγνωμοσύνη μας, κάθε φορὰ ποὺ φέργεται εὐγενικὰ μ' ἡμᾶς ἐπειδὴ τὸ κάνει γιὰ πινομή μας.

Μὲ τὸν πρῶτον ήμποροῦμε γὰ συναναστρεψώμεθα ἀπροφύλακτως καὶ ἀκινδύνως ἐπειδὴ κίνδυνος κανένας δὲν ὑπάρχει στὴ συναναστροφὴ του. Μὲ τὸν δεύτερον ὅμως γὰ ἔχωμε γνώση ἐπειδὴ, ἂν ἀπερισκέφτως τοῦ ξεσχίσωμε τὸ εὐγενικό του ἀποχημένο πέτσωμα, θὰ φανῇ ἀποκάτουθε η φυσική του ἀγένεια, η δποία θὰ μᾶς δυσκαρεστήσῃ.

Ο φύσει εὐγενικός ἄνθρωπος φέργετ^ε εὐγενικά, ως καὶ δια τοι ὁι ἄλλοι φέργωνται πρὸς αὐτὸν ἀγενῶς ἵκανοποιούμενος εἰς τὸ δια, «καθένας φέρνεται ἀναλόγως του ἥθους του».

Η φυσικὴ εὐγένεια τῆς ψυχῆς είναι χάρη θεία, εἰς τὴν παραχώρησιν τῆς δποίας διέπουμε τὴν φιλανθρωπία καὶ μεγαλοδω-

ρίξ τοῦ Υψίστου. Ἡ δὲ καλὴ ἀναθροφὴ χρεωστεῖ νὰ τὴν μιμῆ-
ται, εἰς ἐκείνους ὅπου ἐκ φύσεως δὲν τὴν ἔχουν. 1886.

6. ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ.

Ἡ ἐν Τροιζῆνι Ἑθνικὴ Συνέλευσις.

Νικολάου Δραγούμη.

Εἰσαγωγὴ. Ὅτε ἔπεσε τὸ Μεσολόγγιον, ἡ Γ' Ἐθνικὴ Συνέλευσις, ήτις συνεδρίαζεν ἐν Ἐπιδαύρῳ, διέκοψε τὰς ἐργα-
σίας της, καὶ ἐψήφισε νὰ συνέλθωσιν ἐκ νέου οἱ πληρεξούσιοι βρα-
δύτερον, εἰς ὄντινα τόπον θὰ ἐκαλοῦντο ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐκάλεσεν αὐτοὺς μετά τινας μῆνας νὰ συνέλθωσιν εἰς τὴν Αἴγιναν, ὅπου ἤδρευε καὶ ἡ προσωρινὴ Κυ-
βέρνησις. Καὶ πρόγματι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πληρεξούσιους μετέ-
βησαν ἐκεῖ. Ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης διχονοίας, οἱ ἀντιπολι-
τευόμενοι τὴν Κυβέρνησιν συνῆλθον καὶ ἥρχισαν νὰ συνεδριάζουν
εἰς τὴν Ἐρμιόνην. Ἰνα συμφιλιωθῶσι τότε αἱ δύο ἀντιμαχόμε-
ναι μερίδες, συνεφωνήθη νὰ συνέλθωσιν ὅλοι εἰς τρίτον τόπον,
καὶ οὕτω «καταστρατοπεδεύσαντες», ως λέγει ὁ συγγραφεύς, (ὅστις
είχε προσληφθῆ τότε ὡς ὑπάλληλος ἐν τῇ γραμματείᾳ τῆς συνε-
λεύσεως), «πάντες ἐν Τροιζῆνι, ἥρξαντο τῶν ἐργασιῶν τὴν 19ην
Μαρτίου (1827), ἀναγνωρισθεισῶν τῶν ἐν Ἐρμιόνῃ πρόσεξεν».

Ἡ περιοχὴ, ἐν ἣ συνεκροτοῦντο αἱ συνεδριάσεις, δὲ τρέπος,
καθ' ὃν ἐγίνοντα αἱ συσκέψεις καὶ αἱ ἀγορεύσεις, ἡ διεξαγωγὴ τῶν
γραφικῶν ἐργασιῶν, ἡ διαιτα τῶν περὶ τὴν Συνέλευσιν, πάντα
ταῦτα φάνισται μοι ἀξία περιγραφῆς: διέστι οἱ μὴ εὐτυχήσαντες
νὰ ίδωσιν ἀθλούσαν τὴν Ἑλλάδα, οὐδὲ γὰρ φαντασθῶσι δύνανται:
τὰς θλίψεις, τὰς στερήσεις, τὰς κακουσχίας, πρὸς ἃς ἐπάλαιον οἱ
Ἄγωνες ὕσμενοι. Καὶ βέβαιον δτι εἰ μὴ ὑπεστήριζεν ἡ πόλις τὰς
δυνάμεις, εἰ μὴ ἐχρησίμευεν ἡ ἑλπὶς ἀντὶ ἀρτου καὶ στέγης, εἰ μὴ
ὅ ἔρως τῆς πατρίδος ἐθέρμανεν αὐτοὺς γυμνητεύοντας ἐν ὥρᾳ
χειμῶνος, εἰ μὴ περιεκάλυπτε περιπλανωμένους ἀσκεπεῖς ἐν ὥρᾳ
καύσωνος, πολλάκις θὰ ἐφθόνουν τὸν θάνατον τῶν πρὸ αὐτῶν
μαρτυρησάντων.

Καὶ ἐν δσῷ μὲν διετρίθησεν ἐν Ἐρμιόνῃ, αἱ συνεδριάσεις
συγεκροτοῦντο ἐντὸς προμήκους αἰθούσης, ὅπου ἐκαθήμευθα σεσω-

ρευμένοι ἀναμίξῃ, διεσταυρωμένους ἔχοντες τοὺς πόδας. Οἱ δὲ ρήτορες, διάσκις γῆθελον νῦν ἀγορεύσωσι, στηρίζοντες διδακτιγρον τὴν προτομὴν ἡ πλαγίως ἐπὶ τῆς ἑτέρας τῶν χειρῶν, ἢ κατέμπροσθεν καὶ ἐπὶ τῶν δύο, ὥγωντες τὸ πνευστιῶντες, ἀν μάλιστα γέροντες ἢ πολύσαρχοι, νῦν ἀνεγερθῶσιν ἐπὶ τῶν ποδῶν, οἵτινες, ναρκούμενοι συγήθως ἐκ τῆς χαμαιζήλου ἔκεινης κατακλίσεως, ἀνέπτυσσον περιέργως καὶ ζωηρότατα καθίστων τὰ ῥητορικὰ σχῆματα τοῦ προσώπου αὐτῶν. Μακάριοι δὲ οἱ παρὰ τὸν τοῖχον καθήμενοι, ἢ έσοι, προνοητικώτεροι τῶν ἀλλων, ἔφερον «μαγκούρας», ὡς τις Βασίλειος Μπαρλάς, οὐ μόνον ἐπὶ προσόψῃ μαγκούρικῃ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολυχεύμονι νείλῳ εὐγλωττίᾳς διακρινόμενος. Ὁ Βασίλειος αὐτός, Ἡρακλῆς τὸ ἀνάστημα καὶ Στέντωρ τὴν φωνὴν, ἤρχετο πάντοτε ἐφόδιον ἔχων ῥάβδον ποιενικὴν εὐπαγῇ ἀναδαίνουσαν μέχρι πώγωνος, ἐφ' ἡς στηρίζων ἀμφοτέρους τοὺς βραχίονας, διέχεεν ώς ἀπὸ βήματος οὐφῆλοις ἄρθρονα γάματα χρυσορρύτου ῥητορείας.

Ἄλλος ἐν Τροιζῆνι, διπου τὸ στῖφος τῶν διπλασίων καὶ τριπλασίων πληρεξουσίων ἀπετέλει διόλκηρον φάλαγγα, περιέχουσαν καὶ στρατηγοὺς καὶ συνταγματάρχας καὶ χιλιάρχους καὶ λοχαγούς, μαχομένους, οὐχὶ πρὸς τὸν μαχαίραν καὶ πυρὶ ἐργημούντα τὴν Πελοπόννησον Ἰθραῖμ, ἢ πρὸς τὸν ἀπειλούντα τὴν κλεινὴν Ἀκρόπολιν Κιουταχῆν, ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους, ποσὶ αἴθουσα χωρητικὴ τοσούτου ἀρειμανίου πλήθους; Διότι ἐν τῇ εὐρυχωροτάτῃ τῶν οἰκιῶν τοῦ χωριδίου κατέλυεν δι πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως, καὶ αὐτὴν, διόλκηρον ἵσως, ἤρκει νὰ περιλάβῃ τὸ ἐλάχιστον τῶν διωματίων τοῦ ἐν Ἀθήναις βουλευτηρίου. Ὅθεν ἀπεφασίσθη γὰρ μετακευασθῆ ἐις χῶρον συνεδριάσεων κῆπος τις παρακείμενος.

Ἄλλος ισως νομίσῃ δι ἀναγγώστηκε, διτι διὰ τὴν μετακευασθῆ ταύτην ἐδέσθησε νὰ συγεννογθῶσι τὰ ὑπουργεῖα τῶν στρατιωτικῶν, τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν, νῦν ἀνταλλαγῶσιν ἔγγραφα, νὰ διομαχοῦσιν ἐπιτροπαὶ ἀρχιτεκτόνων καὶ μηχανικῶν, νὰ συνταχθῶσι σχέδια καὶ προϋπολογισμοὶ, καὶ νὰ ἐκδοθῶσιν ἐντάλματα· τοιαύτη δῆμως ἐνέργεια ἦν ἀγνωστος τὸν χρόνον ἔκεινον. Καὶ ἡ ἀντιβασιλεία δέ, ἢν τινες κατέκριναν ώς θεμελιώσασαν τὴν σημερινὴν γραφειοκρατίαν, εἶχεν ἀπαγορεύσει διὰ διατάγματος τὴν κακωτικὴν ταύτην καὶ ἐπιζήμιον ἀδολεσχίαν. Ἐξ ἐναντίας διέγκει δοκοί, μετακομισθεῖσαι ὑπὸ στρατιωτῶν, ἔχρησίμευσαν ἀντὶ ἑδρῶν εἰς τοὺς λογάδας τοῦ ἔθνους, συγτελε-

σθείσης ως έξης της διατάξεως της αιθούσης:

Αἱ μὲν δοκοὶ, τελεῖσαι τετραγώνως διπας ἐφάπτεται κατὰ τὰς ἄκρας ἡ μία τῆς ἀλλής, ἐσχημάτιζον περιοχὴν, ἐν τῇ πρὸς τὸ κέντρον σχεδὸν ἀνυψοῦτο εὐρύκλαδος καὶ χλοερὰ λειμωνέα· δὸς πρόσδρος, καθήμενος ἐπὶ θρανίου ἀγροίκως κατεσκευασμένου, ἐστήριζε τὴν ράχιν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ αὐτῆς, ἢς οἱ εὐθαλεῖς κλῶνες, ἐξαπλούμενοι ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ καθημένου, ἐπεῖχον τόπον πλατείας καὶ εὐώδους σκιάδος, περικαλλεστέρας καὶ τῷ οὐρανῷ τῷν βασιλικῷν θρόνῳν. Μικρὰ δὲ τράπεζα, ἀγροίκως ἐπίσης ἔυλουργηθεῖσα, ἔκειτο ἐνώπιον τοῦ προέδρου, καὶ ἐπὶ αὐτῆς ἔλαμπεν δὲ κώδων τῆς εὐταξίας, ἢν δημος σπανίως παρεισῆγεν εἰς τὸ διυσήνιον ἔκεινο πλῆθος. Καὶ ἐκ δεξιῶν μὲν τοῦ προέδρου ἐκάθητο κατὰ γῆς διπλοπόδης δὲ γραμματεὺς τῆς Συγελεύσεως ἀνδρὶ φῶν καὶ μελαίνων χαρτίκ, ἀλλος δὲ γραμματεύς, ἵσταμενος ὅρθιος ἔξ εὐωνύμων, ἀνεγίνωσκε τὰ πρακτικά, τὰς ἀναφορὰς καὶ τὰ λοιπὰ ἔγγραφα.

Δεξιόθεν δὲ πάλιν, βήματὶ τινα μικρόν, ἔθαλλε καὶ ἐτέρα λειμωνέα, δισχιδῆ ἔχουσα τὸν κορμόν, ἐφ' οὗ ἀναπηδῶν καὶ καθήμενος δέ γέρων Κολοκοτρώνης, τὸ μέτωπον ἔχων ἐπηρμένον καὶ σύνοφρον, τὸ γῆθος ἀκακον, τὴν φωνὴν βροντώδη, ἀλλὰ σχεδὸν πάντοτε ἀδργητον, καὶ τοὺς πόδας παλιμπλανεῖς, ἐπώπιευεν, ώς ἀλλος Εέρενης, οὐχὶ τὴν μάχην τῆς Σαλαμίνος, ἀλλὰ τὴν ματαιόσπουδον τῆς Τροιζῆνος λογομαχίαν.

Περὶ δὲ τὰς τέσσαρας πλευράς, ἐντὸς δάσους λειμωνεῶν, δρυοιάζοντος πρὸς τὸ ίερὸν ἀλσος, διπου δ νομοθέτης τῶν Ὑωμαίων συνδιγγάτο τῇ Ὅγεριά διαίμονι, ἐπάνω τῷν ἀξέστων δοκῶν ἐκάθηγντο οἱ πληρεξούσιοι, ποικίλον ἔνδυμα φέροντες, οἷον φουστανέλλας, ράσα, φραγκικόν, κάνδυς ἀσιατικούς, βράκας καὶ ἀρνακίδας ἢ καπότας. Οἱ μέν, κατηφεῖς καὶ σιγηλοί, ἐμέτρουν τὰ σφαιρία τῷν κομβολογίῶν αὐτῶν, ἀναμετροῦντες ἵσως κατὰ διάνοιαν τὰς συμφορὰς τῆς πατρίδος· οἱ δέ, συνδιαλεγόμενοι ἐνθνῶς, ἐπελαμβάνοντο καὶ νομοθετικῶν καὶ διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἔγητημάτων, ώς εἰ ἔξων μεταξὺ πολιτείας γαληγιώσῃς, ώς εἰ μὴ κατέκλυσεν δὲ ἔχθρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄλλοι, λίαν εὐάριθμοι, σείοντες τὴν κεφαλήν, ἐμαρτύρουν διτὶ πρὸ παντὸς ἀλλού γῆσθάνοντα τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, καὶ ἔσπευδον τὸ τέλος τῷ ἀκαίρων καὶ ἔθυσθελαξῶν συζητήσεων.

Πέρα δὲ τοῦ βουλευτικοῦ περιβόλου, πρὸς τὸ στεγὸν καὶ

χθαμαλὸν θυρίδιον, διὸ οὖ καὶ οἱ βραχύτατοι εἰσήγραχοντο διχοτομοῦτες τὸ σῶμα, ἀκροταῖ τινες ὅρθιοι ἐνέκρινον ἢ κατέκρινον ἐν σιωπῇ τὰ λεγόμενα· περὶ δὲ τὸ φράγμα τοῦ κήπου οἱ στρατιῶται τοῦ φρουράρχου τῆς Συνελεύσεως Νικηταρᾶ προεστάτουν τῶν πατέρων τοῦ ἔθνους· ἡ ἀποδοκιμασία δημως ἢ ἡ ἔγκρισις αὐτῶν ἐγίνετο ἐμφαντικώτερον. Καὶ ποτε ἀγορεύσαντος τοῦ διδασκάλου Γενναδίου κατὰ τῶν τίτλων, καὶ εἰπόντος εὐτραπέλως ὅτι οὔτε ὁ Μαυροκορδᾶτος, οὔτε ὁ Κουντουριώτης, οὔτε ὁ Κωλέττης, οὔτε ἄλλος τις τῶν προυχόντων ἦσκεν πυγολαμπίδες (χάριν δὲ σεμνότητος δὲν ἐπαναλαμβάνων τὰς λέξεις τοῦ δήμτορος) ἵνα δομάζωνται ἐκλαμπρότατοι, οἱ στρατιῶται ἐπεφῆμησαν, καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς συνεδριάσεως διημιλῶντο τίς γὰ προσφέρῃ καφέν πρὸς τὸν ἀδυτῶπηπον ἔκεινον δημοκράτην.

Καὶ τοιαύτη ἐν συγάφει ἡ φυσιογνωμία τοῦ αὐτοσχεδίου βουλευτηρίου. Ἐκεῖ, ὑπὸ τοὺς ἀειθαλεῖς καὶ ἀρωματικοὺς κλάδους, οἵτινες οὔτε τοῦ ἥλιου τὰς φλογερὰς ἀκτίνας, οὔτε τῶν νεφῶν τοὺς ψυχροὺς σταλαγμοὺς ἵσχυον ν̄ ἀντικρούσωσιν, ἐκεῖ ἐπὶ τῆς ἀγροίου μικρᾶς τραπέζης ὠρκίσθησαν καὶ ὁ Κόχραν καὶ ὁ Τσώρτες, οὓς ὡς σωτῆρας ὑπεδέχθημεν διακρύσσετες· ἐκεῖ ὑπεγράφη τὸ φήμισμα, διὸ οὖ ἀνηγρεύθη Κυθερώνητης τῆς Ἑλλάδος ὁ Καποδίστριας καὶ ἐκεῖθεν καταβάντες ἀθρόοι καὶ κατηφεῖς εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Πόρου ἀκτήν, προεπέμψαμεν κοπτόμενοι τοῦ Καραϊσκάκη τὴν σκιάν, μεθ' ἣς ἐδέλεπομεν συναποθυγῆσκουσαν καὶ τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐλευθερίαν.

Φέρε δὲ ἴδωμεν καὶ πῶς ἐγίνοντο αἱ συζητήσεις.

Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως εἶχεν ἐκλεχθῆ ἀπὸ τῆς Ἐρμιόνης δ. Γ. Σισίνης, ἐκ τῶν ἐγκρίτων ἢ μᾶλλαν ὁ ἔγκριτώτατος τῶν προεστώτων τῆς Ἡλείας, ζωτικός, μετερχόμενος πρὸ τοῦ ἀγῶνος τὴν ἰατρικήν, καὶ ἔνεκα τοῦ ἐπαγγέλματος παρατριβεῖς μετὰ μεγάλων καὶ μικρῶν, ἀπέδαλε τὸν τῦφον, διὸ οὖ διεκρίνοντο οἱ δούλοι· κοτζαμπασῆδες, καὶ ἐφέρετο πρὸς πάντας προσηγῶς. Ἀγαπῶν δὲ τοὺς λογίους καὶ πολλὴν λωρρότητα πνεύματος διασώζων, εἰ καὶ προδεσθηκὼς τῇ ἡλικίᾳ, συνδιελέγετο ἀσμένως μετ' αὐτῶν καὶ ἡκροάτο μετὰ προσοχῆς. Εἶχε δὲ τὸ ἀνάστημα μικρόν, τοὺς ὀφθαλμούς ἐμπύρους καὶ περιπλαγεῖς, καὶ τὸ ὄπ' αὐτοὺς πρόσωπον ἐσχημάτιζεν ἡμισέληνον, ἣς τὰς μὲν δύο ἄκρας ἀπετέλουν ἡ ῥίς καὶ ὁ πώγων, τὸ δὲ κέντρον τὸ νωδὸν στόμα. Ἐρχόμενος δὲ δρο-

μαίως εἰς τὸν τόπον τῶν συνεδριάσεων, ἐκάθητο πάραυτα ἐπὶ τῆς ἔδρας, καὶ ἀναλαμβάνων τὸν διαρρώγα κώδωνα ἔδιδε τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως. Καὶ εὐθὺς ἀνεγινώσκοντο τὰ πρακτικά, συντεταγμένα ὅντα συνοπτικώτατα.

Ἐγίνοντο δὲ ἀτάκτως αἱ συζητήσεις· διέστι, μὴ ὑπάρχοντος βήματος, οἱ μὲν ἡγέρευον συγχρόνως, οἱ δὲ ἀπετείνοντο οὐχὶ πρὸς τὸν πρόεδρον, ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους καὶ κατήρτιζον διάλογον, καὶ ἄλλοι, ἀντιποιούμενοι προεδριῶν καθηγόντων, ἐπέπληττον καὶ ἐπέταττον σιωπὴν καὶ ἀνεκραύγακον νὰ σημανθῇ ὁ κώδων. Καὶ ὅτε ἤκμαζεν ἡ συμπλοκή, ὁ πρόεδρος ἐξαπόδεινος ἀνήρπαξε τὸν κώδωνα διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ ἐκροτάλει ἀκατάσχετος, καὶ ὡς καταρράκται ἐξήρχοντο ἐκ τῶν ἴσχυντων αὐτοῦ χειλέων προστάγματα δυσδιάκριται· ἐνῷ διὰ τῆς ἑτέρας ἔδιδε πρὸς τὸν ἐξ ἀριστερῶν γραμματέα τὸ προστυχὸν ἔγγραφον, καὶ γρονθοκοπῶν λάβρος τὸ στῆθος αὐτοῦ, διέταττε νῦν ἀναγνώσῃ βροντοφώνως, διπλῶς διὰ τῆς φωνῆς καταδάλη τὸν θόρυβον. "Ω! τὸ στῆθός μου ἀναμιμήσκεται μετὰ πόθου τὰ γενναῖα γρονθοκοπήματα τοῦ φιλοπάτριδος γέροντος.

Τότε δὴ τότε ἐξερρήγνυτο δίκην κεραυνοῦ ἡ φωνὴ τοῦ στένταρος Μπαρλᾶ, ἐνῷ πάντα ἦσαν ἔκτακτα, καὶ ἀνάστημα καὶ μακρόθυριξ μύσταξ καὶ μωδεις βραχίονες καὶ μακροσκελεῖς πόδες καὶ ἀσολεσχία καὶ σκαιότης καὶ ἀμάθεια.

Τὰ δὲ πρακτικά, συντασσόμενα ἀπὸ μνήμης ὑπὸ τοῦ πρώτου γραμματέως τῆς Συγελεύσεως Ν. Σπηλιάδου ἐν τῷ γραφείῳ τῷ χρησιμεύοντι καὶ ἀντί κατοικίας αὐτῷ, ἐγράφοντο, ὡς εἶπον, συνοπτικῶς. Πένηης δὲ ὥν οὔτος, ὡς καὶ οἱ λοιποί, κλίνην είχε τάπητα πολύθυρον καὶ πενιχρόν· καὶ ὅτε πρωίας ἐξηγείρετο, καθήμενος ἐπὶ αὐτοῦ ὡς ἐπὶ σκίμποδος μεγαλοπρεποῦς, ἐκάλυπτε τοὺς ὅμους διὰ τοῦ αἰγάλτριχος ἐπεγδύτου, δστις ἔως πρὸ μικροῦ ἐχρησίμευεν ἀντὶ νυκτερινοῦ σκεπάσματος, καὶ ἀνάπτων σπιθαμιαίαν καπνοσύριγγα, ροφῶν δὲ ἀντὶ καφὲ κυαθίσκον ράκιου, μετεσκεύαζε τὸ ἔν τῶν γονάτων εἰς τράπεζαν, ἐφ' οὐ στηρίζων τὸν χάρτην συνέταττε τὰ πρακτικά...

Διήρκεσε δὲ ἡ ἐν Ἐρμιόνῃ γεννηθεῖσα καὶ ἐν Τροιζῆνῃ τελευτήσασα Συνέλευσις μῆνας τρεῖς καὶ ἥμισυν, ἥτοι ἀπὸ τῆς 18 Ἰαγουαρίου μέχρι τῆς 5 Μαΐου. "Αλλ' εἰ καὶ τόσον χρόνον διήρκεσε, πράξεις δημος ἀξίας λόγου δύο μόνον ἐφήφισε: τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Κυθεργάτου, καὶ τὸν διορισμὸν τοῦ στολάρχου καὶ τοῦ στρα-

τάρχου. Δὲν συμπεριλαμβάνω δὲ καὶ τὸ σύνταγμα, οὐχὶ ὡς συντάχθὲν ὑπὸ ἀνδρῶν ἀδοκίμων καὶ ἐπικυρωθὲν κατεσπευσμένων ὑπὸ ἀλλῶν ἀδοκιμώτερων, ἀλλὰ καὶ ὡς λακτισθὲν ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου ὃς ἀπροσφύεις, ἢ μᾶλλον ὡς «περιέχον ἀπάσας τὰς δημαρχικὰς ἀρχὰς τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ 1793 καὶ τοῦ 1820 ἔτους», καθὸ ἐγγραφεν ἐκ Πόρου καθὸ ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ δὲ πρέσβυτος τῆς Ρωσίας τὴν 2 Δεκεμβρίου 1828, καὶ συντελέσκων τότε μὲν εἰς τὴν ἔξασκησιν τῆς γλώσσης τῶν δητόρων τῆς Συνελεύσεως καὶ τῶν παρεισάκτων εἰσηγητῶν, μετὰ τρία δὲ ἔτη εἰς τὴν ἀπαισίαν σύνταξιν τῶν κεραυνοθόλων ἀρθρῶν τοῦ ὑδράτου «Ἀπόλλωνος».

Καὶ ὅνδρας μὲν παρεισάκτους τοὺς εἰσηγητὰς τοῦ συντάγματος, ἀλλὰ ἢ λέξις μόνη δὲν ἔξηγει τὸ πρᾶγμα. Ἡ μὲν ἐπικρατοῦσα ἐν τῇ Συνελεύσει ἐπιρροὴ γῆθελεν ἀφεύκτως σύνταγμα· τὸ σύνταγμα δημος εἶχεν ἀνάγκην συντακτῶν. Ναὶ μὲν ὑπῆρχε τις ἐκ Λεβαδείας πληρεξούσιος, δὲ Ἐμμανουὴλ Σπυρίδωνος, ἀδάνγις καὶ τῆς ἀλβανικῆς, δυτικ., ἔξωγχωμένα ἔχων τὰ θυλάκια δι’ ἐκτεταμένων σχεδίων πολιτευμάτων, στρατιώτικῶν τε κανονισμῶν καὶ διοικητικῶν διατάξεων, ἐπεδείκνυε δεκάκις καθὸ ἔκαστην συνεδρίασιν τὰ πλουσιοπάροχα ταῦτα χρυσωρυχεῖα. Ἀλλὰ ἡ Συνέλευσις ἡξίου ἐπιτροπὴν περιέχουσαν πάσας τὰς ἴκανότητας· ὡς γνωστὸν δὲ αἱ ἴκανότητες πρὸ πέντε δεκαετηρίδων δὲν ἐπληριμμοίζονται τὴν Ἑλλάδα, οὐδὲ συγκατένευσον αἱ ὑπάρχουσαι νὰ γλωσσοποῶσι περὶ θεωριῶν ὑπὸ τὴν ἀνηλεγή σπάθην τοῦ Αἰγυπτίου. «Οθεν, διορίσασα ἐκ τῶν σπλάγχνων αὐτῆς τοὺς πεπαιδευμένους, προσέλαθε καὶ τοὺς λογικώτερους τῶν παρεπιδημούντων ἀκροτῶν, τόσῳ μᾶλλον ἀναγκαίους, δισφοροὶ ὅτι ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς ἐμπιερότεροι, οἵοι Τρικούπης, Ζωγράφος καὶ Ησπουζαϊδης, διέποντες ἀδύνατον νῦν ἀντιπαλαίσωσι πρὸς τὸ ἔξαγριούμενον τῶν παθῶν κοῦμα, παρηγήθησαν «πεισθέντες», ὡς ἐγγραφον, «μετὰ ἴκανην ἔξέτασιν ἔτι εἶναι ἀδύνατον εἰς κάθε φρόνιμον καὶ εἰλικρινῆ πολίτην νὰ συντάξῃ ἐντὸς διλίγων ἡμερῶν σύνταγμα πολυχρονίου διαρκείας». Καὶ οὐ μόνον τὴν σύμπραξιν αὐτῶν εἰς τὴν ἀγαθεώργησιν τοῦ συντάγματος ἡργήθησαν, ἀλλὸς οὐδὲ τῶν συζητήσεων μετέσχον, ἀντὶ δυνατῶν νὰ ὀνομασθῶσι συζητήσεις οἱ μᾶλλον ἡγιττον ζωηροὶ διάλογοι· διότι ἐπιστήμης, ὡς ἐρρέθη, ὑπῆρχεν ἔνδεια· εἰ δέ τις ἐκέντητό τινα ἐμπειρίαν περὶ τὸ συζητεῖν, οὕτε πρὸς τίνα, οὕτε περὶ τίνος εἶχε νὰ συζητήσῃ... Ἀλλὸς οὐδὲ ἀφορούσι· σπουδαίων συζητήσεων ἐδίδαγτο· διότι, διάκις ἀγεφύοντα

προτάσεις διαχροῦσαι δεινῶς τὰς γνώμας, αἱ συνεδριάσεις διεκό-
πτοντο, καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκάστου τῶν τριῶν τμημάτων, συ-
νασπιζόμενοι περὶ τὸν ἔγκριτώτερον αὐτῶν, συνίστων ἐπιτροπήν·
αἱ τρεῖς δὲ ἐπιτροπαί, συσκεπτόμεναι καὶ ἐπὶ τέλους δμογγωμο-
νοῦσαι, διέθαλλον ἐπὶ γενικῆς συνεδριάσεως τὴν λύσιν, γῆτις, ως
προαποφασισθεῖσα, ἐνεκρίνετο ἀνευ ἀντιλογίας.

Ἐγὼ δὲ καὶ σήμερον ἀνακαλῶ μετὰ πόθου εἰς τὴν μνήμην
μου τοὺς τρεῖς ἐκείνους εἰσηγγετάς, ὃν τὴν κόνιν καλύπτει ἀπὸ
πολλοῦ ψυχρὸν μάρμαρον. Ἐγκυλὸν ἔχω εἰσέτι καὶ τὴν φιλο-
σιώματον ἡγητορείαν τοῦ X. Κλονάρη καὶ τὴν εὐμελῆ τοῦ N.
Σκούφου φωνὴν καὶ τὸν ἐπιστήμονα λόγον τοῦ Γρηγορίου Σού-
τσου. Πειστικὴ μὲν γῆτο καὶ τῶν τριῶν ἡ εὐγλωττία, ἀλλὰ δὲν
ἔπειθε πάντοτε καὶ τοὺς πληρεξουσίους διότι τῷ καίρῳ ἐκείνῳ ὁ
νομομαθῆς ἐθεωρεῖτο διπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Σωκράτους, ἥπως
καὶ οὗτος διπὸ τῶν κατηγόρων αὐτοῦ, ἵκανδες δηλαδὴ «τὸν γῆτιν
λόγον κρείττω ποιεῖν».

Συνέστη δέ τινα τῶν γῆμερῶν ῥχγδαιοτάτη μάχη, ἀν ἔπρεπεν
δι Κυδερήτης νὰ κηρουχῇ ἀνεύθυνος γῆ, ὡς τότε ἐλέγετο, ἀπα-
ραβίαστος, γῆ διπεύθυνος. Καὶ οἱ μὲν εἰσηγηταὶ καὶ τινες τῶν πλη-
ρεξουσίων διεστήριζον τὴν πρώτην δόξαν· οἱ πολλοὶ δμως, φο-
ριζόμενοι μή, κηρυττόμενος ἀνεύθυνος, ἐκτραπῆ εἰς θεμιτὰ καὶ ἀθέ-
μιτα, ἔκλινον πρὸς τὴν δευτέραν.

Εἰς μάτην δὲ οἱ τρεῖς νομομαθεῖς ἐκένωσαν ὀλόκληρον τὴν
φαρέτραν τῶν συνταγματικῶν αὐτῶν θεωριῶν· διότι οἱ ἀντιπρό-
σωποι τοῦ ἔθιμους δὲν ἀντεπάλαιον μὲν διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ δὲν
ἔνεδιδον. Ὅθεν γῆ ἕρις, πεσοῦσα βεβριθεῖα, ὡς πάλαι μεταξὺ τῶν
θεωρῶν τοῦ Ὄμηρου, κατέστη ἀτελεύτητος, καὶ οἱ εἰσηγηταὶ ἀπαυ-
θήσαντες ἡτοιμάσθησαν γάρ βίφωσι τὰς ἀσπίδας. Ἄλλο εἰς αὐτῶν,
παλαιοτεικώτερος τῶν ἄλλων, δι Σκούφος, ὡς στρατιώτης, δοτις
καὶ ἀποθνήσκων καταφέρει τελευταίαν πληγὴν κατὰ τοῦ ἔχθρου,
«Εἰς τὴν ζωὴν τῶν γονέων μαξ», διεσάλπισε, «δὲν θέλομεν γὰρ σᾶς
ἀπατήσωμεν». Καὶ ἐν ἀκαρεὶ τὸ καινοφανὲς τοῦτο βουλευτικὸν
ἐπιχείρημα κατετρόπωσε τοὺς ἐναντίους, καὶ, πλὴν δύο γῆ τριῶν,
ἐν οἷς καὶ δι μέχρι θανάτου δημοκρατικὸς Ἐμμανουὴλ Ἀντωνιά-
δης, πάντες παρέδωκαν τὰ ὅπλα.

1879.

« Θ Καραϊδιάκους ἀπέθανε ».

Nikoláou Δραγούμη.

Τὴν ἐθνικὴν συμφορὰν τοῦ θανάτου τοῦ Γεωργίου Καραϊδιάκην ἐμάθομεν ἐν Τροιζῆνι τὴν ἡμέραν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, μεταξὺ εὐθυμίας, διε συνελθόντες συνεωρτάζομεν πανηγυρικῶς καὶ μετά τοινος μεγαλοπρεπείας τὸν προστάτην ἔκείνου, σύτινος ἀπὸ τῆς εὐδώσεως τῶν ἀγώνων ἐκρέματο ἡ Ἑλλάς. Ὡς οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι προσφιλοῦς ψυχορραγοῦντος, ιστάμενοι παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς, προσηλοῦσι τὸ βλέμμα ἐπὶ τὸν θατρόν, ἀπ' αὐτοῦ καὶ μόνου προσδοκῶντες βοήθειαν, σύτω καὶ ἡμεῖς, περικυκλοῦντες τὸν κράδβατον τῆς ἀποκαμνούσῃς πατρίδος, ἡτενίζομεν πρὸς τὸν Καραϊδιάκην, ὡς πρὸς τὴν ιερὸν αὐτῆς ἄγκυραν. Πᾶσα ἅρα ἀπόδειξις τῆς πεποιθήσεως ταύτης, καὶ πᾶν τεκμήριον ἀγάπης πρὸς τὸν Γενικὸν Ἀρχηγὸν τῆς Στρεπῆς Ἑλλάδος, ἐνομίζοντο παρὰ πάντων ὡς τις ἐνίσχυσις τῶν πόνων τοῦ μεγάλου ἔκείνου στρατιώτου. Τοιοῦτον σκοπὸν εἶχε καὶ τῆς ὁμάδος ἡμῶν ἡ συνευθυμία.

Ὑπεκρύπτετο δὲ καὶ ἔτερός τις, ἡτον μὲν τοῦ πρώτου εὐγενῆς, ἐξ ἀνάγκης ὅμως ἐγγύτερος τὴν ὥραν ἔκείνην πρὸς τὴν ἡμετέραν ὅπαρξιν, ὁ ἔξης : ἀπὸ τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας μέχρι τῆς Λαμπρᾶς, πάντες σχεδὸν ἐτρεφόμεθα τρώγοντες ἀρτον ἔηρόν, καὶ τούτον δσάκις ηὐποροῦμεν, καὶ κυάμους ὀμούς ἐκ τῆς παρακειμένης πεδιάδος τοῦ Δαμακάλη, ἦν ἡ μεγαλοδωρία τῆς Συνελεύσεως, ὃν ποσχεθεῖσα ἀποζημίωσιν πρὸς τοὺς ἴδιοκτήτας, ἀφῆκεν ἐλευθέραν. Ἡ τεσσαρακονθήμερος δὲ αὕτη κυαμισφαγία εἶχεν ἀπεξιλωμένους τοὺς καὶ πρότερον ἐξυλωμένους στομάχους τῶν φιλοσοφούντων περὶ συντάγματος.

Εἰς τί δὲ συνίστατο ἡ λαμπρότης τῆς εὐωχίας :

Πρῶτον μὲν ἐξεγερθέντες ὅρθροι παρέστημεν εἰς τὴν ἵερὰν μυσταγωγίαν ἐν τῷ ἀγροτικῷ γαῷ τοῦ χωριδίου¹ συμπαρίσταντο δὲ καὶ πάντες οἱ πληρεξούσιοι καὶ οἱ ἐγχώριοι. Καὶ διε δ λευχείμων λεβίτης, φέρων εὐλαβῶς τὰ Ἀγια, ἕστη ἐν μέσῳ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀνυψώσας πρὸς οὐρανὸν τοὺς δρθαλμούς ηὐχήθη ὑπὲρ τῶν κατὰ ἔηράν καὶ θάλασσαν μαχομένων, ἡ μήπω κεκμηκυῖα δρασίς μου εἰδε καταρρέοντα τὰ δάκρυα τοῦ περιεστῶτος λαοῦ καὶ τὰς ἀκούς μου προσέβαλεν δ ἐκ τοῦ γυναικωνίτου κοπετός διότι, τὴν ὥραν ἔκείνην, πατρίδα, γανεῖς, ἀδελφαύς, συ-

ζύγους, τέκνα, πάντα, πάντα τὰ φίλτατα τῆς καρδίας ἡμῶν ἐθιλέπομεν κρεμάμενα εἰς χεῖλος ἀβύσσου, καὶ μόνον Ἐκείνον, οὐτιγος τὸ σῶμα καὶ αἷμα ἔβάσταζεν ὁ γέρων Ιερεὺς, ισχύοντα νὰ σώσῃ αὐτά.

“Οτε δὲ μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας ἐξελθόντες προσηγορεύομεν ἀλλήλους, εὐχόμενοι νὰ εἰσαχουσθῇ δοσον τάχιον ἢ τελευταίαν δέησις τοῦ μυσταγωγοῦ: «Ἐβλογία Κυρίου καὶ ἔλεος ἔλθοι ἐφ' ὑμᾶς», φαιδρότης ἄφατος περιεχόθη εἰς τὰ πρόσωπα τῶν παρεστώτων· ἐνδιμίζει διτὶ τῷ ὅντι ἡλέσης τὴν Ἑλλάδα ὁ Θεός. Τοιαύτη ἡ παραμυθία, ἣν ὡς δάλσαμον ἐπιχέει εἰς τὰς συντετριμμένας καρδίας ἢ ἐκκλησία. Τὸ θυσιαστήριον, αἱ εἰκόνες, τὰ θεῖα λόγια, τὸ ὑπερφυὲς τῆς τελετῆς, ἢ πέριξ σιωπή, ὡς καὶ ἡ εὐωδία τοῦ ναοῦ, ἀποσπῶσιν ἀπὸ τῶν ἐπιγείων τὸν νοῦν καὶ ἀγάγουσι μετάρσιον εἰς κόσμον ἐλπίδος, πίστεως καὶ ζωῆς. Ὁ φόρος ἐκλείπει τότε, διότι ἡ ἀγήτητος χειρ τοῦ Παντοκράτορος ἀντιλαμβάνεται τῶν φοβουμένων, καὶ ἡ πυρίνη ῥομφαία τοῦ Ἀρχαγγέλου φαίνεται διώκουσα μακρὰν τὸν ἔχθρόν.

Οὕτω καὶ διταν μακρὰν τῆς πατρίδος, μακρὰν τοῦ ζωογόνου θάλπους τῆς μητρικῆς ἀγκάλης, περιφερόμενος μεταξὺ ξένων, εἰσέρχεσθαι εἰς ἐκκλησίαν, ἀνεκλάλητος παραμυθία κατακηλεῖ τὴν καρδίαν σου· διότι ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, δὲν εἶσαι πλέον ζένος.

Μετὰ δὲ τὴν λειτουργίαν, συνελθόντες ἀνέθημεν εἰς θέσιν, ἣν εἴχομεν ἐκλέξει τὴν προτεραίαν, ἵνα συγευφρανθῶμεν, ὑπεράνω τοῦ χωριδίου, παρὰ τὴν ὑπώρειαν τοῦ ὑπερκειμένου ὅρους, σκιαζομένην οὐχὶ ὑπὸ δένδρων, ἀλλ' ὑπὸ δράχου ἀποτόμου, καὶ ἀποτόμως προκύπτοντος. Καὶ ἐνταῦθα συναθροισθέντες, δέκα ἢ δώδεκα, συγεσκευάζομεν τὴν τράπεζαν ὑποσυρίζοντες καὶ χαριευτιζόμενοι, ἐν ᾧ ἡ κνίσσα τοῦ διπτωμένου διελίου ἀμνοῦ

«οὐρανὸν ἴκεν ἐλίσσομένη περὶ καπνῷ»
καὶ διωκομένη ὑπὸ αὔρας ζεφυρίτιδος, ἔκνιζε τοὺς λαιμαργούς τας ἡμῶν δεσφραντῆρας, οὐχὶ τεσσαρακονθήμερον, ἀλλ' ἐτήσιον διερχομένους τὸ τῆς γηστείας πέλαγος.

“Οποία δὲ ἡ τράπεζα καὶ τίνα τὰ παρατεθέντα;

Τράπεζα μὲν ὁ θαλερὸς τάπης τῆς Δήμητρας, ἐφ' οὗ κατακλιθέντες διεσταυρώσαμεν τοὺς πόδας, τρυπόλια δέ, φύλλα χλοερά ἀπὸ τῶν παραφυσιμένων δενδρίων καὶ θάμνων, μάχαιραι καὶ περόναι τὰ δέκα δάκτυλα ἐκάστου, καὶ σιτία ὁ μοσχοβόλος διβε-

λίας και εύρυς κάθος δέξυγιλακτος. Συμπαρέχετο δὲ και ῥητινήτης, «ηδύς, ἀκηράσιος, θεῖον ποτόν», πρὸ πάντων ἀφθονος, διέτι δ σωρήσας αὐτὸν συμπότης, χωλὸς μὲν τὸν πόδα, ἀρτίους δμως φιλῶν τοὺς βακχείους και διοβακχείους πόδας τῶν στίχων, δι' ὧν κατεπόντιζε τὰς ταλαιπώρους ἀκοὰς τῶν ἀκροατῶν, ἀνεψώνει συχνὰ πυκνά, ἀνὰ πᾶν νέον ἀναγαργάρισμα «οἴνου μὴ παρεόντος, ἀτερπέα δεῖπνα τραπέζης». ³ Ωνομάσαμεν δὲ και συμποσίαρχον πρὶν ἦ καθίσωμεν. Καὶ ἐπειδὴ ἔτυχεν ὁ ἀγαπῶμεν πάντες οἱ συνεστιώμενοι τὴν πειθαρχίαν, ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ ἄνδρα, «Ἄβασκάντως δῦνα τοίποτιν ἔχοντα», κατὰ τὸν ἐπιγραμματοποιόν, ἦς δ κωδωνόκροτος ῥόγχος ἐκάλει τοὺς ἀτακτοῦντας εἰς εὐταξίαν.

Μόλις δ' ἐσφραγίσθημεν, ὡς ἔθος, διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, και ἴδου σπεύδων ὁ φουστανελλοφόρος ὁπτανεὺς παρέθηκε τὸν ὅδελόν. Γονυπετήσας δὲ και κυρτωθείς, ὡς ἀρχαῖος ἱεροθύτης τέμνων ὅρκια, διεσπάραττε τὸ ἀρνίον διὰ τῶν δακτύλων ἀντὶ κοπίδος, και ἔλειχεν αὐτοὺς δσάκις ἐκαίοντο ἢ συνέθλιθε τὸν λοβὸν τοῦ ἑτέρου τῶν ὡτίων. ⁴ Άλλὰ και τὰς χεῖρας ἀπέματτε πολλάκις ἐπὶ τῆς φουστανέλλας, ἦς αἱ παρυφαί, Κύριος οἶδε, πόσα ἔκρυπτον στίφη ἀναιμάκτιων ζωῷψίων, τῶν ἀναποσπάστων τούτων συντρόφων τῶν Ἐλλήνων ἐφ' ὅλου τοῦ ἀγῶνος.

Ἔμεις δέ, ταγύσαντες τὰ ὅμματα, ἐτηλεσκοποῦμεν θευλιμώγτες τὰ κοπτόμενα, ἔως οὖ, διοσημήγαντος τοῦ συμποσιάρχου τὸ εἰς ἔφοδον, ὡρμήσαμεν ὡς ἐπὶ καρτερὰν μάχην ἐπ' αὐτά. Καὶ ἐπὶ ἥμίσεις ὥραν δὲν ἤκουες, ἀντὶ δούπου ἀσπίδων και παιάνων και ἀλαλαγμῶν, εἰμὴ δδόντων πάταγον και ῥωθώνων μυχθισμῶν και χειλέων κελάδημα, οὐδὲν ἔθλεπες εἰμὴ χεῖρας δι' ἥλεκτρικῆς δυνάμεως κινουμένας και μεταφερούσας εἰς τὰ στόματα χαρᾶς εὐαγγέλια, πλουσιοπάροχα, λέγω, τεμάχια ἀρτου και κρέατος.

Μετὰ δὲ τὴν πρώτην ταύτην ἀκατάσχετον ἔφοδον, ὁ συμποσίαρχος, ἀνακύψας, προσέταξεν ἀνοκωχὴν και σπονδᾶς πρὸς ἐπικύρωσιν αὐτῆς. ⁵ Ο δὲ παῖς, διπακούων εἰς τὸ πρόσταγμα, περιέφερε κύκλῳ μεσόμφαλον θομβουλίον, τσίτσαν ἢ τσότρων, ὃν λαβόντες ἔκαστος κατὰ σειρὰν και εὐχηθέντες «Καλὴν ἐλευθερίαν!» ἀνεγαργάρισαν θλέποντες πρὸς οὐρανόν· τινὲς δὲ και ἐκυλικηγόρησαν πρὸ τῆς φιλοτηγάσιας εὐχηθέντες διμόνοιαν, ἦς ἄγει ἀδύνατον, ἔλεγον, γὰ εὐδωθῆ δ ἀγών. Καὶ τραπέντες ἐκ νέου ἐπὶ τὸν ἀμυνδὸν ἔθοιησάμεθα, ὡς ἔθοιησατο τὰ τέκνα τῆς ἀλώπεκος ὁ ἀετός τοῦ μύθου, πάσας τὰς σάρκας αὐτοῦ, και πολλάκις γεμίσαντες ἐκένωσαν

οι φίλοινοι τὸν βομβουλιόν. Μεταδηλώντες δὲ εἰς μιστύλην, διὸ ἔλλει-
φιν κοχλιαρίων, τὸν ἄρτον ἥμιν, ἐμιστυλησάμεθα ἀμφοῖν χεροῖν,
οὐχὶ τῶν δημοσίων, ως ἔλεγεν δὲ Ἀριστοφάνης περὶ τινῶν πολιτευ-
μένων, ἀλλὰ τοῦ περιεχομένου τοῦ κάθου. Καὶ οὕτω κορεσθέντες
ἐπεδόθημεν εἰς ψαλμούς,

«καλὸν ἀείδοντες παιήνοντα κοῦροι Ἀχαιῶν».
καὶ μελιφόρησαντες δὲ μὲν τὸ Λαμπρὸν Ἑλλάς, δὲ τὸ Τί καρτερεῖτε,
δὲ τρίτος τὸ Ἐλληνες συμπατριῶται καὶ δῆλος ἀλλο ἐκ τῶν πολ-
λῶν ἀσμάτων, ὅτινα αὐδεῖς μὲν σύμμερον ἐνθυμεῖται, συνέταττε δὲ
τότε δὲ ἐνθουσιασμός. Ἀλλὰ καὶ ἀνακλιθέντες ἐμουσικευόμεθα,
ἔως οὗ, καθεσθέντος τοῦ ὅπνου ἐπὶ τὰ βλέφαρα ἥμιν, αἱ φωναὶ
κατέστησαν μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀσθενέστεραι καὶ τέλος ἔξ-
πνευσαν.

Οποῖα ἄρα δύειρα κατεπέμψθησαν εἰς ἥμας ἀγγοῦ. Ἐνθυ-
μοῦμαι μόνον δὲ μόλις ἀφυπνισθέντες εἴδομεν ἀγγελον μελαγο-
πτέρυγα ἑρχόμενον δρομαῖον καὶ κομίζοντα τὴν τρομερὰν εἰδη-
σιν δὲ ἐφογεύθη δὲ Καραϊσκάκης. Ἡμεῖς δμως τοσαύτην πεποί-
θησιν εἰχομεν δὲ περὶ τὰς Ἀθήνας στρατάρχης ἦν τὸ τελευ-
ταῖον ὅργανον τῆς θείας προνοίας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἐλ-
λάδος, ὡστε ἐδιετάξομεν νὰ πιστεύσωμεν τὸ ἀπαίσιον μήνυμα.
Ἄλλο δὲ καταβαίνοντες ἀπνευστὶ εἰς τὸ χωρίον εἴδομεν σεσω-
ρευμένους καὶ δακρύοντας πληρεῖσουσιν καὶ λαόν, ἔξελιπε πᾶς
δισταγμός. Καὶ δὲ ἐξεγερθέντες τὴν ἐπιοῦσαν συνερρεύσαμεν οἱ
μὲν εἰς τοῦ προέδρου τῆς Συγελεύσεως, οἱ δὲ εἰς τοῦ Στρατάρχου
τῆς Πελοποννήσου ζητοῦντες παρηγορίαν, ή ἀλλοίωσις τῶν
προσώπων ἐμαρτύρει δὲ πάντες διηγήθον τὴν νύκτα ἀγρυπνοῦντες
καὶ δύσυγώμενοι. Οὐδεὶς γῆνοιγε τὰ χεῖλη, οὐδεὶς εὔρισκε λόγους
ἢνα ἐρμηνεύσῃ τὸ ἀλγος τῆς καρδίας αὐτοῦ, οὐδεὶς εἶχεν ίδεαν τί
ἔπρεπε νὰ γίνη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ Ἡτο
δὲ ή σιωπὴ βαθεῖα καὶ πένθιμος, δὲ δὲ Κολοκοτρώνης, λύσας
πρώτος αὐτήν, εἶπεν: «Ο χαριός, ἀδέλφια, εἶναι μεγάλος· δὲ Θεός
ὅμως εἶναι μεγαλύτερος».

Καὶ μετ' ὅλην κατεβαίνομεν ἀθρόοι εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ
Πόρου παραλίαν, ἵνα παρασταθῶμεν εἰς τὴν κηδείαν τὴν παρα-
σκευασθείσαν κατ' ἐντολὴν τῆς Συγελεύσεως ὅπὸ τῆς Ἀντικυ-
θερηνητικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ καταβαίνοντες ἐποιούμεθα λόγον, ως
οἱ περὶ τὴν κλίνην τοῦ Περικλέους, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς δυνά-

μεως του πεσόντας και ἀνεμετροῦμεν τὸ πλῆθος τῶν τροπαίων.
«Ἐνθυμήθητι», ἔλεγεν οὗτος, «ὅτι μόλις δικασίους στρατιώτας
ἔχων ὅτε ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς Στερεάς, κατήρτισεν ἐν ὅλῃ
γῳ χρόνῳ πολυάριθμον στρατιάν. »¹ «Ημην παρών», ἔλεγεν ὅτε
ρος, «ἐν Ἐλευσίνι, ὅτε μικρόντες οἱ στρατιώται τὴν ἔλευσιν τοῦ
Κιουταχῆ, ηρχισαν νὰ λιποτακτῶσι καὶ προέτρεπον καὶ αὐτὸν
ἴνα φύγῃ οὗτος ὅμως ἀγανακτήσας «Ὕπάγετε ὅπου θέλετε», ἀνέ
κραξεν, «οἱ Καραϊσκάκης δὲν ἀφήνει τὴν θέσιν του. Καὶ ὅταν σᾶς
ἐρωτήσουν τί ἔκάμετε τὸν ἀρχηγόν σας, μὴ δυσκολευθῆτε ν' ἀ-
ποκριθῆτε: τὸν παρεδόσαμεν εἰς τὸν ἔχθρον, διότι δὲν συγκατέ-
νευσε νὰ λιποτακτήσῃ». ² Ετερος δὲ πάλιν ἔξυμνει τὴν τάξιν καὶ
τὴν πειθαρχίαν, ήν γηγονίζετο νὰ διατηρῇ εἰς τὸ κατά τὴν Ἀτ-
τικὴν στρατόπεδον, λέγων συγεχῶς πρὸς τοὺς περὶ αὐτόν: «Ἐὰν
φερώμεθα πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων χειρότερα καὶ τοῦ
ἔχθρου, πῶς θέλετε νὰ λάθουν τὰ δπλα;» ³ Άλλοι: ἔξιστόρουν τὴν
περὶ Ἀράχωβαν ἔνδοξον μάχην καὶ τὸ ἀνεγερθὲν τρόπαιον τῶν
Ἐλλήνων, ἄλλοι τὴν τῶν Σαλώνων καὶ τοῦ Διστόμου, καὶ τινες
τὸ ἐπίμονον καὶ τὸ στρατηγικὸν τοῦ ἀνδρός, πρὸς τούτους δὲ καὶ
τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν πραότητα, ἃς ἐν πράγμασι πολλοῖς καὶ με-
γάλαις ἀπεχθεῖσι, ταῖς μετὰ Σουλιωτῶν ίδίως, ἐτήρησε.

Καὶ τοιαῦτα μνημόσυνα ἐπαναλαμβάνοντες ἐψυχαγωγούμεθα
ἔως οὐ γῆλθομεν εἰς τὴν παραλίαν, ὅπου ιερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς
ἔψαλλον τὴν γενεράσιμον ἀκολουθίαν. Καὶ ὅτε δὲ ῥήτωρ τοῦ ἀγῶ-
νος, ἀναθάς χλοερὸν γῆλοφον, παρέστησε τὸ μέγεθος τῆς ἀπω-
λείας, ὅτε ἀνέμνησεν ἡμᾶς ὅτι, «Ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Μακρυ-
νόρους καὶ τὰ παράλια τῆς Ἀκαρνανίας ἔως εἰς τὰ πέριξ τῆς
Ἀττικῆς, φῶς ἐλευθερίας καὶ δόξης ἐχύθη εἰς τὴν χώραν ταύ-
την, δούλην καὶ σκοτεινὴν οὖσαν, διὰ μόνης τῆς Ισχυρᾶς τοῦ
Καραϊσκάκη δεξιαῖς», φωνὴ γοερά, φωνὴ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν
ἀντηγήσατο κατὰ τὴν τροιζηνίαν ἀκτήν, συγανεμίγη μετὰ τῶν
ὅδυρμῶν τῶν ἀπέναντι κατοίκων τοῦ Πόρου, καὶ οὐδεὶς συγκα-
τένευε νὰ παρηγορῇ, ἵπραισθανόμενος ίσως τὴν προσεχῆ κατὰ
τὸ Φάληρον συμφορέν.

1879.

Οἰκότροφος εἰς τοῦ Θειρούν.

Ἀλεξάνδρου Ραγκαβῆ.

Εἰσαγωγή. Ἡ γεμάλων (αὐθέντης) τῆς Βλαχίας κατὰ τὸ 1821
ἡτο θεῖος τοῦ πατρὸς τοῦ συγγραφέως Ἀλεξανδρος Σοῦτος,

ὅστις ἀπέθανε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους. Ἡ οἰκογένεια τοῦ ἡγεμόνος, καθὼς καὶ ἡ τοῦ πατρὸς τοῦ Π. (ὅστις εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦ ποστελνίκου, δηλ. ὑπουργοῦ τῆς συγκοινωνίας παρὰ τῷ ἡγεμόνι), ἦν αγκάσθησαν εὐθὺς μετ' ὀλίγον, κατόπιν τῆς εἰσόδου τοῦ Ὅψηλάντου καὶ τῶν ταραχῶν αἱ ὅποιαι ἐπηκολούθησαν, ἐγκαταλείφαντες τὰ πάντα, νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν Στεφανούπολιν (Κρόνστατ) τῆς Τρανσυλβανίας, ὅπου διῆγον βίον λίαν περιωρισμένον, λόγῳ τῶν οἰκονομικῶν των δυσχερειῶν. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Ὅψηλάντης μετέφερε τὴν οἰκογένειάν του εἰς τὴν Ὁδησσόν, ὅπου ἔζησε διὰ τῆς συντάξεως κυρίως, τὴν ὅποιαν ἔχορήγησεν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς ἄλλους τῶν ἐκεῖ φυγάδων Ἑλλήνων ὁ αὐτοκράτωρ. Ὁ νεαρὸς Ὅψηλάντης ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐκεῖ Λύκειον καὶ ἀρχάς καὶ ἔπειτα εἰς τὴν ἑλληνεμπορικὴν σχολήν. Τὸ 1825 μία θεία του, διερχομένη ἐκ Μονάχου, ἥρωτήθη ἀπὸ τὸν καθηγητὴν Θείοσιον, τὸν ὅποιον ἐγνώρισε, ἀν εἶχεν υἱὸν ἢ ἀνεψιόν, τοῦ ὅποιουν ν' ἀνιαιλάβῃ αὐτὸς ἐκεῖ τὴν ἀνατοφήν. Ἡ θεία του Π. ἔγραψε τότε πρὸς τοὺς γονεῖς τοῦ Π., οἵτινες ἀσμένως ἐδέχθησαν νὰ στείλουν τὸν υἱόν των πρὸς σπουδάς εἰς τὸ Μόναχον. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, μαθὼν ἐν τῷ μεταξὺ παρὰ τοῦ Θείοσίου ὅτι Ἑλλην ἦρχετο νὰ σπουδάσῃ εἰς τὸ Μόναχον, ἥθέλησε νὰ ἐκπιαδεύσῃ αὐτὸν βασιλικῇ χορηγίᾳ, ἀν μόνον οὗτος συγκατετίθετο νὰ σπουδάσῃ τὰ στρατιωτικά. Ὁ μικρὸς Ἀλέξανδρος προθύμως καὶ μετ' εὐγνωμοσύνης ἀπεδέχθη τὴν προσφορὰν καὶ ἀπελθὼν ἐξ Ὁδησσοῦ, ἔφθασε μετὰ περιπετειῶδες ταξίδιον εἰς τὸ Μόναχον.

Ἡ οἰκία του Θείοσίου ἐκεῖτο εἰς τὴν Ἀρτσις Στράσσε. Ἐξωθεν ἐρυθρὰ ὡς κεραμόκτιστος, ἦν ἐντὸς εὐπρεπῆς καὶ εὐρύχωρος διὰ καθηγητὴν οὐχὶ ἐκ τῶν λίαν εὐπόρων, καὶ εἶχε καὶ κῆπον ὅρατον. Εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν μεταξὺ ἄλλων κοσμημάτων ἐνθυμοῦμαι μεγίστην καὶ ὥραιοτάτην εἰκόνα, παριστῶσαν τὸν Ἀγιον Ἰωάννην εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἀλλην μετρίου μεγέθους, ἦν εἶχεν ἀγοράσει ὁ Θείοσιος ἀγτὶ μετρίας τιμῆς ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ, δτε τὴν ἐκαθάρισεν, ἀνεκάλυψεν ἀνελπίστως ὅτι ἦτον πρωτότυπον τοῦ Ῥαφαήλ.

Ὕπερ δὲ ὁ Θείοσιος υἱὸς ἀρτοπώλου ἐκ Σαξωνίας, ὅστις καὶ ἔζη παρ' αὐτῷ. Ἐπιμελοῦς δὲ τυχῶν ἀγωγῆς, ἀνεδείχθη διὰ τε τῆς παιδείας καὶ τῆς εὐφυΐας του εἰς τῶν ἐπισημοτέρων ἀνδρῶν

τῆς Γερμανίας. Ἀλλά, φρονοῦντα καὶ πρεσβεύοντα τὰ τῶν οἰκρων φιλελευθέρων, οἱ ἀγιτηραστικοί, τὴν ἐπιρροήν του φοῖού μενοί, ἡθέλησαν νὰ τὸν δολοφονήσωσι, καὶ εἰσερχόμενόν ποτε εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, τῷ κατέφερον ὅπισθεν ἐπὶ τὸ μετάφρενον βαρεῖαν πληγήν. Οἱ βασιλεὺς ὅμως τῆς Βαυαρίας, εὐγενῆ φρονῶν, τὸν ἐνεκολπώθη ἔκτοτε, καὶ τὸν εἶχεν ἐν μεγάλῃ τιμῇ. Οὗτος ἦν τὸ πρώτιστον ἐγκόσμημα τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου, ἔχων, πλὴν τῆς φιλολογικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς αὐτοῦ εἰδικότητος, καὶ πολλὴν ἄλλων γνώσεων ποικιλίαν, μεγάλην ὁξύτητα πνεύματος καὶ διαφόρους γλώσσας καλῶς διμιλῶν καὶ γράφων. Εἰς τῶν ἑξιχωτέρων ἐλληνιστῶν καὶ ἀρχαιοδιφῶν, ὥστε καὶ τῆς Γλυπτοθήκης ἡ ἔδρυσις καὶ τὸ ὄντα εἰς τὴν πρωτοδουλίαν αὐτοῦ ὠφείλετο, ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν Ἑλλήνων μετέφερε τὴν ἀγάπην του εἰς τοὺς παραγαγόντας αὐτά, καὶ ἀπὸ τῶν προπατόρων εἰς τοὺς ἀπογόνους, καὶ ἦν δὲ ἐνθερμότερος τῶν φιλελλήγων ἐν Εὐρώπῃ, πλὴν ἵσως αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ὃν διηγερέτει, καὶ διτις διὰ τοῦτο ἔτι μᾶλλον τὴν ἡγάπα καὶ ἑξετίμα. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως, ἐταιρείᾳ φιλελληνική ἐν Μονάχῳ περὶ τὸν Θείριον ὡργάνιζε φάλαγγα στρατιωτικήν, ἵνα πέμψῃ αὐτὴν εἰς βοήθειαν τῶν ἀγωνιζομένων, καὶ εἰς τὰ ἔγγραφα τοῦ Θείριου εἰδῶν αὐτῆς τὰ διπλώματα ἀλλ᾽ ἡ Αὐστρία ἐμικτάωσε τὴν ἐπιχείρησιν, ἀπαγορεύσασα τὴν δίσδον τῶν ἐπικούρων διει τῆς ἐπικρατείας τῆς. Οἱ δὲ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ἐπεμπεν ἔκτοτε ἐκ τῆς Ἰδικιτέρχας του περιουσίας, διὸ τὸ ὄντα κόμητος Βιτελσδάχου, τακτικὸν ἐτήσιον βοήθημα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ δὲ σύζυγος τοῦ Θείριου ἦν θυγάτηρ τοῦ καθηγητοῦ Γιάκομπη, γυνὴ πεπαιδευμένη καὶ ἀντὴν καὶ δέξιον, ἀλλὰ μοι ἐφανετοῦ ἐλαττουμένη κατὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρός της, οὐδὲ ἔχουσα τὴν ἀκακίαν ἐκείνου, ἔντονες ἔσκεπτόμην ἐνίστε κατ' ἐμχυτόν, ἵσως ἀδικῶν αὐτήν, διτις ἀγένητην εὐπρεπῶς καὶ θρησκευτικῶς ἀνατεθραμμένη, θ' ἀνεπόλει τὴν Ξανθίππην παρὰ τῷ Σωκράτει.

Τέκνα δὲ εἶχον τὸν δεκαετή τότε Ἐρρίκον, διτις ἔκτοτε ἔγινε ἐπίσημος θεολόγος, τὸν ἐνναετή ἔχανθὸν καὶ οὐλέτριχα Κάρολον, διεπρέψυντα εἰτα ὡς καθηγητὴν ἐν τῇ Ἱατρικῇ Σχολῇ τῆς Λειψίας, τὸν ἔξαετη Λουδοβίκον, εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἐπιδιδόντα, καὶ οὖς ἔργα κοσμοῦσι τὴν ἐν Ἀθήναις ρωσικὴν ἐκκλησίαν τοῦ Νικοδήμου· καὶ προσέτι ἔδνος θυγάτριαζθρέφη, ποτὲ νέαν Γερμανίδας παιδαγωγόν.

“Ο Θείρσιος μὲ διπεδέχθη φιλοφρόνως, καὶ ὁδηγήσας με εἰς τὸν κῆπόν του, μὲ παρουσίασεν εἰς τὴν ἐκεὶ καθημένην σύζυγόν του, ἵνε ἐφίλησα τὴν χειρα, ἀγνοῶν ὅτι τὸ διώσικὸν τοῦτο ἔθιμον δὲν ἔπεικράτει καὶ ἐν Γερμανίᾳ. “Οτε δὲ μαρτυρεῖς ὁ Θείρσιος μὲ ἀφῆκε μόνον πλησίον τῆς, ἵνε μεγάλη ἡ στενοχωρία μου γαλλιστὶ συνδιαλεγμένου, διότι μὲ ἐδασάντες διειλία καὶ αἰδημοσύνη, ἀσθένεια ἵνε ἐπὶ μακρὸν τοῦ βίου μου δὲν ἔδυνάμην νὰ διπεργικήσω, καὶ ἥτις μεγάλως μὲ ἔδλαπτε. Πολλὴν δὲ ἥσθάνθην ἀνακούφισιν ὅταν μετά τινα καιρόν, ἐπανελθών δι σύζυγός της, τὴν ἡρώτησε γερμανιστὶ πῶς τῇ ἐφάνην, καὶ, καθ' ὅσον ἐνόησα, ἡ ἀπάντησις ἥτον ἐπιδοκιμαστική.

Καίτοι προωρισμένον νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον, ὁ Θείρσιος, μέχρις οὐ τοῦτο κανονισθῆ, μὲ παρέλαθεν ἐν τούτοις παρ’ ἔκυτῷ καὶ μὲ κατώφισεν εἰς τὸν ἄνω δόμον τῆς οἰκίας του παρὰ τῇ πλουσιωτάτῃ βιβλιοθήκῃ του. Κατ’ ἀρχὰς δὲ μοι ἔδωκε τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Κάντε κατὰ Κούμχη, ἑλληνιστί, παραγγείλας μοι νὰ συντάτιω γαλλιστὶ καὶ τῷ διποθέλλῳ περίληψιν αὐτῆς, καὶ διπέρ πᾶσάν μου ἐλπίδα ἐκηρύχθη εὐχαριστημένος ἐκ τῆς ἐργασίας μου. “Οτε δὲ μετ’ ὀλίγον ἥλθεν ἡ συγκατάθεσις τῶν γονέων μου ἦγε ἐπιδοθῶ εἰς τὸ στρατιωτικόν, ἥρχισα μελετῶν μαθηματικὰ κατ’ ἐμαυτόν, ἀλλὰ λίαν ἀτάκτως, καὶ μικρὸν ὀφελούμενος. Ἔκινδυνευσα δὲ νὰ κατατρίψω πολύτιμον χρόνον καὶ εἰς μετάφρασιν δὲν ἥξεύρω πλέον τίνος τραγῳδίας τοῦ Βολταίρου, ἀλλ’ εύτυχῶς ἀπέσχον ἔμεσως τῆς ματατιπονίας.

Μετ’ ὀλίγον δι Θείρσιος ἀνεγώρησεν ἐπὶ τινας ἡμέρας, καὶ μοι ἀφῆκε τὴν κλείδα τῆς βιβλιοθήκης του. Ἀμέσως δὲ ἐγκατέστην εἰς αὐτὴν μετ’ ἀπεριγράπτου ἀγαλλάσσεως, καὶ ἐνετρύφων εἰς τοὺς θησαυροὺς οὓς είχον ἥδη ὅλους εἰς τὴν διάθεσίν μου. Κατ’ ἀρχὰς ἀγεγίνωσκον συγκεχυμένως καὶ ἀνευ τάξεως, διότι ἥθελον ὅλα νὰ τ’ ἀναγγγώσω. Ἀλλὰ τέλος ἔλασθον τὸν Πίνδαρον, καὶ ἀνέγνων αὐτὸν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Βοκαχίου, βοηθούμενος καὶ διπὸ διηδεκα ἀλλων ἔκδόσεων, ὃς εύρον παρ’ αὐτῷ.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως ἔπαιζον εἰς τὸν κῆπον μετὰ τῶν παιδίων, ὡς ὁ πολὺ ἥγαπώμην, καὶ τὸ ἐσπέρας εἰς τὸ γεῦμα είχον συγήθως μακράς συζητήσεις μετά τοῦ ἐπανελθόντος Θείρσιου, διστις προσεπάθει νὰ πραῦνη τὸν μέγαν ἐγθουσιασμόν μου πρὸς τοὺς οἰκούμενούς ποιητὰς τῆς Γαλλίας, τοὺς μόνους, οὓς ἔγνωριζον, λέγων μοι ὅτι τὰ ἄριστα τεμάχια τῆς Φαίδρας τοῦ

‘Ρακίνα ήσαν διθενεῖς μόνον ἀπηγήσεις τῆς Μούσης τοῦ Εὑριπίδου Μεγάλη δὲ καὶ ἀτοπωτάτη ἦν ἡ τόλμη, μεθ’ ἣς ἡξίουν γένοντα τάττω τὰς παιδικιώδεις ἰδέας μου πρὸς τὰς τοῦ σοφοῦ ἀνδρός, ἃς ἔπειτεν ὡς μαθήματα μᾶλλον νὰ δέχωμαι μετὰ σεβασμοῦ. ’Αλλ’ ὁ Θείρσιος ἦν τόσον ἀφελὴς καὶ τόσον ἀγαθός, ὥστε, ἀντὶ νὰ μοι ἐπιβάλῃ σιωπήν, παρέτεινε τὰς ἀμφισθήτησεις, ἵνα μοι διδάσκῃ νὰ σκέπτωμαι, μέχρις ἐπέκεινα τῆς δεκάτης ὥρας. Τὰς δέ ἑορτὰς μὲ συμπαρελάμβανεν ἡ κυρία Θείρσιος μετὰ τῶν παιδίων εἰς ἀπεράντους περιπάτους, εἰς οὓς μόνον Γερμανίδων πόδες ἔδύναντο γένοντας, οἵτινες ἔμως ἦσαν οὐχ ἡττον ἀρίστη δισκησίς διοί ἐμέ.

Οὕτω διέτριβον παρὰ τῷ διασήμῳ καθηγητῇ μέχρις οὗ ἔλθη ὁ καιρὸς τῆς κατατάξεως μου εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολήν, ἐπιμελῶς ἀλλ’ ἀτάκτως σπουδάζων, ὅπως δήποτε δέ τῷ φρελούμενος ἐκ τῆς περιεχούσης με ἀτμοσφαιρίας, καὶ συνηθίζων ἄν δχι νὰ ἔμιλω, τούλαχιστον νὰ ἔννοιω ὅπωσδου τὴν γερμανικήν. Τότε, ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ἐν φέταθμεια εἰς τὸν κῆπον μετὰ τὸ πρόγευμα, μοὶ ἐνεχειρίσθη γραμμάτιον ἐλληνιστὶ γεγραμμένον, ἀλλ’ ἀνυπόγραφον, προστακλοῦν με εἰς ἔν τῶν ἀρίστων ἔνοδοχείων τῆς πόλεως. ’Οτε δὲ καὶ ἐκεῖ μετέβην, εὑρον πέντε ξένους, οἵτινες μὲ ηρώτων Ἑλληνιστὶ ἄν δὲν γνωρίζω τινά των. ’Ἐπι πολὺ τοὺς ἔθεωρης, χωρὶς οὐδενὸς τὴν φυσιognωμάτων νὰ ἔνθυμηθῷ ἀλλὰ τέλος ἀνέκραξα: «ὅ βεηζαδὲ Σκαρλάτος!» καὶ ἐρρίφθην εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἑνός, ἐστις ἦν τῷ ὄντι εἰς τῶν νεωτέρων υἱῶν τοῦ αὐθέντου Σούτσου, ὁ ποτὲ λισάδελφος καὶ συμμαθητής μου. Οἱ δέ ἄλλοι ήσαν ὁ Διονίκος Γολέσκος, προσύχων τῆς Βλαχίας καὶ πρόην συνεργάτης καὶ φίλος τοῦ πατρός μου. ’Εμπαθα δὲ παρὰ τοῦ Σκαρλάτου ὅτι ὁ κύριος Γολέσκος, προτιθέμενος νὰ φέρῃ τοὺς υἱούς του εἰς Ἀλβετίαν ἵνα σπουδάσωσιν, ἐπρόσφερεν εἰς τὴν τότε πενομένην οἰκογένειάν του νὰ συμπαραλάθῃ καὶ αὐτὸν εἰς τὴν δοσιπορίαν, ἵνα κακὴν ἰδῇ μέρος τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐπιστρέψων νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν Στεφανούπολιν.

’Αλλ’ ἐγὼ ἔξανέστην κατὰ τῆς ἰδέας τοῦ νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ τῷ εἶπον ὅτι πρέπει νὰ μείνῃ εἰς Μόναχον. Τῷ ὄντι δέ, ἀμα ἐπιστρέψκε εἰς τὴν οἰκίαν, διηγήθην εἰς τὸν Θείρσιον ὅτι εἰς τῶν ακλεσάντων με ἦν δὲν μέρος τοῦ τελευταίου αὐθέντου τῆς Δακίας, καὶ τῷ ὠμολόγησα ὅτι εἰς αὐτὸν πολὺ μᾶλλον πάρα εἰς ἐμὲ ἦν εὔλογον νὰ δαψιλευθῇ ἡ βασιλικὴ εὐεργεσία τῆς διποτροφίας, καθ’ ὃσουν δὲ πατήρ αὐτοῦ κατεῖχε θέσιν πολὺ ἐπιφανεστέραν τοῦ

ἔδικοι μου, τότε δ' ή αἰκαγένεια αὐτοῦ διετέλει εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπορίαν, ἐνῷ ή ἔδική μου, καίτοι ἐπίσης πρὸς στενοχωρίας παλαιόυσα, ἔδύνατο ὅμως νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν δαπάνην τῆς ἐκπαιδεύσεώς μου, ἀφ' οὐ μὲν πεμψεῖ δι' αὐτήν. Τῷ προσέθηκα δὲ ἐτι ἐκεῖνος γῆτο πολὺ μᾶλλον ἐμοῦ προκεχωρημένος εἰς τὰς σπουδάς του, καὶ τὸν παρεκάλεσα, φέρων ταῦτα εἰς γνῶσιν τοῦ βασιλέως, γὰρ προτείνη τὴν ἀντίκατάστασιν τοῦ Σκαρλάτου Σούτσου εἰς τὴν διπότροφίαν. Ὁ Θείρσιος μοὶ ἐφάνη ἀκούσας τοὺς λόγους μου μετ' ἐκπλήξεως. Ἀλλὰ μετὰ πολὺ μεγαλυτέρας τὸν εἶδον ἐγὼ γὰρ μὲν ἐναγκαλισθῇ αἰφνιδίως, καὶ δάκρυ νὰ βρέξῃ τὰ βλέφαρά του. «Θὰ δοκιμάσω», μοὶ εἶπε, καὶ αὐθωρεὶ ἐπορεύθη εἰς τὰ ἀνάκτορα, νὰ ζητήσῃ ἀκρόσιν, γῆτις καὶ τῷ ἐχορηγήθη ἀμέσως διὰ τὴν ἐπαύριον, διότι δὲ Θείρσιος ίδιαιτέρως γνώσειτο διπὸ τοῦ μεγαλόφρονος βασιλέως. Ἔγὼ δὲ τὴν γύντα ἐκείνην ἐσκεπτόμην κατ' ἐμαυτὸν διὰ τοῦ γονεῖς μου θὰ δυσαρεστηθῶσιν ἵσσας διότι ἀπέκρουσα τὴν γενομένην γῆμιν χάριν, γῆτις καὶ τοσοῦτο τοὺς διηγούμενους εἰς τὴν δυσχερῆ αὐτῶν θέσιν ἀφ' ἑτέρου ὅμως μοὶ ἐφαίνετο διετέλεσα καθῆκον, καὶ γῆμην ἀνυπόμονος γὰρ ἴδω τὴν ἔκδασιν.

Τῇ ἐπαύριον ἀπὸ πρωίας μετέβην πάλιν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, χωρὶς οὐδὲν νὰ εἰπῶ περὶ τῶν ἐνεργειῶν μου. «Οτε δὲ ἐπέστρεψα οἰκαδε, δὲ Θείρσιος εἰχεν ἐπανέλθει ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων, καὶ ἄλια μὲ εἰδε, μὲν ἐνέκλεισεν εἰς τὰς ἀγκάλας του, μὲν ἡσπάσθη καὶ μοὶ εἶπε: «Χαῖρε, ή ἐπιθυμία σου ἐξετέλεσθη. — Ὁ βασιλεὺς λοιπὸν δέχεται τὸν Σούτσον ἀντ' ἐμοῦ;» εἶπον ἀνακυρτήσας. — «Όχι», ἀπεκρίθη. «Ο βασιλεὺς δέχεται καὶ τὸν Σούτσον καὶ σί». Ηερισσότερον δὲν ἦθέλησα νὰ ἀκούσω, καὶ ζητήσας τὴν ἀδεικνύντα τὴν ἐπέστρεψα τρέχων εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, καὶ ἀνήγγειλα εἰς τὸν ποτὲ συμμαχητήν μου, μὴ δυνάμενον νὰ μὲ πιστεύσῃ, διετέλεθη εἰς Ἑλβετίαν, διετέλεθη εἰς Μόναχον, διετέλεθη εἰς Βασιλέως διπότροφος!

1894.

7. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Ἄδαμαντίου Κοραῆ.

Εἰσαγωγή. Καθὼς εἶναι γνωστόν, δ. Κ. κατὰ τοὺς χρόνους τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως εὑρίσκετο εἰς Παρισίους. Τὰ γεγονότα τῶν ταραχώδων ἐκείνων χρόνων, τῶν δποίων ἐγίνετο μάρτυς, περιέγραφεν εἰς μακρὰς ἐπιστολάς του πρὸς τὸν φίλον του

πρωτοψάλτην Σμύρνης Δημήτριον Λῶτον, αἵτινες περιεστήθησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν τὸ 1838 κατὰ πρῶτον ἐν Σμύρνῃ, θεωροῦνται δὲ ὑπὸ τῶν ἴστορικῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ὡς πρώτης ταξιαρχίας πηγὴ ἔνεκα τῆς ἀκριβείας καὶ τῆς ἀμεροληψίας τοῦ ἐπιστολογράφου. Πόσον δὲ συγχρόνως καὶ ὥραια ἔγνώριζε νὰ γράψῃ ὁ Κοραῆς, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ δύο παρατιθέμενα ἀποσπάσματα, ἐκ τῶν δποίων τὸ πρῶτον μὲν ἐλήφθη ἀπὸ ἐπιστολὴν του τῆς 20ῆς Ἀπριλίου 1791, τὸ δὲ δεύτερον ἀπὸ ἐπιστολὴν τῆς 15ῆς Νοεμβρίου τοῦ ἵδιου ἔτους.

‘Ο Θάνατος καὶ ἡ ταφὴ τοῦ Μιραμπώ.

Εἰς τὴν παρελθοῦσάν μου ἐπιστολὴν σὲ ἔγραψα περὶ τοῦ Μιραμπώ. Αὐτόν, φίλε μου, τὸν γαλλικὸν Δημοσθένη μᾶς τὸν ἡγραπασέν δὲ ἀδυτισώπητος θάνατος περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου εἰς ἥλικιν τεσσαράκοντα πέντε σχεδὸν ἐπέβη. Ἀπέθανε γενναῖος καὶ φιλοσοφικῶς, μὲ τὴς φρένας του μέχρι τελευτίας ἀναγνοθῆς, λαλῶν καὶ γράψων περὶ πολιτικῶν ὕποθεσεων, καὶ χωρὶς νὰ δειλιάσῃ τὸν θάνατον· τὰ τελευταῖα του λόγια ήσαν : «ὅ θάνατος δὲν διαφέρει τίποτε ἀπὸ τὸν ὅπνον», καὶ ἔξεψύχησε. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐσφάλισκυ ὅλη τὰ θέατρα, καὶ ἀντὶ τῆς ἐπιγραφῆς, τὴν δύσιαν ἔκαστον ἔχει πρὸ τῆς θύρας, τῆς κωμῳδίας ἢ τραγῳδίας ἐκάστης ἡμέρας, ἐπέγραψαν : «Ἀπέθανεν ὁ ἐλευθερωτὴς τῆς Γαλλίας». Τὴν πρὸ τοῦ θανάτου ἡμέραν λαλῶν περὶ τοῦ Ηὔτ, πρώτου μινίστρου τῆς Βρεττανίας, τὸν ὄντος μινίστρου παρασκευαστικόν», γελῶν δηλούντι καὶ χλευζῶν αὐτόν, οὗτι πάντοτε ἐτομάζεται, πάντοτε φοδρεῖται, χωρὶς ποτὲ νὰ τολμῇ νὰ γυμνωθῇ τὴν μάχαιραν». «Ἄν δὲν ἀποθάνω», ἔλεγεν, «ἐλπίζω οὗτοι θέλω μίαν ἡμέραν τὸν λυπήζειν καὶ τὸν ἐνοχλήσειν πολύ». ἐπειδὴ πιθανώτατον ήτον, οὗτοι δὲ Μιραμπώς μὲ τὸν καιρὸν ἥθελε γενῆν πρῶτος μινίστρος τῆς Γαλλίας. Μόλις ἔξεψύχησε, καὶ δὲ γραμματικός του, πεσὼν εἰς ἀπόγνωσιν ἀπὸ τὴν ἀκραν λύπην, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν κάμεράν του, καὶ ἔκει λαθῶν μάχαιραν, ἐπληγώθη εἰς τρία μέρη τοῦ σώματος μὲ σκοτῶν νὰ θανατωθῇ, ἀλλὰ φθάσαντές τινες ἀπὸ τοὺς ἔκει εὑρεθέντας τὸν ἐμπόδισαν ἀπὸ τὸ νὰ τελειώῃ τὸν φόνον.

Διὰ νὰ σὲ περιγράψω τὴν παράδοξον πομπὴν τοῦ ἐνταφιασμοῦ του εἶναι ἀνάγκη νὰ πληρώσω δώδεκα σελίδας χαρτίου. Πρῶτον, ἀνέτεμνη τὸ σθμά του, διὰ νὰ βεβαιωθῶσιν ἂν ἡτο,

καθώς διπλωπτεύοντο, φαρμακευμένος: δὲν εύρεθη θμως ἔχος οὕτε σημεῖον φαρμάκου. Τὸ λείψκυνόν του ἐξεκομίσθη εἰς τὰς Ἐξ ὅρας μετὰ τὸ μεσημέριον, καὶ μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν ἑκατησίαν τὸ μεσονύκτιον. Δώδεκα χιλιάδες στρατιωτῶν ὠπλισμένων ἐπροπορεύοντο· κατόπιν αὐτῶν ἐφέρετο ὁ νεκρός εἰς μίαν ἡμέραν καταμαυρισμένην· μετὰ τὴν ἡμέραν ἥσαν θλοι οἱ μινίστροι τοῦ βασιλέως καὶ οἱ συγλγητικοὶ τῆς Γενικῆς τοῦ ἔθνους Συνόδου· ἐπειτα τέσσαρες χιλιάδες στρατιωτῶν ὠπλισμένων, καὶ κατόπιν αὐτῶν ἀναρίθμητοι μυριάδες λαοῦ. Αἱ πλατεῖαι καὶ ῥύμαι τῆς πόλεως, οἱ θύραι, τὰ παράθυρα, τὰ δώματα, οἱ στέγαι, τὰ δένδρα, θλοι οἱ τόποι, θήθεν ἐπέρασεν ὁ νεκρός, γεμάτα ἀπὸ ἀνθρώπους. Εὑρέθην καὶ ἐγὼ θεατὴς αὐτῆς τῆς μεγαλοπρεποῦς κηδείας, τῆς δοπίας παράδειγμα τοσοῦ δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν ιστορίαν. Εἰς αὐτὸν τὸν πολὺν ὄχλον μέσον· μὲν ἑκλεψαν καὶ τὸ μακρόνιόν μου· εὐχαριστημένος ὅμως ἦθελες εἰσθαι ή λογίτης σου νὰ ἔχωνες καὶ τὸ καλουπάκιόν σου, ἀν τὴν ἔθλεπες τοιούτον ἀξιοθέατον πρᾶγμα. Εἰς δλίγα λόγια, τοιαύτης κηδείας δὲν ἔξιώ θη ποτὲ οὔτε αὐτοκράτωρ, οὔτε βασιλεὺς, οὔτε πάπας, οὔτε πατριάρχης, οὔτε πρωτοψάλτης. Τὸν ἔδωκαν τὸν τίτλον τοῦ γαλλικοῦ Δημοσθένους, καὶ κατεσκεύασαν τὸ ἀγαλμά του, εἰς τὸ ὅποιον ἐχάραξαν δι' ἐπιγραφὴν τὰ ἴδια του λόγια, τὰ δοπία ἐξεφώνησεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. Ἔνθυμεται έτι εἰς τὴν ἀρχὴν μὴ δυγάμενοι νὰ ὅμονογίασι τὰ τρία τάγματα, ἢγουν οἱ καλόγηροι, οἱ εὐγενεῖς, καὶ τὸ ὀνομαζόμενον τρίτον τάγμα, δ βασιλεὺς, συμβουλευθεὶς ἀπὸ τοὺς μινίστρους, καὶ διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰ πράγματα ἀπὸ τὸ νὰ φθάσωσιν ὅπου τὴν σήμερον εὑρίσκονται, ἔπειτα εἰς τὴν Σύνοδον συνγένθροισι μενηνην ἔνα διηρέτην τῆς αὐλῆς μὲν προσταγὴν τοῦ νὰ διαλυθῇ ή Σύνοδος. Αὐτὴ ή ἀπροσδόκητος ἀγγελία κατέπληξεν δληγη τὴν Σύνοδον, καὶ ἥσαν ἔτοιμοι νὰ διασκορπισθῶσι, καὶ ἀν ἐσκορπίζοντο, φοβούμενοι τὴν βασιλικὴν προσταγήν, δὲν ἦτο πλέον ἐλπίς νὰ συναθροισθῶσι καὶ οὕτως ἔμεναν νὰ νικητήρια εἰς τὴν αὐλήν, καὶ τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν. Εἰς αὐτὴν τὴν κατάληξιν καὶ ἀφωνίαν δληγη τῆς Συνόδου, μάνος δ Μιραβέως ἐσηκώθη καὶ ἐλάλησεν οὕτως πρὸς τὸν διῆγελον τῆς αὐλῆς: «Ὕπαγε νὰ εἴπῃς πρὸς τοὺς ἀποστείλαντάς σε, έτι ἡμεῖς ἔδω ἀπεστάλημεν μὲ κοινὴν ψῆφον δληγη τῆς Γαλλίας, καὶ ἀπ' ἔδω καμμία ἀλληδύναμις δὲν θέλει μᾶς ἔξωθήσειν παρὰ τὴν δύναμιν τῆς μαχαίρας».

Αύτὰ τὰ λόγια ἔδωκαν θάρρος εἰς ὅλην τὴν Σύνοδον, καὶ τοσαύτην κατέπληξιν καὶ φόβον εἰς τὴν αὐλήν, ὅτε τὰ ἥκουσεν, ὡστε τοὺς ἀφῆκε πλέον νὰ κάμωσιν. Ήτοι μέχρι τῆς σήμερον ἔκαμψαν, Αύτὰ λοιπὸν τὰ λόγια ἐπέγραψαν εἰς τὸ ἄγαλμα τοῦ Μίραβο.

Τὸ περίεργον εἰς αὐτὸν τὸν ἀνθρώπον εἶναι ὅτι τὸν ἐλυπήθηκαν κοινῶς καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδιάλλοκτοί του ἔχθροι, οἱ καλόγγροι λέγω καὶ οἱ εὐγενεῖς· ἐπειδὴ ἥλπιζαν πάντοτε νὰ τὸν δωρεδοκήσωσι μὲν χρήματα διὰ νὰ τὸν σύρωσιν εἰς τὸ μέρος των. Καὶ βέβαια τοσαύτη ἥτον ἡ ξύναμις τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς γλώσσης του, ὡστε, ἀν μετέχουν εἰς τῶν ἐναντίων τὸ μέρος, ἥθελε τοὺς ὀφελήσειν μεγάλως. Εἰς τὸ στόμα τοῦ Μίραβο τὸ λευκόν ἐγίνετο μαύρον, καὶ τὸ μαύρον λευκόν. Αύτὸς ἦτον ἀπὸ τὸ τάγμα τῶν εὐγενῶν. Εἰς τὴν ἀρχαίαν νομοθεσίαν τῆς Γαλλίας οἱ εὐγενεῖς δὲν ἤδυναντο νὰ πραγματευθῶσι κανένα εἶδος πραγματείας, μὲ ποινὴν νὰ ἐκπιπτωσι τῆς εὐγενείας των, ἀν τὸ ἔκαναν. Ὅταν ὁ βασιλεὺς ἐζήτησε Γενικὴν Σύνοδον, καὶ ἐπεμψε κατὰ πόλεις καὶ χώρας προσταγὴν νὰ ἐκλέξῃ πᾶσα κοινότης ὅποιους εὑρισκεν εὐλογον νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Σύνοδον, ὁ πανούργος Μίραβώς, εὑρισκόμενος εἰς Μασσαλίαν, διὰ νὰ εὐαρεστήσῃ εἰς τὸν λαόν, καὶ νὰ ἐκλεχθῇ ἀπ' αὐτούς διὰ τὴν Σύνοδον, τί κάνει; Καταφρονήσας τὴν εὐγένειάν του, ἀνοίγει ἐργαστήριον τεσοχατζίδικον, λαμβάνει τὸν πῆγμαν εἰς τὰς χειρας, καὶ πωλεῖ τεσόχατζα. Αύτὸς τὸ στρατήγημα ἔκαμψε νὰ τὸν ἐκλέξωσι καὶ νὰ τὸν πέμψωσιν εἰς Ηαρίσιον, ὅπου ἐφάνη ποίος ἦτο τῇ ἀληθείᾳ, ἀποδείξας ὅλα τοῦ πνεύματός του τὰ προτερήματα μὲ τὴν πληγήν της Εύρωπης. Ἐξένρεις, νομίζω, ἐξ ἀκοῆς τὸν Φόξη, διστις εἶναι δι Μίραβώς τῆς Ἀγγλίας αὐτόν, λέγουσι, τὸν Φόξη τὸν ἡρώτησέ τις, «ὅποιον ἀνθρώπον στοχάζεσκι τὸν Μίραβον»; «Ἀν δι Μίραβώς», ἀπεκρίθη, «δὲν ἦτον εἰς τὸν κόσμον, ἥθελα εἰσθαι πρῶτος ἐγώ».

‘Η μετακομιδὴ τῶν λειψάνων τοῦ Βολταίρου.

....”Ισως ἥκουσας, ὅτι ἀποθινόντα τὸν περίφημον Βολταίρον δὲ κλήρος τοῦ Ηαρίσιου δὲν ἐσυγχώρησε νὰ θύψωσιν εἰς τὸ Ηαρίσιον, ἀλλ’ ἔκαμψαν εἰς τρόπον, ὡστε ἡγαγκάσθησαν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι του νὰ τὸν θάψωσι πολλάς λεύγχας μακράν ἀπὸ τὸ Ηαρίσιον. Ἡ πρόφασις τῶν καλογήρων ἦτον, ὅτι δι Βολταίρος ἦτον ἀσεβέστατος ἀνθρώπος, καὶ εἶχε κωμῳδήσει ῥητῶς εἰς τὰ συγ-

γράμματά του τὴν θρησκείαν. Καὶ ὅτι ὁ Βολταῖρος ἔγραψε κατὰ τῆς θρησκείας, αὐτὸς εἶναι ἀληθές, οἱ καλόγγηροι ὅμως δὲν ἔκινήθησαν εἰς αὐτὸν ἀπὸ ζῆλου τῆς θρησκείας· αὐτοὶ κατέφαγον πολλάκις τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ᾽ «ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ αὐτοὺς ποτὲ δὲν τοὺς κατέφαγεν». Οἱ Βολταῖρος δὴ ἔγραψε κατὰ τῆς θρησκείας, αὐτοὶ ἐστάθησαν οἱ αἰτοι· ἐπειδὴ εἶπε με, πυρακαλῶσε, εἶναι δυνατὸν νὰ εἰλαθῇται τις τὴν θρησκείαν, ὅταν βλέπῃ τοὺς διδασκάλους καὶ διδγούς τῆς θρησκείας πράττοντας ὅλα τὰ ἔναντια εἰς ὅσα αὐτὴ διδάσκει; Αὐτὴν τὴν ἀμαυρωμένην ἀντίθεσον καλογγηροθρησκείαν κατέτρεξεν ὁ Βολταῖρος, καὶ ἀνοιξε τέλος πάντων τοὺς διφθαλμούς τοῦ κοινοῦ λαοῦ καὶ τοὺς ἐλευθέρωσεν ἢπ' ἐκείνην τὴν δεισιδαιμονικὴν ἀνθρωπολατρείαν, τὴν πρὸς τοὺς καλογήρους. Εἶχον λοιπὸν δίκαιον οἱ καλόγγηροι νὰ μισήσωσιν ἔνα ξενθρωπον, διότις τοὺς ἐφατρίασε, τοὺς ἐγύμνωσε, καὶ τοὺς ἔδειξεν ἡποτοι λύκοι εἶναι τὴν ἀληθείᾳ. Οἱ λαός, ἐνθυμούμενος τὰ δόσα κατ' αὐτῶν εἶπεν εἰχεν ὁ Βολταῖρος καὶ τὴν κώλυσιν τῆς ταρφῆς του, γῆθλησε νὰ ἔκδικήσῃ τὸν νεκρόν του ἀπὸ τὰς καλογγηρικὰς καταδρομάς, καὶ ἀπεφάσισε νὰ κάμη μετακομιδὴν τοῦ λειψάνου του εἰς τὸ Παρίσιον.

Τοῦτον λοιπὸν πλήθιος ἀνάριθμον εἰς τὸν τάφον του, τὸν ἔξέχωσαν, καὶ τὸν ἔφεραν εἰς τὸ Παρίσιον τὴν δεκάτη τοῦ Ἰουλίου ἡμέρᾳ Κυριακῇ πρὸς τὸ ἑσπέρας, καὶ τὸν ἔθηκαν ἐπάνω εἰς τὴν Βαστιλλίαν, εἰς τὸ προάστειον τῆς πόλεως, διὰ νὰ τὸν κηδεύσωσιν ἐντίμως τῆς ἐπαύριον. Βέξερεις δὴ τὴν Βαστιλλίαν εἶναι ἐκείνη ἡ περιφημος φυλακῆ, τὴν δοπίαν ἐκρήμνισεν ὁ λαός εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν ταραχῶν πλησίον τῆς Βαστιλλίας κατοικῶ καὶ ἐγώ, καὶ ἡ πομπὴ ὅλη ἐπρεπε νὰ περάσῃ κατάντικρο τῶν παραβύρων μου. Τὸν ἔθηκαν ἔξεπίτηδες εἰς τὴν Βαστιλλίαν διὰ νὰ τὸν ἔκδικήσωσιν καὶ ἀπὸ τὴν παλαιὰν τυραννίαν τῆς αὐλῆς, ἡ δοπία εἶχε τὸν φυλακώσει εἰς αὐτὸν τὸ φρούριον, ἀκόμη εἰκοσιετή νέον θντα.

Τὴν ἐπαύριον ια' Ἰουλίου ἔδαλαν τὴν θήκην, ἡ ἐποία περιείχε τὰ δοτά του, ἐπάνω εἰς μίαν λαμπρὰν ἀμαξαν... ἀλλ' ἐλημμόνησα νὰ σὲ εἰπῶ, δὴ τὸν ἔδαλαν εἰς τὴν Βαστιλλίαν εἰς ἐκείνον τὸν ἔδιον τόπον τῆς κρημνοισμένης οἰκίας, ὅπου ἀληθῶς ἐφυλακίσθη ζῶν, ἀνεγείραντες σωρὸν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λίθους τῆς κρημνοισμένης Βαστιλλίας, ἐπάνω εἰς τὸν δοπίον ἔγραψαν τοιαύτην ἐπιγραφήν: «Δέξαι, Βολταῖρε, τὰς τιμὰς τῆς πατρίδος σου, εἰς τοὺς τὸν ἔδιον τόπον, ὅπου σὲ ἐφυλάκωσε δέσμιον ἡ τυραννία», Τὸ πρώτο λοιπὸν ἔξηλθεν ἡ ἀμαξα συρομένη ἀπὸ δώδεκα λευκούς

ώραίους ίππους· ἀπὸ τὸ ἔν μέρος τῆς ἀμάξης ἡτον γεγραμμένον: «"Ἄν δὲ ἄνθρωπος ἐγεννήθη αὐτεξούσιος, πρέπει νὰ κυβερνᾶται καὶ νὰ δεσπόζεται μόνος του», ἀπὸ τὸ ἄλλο: «"Ο ἄνθρωπος ἔχει τὴν ἔξουσίαν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ κολάζῃ τὸν τυράννον του». Ἐπάνω εἰς τὴν θήκην τοῦ λειψάνου του, ἡτον τὸ ἄγαλμα τοῦ Βολταίρου ἀπαραλλάκτως ὅμοιον, κείμενον εἰς τὴν κλίνην ὅπτιον, σκεπασμένον μὲ πάπλωμα πλὴν τοῦ προσώπου εἰς τὴν θήκην ἡτον ἡ παροῦσα ἐπιγραφή: «Ποιητής, φιλόσοφος, ἱστορικός, ἐφώτισε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, καὶ μᾶς προηταίμασεν εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἐλευθερίας»· εἰς κάθισ ἀλογον ἡτον ἔνας ίπποκόρμος ἐνδεδυμένος ῥωμαϊκὴν στολὴν· πρὸ τῆς ἀμάξης ἡτο καὶ ἄλλο ἄγαλμα τοῦ Βολταίρου, καθήμενον εἰς θρόνον, καὶ τριγύρω του αἱ εἰκόνες δλῶν τῶν μεγάλων ἀνθρώπων φερόμεναι ἐπάνω εἰς κοντάρια, οἷον τοῦ Ρουσσού, τοῦ Μιραβιώ, καὶ τῶν τοιούτων· κατέπιν αὐτοῦ τοῦ καθημένου ἀγάλματος, εἰς μίαν μικρὰν βιβλιοθήκην, δλα του τὰ συγγράμματα εἰς ἑδδομήκοντα τόμους χρυσοδεμένους· (ἐπειδὴ ἐξεύρεις ὅτι αὐτὸς ἦρχισε νὰ γράψῃ ἀπὸ τῶν δέκα ἑπτὰ ἑτῶν τῆς ἡλικίας του, καὶ ἔγραψεν ἔως τοῦ δγδοκηστοῦ τρίτου ἔτους· τὸ πρῶτόν του σύγραμμα ἡτον μία τραγῳδία, δ Οἰδίπους λεγόμενος, τὴν δποίαν ἔγραψε πρὸ τοῦ Βολταίρου καὶ δ ἡμέτερος Σοφοκλῆς· τὴν βιβλιοθήκην αὐτὴν περιεκτικῶναν δλοι οἱ σπουδαῖοι καὶ Ἀκαδημαϊκοὶ τοῦ Παρισίου· δὲν σὲ λέγω τὰ μουσικὰ ὅργανα, τὸ ἀπειρον πλῆθος, δσον προηγείτο καὶ ἡκολούθει αὐτὴν τὴν παράδοξον λιτανείαν, δσον ἡτον διεσπαρμένον εἰς τὸν τόπους δλους τῆς πόλεως, δθεν εἴχε νὰ περάσῃ ἡ πομπή, τὸ πλῆθος τῶν ἔνων, δσοι ἡλθον ἀπὸ δλα τὰ ἔνα μέρη τῆς Εὐρώπης, Ηὔρητοι, Μῆδοι, καὶ Ἐλαμπῖται, ἐπειδὴ εἶχον τὴν εἰδήσιν πρὸ ἐνὸς σχεδὸν μηνός, τοῦτο μόνον σὲ λέγω, δτι εἶδον πρὸ τούτου καὶ τὴν αγδείαν τοῦ Μιραβιώ, ἀλλὰ δὲν ἐξεύρω, ποίκιλα νὰ δνομάσω λαμπροτέραν. Τὸ λειψάνον ἐξῆλθεν εἰς τὰς ἐννέα ώρας τὸ πρωὶ ἀπὸ τὴν Βαστιλλίαν, καὶ μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ μεσσονύκτιον. "Ολα αὐτὰ τὰ εἶδον ἀπὸ τὸ παράθυρόν μου μὲ πολλοὺς ἀλλούς σοφοὺς. Γάλλους καὶ Ἀγγλους, οἱ ὅποιοι ἦλθον ἐξεπίτηδες εἰς τὸν οἰκόν μου τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

Δὲν μὲ ἐξέπληξε, φίλε μου, μήτε ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς αγδείας, μήτε δ χρυσὸς καὶ δ ἀργυρος, δστις ἡτραποδόλει ἀπὸ δλα τὰ μέρη, ἐθάμβωσε τοὺς δφθαλμούς μου. Ἀλλ' ὅταν εἶδον τὰ βιβλία του φερόμενα μὲ θρίαμβον, καὶ περιεκτικῶμένα ἀπὸ πλῆθος Ἀκαδημαϊκῶν, τότε ἦθελον νὰ σὲ ἔχω πληγίον μου μάρτυρα καὶ

τῆς ἀγκυνακτήσεώς μου καὶ τῶν δακρύων μου, δακρύων, φίλε μου, ἀληθινῶν, δακρύων ἀπαργυρόταν, τὰ ὅποια μὲν καμένων νὰ χύσω ἡ ἀνάμνησις, δὲν εὑτερον ποτέ οὐδὲν μαζί, οἱ ἀλμύραις "Ἐλληνες, ἥξευρον γὰ τῷποτε τὴν σοφίαν. Καὶ ποῖοι ἄλλοι παρ' αὐτοὺς ἔγιναν τύπος καὶ ὑπογραμμὸς ὅλων τῶν καλῶν, ὅσα θέλεπε τις τὴν σήμερον εἰς τοὺς Εὐρωπαίους; δὲν εἶναι αὐτοί οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι κατέστησαν ἀρχοντα τῆς Σάμου τὸν Σοφοκλέα δι' ἀμοιβῆς μᾶς τραγῳδίας τὴν διποίαν ἐσύνθεσε; δὲν εἶναι αὐτοί... Ἀλλὰ τί ματαίως γὰρ ἀνανεώσω παλαιάς καὶ ἀνιάτους πληγάς; Βάρδαρον καὶ ἀχρειέστατον γένος, ἔλεγον εἰς τὸν ἑαυτόν μου, κάκιστοι Τοῦρκοι, πολλοί καὶ ἀπὸ τὸ γένος μου (ἴσως καὶ ἔγὼ δὲν εἰσί) ἥθελον εἰσθαι τὴν σήμερον ισότιμοι τοῦ Βολταίρου, ἀνὴρ διατέρα τυραννία δὲν εἶχε καταστῆσει στείραν καὶ ἄγονον τὴν καρποφόρον μητέρα τῶν σοφῶν, τὴν Ἑλλάδα.

8. ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ.

Τὸ ἔθνος.

Σπύρου Μελᾶ.

Τί ἔστι ἔθνος; Είναι ταυτότης οἰκονομικῶν συμφερόντων ὡρισμένων πληθυσμῶν, εἶναι μηχανικὴ ἐνότης, ἔργον ἐπιβολῆς δεσποτικῆς καὶ πειθαρχίας, ἐπὶ μακρὸν ἀσκηθείσης, εἶναι γλωσσικὴ ἐνότης, θρησκευτικὴ διοιδοξία, φυλετικὴ ἐνότης, γεωγραφικὴ ἐνότης; Δύνανται νὰ σκέπτωνται διποτιμοῦν διοιδοξίαν αὐτὸ τὸ γεγονός, διποτιμοῦν τὰ λοιπά, μὲ τὸν σκοῦφον καὶ τὸν φακὸν τοῦ σοφοῦ βοτανικοῦ. Διὰ τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους τὸ ἔθνος εἶναι αὐτὰ ὅλα καὶ κάτι ἄλλο, πρὸ πάντων δὲ κάτι ἄλλο. Καὶ αὐτὸ τὰ κάτι ἄλλο ἀσφαλῶς διαφέρει τελευταῖον.

"Η ταυτότης οἰκονομικῶν συμφερόντων εἶναι ἀσφαλῶς διαφέρει τοὺς παράγων τοῦ ἔθνους, ἀν καὶ μερικαὶ ἀντιλήψεις πολὺ τῆς μόδας, εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ, κατὰ μίμησιν, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸν θέλουν διατάσσειν. Ἀλλ' ἐφ' διοιδοξίαν οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν ἀποφιναντικήν δὲν κατορθώνουν γενικῶς ποτέ εἶναι γὰρ κοινότης τῶν συμφερόντων μεταξὺ τοῦ οἰνοπαραγωγοῦ τῆς Σαντορίνης καὶ τοῦ ἐργάτου σιδηροδιοικηγανίας τοῦ Πειραιῶς, ἥμποροῦν, νομίζων, γὰρ πάρουν τὴν θεωρίαν τῶν καὶ νὰ πάνε περίπατον.

"Άλλοι μᾶς ὁμιλοῦν περὶ τῆς δεσποτικῆς ἀρχῆς διαφέρει τοῦ μεγίστου πα-

ράγοντας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ιδέας του ἔθνους. Καὶ παραδείγματα δὲν λείπουν, βεβαίως, εἰς τὴν Ιστορίαν: 'Η μοι αρχία τοῦ Καρδίου του Ε' καὶ τοῦ Φιλίππου τοῦ Β' ἀποκατέστησαν τὴν ἔθνικήν ἐνότητα τῆς Ισπανίας. 'Η Γαλλία ὅφελει τὴν ιδεικήν της εἰς τοὺς βασιλεῖς της. 'Η δεσποτεία τῶν Νορμανδῶν ἐγέννησε τὴν ἀγγλικήν ἐνότητα. "Οσοι δμως ὑποστηρίζουν τὴν μηχανικήν αὐτὴν δύναμιν, ώς κυριώτατον παράγοντα, παρακαλοῦνται νὰ ἔχηγγήσουν τι συνέδημ μὲ τὴν Αὐστρίαν, μὲ ἄλλους λόγους διατί καὶ πᾶς δὲν κατέρθωσαν οἱ ἀπόλυτοι μονάρχαι τῆς νὰ χύσουν εἰς τὴν κάμινον καὶ νὰ παρασκευάσουν μῆγμα ἐνιαῖον ἀπὸ τοὺς διαφόρους λαοὺς τῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ λόγοι δὲν θὰ λείψουν, ἀλλὰ τὸ γεγονός εἶναι γεγονός.

Μήπως δμως ἀρκεῖ δὲ γλωσσικὸς παράγων; Οἱ Ἀμερικανοὶ δμιλοῦν καὶ γράφουν ἀγγλικά. Καὶ δμως! Ὁ χαρακτήρας των ὡς ἔθνους εἶναι τόσον λοιπός, καὶ πρὸ πάντω, τόσον διαφορετικός ἀπὸ τὸν ἀγγλικόν! Οἱ Ἐλεύθεροι δμιλοῦν γαλλικά, γερμανικά καὶ ιταλικά. Καὶ μολαταῦτα εἶναι μία ἔθνοτης μὲ λίγαν συνείδησιν. 'Η Νότιος Ἀμερική δμιλεῖ Ισπανικά. Ποῦ εἶναι δμως οἱ δεσμοί της μὲ τὴν Ισπανίαν; Τὸ Βέλγιον ἐπολέμησεν ὡς εἰς ἀνθρωπος διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ἔθνοτητός του. "Άλλος οἱ Βέλγοι δμιλοῦν γερμανικά, γαλλικά καὶ φλαμανδικά. Οἱ φλογεροὶ καὶ φανατικώτατοι ἀπόστολοι τῆς ἔθνικῆς ἐλευθερίας τῶν Ἰνδιῶν γράφουν, συνήθως, τὰς προηγούμενις των εἰς τὴν ἀγγλικήν, διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλη γλώσσα, τὴν ἐποίειν νὰ ἥμπορος οὐδὲ διαβάζουν ὅλοι, οσοι γνωρίζουν ἀνάγνωσιν. Ήστος θὰ συνεπέραινεν ἐξ αὐτοῦ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἔθνοτης ίνδική;

"Ισχυρότερος δὲν εἶναι οὕτε αὐτὸς δὲ παράγων τῆς φυλετικῆς ἐνότητος. Βεβαίως ἔνας βρυθὺς συγχῆνης, ἀπὸ ἀπόψεως φυλῆς, εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὴν υπαρξίαν ἔθνους. "Άλλα μήπως τὸ ἀνακάτωμα τῶν φυλῶν ἀντίκειται εἰς τὴν ιδέαν του: 'Η καθαρὰ φυλὴ εἶναι μία φαντασιοπληγῆς. Μόνον δὲν μία φυλὴ μεταχειρίζεται τὰς ἄλλας, μὲ τὰς ἐποίεις συζητᾷ, ὡς κατώτερας, καὶ δὲν ἔρχεται εἰς καρμίλαν μὲ αὐτὰς ἐπιμέριαν, ὑπάρχει ἐμπόδιον εἰς τὸ γ' ἀποτελέση μαζί των ἔθνος.

Σοδαρώτερος εἶναι δὲ παράγων τῆς θρησκευτικῆς δμοδοξίας. Εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἔριδας ὅφειλεται, κατὰ μέγα μέρος, ἡ ἐσωτερική ἀποσύνθεσις τῆς Ηολωνίκης, ἡ ὁποία ἔφερε τὴν πτώσιν της. Οἱ Βέλγοι φυλετικῶς καὶ γλωσσικῶς διαφέρουν μεταξύ των πολὺ περισσότερον παρ' ὅσουν μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τοὺς Ὀλλανδούς· ἀλλ' αἱ θρησκευτικαὶ διαφοραὶ ἥμποδισαν αὐτοὺς τοὺς δύο λαοὺς νὰ ξήσουν εἰς κοινὸν Κράτος. Μολαταῦτα δὲ παράγων τῆς θρησκευ-

τικής δημοσιότητας δὲν είναι πάντοτε άποφασιστικός. Ὡς διακρίσις τῶν Γερμανῶν εἰς καθολικούς καὶ διαμαρτυρομένους δὲν ήμποδίσει διόλου τὴν ἔδρυσιν τῆς ἐθνικῆς ἑνότητός των.

Μέντης ἀκόμη διαράγων τῆς γεωγραφικῆς ἑνότητος. Καὶ μέγα παράδειγμα διτί αὐτὸς δὲν ἀποτελεῖ τὸ ἔθνος, εἴμεθα ἡμεῖς ἀκριβῶς τῇ Ἑλλάς. Εἰμεθικούς περιτριγυρισμένοις εἰς ἀκτὰς καὶ νήσους καὶ εἰς τὰ πέρατα τῶν θαλασσῶν καὶ τῇ ἀδαφικῇ συνοχῇ μας είναι τῇ ἀσθενεστέρᾳ ὅλων. "Οσον δύμως διαράγων αὐτὸς είναι μικρότερος, τόσον ἐντονώτερον ὑπολανθάνει τὸ αἰσθημα τῆς ἐθνικῆς μας ἑνότητος. Ἀπεναντίκει τῷ μοναδικῇ ὑδρογραφικῇ λεκάνῃ, τὴν ὅποιαν σχηματίζει τῇ οδγηγρικῇ κοιλάς, περιτριγυρισμένη ἀπὸ ἀλυσιν συνεχοῦς δροσειρᾶς, δὲν ἴσχυσεν, ἀν καὶ ἰδεῶδες γεωγραφικὸν χωνευτήριον, γὰρ δώσῃ τὴν ἐθνικήν ἑνότητα εἰς τοὺς λαούς, οἱ δποῖοι είναι κλεισμένοι μέσα.

"Αλλ' ὅπως διὰ τοὺς βιολόγους καὶ τοὺς ἀνατόμους καὶ τοὺς φυσιολόγους καὶ τοὺς βιολόγους καὶ ὅλους τοὺς εἰς... «λόγος», μετὰ τὸν καθορισμὸν ὅλων τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ ὅλων τῶν λειτουργιῶν του, ἀπομένει πάντοτε ἀκέραιον καὶ ἄγευ ἀπαντήσεως τὸ τελειόν «διατί» τῆς ὑπάρχεως, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ τῇ ἔννοιᾳ τοῦ ἔθνους μένει ἔξω τοῦ δικτύου, τὸ δποῖον ἀποκαθιστᾶ ἀποσδιορισμὸς ὅλων τῶν ὑπολογησίμων παραγόντων, ποὺ ὠνομάσσαμεν. Τὸ ἔθνος είναι αὐτὰ ὅλα καὶ κάτι ἄλλα. Είναι μία ψυχή, ἔνα ζωντανὸν πνεῦμα, τὸ δποῖον συνδέει περισσότερον — αὐτὸ τὸ ἀστρατον, ἀπροσδιόριστον, ἀσύλληπτον, ἀλλ' ἀκατάλυτον πρᾶγμα! — ἀπὸ τὰ βουνά καὶ τὰ ποτάμια, ἀπὸ τὰ συμφέροντα καὶ τοὺς φόρους, ἀπὸ τὴν θρησκείαν καὶ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν, ἀπὸ τὸ σχῆμα τοῦ κρανίου καὶ τοὺς ἄλλους φυλετικούς χαρακτῆρας. Φυλὴ δὲν ὑπάρχει ἀνευ θρύλων, οἱ δποῖοι γὰρ διηγοῦνται τὴν θείαν τῆς καταγωγὴν καὶ τὰς θαυμαστὰς καὶ ὑπερανθρώπους πράξεις τῶν θειμελιωτῶν της. Γεωγραφικὴ ἑνότης καὶ ἔδαφος ἐθνικὸν δὲν ὑπάρχει, ἔαν τὰ βουνά καὶ τὰ ποτάμια καὶ οἱ κάμποι του δὲν εἰδαν ἥρωας γὰρ φέρουν εἰς πέρχας ἀγώνας ὑπὲρ ἐλευθερίας, καὶ ἀν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀπογόνων δὲν ὑπάρχῃ ζωντανὸς ὁ θυμοκυμὸς διὰ τὰ ἔργα των, παροῦσα διαρκῶς τῇ ἀνάμνησις, ἀκοίμητος δι πόθος τῆς διατηρήσεως τῆς ζωῆς εἰς τὸ ψύχος τῶν ἥρωικῶν κατορθωμάτων των. Ἐθνικὴ γλῶσσα δὲν δράσταται, ἀν εἰς αὐτὴν δὲν ὑμνοῦνται, μὲ ἔξιον τρόπων οἱ δράσαντες μεγάλα, καὶ ἀν παράλ-

ληλα δὲν πυργώνωνται τὰ ίδια της μνημεῖα, ἔργα ήρώων πνευματικῶν, ἐκφράσεις εὐγενέσταταις ὑψηλῶν αἰσθημάτων καὶ ιδεῶν. Θρησκευτικὴ ἁντίτης δὲν ὑφίσταται διὰ τῆς κοινῆς ἀμοιβογίας πίστεως εἰς ἓνα δόγμα, εἰς ἓνα γράμμα νεκρόν, ἀλλὰ διὰ τῆς ζωντανῆς ὑπάρξεως κοινῶν ἡμικινῶν δεσμῶν, κοινῶν ἀντιλήψεων περὶ τῆς θέσεώς μας ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ τοῦ καθήκοντος πρὸς τοὺς ἄλλους. Τέλος οἰκονομικὰ συμφέροντα καὶ σχέσεις ὅλων καὶ πλούτη δὲν ὑφίστανται, ἀνευ ἀνωτέρου σκοποῦ, τὸν ὅποιον νὰ ὑπηρετοῦν.

Διὰ τοῦτο ἔθνος δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ὀνομάσωμεν ἀνθρώπινον ἀθροισμόν, ἔστω καὶ ἂν ἔχῃ ἐδαφικὴν ἑνότητα, κρατικὴν ἑνότητα, φυλετικὴν ἑνότητα, θρησκευτικὴν ἀμοιβογίαν καὶ κοινὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα. Οἱ ἀποτελοῦντες ἔνα ἔθνος ἡμποροῦν κάλλιστα νὰ εἶναι καὶ δογματικῶς ἀλλόδοξοι καὶ κρατικῶς ἀναποκατάστατοι καὶ γεωγραφικῶς σκόρπιοι καὶ φυλετικῶς μιγάδες. Φθάνει, αὗτοι οἱ ἀνθρώποι νὰ ζοῦν μὲ ἀναμνήσεις κοινῶν περιπετειῶν εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἐλευθερίας — οἱ ἀγῶνες αὗτοι καὶ αἱ δυστυχίαι, οἱ θρίαμбоι καὶ οἱ ἡρωισμοί, εἶναι ή ὑψηλὴ τροφὴ τῶν ἔθνων — νὰ θυμάζουν τοὺς ἰδίους ἄνδρας, οἱ δρόποι εἴναι ἐνεσάρκωσαν τὸν κοινόν των χαρακτήρων καὶ τὰ κοινά των ἰδανικά, νὰ τοὺς ὑμνοῦν μὲ τὰ ἔδια τραγούδια, νὰ τοὺς ἔχουν ως ζωντανὰ πράτυπα ἐμπρός των, νὰ σέβωνται τὸ ἔργον των, νὰ πονοῦν καὶ νὰ ἔργαζωνται διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς αὐτῆς κληρονομίας καὶ νὰ ἐτομάζουν τὴν νεότητα νὰ τὴν παρακλάσῃ ἀμόλυντον καὶ νὰ εἶναι ἀξία νὰ τὴν προσχάγῃ. Ἡ παράδοσις — ή παράδοσις τοῦ ἡρωισμοῦ, εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ εἰς τὴν σκέψιν καὶ εἰς τὸ φρόνημα καὶ εἰς τὸ αἰσθημα — αὐτὸς εἶναι διάρκεια συνεκτικὸς δεσμός, ή ἀκατάλυτος ἐσωτερικὴ δύναμις τοῦ ἔθνους. Ὅταν δημος λέγη κανεὶς παράδοσιν, δὲν ἔννοει ἀθροισμά ιστορικῶν ἢ φιλολογικῶν δοκουμένων, κοινωνίων εἰς βιθλιοθήκας· οὕτε θαυμασμὸν τῶν προγόνων, συμβατικόν, ὑπάρχοντα μόνον· εἰς τὰ χεῖλη· οὕτε δικανικάς ἀποστροφᾶς καὶ διτερικάς λογοκοπίας, διποιού η λέξις ἐλευθερία παρεντίθεται ως ἀπλοῦν μπαχαρικὸν καὶ διὰ νὰ φανῇ ἀχριδῶς πόσον ἀδειανή ἔνιστε εἶναι, κούφια, κενή σημασίας. Ἀλλ' ἔννοει κανεὶς ζωντανὴν ἀντίληψιν τοῦ ἔργου τῶν προγόνων, ἀνδρικὴν προσπάθειαν πρὸς παραμονὴν εἰς τὸ οὐρανό του, καὶ συνεχῆ, ἐπίμονον, ἀγρυπνον τροφούρησιν τῆς ἐλευθερίας.

1920

9. ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ.

Τὸ «Ξερριζωμένο δέντρο» τοῦ Βαλαωρίτη.

Κωστή Παλαμᾶ.

Κάθε φορά ποὺ ξεφυλλίζω τοὺς τόμους τοῦ Βαλαωρίτη σταμάτω μὲ ξεχωριστὴν προσαγὴ στὸ ποίημα ποὺ ἐπιγράφεται «Τὸ Ξερριζωμένο δέντρο». Εἶναι συνθετικὸ ποίημα: μέσα του δείχνονται σχεδὸν ὅλοι οἱ τόποι ποὺ διατρίβει καὶ ὅλοι οἱ τρόποι ποὺ μεταχειρίζεται ὁ ποιητὴς στὰ τραγούδια του. Δὲν ξέρουμε τὸ ποίημα μόνο: ξέρουμε καὶ τὴν ίστορία του. Καθὼς τὰ συνταιρίζει μέσα στὴν πατριδολάτρισσα ψυχὴ του ποιητικὴ καὶ πολιτικὴ, ἔτοι ὁ ίστοριοδίφης καὶ λεξιθήρας ποιητὴς ἔξηγει σὲ σημειώματα καὶ σὲ λεξιλόγια, συμπληρώνει, καὶ ὑπομνηματίζει τὸ στίχο μὲ τὸν πεζὸ λόγο. Κι' ἔτοι μᾶς ἐμπιστεύεται μᾶς μὲ τὸ ἔργο, καὶ τὸ ὄργανο ποὺ τὸ μαστόρεψε καὶ τὴν ἀφορμὴ τοῦ ἔργου, μᾶς παραδίνει καὶ τὸ μηχανισμὸ τῆς ἔργασίας του. Τὸ σύστημα τοῦτο μπορεῖ νὰ σηγήνῃ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν ὀνειρεμένη μυστικὴ γοητεία ἐνὸς τραγουδιοῦ. Ἀλλὰ ὁ Βαλαωρίτης δὲν φροντίζει πῶς νὰ μᾶς ταξιδέψῃ στὴν χώρα τοῦ ὀνείρου, πῶς νὰ μᾶς ἀνυψώσῃ στὸν οὐρανὸ τοῦ ἐκστατικοῦ· καὶ τάξει περισσότερο πῶς νὰ ξυπνήσῃ τὴν ἐνέργεια, πῶς νὰ μᾶς σπρώξῃ μπροστὰ μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸ τοῦ πατριδολάτρη. Καὶ σὰ γὰ πιστεύῃ πῶς αἰσθάνεσαι ζωγρότερα διτὶ καὶ καλύτερα καταλαβαίνεις. Τὸ «Ξερριζωμένο δέντρο» σφιχτανταμώνει τὸ ὑποκείμενο τοῦ ποιητὴ καὶ τὸ ἀντικείμενα ποὺ τόνε συγκινοῦν, ἀράδο ἀράδα. Εἶναι μᾶς ζωγραφιά, παράδοση, βεμβασμός, αὐτοβιογραφία, θρύλος καὶ θρῆνος.

Απὸ τὸ ἔξοχικό του ἐρημητήριο τῆς Μαδουρῆς ξαγγαντεύει τὸ κατέβασμα ἐνὸς χειμάρρου ποὺ ἔσερνε στὰ τρικυμισμένα του νερὸν ἔνα θεόρχτο δέντρο. Κατὰ τὸν τρόπο του, τὸ θέαμα τοῦ γίνεται ἔμπνευση, ποίημα ἡ ἔμπνευση, τὸ ποίημα διήγηση· καὶ ἡ διήγηση ξετυλίγεται δραματικά. Ὁ διάλογος κι' ἐδῶ. Ηλύτα ἐπικόδις.

«Δέντρο, πῶς κοίτεσαι νεκρὸ στὸν ἄμμο τοῦ γιαλοῦ μου;

Ποιό χέρι σὲ ξερριζώσει, ποιά δύναμη σὲ πῆρε
ἀπὸ τὴν ὁμάδη τοῦ βουνοῦ καὶ σ' ἔρθριξε στὸ κῦμα;

«Εσένα τὰ γεράματα δὲ σ' είλαν σαρακώσει,
στὸ ἀτάραγα κλωνάρια σου ἐκατοστάδες χρόνοι,
χωρὶς νὰ τὰ λυγίσουνε ἐστέκαν σωριασμένοι»

στὴ σιδερένια φλούδα σου, χωρὶς νὰ τίνε γδάρῃ,
τοῦ λόγγου τἀγριοδάμαλο τὰ κέρατα ἐποχοῦσε.

Πέντε μου, πῶς κοίτεσαι νεκρό, δουπάκι, στὸ γιαλό μου;

—Κατέβαινε δλοφούσκωτο, ἀποκρίνεται τὸ δέντρο, καὶ τῆς
ρεματαριάς τὸ πλημμύρισμα ζωγραφίζεται μὲ τὴ στρογγυλὴ καὶ
μὲ τὴν πλούσια παραστατικότητα τῆς γλώσσας τοῦ ποιητῆ.

Κατέβαινε δλοφούσκωτο προχτὲς τὸ Δημοσάρι,

μουγκρίζοντας στὸ διάβα του, σὰν νὰ ζητοῦσε ἀμάχη.

Δὲν τὸ βαστοῦσαν διζιμιά, δὲν τὸ κρατοῦσαν φράχτες.

Στὸ πέρασμά του ἐγέρνανε σὰ νὰ τὸ προσκυνοῦσαν
οἱ σχῖνοι, τὸ ἀγριοπόριναρα. Τὸ κῦμα στὸ θυμό του
ἐροβιολοῦσε πάντα ἐμπόρδες...

καὶ πέφτει κατακέφαλα μὲ δῆλη τὴν ἀντρειά του,

γιὰ νὰ δουφήνῃ ἔνα κοντὶ ποὺ τόφραξε τὸ δούμο.

Μᾶς ή πέτρα, τὸ κοντρὶ—καθὼς τὴ λέει—σχετίζεται μὲ το-
πικὴ παράδοση ἀρκετὴ γιὰ νὰ βέλῃ σὲ κίνηση τὴν ἀρματολική,
τὴν ἑλληνική,—θὰ ἔλεγχα ξεχωριστὰ στὴν περίσταση τούτη—φαν-
τασία τοῦ ποιητῆ. Ἀπάνω στὴν πέτρα ἐκείνη μὲ προδοσία σκοτώ-
θηκε δ Ἀργύρης. Ποιός εἰν^τ αὐτὸς δ Ἀργύρης; Ἀπλούστατα, κα-
θὼς θὰ λέγαμε σήμερα μὲ τὴν πεζὴ γλώσσα καὶ μὲ τὴν πεζότερη
σκέψη μας, ἔνας φυγόδικος, ἔνας ληστής, πληγὴ καὶ τρομάρα τοῦ
τόπου του· ἔνας ἀπὸ κείνους ποὺ ζοῦνε μὲ τὸ έδοικο καὶ μὲ τὸ μαχαί-
ρι, κι^τ ἀπὸ έδοικο πεθαίνουν οἵταν δὲν προφτάσ^ε ή δικαιοσύνη νὰ κάμη
τὴν κρίση της μὲ τὴ λαιμητόμο. Ὁμως δ Ἀργύρης θάμπωγε καὶ
βάσκαινε τὴ λαϊκὴ φαντασία, καὶ μὲ τὸν τρόμο ποὺ ἔσπερνε, καὶ
μὲ δῆλη τὴ λάμψη τῆς παλικαριάς καὶ τῆς ἀντρειοσύνης μέσ^ο ἀπὸ
τὸ σκότος τῆς κακίας του. Κακούργος αἴμασθόρος, ἀδιάφορο. Ἡταν
ἀντρειωμένος· αὐτὸς ἔφτανε, Εἰδωλο. Ἡ λατρεία τῆς δύνα-
μης. Στὴν περίπτωση τούτη ή ποιητικὴ ίδεα τῆς ζωῆς ἀντίμαχη
μὲ τὴν ἡθικολογικὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς. «Ἐνας ἀληθινὸς ζωγρά-
φος», λέγει κάπου δ μεγάλος κριτικός, δ Ταΐν, «θὰ ίδῃ μὲ εύχα-
ριστηση ἔνα καλὰ συναρμοσμένο, ἔνα στιβαρὸ χέρι ἀπλωμένο, κι^τ
ἄς ἀπλώνεται τὸ χέρι ἐκείνο γιὰ νὰ σκοτώσῃ κάποιον». Κι^τ ἔνας
ποιητὴς σὰν τὸ Βελαωρίτη, δηλαδὴ δ ἑλληνικὸς λαδὸς μέσα σὲ δ, τι
κρύβεις καθαρώτερο καὶ βαθύτερο, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα, ἔνας ζω-
γραφικὸς καλλιτέχνης, ποὺ βλέπει καὶ ποὺ τιμῷ τὴ ζωὴ πρῶτ^ο ἀπ^ο
ἄλλα ἀπὸ τὴν ὅψη της τὴν πλαστικὴ καὶ τὴν αἰσθητική, παράξενο
δὲν εἶναι πώς παρασταίνει τὸν Ἀργύρη μὲ δραματικὰ χρώματα, ποὺ

φαντάζουν, πώς δέν μπορεῖ καλὸς νὰ κρύψῃ τὸ θυμικασμὸς του πρὸς τὴν δύναμην, έσον κι' ἀν εἰγαι ἀντικοινωνικὴ καὶ ἀποτρέπαια ἡ ἐκδήλωσή της, κι' ἀς μήν τὴν ἔξαγνίζη τὸ μαρτύριο τῶν τουρκομάχων ἡρώων κλεφτῶν, τῶν Κατσαντωναίων καὶ τῶν Βλαχάνηδων. Φταίνε οἱ καιροὶ γιὰ τοῦτο. Μήτε μπορεῖ νὰ κρύψῃ τὴν καταφρόνεσή του πρὸς τοὺς ἄθλιους ποὺ μὲ προδοσιὰ τόνες χτυπήσαγε, έσο κι' ἀν ήταν οἱ ἀνθρωποὶ ἐκεῖνοι εὑεργέτες τοῦ τόπου μὲ τὸ θάνατο τοῦ ληστῆ.

— "Εστεκα ἐγὼ καὶ κοίταζα, (μιλεῖ τὸ δέντρο),
κι' ἀπ' τὴν βουβὴν τὴν πέτρα
ἀκουσα τότε μιὰ φωνὴ σὰ νᾶργανε ἀπ' τὸν Ἀδη :
«Πέρνα, ποτάμι, μέριασε, σῆρε νὰ σκιάζῃς ἄλλους.
Ἐμὲ μὲ πάτησε βαρὺ ποδάρι ἀντρειωμένου,
μὲ στοίχειωσε τὸ αἷμά του, κι' εἶμαι θεμελιώμενο
γιὰ νὰ φωνάζω ἀνάθεμα σὲ κείνους ποὺ προδίνουν.
Εἶμαι τὸ Ἀργύρη τὸ κοντρό, εἶμαι τὸ Ἀργύρη ὁ τάφος».
Τὸ κῦμα ἀναστηλώθηκε, ἀφομανάει, θεριεύει.
Τότε μὲ μιᾶς ἐψήλωσε κι' ἡ πέτρα τὸ κεφάλι,
καὶ στὸν πλατὺ τὸν ὅμο τῆς τὸ ἀγιόκλημα ἀνθισμένο
ξαπλώθηκε σὰ νᾶτανε τοῦ σκοτωμένου ἡ χήτη.
Ολόγυρά της οἱ μυρτίες γιοργὰ συμπυκνωθῆκαν,
σφιχτὰ τὴν ἐπερίπλεξαν καὶ φάνηκε ὁ Ἀργύρης
ὅλαρθος...
Φεύγουν μὲ τρόμο τὰ νεοά. Τοῦ πεθαμένου δὲ ἥσκιος
τὰ κυνηγάει καὶ τὰ πατεῖ. Τὸ χνότο του τὰ σκίζει.
Ἀρμένιζε τὸ φάντασμα. Τὰ νεκρολίβανά του
τᾶχει φτεορύγια στὰ πλευρὰ κι' ἀνεμοδέοντει Χάρος...

Ο σεισμὸς αὐτὸς κι' δ χαλασμὸς ἀπὸ τὸ πέρχομα τοῦ δρικάδαν καὶ ἐκείνου, δμως πάντα στοιχείου δύναμης καὶ καταστροφῆς, πῆρε σθάρνα καὶ τὸ χιλιόχρονο δέντρο, τὸ σύντριψε, τὸ ξερρίζωσεν.

Ἐδῶ ἀλλάζει δ τόνος. Τὸ δέντρο θυμάται πῶς εἰχε γγωριμιὰν ἀρὸ καιρὸ μὲ τὸν ποιητή. Μιὰ φορὰ δ κυνηγὸς ποιητὴς ἤρθε μὲ τὰ λαγωνικά του καὶ πλάγιασε στὸν ἥσκιο του. Χάραξε στὴ φλούδα τὸ σηνομά του. Ἐτσι ἀδερφώθηκε μὲ τὸ δέντρο. «Σ' ἀγάπησα» τοῦ λέει τὸ δέντρο, καθὼς θὰ ἔλεγε κανένας φαῦνος τοῦ δρυμοῦ πρὸς κανένα βοσκὸ τοῦ Θεοχρίτου. «Σ' ἀγάπησα, μὲ θέλεις;» Νά! κάποια θέρμη νποκειμενισμοῦ μᾶς ἔρεθιζει. Πίσω ἀπὸ κάποιο παραπέτασμα κάτι σαλεύει, κάποια ψυχὴ συγκινημένη δειλὰ ζητᾷ νὰ

προσφερθῆ στὰ μάτια μας. Ὁ λυρισμός. Ὁ ποιητής ἔτοιμάζεται νὰ μᾶς μιλήσῃ γιὰ τὰ ἰδιαίτερα τῆς ζωῆς του. Ἡ ήρωαικὴ φαντασία παραμερίζει. Σωπαίνει ἡ ἐπική παράδοση. Κάτι ἀκοῦμε σὰ χτυπόκαρδο. Καὶ τῆς ἐνέργειας δ ἄνθρωπος καὶ τῆς ἀντρειᾶς δ διαλαλητής, στὴν ἐσώψυχη ἐκείνη κατανυχτική στιγμὴ τί πρωτοθυμάζεται; Τὸ θάνατο πρωτοθυμάζεται τὴν ὥρα ἐκείνη γιατὶ είναι δ θάνατος μὲ τὴν ἀγάπην καὶ στὴν ζωὴν καὶ στὴν τέχνην δυσκολοχώριστα ἴδιωνικά. Θέλει νὰ τοῦ γίνῃ τὸ νεκροκράδβιτο ἀπὸ τὸ σχνίδια τοῦ δέντρου.

Καὶ χίλιοι μύριοι στοχασμοὶ σκληρὸν μὲ μαρτυρεῦναν.

Θυμήθηκα τὴν νιότη μου, ὅταν μέσ' στὴν καρδιά μου ἐφύτωνε ἀδολὸς ἡ χαρά. . .

Ο Βαλαωρίτης, λυρικός. Γυρνᾷ πρὸς τὸν κόσμο τὸν καθεαυτὸ δικό του, τὸν ξεχωριστό. Ἀκούει τοὺς χτύπους τῆς καρδιᾶς του. Λέει ἐγώ. Τὸ «σόλο» τῆς ἐνθύμησης ἔτοιμο, ποιός ξέρει γιὰ ποιὸν ἔξομολόγηση, μέσω σὲ ποιό κελάγδισμα! Ἡ υποκειμενικὴ διάθεση φαίνεται κι ἀπὸ τὴν φροντίδα τοῦ γυρισμοῦ πρὸς τὸν δμοιοκατάληχτο στίχο, πρὸς τὴν βίμα, τὸ κατ' ἔξοχὴν γνώρισμα τῆς νεώτερης υποκειμενικῆς τέχνης· ἡ βίμα μὲ τὸ γύρισμα τοῦ ἵδιου γῆχου συμβολίζει τὴν ψυχὴν πρὸς τὸν ἔκυρο τῆς ζήλο σὲ γ' ἀγωγήσεται νὰ ξαναγυρίσῃ.

Ξέγγοιαστη τότε ἀνέμιζε σὲ νάτανε ξεφτέρι
ἀκαταδάμαστη ἡ ψυχὴ κι ἐπαιρονε γιὰ λημέρι
πότε τὰ πεῦκα τοῦ βουνοῦ, πότε τὰ κυπαρισσίσια,
καὶ πότε φώλιαζε κουφά μέσα στὰ οημοκκλήσια
καὶ γύρευε φαντάσματα. Μονάχη, ἀποσταμένη
εὗρισκε ἐκεῖ παρηγοριά. Τὴν νύχτα οἱ πεθαμένοι
τὴν ἐπαιροναν πνευματικό, κι ἐκείνη γιὰ λουλούδια
τοὺς ἔρριψε μνημόσυνα, τοὺς ἔδινε τραγούδια.

Ἄλλὰ καὶ στοὺς στίχους τούτους καὶ σ' ζλο τὸ ποίημα, τίποτε δὲ μᾶς φωτίζει τὴν ζωὴ τοῦ ποιητὴ μὲ κάποιο κρυφό, ἰδιαίτερο, πρωτόφαντο φῶς. Ὁ ἵδιος πάντα, ἀπόγονος τῶν ἀρματολῶν, μόνο στενοχωρημένος κάπως, σὰ μιὰ γυναῖκα μὲ ἄδρο κορμό, ἀπὸ τὸν κορσὲ τῆς δμοιοκαταληξίας. Μὲ τὴν κυρία ποὺ λέγεται· Ρίμα δὲν τὰ πηγαίνει πολὺ καλὰ δ Βαλαωρίτης, κι ὅσες φορές, ἀν καὶ ὅχι πολὺ συχνά, τὴν μεταχειρίζεται, είναι σὰν ἄνθρωπος ποὺ πονοκεφαλῆ. Ἡ τέχνη τοῦ «Ἀστραπόγιαγνου» μὲ τοὺς γαργοὺς καὶ σφιχτοδεμένους στίχους ποὺ βιμάρουν είναι γέννημα ἔξαιρετικῆς στιγμῆς ἐπικῆς μέθης. Καὶ στὸ «Φωτεινὸ» δ ποιητὴς πρὸς τὸ τέλος τῆς

ζωῆς του, ὥριμος πιὰ καὶ πλουτισμένος ἀπὸ τὸ «μεγαλόπρεπα γεράκιατα», συμφιλιώνεται καὶ μὲ τὴν δμοιοκαταληξία, καθὼς συμφιλιώνεται μὲ πολλὰ τῆς ζωῆς γύρω του. Ὁ ποιητής τοῦ «Ξερριζωμένου δέντρου», εἶναι ὁ ἀκούραστος πεζοδρόμις, ὁ νυχτοπαραρίτης τριγυριστῆς μέσον στὰ δάση κι' ἀπάνου στὰ βουνά· διπλὸς κυνηγητής: τῶν φαντασμάτων, ἀπὸ τῇ μιὰ μεριά—«μέγα μέρος τῆς ζωῆς μου τὸ ἔξησα μὲ τὴν συναναστροφὴν τῶν φαντασμάτων» εἰπε σὲ κάποια του δημηγορία· «πνευματικὸς τῶν πεθαμένων» ὄνομά. ζεται ἀλλοῦ ὁ φάλιτης τῶν «Μηγμοσύνων»—κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τῇ μεριά, ἀπλούστατα, κυνηγός, χωρὶς κανένα προσδιορισμό:

Τὰ δέντρα ἐτοίζαν κατὰ γῆς γυρτά, ξερριζωμένα,
τὰ νυχτοπούλια ἐσκούζανε τριγύρω μου ἀγριεμένα,
κι' ἔγω μὲν ἔνα τουφέκι
ἐνόμιζα πώς ἡμουνε βροντή κι' ἀστροπελέκι.

Στὸ τελευταῖο τοῦτο δίστιχο ἡ παράσταση τῆς ἀρρενωπῆς χαρᾶς τοῦ κυνηγοῦ εἶναι σὰ νὰ συμβολίζῃ μαζὶ—χωρὶς νὰ τὸ διποτεύεται ὁ ποιητής—καὶ τῇ δύναμη τῆς ἰδέας ποὺ ὑψώνετ ἑδῶ κάτου σὲ γόμρο τῆς ζωῆς καὶ ποὺ κάνει τὸν ἀνθρωπὸν γὰ πιστεύη παρασυρμένος ἀπὸ μόνης τῆς φαντασίας του τὸ ὅπλο, σὰν τὸν κυνηγὸν μὲ τὸ τουφέκι του, πώς εἶναι κύριος τῶν δλων, ἐκεῖ ποὺ εἶναι μέσον στὰ σύμπαντα μιὰ περαστικὴ στιγμή. Μιὰ ἰδεαλιστικὴ φιλοσοφία τὸ βαθύτατο ἀπροσδόκητα τὸ ἀδαθο τοῦτο δίστιχο.

«Πικρές ποῦν· οἱ ἔνθυμησες!» Ὁ ποιητής ἀφήνει πάλε τὸ παιγνίδι τῆς δμοιοκαταληξίας, καὶ σὰ νὰ σκεπάζῃ τὸ πρόσωπο μὲ τὸ δυό του χέρια καὶ σὰ γ' ἀφήνεται μὲ τὰ μάτια του κλεισμένα ὁ ἀκάματος πεζολάτης, ἀκινητεῖ, δεμένος ἀπὸ τὴν ἀγάμηνη καὶ μελαγχολεῖ:

Πικρές ποῦν· οἱ ἔνθυμησες! Τότε τὸ μέτωπό μου πλατὺς καθάριος οὐρανός, δὲν τὸ εἴχαν αὐλακώσει τοῦ χρόνου τὰ ξεσκίσματα, οἱ πόθοι, τὰ φαρμάκια. Σὰν πύργος ἔστεκε ψηλὸ κι' ἀπάνω του ἔφωλιάζαν χιλιάδες ὄνειρα χρυσᾶ, λὲς κι' ἦταν χελιδόνια κι' ἐφύγαν μὲ τὴν ἄνοιξη, τὰ σκάροπισε ὁ χειμῶνας. Τώρα τὸ σκέπασαν μὲ μιᾶς οἱ καταχνίες τοῦ κόσμου, συγγέφιασε, σκοτίδιασε, καὶ δαγισμένη πλάκα ἀνάμεσα στοῦ κεφαλιοῦ τὸ ἄψυχο μοναστήρι στειρὸ ξαπλώνεται, βουβό, τοῦ λογισμοῦ μου τάφος. Τί κρῖμα τόσο γοήγορα νὰ φεύγουνε τὰ νιότα!

Μὲ τὸν τελευταῖο τοῦτο στίχῳ τόσο ἀπλὰ καὶ τόσο κοινά, μὰ τόσο σπαραχτικὰ ὁ ποιητὴς πονεῖ ἀπὸ τὸ παράπονο τὸ πιὸ ἀνθρώπινο ποὺ θὰ σαλεύῃ πάντα σπασμωδικὰ τὰ χεῖλη καὶ τοῦ ποιητὴ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, δισσὸ θὰ ὑπάρχῃ ποίηση καὶ ἀνθρώπτη. Ἀλλὰ ἐσο ν' ἀράξῃ στὸν τελειωτικὸ τοῦτο στίχο, τί φαξίματα, σχεδὸν ἀνώφελα, μὲ τυφλοῦ χέρια, στὰ κελλιὰ μέσα τοῦ ἄψυχου μοναστηρίου του ποὺ εἰναι τὸ κεφάλι, καθὼς εἰκονικὰ τὸ λέει. Ὁ ποιητὴς τὰ κλεῖ τὰ μάτια του στὸν ἔξωτερικὸ τὸν κόσμο ποὺ εἰναι δὲ κόσμος του καὶ ή̄ χαρά του. Πῶς ἀγωνίζεται στὸ μακροδούτι ποὺ κάνει στὴν μαύρη θάλασσα τῆς ἐνθύμησης νὰ πιάσῃ κάτι στὰ χέρια του! Τοῦ κάκου! Τοῦ φεύγουν δλα, καθὼς τὸ φάντασμα τῆς Κυρὶ Φροσύνης ἀπὸ τὰ χέρια του Τεπελενλῆ. Γιατὶ ὁ ποιητὴς μᾶς θυμίζει μὲ τοὺς στίχους τούτους τὴν νεανικὴ τεχνοτροπία τῆς Κυρὶ Φροσύνης μὲ τὴν ἀσιατικὴ σπατάλη τῶν μεταφορῶν ποὺ ἀσύμμετρα καὶ φανταχτερὰ συνεργάζονται κι^ν ἀνακατώνονται, χωρὶς νὰ προφταίνουμε καν γὰρ δοκιμάσουμε καὶ μεῖς ἀπὸ τὸ γοργοπέρασμά τους. Τὸ μέτωπο εἰναι οὐρανός, κι^ν ἔπειτα πύργος, κι^ν ἔπειτα πλάκα ρήγισμένη τοῦ μοναστηρίου κι^ν ἔπειτα τάφος. Ἀλλὰ Βαλαωρίτης καὶ κλεισμένα μάτια δὲν ταιριάζουνε. Βαλαωρίτης καὶ μάτια γυρισμένα ἀποκλειστικὰ πρὸς τὸν κόσμο τὸν ἔξωτερικὸ εἰναι κάτι ἀφύσικο. Σὰ νὰ μὴ στέκεται στὸ χαρακτηρὰ καὶ στὸν προσαρισμὸ τῆς τέχνης του νὰ παραστρατίζῃ σὲ ρεμδασμούς καὶ ν' ἀργοπορῇ στὰ παράπονα τῆς ἀτομικῆς ζωῆς. "Οσο κι^ν ἀν ἔπαθε, κι^ν ὅτι κι^ν ἀν ἔπαθε στὴν ζωή του, σὰ νὰ μὴν ἔχῃ, σὰν νὰ μὴ θέλῃ τίποτε σημαντικὸ γιὰ τὴν ζωή του νὰ μᾶς ξεμυστηρευτῇ. Γιὰ τοῦτο πόσο διαφέρουν οἱ ἀμέσως παρακάτω στίχοι, δπου τ' ἀνοίγει τὰ μάτια του δὲ ποιητὴς, τὸ ξαναβλέπει μπροστά του τὸ ξερριζωμένο δέντρο, καὶ μαζὶ μ' αὐτὸ τίς ώραιες λεπτομέρειες τῆς πραγματικῆς ζωῆς ποὺ εἰναι δὲξιος, μὲ μαστοριὰν ἀραδιαστῆς καὶ εἰκονογράφος τῆς.

"Οταν κι^ν ἐσὺ τὸ δύστυχο, χλωρὸ καὶ στολισμένο,
ἔσήκωνες μισουρανῆς τ' ἀλύγιστα κλωνάρια,
στὸν ἥσκιο σου βελάζοντας ἔτρεχε τὸ κοπάδι,
δὲ πιστικὸς χαρούμενος σ' ἀγάπαιε σὰν πατέρα,
κῆρες γοιὲς πανδόφανες καὶ ξετραχηλισμένες
σοῦ παιῶναν τάντιρρίμματα ὥσὰν ἐλεημοσύνη,
κι^ν ὅταν τὰ δίγκναν στὴ φωτιὰ κι^ν ὅλόγυρα στὰ θράκια
μὲ τὸ φτωχὸ προσάναμμα τὴν νήστεια ἀποκοιμοῦσαν,

τότε σ^ο εύχολογούσανε κι^ν ἔλέγαν στὴν Παρθένο
νὰ σου στοιχειώνῃ τὰ κλαδιά, νὰ σου χαρίζῃ χούνια....

Ο ποιητής δὲ σταματᾷ ἐδῶ τὸ συνθετικὸ τοῦτο πόλημα. Ξαναγυρίζει στὴ μελαγχολία του. "Ομως τώρα ή μελαγχολία του ἀπὸ τὸ δραμα τῆς δλόστερης, τῆς ὑπέρτατης στιγμῆς ποὺ μᾶς κλεῖ τὰ μάτια μιὰ γιὰ πάντα γιὰ τὸ ἀγύριστο ταξίδι, ή μελαγχολία του ἀρρενωπή ἀρμονίζεται ἀπροσδόκητα μὲ τὴν πατριδολάτρισσα λειεντιὰ τῆς βαλανωρίτικης τέχνης.

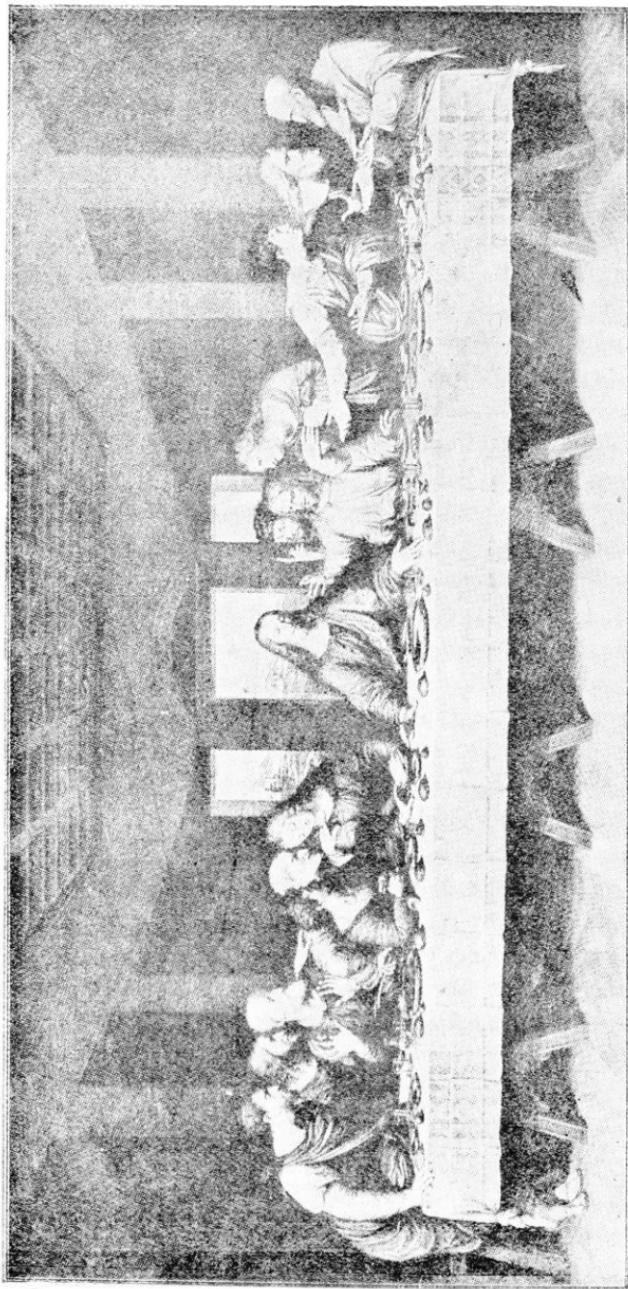
Πλάστη μεγαλοδύναμε ! Σπλαχνίσου με τὴν ὥρα ποὺ θάρση δ Χάρος νὰ μὲ βρῆ, καὶ πρὸιν σβηστῇ τὸ φῶς μου, στεῖλε μου πάλι νὰ τὰ ίδω μ^ο ὅλη τὴν δμορφιά τους τῆς νιότης μου τὰ δνείρατα ! "Αφες τα νὰ φρούσουν τὰ διδοκάλλια τῆς αὐγῆς, καὶ στὸ προσκέφαλό μου νἀρθουν νὰ μὲ διαντίσουνε χτυπώντας τὰ φτερούγια μὲ πάχνη ἀπὸ τὸν Κίσσαβο.

Ο ποιητής, ἀνήλικο παιδάκι, πόσες φορὲς—δ ἵδιος μᾶς τὸ εἰπε—ξανοίγοντας ἀπὸ μακριὰ τὴν καταχνιὰ τοῦ Πίνδου, τὴν ἔπαιρνε γιὰ καπνὸ τουφεκιοῦ «καὶ πρόσμενε ν' ἀκούσῃ τὴ βοή του». Αὐτὸς δ βουνόθρεψτος καὶ μὲ τοῦ βουνοῦ τὸν δγκο ξεχωρίζοντας ἀπὸ τὶς ζωές τοῦ μαραζάρη κάμπου γύρω του πολεμόχαρος ράχψιδες προσμένει τὰ δνείρατα τῆς νιότης του—φανερὸ πῶς εἶναι τὰ μεγάλα δνείρατα τῆς μεγάλης ἑθνικῆς ἵδεας, ποὺ εἶναι τὰ κατ' ἔξοχὴν δικά του δνείρατα—κύττα προσμένει νὰ τοῦ ραντίσουν τὰ μαλλιά, μπορεῖ ἔως τότε τ' ἀσπρα του μαλλιά, μὲ τὸ ἀγίασμα ποὺ εἶναι πάχνη ἀπὸ τὸν Κίσσαβο.

Ο γέρος θὰ πεθάνῃ, καθὼς δνειρευόταν τὸ ἀνήλικο παιδί. Καὶ μήπως τὸ γιγαντόχορμο δέντρο ποὺ τὸ ξερρίζωσε ή φοβερὴ τρικυμία καὶ τὸ πάτησε δ στοιχειωμένος ήσκιος ἐνὸς ἀντρειωμένου, μήπως δὲν εἶναι τὸ σύμβολο τῆς ζωῆς τῆς ἵδιας τοῦ ποιητὴ ποὺ ἔζησε μὲ τὰ φαντάσματα τῶν ἀρματολῶν καὶ τῶν τουρκομάχων, δο ποὺ τὸ φέραν μιὰ ὥρα ἀρχύτερα τὸ τέλος του οἱ ήσκιοι τῶν ἀντρειωμένων, τὸ πάθος του καὶ ή μανία του; Ο ἵδιος μᾶς τὸ προείπε σ^ο ἔνα στίχο του :

"Έχω γιὰ σέ, πατρίδα μου, στὰ σπλάχνα χαλασμό!

1914.

‘Ο Μυστικὸς Δεῖπνος.
(Τοῦ Λεοντίδου Νρὰ Βίντσι).

Η ψυχή τοῦ Χριστοῦ.

(ἐπάνω στον «Μυστικό Δεῖπνο» τοῦ Ντά Βίντσι).

Αριστοτέλους Π. Κουρτίδου.

Τις ἡμέρες τῆς Μεγάλης Ἐβδομάδος, ἀκούοντας τὸ Εὐαγγέλιο γιὰ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο, διέπομε νὰ προβάλῃ ἐμπρός μιᾶς μιὰ τοιχογραφία: τὸ ἔξαιρετικὸ ἀριστούργημα ἑνὸς ἔξαιρετικοῦ καλλιτέχνη, τοῦ Ντά Βίντσι ποὺ καμωμένο γιὰ τοὺς καλόγερους ἑνὸς μοναστηριοῦ Δομινικάνων, ἀψηφώντας δόγματα κι ἐθνικότητες, ἔγινε ἡ παγκόσμια ζωγραφικὴ ἀπεικόνιση τοῦ προλόγου τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, αἰώνιο ὅστις καὶ τοῦτο.

Ο Λεονάρδος Ντά Βίντσι!

Ἡ ἀπίστευτη αὐτὴ μεγαλοφυῖα, ποὺ τὰ ἥξερε ὅλα, τὰ ἐμάντευε ὅλα, ποὺ προεῖδε τὴν ἀεροπορία,—ἀπὸ τὰ 1490,—ποὺ ἐφαντάσθη τὰ σημερινὰ τάγκες, (τὸ ὑπόμνημά του τὰ χαρακτηρίζει: ὅρματα τόσο θωρακισμένα μὲ κανόνια ποὺ συντρίβουν τὸν ἐχθρὸν καὶ πίσω τους προσχωρεῖ ἀκίνδυνα τὸ πεζικό), ποὺ ἀνοιγε διώρυχες καὶ πρότεινε νὰ κεθεμελιώσῃ καὶ νὰ μεταφέρῃ μιὰ ὀλόκληρη ἐκκλησία τῆς Φλωρεντίας χωρὶς νὰ τὴν χαλάσῃ, ποὺ συγκράτησε καὶ διαφύλαξε γιὰ τὴν αἰωνιότητα τὸ αἰνίγματικὸ χαμόγελο τῆς Τζοκόντας, μόνο αὐτὴ ἡ μεγαλοφυῖα ἡταν ἴκανη νὰ ἐμπνευσθῇ καὶ δῶ κάτι ξεχωριστὸ καὶ θυμαστό καὶ ζωγράφισε τὸ Cenacelo degli Apostoli.

Γιὰ νὰ μποῦμε μέσα στὸ νόγμον τοῦ ἔργου καὶ ἀπὸ τεχνικὴ καὶ ἀπὸ ἐκφραστικὴ ἀποφῆ, πρέπει νὰ ξέρωμε τὸ μέρος ὅπου τὸ ζωγράφισε. Μέσα σὲ μιὰ τραπέζα μοναστηριοῦ (τῆς Santa Maria delle Grazie), τί πιὸ ταιριαχτὸ μποροῦσε νὰ ζωγραφιστῇ ἀπὸ τὸ κρυφὸ ἀποχαιρετιστήριο δεῖπνο τοῦ Θεανθρώπου, μὲ τὴν μυστικὴ ἱερότητά του; Ο Γκαΐτε ἐπρόφτασε νὰ τὸ ιδῇ σχεδὸν ἀπείραχτο στὸ κοινοβιακὸ αὐτὸν ἑστιατόριο.

Αντίκρυ στὴν εἰσοδο, στὴν στενὴ πλευρά, στὸ έδαφος τῆς στενόμακρης σάλας, ἡταν τὸ τραπέζι τοῦ ἡγούμενου, στὶς δυο μεγάλες πλευρὲς τὰ τραπέζια τῶν μοναχῶν, δλα ἔνα σκαλὶ Φηλόστερα ἀπὸ τὸ πάτωμα: κι ὅποιος ἐμπικινε, στρέφοντας πίσω τὸ κεφάλι, ἔθλεπε στὸν ἄλλο στενὸ τοῖχο, ἔνα τέταρτο τραπέζι, ὅπου δειπνοῦσε δ Ἡριστὸς μὲ τοὺς Ἀποστόλους, σὰν γὰ ἡταν κι αὐτὸι τῆς συντροφιᾶς τοῦ μοναστηριοῦ. Όρατο κι ἐπιβλητικὸ θάταν τὸ θέαμα, διαν τὴν ὥρα τοῦ δείπνου, δ Ἡριστὸς καὶ δ ἡγούμενος ἀντίκρυς αν δ ἔνας τὸν

ἄλλο, κι^ν οἱ καλόγεροι ἔνοιωθαι τὸν ἑαυτό τους ἀνάμεσα σιγὴ θεῖα καὶ στὴν καλογερικὴν ἵεραρχία. Γι^ν αὐτὸ δι μεγάλος τεχνίτης γιὰ πρότυπο πήρε τὰ καλογερικὰ τραπέζια. Εἶναι βέβαιο πώς τὸ τραπέζιομάντηλο μὲ τὶς δίπλες του, τὶς κεντημένες λωρίδες καὶ τοὺς κρεμασμένους κόρμπους ἐδηγήκε ἀπὸ τὴν ἀποθήκη τοῦ μοναστηρίου[·] πιατέλεις, πιάτα, ποτήρια, ἀλατιέρες, ηταν τὰ ἔδια τῶν καλογέρων.

Σὲ τέτοιο περιβάλλον δι καλλιτέχνης, ποὺ ζητοῦσε τὴν διμορφιὰ στὴν ἀλήθεια, δὲν μποροῦσε νὰ ντύσῃ τὰ πρόσωπά του μὲ ξενικὰ καὶ παλαικὰ ρύση. "Ἐπρεπε ὅλα νὰ πλησιάσουν στὸ κοντινό, στὸ πραγματικό. Οἱ Ἀπόστολοι ἔπρεπε νὰ γίνουν σύγχρονοι μὲ τοὺς μοναχούς. "Ο Χριστὸς ἔπρεπε νὰ καθίσῃ στὸ δεῖπνο σὸν νάταν καλεσμένος ἀπὸ τοὺς Δομινικάνους. Αὐτὸ ἀπαιτοῦσε δι συντονισμός· κάθε ἄλλο θὰ ξέσχιζε σὰν παραφωνία τὴν αἰσθητικὴν ἐντύπωση.

"Ο ζωγράφος εἶχε κι^ν ἄλλη δυσκολία νὰ νικήσῃ. "Εμοιαζε μὲ τὸν ποιητὴ ποὺ πρέπει νὰ σφίξῃ τὴν ἔμπνευσή του στὴ στενὴ φόρμα ἐνὸς σονέτου ή νὰ δημιουργήσῃ πάνω σὲ παραγγελμένες ρίμες. Ο στενὸς τοῖχος τῆς τραπεζικρίας εἶχε ύψος δέκα ποδιῶν καὶ μάκρος εἴκοσι ὅκτω ποδιῶν. Σ^η αὐτὸ τὸ στενόμακρο τοίχωμα ἔπρεπε νὰ τοποθετηθῇ τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο. Αὐτὸ τὸ ἐμπόδιο δι Ντὰ Βίντοι τὸ ἔκαμε θρίαμβο, τὴν ἀνάγκη, ἀριστοτεχνία πρωτοτυπίας. "Ολοι ξέρομε πώς ή ψυχικὴ ἔκφραση ἀνήκει στὸ ἐπάνω μέρος τοῦ κορμοῦ[·] τὰ πόδια εἶναι περιττά. "Επλασε λοιπὸν ἔγδεκα μισὰ κορμιά, ποὺ τὶς κνηῆμες τους τὶς σκεπάζει τὸ τραπέζιο καὶ τὸ τραπεζιομάντηλο.

"Αλλὰ ή ἔκφραση τῶν δεκατριῶν αὐτῶν προσώπων δὲν εἶναι οὔτε στὰ μάτια, οὔτε στὸ στόμα, οὔτε στὶς πτυχὲς τοῦ μετώπου, οὔτε καὶ στὶς ρινοχειλικὲς μεταβολές, ὅπως στὰ ἄλλα ἔργα[·] εἶναι στὰ χέρια. Τὰ χέρια μιλοῦν. Τὸ τόλμημα αὐτὸ μόνο ἔνας μησημβρινὸς μποροῦσε νὰ τολμήσῃ. Στοὺς μεσημβρινοὺς λκούς όλο τὸ κορμὸν παίρνει μέρος στὴν ἔκφραση. Τὸ καταλαβάνει ἀμέσως ὅποιος ἀπὸ βορεινὲς χώρες ἐπέρεσε στὴν Ἰταλία. Αὐτὸ ηταν ἀνέκαθεν. "Ο Λέοντης ἀπορεῖ μὲ τὸ πλήθος καὶ τὴν ποικιλία τῶν χειρονομιῶν τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ῥητόρων. "Ένας ἄλλος μεσημβρινός, δι Montaigne, ὀγδόντα χρόνια ὑστερα ἀπὸ τὸ Ντὰ Βίντοι ἀπαριθμοῦσε πόσο πλήθος πράγματα μποροῦμε νὰ ποῦμε μὲ τὸ χέρι. «Μὲ τὸ χέρι!» ἔγραφε, «ζητοῦμε, παρακαλοῦμε, προσκαλοῦμε, διώχνομε, φοβερίζομε, ρωτοῦμε, θαυμάζομε, ἐνθαρρύνομε, ἀποτρέπομε, ἀποδοκιμάζομε, ἐμποδίζομε, παραδεχόμαστε, ἀρνιούμαστε, προ-

καλούμε, βρίζομε, βεβαιώνομε, άμφιβόλλομε, άπορούμε, διστάζομε, δισπιστούμε, φρούμαστε, τρομάζομε, πληρώνομε, καὶ τί ὅχι ἀκόμη; εἰς πονοῦσιν προσθέτει δὲ ἔξυπνος δοκιμαστήρχος. 'Ο Taine, στὴν «Φιλοσοφία τῆς τέχνης στὶς Κάτω Χώρες», διηγεῖται γιὰ ἕνα συμπατριώτη του, ἐμποροῦ διμερελῶν στὸ "Αμστερδαμ": «Ἄμπε μὲ ἄκουσε νὰ μιλῶ γαλλικά, ἔπειτα στὴν ἀγκαλιά μου. Δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τοὺς γιὰ τὴν ψυχρότητά τους καὶ τὴν δυσκινησία τους:—Δὲν ἔχουν αἰσθημα, ζωὴν σωστὰ γογγύλια, κύριε, σωστὰ γογγύλια!»

Τὴν ἐκφραστικὴν αὐτὴν ἰδιότητα τῶν Ἰταλῶν τὴν εἶχε παρατηρήσει καὶ δ. Γκατίτε: «"Ολο τὸ σῶμά τους ἔχει πνεῦμα, ὅλα τὰ μέλη λαβάνουν μέρος σὲ κάθε ἐκφραση τοῦ συναισθήματος, τοῦ πάθους, ὡς καὶ τῆς σκέψης ἀκόμη. Μὲ διάφορο σχηματισμὸν καὶ κίνηση τοῦ χεριοῦ, δὲ ἀνθρωπος τοῦ λαοῦ λέγει: «Δὲ μὲ νοιάζει!» «Αὐτὸς εἶναι τσαρλατᾶνος, ἔχει τὸ νοῦ σου!». «Λίγο εἶναι τὸ φωμὶ του τοῦ κακόμοιου!»

Ἡ πολύμορφη, εὐγλωττη, ἐκφραστικώτατη αὐτὴ μιμικὴ δὲν μποροῦσε νὰ ἔσεψῃ τὸ βαθύ, παρατηρητικό, βυθοσκοπικὸ μάτι τοῦ Ντά Βίνιο. Τὴν ἐπῆρε ἀπὸ τὸ δρόμο καὶ τὴν ἀνέβασε στὴν τέχνην τὸ πετράδι τὸ θαμπὸ τὸ σήκωσε ἀπὸ τὴν λάσπη καὶ τοῦδωκε τὴν λάμψη τῆς μεγαλοφυΐας. Καὶ ζωγράφισε τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο.

Στὴν μέση τοῦ τραπεζίου κάθεται δ. Χριστός· δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ κάθουνται ἀπὸ ἔξ. Ἀπόστολοι, καὶ αὐτοὶ πάλι σχηματίζουν τέσσερα συμπλέγματα τρεῖς—τρεῖς. Άλλὰ ὅλα τὰ πρόσωπα, νεανικὰ ἢ γεροντικά, ὅλες οἱ κινήσεις, εἶναι συγκεντρωμένα σὲ μιὰ ἐνότητα, σὰν ὅργανα ὀργήστρας ποὺ ἔνωνται σὲ μιὰ ἀρμονικὴ συγχορδία.

Τὸ μυστικὸ αὐτὸ τραπέζιο εἶναι δεῖπνος ἀποχαιρετισμοῦ. Θλιβερὰ προκατασθήματα πλημμυροῦν τὴν ψυχὴν ὅλων. Τὰ στέμματα εἶναι κλειστά. Ἔξαφνα δ. Διδάσκαλος, μέσα στὴν ἐπίσημη σιωπή, λέγει:

«Ἀμήν, ἀμήν, λέγω ὑμῖν ὅτι εἰς ἔξ ὑμῶν παραδώσει με».

Ἡ φράση αὐτὴ, σὰν ξαφνικὸ φύσημα καταιγίδος, ἀναταράζει τὶς ψυχές τῶν Ἀποστόλων.

Ἐκεῖνος ὅμως γέρνει ἀριστερὰ τὸ κεφάλι, ἀπαλά, καὶ κοιτάζει ἐμπρός του μὲ κατεβασμένα μάτια. Ὁλη ἡ κορμοστασιά του, ἡ κίνηση τῶν χεριῶν ἀπὸ πάνω ὡς κάτω στὰ δάκτυλα, ξαναλέγει μὲ θεία ἐγκαρτέρηση τὰ πικρὰ λόγια· καὶ ἡ σιωπή του τὰ δυναμώνει περισσότερο: «Ναι, ἔτσι εἶναι. Κάποιος ἀπὸ σᾶς θὰ μὲ παραδώσῃ!»

Κοντά στὸ Χριστό, δεξιά, κάθεται ὁ Ἰωάννης, «ὁ μαθητὴς ὃν ὁ Κύριος ἤγάπα». Μὲ τὰ ὅμορφα νεανικὰ χαρακτηριστικά του καὶ τὰ ώραια μακριὰ ἔκανθα μαλλιά ποὺ πέφτουν στοὺς ὄμους, μοιάζει μὲ κορίτσι. Βαθιὰ ταράχηθηκε ἀπὸ τὸν ἔστρωντος λόγο τοῦ Κυρίου· γέρνει δεξιὰ τὸ κεφάλι· ἔνώνει, κλειδώνει τὰ χέρια, σὲ σὲ προσευχή. Ὁ πόνος του φανερώνεται σὲ μιὰ ἀνάταση τῆς καρδιᾶς πρὸς τὸν οὐρανό. Λύτη ἡ κίνηση μᾶς ἀνοίγει τὴν ψυχή του νὰ ἴσσουμε μέσα. Δὲν είναι ὁ ἀνθρωπός τῆς ἀποφασιστικῆς ἐνεργείας· είναι ἀπὸ κείους ποὺ ὑποκύπτουν σιωπηλά στὸ ἀνώτερο θέλημα· τὸ πολὺ—πολὺ παρακαλοῦν ἀν μπορεῖ νὰ ἐμποδισθῇ τὸ κακό.

Στὸ πλάκι του κάθεται ὁ Ἰούδας μαῦρα καὶ σγουρὰ τὰ μαλλιά του, μαῦρα σὰν τοὺς σκοπούς του· αὐτὸς κρατεῖ τὸ ταμεῖον, τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τώρα σ' αὐτὸς είναι ὁ νοῦς του. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ φτάνει ώς μέσα στὴ συνείδησή του· τρομαγμένος, ἀρπάζει μὲ τὸ δεξιὸν του χέρι δρμητικὰ τὸ πουγγί· καὶ ἀναποδογυρίζει τὴν ἀλατιέρα· τὸ σφίγγει δυνατά· ἐνῷ, ἀθελα, τὸ δεξιὸν μιὰ σπασμωδικὴ κίνηση σὲ νὰ λέγῃ: «Τί λόγια είναι αὐτά; Πῶς θὰ γίνη αὐτό;»

Ο Πέτρος, στὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, τινάχτηκε ἐπάνω, ἀρπάζει μὲ τὸ δεξιὸν τὸ μαχαίρι ἀπὸ τὸ τραπέζι καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸ στηρίζεται στὸν ὄμο τοῦ Ἰωάννη, δείχνοντας τὸ Χριστὸ μὲ ἔκφραση παρακινητική: «Ρώτησε, ἀδελφέ, τὸ Διδόσκαλο, ποιός είναι ὁ κακοοῦργος ποὺ θὰ βάλῃ τὸ χέρι ἀπάνω του! Καὶ θὰ τοῦ δείξω ἐγώ!» Ἐδῶ ἔχομε τὸ ἀψύντων αἷμα· τὸν ἀνθρωπό τῆς πρώτης δρμῆς· τὸ μαχαίρι, ἀς είναι κι ἀνάποδα, μὲ ἔνα ἀστριστὸ προσθημή, ἀκουμπᾶς κι ὅλα στὰ πλευρὰ τοῦ Ἰούδα. Είναι ὁ μαθητὴς ποὺ στὶς στιγμὲς τοῦ κινδύνου ἀρπάζει τὸ ἐπλο.

Τοῦτο τὸ σύμπλεγμα, τὸ πιὸ σημαντικό, είναι τὸ πιὸ τέλειο.

Τὸ δεύτερο σύμπλεγμα ἀρχίζει μὲ τὸν Ἀνδρέα. Υψώνει ἀνοιγμένες τὶς παλάμες σὲ νὰ θέλῃ νὰ διώξῃ μακριὰ κάτι τρομερό, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ τὸ διοφέρῃ. Είναι ἡ ἔκφραση τῆς φρίκης.

Κοντά του, δὲ Ἰάκωβος ὁ νεώτερος ἀπλώνει πίσω ἀπὸ τὴν ἥικη τοῦ Ἀνδρέα τὸ ἀριστερό του χέρι· στὸν ὄμο τοῦ Πέτρου σὲ μιὰ παράλληλη κίνηση. Ἡ παλάμη καὶ ὁ δείκτης είναι ἀνοικτά· θέλει νὰ εἰπῃ: «Πέτρε, ρώτησε περισσότερα· πές μας ποιός είναι ὁ κακοοῦργος.» Ἡ κορμοστασιά του είναι ἦμερη· δὲν είναι σὰν τοῦ Πέτρου· αὐτὸς ζητεῖ πληροφορίες, ὅχι ἐκδίκηση· ζητεῖ νὰ μάθῃ, ὅχι νὰ τιμωρήσῃ.

Τὸ σύμπλεγμα αὐτὸ συμπληρώνει δὲ Βαρθολομαῖος, στὴν ἀκρη τοῦ τραπέζιοῦ. Εἶναι δὲ μόνος Ἀπόστολος ποὺ τὸν θλέπομε διλόχληρο. Σηκώθηκε, ἀκούμπησε τὰ δυό του χέρια στὸ τραπέζι καὶ προσήλωσε τὸ θλέμμα στὸν Ἰωάννη, προσέχοντας τί θὰ τοῦ πῇ δὲ Διδάσκαλος. Ἡ στάση του εἶναι ἐρωτηματική, στάση ἀνθρώπου ποὺ ἀνυπαμονεῖ νὰ μάθῃ κάτι σοβαρό, ἵσως πολὺ δυσάρεστο.

Ἄριστερά τοῦ Κύριου, η ταραχὴ γιὰ τὴν προδοσία εἶναι μεγαλύτερη. Ἰάκωβος δὲ πρεσβύτερος ρίχνει πίσω τὸ κορμί του ἀπὸ φρίκην, ἀνοίγει τοὺς βραχίονές του κι ἔχει τὸ θλέμμα ἀπλαγὲς σὰν ἔναν ποὺ θαρρεῖ πώς θλέπει μὲ τὰ μάτια μου δὲ τι φρικτὸ ἀκούσαν τὸ αὐτιά του. Γέ τοῦτο εἶναι ἀφάνταστα ἀποτρόπαιο, ὅτι ἔνας ἀπὸ τὴ συντροφιὰ τους πρόκειται νὰ προδώσῃ τὸ Διδάσκαλο.

Πίσω ἀπὸ τοὺς ὄμοιούς του σκύβει δὲ Θωμᾶς. Φαίνεται μόνο τὸ κεφάλι του καὶ τὸ δεξῖ του χέρι. Κοιτάζοντας τὸν Κύριο, μὲ τὸ δείκτη διψωμένο, ἔχει τὴν ἔκφραση ἀνθρώπου ποὺ κάτι ξέρει καὶ ζητᾷ νὰ τὸ πῇ. Εἶναι σὰ νὰ λέγῃ: «Βλέπεις Ῥαβδί; ἐγὼ τὸξερα· ἐγὼ πάντα ἔλεγχα πώς θάναι καὶ κάποιος παλιάνθρωπος ἀνάμεσά μας!»

Τρίτος στὸ σύμπλεγμα εἶναι δὲ Φίλιππος³ μιὰ γεανική, καλοκάγαθη μορφή. Σηκώθηκε, σκύβει πρὸς τὸν Κύριο, ἀκούμπαει τὰ δυό του χέρια πάνω στὸ στήθος του, σὰ νὰ λέγῃ: «Νά, Διδάσκαλε, κοίτα μέσα στὴν καρδιά μου. Τὸ ξέρεις πώς εἶναι καθαρή. Δὲν εἴμαι ἐγὼ δὲ προδότης. «Ω! Δὲν εἴμαι ἐγώ!»

Στὸ τελευταῖο σύμπλεγμα, οἱ τρεῖς Ἀπόστολοι μιλοῦν μὲ ταραχὴ γιὰ τὸ φοβερὸ ποὺ ἀκούσαν. Ὁ Ματθαῖος, συζητῶντας ζωηρὸ μὲ τοὺς δυὸ συντρόφους του, δείχνει μὲ τὰ δυό του χέρια, μὲ ἔντονη κίνηση, τὸν Κύριο⁴ αὐτὸ τὸ ἀπλωμα τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ εἶναι ἀριστοτεχνικό, γιατὶ ἔνώνει τὸ σύμπλεγμα τοῦτο μὲ τὸ ἄλλο καὶ τὸ κάνει δργανικὸ μέλος τοῦ ὅλου. Στὸ πλάγι του, δὲ Θαδδαῖος ἔκφράζει κατάπληξη, ἀμφιθολία, διπούφια⁵ ἀκούμπησε ἀνοικτὸ τὸ ἀριστερὸ χέρι πάνω στὸ τραπέζι καὶ ὑψώσει τὸ ἄλλο ἔτσι σὰ νὰ γῆθειε μὲ τὸ ἔξω τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ νὰ κτυπήσῃ τὴν ἀριστερὴ παλάμη. Αὐτὴ τὴν κίνηση τὴν θλέπομε στὸ λαό, ὅταν σὲ μιὰ συζήτηση, πάνω σ' ἔνα ἀπροσδόκητο ἐπιχείρημα, ἔνας φανερώνει τὴ δυσπιστία του λέγοντας: «Αὐτὸ δὲν γίνεται, ἀδερφέ, δὲν μπορεῖ νὰ γίνη. Τελείωσε!»

Ο Σίμων, δὲ πιὸ γέρος ἀπὸ ὅλους, κάθεται τελευταῖος στὴν ἀκρη τοῦ τραπέζιοῦ καὶ τὸν θλέπομε διλόχληρο. Πρόσωπο καὶ κίνηση τῶν χεριῶν δείχνουν πώς εἶναι θαθιὰ λυπημένος⁶ ἀλλὰ δὲν

τὸν συγκλονίζει ἡ φρίκη· εἰν̄ ἀπ̄ ἔκεινους ποὺ δέχονται παθητικὰ τὰ κτυπήματα, ποὺ ὑποτάσσονται στὸ μοιραῖο, ἀνίκανοι νὰ σφαιρώσουν σφιχτὰ τὸ γρόθο γῑ ἀντίσταση.

‘Ο Μυστικὸς Δεῖπνος εἶχε τὴν τραγικὴ τύχη τῶν ἔξαιρετικὰ ὠραίων πραγμάτων. Λὲς κάποια χαιρέκακη δύναμη τὸν παραμόνευε. ‘Η Φύση, ἡ Καιρὸς ἡ «ἔργων ἐχθρός», τὸ χῦμα, τὸ νερό, στρατιώτικὰ περάσματα, ἐπιδιορθίματα, οἱ καλόγεροι, καὶ, τὸ πιὸ ἀνέλπιστο ἀπ̄ ὅλα, αὐτὸς ὁ Ἰδιος ὁ καλλιτέχνης συνώμοσαν νὰ τὸ καταστρέψουν. ‘Ο τοίχος συνέρευε μὲ τὴν κουζίνα καὶ ἤταν ἀσχημα θεμελιωμένος’ ἡ τραπεζαρία χαμηλή, γέμιζε σὲ κάθε πλημμύρα, καὶ τὸ νερό πότιζε τοὺς τοίχους· ἀργότερα ἡ κτηνωδία τῶν καλογέρων ἀνοίξε καὶ μιὰ πόρτα κατάκαρδα στὴν τοιχογραφία, κῑ ἡ θεοβήλωση ἄγγιξε τὸν ἴδιο τὸ Χριστό.

‘Ο Ντά Βίντσι ἐννιὰ χρόνια σωστὰ παιδεύτηκε γιὰ τὸ Μυστικό του Δεῖπνο. Αὐτὸς ποὺ σὰν τὸν παλιὸ Ρόδιο Πρωτογένη δούλευε καὶ ξαναδούλευε τὸ ἔργο του, πάντα δυσκερεστημένος, συχνὰ πετῶντας τὸ πινέλο καὶ πάλι· ἀδράχγοντάς το σὰν ὅπλο γιὰ νὰ πολεμήσῃ μὲ τὸν Καιρό, σὰν τὸ Διγενῆ μὲ τὸ Χάρο, αὐτὸς καταδίκασε τὸ ἔργο του σὲ θάνατο. Τεχνικὲς ἔρευνες ἀπέδειξαν πώς τὸ χρωματικὸ διλυκὸ τοῦ ζωγράφου ἤταν ἔνα μῆγμα ἀπὸ μαστίχα, κερί, ζωσὶ καὶ πίσσα, πού, ὅμοια μὲ τοὺς παλιοὺς “Ελληνας ζωγράφους τῆς ἐγκαυστικῆς, τὰ ἔλειωσε, τὰ ἀπλωσε, τὰ ἔνωσε, τὰ διαβάθμισε μὲ ἔνα ζεστὸ οἴδερο, σὰν τὸ ἀρχαῖο καυτήριο, τὸ κέστρο. ‘Υστερά ἔσυρε ἐπάνω στὴν εἰκόνα, σὰν θερνίκι, ἔνα λεπτὸ στρῶμα λαδιοῦ. Τοῦτο ζωήρεψε τὰ χρώματα καὶ τὰ προφύλακε κάμποσα χρόνια. ‘Αμα δημως, μὲ τὸν καιρό, ξεράθηκε τὸ λάδι, τότε ἀρχίσαν τὰ χρώματα νὰ διαγίζουν, καὶ, μὲ τὴν ἐπιδρομὴ τῆς θυγατρίας ποὺ ἔφερνε τὴν μούχλα, σιγὰ σιγὰ ἀδυνάτισαν καὶ σὲ πολλὰ μέρη ἔξαφανίστηκαν.

Καὶ ὑστερὰ ἄλλες, πολλές, ἀπίστευτες περιπέτειες κατάτρεψαν χρόνια καὶ χρόνια τὸ ἔξοχο ἀριστούργημα. ‘Ἐγινε κῑ αὐτὸς συντρίμμι κῑ ἀπόκτηγε τὴ θλιβερὴ δμορφιὰ τῶν ἔρειπίων. ‘Αλλὰ τὰ ἔρειπια τῶν μεγάλων πραγμάτων ἀσκοῦν μιὰ μαγικὴ ὑποβολὴ στὴν ψυχὴ μας· στὶς μάτια μας δείχνουν τὰ τραύματά τους, ἀλλὰ προχωρῶντας πέρα ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις, ξυπνοῦν τὸν καλλιτέχνη ποὺ ζῇ μέσα μας, μας κάνουν δημιουργούς καὶ συμπληρώνομε τὸ ἔργο στὴν πρώτη, στὴν ἀφάνταστη δμορφιά του.

"Ετοι καὶ στὸ Μυστικὸ Δεῖπνο τοῦ Ντὰ Βίντσι. "Ας ξεθώριασῃ τὰ χρώματά του. Τόν βλέπομε ἀκατάλυτο, αἰώνιο ἐμπρός μας. Τὴ δραματικὴ πνοή ποὺ τὸν ζωγτάνεψε, ἀκόμη τὰ νοιώθομε στὸ πρόσωπό μας. Δὲν ἔχει τίποτε μὲ τὴν παράδοση καὶ τὴν ῥουτίνα, μὲ τὴν γῆσυχη συναναστροφὴ τῶν ὄγίων τῶν ἄλλων ζωγράφων. Ἐδῶ μέσα είναι συμπυκνωμένη μιὰ θύελλα ψυχική. Ἡ ἀμφιθολία, ἡ ἀβεβιτήση, ἡ ντροπή, ἡ ἐγκαρπτέρηση, ἡ δυσπιστία, ἡ ἀγανάκτηση, ἡ φρίκη, ἡ δρμὴ γιὰ ἐκδίκηση γεμίζουν μὲ τὸν ἡλεκτρισμό τους τὴν ἀτμοσφαῖρα. Κι^ν ὅλα αὐτὰ τὰ κατώρθωσε δικαλλιτέχνης μὲ τί; μὲ ἔνα ἐκφραστικὸ μέσο σχεδὸν λησμονημένο, περιφρονημένο: τὸ χέρι. Λένε γιὰ τοὺς τυφλοὺς πώς ἔχουν τὰ μάτια τους στὰ δάκτυλά τους ἑδῶ οἱ Ἀπόστολοι ἔχουν στὰ χέρια τους τὴν φωνή τους. Ὁ σοφὸς Γερμανὸς ἀνθρωπολόγος Κάρολος Κάρους, στὴν περίεργη «Συμβολικὴ τοῦ ἀνθρώπινου κορμοῦ», ξεχωρίζει τέσσερες κατηγορίες χέρια: χέρια στοιχειώδη—ζωώδη, χέρια κινητήρια, χέρια λεπτοσπιτικά, ἡ εὐαίσθητικὰ σὰν τὰ γυναικεῖα, καὶ χέρια ψυχικά. Ψυχικὰ χέρια εἰν^τ αὐτὰ ἑδῶ, ποὺ ἀνοίγουν τὴν ψυχὴν καὶ δείχνουν τὸ βυθό της. Λέν τὴ συγκίνησή τους σ^τ ὅλη τὴν ψυχικὴ σκάλα, ἀπὸ τὸ ψιθύρισμα τοῦ πόνου ὧς τὸ ξέσπασμα τοῦ σπαραγμοῦ. Κι^ν ὅπως δικαλλιτέχνης βρῆκε στοὺς δρόμους, στὰ χέρια τοῦ λαοῦ, τὸ ἐκφραστικὸ δλικό του, φαντάζομαι τὸ Μυστικὸ Δεῖπνο σὰ μιὰ μεγάλη Συμφωνία ἐμπνευσμένη ἀπὸ λαϊκὰ μοτίβα, μὲ τόνους μελῳδικοὺς γεμάτους δάκρυα καὶ πίστη, μιὰ πολύφθοιγγη καταγυκτικὴ ἀρμονία ποὺ γὰ κλαίη συγκρατημένα ἡ φωναχτά, ποὺ νᾶχη μέσα της καὶ στεναγμὸ καὶ βογγητὸ καὶ πνιγμένο λυγμὸ καὶ σιωπηλὸ θρῆγο καὶ δλοφυρμὸ καὶ κραυγὴ φρίκης, κι^ν ὅλα αὐτὰ γ^ν ἀνεδαίνουν εὐλαβητικὰ ψηλά, ὅλο πιὸ ψηλά, ὧς τὴν αἰθέρια γαλήνη τοῦ Θεαγθρώπου!

1927.

10. ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ.

Γνῶμαι.

Άδαμαντίου Κοραῆ.

Τὸ περισσότερον μέρος τῶν καταδικαζομένων ἀπὸ τοὺς νόμους κολάζονται, διότι δὲν ἐφρόντισαν νὰ χαλιγώσωσι: τὰ πάθη εἰς

τὴν νεαρὰν αὐτῶν ἡλικίαν. Κακός ἀνθρωπὸς δὲν γίνεται κανένας εἰς μίαν στιγμὴν χρόνου, καὶ τὰ πάθη δὲν εἶναι κατ' ἀρχὰς, πλὴν μικροὶ σπινθῆρες. "Οταν δὲ λόγος τὰ κυθερνῷ γίνονται φῶς, τὸ δποῖον λάμπει εἰς ὅλας τὰς πράξεις τοῦ νέου καὶ διαδίδεται εἰς ὅλην του τὴν πατρίδα. "Οταν ἀφεθῶσιν νὰ φέρωνται χωρίς χαλινόν, ἀνάπτουσι πυρκαϊκὸν ὀλεθρίαν, τὴν δποίαν νὰ σβέσῃ ἄλλο τι πλέον δὲν δύναται παρὰ τὰς ποινὰς τῶν γόμων.

"Ο πλοῦτος τῶν ἐπιστημῶν ἔμοιάζει τὸν πλοῦτον τοῦ χρυσοῦ. Ὡς ἔθνος πλούσιον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὥστι ἔκεινο, τὸ δποῖον ἔχει διακοσίους, τριακοσίους, ἢ καὶ τετρακοσίους μὲ θησαυροὺς μεγάλους, οἱ δὲ λοιποὶ ἀποθηγόσκουσι τῆς πείνης, ἀλλ' ἔκεινο, εἰς τὸ δποῖον τὸ χρυσὸν εἶναι μοιρασμένον εἰς χειρας πολλάς, ἀναλόγως μὲ τὸ ἐπάγγελμα καὶ μὲ τὴν κατάστασιν τοῦ καθενὸς πολίτου, οὕτω καὶ ἔθνος φωτισμένον δὲν ἥμπορει νὰ δνομασθῇ τὸ ἔθνος, εἰς τὸ δποῖον εὑρίσκονται διακόσιοι ἢ τριακόσιοι σοφώτεροι ἄνδρες, ἀπὸ δὲ τοὺς λοιποὺς οἱ περισσότεροι δὲν ἥξενται μήτε νὰ γράψωσι μήτε νὰ ἀναγνώσωσι μίαν ἐπιστολὴν, ἀλλ' ἔκεινο, εἰς τὸ δποῖον τὰ φῶτα εἶναι σκορπισμένα εἰς ὅλους τοὺς πολίτας κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς καταστάσεως, εἰς τὴν δποίαν δὲ καθεὶς εὑρίσκεται. "Ολοὶ ἐπιστήμονες νὰ γενῶσι δὲν εἶναι δυνατόν, καί, ἀν τὸ δυνατόν, δὲν ἥτο φρόνιμον πρᾶγμα. "Οστις θέλει νὰ μείνῃ γυμνὸς καὶ ἔξυπλοτος, ἀξὶ διδάξῃ τὰ μαθηματικὰ εἰς ὅλους τοὺς ῥάπτας καὶ διοδηγματοποιούς. "Αλλ' Ἐμως ὅλοι χρεωστοῦν νὰ γράψωσι καὶ νὰ ἀναγνώσκωσι τὴν γλῶσσαν, τὴν δποίαν ἐδύζαν μὲ τὸ μητρικόν των γάλα.

"Η φροντὶς τῆς δυσίας εἶναι τὸ πρῶτον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἡ θέσις ὅλων τῶν καθηκόντων. "Η ἀρετὴ δὲν στέκει εἰς τὴν θεωρίαν, ἀλλ' εἰς τὴν πρᾶξιν· καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ καταικῇ εἰς ἀσθενεῖς σῶμα, δμοιάζει τὸν τεχνίτην, οστις μὲ ὅλην του τὴν ἐμπειρίαν ἐμποδίζεται εἰς τὸ ἐργάχειρόν του, ἢ διότι τοῦ λείπουσι τὰ χρειαζόμενα ἐργαλεῖα, ἢ διότι εἶναι κατιωμένα καὶ παλαιά.

"Ολη πάντων ἥμων ἀπὸ πρώτης γενέσεως μέχρι τελευτῆς ἡ ζωὴ ἄλλο δὲν εἶναι, πλὴν ποτήριον συγκερασμένον ἀπὸ λυπηρὰ καὶ χαριδόσυνα· καὶ ἡ σύγκρασις αὕτη εἶναι ἔργον τῆς Προνοίας, διὰ νὰ μὴν ἀηδιάζωμεν ἀπὸ τὸ μέλι τῶν χαρμοσύνων, μηδὲ νὰ

ἀγανακτῶμεν πάλιν ἀπὸ τὴν πικρίαν τῶν λυπηρῶν, ἀλλὰ νὰ κρατῶμεθα πάντοτε εἰς τὸ μέσον, τὸ ὅποιον διακρίνει τοὺς ἀλγηθεῖς ἄνδρας ἀπὸ τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους.

1800—1832.

Η Αθήνα.

I. Ψυχάρη.

Εἰσαγωγή. Τὸ τεμάχιον εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ ἓνα κεφάλαιον τοῦ Ταξιδιοῦ τοῦ συγγραφέως, τὸ ὅποιον ἐπιγράφεται Οἱ ἀρχαῖοι. Τὸ βιβλίον του αὐτὸν δ. Ψ. ἔγραψε τὸ 1886, ἔδημοσίευσε δὲ τὸ 1888. Εἰς αὐτὸν περιγράφει ἓντα ταξίδι του ἀπὸ τὸ Παρίσιο εἰς τὴν Ἀιατολήν, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατ' ὁρχάς, ἐπειτα δὲ εἰς τὴν Ἰδιαιτέραν του πατρίδα τὴν Χίον, καὶ τέλος εἰς τὰς Ἀθήνας. Μὲ τὸ ἔργον του αὐτό, τὸ δρόποιον εἶναι κατὰ μέρας πολεμικὴ ἐναντίον τῆς καθαρευούσης γλώσσης, προσεπάθησε δ. Ψ. ν^ο ἀποδείηη ὅτι ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, τὴν δρόποιαν πρῶτος αὐτός, (ὅς λέγει εἰς ἓνα κεφάλαιον τοῦ βιβλίου), ἔγραψε ὥραῖς καὶ σωστά, εἶναι γλῶσσα πλουσία, μὲ λέξεις πολυαριθμους καὶ ὠραιοτάτας, ὡρισμένην γραμματικὴν καὶ σύνταξιν, δυναμένη νὰ ἐκφράσῃ τὰς λεπτοτέρας ἰδέας καὶ τὰ δυσκολώτερα νοήματα, καὶ ἐπομένως ἀξία νὰ γίνη ἡ μοναδικὴ ἐθνικὴ γλῶσσα, καὶ εἰς τὸν πεζὸν ἀκόμη λόγον.

Δὲ μὲ μέλει τώρα νὰ πεθάνω! Μοῦ φτάνει ἡ ζωὴ, ἀφοῦ εἶδα τὴν Ἀθήνα. Ἐδῶ γεννήθηκε ὁ κόσμος. Ἐδῶ καὶ στὴν Ρώμη μορφώθηκε ἡ Ἐδρώπη. Μικρὸς τόπος καὶ γέμισε τὴν γῆς. Ἀπὸ δῶ μᾶς ἦρθανε καὶ νοῦς καὶ σκέψη καὶ ἴδεες. Ἀφτὴ μᾶς ἔκαμε ἀθρώπους. Ἀθήνα τῇ λένε, καὶ ποτὲς ὅγοιμα στὸν κόσμο, μὲ τόσο λίγες συλλαβέες, δὲ σήμιανε τόσα. Φτάνει τογομά της νὰ πῆῃ καὶ τὰ λέσια. Μὲ σέδας τὸ χῶμα της νὰ πατήσῃς, ἐσὺ ποὺ ἔρχεσαι σὲ τέτοια χώρα, τὸν οὐρανὸν ποὺ βλέπεις, τὸνὲ βλέπανε καὶ τότες οἱ μεγάλοι· τὸν ὅρίζοντα ποὺ κοιτάζεις μὲ τόση χαρά, τὸν κοιτάζανε τὰ μάτια τους κάθε μέρα. Μέσα σ' ἀφτὴ τὴν ἀτμοσφαίρα γεννιδάτανε οἱ φωτερὲς ἴδεες, βγαίνανε ποίηση καὶ φιλοσοφία. Ὅταν ἀγεδαίνανε οἱ γενναῖοι στὴν Ἀκρόπολη ἀπάνω, τὴν ἴδια θάλασσα θωραύσανε ποὺ θωρεῖς τώρα καὶ σύ.

Μὲ πόση χάρη, μὲ πόση νοστιμάδα ἀράδιασε γὴ φύση τὶς κορφοῦλες καὶ τὰ διουναράκια ποὺ διλέπεις γῦρο στὴν Ἀθήνα! Τί ώραια, τί χαδεφτικὰ μορφὴ κατώρθωσε νὰ τοὺς δώσῃ! Μὲ τί γλύκα, μὲ πόση ἀγάπη ζουγγράφισε κάθε γραμμή! Μὲ πόσο δρυθμὸς καὶ μέτρο, μὲ πόση ἀρμονία σκάλισε τὴ γίς, ἔστρωσε τὰ περιγιάλια καὶ στρογγύλωσε τοὺς γιαλούς! Στόλισε τὴν Ἀθήνα μὲ τὶς πιὸ χαριτωμένες, μὲ τὶς πιὸ ἀπαλές της διμορφιές. Τὴν ἔκαμε μὲ πόθος καὶ χαρά, τὴ συγύρισε σὰν παιδί της. Ὁλα τάχει ταιριασμένα: ἐδῶ τάριστουργήματα τῆς τέχνης φαίνουνται σὰ νὰ δρήκανε ἀπὸ τὸ χῶμα, σὰ νὰ εἰναι τοῦ τόπου γεννήματα, ἀφοῦ καὶ τὰ πλάσματα τῆς φύσης ἔχουνε τόση φαιδρότητα καὶ τέχνη.

Αἰώνια χώρα θὰ μείνῃς—καὶ μὴ σὲ μέλη! Μπορεῖ νὰ σὲ καταπατήσουνε οἱ βαρδάροι, μπορεῖ τὰ σκυλιά στὸν Παρθενώνα σου νὰ χυθοῦνε. "Ησυχη νὰ είσαι! Θὰ καταστραφοῦνε τὰ σκυλιά καὶ θὰ χαθοῦνε οἱ βαρδάροι" μιὰ μέρα θὰ δέρνουνται καὶ θὰ κλαίνε γιὰ τὴν τόση τους τόλμη. "Εσύ πάντα θὰ θυσιλέησῃς: ἐσύ θὰ στέκεσαι παντοτινά, γιατὶ ἔσενα πάντα σὲ κοιτάζεις ἡ γλαφκομάτα μεγάλη Θεά, γιατὶ ἔσενα πάντα σὲ προσέχει τὸ πελώριο μάτι τοῦ Δία!

"Ἐδῶ ζούσε λαὸς μοναδικὸς στὴν Ἰσταρία. "Αλλος δὲ θὰ δρεθῇ ποὺ νὰ τοῦ μοιάξῃ: μποροῦμε νὰ τῷχουμε κάφκημα καὶ δόξα, μόλιον ὅτι καὶ μεῖς δὲ θὰ τοῦ μοιάξουμε ποτές. Ὁ πιὸ πρόστυχος ἄθρωπος ἔνοιωθε μέσα του τὶ θὰ πῇ τέχνη καὶ ποίηση, ηὗξερε, χωρὶς νὰ τοῦ τὸ μάθη κανεῖς, ποιὸ εἰναι τὸ καλὸ καὶ τῷραίο. "Αλλο δὲν εἶχε δάσκαλο παρὰ τὴ φύση. Γιὰ νὰ γίνουν ἔργα μεγάλα, δὲ φτάνει ἔνας μόνο νὰ τὰ κάμη: χρειάζεται ἡ συνέργεια δλωνῶνε: πρέπει νὰ τὰ καταλάβουνε ὅλοι, κι ὅλοι νὰ τάρέσουνε. Καλλιτέχνης εἴτανε ὁ λαὸς ὅλος. Σὲ κάθε πέτρα χάραξε τὴν ἰδέα του: ὁ νοῦς του μπήκε δούλια μέσα σὲ κάθε μάρμαρο, σὲ κάθε στίχο. Στοὺς ναοὺς καὶ στὰ διβίλια, στοῦ Παρθενώνα τὸ μέτωπο καὶ τὶς κολόνες, μᾶς ἀφησε τὴν καλήτερή του διδαχή. Μᾶς ἔμαθε τὶ θὰ πῇ εἰλικρίνεια καὶ τέχνη. Ψεφιές ἐδῶ δὲν ἔχει: δὲν ἔχει πολύπλοκες τεχνουργίες: ὅλες μιὰ πέτρα πάνω στὴν ἄλλη καὶ δρήκης ὁ Παρθενός. Ήιὸ ἀπλὰ μέσα, πιὸ ἀπονήρεφτοι τρόποι δὲ γίνουνται. Ὁ Ἀθηναῖος δὲ γύρεθε νὰ θαμπώσῃ τὸν κόσμο, νὰ μᾶς γελάσῃ μὲ τέχνες, μὲ σοφίες, μὲ γύρους κι ἀλλογύρους. Δὲν εἴτανε ὁ σκοπός τους νὰ φαντάξουνε. "Ενα μόνο κυνηγούσανε, πῶς νὰ ποῦνε τὴν ἰδέα τους, πῶς νὰ τὴν παραστήσουνε ἀπλὰ καὶ φυσικά, γιὰ νὰ τὴν

καταλάβη δικαιόνεται δὲν τοὺς ἔμελε γιὰ τίποτις ἄλλο, καὶ οὐαί τοι
γιατὶ δὲν εἶχανε ἄλλο σκοπό, κατωρθώσανε καὶ εἶχανε τόση τέχνη.
1888.

Μαρμαρυγές.

Ἀριστοτέλους Π. Κουρτίδου.

Ο ἀληθινὸς δάσκαλος μοιάζει μὲ τὴν λαμπάδα τοῦ παπᾶ στὴν
Ἀνάσταση: λειώνει δίνοντας φῶς.

Οταν φθάνω στὸ τέλος ἐνὸς σοφοῦ βιβλίου, καὶ κάνω τὸ λογο-
ριασμὸ τὸ ἔμαθα σχετικὰ πρὸς δια δὲν γνωρίζω, θυμόσυμαι τὰ λόγια
τοῦ Νεύτωνος, ποὺ δηποιον ἀναζητῷ τὴν ἀλήθεια, τὸν παρομοιάζει
μὲ παιδὶ ποὺ μαζεύει σ' ἑνα κοχύλι λίγες σταλαγματιὲς ἀπὸ τὴν
ἀκροθιλασσιὰ τοῦ ἀπέραντου Ὀκεανοῦ.

Καὶ τί δὲν ἐκφράζει τὸ δημοτικὸ μας τραγούδι; Ήσιός ζωγρά-
φισε καλύτερα τὴν ἀξιοπρέπεια νὰ βγάλῃ κανεὶς πέρα μιὰ δουλειὰ
μόνο καὶ μόνο γιατὶ τὴν ἀρχισε, τὴν ντροπὴν τῆς διπισθιχώρησης
καὶ τῆς παλινφθίας, ἀπὸ τὸ δημοτικὸ στίχο:

«Νεράϊδα, τώρα κίνησα νιρέπομαι νὰ γυρίσω!»

Η λαϊκὴ ἀντίληψη καθηλώνει κάθε ἐργάτη σὲ μιὰ εἰδικότη-
τα: ἡ παπᾶς-παπᾶς ἡ ζευγάρη-ζευγάρη δηποιος δουλεύει καὶ στὴν
ἐκκλησίᾳ καὶ στὸ χωράφι, κάνει ἀπιστία ἡ στὴν ἀγια τράπεζα ἡ
στὸ ἀλέτρι ἡ καὶ στὰ δυό. Μὰ αὐτὸ τὸ φυλάκισμα τοῦ νοῦ σὲ μιὰ
γνώση, τὸ σφίξιμο τῆς σκέψης σὲ μιὰ μέγκενη ποὺ μᾶς κάνει νὰ
βλέπωμε μόνο μιὰ πλευρὰ τῆς ἀλήθειας, δημιουργεῖ τοὺς μονό-
πλευρους σοφούς, ποὺ εἶναι οἱ πιὸ ἐπικίνδυνοι ἀμαθεῖς. Ο Πενάν,
παρακινώντας τοὺς φοιτητὰς στὸ Παρίσιο γάχουν τὴν περιέργειά
τους ἀνοιγμένη σὲ κάθε ἀλήθεια, τοὺς θύμισε τὰ λόγια ἐνὸς σοφοῦ
ράβδίου: «Μέσα σ' ἑνα πιθάρι γεμάτο καρύδια χωροῦν ἀκόμα
ἀρκετὲς δικάδες σουσκιμόλαδο».

1927.

'Αποσπάσματα ἀπὸ τὴν «Τέχνην Ρητορικῆς».

Φραγκίσκου Σκουφού-

Α' Περὶ βεβαιώσεως (σελὶς 192—194 τοῦ βιβλίου).

‘Η βεβαίωσις εἶναι τὸ τρίτον⁽¹⁾ μέρος τοῦ λόγου καὶ ἔχει σκοπὸν μὲ ἀπόδειξες νὰ ἀποδεῖξῃ, καὶ μὲ ἐπιχειρήματα νὰ βεβαιώσῃ, διὰ τοῦτον ὁ ρήτορας^{*} τὸ διπολὸν κάνει ὅχι μόνον ἀποδείχνοντας τὸ ποθούμενον, ἀμμὶ λύνοντας ἀκόμη κάθε ἀντίλογίαν καὶ δυσκολίαν τῶν ἀντιδίκων.[†] Ήξευρε μόνον πώς δὲν φέρνονται οἱ ἀπόδειξες ἀπλῶς καὶ ὡς λάχη, ἀμμὶ διὰ νὰ ἔχουν περισσότερην δύναμιν, μὲ τέχνην, καὶ εἰς τρόπον ἐπιχειρήματος, διατί τότε ὡς σαΐττες πληγώνουσι, καὶ ὡς θειλίες, διὰ νὰ εἰπῶ ἔτζι, πνήγουσι τὸν ἀντίπαλον.

‘Η τάξις πάλιν, διποὺ ἔχει νὰ φυλάξῃ δὸ ρήτορας εἰς τὸ νὰ βάλῃ τὴς ἀπόδειξες, εἶναι τούτη ὡς καθὼς ἑρμηνεύουσιν οἱ διδάσκαλοι ὅλοι τῆς ρήτορικῆς τέχνης[‡] ἦγουν ἔχει νὰ μιμηθῇ τοὺς στρατηγοὺς εἰς τὸν πόλεμον, οἱ διπολοὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ φουσσάτου βάνουσι τοὺς πλέα ἀνδρειωμένους διὰ νὰ ἀντισταθοῦσι εὐκολώτερα τῶν ἔχθρῶν, εἰς τὸ μέσον βάνουν τοὺς πλέα ἀσθενεῖς, διὰ νὰ τοὺς ἀναγκάζῃ ἢ ἀνδρεία τῶν πρώτων εἰς ὅμοιαν μεγαλοψυχίαν, καὶ ὑστερὸν πάλιν βάνουν ἄλλους γενναίους, καὶ μεγαλόψυχους, διὰ νὰ εἶναι ἡ ἐλπίδα καὶ τὸ στήριγμα ὅλου τοῦ στρατεύματος.[§] Ο Νέστορας ὅχι μόνον γλυκύγλωσσος εἰς τὸ λέγειν, ἀμμὶ καὶ εἰς τὴν στρατηγικὴν τέχνην πρακτικὸς πολλὰ καὶ ἔξαίσιος, ἔτζι εὑρίσκομεν εἰς τὸ τέταρτον τῆς Ἰλιάδος νὰ ἔκαμεν:

‘Ιππῆις μὲν πρῶτα σὺν ἵπποισι καὶ ὅχεοφιν,
πεζοὺς δ’ ἔξόπισθε σιῆσεν πολέας τε καὶ ἐσθλούς,
ἔρκος ἔμεν πολέμῳ· κακοὺς δ’ ἐς μέσσον ἔλασσεν,
ὅφρα καὶ οὐκ ἔθέλων τις ἀναγκαίην πολεμίζοι.

Εἰς ὅμοιον τρόπον καὶ δὸ ρήτορας εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς βεβαιώσεως ἔχει νὰ βάλῃ τὴς πλέα στερεὲς καὶ δυνατὲς ἀπόδειξες, διατὸν οἱ πρώτες εὐκολὰ τυπώνουνται εἰς τὴν διάνοιαν ἔκεινῶν ὅπου ἀκούουσι καί, ἀν ἔχουσι δύναμιν, εὐθὺς ἀκόμη τοὺς κυριεύουσι καὶ τοὺς νικοῦσι.[¶] Απέκει δὲς ἀκολουθήσουν οἱ πλέα ἀσθενεῖς, διατὶ οἱ ἀκού-

(1) Τὰ ἄλλα, ὡς ἀναφέρει προηγουμένως δὲ συγγραφεύς, εἶναι 1) τὰ προσόμιον, 2) ἡ θείγησις καὶ 4) δὲ πειλαγος.

ουτες, γενικημένοι ἀπό τές πρώτες, δὲν τούς μέλει νὰ δώσουν τόσην ἀκροασιν εἰς τὰ ἐπίλοιπα. Και τέλος ἡς σμίξη ἄλλες, ὅπου νὰ ἔχουν καὶ ἑκείνες ἀνύφαμιν καὶ σφοδράτητα, διὰ νὰ βεβαιώσῃ τούς ἀκροατὰς εἰς τὴν πρώτην των γνώμην, καὶ διὰ νὰ δειξῃ πώς δὲν τοῦ λείπουν ἀπόδειξες καὶ ἐπιχειρήματα στερεά καὶ ἀδαμάντινα ξῶς εἰς τὸ τέλος τοῦ λόγου.

Περὶ ἀντιθολήσεως (σελὶς 351—5).

Ἡ ἀντιθόλησις, ὅπου εἰς ἄλλον τρόπον καὶ δέησις λέγεται, εἶναι ὅταν παρακαλοῦμεν Θεὸν ἢ ἀνθρώπους καὶ τοῦτο διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὸ πρᾶγμα ἑκεῖνο, ὅπου ἐπιθυμοῦμεν, ἡξεύροντας πώς ἡ παρακάλεσις ὅχι μόνον παρακινᾷ, ἀμμῆ καταπραῦνει καὶ κάθε θυμωμένην καρδίαν, καὶ ἔχει τόσην δύναμιν, ὅπου ἀρπάζει ἀπὸ τὰς κειρὰς τοῦ ἰδίου Θεοῦ τὰ ἀστροπελέκια καὶ φέρνει εἰς σημεῖον τῆς γίνηκης τὴν χάριν ἑκείνην καὶ εὐεργεσίαν, ὅπου ἔξήτα. Μὲ τὸ σχῆμα τῆς διεήσεως θέλω παρακαλέσει τὸν ἐλευθερωτὴν τοῦ κόσμου Χριστὸν νὰ ἔλευθερώσῃ μίαν φορὰν τὸ Ἑλληνικὸν Γένος ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Ἀγαρηγῶν καὶ ἀπὸ τὰς χειραρχίας τοῦ Ὄτωμανικοῦ Βριάρεως.

Φθάνει, κριτὰ δικαιότατε, φθάνει. "Εως πότε οἱ τρισάθλιαι τὸν Ἑλληνες ἔχουσι νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας, καὶ μὲ διπερήφανον πόδα νὰ τοῖς πατῇ τὸν λαιμὸν ὁ βάρβαρος Θράκης; "Εως πότε γένος τόσον ἔνδοξον καὶ εὐγενικὸν ἔχει νὰ προσκυνᾶ ἐπάνω εἰς βασιλικὸν θρόνον ἔνα ἀθεον τουλουπάντι, καὶ οἱ χώρες ἑκείνες, εἰς τές διπολεῖς ἀνατέλλει ὁ δρατὸς τοῦτος ἥλιος, καὶ εἰς ἀνθρωπίνην μορφὴν ἀνέτειλας καὶ Ἐσὺ ὁ ἀδρατος, ἀπὸ ἡμίσο φεγγάρι νὰ βασιλεύωνται; "Α! ἔνθυμησου, σὲ παρακαλῶ, πώς είσαι ὅχι μόνον κριτής, ἀμμῆ καὶ πατήρ, καὶ πὼς παιδεύεις, ἀμμῆ δὲν θανατώνεις τὰ τέκνα σου. "Οθεν ἀνίσως καὶ οἱ ἀμαρτίες τῶν Ἑλλήνων ἐπαρακίνησαν τὴν δικαίαν σου δργήν, ἀνίσως καὶ εἰς τὴν κάμινον τῆς ἰδίας των ἀνομίας σοῦ ἔχάλκευσαν τὰ ἀστροπελέκια, διὰ νὰ τοὺς ἀφανίσῃς ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς οἰκουμένης, Ἐσύ, ὅπου είσαι ὅλος εὐσπλαγχνία, συγχώρησε καὶ σθῆσε ἑκείνα εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἀπείρου σου ἐλεγμοσύνης. "Ἐνθυμησου, Θεάνθρωπε Ἰησοῦ, πώς τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐστάθη τὸ πρώτον, ὅπου ἀγοιεῖς τές ἀγκάλες διὰ νὰ δεχθῇ τὸ θείόν σου Εὐαγγέλιον, τὸ πρώτον ὅπου ἔρριξε χαμαὶ τὰ εἴδωλα καὶ κρεμάλιενον εἰς ἔνα ξύλον σὲ ἐκροσκύνησεν ὡς Θεόν. Τὸ πρώτον ὅπου ἀντιστάθη τῶν τυράννων,

έποι μὲ τόσα καὶ τόσα βάσανα ἐγύρευαν νὰ ξερριζώσουν ἀπὸ τὸν κέδρον τὴν πίστιν καὶ ἀπὸ τές καρδίες τῶν χριστιανῶν τὸ θεῖόν συ-
στομακό. Μὲ τοὺς ἔδρωτας τῶν Ἑλλήνων γῆζανε, Χριστέ μου, εἰς
βληη τὴν οἰκουμένην ἡ Ἐκκλησία σου. Οἱ Ἑλληνες τὴν ἐπλούτισαν
μὲ τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας, τοῦτοι καὶ μὲ τὴν γλωσσαν, καὶ μὲ
τὸν κάλαμον, καὶ μὲ τὴν ἴδιαν ζωὴν τὴν ἐδιαφέντευσαν, τρέχοντες
μὲ ἀπειρον μεγαλοψυχίαν καὶ εἰς τές φυλακές, καὶ εἰς τές μάστι-
γες, καὶ εἰς τοὺς τροχούς, καὶ εἰς τές ἔξορίες, καὶ εἰς τές φλόγες,
καὶ εἰς τές πίσσες, μόνον διὰ νὰ σθήσουν τὴν πλάνην, διὰ νὰ ἔχ
πλώσουν τὴν πίστιν, διὰ νὰ σὲ κηρύξουν Θεάνθρωπον, καὶ διὰ νὰ
λάμψῃ, διόπου λάμπει δὲ ἥλιος, τοῦ Σταυροῦ ἡ δόξα καὶ τὸ μυστή-
ριον. "Οθεν ὡς εὔσπλαχγνος μὲ τὴν θεῖκήν σου παντοδυναμίαν κάμε
νὰ φύγουν τὸν ζυγὸν τέτοιας βαρβαρικῆς αλχμαλωσίας· ὡς φιλόδω-
ρος καὶ πλουσιοπάροχος ἀνταποδότης, ἀνοίγοντας τοὺς θησαυροὺς
τῶν θείων σου χαρίτων, ὕψωσε πάλιν εἰς τὴν προτέραν δόξαν τὸ Γένος,
καὶ ἀπὸ τὴν κοπρίαν, εἰς τὴν δόποιαν κάθεται, δός του τὸ σκῆπτρον
καὶ τὸ βασιλείον. Ναί, σὲ παρακαλῶ, μὰ τὸ χαῖρε ἐκεῖνο, διόπου ἔφε-
ρε τὴν χαρὰν εἰς τὸν κέδρον· μὰ τὴν θείαν σου ἐκείνην ἐνσάρκωσιν,
εἰς τὴν δόποιαν δοντας Θεὸς ἐγίνηκες ἀνθρώποις, διὰ νὰ φανῆς μὲ τοὺς
ἀνθρώπους φιλάνθρωπος· μὰ τὸ βάπτισμα, διόπου μᾶς ἐπλυνεν ἀπὸ τὴν
ἀμαρτίαν· μὰ τὸν Σταυρόν, διόπου μᾶς ἀνοίξε τὸν παράδεισον· μὰ τὸν
θάνατον, διόπου μᾶς ἔδωκε τὴν ζωὴν· καὶ μὰ τὴν ἐνδοξὸν ἐκείνην·
"Ἐγερσιν, διόπου μᾶς ἀνέβασε εἰς τὰ οὐράνια. Καὶ ἀνίσως καὶ οἱ φωνές
μου τοῦτες δὲν σὲ παρακινοῦσιν εἰς σπλάχγνος, δις σὲ παρακινήσουν
τὰ δάκρυα, διόπου μοῦ τρέχουν ἀπὸ τὰ ὅμπατα, καὶ ἀν δὲν φθάνουν
καὶ τοῦτα, οἱ φωνές, οἱ παρακάλεσες τῶν Ἀγίων σου, διόπου ἀπὸ βλα-
τὰ μέρη τῆς τρισαθλίας Ἑλλάδος φωνιάζουσι. Φωνιάζει ἀπὸ τὴν
Κρήτην ἔνας Ἀνδρέας, καὶ σὲ παρακαλεῖ, νὰ ἔξολοθρεύσῃς τοὺς
Ἀγαρηγοὺς λύκους ἀπὸ ἐκείνο τὸ βασιλείον, εἰς τὸ δόποιον ἐποίμανε
τῆς Χριστωνύμου σου ποίμνης τὰ πρόβατα. Φωνιάζει ἀπὸ τὴν Πιάταιν
ἔνας Χρυσόστομος καὶ σὲ παρακαλεῖ, νὰ μὴ κυριεύεται ἀπὸ τοὺς ἑ-
χθροὺς τοῦ Γεως ἐκείνην ἡ χώρα, διόπου μίαν φορὰν ἀφιερώθη τῆς
Μητρὸς καὶ Παρθένου. Φωνιάζει ἡ Αἰκατερίνα καὶ, δείχνοντάς σου
τὸν τροχόν, εἰς τὸν δόποιον ἐμαρτύρησε, σὲ παρακαλεῖ ὁ τροχὸς πά-
λιν νὰ γυρίσῃ τῆς τύχης διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Φωνιάζουσιν οἱ
Ἴγνατιοι ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, οἱ Πολύκαρποι ἀπὸ τὴν Σμύρνην,
οἱ Διονύσιοι ἀπὸ τές Ἀθῆνες, οἱ Σπυρίδωνες ἀπὸ τὴν Κύπρον,
καὶ, δείχνοντάς σου τοὺς λέοντας, διόπου τοὺς ἔξέσχισαν, τές φλόγες.

ὅποὺ τοὺς ἔκαυσαν, τὰ σίδηρα, ὅποὺ τοὺς ἐθέρισαν, ἐλπίζουσιν
ἀπὸ τὴν ἀκραν σου εὐσπλαχγγίαν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ θλῆς
τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀπολύτρωσιν.

Γ') Περὶ ἀποσιωπήσεως (σελὶς 387—390).

Ἡ ἀποσιώπησις, ὅποὺ καὶ ἀποκοπὴ λέγεται, εἶναι ὅταν, τρέχον-
τας ὡς ταχύδρομος ποταμὸς εἰς τὸ λέγειν ἢ γλῶσσα, ἐξαίφνης ἀπο-
σιωπᾷ, καὶ εἰς τὸν δρόμον τοῦ λόγου κόπτει τὴν φωνὴν καὶ τὸν
λόγον φέροντας εὐθὺς καὶ κατὰ τὸ πρᾶγμα ἀρμόδιον τὴν αἰτίαν·
ὅσδεν:

Ὦ βάρβαρος σκληροκαρδία τῶν μισογρίστων τυράννων! Πόσα
βάσανα εὑργκε, διὰ νὰ ξερριζώσῃ ἀπὸ τές καρδίες τῶν Χριστια-
νῶν τὸν Χριστὸν καὶ τὴν πίστιν. Τροχούς, ὅποὺ ὑψώνοντας τὰ κορ-
μιά, εὐθὺς τὰ ἔδυτιζαν καὶ εἰς τὸν τάφον ταύρους, ὅποὺ τοὺς λα-
γικούς ἀνθρώπους ἔκαναν νὰ μουγκρίζουν ὡς ἀλογαὶ ζῷα: φλόγες,
ὅποὺ ἔσθηγναν τὴν ζωὴν λάθια, βολίμια, ὅποὺ βράζοντας ἔφερναν
τὸ κρύος τοῦ θανάτου. Ὁ ἔνας ἐψήνετο εἰς τές σχάρες, ὁ ἄλλος
ἐθυμίζετο εἰς τές πίσσες· τοῦτος ἐπάγωνε μέσα εἰς τὰ χιόνια, ἐκε-
νος ἐφλέγετο ἐπάγω εἰς τὰ κάρδουνα. Ἰδέες, πόσους βίπτουσι εἰς
τὴν θάλασσαν, πόσους κρεμοῦσι εἰς τὸν ἀέρα, πόσους πληγώγουσι
μὲ τές μάζτιγες, πόσους θερίζουσι μὲ τὴν μάχαιραν. Ἐδῶ δένον-
ται εἰς τές ὅρες τῶν ἀλόγων, ὅποὺ τρέχοντας τοὺς ξεσχίζουν εἰς
τὸ μέσον, ἐκεῖ εἰς τὰ σακκιά μὲ τοὺς ὄφεις, ὅποὺ μὲ τὸ φαρμάκι
τοὺς κάγουν νὰ δοκιμάσουν καὶ τὴν πικρότητα τοῦ θανάτου. Ἀλ-
λοῦ τοὺς γδέρνουσι μὲ τὰ ξυράφια, τοὺς ἔθγάνουν τὰ δόντια μὲ τὰ
σίδηρα, ζωντανούς τοὺς θάπτουν μὲ τές πέτρες, γυμνούς τοὺς καίσουν
μὲ τές λαμπάδες, τοὺς βίπτουν ἀπὸ τὰ ὅρη, τοὺς καρφώγουσιν εἰς
τὰ δένδρα. Εἰς τὰ θέατρα τροφὴ τῶν λεόντων, εἰς τές στράτες παι-
γνιον τῶν παιδίων, εἰς τές φυλακές... Ἀμμῇ δὲν ἔχω τόσα λόγια
νὰ διηγηθῶ ὅλους τοὺς τρόπους, μὲ τοὺς ὄποιους οἱ Μαξέντιοι, οἱ
Νέρωνες, οἱ Διοκλητιανοί, καὶ οἱ ἄλλοι διώκται τῆς ἔκκλησίας καὶ
διηγέται τοῦ διαβόλου ἐλόγιασαν νὰ σήγουν τὴν πίστιν καὶ νὰ
ξορίσουν ἀπὸ τὸν κόσμον τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

Νά καὶ ἄλλο παράδειγμα, εἰς διπέθεσιν πλέα χαρμόσυνον,
ἥγουν εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος:

Στραφῆτε, ὃ Χριστικοί, γὰ διῆτε τὸν Δεσπότην Χριστόν,
ἔποι, γικῶντας τὴν δύναμιν ὅλην τοῦ θανάτου, ἀναστήθη τροπαιο-

φόρος. Καὶ ἐν ἐπικράνθητε εἰς τὸ πάθος, χαρῆτε τώρα εἰς τὸν θρίαμβον. Ἰδέτε, ὅχι πλέα ἀκάνθες, ἀμμὴ ἀστέρες τοῦ στεφανώνου τὴν καρυφήν δὲν τρέχει πλέα αἷμα, ἀμμὴ ἡ δόξα ἀπὸ τὰς πληγές δὲν φαίνεται ὡς τὸ πρότερον γυμνὸς εἰς ἕνα ξύλον, ἀμμὴ στολισμένος μὲ τὰ κάλλη τοῦ οὐρανοῦ ἀκτινοβόλος ἀστράπτει τὰ αὐτιά, ὅπου ἥκουσαν τές βλασφημίες τῶν Ἱουδαίων, τώρα εὐφραίνονται μὲ τὰ τρισάγια τῶν ἀγγέλων· ἡ γλώσσα, ὅπου ἔσταζε χολὴν, τώρα στάζει ἀμβροσίαν καὶ γέκταρ· καὶ ὅπου σκληρὰ καρφιὰ ἐκατέξεσχισαν τὴν θεῖκὴν σάρκα, ἐκεῖ ἀγθοῦσι παρφυροστόλιστα ρόδα. Ὡ, πόσες, καὶ πόσες Χάριτες τοῦ πετοῦσι τριψύρω εἰς τὸ πρόσωπον. Ὡ, πόσαι καὶ πόσαι Γαλαξίες τοῦ λευκαίνουσι τὸ εὔμορφον μέτωπον. Ὡ, πόσαι... Ἀμμὴ ἀφῆτε με νὰ βλέπω θέαμα τόσης εὐμορφίας. Καὶ ἐπειδὴ καὶ δὲν ἐμπορεῖ νὰ τὸ ἔξηγήσῃ ἡ γλώσσα, ἀς τὸ χαροῦσι καν τῆς διαγοίας τὰ ὅμικτα.

1681.

Διδαχὴ
τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Παρασκευῆς, εἰς τὸ Σωτήριον
Πάθος.

Ἄλιτα Μηνιάτου.

«Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἔως θανάτου».
(Ματθ. κε').

Δύο μεγάλα καὶ παράδοξα θαύματα εἰδεν δ' ἀγθρωπος εἰς τὸν κόσμον· ἔνα Θεὸν νὰ κατέθῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν γῆν νὰ γένη ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν καὶ ἄνθρωπον νὰ ἀνέθῃ νὰ ἀποθάνῃ ἐπάνω εἰς ἔνα σταυρόν. Τὸ ἔνα ἐστάθη ἔργον μιᾶς ἀκρας σοφίας καὶ δυνάμεως, τὸ ἄλλο ἔργον μιᾶς ἀκρας φιλανθρώπου ἀγάπης· πλὴν καὶ τὰ δύο ἔλαθον περιστατικὰ πολλὰ διάφορα. Εἰς τὸ πρώτον θαῦμα, δταν δ' Θεὸς ἔγινεν ἀγθρωπος, ἔκαμε κοινὴν πανήγυριν ὅλη ἡ κτίσις: ἀγγελοι εἰς τὸν οὐρανὸν ἔψαλλον χαριμόσυνον δοξολογίαν: ποιμένες εἰς τὴν γῆν ἔχόρευον διὰ τὰ εὐαγγέλια τῆς σωτηρίας, καὶ τῆς χαρᾶς· καὶ βασιλεῖς ἥλιθον ἐξ ἀνατολῶν, καὶ ἐπροσκύνησαν μὲ δῶρα τὸν νεοτεχθέντα Δεσπότην. Εἰς τὸ δεύτερον θαῦμα, δταν δ' Θεάνθρωπος ἀπέθανεν ἐσταυρωμένος, ὡσάν κατάδικος, ἐν μέσῳ δύο ληγτῶν, δ' ἀνω καὶ κάτω κόσμος ἔμρήνη-

σεν· ὁ οὐρανὸς ἐσκέπασε μὲν βαθύτατον σκότος τὸ πρόσωπον· γῆ γῆ
ἐσείσθη ἐκ θεμελίων ἀπὸ τὸν τρόμον, αἱ πέτραι ἐσχισθησαν. Ἐ-
κείνη ἐστάθη μία λαμπρὰ νύκτα, πρόξενος παγκοσμίου χαρᾶς, καὶ
ἀγαλλιάσεως· ἐτούτη μία σκοτεινὴ νήμέρα, ἀφορμὴ λύπης, καὶ ἀδη-
μοίας· εἰς ἔκεινην ἔκαμεν ὅσην εὐεργεσίαν ἐδύνατο νὰ κάμη ὁ
Θεὸς πρὸς τὸν ἀνθρώπον· εἰς ἐτούτην ἔκαμεν ὅσην παρανομίαν
δύναται νὰ κάμη ὁ ἀνθρώπος πρὸς τὸν Θεόν.

Δίκαιοιον ἔχεις νὰ λέγῃς, ω̄ Θεάνθρωπε καὶ τεθλιψμένε „Ιη-
σοῦ· «περὶ λυπός ἐστιν γῆ φυχή μου ἔως θανά-
του»· πολλὰ εἶναι τὰ πάθη σου, μεγάλη εἶναι γῆ λύπη σου·
πάθη τόσον πολλά, δὲν ἐδύσταξεν ἀκόμη ἀνθρώπου οὐ πομονή·
λύπη τόσον μεγάλη, ὅσην δὲν ἐδοκίμασεν ἀνθρώπου καρδία. Καὶ
ἀληθινά, Χριστιανοί, δοσον ἐγὼ ἐξετάζω νὰ εὕρω ἀνάμεσα εἰς τοὺς
ἀνθρώπους κανένα ἄλλο παράδειγμα, τόσον ευρίσκω καὶ τὸν πό-
νον του εἰς τὸ πάθος, καὶ τὴν λύπην του εἰς τὸν πόνον, ἀσύγκρι-
τον. Μέγχες γῆτον ὁ φθόνος τοῦ Κάτιν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ· ἀλλὰ
πολλὰ μεγαλύτερος ὁ φθόνος τῶν ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων
ἐναντίον τοῦ Κυρίου· καὶ ὁ ἀδικος φόνος τοῦ „Αδελ θὲν εἶναι νὰ
συγκριθῇ μὲν τὸν σταυρικὸν θάνατον τοῦ „Ιησοῦ. Μεγάλη γῆ οὐ πομονή
τοῦ „Ισαάκ, δταν ἔμελε νὰ θυσιασθῇ ἀπὸ τὸν „Αδραὰμ τὸν πατέρα
του· πολλὰ μεγαλύτερη τοῦ „Ιησοῦ, ὅπου ἀληθινὰ ἐθυσιάσθη ἀπὸ
τὸν οὐράνιον Πατέρα του εἰς τὸ μίσος τῶν ἔχθρῶν του. Μεγάλη
γῆ θυσιασθῆται τοῦ „Ιωσῆφ, νὰ πωληθῇ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του, νὰ
συκοφαντηθῇ ἀπὸ μίαν γυναικα, καὶ νὰ σφαλισθῇ ὥστεν πταίστης
εἰς μίαν φυλακήν· μεγαλύτερη τοῦ „Ιησοῦ, νὰ πωληθῇ ἀπὸ τοὺς
μαθητάς του, νὰ κατηγορηθῇ ἀπὸ τὴν συναγωγήν, νὰ συρθῇ ἀπὸ
κριτήριον εἰς κριτήριον ὥστεν κατάδικος. Μεγάλη γῆ καταχρόνησις
τοῦ Δαχίδ· ὁ ἔδιος υἱὸς νὰ τὸν διώξῃ ἀπὸ τὸν βασιλικὸν θρόνον, οἱ
οὐράνιοι του νὰ τὸν ἀπαρτήσωσιν, οἱ δοῦλοι του νὰ τὸν κυνη-
γοῦσι μὲν πέτρες, καὶ νὰ τὸν συντροφεύουσι μὲν ὕδρεις, δταν αὐτός,
φεύγοντας, μὲν γυμνὰ πόδια ἀνέδαινεν εἰς τὸ „Ορος τῶν Ἐλαιῶν·
μὰ δὲ „Ιησοῦς, παραιτημένος ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, δεμένος ἀπὸ
τοὺς στρατιώτας, στεφανωμένος μὲν ἀκάνθας, φορτωμένος μὲ τὸν
Σταυρόν, συντροφευμένος ἀπὸ τὰς βλασφημίας καὶ δνειδισμοὺς ὅλης
μιᾶς πόλεως, νὰ ἀναβαίνῃ εἰς τὸν Γολγοθᾶν διὰ νὰ λάβῃ ἀτιμον
θάνατον, ἀνάμεσα εἰς δύο ληγστάς, τοῦτο δὲν εἶναι ἔνα ἐλεεινότε-
ρον θέαμα; „Ομοιογῷ πώς πολὺς γῆτον ὁ πόνος τοῦ „Ιώδη, διετερη-
μένου ἀπὸ τὰ παιδία, καὶ ἀπὸ τὰ οὐπάρχοντα, πεσμένου εἰς μίαν

κοπρίαν, πληγωμένου ἀπὸ κεφαλῆς ἔως ποδῶν· μὴ αὐτὸς ἡτού
ἔνας τύπος, μία σκιὰ τῶν πόνων, καὶ τῶν πληγῶν τοῦ πολυπαθοῦς
Γίος τῆς Παρθένου. Πολλὰ ἡτού καὶ τὰ πάθη, ὅποι ἔλασσον, ἐκείνων
μετέπειτα, δοσὶ ἐμπήθησαν τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ. τῶν ἀγίων
Μαρτύρων· ἀλλ᾽ ἐκεῖνα ἡτού πάθη τοῦ σώματος, ἀνάμεσα εἰς τὰ
ὅποια ἔχαιρεν ἡ Ψυχή· ἐκεῖνα ἡτού καὶ θάνατος καὶ τιμὴ· ἐκεῖνα
ἡτού καὶ μαρτύριον, καὶ στέφανος· τὸ δὲ πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, εἶναι πάθος καὶ σώματος καὶ ψυχῆς· δλον πάθος χωρίς καμ-
μίαν παρηγορίαν, θάνατος δλος ἀτιμία, μαρτύριον δλον λύπη, καὶ
λύπη θανάσιμος· «περὶ λυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἔως
θανάτου».

Ἐγὼ ἡξεύρω, διὰ τί τέλος οἱ διδάσκαλοι κηρύττουσι τὰ πάθη
τοῦ Χριστοῦ· διὰ νὰ παρακινήσωσι δηλαδὴ τοὺς Χριστιανοὺς εἰς
συμπάθειαν καὶ εἰς δάκρυα. Ἐγὼ δὲν ἔχω τοιοῦτον σκοπόν, διατί
τοιοῦτον σκοπὸν δὲν εἰχει καὶ δὲ Χριστός, ὅταν ἐπήγαινε νὰ
ἀποθάνῃ· «Θυγατέρες Ἱερουσαλήμ», ἔλεγε, (Δουκ. αγ') «μὴ κλαίετε
ἐπ' ἐμέ, πλὴν ἐφ' ἕαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν»· ἀμαρ-
τωλοί, δοσὶ ἔως τώρα εἰσθε ἀμετανόητοι, κλαίετε, σᾶς λέγω καὶ
ἔγω, τὴν ἀμαρτίαν σας, κλαίετε τὴν κακίαν σας, κλαίετε τὴν κά-
λασίν σας, καὶ κλαίετε δμοῦ τὴν δυστυχίαν τῶν τέκνων σας, εἰς
τὰ ὅποια ἀφήνετε εἰς κληρονομίαν τὸ κακὸν παράδειγμα μιᾶς διε-
στραμμένης ζωῆς· δὲν θέλω νὰ κλαύσετε τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ·
θέλω μόνον γὰρ ἀκούσετε, ἀνάμεσα εἰς δλα τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ,
ποιὸν ἐστάθη τὸ μεγαλύτερον, διὰ τὸ ὅποιον λέγει παραπονεμένος:
«Περὶ λυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἔως θανάτου».

Οταν δὲν τοῦ Θεοῦ ἐκατέβη εἰς τὴν γῆν καὶ ἐσαρκώθη, ἐφρ-
ρεσε (διὰ νὰ εἰπῶ ἔτει) ὥσταν δύο ἔνδυματα τῆς ἀνθρωπίνης φύ-
σεως· ἔνα, τὴν ἀνθρώπινον σάρκα, τὴν δροὶαν προσέλαθε καθ' ὑπό-
στασιν· «δὲ Λόγος σὰρξ ἔγένετο» (Ιωάν. α'). ἀλλο, τὴν ἀνθρωπί-
νην ἀμαρτίαν, τὴν δροὶαν ἔβάσταξε διὰ συγκατάστασιν· δθειν λέγει
δὲ Παῦλος (β' πρὸς Κορ. ε') «ιδον μὴ γνόντα ἀμαρτίαν (ἥγουν τὸν
Ἰησοῦν Χριστὸν) ἀμαρτίαν ἐποίησε»· καὶ πάλιν (πρὸς Γαλ., γ')
«Χριστὸς ἐξηγόρασεν ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενούμενος
ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα». Μὲ τὸ ἔνδυμα τῆς ἀνθρωπίνης σαρκὸς ἐφάνη
ἔνας ἀναμάρτητος ἀνθρωπος, εἰς δλην του τὴν ζωήν ἀμαρτίαν
οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ». Μὲ τὸ
ἔνδυμα τῆς ἀνθρωπίνης ἀμαρτίας, ἐφάνη τώρα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ

πάθους, ὡσὰν ἀνθρωπος ἀμαρτωλός, καὶ γῆτον ἐκεῖνος δὲ ἄκακος καὶ καθαρὸς ἀμνός, φορτωμένος τὴν παγκόσμιον ἀμαρτίαν, ὃποι ἐπρο-
εῖδεν ἀνωθεν δὲ Ἡσαΐας (κεφ. ιγ') καὶ ἔδειξε κατόπιν δὲ Ἰωάννης
δὲ Βαπτιστής: «ἴδε δὲ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, δὲ αἷρων τὴν ἀμαρτίαν
τοῦ κόσμου» (Ιωάν. α'). Μὲ τέτοιον ἔνδυμα, μέσα εἰς τὸν κῆπον
Γεθσημανῆ παρρησιάζεται εἰς τὸν ἀναρχόν του Πατέρα, τὸν ὅποιον
τρεῖς φορὲς παρακαλεῖ νὰ τὸν παραιτήσῃ ἀπὸ τὸ πικρὸν καὶ θα-
νατηφόρον ποτήριον: «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπὸ ἐμοῦ
τὸ ποτηρίον τοῦτο». «Ἄλλος δὲ Πατήρ δὲν τοῦ εἰσακούει πρῶτος
γράφει εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου του, ὃποι ἔγρα-
ψε εἰς τὴν γῆν δὲ Ιελάτος δὲν τοῦ κάνει ἀλληγ χάριν, παρὰ νὰ
πέμψῃ ἔναν ἄγγελον νὰ τὸν παρηγορήσῃ εἰς τὴν πολλὴν ἀγωνίαν
του· «ἄφθη αὐτῷ ἄγγελος ἀπὸ οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτὸν» (Λουκ.
κβ'). Μὰ πᾶς δὲ Θεὸς καὶ Πατήρ δὲν εἰσακούει τοῦ μονογενοῦς του-
νίου, πρὸς τὸν ὅποιον ἔθειται οὐσία, «ἔγώ πάντοτε σοῦ ἀκούω»; δὲ
δὲ Θεός, ὃποι ἀλληγ φοράν ἐλυπήθη τὸν υἱὸν ἐνδὲ ἀνθρώπου, τὸν
Ἰσαάκ, καὶ δὲν τὸν ἀφησε νὰ θυσιασθῇ, τώρα δὲν λυπεῖται τὸν ἰδι-
όν του υἱόν, ἀλλ' αὐτὸς μάλιστα τὸν θέλει ἀποθανέμενον: Ναί, λέγει
δὲ Ἀπόστολος εἰς τέτοιον σχῆμα, ἥγουν ὡσὰν ἀμνόν, ὃποι σηκω-
νει τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, δὲν τὸν στοχάζεται ὡσὰν υἱόν του,
καθὼς τὸν εἰδεν εἰς τὸ Θαβώρ, εἰς τὸν Ἰορδάνην, διὰ νὰ τοῦ εἰπῃ
πάλιν: «οὗτός ἐστιν δὲ υἱός μου δὲ ἀγαπητός», τὸν στοχάζεται ὡσὰν
ἔνα ἀμαρτωλόν, ἐγδεδυμένον μὲ τὸ ἀλμάτ την θείαν δικαιοσύνην διὰ
ὅτιν τὸν λυπεῖται δλότελα, καὶ τὸν παραδίδει εἰς τὸν θάνατον
«τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσαιτο, ἀλλ' ὑπὲρ ήμδην πάντων παρέδω-
κεν αὐτὸν» (πρὸς Ρωμ. η'). Καὶ διὰ τί τέλος; Διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ
προσηλώσῃ εἰς τὸν σταυρὸν τὸ παλαιὸν ἐκείνο ἔνδυμα τῆς ἀμαρ-
τίας διὰ νὰ πληρώσῃ μὲ τὸ αἷμά του τὴν θείαν δικαιοσύνην διὰ
ἔξιλεώσῃ τὸν Θεόν διὰ νὰ δικαιώσῃ τὸν ἀνθρωπον· «ἴνα ήμεταις
γεννώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ» (Β' πρὸς Κορ. ε').

Τέτοιας λογῆς δὲ Ἰησοῦς, ἐγκαταλειπμένος καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν
ἀπὸ τὸν θεῖόν του Πατέρα, ὃποι μίαν φοράν παρέδωκεν αὐτόν καὶ
εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, τῶν ὅποιων μερικοὶ ἀπεκοι-
μήθησαν, οἱ δὲ ἐπίλοιποι τὸν ἀφησαν καὶ ἔφυγον· μονυχὸς χωρὶς
καμπίαν βρήθειαν, ἀρχινῷ νὰ λυπήσαι, καὶ νὰ ἀδημονῇ, καὶ ἀπὸ
τὸν πολὺν ἀγῶνα τῆς τεθλιμπένης ψυχῆς, νὰ ἴσθρώνῃ τὸ αἷμα (Λουκ.
22). Ἐγὼ θήελα εἰπεῖ, πώς ἐπειδὴ καὶ μέσα εἰς ἔνα κῆπον, εἰς
τὸν Παράδεισον τῆς τρυφῆς, ἐγράφησαν ἐκεῖναι αἱ δύο φοβεραὶ ἀπο-

φάσεις· ή μία, όπου καταδικάζει τὸν Ἀδάμ εἰς ἔδρωτα· «ἐν Ἰδρῶτι τοῦ προσώπου σου φαγῆ τὸν ἄρτον σου»· ή άλλη, όπου καταδικάζει τὴν Εὕαν εἰς λύπην· «ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα», πάλιν εἰς ἔνα κήπον τοῦ χωρίου Γεθσημανῆ ἔδρωνει δὲ Ἰησοῦς, διὰ νὰ πληρώσῃ διὰ τὸν ἔδρωτα τοῦ Ἀδάμ, καὶ λυπεῖται, διὰ νὰ πληρώσῃ διὰ τὴν λύπην τὴς Εὕας· καὶ ἔτι νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἀράν τοὺς Προπάτορας. Μὰ ἐγὼ ἀπορῶ καὶ ἔξισταμαι, σταν τὸν βλέπω τόσον περισσὸν γὰρ ἀγωνίζεται, καὶ νὰ λέγῃ μὲ ἔνα βαθύτατον ἀναστεγαγμόν· «περὶ λύπην πόσις ἐστιν ή ψυχή μου ἐως θανάτου». Ἐκείνος πρωτύτερα εἶπε, πώς τὸ πάθος καὶ δσταυρὸς εἰναι ή δέξια του· «νῦν ἐδοξάσθη διὰ τοῦ ἀνθρώπου». Ἐκείνος δέχεται μὲ δληγη τὴν ὑπομονὴν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός: «Πάτερ, οὐχί ως ἐγὼ θέλω, ἀλλ’ ως σύ, γεννηθήτω τὸ θέλημά σου». Ἐκείνος δείχγει δληγη τὴν προθυμίαν πρὸς τοὺς μαθητάς· «ἔγειρεσθε, ἀγωμεν». Καὶ τώρα ἀδημονεῖ, ἀγωνίζεται, ἔδρωνει αἷμα; Λυπεῖται, καὶ ή λύπη του σχεδὸν τὸν φέρνει εἰς θάνατον: «Περὶ λύπης ἐστιν ή ψυχή μου ἐως θανάτου». Ἀνάμεσα εἰς δσα ἔχει νὰ πάθῃ, τί είναι ἐκείνο ὅπου τόσον τὸν λυπεῖ;

Τάχα ή προδοσία τοῦ Ἰούδα; Βέδοια εἰς αὐτὴν δύο πράγματα ήμποροῦσι περισσὰ νὰ λυπήσωσι τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ. «Ἐνα: μία μεγάλη καταφρόνησις. Θέλω νὰ εἰπῶ, πώς διὰ τοῦ Ἰούδας δὲν τὸν ἐγνώρισε διὰ οὗδον Θεοῦ, τὸν ἐγνώριζεν δημος διὰ ἔνα ἀνθρωπον, διὸν εἰχε μίαν δύναμιν θείαν νὰ κάμη ἀπειρα θαύματα. «Ἐνας Ιατρός, διὸν μὲ ἔνα λόγον τοῦ στόματος, ή μὲ ἔνα ἐγγίξιμον τῆς χειρὸς φωτίζει τυφλούς, καθαρίζει λεπρούς, Ιατρεύει ἀσθενεῖς, ἀναστένει νεκρούς, ἔνας θαύματοποιὸς Προφήτης, διὸν προλέγει τὰ μέλλοντα, διὸν γνωρίζει τὰ κρύψια, διὸν περιπατεῖ ἀδρόχως ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν, διὸν ἔξουσιάζει τοὺς ἀνέμους, διὸν διώκει τοὺς δαιμονας, διυστυχισμένες Ἰούδα, τί ἀξίζει; Καὶ τέτοιον ἀνθρωπον πωλεῖς διὰ τριάκοντα ἀργύρια; Μὲ δὲλλα τόσα ἐνομοθέτησεν διὰ Μωϋσῆς νὰ πληρώνεται διάρκειαν τὸν ἄρτον τοῦ Ιησοῦ! Αλλο: ὑπομονὴ νὰ πωλεῖται, μὰ νὰ πωλεῖται ἀπὸ ἔνα ἀπόστολον; τί κακὸν παράδειγμα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν! οἱ ἀπόστολοι νὰ πωλοῦσι τὸν Χριστόν; Ηγουν οἱ ἵερεις τὴν θείαν Χάριν; Μεγάλον πρᾶγμα! Ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἀπόστόλους, ἐκείνος μόνος ἔκολάσθη, διὸν ἡγάπει τὰ ἀργύρια κατηραμένη φιλαργυρία, πρώτη καὶ κυρία ἀφορμή, διὰ τὴν ὑποίαν καὶ τὴν πίστιν μας προδίδομεν, καὶ τὴν ψυχὴν μας κολάζομεν!... Αλλὰ μὲ δλα ταῦτα ἐγὼ βλέπω

ὅτι ὁ ἀνεξίκακος Ἰησοῦς, καὶ ὑποδέχεται τὸν Ἰούδαν, δὲν συγχάνεται τὸ δόλιόν του φίλημα, μάλιστα διὰ πολλὴν συμπάθειαν τὸν διομήζει φίλον : «φίλε, ἐφ' ὃ πάρει ;» Διὰ ποτὸν λέγει λοιπόν : «Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἔως θανάτου ;»

Ἔσως διὰ τὸ βέβητον, ὅπου τοῦ ἔδωσεν ἕνας ὑπηρέτης ἀχρεῖος καὶ τολμηρός.

Συρόμενος ἀπὸ ὅλην τὴν σπεῖραν, ἀπὸ τὸν χιλίαρχον, καὶ ἀπὸ πλήθος ὑπηρετῶν, διεμένος διπέσω τὰς χειρας ὥσταν κατάδικος ὁ Ἰησοῦς, φέρεται πρῶτον εἰς τὸ παλάτιον τοῦ ἀρχιερέως Ἀννα, καὶ ἐδῶθεν πρὸς Καλέφαν, ὅπου Γραμματεῖς, ὅπου Φαρισαῖοι, ὅπου Πρεσβύτεροι, ὅπου δλον τὸ συνέδριον τῆς Συναγαγῆς ὅλοι μὲ τὸ στόμα ἀνοικτὸν εἰς κατηγορίαν, δλοι μὲ καρδίαν φαρμακεμένην ἀπὸ τὸ μίσος, δλοι μὲ μίαν σύμφωνον γνώμην, πὼς ἕνας τέτοιος ἀνθρωπος εἶναι ἀξιος θανάτου, ἀξιος νὰ ἀποθάνῃ «ἔνοχος θανάτου ἐστίν.» Εδῶ σᾶς παρακαλῶ γὰ στοχασθῆτε, Χριστιανοί : οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐμίσουν πολλὰ τὸν Χριστὸν διὰ τὸν φθόνον τους· αὐτοὶ ἦτον τυφλοί, τυφλῶν διδηγοί, καὶ δὲν ἤμπορούσαν νὰ θλέπωσι τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ, οὔτε νὰ ἀκούωσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, δποὺ ἦτον ἕνα οὐράνιον φῶς, τὸ φωτίζον πάντα ἀνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον· μὰ δ κοινὸς λαὸς τὸν ἡγάπαι· ἔθλεπε μὲ πολλὴν ἔκστασιν τὰ θαύματά του· κίκουε μετὰ χαρᾶς τὴν διδασκαλίαν του· μάλιστα τόσες φορές, δποὺ οἱ Ἱερεῖς καὶ Φαρισαῖοι ἐμελέτησαν νὰ τὸν θαγατώσωσιν, ἐφοβοῦντο τὸν κοινὸν λαόν. Μὰ τώρα, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πάθους, δλοι συμφώνως, Ἱερεῖς καὶ Φαρισαῖοι, καὶ δλοις δ κοινὸς λαός, ἀνδρες, γυναῖκες, παιδία, νέοι καὶ γέροντες, δλοι τὸν θέλουσι ἀποθαμένον· «ἔνοχος θανάτου ἐστί». Τί παρεκίνησε τὸν κοινὸν λαόν ; τί τὸν ἔπλάνεσεν ἔγαντίον τοῦ Χριστοῦ ; Τίποτες ἄλλο, παρὰ ἡ ὑπόκρισις τῶν Ἱερέων, καὶ Φαρισαίων. Οἱ Φαρισαῖοι, φιλάργυροι καὶ ὑπερήφανοι, δὲν εἰχαν διὰ κρῖμα νὰ καταράγωσιν ὀλάκερα τὰ σπίτια τῶν χηρῶν καὶ δρφανῶν· δὲν ἐλογίαζαν ἀμαρτίαν νὰ θέλουσιν διοισθεῖν τὰς πρωτοκαθεδρίας, καὶ τὰ προσκυνήματα τῶν ἀνθρώπων· αὐτὴ ἡ φιλαργυρία, αὐτὴ ἡ ὑπερηφάνεια ἦτον κρυψή, καὶ δ κοινὸς λαὸς δὲν τὴν ἔθλεπε· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος αὐτοὶ ἔκαναν τὴν προσευχὴν τους εἰς τὰς πλατείας τῆς πόλεως, αὐτοὶ ἐφόρουν κάποια μακρὰ κράσπεδα, καὶ πλατεῖα φυλακτήρια· τοῦτα ἦτον φανερά, καὶ τὰ ἔθλεπεν δ κοινὸς λαός· οἱ Φαρισαῖοι τὰς μεγάλας ἐντολὰς τοῦ νόμου, δὲν τὰς ἐψήφουσαν ὀλότελα· γῆθελες ἕνα ψευδομάρτυρα; τοῦτος ἦτον ἕνας

Φαρισαῖος· ἥθελες ἔνα πλεονέκτην; τοῦτος ἦτον ἔνας Φαρισαῖος· ἀποδεκατοῦσαν ὅμως τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμιγον ἐκείναι αἱ μεγάλαι καὶ ἀληθιναὶ παραγόμειαι ἦτον κρυφαῖ· ἐτοῦται αἱ μικραὶ καὶ ψεύτικαι ἀρεταὶ ἦτον φανεραῖ· δῆθεν δὲ κοινὸς λαός τοὺς ἐπροσκύνα διὰ ἀγίους. Οἱ Ἱερεῖς πάλιν, τυφλοὶ εἰς τὴν ἀμάθειαν, φαρμακεύμενοι ἀπὸ τὸν φθόνον· μὰ τοῦτα ἦταν κρυψὰ καὶ δὲν τὰ ἔβλεπεν δὲ κοινὸς λαός· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐφαίνοντο μεγάλοι ζηλωταὶ τοῦ νόμου· δὲ Ιουδαῖοι τοῦτο ἔρριψε τὰ ἀργύρια, δὲν τὰ ἔγγιξαν, διατί ἦτον τιμὴ αἴματος· «οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανῶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστιν»· δὲν ὑπῆγαν εἰς τὸ Πραιτώριον, μήπως καὶ μιανθῶσι, διατί ἦτον ἔορτή· «αὐτοὶ δὲ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ Πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσι»· ταῦτα ἦτον φανερά, καὶ δὲ κοινὸς λαός δποὺ τὰ ἔβλεπεν, τοὺς ἐπροσκύνα διὰ ἀγίους· διὰ ἀγίους ἐπροσκύνα ἀνθρώπους φιλαργύρους, ὑπερηφάνους, ἀμαθεῖς, φθανερούς ἀνθρώπους, δποὺ ἐμελετοῦσαν τὸν πλέα ἀδικον φόνον, τὸν πλέα παράνομον φόνον δποὺ νὰ ἔγινεν ἀκόμη εἰς τὴν γῆν, δποὺ ἥθελον γὰ σταυρώσωσι τὸν Γέρον τοῦ Θεοῦ· δὲν εἶναι ἄλλο, τοὺς ἐπλάνα καὶ ὑπόκρισις. «Αὐτοὶ οἱ Φαρισαῖοι μᾶς εἶναι ἄγιοι»· ἔλεγεν δὲ κοινὸς λαός· «αὐτοὶ οἱ Ἱερεῖς μᾶς εἶναι ἄγιοι· αὐτοὶ λέγουσι πῶς ἐτοῦτος δὲ Χριστὸς εἶναι ἔνας πλάνος καὶ κακοποιός, λοιπὸν καὶ λέγουσι· αὐτοὶ οἱ ἄγιοι τὸν θέλουσιν ἀποθαμένον, λοιπὸν ἐκείνος εἶναι ἄξιος θανάτου»· «ἔνοχος θανάτου ἐστίν». ⁷Ω δύοκρισις, ὑπόκρισις τῶν Φαρισαίων, καὶ Ἱερέων τοῦ καιροῦ ἐτούτου! καὶ πόσον ἥμιτορεις νὰ πλανέσῃς τὸν λαόν, δποὺ βλέπει τὰ μικρὰ κράσπεδα τοῦ ἔροῦ σχήματος, καὶ δὲν βλέπει τὴν κρυφὴν ὑπερηφάνειαν, καὶ φιλαργυρίαν· δποὺ βλέπει κάποιας μικρὰς ψευματινὰς ἀρετάς, καὶ δὲν βλέπει μεγάλας ἀληθινὰς κακίας! "Ἄς εἶναι ἀπταστοῖς δές εἶναι προφήτης· δές εἶναι θαυματουργός ἔνας ἀνθρώπος· δταν οἱ ὑποκριταὶ τὸν παρρησιάζουσι· διὰ ἔνα πλάνον καὶ κακοποίον, δταν οἱ ὑποκριταὶ τὸν θέλουσιν ἀποθαμένον, τὸ τίδιον λέγετ καὶ δὲ κοινὸς λαός: «ἔνοχος θανάτου ἐστίν»... .

Καὶ τί εἶναι ἡ ἀφορμὴ τοῦ φθόνου τους; Ἄφορμὴ πῶς δὲ Χριστὸς εἶχε μαθητάς, καὶ πῶς ἔκανε διδαχήν, διὰ τὰ ὅποια τὸν ἔρωτοῦσιν· «δὲ οὖν ἀρχιερεὺς ἥρωτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ» (*Ιωάν. 1η'*)· καὶ τοῦτο εἶναι πταίσιμον, νὰ φωτίζῃ, καὶ νὰ γνωθετῇ τοὺς ἀνθρώπους; "Ἄχ, φθανεροὶ Ιουδαῖοι· ἀληθινὰ ἔσεις θέλετε νὰ εἰσθε τυφλοὶ τυφλῶν δῆγγοί, καὶ διὰ τοῦτο μισεῖτε ἐκεῖνο τὸ οὐράνιον φῶς, «τὸ φωτίζον

πάντα ἀνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον». Αὐτὸς παρρησίᾳ ἐλάλησε τῷ κόσμῳ, αὐτὸς φανερὰ ἔδιδαξεν εἰς τὴν Συναγωγήν, καὶ εἰς τὸ Ἱερόν, ὅπου συνήρχοντο ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι, κρυφὰ δὲν ἐλάλησε τίποτε· κράξετε ἐκείνους ὅπου ἤκουσαν, ἔξετάσετε μάρτυρας, καὶ θέλετε ἀκούσει, πώς «ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ». (Ἡσαΐας, γ'). «Ομως ἀνάμεσα εἰς τοὺς πολλούς, ὅπου δὲν ἦξευρον τί κακὸν γὰ εἰποῦσιν, εὑρέθησαν δύο ψευδομάρτυρες, οἱ δποῖοι ἐμπρτύρησαν, πώς δ Ἰησοῦς εἶπεν: «ἡμπορῶ γὰ καλάσω τοῦτον τὸν Ναὸν τοῦ Σωλομῶντος καὶ πάλιν εἰς τρεῖς ἡμέρας γὰ τὸν σηκώσω». «ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες εἶπον: οὗτος ἔφη: «δύναμαι καταλύσαι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν». (Ματθ. ζ'). Καὶ τοῦτο εἶναι ἀληθινόν, διατί δ Ἡριστὸς τὸ εἶπε: «λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν». Καὶ ἀντοῦτοι λοιπὸν λέγουσι τὴν ἀλήθειαν, διατί ὁ εὐαγγελιστὴς τοὺς δηνομάζει ψευδομάρτυρας: «Ἀκούσατε καὶ ἐντραπήτε, λεροκατήγοροι, καταλαλοι, συκοφάνται, περιεργοι, ώτακουσταί, δποὺ ἀκούετε τὴν διδαχήν, ὅχι διὰ γὰ ωφεληθῆτε ἀπὸ τὸν λόγον, μὰ διὰ γὰ παγιδεύσετε τὸν λέγοντα: «οὐ λαβεῖν τι παρῷ ἡμῶν ωφέλιμον ἐπιτίητοῦντες, ἀλλὰ λαβέσθαι τινὸς τῶν λεγομένων ἐπιτίητοῦντες».(Βασιλ. λόγ. κατὰ Σαδελ.). «Αληθινὰ εἰς τὴν διδαχήν, δποὺ ἔκκυνεν, αὐτὸς γῆτον ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ. «Οταν δμως δ Ἡριστὸς ἔλεγε, «λύσατε τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐγερῶ αὐτόν», δὲν ἐνγόρει διὰ τὸν γαόν, ἐννέδει διὰ τὸ σῶμά του· ώσταν γὰ ἔλεγεν: «ὦ Ἰουδαῖοι, ἀν ἐσεῖς θυγατῶσετε τὸ σῶμά μου, ἐγὼ πάλιν εἰς τρεῖς ἡμέρας τὸ ἀνασταίνω». «ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ νυοῦ τοῦ σῶματος αὐτοῦ». Ψευδομάρτυρες λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνοι οἱ δποῖοι, ἀγκαλὰ καὶ γὰ λέγωσι τὴν ἀλήθειαν ὅσον δι αὐτὰ τὰ λόγια, δποὺ εἶπεν δ Ἡριστός, ψευδονται δμως, διατί δὲν τὰ λέγουσι μὲ ἐκεῖνον τὸν σκοπὸν μὲ τὸν δποῖον τὰ εἶπεν δ Ἡριστός· ψευδομάρτυρες εἰσθε ἐσεῖς, οἱ δποῖοι, ἀγκαλὰ καὶ λέγετε τὰ ἕδια λόγια δποὺ ἤκουσατε, δμως δὲν τὰ λέγετε μὲ τὴν ἔννοιαν δποὺ ἐκεῖνα ἐλέχθησαν· ἐκεῖνος τὰ εἶπε μὲ ἄλλον σκοπόν, ἐσεῖς τὰ παρεξηγεῖτε κατὰ τὸν σκοπὸν σας, ώσπερ οἱ δνειροκρίνται, δποὺ ἐξηγοῦσι κατὰ τὸν ἕδιον σκοπὸν τὰ δνείρατα: «τῶν φανέντων ἐν ταῖς καθ' ὑπνον φαντασίαις, πρὸς τὸν οἰκεῖον σκοπὸν τὰς ἐξηγήσεις ποιούμενοι».

(Βασ. λόγ. θ' ἔξαήμ.).

Μὰ θέλοντας δ Ἰησοῦς γὰ δώσῃ μίαν πρέπουσαν, καὶ μετρίαν

ἀπόκρισιν πρὸς Ἀγγαν τὸν ἀρχιερέα, λαμβάνει ἀπὸ ἔνα ὑπηρέτην ἔνα ράπισμα εἰς τὸ πρόσωπον «εἴς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ὁμάπισμα τῷ Ἰησοῦ». Ποῦ ητον τότε αἱ ἀστραπαὶ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ δὲν ἐκατεκκαύσασιν εὐθέως τὴν παράνομον δεξιάν; πῶς δὲν ἦνοίχθη ἡ γῆ νὰ καταπλήξωνταν τὸν ἕρεσυλον ὑπηρέτην; Καὶ μὲν δύο τοῦτο ὁ μικρόθυμος Ἰησοῦς εὐχαριστήθη μὲν γὰρ μόνον παραπονετικὸν λόγον γὰρ τὸν ἐλέγχη: «εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί μὲν δέρεις;» Καλά μὰ δὲ Χριστὸς εἰς τόσα ἄλλα ῥαπίσματα, καὶ ἐμπτυσμούς, δποὺ τοῦ ἀμύρφωσκν τὸ πρόσωπον, ὑπέμεινε καὶ ἐσιώπα· εἰς τόσας μάστιγας, ὅπου μέσα εἰς τὸ Πραιτώριον τοῦ Πιλάτου τοῦ ἐκατεξέσχισαν τὰς σάρκας, ὑπέμεινε καὶ ἐσιώπα· εἰς τὴν σταύρωσιν, δποὺ ἔπαλεν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς τὸν Γολγοθᾶ, ὑπέμεινε καὶ ἐσιώπα· καὶ διὰ ἔνα μόνον ράπισμα, δποὺ δέχεται μέσα εἰς τὸ σπίτι τοῦ ἀρχιερέως Ἀγγα, δὲν ὑπομένει καὶ δὲν σιωπᾷ; Ναί, διὰ τοῦτο μάλιστα διὰ τές καταφρόνεσες δποὺ λαμβάνει δὲ Χριστὸς εἰς τὸ Πραιτώριον τοῦ Πιλάτου, ἥγουν εἰς τὰ σπίτια ἀνθρώπων λαϊκῶν, ὑπομένει διὰ τὸ σνειδος, δποὺ λαμβάνει ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀπὸ τὴν ἀγίαν πόλιν, ἥγουν ἔξω ἀπὸ τὴν Χριστιανωσύνην του εἰς χώρας ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν, ὑπομένει μὰ νὰ ῥαπίζεται, νὰ καταφρονάται, γὰρ ὅνειδίζεται καὶ μέσα εἰς τὸ σπίτι ἑνὸς ἀρχιερέως, δποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἔξαρτον σέδας, καὶ ἐμπρός εἰς τὰ μάτια ἑνὸς ἀρχιερέως· καὶ δὲ ἀρχιερέως, δποὺ ἔπρεπε νὰ χύνῃ τὸ αἷμά του διὰ τὴν τιμὴν τοῦ Χριστοῦ, νὰ μὴν δμιλῇ ἔνα λόγον ἢ διατί δὲν ἥξεται, ἢ διατί δὲν ἔγνοιαζεται; Ὁ Χριστός, δποὺ δλα ὑπομένει μὲ σιωπήν, τοῦτο μόνον δὲν ὑπομένει, δμιλεῖ, καὶ ἵσως εἶναι ἐκεῖνο, διὰ τὸ δποτον θέλει νὰ εἰπῃ: «Περὶ λύπας ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἐως θανάτου». Δύο ἀρχιερεῖς εἶναι κριταὶ τοῦ Ἰησοῦ, Ἀγγας καὶ Καΐάφας. Ἀν δὲ Ἰησοῦς δμιλῇ καὶ ἀποκρίνεται, κακοφαίνεται τοῦ Ἀγγα, καὶ βάλλει γὰρ τὸν ῥαπίσμασιν ἀν δὲν δμιλῇ καὶ σιωπᾷ, κακοφαίνεται τοῦ Καΐάφα, καὶ τὸν ἔξορκίζει γὰρ δμιλήσῃ; «Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἔδντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ δὲν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Τώρα πῶς ἔχει νὰ κάμη μὲ τοιούτους ἀρχιερεῖς δὲ Χριστός; Ἀν δμιλήσῃ, κατακρίνεται ὡσὰν πταίστης, καὶ ἐν σιωπήσῃ, νομίζεται ὥσταν μωρός.

Ἄλλο ὅτι ἀνίερε ἀρχιερεῦ, τί ἔξορκίζεις; τί ζητεῖς φευδομάρτυρας; τί συγχύζεσαι νὰ μάθης, τίς τάχα νὰ εἶναι αὐτὸς δὲ Ἰησοῦς; Ἐδῶ κάτω εἰς τὴν αὐλήν σου εἶναι ἔνας του μαθητής, ἐκείνον

κράξε, ἔκεινον ἐρώτησε νὰ σου εἰπῇ τὴν ἀλήθειαν. Ποῦ εἰσαι, Ηέ-
τρε; ἐλθὲ ἐσὺ νὰ μαρτυρήσῃς τὸ λογῆς εἶναι ἑτοῦτος ὁ ἄνθρωπος.
«Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον». Ήδὲ;! Δὲν γνωρίζεις, ω Πέτρε, ἔκεινον
τὸν Θεῖον Διδάσκαλον, τοῦ ὅποιου τῷρα τρεῖς χρόνους εἰσαι ἀπό-
στολος καὶ μαθητής; δὲν γνωρίζεις ἔκεινον, ὅποιο ἀπὸ ἀλιέα τῶν
ἰχθύων σὲ ἔκαμεν ἀλιέα τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν; ἔκεινον, ὅποιο
σου ἔδωκε τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν; ἔκεινον, ὅποιο
ἔχθες σου ἔνιψε τοὺς πόδας, καὶ σὲ ἔκοινώησε τὸ θεῖον σῶμα καὶ
αἷμά του; «Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον». Δὲν εἶναι ἔκεινος ὁ Ἰάιος
ὅποιο ἔσυ ὥμολόγησες «σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ
ζῶντος»; δὲν εἶναι ἔκεινος, διὰ τὸν ὅποιον ἔλεγες ὅλιγον πρωτό-
τερα, πώς, παρὰ γὰ τὸν ἀργυρῆς, θέλεις κάλλισον νὰ ἀποθάνῃς;
«τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σου θήσω»; «Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον».
Ο Πέτρος, ὁ θερμὸς φίλος, ἔταν εἰδὼς τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ μετα-
μερφούμενου εἰς τὸ Θαῦρό, γῆθελε νὰ εἶναι μαζί του αἰώνιῳς· «κα-
λόν ἔστιν ἡμᾶς ὅδε εἶναι»· εἰς τὸ Πάθος του δὲν τὸν γνωρίζει, καὶ
τὸν ἀρνεῖται τρεῖς φορές. «Ω φίλαι ἀκατάσταται· ὃ ταξίκατα
ψευδή· ὃ καρδίαι ἀπισται τῶν ἀνθρώπων· ὃ πάθος, ὃ πόνος, ὃ
λύπη εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰησού, διὰ τὴν ὅποιαν ἡμπορεῖ ἀληθινὰ
νὰ εἰπῇ: «περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἔως θανά-
του». «Ἄχ, Πέτρε, Πέτρε· ἔσυ κάνεις δρκον πώς δὲν τὸν γνωρί-
ζεις, καὶ βεβαιώνεις σταθερά, «οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον»· μὰ ὁ
Ιηλάτος σὲ ἐλέγχει, καὶ δείχνοντάς τον εἰς τὰ μάτια παντὸς τοῦ
λασοῦ, λέγει· «ἴδε ὁ ἄνθρωπος».

Ἴησοῦ μου, καὶ τί εἶναι ἑτοῦτο ὅποιο θωράκ; Ἄλιμογον, ζωας ἔ-
χει δίκαιον ὁ Πέτρος νὰ λέγῃ πώς δὲν σὲ γνωρίζεις διατί, καθὼς σὲ
ἔκαταστησε τὸ μίσος τῶν Ἰουδαίων, ἔσυ εἰσαι ἀγνώριστος. Ήδὲ ἔ-
χεις τὸ εἰδός καὶ κάλλος αὐτὸς τὸ πρόσωπον, ὅποιο εἶναι γῆ τρυφὴ
καὶ χαρὰ τῶν ἀγγέλων! τέτοιας λογῆς τὸ ἀμόρφωσαν οἱ ἐμπιτυσμοί,
καὶ τὰ ῥαπίσματα; πόθεν τόσον αἷμα, ὅποιο τρέχει ἀπὸ ὅλα σου τὰ
καθαρώτατα μέλη; πόθεν τόσοι πληγαί, ἀπὸ ποδῶν ἔως κεφαλῆς,
εἰς τρόπον ὅποιο φαίνεσαι δλος μία πληγή; καὶ πόθεν τόσον σκλη-
ρὸν μαρτύριον τῆς ἀχράντου σαρκός σου: Αὐτὰ ὅλα ἔκαμαν τοῦ Ιη-
λάτου αἱ μάστιγες. Καὶ ποιον ἔστάθη τὸ πταίσιμόν σου; Τοῦτο
μάλιστα, πώς δὲν είχες κανένα πταίσιμον· «οὐδεμίαν ἐν αὐτῷ
εὑρίσκω αἰτίαν». Μὰ τί εἶναι αὐτὸς ὁ στέφανος ὅποιο φορεῖς; στέ-
φανος ἀκάνθινος, ὅποιο βαλμένος μὲ βίαν εἰς τὴν κεφαλήν, κεντᾶ
μὲ δξεῖται καὶ ἀγυπόφερτον βάσανον. Καὶ τὸ κόκκινον φόρεμα;

μία χλαμύδα πενιχρά, μὲ τὴν ὅποιαν στρατιώται τὸν ἔνδυσαν διὰ παλγίνιον ὡς Βασιλέα τῶν Ἰουδαίων. Τοῦτο γαλ καὶ εἶναι παραπολύ· καὶ δὲ, φθάνει ἡ βάσανος, ἀν δὲν εἶναι ὅμοι καὶ ἡ ἀτιμία; ἀκρον πάθος, καὶ ἄκρον ὄγειδος; Καὶ ποῖος ἔπαθε τόσα; ποῖος ὁνειδίσθη τόσον, οὕτων ἐσέ, ἀθωάτατε Ἰησοῦ; Τοῦτο εἶναι ὅποι σὲ ἔκαμε νὰ εἰπῆς: «Περί λυπός ἐστιν ἢ ψυχή μου ἔως θανάτου». «Ἴδε δὲνθρωπος». Ήσυ εἰσαί, Πέτρε; γνωρίζεις τώρα τὸν ἄνθρωπον; «Ο Πέτρος ἦδη μετανοημένος, ἀπὸ τὴν κατάγυξιν καὶ ἐντροπήν, δὲν σηκώνει τὰ μάτια νὰ ἴδῃ, τὰ ὅποια ἔκαμε δύο βρύσεις πικροτάτων δακρύων· «καὶ ἐξελθόντες ἔξω ἔκλαυσε πικρῶς». «Ἴδε δὲνθρωπος». Μαρία, πικραμμένη Μήτηρ, γνωρίζεις τὸν γλυκύτατόν σου Υἱόν; καὶ ποῦ νὰ τὸν ἴδῃ εἰς τόσον ἀλαλαγμόν; εἰς τόσηγα σύγχυσιν τῶν Ἰουδαίων; «Ἴδε δὲνθρωπος». «Ἴδε τον ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ἐσύ, δὲνθρωπος». Ηρόδης ἔκεινον τὸν ἀγαπητόν σου υἱόν, ἐν φεύδοντας. «Ἄλλαξ διὰ τώρα καὶ δὲνθράνιος πατήρ ἐσκέπαστε μὲ τὰς πιέρυγας τῶν Σερκαρείμ τὰ μακάρια ἔμματα, διὰ νὰ μὴ βλέπῃ τὸ πάθος τοῦ υἱοῦ, ὅποιος ἦδη παρέδωκεν εἰς θυσίαν. «Ἴδε δὲνθρωπος». Ήσυ εἰσθε, ἀπόστολοι καὶ μαθηταί; Αὐτοὶ δέλοι τὸν ἀφῆκαν καὶ ἔψυχον. Καὶ λοιπὸν ἐτούτος εἶναι δὲνθράνιος ἄνθρωπος, ὅποιος δὲν ἔχει τινὰ φίλον νὰ τὸν ἴδῃ, καὶ νὰ τὸν λυπηθῇ; «Ἀρχιερεῖς, Ηρεσδύτεροι, Γραμματεῖς τῶν Ἰουδαίων, ἔδει δὲνθρωπος! Τὸν θέλετε πλέα βασανιτέμενον; τὸν θέλετε πλέα καταφρονεμένον ἀπὸ δὲνθρωπος; Τόσον δὲν φθάνει διὰ νὰ χορτάσῃ τὸν θυμόν σας; Τέτοιον θέαμα ἐλεεινὸν δὲν εἶναι ἀξιον νὰ ἔχῃ πλέα τὴν λύπην σας, παρὰ τὸ μίσος σας; Φρίξον, ήλιε, στενάξατε, οὐραγοί· ἀνάμεσα εἰς τόσον ἀναρρίθμητον πλῆθος λαοῦ τινὰς δὲν εἶναι, ὅποιοι νὰ τὸν βλέπῃ καὶ νὰ τὸν λυπᾶται· τινὰς δὲν εἶναι ὅποιοι νὰ μὴ θωρῇ τὰς πληγάς του, καὶ νὰ μὴ διψῇ περισσότερον τὸ αἷμά του· τινὰς δὲν εἶναι, ὅποιοι νὰ μὴ λέγῃ: «σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν». Καὶ πῶς νὰ μὴν εἴπῃ διὰ τοῦτο δὲνθρωπος: «περί λυπός ἐστιν ἢ ψυχή μου ἔως θανάτου;». «Τπαγε καὶ φυλάξου διὰ δλίγην ὥραν ἀπὸ τὸν θυμὸν τούτων τῶν αἰμοσόρων λύκων, ἀκακε Ἀμυνὲ τοῦ Θεοῦ· καὶ ὡς τόσον δὲνθρωπος ἡγεμών θέλει νὰ κάμη ἀλληγο μίαν δοκιμήν, ἵσως καὶ σὲ λυτρώσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον.

Συνήθεια ἡτον κατὰ τὴν ἥμέραν ἐκείνην, ὅποιοι ἡτον Παρασκευὴ τοῦ Πάσχα, νὰ ἀπολύεται ἔνας δέσμιος, ἔνας ἀξιος θανάτου, ὅποιοι ἡθελε Ἑγιήσει εἰς χάριν δ λαός· καὶ ἡτον τότε ἔνας δέσμιος,

Βαραβόλας ὀνομαζόμενος, ληγστής περίφημος τῆς Ἰουδαίας· μὲ τούτην τὴν ἀπόφριὴν δι Πιλάτου, ὅπου δὲν εὑρισκε κανένα πταισμόν εἰς τὸν Ἰησοῦν, προσδόλλει εἰς τοὺς Ἰουδαίους ποῖον ἀπὸ τοὺς δύο νὰ ἀπολύσῃ, τὸν Ἰησοῦν, ἢ τὸν Βαραβόλαν· «τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω νῦν;» Ἀκούσατε, Ἰουδαῖοι: ἐδῶ εἰναι δι Βαραβόλας, ἔνας ληγστής, ὅπου ἔχει ἀκόμη μολυσμένα τὰ χέρια ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν ἀνθρώπων ὅπου ἔστραξεν· ἔνας ακλέπτης, ὅπου ἔτρόμαξε μὲ τες ἀρπαγές τὴν Ἰουδαίαν· ἔνας ἀποστάτης τῆς βασιλείας· ἔνας ἔχθρὸς τῆς κοινῆς εἰρήνης· ἔνας κακοποιός, μυρίων θανάτων ἀξιος. Ἐδῶ εἰναι καὶ δι Ἰησοῦς δι Ναζωραῖος, ἀνθρωπος τῆς εἰρήνης, ἀγαθὸς εἰς δλους, εὐεργέτης κοινός, ἔνας θυματουργός, ὅπου ἀρρώστους ιάτρευσε, λεπροὺς ἐκαθάρισε, τυφλοὺς ἐφάτισε, νεκροὺς ἀνέστησε. Ποιον θέλετε ἀπὸ τοὺς δύο νὰ ἀπολύσω; Τί λέγετε ἐσεῖς, νεκροί, ὅπου ἀνεστήθητε; ἐσεῖς τυφλοί, ὅπου ἐφατίσθητε; ἐσεῖς λεπροί, ὅπου ἐκαθάρισθητε; ἐσεῖς ἀρρώστοι, ὅπου ιάτρεύθητε; ἐσεῖς τοὺς δποίους πεινασμένους εἰς τὴν ἕρημον σᾶς ἔθρεψε παραδόξως μὲ δλίγους ἄρτους; ἐσεῖς, παιδες Ἐδραίων, ὅχλοι τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπου τὴν προσχθὲς τὸν ἐδεχθήκατε ώς βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ μὲ τὸ Ὡσαγγά, καὶ μετὰ βαῖων καὶ κλάδων; Ποιον ἀπὸ τοὺς δύο θέλετε ἐλεύθερον εἰς ζωήν; τὸν ληγστὴν ἢ τὸν εὐεργέτην, τὸν φονέα ἢ τὸν ιάτρον; τὸν Βαραβόλαν ἢ τὸν Ἰησοῦν; "Ω ἀπανθρωπία τοῦ ἀχαρίστου λαοῦ· δλοι θέλουσι ζωγταγὸν τὸν Βαραβόλαν. Καὶ τὸν Ἰησοῦν; "Σιαυρωθήτω". «Μὰ ποῖον εἰναι τὸ πταισμόν του;» τοῖς λέγει δηγεμών· «Τί γάρ κακὸν ἐποίησε;»—«Σιαυρωθήτω».—"Ἄς εἰναι· ἐγὼ νίπτω τὰ χέρια μου, καὶ εἰμι ἀθώος ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ δικαίου τούτου· τὸ αἷμα του ἀς εἰναι εἰς ἐσας. - Σιαυρωθήτω, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν».

"Εχε δλίγηην διομονήν, σὲ παρακαλῶ, δι Πιλάτε, καὶ πρὸν νὰ κάμης τὴν ἀπόφασιν, ἀκουσε δύο λόγια, ὅπου θέλω νὰ σὲ εἰπῶ· διὰ νὰ ἀπολύσῃς τὸν Χριστόν, ἢ τὸν Βαραβόλαν, τί ἔρωτᾶς τὸν λαὸν τῶν Ἐδραίων; ἐσὺ γνωρίζεις πώς τοῦτοι εἰναι ἔχθροι τοῦ Χριστοῦ· ἥξενέρεις, πώς τὸν ἐπαράδοσαν, καὶ τὸν θέλουσιν ἀποθαμένον, ὅχι διὰ κανένα του πταισμόν, ἀλλὰ μόνον διὰ φθόνον τους· «ἥδει γάρ διὰ διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν». Ἔσύ εἰσαι καὶ ἔξουσιαστής, καὶ κριτής· ἢ ἔξουσία καὶ ἢ κρίσις εἰναι εἰς τὰ χέρια σου. Ὁ Χριστὸς είγαι ἀπταιστος, ἐσύ δὲ διοις τὸ βλέπεις. Οἱ Ἐδραῖοι, ὅπου κατακρίνουσι τὸν Χριστόν, εἰναι φανεροί του ἔχθροι, καὶ τὸν κατα-

κρίνουσι μόνον διὰ τὸν φθόνον τους, ἐσύ δὲ ἕδιος τὸ γνωρίζεις.
Δὲν εἰναι ἔτις ἡ ἀλήθεια; — «Ἄ, τί ἐστιν ἀλήθεια;» ἐκεῖνος μοῦ
ἀποκρίνεται, καὶ μοῦ γυρίζει τές πλάτες, καὶ μισσεύει. — Στάσου,
ὦ Πιλάτε, σὲ ἔξορκός ω εἰς τὸν Θεόν. Λοιπὸν ἐσεῖς οἱ ἔξουσιαστα
καὶ κριταὶ τῆς γῆς, δταν κρίνετε, δὲν ἀποθλέπετε τὴν ἀλήθειαν;
Τὸ ζυγί, δποὺ κρατεῖτε, δὲν εἰναι τὸ ζυγὶ τῆς δικαιοσύνης, δποὺ
ζυγίαζει σωστὰ τὴν ἀλήθειαν; Αἱ ἀποφάσεις, δποὺ κάνετε, ἔχου-
σι καὶ ἄλλο τέλος ἔξω ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν: — «Τί ἐστιν ἀλήθεια;
Τί μὲ πειράζεις;» — Σὲ λέγω ἄλλην μίαν φοράν: τί ἀκούω; Ἡ
ἀλήθεια εἰναι ἔξωρισμένη ἀπὸ τὰ κριτήρια; Πιλάτε, λόγιασε κα-
λὸ τι κάνεις ἐσύ ἐλευθερώγεις τὸν Βαραβᾶδαν. Μὰ αὐτὸς εἶναι
ἔνας ληστής, μιθημένος εἰς τές λησταρχίες, καὶ εἰς τὰ αἴματα
εἰς τὴν φυλακήν, καὶ εἰς τὰ σίδερα, δποὺ ἐστάθη τόσον καιρόν, αὐ-
τὸς δὲν ἥλλαξε γνώμην πάλιν θέλει νὰ πιάσῃ τές στράτες,
πάλιν θέλει φονεύει, πάλιν θέλει φέρει φόδον καὶ τρόμον εἰς δλην
τὴν Ἰουδαίαν πάλιν θέλει κάμει ἀπὸ τὰ πρώτα χειρότερα κακά,
καὶ ἐσύ εἰσαι ἀφορμή. Τί λέγεις; Δὲν ἐμιλεῖς; Ἐσύ ἀποφασίζεις
εἰς τὸν σταυρὸν τὸν Χριστόν, μὰ δὲ Θεὸς δὲν θέλει οὐαίρετος τό-
σην παρανομίαν ἡ πόλις Ἱερουσαλήμ θέλει ἐρημωθῆ, νὰ μὴ μεί-
νῃ πέτρα ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν δ λαδὸς τῶν Ἐδραίων θέλει χάσει
τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἱερωσύνην, καὶ τὸ βασίλειον καὶ ἐσύ εἰσαι
ἀφορμή. Τί λέγεις; Δὲν ἀποκρίνεται δ Πιλάτος, δὲν ἀκούει, διατί
ἔνας λόγος τοῦ ἔφραξε τὰ ώτιά: «ἄν ἐλευθερώσῃς τὸν Ἰησοῦν» τοῦ
εἰπον, «δὲν εἰσαι φίλος τοῦ Καίσαρος» ἐὰν τοῦτον ἀποιλύσῃς, οὐκ
εὶ φίλος τοῦ Καίσαρος». Διὰ τὰ τέλη του δ ἀδικος κριτής δὲν βλέ-
πει τὴν ἀλήθειαν, δὲν κάνει δικαιοσύνην. Μὰ τόσα κακά δποὺ
ἔχουν νὰ συνέδουν; «Ἄς χαλάσῃ δ κάσμος δλος, δὲν μὲ μέλεις ἔχω
τὰ τέλη μου, δποὺ ἔτοι μὲ ἐρμηνεύεις νὰ κάμω δὲν θέλω ἔγῳ νὰ
χάσω τὴν φιλίαν τοῦ Καίσαρος. » Ενας ληστής, ἀξιος διὰ τὸν
Σταυρόν, ἐλευθερώνεται καὶ ἔνας υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀξιος νὰ προσκυ-
νῆται, ἀποθαίνει εἰς τὸν Σταυρόν αὐτὰ συμβαίνουσιν, δταν οἱ ἀν-
θρωποι κρίνουσι μόνον διὰ τὰ τέλη τους. Χριστιανοί, ἔγῳ δὲν
γίζεύρω, ἄν ἄλλο, ὥσταν ἔτοῦτο, ἐστάθη μεγαλύτερον πάθος δ θειό-
τατος Ἰησοῦς, χωρὶς κανένα ἔγκλημα, κατακρίνεται εἰς θάνατον
ἐδιψειναι καὶ ἀκρα ἀτιμία, καὶ ἀκρα ἀχαριστία, καὶ ἀκρα συμ-
φορά τρία κοντάρια εἰς τὴν φυχὴν τοῦ Ἰησοῦ, δποὺ τὴν κάνου-
σιν ἀληθιγὰ περοίλυν πον ἔως θανάτου.

Καὶ ὅμως ἔως ἐδῶ εἰναι μοναχὰ τῶν παθῶν τὰ προσόμια τὸ τέ-

λος τῆς φρικτῆς τραγῳδίας, ἐξίσταται ὁ νοῦς μου μόνον νὰ τὸ σταχασθῇ, καὶ δὲν τολμᾷ ἡ γλώσση μου νὰ τὸ ἐξηγήσῃ. Ἐδῶ ἔχει-
ζόντο περισσότερο δάκρυα, παρὰ λόγια (ἀνίσως ὅμως καὶ ήτον
κανένα μέτρον δακρύων ἀρκετὸν) διὰ νὰ κλαύσῃ τινάς ἕνα θέαμψ
ἔλεινδόν, τοῦ δποίου ὅμοιον δὲν εἰδεν ἀκόμη ὁ γῆλος.

Τέλος πάντων ὁ Πιλάτος, ὃπού διμολογεῖ ἐνώπιον πάντων,
πῶς δὲν εὑρίσκει εἰς τὸν Ἱησοῦν καμμιᾶς λογῆς πταίσιμον : «οὐ
δεμίαν ἔν αὐτῷ εὑρίσκω αἰτίαν», διὰ τέλη ὅμως κοσμικά, διὰ
μάτιον φόδον, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὴν φιλίαν τοῦ Καλάχρος, σφαλίζει
τὰ μάτια, καὶ πλέα δὲν βλέπει οὕτε δικαιοσύνην, οὕτε ἀλήθειαν·
ἡζεύμει, διὰ διὰ φόδον παρέδωκαν αὐτόν, καὶ συντρέχει νὰ εὐχα-
ριστήσῃ τοῦτον τὰν φθόνον. «Οθεν τὸν παραδίει εἰς τὰ χέρια
τῶν Ἰουδαίων ἀποφασισμένον εἰς θάνατον· «παρέδωκεν αὐτὸν
αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ». Τί χαρά, τί θρίαμβος τῶν Ἀρχιερέων,
τῶν Πρεσβυτέρων καὶ τῶν Φαρισαίων ! τί συγδρομὴ τοῦ λαοῦ ! τί
φωνές, τί ἀλαλαγμοί, τί ὅδρεις ἀνδρῶν, γυναικῶν, γερόντων καὶ
νέων, διύλων καὶ στρατιώτων, ὅταν τὸν βλέπουσι· φορτωμένον μὲ
ἴναν μέγαν, καὶ βαρύν σταυρόν, συρόμενον ἀπὸ ὅλες τές στράτες τῆς
Περουσσαλήμ, ὅλον ὥδρωτα εἰς τὸ πρόσωπον, ὅλην αἷμα εἰς τὸ κορ-
μόν, νὰ ἀνεβαίνῃ εἰς τὸν Γολγοθᾶν τόπον τῆς καταδίκης ! Ἐδῶ δὲν
ἔχει ἄλλην παρηγορίαν εἰς τὴν λύπην του, παρὰ τοὺς ἐμπαιγμούς,
ἄλλην θεράπυσιν εἰς τὸν ἀγῶνά του, παρὰ δέος· ἑδῶ ἔτοιμοι
οἱ στρατιώται, ἔνας τὸν ἐκδύει, ἄλλος τὸν ῥίπτει ἐπάνω εἰς τὸν
σταυρόν, τοῦτος καρφώνει τὰ χέρια, ἄλλος τὰ πόδια, ὅλοι διμού
σηκώνουν τὸν σταυρόν, καὶ τὸν Ἑσταυρωμένον· καὶ εἰς τὸν ἥδιον
καιρόν, σταυρώνουσιν ἄλλους δύο ληστάς, ἔνα ἐκ δεξιῶν καὶ
ἕνα ἐξ ἀριστερῶν. Καὶ ἀφοῦ ἔστησαν τὸ βασανιστικὸν ξύλον εἰς
τὴν γῆν, τότε διπλώνουσι τές φωνές καὶ τές βλασφημίες : «ἄλλους
ἔσθωσεν, ἔσυτόν οὐ δύναται σῶσαι· εἰ σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς τοῦ
Ἰσραὴλ, σῶσον σεαυτόν».

Χριστιανοί, διπού ἀκούετε μὲ στυγνὰ μάτια, ἀν ἐγὼ διηγοῦ-
μαι τόσον σύντομα μίαν τέτοιαν ἀξιοθήητον ἱστορίαν, συμπαθή-
σατέ μου· διατί τοὺς πόνους, διπού ἐδοκίμασε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ
εἰς ἐκείνην τὴν σκληρὸλγίαν σταύρωσιν, τὴν λύπην, διπού ἐδοκίμασεν
ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ εἰς ἐκείνην τὴν σκρανίαν ἀτιμίαν, καταλεπτῶς
νὰ διηγηθῇ γλῶσσα ἀνθρώπου εἰναι ἀδύνατον· γῆμεῖς ἀκούσομεν
ἀπὸ τὴν θείαν Γραφήν, (Κριτ. Κεφ. ιε') πῶς δὲ Σαμψών, ὅταν ἔπε-
σεν εἰς τὰ χέρια τῶν Φιλισταίων, διπού τὸν ἐτύφλισαν καὶ ἀπὸ τὰ

δύο μάτια, καὶ ἔστειλαν καὶ τὸν ἐκράξασιν ἀπὸ τὴν φυλακήν, διὰ νῦν τὸν περιπάξωσιν, ὡσὰν περίγελον, δὲν ἔδυνήθη νὰ βαστάξῃ τέσσην ἐντροπήν· δθεν πιάνοντας τοὺς δύο στύλους τοὺς ἐτίναξεν μὲ δληγη του τὴν ἀνδρείαν, καὶ ἔπειτα ἡ κατοικία, καὶ ἐπλάκωσε καὶ τοὺς Φιλισταίους, καὶ αὐτὸν τὸν Ἰδιον, λέγοντας: «ἄποθανήτω ἡ ψυχὴ μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων»· τόσον εἶγαι ἀνυπόφερτον εἰς ἕνα ἄνθρωπον, νὰ καταστῇ παῖγνιον τῶν ἑγθρῶν. Καὶ ἔνας Θεάνθρωπος Ἰησοῦς, καρφωμένος εἰς ἕνα σταυρόν, ὅποιος ἐδοκίμαζε τόσους πόνους, ὅσους (λέγουσιν οἱ θεολόγοι) δὲν ἐδοκίμασαν δμοῦς δλοιοι οἱ ἄγιοι μάρτυρες, ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια ἐνὸς ἀναριθμῆτου λαοῦ, ὅποιος εἰς τοὺς πόνους ἀποκρίνεται μὲ ἐμπαιγμούς, καὶ καταφρόνεσες, ὅποιος εἰς τὴν δίψην του τὸν ποτίζει μὲ δξος καὶ χολήν, πρέπει νὰ λογιάσωμεν, πώς ἔχει μίαν λύπην πικράν, ὡσὰν τὸν Ἰδιον θάνατον· καὶ τοῦτο χωρὶς ἀλλο προβλέποντας ἔλεγε: «περὶ οἴλυ πόρος ἐστιν ἡ ψυχὴ μοι οὐ ἔως θανάτου». Πλὴν δπομένει, καὶ δὲν κάνει νὰ σεισθῇ ἐκ θεμελίων ἡ οἰκουμένη, νὰ πέσῃ καὶ νὰ θάψῃ ζωγτανὸν τὸν παράνομον λαὸν ἐκεῖνον, διὰ τὸν δποιὸν μάλιστα παρακαλεῖ: «πάτερ, ἀφες αὐτοῖς οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι». Καὶ ἡμπορεῖ ὁ νοῦς μας νὰ μετρήσῃ πόσου μεγάλη νὰ εἶγαι μία τοιαύτη δπομογή· ἡ δποία ἐδάσταξεν ἀπὸ ἔκτης ὥρας, ἔως ἐνάτας. Τότε, ἀφ' οὐ ἔπιεν δλον τὸ πικρότατον ποτήριον τῶν παθῶν, εἶπε: «τετέλεσται»· καὶ κλίνοντας τὴν κεφαλήν, ίσως διὰ νὰ προσκαλέσῃ τὸν θάνατον, δποὺ δὲν ἐτόλμα νὰ σιμώσῃ πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, καὶ κράζοντας μὲ μίαν μεγάλην φωνήν, ίσως διὰ δώσῃ τὸ χαροποιὸν μῆνυμα ἐκεὶ κάτω εἰς τὸν Ἀδην πρὸς τοὺς προπάτορας, τέλος πάντων παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Εἰς τὸν Ἰδιον καιρόν, ἀνωθεν διέρχοντος, διὰ τρεῖς ὥρες ἐσκεπάσθη μὲ ἕνα βαθύτατον σκότος, εἰς τρόπον δτι ἔχασε δλον τὸ φῶς του διὰ τοὺς ἥλιους κάτωθεν ἡ γῆ ἐσείσθη ἐκ θεμελίων, ὥστε δποὺ ἐρράγη ἀπὸ ἀνωθεν ἔως κάτω τὸ καταπέτασμα τοῦ Ναοῦ· ἐσχίσθησαν αἱ πέτραι, ἀνεῳχθήσαν τὰ μνημεῖα, ἐσηκώθησαν ἀπὸ τοὺς τάφους πολλοὶ νεκροί. Οἱ ἐκατόνταρχοι, βλέποντας τόσα παράδοξα, ἐφώνησε διξάζοντας τὸν Θεόν: «Ὄντως διάνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν· ἀληθῶς Θεοῦ θίδος ἦν οὗτος». Οἱ μοίως καὶ οἱ περιεστῶτες, ἐκστατικοί καὶ συντετριμμένοι, «τύπτοντες ἔιστων τὸ στήθη, ὑπέστρεψαν».

Αὐτὸς εἶναι τὸ πάθος, αὐτὸς εἶναι διάθανατος ἐκείνου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τοῦ δποίου τὸ σηματίσθημεν, τοῦ δποίου τὸ εὔχαγγέλιον πιστεύομεν, τοῦ δποίου τὸν γόρμον κρατοῦμεν· πάθος,

καὶ θάνατος, εἰς τὸν ὄποιον ἔξισταται· κάθε νοῦς. Καὶ ἀνὴρ σεσαρκωμένος υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦθέλησε νὰ ἀποθάνῃ, διατί ἀλλέως δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ πληρωθῇ ἡ θεῖα δικαιοσύνη, ἃς εἶναι· καὶ ἀνὴθέλησε νὰ ἀποθάνῃ μὲν ἕνα πάθος, εἰς τὸ ὄποιον ἐδοκίμασε ἔνα πόνον ἀπειρον, καταλαμβάνω, διατί καὶ τὸ χρέος μας, ὄποιον αὐτὸς ἔμειλε νὰ πληρώσῃ, ἦτον ἀπειρον· μὰ νὰ θελήσῃ νὰ ἀποθάνῃ μὲν ἕνα θάνατον ἔτσι ἀσχημον, ἔτσι ἀτιμον, ὄποιον ἐδύνετο καὶ μὲν ἀλλης λογῆς θάνατον ἐνδιξτέρον νὰ τελειώσῃ τὸ μέγα ἔργον τῆς παγκοσμίου σωτηρίας; τοῦτο εἶναι ὄποιον μὲν κάνει καὶ ἀπορῶ· Ο σταυρὸς ἦτον, ἀνάμεσα εἰς ὅλα τὰ εἰδη τῶν θανάτων, τὸ πλέον ἐπονεῖδιστον εἰς τὸν σταυρὸν ἐκρεμάζοντο οἱ ληγσταῖ, οἱ αἰλέπται, οἱ φονεῖς, οἱ κακοποιότατοι ἀνθρώποι, οἱ ὄποιοι διὰ τοῦτο εἰς τὸ Δευτερονόμιον (Κεφ. κ') ἐλέγοντο κατηρραμένοι· «ἐπικατάρατος πᾶς δικαιομάτιος ἐπὶ ἔύλου». Ἀπέθανε καὶ ὁ Ἰωάννης, μὰ σχὺ εἰς τὸν σταυρόν ἀπεκεφαλίσθη, ὄποιον εἶναι τιμημένος, καὶ ἔνδοξος θάνατος. Καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, εἰς ἔνα σταυρὸν ὥσπερ ληγστής, ἐν μέσῳ δύο κακούργων; Αὐτὸς ἔμελλε νὰ εἴναι ἀρχηγὸς μιᾶς νέας πίστεως, τὴν ἐποίαν ἤθελε νὰ κάμῃ νὰ κηρύξωσιν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Καὶ λοιπόν, ποίκιλη διάληκτην ἔμελλον νὰ ἔχωσιν οἱ ἀνθρώποι διὰ ἔνα τοιστόν διδάσκαλον, τέτοιας λογῆς ἀπεθαμένον, ωσάν ἔνα ληγστήν; πῶς νὰ δειχθοῦσι μίαν πίστιν, διόποιον ἐδίδαξεν ἀπὸ τὴν καθέδραν ἐνδὲ σταυροῦ, ὄποιον ἐστάθη ὅργανον τοῦ ἀτιμοτάτου θανάτου;.. Ἄλλα τοῦτο εἶγαι τὸ θαῦμα, Χριστικοὶ. Ὁλος ὁ κόσμος ἤξευρε, πῶς ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ ἦτον διδάσκαλία ἐνδὲ ἐσταυρωμένου· διόποιος δὲν ἐντρέπεται γὰρ τὸ κηρύττη φανερά· «ἡμεῖς πιστεύομεν εἰς Χριστόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον»· καὶ μὲν ὅλον τοῦτο ὅλος ὁ κόσμος ἐδέχθη τοιαύτην πίστιν· ὅλος ὁ κόσμος ἐκαταπέλασθη, πῶς τοῦτος ὄποιον ἀπέθανεν, ωσάν ληγστής, ωσάν ἐπικατάρχος εἰς ἔνα σταυρόν, εἶναι δι υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Τοῦτο δὲν ἐδύνετο νὰ γένη μὲν ἀνθρωπίνην δύναμιν. Ἔγινε· λοιπὸν ἔγινε μὲν δύναμιν θεῖαν· καὶ θεῖα εἶναι λοιπὸν ἡ πίστις τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ. Ὅθεν ἐπρεπε νὰ ἀποθάνῃ μὲ τέτοιον ἀτιμον θάνατον, διὰ νὰ βεβαιώσῃ μάλιστα τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεώς του· ἐπρεπε νὰ ἀποθάνῃ ώσπερ ἐπικατάρατος, προσθέτει διότι Ἀπόστολος, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὴν κατάραν. «Χριστὸς ἔξηγόρασεν ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ Νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα». (Πρὸς Γαλ. κεφ. γ')... Ἐσταυρωμένες μεταὶ Ἰησοῦ, ἐγώ, ἔταν στοχάζομεν τὰ πάθη σου, τοὺς πόνους

σου, τὴν διπομονήν σου, ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος κλαίω πικρὰ ώσταν
δι Πέτρος· ἐγὼ ἀγροικῶ, καὶ σχίζεται ἀπὸ τὴν συντριβὴν ἡ καρ-
δία μου, καθὼς ἐσχίσθησαν οἱ πέτρες εἰς τὸν θάνατόν σου¹ μὰ πά-
λιν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐγὼ θλος χαίρομαι, θλος εὐφραίνομαι, θλος
παρηγοροῦμαι, καὶ διξάζω τὴν ἄκρην σου συγκατάθασιν, διατὶ τότε
μάλιστα ἐγὼ πειθομαι, πώς ἐκεῖνος διόποὺ πιστεύω εἶναι ἀληθινὸς
Θεός. «Ἄληθῶς (ὅμοιογῷ μὲ τὸν ἑκατόνταρχον) ἀληθῶς υἱὸς
Θεοῦ ἦν οὗτος». Νὰ σὲ βλέπω καρφωμένον εἰς ἔνα σταυρόν, καὶ
νὰ σὲ πιστεύω υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, αὐτὴν εἶναι ἡ μεγαλύτερη
ἀπόδειξις, πώς εἶναι θλη ἀληθινή, θλη θεῖα ἡ πίστις μου. Ηληγω-
μένος, αἴματωμένος, καταφρονημένος, ἐσύ είσαι ὁ Θεός μου. Ἡ
καταφρόνησίς σου μὲ ἐδόξασε, τὸ αἷμά σου μὲ ἔξαγρότασεν, οἱ πλη-
γές σου μὲ λάτρευσαν, διὰκάνθινος στέφανος, διόποὺ φορεῖς, εἶναι διὸ
ἔμει στέφανος δόξης εἰς τὸν παράδεισον² ὁ σταυρὸς διόποὺ σὲ βαστᾶ,
εἶναι ξύλον τιμωρίας καὶ ἀτιμίας διὰ ἐκείνους, διόποὺ δὲν τὸν προσκυ-
νοῦσι³ διτέλει εἶναι καθέδρα τῆς ἀληθείας, εἶναι τρόπαιον κατὰ τῶν
ἐχθρῶν μου, εἶναι αἰλιμαξ διὰ νὰ ἀνέσω εἰς τὸν οὐρανόν· ἀληθινὸς
ἀπὸ τόσον διόποὺ ἐπαθεῖς, δὲν ἔχεις εἰδος, οὐδὲ κάλλος, καὶ εἶσαι
ἀγγώριστος· ἀλλὰ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐγὼ σὲ γνωρίζω διὰ Θεόν μου.
«Οχι, ἐγὼ δὲν αλαίω, προσκυνῶ τὰ πάθη σου⁴ δὲν ἐντρέπομαι, ἀ-
σπάζομαι τὸν σταυρόν σου⁵ καὶ ὄντως, δταν σὲ βλέπω καρφωμένον
εἰς τὸν σταυρὸν ώσταν ἔνα κατάδικον, σὲ στοχάζομαι ώσταν εἰς θρό-
νον μεγαλειότητος καθεζόμενον Βασιλέα τῆς δόξης· καὶ ἐγὼ παρα-
καλῶ τὸν Ηὐλάτον, νὰ ἐθγάλῃ ἐκείνην τὴν ἐπιγραφήν, διόποὺ ἔδαλεν·
«Ἴησοῦς δι Ναζωραῖος Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων»· καὶ δις βάλη ἔτού-
την τὴν ἀλληγ· «Ἴησοῦς δι Ναζωραῖος Βασιλεὺς τῶν Χριστιανῶν».

«Ἀπὸ διλα τὰ πάθη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅποιοι εἰς τὴν σημερινὴν
θλιβερὰν ἴστορίαν ἥκονταστε, Χριστιανοί, τίχα καταλαμβάνετε ποῖον
νὰ ἐστάθη ἐκεῖνο τὸ πάθος τὸ πικρότατον, τὸ δποῖον προβλέπον-
τας, ἔλεγεν ἀγωνιζόμενος εἰς τὸν κῆπον Γέθησμανή : « π ε ρ ί λ υ-
π α σ ἐ σ τ ι ε ν ἦ ψ υ χ ή μου ἐ ω σ θ α ν ἀ τ ο υ ; »

Ἐγὼ λέγω πώς δὲν ἐστάθη κανένα, σύτε ἀισὸ ἐκεῖνα, διόποὺ⁶
ἐδοκίμαστεν εἰς τὴν ψυχήν, ώσταν ἡ λύπη διὰ τὴν προδοσίαν τοῦ
Ἰουδα, καὶ τὴν ἀρνησιν τῶν ἰδίων του μαθητῶν, καὶ ἡ ἐντροπὴ διὰ
τὴν τόσην καταφρόνησιν καὶ ἀτιμίαν, διόποὺ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν φθόνον
καὶ μῆσος τῶν Ἰουδαίων· οὕτε ἀπὸ ἐκεῖνα, διόποὺ ἐδοκίμασεν εἰς τὸ
κορμί, ώσταν τὰ ραπίσματα, αἱ ἀκανθαί, αἱ μάστιγες, δι σταυρός, καὶ δ

τίδιος θάνατος. Πρώτον μέν, διατί αὐτὸς ἐδίδαξε πώς τὸ ὄντειδος καὶ αἱ κατηγορίαι, ὅπου μᾶς κάνουσιν οἱ ἀνθρώποι, εἶναι μακαρίστητης· «μακάριοι οἱ ἑστὲ ὅταν διειδίσωσιν ὑμᾶς»· αὐτὸς ἐδίδαξε πώς δὲν πρέπει εἰς κακένα τρόπον νὰ φοβούμεσθε τὸν θάνατον· «μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα»· αὐτὸς μᾶς ἐπροσκάλεσε γὰρ τὸν ἀκολουθήσωμεν, καθ' ἓνας μὲ τὸν σταυρόν· ὅθεν αὐτὸς εἶχε γὰ μᾶς παρακινήσῃ μὲ τὸ ἔδιον παράδειγμα. Μὰ ἂν αὐτὸς δεῖλιψ τόσον τὸ πάθος του, τί θάρρος δίδει εἰς ἡμᾶς; «Ἄλλο: Ἡμεῖς εἰς τὸν χερὸν τῶν ἀγίων μαρτύρων βλέπομεν μικρὰ παιδία, παρθένους ἀπειλάς, ὅπου τρέχουσι μέσα εἰς τὰς φλόγες, ὅπου ψάλλουσι χαρμοσύνως μέσα εἰς τὰ βάσανα, ὅπου ἀσπάζονται καὶ φιλοῦσι τὰ ἔιφη καὶ τοὺς σταυρούς, ὅπου καταφρονοῦσιν ἀνδρειωμένα τὸν θάνατον· καὶ ἕνας Θεάνθρωπος, ἦ πλέα μεγάλη καὶ εὐγενικὴ ψυχή, ὅπου νὰ ἔπλασεν ὁ Θεός, ἦ δύναμις τῶν ἀσθενῶν, τὸ θάρρος τῶν ἀνδρείων, ὁ βασιλεὺς τῶν μαρτύρων, τρέμει, καὶ φοβεῖται, καὶ χάνεται ἀπὸ τὴν λύπην, καὶ λέγει: «περὶ ίλυπτὸς ἐστιν ἦ ψυχὴ μου ἐως θανάτου», διατί τάχα προδιέπει τὸν θάνατον; Τοῦτο εἶναι ἀδύνατον· καὶ ἡμεῖς διδρίζομεν πολλὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἃν λογάσωμεν πώς εἶχε τόσην μικροψυχίαν.

Τί είναι λοιπὸν ἔκεινο, διοù προβλέπει καὶ τὸν κάνει νὰ λυπεῖται τέτοιας λογῆς; Ἀκούσατε το : 'Ο Ιησοῦς Χριστός, δ ἀναμάρτητος υἱὸς τῆς Παρθένου, δ μονογενῆς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, παρακινημένος ἀπὸ μίαν ἄκρων ἀγάπην, ὑπάγει νὰ πάθῃ, δσα δὲν ἐπαθεν ἄλλος ἀνθρωπος' ὑπάγει νὰ χύσῃ ἕως τὴν ὕστερην σταλαγματιὰν τὸ ἄχραντον αἷμα ὑπάγει νὰ ἀποθάνῃ ωσὰν ἔνας κατάδικος ἐπάγω εἰς ἔγκα σταυρόν, διὰ νὰ σώσῃ ὅλους, ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· «εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανε». Καὶ προβλέπει μὲν ὅλον τοῦτο, πῶς οἱ περισσότεροι ἀνθρωποι χάνονται προβλέπει πῶς, μὲν ὅλον τοῦτο, τὸ ὄνομά του ἔχει νὰ βλασφημήται, τὸ αἷμά του νὰ καταπατῆται, δ σταυρός του νὰ δηρίζεται ἀπὸ τέσσους ἀπίστους καὶ ἀσεβεῖς. Τόσον ἐπώδυνον πάθος (φαίνεται μου νὰ λέγη), τέτοιος ἐπονείδιστος θάνατος, διὰ νὰ κερδίσω τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων διὰ τὸν Παράδεισον, καὶ μὲν ὅλον τοῦτο, νὰ είναι γεμάτος ἀπὸ ψυχὰς ἀνθρώπων δ Ἀδης; Νὰ πάθω μετὰ χαρᾶς, νὰ ἀποθάνω μετὰ χαρᾶς: «Πάτερ, οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ ὡς σύ». Μὰ νὰ πάθω, καὶ νὰ ἀποθάνω χωρὶς ὄφελος τῶν πολλῶν; «Ω, τοῦτο μοῦ προξενεῖ πρὸν τοῦ θενάτου τὸν θενάτον. «Περὶ λυπός ἔστιν ἡ ψυχὴ μου ἔως θανάτου».

λασιν τῶν ἀσεδῶν καὶ ἀπίστων, τάχα παρηγορεῖται διατὶ προθέλεπε τὴν σωτηρίαν τῶν Χριστιανῶν; Ἀλίμονον τοῦτο ἀκόμη τὸν λυπεῖ περισσότερον, καὶ διὰ τοῦτο λέγει μάλιστα: «περὶ λύπης ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἔως θανάτου». Χριστιανός, θέλει γὰρ εἰπῆ ἀνθρώπος ἔχαγορασμένος μὲ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴν τυρραννία τοῦ διαβόλου· θέλει γὰρ εἰπῆ ἀνθρώπος, διοῦ εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἔχει τὴν τιμὴν τῆς σωτηρίας του· θέλει γὰρ εἰπῆ ψυχὴ σεσημειωμένη, καὶ σφραγισμένη διὰ τὸν Ιησούσαν. Μάζ, ἀπὸ τοιούτους Χριστιανούς, πόσους κερδαίνει καθ' ἑκάστην διάδοσος; πόσους δέχεται καθ' ἑκάστην ἡ κόλασις; πόσους ἀθλία χάγονται ψυχὴ κερδεμέναι μὲ τόσον κόπουν; Καὶ τοῦτο εἰναι τὸ μεγαλύτερον πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸ δυοῖν τοῦτον ἔλεγε: «περὶ λύπης ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἔως θανάτου». Οταν ἔκει εἰς τὸν κῆπον ἀρχισε γὰρ λυπήται καὶ γὰρ ἀδημασγῇ, τοῦτο δὲν ἔκανε διετὶ ἐπρόθλεπε τὸν θάνατόν του, μὰ διετὶ ἐπρόθλεπε τὴν ἀχαριστίαν μαζὶ ὅχι τὸ βάρος τοῦ σταυροῦ, ἵπου ἔφαντάζετο, ἀλλὰ τὸ βάρος τῶν ἀμαρτιῶν μαζὶ, διοῦ ὡς θεός ἐπρογνώριζε, τὸν ἔκαμε γὰρ ἰδρώσῃ τὸ αἷμα. Ἐγὼ διπάγω γὰρ ἔχαγοράσω (φαίνεται μου γὰρ ἔλεγεν) ἀνθρώπους, διοῦ ἔπειρε αἰωνίως γὰρ καλάζωνται εἰς τὸν Ἀδηνόν καὶ ὥστὲ τοὺς ἔχαγοράσω μὲ τόσους πόνους, μὲ τόσα πάθη, μὲ τόσουν αἷμα, μὲ τόσην ἀγωγίαν, ἐπάνω εἰς ἔνα σταυρόν, θέλω βλέπει ἀπὸ τούτους τοὺς ἰδίους ἀνθρώπους, ἔνα γὰρ μὲ πωλήσων διόδιας, διὰ φιλαργυρίαν ἀλλον γὰρ μὲ ἀργῆται ὥστὲ διέτροψ, εἰς ἐπιορκίας καὶ φεύγεται ἔκεινον γὰρ μοῦ προτιμῷ τὸν Βαραβᾶζην, διὰ γὰρ κάμη τὴν ἰδίαν ὅρεξιν καὶ ὅλος γὰρ μὲ σταυρώνουσι μὲ κάθε λογῆς ἀμαρτίαν. Ὡ! «τίς ὁφέλεια ἐν τῷ αἷματι μου;» Καὶ λοιπόν, ἀπὸ ἔκεινους τοὺς ἰδίους ἀνθρώπους, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν διοίων ἐγὼ ἐσταυρώθηκα, θέλω βαλθῆ πάλιγ εἰς τὸν σταυρόν; Ὡ! «τίς ὁφέλεια ἐν τῷ αἷματι μου;» Καὶ λοιπόν, ἔκεινο τὸ αἷμά μου, διοῦ ἔχυσα δλον, ἐγὼ θέλω βλέπει γὰρ τὸ καταπατοῦσι μέσα εἰς τὰ θυσιαστήρια λερεῖς ἀνευλαβεῖς; γὰρ τὸ καταφρονοῦσι λατέκοι ἀκοινώητοι; ἢ θέλω ἀκούει γὰρ τὸ βλασφημοῦσι καὶ εἰς τές στράτες, καὶ εἰς τὰ καπηλεῖα, μηκροὶ καὶ μεγάλοι; Ὡ! «τίς ὁφέλεια ἐν τῷ αἷματι μου;» Καὶ λοιπόν, κάθε χρόνον εἰς τές ἐκκλησίες τῶν Χριστιανῶν θέλει γίνεται ἡ ἀνάμνησις τῶν παθῶν μου, ωσάν μία ἀπλὴ Ιστορία; καὶ θέλει ταρρήσιάζεται διά σταυρός μου, ωσάν μία σκηνὴ ἀπὸ ἔκεινες, διοῦ ραίγονται εἰς τὰ θέατρα; Καὶ διὰ ποίους ἔπαθα; καὶ διὰ ποίους

ἀπέθανα ; Διὰ ἀνθρώπους ἀχαρίστους ὅποιοι η̄ δὲν γνωρίζουσιν, η̄ δὲν θέλουσι τὴν εὐεργεσίαν μου. "Αχ ! «τίς ωφέλεια ἔν τοι αἴματί μου ;» "Αχ, διὰ τοῦτο «περίλυπός ἐστιν η̄ ψυχή μου ἐώς θανάτον».

Καὶ βέδαια, αὐτὸς εἶναι μία ἀχαριστία, Χριστιανός, ὅποιοι εἰναι ἀσύγκριτος. Ἀπέθανεν δὲ βασιλεὺς τῆς Σκυθίας, Περισσαῖδης τὸ ὄνομα, ἀφήγοντας τρεῖς υἱοὺς κληρονόμοις τῆς βασιλείας· μᾶς θέλοντας καθ' ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς νὰ βασιλεύσῃ μοναχός, ηλθον εἰς μάχην θανάσιμον· βάνουσι κριτὴν ἄλλον βασιλέα, τῆς Θράκης, φίλον τοῦ ἀπεθαμένου πατρός των· δὲ ὅποιος τεχνεύεται νὰ τοὺς συμβάσῃ, μᾶς μὲ ἔνα τρόπο, ἐπιτήδειον ἀληθινά, μᾶς δὲν παράξενον. Κάνει νὰ ξεχώσωσι τὸ λείψανον τοῦ πατρός των, καὶ νὰ τὸ κρεμάσωσιν εἰς ἔνα δένδρον· ἔπειτα κράζει τοὺς τρεῖς ἀδελφούς, καὶ τοὺς λέγει : «καθ' ἓνας ἀπὸ ἑσπέρας ἂς βίψῃ τὴν σαΐτταν του εἰς τοῦτο τὸ νεκρὸν σῶμα, καὶ, διποιος βαρέσει καλύτερα, ἐκεῖνος νὰ εἶναι βασιλεὺς». Ηιάνει τὸ δοξάρι δὲ πρῶτος υἱός, τὸ ἐκτείνει, βάνει τὴν σαΐτταν, σγυμαδεύει, βίπτει, τὸ ὅποιον κάνει κατ δεύτερος· τὸ σᾶς φαίνεται ἡ ἀχαριστία, ἡ ἀπανθρωπία, ἡ σκληροκαρδία τοιούτων υἱῶν ; "Ερχεται καὶ δ τρίτος, πιάνει, ἑτοιμάζει καὶ αὐτὸς τὴν σαΐτταν του· μά, θωράγντας ποῦ ἔχει νὰ τὴν βίψῃ, τρομάζει, ἀφήγει καὶ πέφτει τὸ δοξάρι ἀπὸ τὰ χέρια του· «ἔγώ», λέγει, «δὲν στέργω νὰ γενώ μὲ τοιούτον τρόπον βασιλεύς· παραιτῶ τὴν βασιλείαν κάλλιον, παρὰ νὰ βίψω νὰ σαΐττεύσω τὸ λείψανον τοῦ ἀπεθαμένου μου πατρός». Τί ἔκκαμεν δὲ κριτής ; Τοῦτο τὸν τρίτον υἱὸν ἀπεφάσισε διὰ βασιλέα.

Τοῦτο τὸ ἕδιον θέλω νὰ κάμω καὶ ἔγώ σήμερον μὲ ἐτούτους τοὺς ἀχαρίστους, τοὺς ἀπανθρώπους, τοὺς σκληροκαρδίους υἱούς. Τοῦτο ὅποιος θωρεῖτε, εἶναι τὸ νεκρὸν λείψανον τοῦ Πατρός σας, ὅποιος ἀπέθανεν κρεμάμενος εἰς τὸ ξύλον τοῦ στκυροῦ· πιάσετε τὸν σαΐτταν, βίψτε, λαθόσατε, πληγώσατε, ἀν εἶναι τόπος διὰ ἄλλες πληγές. Ἀλίμονον· δὲν εἶναι δύο, εἶναι πολλοί, ὅποιοι βίπτουσι· τίγος εἶναι ἐτούτη ἡ πρώτη σαΐττα, διόποιοι τοῦ πληγώντην κεφαλήν ; εἶναι τῆς ἑωσφορικῆς ὑπερηφανείας, τῆς ἀνυποτάκτου καὶ ἀποιδεύτου κενοδοξίας, ὅποιοι ἔχουσιν οἱ ιερωμένοι· τίγος εἶναι τούτη ἡ ἀλλη, ὅποιοι τοῦ ἀγοίγει τὴν πλευράν ; εἶναι τῆς μυησικακίας, ὅποιοι φυλάττουσιν οἱ μισάδελφοι· καὶ ἐκείνη, ὅποιοι τοῦ πλήττει τὰς χειρας ; εἶναι τῆς ἀδικίας καὶ ἀρπαγῆς, ὅποιοι κάνονται οἱ ἀρχοντες· καὶ οἱ πλούσιοι . . . Ἀλλὰ ποτὸς ημπορεῖ νὰ μετρή-

ση ἄλλες ἀναρίθμητες, ὅποις πέφτουσιν ὡςάν χαλάζι, τὰς ὁποίας
βίπτουσιν οἱ κατάκρισες, τὰ φεύγατα, αἱ ἐπιορκίαι καὶ βλασφη-
μίαι τῶν Χριστιανῶν: Ἐλάτε, ἐλάτε, σαῦττεύετε, χορτάσετε τὴν
ὅρεξίν σας εἰς τὸ νεκρὸν κορμὸν τοῦ ἀπεθαμένου Πατρός σας, ἐλάτε,
πατεῖτε, ἀπὸ τὰ θηρία πλέον ἀνήμερα. Μὰ εἶναι τάχι καὶ τινάς,
ὅποις νὰ ἔχῃ καρδίαν ἀνθρώπου; νὰ ἔχῃ ἀγάπην υἱοῦ; Ποτὸς εἰ-
ναὶ τοῦτος; ποιὸς εἶναι τοῦτος; Φοβοῦμαι, φοβοῦμαι καὶ οὐκ
ἔστιν ἔως ἐνός. Καὶ ποῦ ἡκούσθη τοιαύτη ἀχαριστία; υἱὸς νὰ λα-
βῶντα τὸν Πατέρα, καὶ Πατέρα νεκρόν; ὅποις εἶναι τὸ αὐτό, οἱ
Χριστιανοὶ νὰ ἔαναστξυρώνουσι τὸν Ἑσταυρωμένον.

Ψυχὴ τοῦ καλοῦ μας πατρός, τοῦ θείου ἑσταυρωμένου μας
Ἰησοῦ, τί λέγεις; «Ἄφες αὐτοῖς οὐ γάρ οἴδασι τί ποιοῦσι». Πώς;!
Ἄφες αὐτοῖς... Ναί, γλυκύτατέ μου Ἰησοῦ, ἀφες αὐτοῖς
διὰ ἑτούτην τὴν ὥραν· ἀς δοῦτῇ εἰς ὅλους συγχώρησις, ίσως θέλου-
σιν ίδει μίαν φοράν τὸ σφάλμα τους νὰ διορθωθεσιν. . «Ἄφες αὐ-
τοῖς· ἀς εἶναι συγχώρησις λοιπόν, συγχώρησις... Μὰ δέ τόσον ἀς
παύσωσιν οἱ σαΐττες, ἀς τελειώσουσιν αἱ ἀμαρτίαι, ἀς φανῆ ἔνα ση-
μάδι τῆς μετανοίας, ἔνας ἀναστεναγμός, ἔνα δάκρυον... Καρδία
τοῦ Ἰησοῦ μου, τί λέγεις; «Ἄφες αὐτοῖς, Πάτερ». Καρδία τοῦ
ἀμαρτωλοῦ, τί ἀποκρίνεσαι;... «Μνήσθητί μου, Κύριε, μνήσθητί
μου, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῷ βασιλείᾳ σου». Ἀμήν. 1715.

Περὶ παθῶν δεσποτείας.

(Ομιλία εἰς τὸ κατά Ιωάννην εὐαγγέλιον
τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀγίας Ηεντηκοστῆς).

Νικηφόρου Θεοτόκη.

Τῶν Φαρισαίων τὰ κινήματα κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ
ὑπόθεσιν προδάλλουσιν ἀξέιναν πολυπραγμοσύνης καὶ ἔξετάσεως. Αὐ-
τοί, κανὸν ὑποκριταὶ ἡσχνα καὶ φεύσται, ἡσχνα ὅμως ὀπωσδήποτε σο-
φώτεροι τῶν ἀλλων ἐμειλέτων τὰς θείας Γραφάς, καὶ ἐκράτουν εἰς
τὰς χειρας αὐτῶν τοὺς θεῖκοὺς νόμους. Αὐτοὶ λοιπὸν εἶχον τελει-
τάτην εἰδῆσιν ὅτι καὶ ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται πάντες προκα-
τήγγειλαν καὶ εἶπον τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου· αὐτοὶ λοιπὸν μετὰ πε-
ρισσοτέρας ἀσφαλείας καὶ βεβιούτης, ἢ δικαιιός λαός, περιέμενον
τὸν Μεσσίαν. Πώς λοιπόν, ἀκούοντες τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν κηρύτ-

τοντα ὅτι αὐτός ἔστιν ὁ ἀπεσταλμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ βλέποντας τὴν μὲν ζωὴν αὐτοῦ ὑπερφύσιαν καὶ οὐράνιον, τὰ δὲ θαύματα αὐτοῦ μεγάλα καὶ πολλὰ καὶ παντοῖα, καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν προφητῶν προφρητέντα ἐνεργούμενα εἰς αὐτόν, οὐκ ἐπίστευον ὅτι αὐτός ἔστιν ὁ προσδοκώμενος; Ὁ φθόνος κατεσκότιζεν αὐτούς. Φθόνος ἐγαντίον εἰς ἔκεινον, ὃν περιέμενον ἵνα λυτρώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ χαρίσηται αὐτοῖς τὴν αἰώνιον ἐλευθερίαν; Ὁ φθόνος εἶχε τόσην δύναμιν, ὥστε γραπτεῖς τὸ διακριτικὸν τῆς ψυχῆς, καὶ κατέψθειρε τοῦ νοὸς τὴν δύναμιν, δθεν οὐδέλλως ἡδύναντο νὰ γνωρίσωσιν ὅτι αὐτός ἔστιν ὁ Μεσσίας: ... Ἐστω, ὁ φθόνος ἐσκότιζε τῆς ψυχῆς τὰ ὅμματα ἀλλὰ τίς ἐνέκρωτε τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματος; τίς ἐποίει αὐτούς τυφλούς καὶ ακφούς; Ὁ νοῦς, ἐσκοτισμένος ὑπὸ τοῦ φθόνου, οὐκ ἐπίστευεν εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ τὰ ὅμματα πῶς οὐκ ἔθλεπον τὰ ἔξαισια θαύματα; Ἡ ἀκοὴ αὐτῶν πῶς οὐκ ἤκουε τὴν οὐράνιον αὐτοῦ διδασκαλίαν; οὐκ ἐπίστευον ὅτι ὁ Χριστός ἔστιν ὁ προσδοκώμενος Μεσσίας, ἀλλὰ διὰ τί ἔζητον αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνθρωπὸν ἄγιον, θυματουργὸν καὶ εὑεργέτην αὐτῶν; Τὰ πάθη, ἀδελφοί μου, ἔχουσι τόσον ισχυρὸν δύναμιν ἐπάνω εἰς τὸν ἀνθρωπὸν, μάλιστα ὅταν κατακυριεύσωσιν αὐτόν, ὥστε οὐ μόνον τὸ διακριτικὸν τῆς ψυχῆς διαφθείρουσι, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ νοὸς ἐκνευρίζουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματος ἕμων κατανεκροῦσι.

Πάγ πάθος σφοδρά τις καὶ ἀσυγκρήτης κίνησις τοῦ αἵματός ἔστι. Βλέπομεν τοῦτο φανερὰ εἰς ἔκεινους, οἵτινες κυριεύονται ὑπὸ τοῦ θυμοῦ ἢ ὑπὸ τοῦ φόβου ἢ ὑπὸ τῆς λύπης ἢ ὑπὸ τῆς χαρᾶς· κόκκινον γίνεται τοῦ θυμωμένου τὸ πρόσωπον, λευκὸν τοῦ φοβουμένου, ὠχρὸν τοῦ λυπουμένου, ἐρυθρόλευκον τοῦ χαίροντος. Αὐτὴ ἡ κίνησις οὐ γίνεται μόνον εἰς τὸ πρόσωπον, ἀλλ᾽ εἰς πάντα τὰ μέλη καὶ τὰ μέρη τοῦ σώματος, καὶ εἰς αὗτα ὅγλασθή τὰ ἔνδοτατα· ἐκ ταύτης τῆς κινήσεως καταταράσσονται πάντα τὰ ὅργανα τῶν αἰσθήσεων. "Οθεν δ ὑπὸ τίνος σφοδροῦ πάθους κατακυριεύθεις, ἦτοι οὐ βλέπει θλως, ἢ βλέπει, ἀλλ᾽ ἀτελῶς· ἢ οὐκ ἀκούει θλως, ἢ ἀκούει, ἀλλὰ συγκεχυμένως· τρώγει, ἀλλ᾽ οὐκ αἰσθάνεται τῆς τροφῆς τὴν ποιότητα. Αὐτὴ ἡ ἀτακτὸς κίνησις, φθάνουσα καὶ ἔως τοῦ ἐγκεφάλου τὰ μέρη, κλίνει καὶ συγχέει ἔκεινα τὰ ὅργανα, δσα ἢ ψυχὴ ἕμων μετέρχεται ἵνα συστήσῃ τοὺς συλλογισμοὺς αὐτῆς· ἐκ τούτου συμβαίνει ἡ σκότωσις τοῦ νοὸς καὶ ἡ ἀδιακρισία καὶ τὰ παραλο-

γῆματα διέτι ή ψυχή νημῶν, ηὗτις ἐστὶ πνεῦμα ἄνθεν, αὐτὴ διακρίνει τὸ καλὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ τὸ ωφέλιμον ἀπὸ τοῦ βλαβεροῦ· καὶ ἔχει μὲν αὐτὴ ἀφ' ἑκατῆς κατὰ φύσιν τὴν διανοητικὴν καὶ διακριτικὴν δύναμιν ἀλλ' ἔνδιφ συνηνωμένη ἐστὶ μετὰ τοῦ σώματος, μετέρχεται τὰ μέρη τοῦ ἐγκεφάλου, ἵνα κατακευάσῃ τοὺς συλλογισμοὺς αὐτῆς, καθὼς δὲ τέκτων τὸν πρίνα, καὶ δικοδόμος τὴν σφῦραν διὰ τὴν κατακευὴν τῆς οἰκίας. Πείθει δὲ τοῦτο ή συνεχῆς δοκιμή· βάρος η δύνη γαίας ιερανόμεθα εἰς τὴν κεφαλήν, έταν πολλὰς ὥρας προσηγλώσσωμεν τὸν νοῦν εἰς τὴν θεωρητικὴν τῶν πραγμάτων μελέτην· έταν δὲ πυρετός η ἀλλη ἀσθένεια κατακυριεύσῃ τὴν κεφαλήν, τότε οὐχὶ μόνον οὐδὲ δυγάμεθα νὰ προσηγλώσσωμεν τὸν νοῦν εἰς μελέτην καὶ κρίσιν πραγμάτων, ἀλλὰ πολλάκις παραφρονοῦμεν καὶ παραλογοῦμεν προφανέστατα. Διὰ τοῦτο, έταν πάθος σφοδρὸν κατακυριεύσῃ τὸν ἀνθρωπὸν, θέλει μὲν η ψυχὴ καὶ τότε νὰ συλλογισθῇ ὅρθως, ἀλλ' οὐ δύναται, ἐπειδὴ τεταραγμένα καὶ ἡλλοιωμένα εἰσὶ τὰ ὅργανα, τὰ πρὸς τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν ἐπιτήδεια. "Οθεν, καθὼς δὲ τεχνίτης, έταν ἀτελῆς εἰσὶ τῆς τέχνης αὐτοῦ τὰ ὅργανα, ἀτελές κατακευάζει καὶ τὸ τεχνητὸν αὐτοῦ ἔργον, οὕτω καὶ η ψυχή, έταν, τεταραγμένα εἰσὶ τῆς κεφαλῆς τὰ μέρη, ἀτελεῖς ποιεῖται τοῦς ἑαυτῆς συλλογισμούς, καὶ παραφρονεῖ, καὶ παραλογίζεται.

Τὰ πάθη τὰ πολεμοῦντα τὸν ἀνθρωπὸν εἰσὶ πολλά, μᾶλλον δὲ δυσαρίθμητα· ὑπερηφάνεια, φιλοδοξία, φθόνος, φιλαργυρία, μίσος, ἀσπλαγχνία, κοιλιοδουλία, θυμός, μέθη, δικυρία, καὶ ἄλλα πάρπολλα. Πᾶς ἀνθρωπὸς εἰς πάντα τὰ πάθη ὑπόκειται· καὶ πότε μὲν τοῦτο γικῷ αὐτόν, πότε δὲ ἐκεῖνο, καὶ ἄλλοτε ἄλλο. Ἄλλα τοῦτο μὲν τὸν ἀνθρωπὸν κατ' ἔξοχὴν κατακυριεύει η ὑπερηφάνεια, καθὼς τὸν Φαραὼ· ἄλλον η φιλαργυρία, καθὼς τὸν "Ιούδαν" καὶ ἄλλον ἄλλο πάθος κατέξουσιάζει. Κλίνει δὲ δὲ ἀνθρωπὸς εἰς τοῦτο τὸ πάθος μᾶλλον η εἰς ἐκεῖνο η διὰ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἴδιασυγκρασίαν, η διὰ τὴν πατεῖσθεν συνήθειαν, η διὰ τὰς κακὰς συμβουλάς καὶ τὰ παραδείγματα, έσσα ἐκ νεαράς αὐτοῦ ἡλικίας ἥκουε, καὶ ἔδλεπε, καὶ ἔμαθεν ἐν ταῖς συναναστροφαῖς τῶν ἐφθαρμένων ἀνθρώπων. Πολλάκις δὲ ταῦτα πάντα συντρέχοντα δεσμεύουσι τὸν ἀνθρωπὸν εἰς ἐν τῶν παθῶν δεσμῷ δυσδιαλύτῳ· έταν δὲ διπόδουλωθῆς δὲ ἀνθρωπὸς εἰς ἐν πάθος, τότε αὐτὸς τόσην δύναμιν καὶ ἔξουσίαν λαμβάνει ἐπάνω εἰς αὐτόν, καὶ τοσοῦτον φθείρει καὶ τὸ συλλογιστικόν, καὶ τὸ διακριτικόν καὶ αὐτὰς τὰς σωματικὰς αὐτοῦ αἰσθήσεις, ὥστε οὐδὲ συμβουλὴν

ἀκούει, οὐδὲ βλάστην βλέπει, οὐδὲ τὸ ἵδιον συμφέρον γνωρίζει, ἀλλ᾽ ὡς τυφλὸς καὶ κωφὸς καὶ ἀλογός πράττει πολλάκις ἐναντίον αὐτοῦ, ὅταν οὐδὲ δὲ σπουδὸς αὐτοῦ ἔχθρὸς δύναται νὰ πράξῃ.

«Πνεῦμα πονηρὸν» (Α' Βασιλ. ιε'¹ 14) ἔπνιγε τὸν Σαούλ· παρεφέρετο, καὶ ἐστενοχωρεῖτο, καὶ ἔπεισεν ἔχρι λιποψυχίας καὶ θανάτου· οὐδὲ ἵτροι ἐδυνήθησαν νὰ θεραπεύσωσιν αὐτόν, οὐδὲ βότανον εὑρέθη παρηγορητικὸν τῆς τοιαύτης ἀσθενείας· μία μόνη παρηγορία αὐτοῦ, δὲ φαλμὸς τοῦ Δαβὶδ καὶ ἡ κινύρα. «Οτε τὸ πονηρὸν πνεῦμα ἐσπάραττε καὶ κατέπνιγε τὸν Σαούλ, τότε δὲ μὲν Δαβὶδ ἔκρουε τὴν κινύραν καὶ ἔφαλλεν, τὸ δὲ πονηρὸν πνεῦμα ἔφευγεν, δὲ δὲ Σαούλ ἤσυχαζεν (Αὐτ. 23). «Ο Δαβὶδ λοιπόν ἔστιν δὲ μόνος λατρὸς τοῦ Σαούλ, δὲ διώκτης καὶ φυγαδευτής τοῦ δαιμονικοῦ ἑκείνου πάθους, δὲ δοτὴρ τῆς ὑγείας καὶ εὐεργέτης καὶ λυτρωτῆς αὐτοῦ. «Ο Σαούλ λοιπὸν διερβαλλόντως ἥγαπα τὸν Δαβὶδ, καὶ ἐπρόσεκεν αὐτὸν ὡς κόρην δρυθαλμοῦ; Οὐχὶ τοῦτο, ἀλλὰ τὸ ἔναντιον δὲ Σαούλ τόσον ἐμίσει τὸν Δαβὶδ, ὥστε παντοιοτέροπως ἐπεθούλευε τὴν ζωὴν αὐτοῦ. «Ο Δαβὶδ φάλλων ἔπαιε τὸ πάθος τοῦ Σαούλ, δὲ δὲ Σαούλ ἐζήτει νὰ φονεύσῃ διὰ τοῦ δόρατος τὸν Δαβὶδ· (Α' Βασιλ., ιθ'² 10). Σαούλ τρισάθλιοι! ἐὰν θανατώσῃς τὸν Δαβὶδ, τίς καταπράψει τὸ πάθος σου; τίς διώκει τὸ πνεῦμα τὸ καταπνίγον καὶ σπαράττον σε; ἐπληροφορήθης ἔτι μόνος δὲ φαλμὸς τοῦ Δαβὶδ ἥσυχάζει τὴν φοδεράν ζάλην σου καὶ τοὺς θανατηφόρους σπαραγμοὺς τῶν μελῶν σου, πῶς λοιπὸν εὐθύνεις τὸ δόρυ, ἵνα φονεύσῃς τὸν μάργον λατρὸν καὶ σωτῆρά σου; πόθεν σαι ἡ τέση ἀναισθησία καὶ τυφλότης; Τὸ πόθεν ἔστι φανερόν· δὲ φθόνος ἐσκότιζε τὴν γοῦν αὐτοῦ, καὶ ἔξηλειψε τῆς εὐεργεσίας τὴν μηγμηγή· δὲ φθόνος, λιχυρότερος τοῦ πονηροῦ πνεύματος, διέτι τὸ μὲν πνεῦμα ἐνικάτῳ ὑπὸ τῆς φαλμφδίας τοῦ Δαβὶδ, τὸ δὲ φθόνος οὐδὲ δὲ ἡ ἐσχάτη ἀνάγκη τοῦ Σαούλ κατεδάχμαζε. Τοσοῦτον κατεσκότιζε τὸν Σαούλ τὸ πάθος τοῦ φθόνου, ὥστε οὐδὲ διφέλεικυν ἔδλεπεν, οὐδὲ συμφέρον, οὐδὲ ἀνάγκην. Πόσοι δὲ ἔως τῆς σήμερον, ὅποιοι φθόνους κυριεύσμενοι, ἀμνημονοῦσητες τῶν εὐεργεσιῶν, καὶ παραβλέποντες τὸ ἵδιον συμφέρον, καὶ μηδόλως στοχάζμενοι τὴν ἴδιαν ἀνάγκην, οὐ μόνον κατατρέχουσι τοὺς ἴδιους εὐεργέτας, ἀλλὰ καὶ βλάπτουσιν ἑκείνους, ἀπὸ τοὺς ὄποιους ἐλπίζουσι προστασίαν καὶ βοήθειαν!

Καὶ μὴ νομίσῃς ὅτι τὸ πάθος ἐργάζεται ἐλεεινὰ καὶ παράλογα κακά, ὅταν κυριεύσῃ τοὺς ἀμαθεῖς καὶ διεστραμμένους ἀνθρώπους· διέτι δὲ δύναμις αὐτοῦ, τόσον λιχύει καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς

σοφοὺς καὶ κεχαριτωμένους, ὅτε εκτακημένει καὶ αὐτὸς εἰς ἀμαρτήματα ἔξαισια...

Τοῦ καυροῦ δὲ ἡ πρόσθιος αὐξάνει παντὸς πάθους τὴν δύναμιν. "Οσον δ καρδὸς τῆς ἀμαρτίας παρατίνεται, τόσον τὰ εἰς τὴν ἀμαρτίαν ἐπανακυλίσματα πολυπλασιάζονται· πληθύνεται δὲ τούτων δ ἀριθμὸς κατὰ διπλάσιον καὶ τριπλάσιον λόγον τὴν τοῦ καυροῦ παρατάσεως. Διότι κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ πτώσις εἰς τὴν ἀμαρτίαν φέρει μεγάλην λύπην, φέρει ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως βαρύν καὶ ἀφρόρητον, φέρει πυκνῶς τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀποκήσεως. "Οσον δὲ δ καρδὸς προάγεται καὶ τὰ ἐπανακυλίσματα πολυπλασιάζονται, τόσον ἡ λύπη μακρύνεται, καὶ ἡ συνειδήσις φυχραίνεται, καὶ φεύγει μὲν δ λογισμὸς τῆς μετανοίας, ἔρχεται δὲ δ ἀπελπισμὸς τῆς διερθρώσεως· καὶ τὸ μὲν σῶμα γηράζει καὶ μαραίνεται, τὸ δὲ πάθος νεᾶζει καὶ ἀνθεῖ. "Ο εὔκολος τῶν ἐπανακυλίσμάτων πολυπλασιασθὲς προῖνεται τῆς ἀμαρτίας τὴν συνήθειαν· ἡ συνήθεια γίνεται ἔξις, ἡ δὲ ἔξις γίνεται δευτέρη φύσις. "Ἐκ τούτου βλέπομεν πόσην δύσκολίαν ἔχει τοῦ κατακυριεύσαντος ἥμας πάθους ἡ ἀποκήση καὶ ἡ διόρθωσις. "Απὸ τῆς ἀμαρτίας, τὴν ὁποίαν ἐπράξας ἀπαξῆσθαι διέσ καὶ τοῖς, εὐκολὰ φεύγεις, καὶ πολλὰ εὐρίσκεις τὰ αὐτῆς ἀντιφάρμακα· τὴν κατακυριεύσαν σε ἀμαρτίαν δύσκολα διώκεις, δύσκολα εὑρίσκεις τὸ θεραπευτικὸν αὐτῆς βότανον.

Πολλὰ πιθανὸν φαίνεται ὅτι δ Ἰησοῦς ἤλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ἐγένετο μαθητὴς αὐτοῦ, σκοπὸν ἔχων ἵνα διορθώσῃ τὸ ἥθος αὐτοῦ καὶ λυτρωθῇ ἀπὸ τὴν λύσαν τῆς φιλαργυρίας, ἥτις καταδεδουλωμένην εἰχε τὴν φυχὴν αὐτοῦ· διότι τί ἀλλο ἐπέδηπεν, ἢ τί ἀλλο εἴλκυσε καὶ ἐπεισεν αὐτὸν ἵνα ἔλθῃ καὶ συναριθμηθῇ μετὰ τῶν πτωχῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; τί ἀλλο ἔζητε ἐκεῖ, εἰμὴ τὴν διόρθωσιν τῆς φυχῆς αὐτοῦ; Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐλθών, ἀκούει καθ' ἑκάστην ἥμέραν τῆς ἀφιλαργυρίας καὶ τῆς ἀκτημοσύνης τὰ μαθήματα, καὶ τὰς ἐκατονταπλασίους ἀμοιβάς, καὶ τὴν βρασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τὴν ἐποίησιν αἰληρονομοῦσιν οἱ καταφρονηταὶ τῶν χρημάτων καὶ τοῦ πλούτου· βλέπει εἰς αὐτὸν τὸ σχολεῖον τῆς ἀκτημοσύνης τὰ παραδείγματα, ἦγουν τοὺς συμμαθητὰς αὐτοῦ, οἵτινες ἀφῆκαν πάντα, ὅσα είχον, καὶ ἤκολούθουν προσθύμως τῷ Διδάσκαλῳ αὐτῶν· βλέπει καθ' ἑκάστην ἥμέραν θαύματα ἔξαισια, ἀρετὴν ὑπερτελείαν, ἥμηδίγια, ἀγιωτάσυνην οὐράνιον. "Ο Διδάσκαλος αὐτοῦ, κανὸν προγνωρίζῃ ὃς καρδιογνώστης τὴν προδοσίαν, θέλων ὅμως τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ, οὐδενὸς

Χαρίσματος αὐτὸν ἐστέρησε· προεβίβασεν αὐτὸν εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα, ἔδωκεν αὐτῷ ἑξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἤξιώσεγ αὐτὸν τῆς μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ γλωσσόκομον ἔδωκεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς παρηγορίαν τοῦ πάθους τῆς φιλοχρηματίας. Καὶ ὅμως ταῦτα πάντα οὐδὲ τὴν πληγὴν τῆς φιλαργυρίας ἴατρευσαν, οὐδὲ τὴν φλέγα αὐτῆς κατεδάμασαν· παρέδωκε τὸν Διδάσκαλον, τὸν εὑεργέτην, τὸν σωτῆρα αὐτοῦ, καὶ ἐπώλησεν αὐτὸν διὰ τριάκοντα ἀργύρια, ἥγουν διὸ ἔξ σχεδὸν χρυσᾶ νομίσματα τοῦ παρόντος καιροῦ. Μεγάλη ἀληθῶς τῶν παθῶν ή δύναμις! Ἐὰν οὐδὲ τὰ ζῶντα καὶ θλεπόμενα τῆς ἀρετῆς καὶ ἀγιότητος παραδείγματα, οὐδὲ τοῦ Θεοῦ τὰ δῶρα καὶ ἀξίωματα, οὐδὲ τὰ θαύματα, οὐδὲ ή συναναστροφὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ ή καθ' ἡμέραν ἀπὸ τοῦ ἰδίου στόματος αὐτοῦ συμβουλὴ καὶ διδασκαλία καὶ ή παραίνεσις οὐκ ἐδυνήθησαν ιατρεῦσαι τῆς φιλαργυρίας τὸ πάθος, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀναψεύεν ή δύναμις αὐτοῦ, ὃστε ἀμαρτίαν ἐγέννησε, τῆς δύοις ἀλλη μείζων οὐδέποτε ἐφάνη εἰς τὸν κόσμον, ποία ἀρά γε ἐλπίς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐμπαθεῖς, εἰς ἡμᾶς τοὺς κατακυριευομένους ὅπὸ τῶν παθῶν; Ποιόν ἔστι τὸ δπλον, διὰ τοῦ δούλου δυνάμεθα γὰρ ἀντιπολεμήσωμεν τὰ ἄγρια θηρία τοῦ καλάμου, τὰ ζητοῦντα καθ' ἑκάστην κατασπαράξαι τὴν ψυχὴν ἡμῶν;

Ἐτοιμον, ἔστι, Χριστιανοί, τὸ δπλον, ισχυρὸν δὲ καὶ ἀνίκητον τοῦτο δὲ ἔστιν ή προσοχή. Ἐὰν προσέχωμεν, ή ἀμαρτία οὐ δύναται νὰ ἐπιβάλῃ τὸν ζυγὸν αὐτῆς ἐπάνω εἰς τὸν τράχηλον ἡμῶν. Ἡ πρώτη ἀρχὴ πάσης ἀμαρτίας, καὶ τὰ νεόβλαστα ἄγρια φυτὰ ἔχουσι μεγάλην ὁμοιότητα· ή ἀμαρτία εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἀρχὴν οὐδὲν ἀλλο ἐστὶν εἰμὴ εἰς ψιλὸς λογισμός, μία ἀνίσχυρος προσβολὴ εἰς τὸν νοῦν τὸ ἄγριον φυτόν, δταν κατ' ἀρχὰς προκύπτη, οὐδὲν ἔτερόν ἔστιν εἰμὴ χόρτος τρυφερώτατος, θλαστὸς ἀσθενῆς καὶ εἰς τὴν γῆν οὐδέλως ἐστερεωμένος. Καθὼς οὖν δ γεωργός, δταν προσέχῃ καὶ ἐκβάλλῃ τὰ ἄγρια φυτὰ πρὶν ή αὐξηνθῶσι καὶ ἀπλώσωσι τὰς βίξας αὐτῶν καὶ σκεπάσωσι τὴν γῆν, αὐτὰ μὲν ἐκβάλλει μετὰ μεγάλης εὐκολίας, ή δὲ γῆ αὐτοῦ μένει τότε καθαρὰ τῆς θλάσσης τῶν ἄγριῶν φυτῶν, οὕτω καὶ δ χριστιανός, δταν προσέχῃ καὶ διώκῃ τοὺς πονηροὺς λογισμούς, πρὶν ή μεγαλυνθῶσι καὶ προχωρήσωσιν εἰς τὸ δάθος τοῦ νοὸς καὶ κατακυριεύσωσι τῆς καρδίας αὐτοῦ, τούτους μὲν πολλὰ εὔκολα ἐκδιώκει, ή δὲ ψυχὴ αὐτοῦ τότε μένει ἀμώμος καὶ ἀμόλυντος καὶ καθαρὰ ἀπὸ ἀμαρτίας μεγά-

λης. Ἔν τούτῳ λοιπὸν ἵσταται ὅλος δὲ κόπος μου, κόπος ἐλαφρὸς καὶ εὐκολος, εἰς τὸ νὰ προσέχω ἵνα μή μου κατακυριεύσωσιν οἱ λογισμοὶ τῆς ἀμαρτίας. Ἔάν μή μου κατακυριεύσωσιν, λέγει δὲ Προφήτης, «τότε ἀμωμος ἔσομαι, καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ ἀμαρτίας μεγάλης (Ψαλ. ιγ', 14). «Πρόσεχε λοιπὸν σεαυτῷ, καὶ φύλαξον τὴν ψυχήν σου» (Δευτερ. δ', 9).

Ἄλλο ἔάν διὰ τῆς πολυκαρίας καὶ τῶν ἐπανακυλισμάτων ῥίζωθῇ τὸ πάθος εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ καταστῇ ὁ ἀνθρώπος διοῦλος τῆς ἀμαρτίας, τότε πολλὰ δύσκολος φαίνεται γῆ ἵατρεία. Δύσκολος γὰρ ἐλεγμοσύνη καὶ γῆ διανομὴ τοῦ πλούτου εἰς τοὺς πένητας εἰς τὸν γηράσαντα ἐν τῇ δουλείᾳ τῆς φιλαργυρίας· δύσκολος γὰρ νηστεία εἰς τὸν συγγθίσαντα παιδιόθεν τὴν πολυφαγίαν καὶ πολυποσίαν· δύσκολος θεράπευτον πᾶν παλαιὸν ἀμάρτημα. Ἐάν δὲ νουθετήσῃς τοὺς ἐμπαθεῖς, καὶ συμβουλεύσῃς αὐτοὺς τὴν ἀποχὴν τῆς ἀμαρτίας, ἀποκρίνονται σοι : «Θέλω, ἀλλ' οὐ δύναμαι». Τοῦτο δημως πρόφασίς ἔστι γυμνή. Ἄλλο ἀδυναμία, καὶ ἄλλο δύσκολια. Δύσκολος γὰρ ἐκρίζωσις τοῦ δένδρου, ὅταν ἀπλώσῃ εἰς τὸ δέκθος τῆς γῆς τὰς ῥίζας, καὶ τῇ προσδόψῃ τοῦ καριοῦ στερεωθῇ, οὐκ ἔστιν δημως ἀδύνατος· γῆ ἀξίνη, γῆ σκαπάνη, δέκπος ἐκβάλλουσιν αὐτὸν ῥίζαθεν, ὥστε οὐδὲ ἔχνος αὐτοῦ ἔτι φαίνεται. Ἐάν συγγθίσῃς τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἔτη πολλὰ δουλεύσῃς αὐτῇ, ἀληθῶς δύσκολος γῆ ἵατρεία· πλὴν οὐκ ἔστιν ἀδύνατος· γῆ στερεὰ ἀπόφασις, τῆς ψυχῆς γῆ ἀνδρεία, τοῦ Θεοῦ γῆ χάρις καταργεῖ παντελῶς τὴν ἔξουσίαν αὐτῆς.

Οἱ ἀνθρώποι ἐπλάσθη παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἐλεύθερος καὶ αὐτεξουσίος. «Οθεν, κανὸν γῆ ἀμαρτία ἐδούλωσεν αὐτόν, ἔχει δημως πάντοτε γῆ θέλησις αὐτοῦ τὴν δύναμιν τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτεξουσίότητος· ἔχει δὲ καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ πλουσιοπαρόχως καὶ ὑπερπερισσώς συνεργοῦσαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ καὶ διέρθωσιν· «οὐ γάρ ἐπλεόνασεν γῆ ἀμαρτία», λέγει δὲ θεηγόρος ἀπόστολος, «ὑπερεπερισσευσεν γῆ χάριτος» (πρὸς Ρωμ. ε' 20). Δοῦλος γῆ δὲ Ζακχαῖος τῆς πλεονεξίας καὶ συκοφαντίας, ἀλλὰ μετ' ὀλίγην ὥραν, μεταβαλὼν τὴν γγώμην αὐτοῦ, ἔδωκε τὰ γῆμίση τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἰ τινός τι ἐσυκοφάντησε, τετραπλοῦν (Λουκ. ιθ', 8). «Υποδεδουλωμένος δὲ Ματθαῖος εἰς τὴν ἀδικίαν καὶ φιλοχρηματίαν τοῦ τελωνίου, ἀλλ' εἰς μίαν στιγμὴν ἀπέρριψε τοῦ τελωνίου τὸν ζυγόν, ἀφῆκε πάντα καὶ ἤκολος θῆσε τὸν Κύριον. (Ματθ. θ' 7). Ἐάν δὲ ἔξετάσωμεν τὰ παραδείγματα, δσα αἱ θεῖαι Γραφαὶ καθιστοροῦσι καὶ τὰ ἴστορικὰ διδλία περιέχουσιν, εὐρίσκο-

μεν τοιαύτας μεταβολάς πολλάς καὶ ἀγαριθμήτους· ὥστε δύσκολος
ἡ ἵκτρεία τοῦ πάθους, ὅταν δὲ ἀνθρωπὸς οὐ θέλῃ, εὔκολος δέ, ὅταν δὲ
ἀνθρωπὸς τῇ ἀληθείᾳ θελήσῃ. 'Ο Θεὸς τὴν θέλησιν ζητεῖ. 'Θέλεις
νῦντις γενέσθαι·' (Ιωάν. ε', 6). αὕτως ἔλεγεν δὲ θεόνθρωπος εἰς
τὸν ἀμαρτωλὸν τὸν παράλυτον. 'Ἐὰν θέλῃς, δὲ θεὸς οὐ μόνον θέλει,
ἀλλὰ καὶ ἐνεργεῖ καὶ συμβοηθεῖ, διδούς σοι δύναμιν ἵνα τελει-
ώσῃς τοῦ δρθοῦ σου σκοποῦ τὸ ἔργον· μάλιστα καὶ αὐτὴν τὴν θέλη-
σιν σου δὲ θεός, ὅταν ἴδῃ αὐτὴν κλίνουσαν εἰς μετάνοιαν, καὶ ἐγδυ-
ναμεῖ καὶ συμβοηθεῖ. 'Ο θεὸς γάρ ἐστιν δὲ ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν καὶ
τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν'. (Πρὸς Φιλιπ. β', 12).

1796.

Λόγος ἐπικήδειος εἰς τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐζον.

Σπυρίδωνος Τρικούπη.

'Η παλαιὰ καὶ νέα ἱστορία τῆς Ἑλλάδος παρουσιάζει εἰς τὸν
ἔκθαμβον κόσμου δύο γενεάς πολὺ ἀγωτέρας ὅλων τῶν ἄλλων
γενεῶν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους διὰ τὰ παράδοξα ἔργα, τὰ δποῖα αἱ
δύο αὗται γενεαὶ διπέρ τῆς πατρίδος ἔπραχαν.

'Η πρώτη τῶν δύο τούτων παραδόξων γενεῶν, αἱ δποῖαι χω-
ρίζονται ἀπὸ ἀλλήλων ἀπὸ μακρὸν ἀριθμὸν ἐκατονταετηρίδων, χα-
ρακτηρίζεται ως συντηρητικὴ τῆς πατρίδος, κινδυνευούσης νὰ πέσῃ
ὅπο ἔνοντος ζυγόν· ή δὲ δευτέρα γνωρίζεται ως ἀπελευθερωτικὴ τῆς
πατρίδος, διλοτελῶς δουλωθείσης· ή πρώτη ἀνήκει εἰς τὴν παλαιάν,
ή δευτέρα εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα. Αἱ δύο αὗται γενεαί, αἱ δποῖαι
ώς δύο ἔξασια φαινόμενα διακρίνονται εἰς τὸν πολιτικὸν δρίζοντα
ὅχι μόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ κόσμου, ἐπροικίσθη-
σαν ἀναντιρρήτως καὶ ἀπὸ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τῆς φύσεως
μὲ διώρα τοιαῦτα, δποῖα φειδωλεύεται· ή ἴδια φύσις νὰ χαρίσῃ εἰς
γενεάς, εἰς τὰς δποίας δὲν ἐδόθη ἀνισθεντος διψήλατος προσ-
βρισμός· διότι, πῶς ἀλλως θὰ ἐδύναντο νὰ κατορθώσουν αἱ γενεαὶ
αὗται δσα ἔργα κατώρθωσαν, ἀνώτερα τῆς συνήθους ἀνθρωπίνης
φύσεως; 'Η πρώτη γενεά, λέγω ή συντηρητική, ἀνεφάνη εἰς τὴν
Ἑλλάδα ἐπὶ τῶν περσικῶν πολέμων· ή δὲ δευτέρα, λέγω ή ἀπε-
λευθερωτική, εἰσθε, ὡς Ἑλληνες, σεῖς οἱ ζῶντες, ναί, σεῖς οἱ ζῶσι.

Είναι παρατηρήσεως δξιον ὅτι, καθ' ἃς ἐποχὰς οἰκονομοῦνται
τοιαῦτα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν πολιτικὰ φαινόμενα, ἀναβλα-

στάνουν καὶ προνοητικῶς πως εἰς τοὺς κόλπους αὐτῶν τῶν γενεῶν καὶ τοιοῦτοι ἄνδρες, χωρὶς τὴν χειραγωγίαν τῶν δποίων δὲν θὰ ἥδυναντο ποτὲ ἵσως αἱ γενεαὶ αὗται νὰ φθάσουν εὐτυχῶς εἰς τὸν πρὸς ὅν ἀπετείνοντο ὅρον. Τῷ ὅντι, τίς ἡμπορεῖ νὰ εἴπῃ ὅτι χωρὶς Μιλτιάδους καὶ Θεμιστοκλεῖς ή Ἑλλάς ἐπὶ τῶν περσικῶν πολέμων θὰ ἀπηθανατίζετο ὅσον ἀπηθανατίσθη; Τοιοῦτοι ἄνδρες ἐφάνησαν καὶ εἰς τὴν σημερινήν μας πολυπαθή, ἀλλὰ πολυεύθο-ξον γενεάν, χωρὶς τοὺς δποίους τίς δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι θὰ εὑδα-κίμει ὅσον εὐδοκίμησεν ὁ μέγχις τῆς πατρίδος ἀγών;

Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνδρῶν τούτων είναι καὶ ὁ προκείμενος νε-κρός. Ἀρχηγός, ὃχι ὀπαδὸς τῆς ἐπαναστάσεως μας, αὐτὸς μετὰ τῶν ἑνδόξων Γερμανοῦ καὶ Λόνγου ἐφώναξε πρῶτος τὴν 25ην Μαρ-τίου ἀπὸ τὴν Ἱεράνη μονήν τῆς Λαύρας: «Ἐλληνες, λάβετε πνεῦμα ἐλευθερίας!» Ἐφώναξε, καὶ ἡ φωνή του ἔγινε πνεῦμα ἐλευθερίας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας ἔξηπλώθη εἰς ὅλην τὴν γῆν καὶ εἰς ὅλην τὴν θάλασσαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ Ἑλλάς ἔγινεν ἐλευθέρα.

Τί τὸν ἔκινησεν εἰς τὸ μέγχι τοῦτο ἔργον; Δίψα τάχα ἔξουσί-ας, πλούτου, ἢ ἐπισημότητος;

Οχι βέδαια διότι ἦτο ἐκ τῶν δυνατωτέρων, πλουσιωτέρων καὶ ἐπισημοτέρων τῆς Ηελοποννήσου. Τὸν ἔκινησεν ἀρα ἄλλο τι, τὸ δποῖον αἰσθάνονται μόνον αἱ μεγάλαι ψυχαὶ· καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Ζεῦμη ἦτον τοιαύτης φύσεως ψυχή, διότι ἦτον ψυχὴ οἰκογενείας, ἡ δποία καὶ ἄλλοτε, ἀν καὶ ἀτυχῶς, ὑπὲρ ἐλευθερίας τῆς πατρί-δος ἐμεγαλοπραγμόνησεν. Ἡ ἀδοξία ἀρα τῆς πατρίδος, ἡ δποία ταράττει πάντοτε τὰς μεγάλας ψυχᾶς, χωρὶς νὰ δύναται οὕτε ἡ ἀπόλαυσις ὅλων τῶν καλῶν τοῦ κόσμου τούτου νὰ τὰς ἀναπαύσῃ, αὐτὴ ἔκινησε τὸν ἄνδρα τοῦτον εἰς τὸ μέγχι τῆς ἐπαναστάσεως ἔργον.

Τὰ στενὰ ὅρια τοῦ ἐπιταφίου λόγου, καὶ τὸ ὀλιγόταρον τῆς προμελέτης μου δὲ μὲ δίδουν καὶρὸν νὰ δείξω διὰ τῶν ὑπὲρ πα-τρίδος πράξεών του τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνδρός, διότι εἰς δεῖξιν τούτου ἔπειρε νὰ διέλθω μαζί σας τὴν πολιτικήν ζωήν του, καὶ ἡ πολιτικὴ ζωή του είναι ὅλη συνδεδεμένη μὲ τὴν ἴστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως μας. Διὰ τοῦτο περιορίζομαι νὰ ἐλκύσω τὴν προσοχήν σας εἰς ἕνα καὶ μόνον περιστατικόν, τὸ ἔξης:

Εὔφημεῖ, καὶ δικαίως, ἡ παλαιὰ ἴστορία τὴν ἀναφιλίωσιν τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς κινδυ-νευούσης τότε πατρίδος. Λαμπρότερον παράδειγμα πατριωτι-

κης ἀρετῆς καὶ ἐπίσης εὐτυχεῖς καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσματά του μᾶς παρουσιάζει ή νέα μας ἱστορία μεταξὺ δύο ἐνδόξων πρωταγωνιστῶν μας, τοῦ Ζαΐμη καὶ τοῦ Καραϊσκάκη, ἔχθρευομένων πρὸς ἄλληλους, καθὼς θλοι γνωρίζομεν.

"Ἐπνεε τὰ λοισθια ἡ πατρίς μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς ἡρωικῆς πόλεως τοῦ Μεσολογγίου, καθ' ἥν ὥραν καταπληγθεῖσα ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἑθνική Συνέλευσις ἔπειτα τὰς ἐργασίας της, καὶ ἐνεπιστεύθη ὅλας τὰς δυνάμεις εἰς δικτατωρικὴν κυβέρνησιν, ὁνομάσκοα πρόεδρον αὐτῆς τὸν Ζαΐμην. "Αμα ἐγκαθιδρύθη ἡ δικτατωρικὴ αὕτη κυβέρνησις, σκέψις ἔγινε περὶ ἔχλογῆς γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ρουμελιωτικῶν στρατευμάτων" καὶ ἵδον, πρώτος ὁ πρόεδρος Ζαΐμης προσάλλει... ποιὸν; τὸν ἔχθρόν του Καραϊσκάκην. Ἐκλέγεται πάραντα ὁ προβληθεὶς πατριψηφεῖ μεταπέμπεται αὐθημερὸν εἰς τὸ κυβερνητικὸν συμβούλιον τὸν προϋπαντῷ ὁ Ζαΐμης ἐρχόμενον: «Ἡ πατρίς», τῷ λέγει, «ἀπαιτεῖ σήμερον τὴν ἔνωσίν μας.—Τὴν ἀπαιτεῖ», ἀποκρίνεται καὶ ὁ πατριώτης Καραϊσκάκης, καὶ πίπτει ἀμέσως ἐνώπιον ἐμοῦ καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως εἰς τὰς ἀνοικτὰς ἀγκάλας τοῦ προέδρου, ὁ δποίος τὸν ἐνδύει πάραντα, ἐν ὀνόματι τῆς Κυβερνήσεως, βληγ τὴν κατὰ τὴν Στερεάν Ἐλλάδα στρατιωτικὴν παντοδυναμίαν, καὶ μὲ τὴν λαμπρὸν εὐγλωττίαν, μὲ τὴν δποίαν τὸν ἐπροίκισεν ἡ φύσις, ἀποδίδει τὸν δίκαιον ἔπαινον εἰς τὴν στρατηγικὴν του ἐμπειρίαν. Οἱ δύο Ἐλληνες, ἐπίσης καὶ οἱ δύο μεγαλόψυχοι, δὲν εἰδαν τὴν ὥραν ἐκείνην παρὰ τὴν πατρίδα, μόνην τὴν πατρίδα.

"Ἡ πρᾶξις αὕτη, ἀκροαταί, δὲν είναι μόνη ἕκανην νὰ κινήσῃ τὸν θυμασμὸν καὶ τὸ σέβας πάσης εὐγενεῖς καὶ φιλοπάτριδος καρδίας πρὸς ἀμφοτέρους; Ἀλλὰ πόσαις ἄλλαι πράξεις διψήλης φύσεως εὑρίσκονται διεσπαρμένα: εἰς τὸ μακρὸν καὶ πατριώτικὸν στάδιον τῆς πολιτικῆς ζωῆς τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἀνδρός!

"Αν καὶ ὡς Ἐλλην καὶ ὡς ἀνθρωπος τοῦ ἀγῶνος καὶ ὡς στενὸς τοῦ ἐνδόξου Ζαΐμη φίλος θρηγω τὴν ὥραν ταύτην, νικώμενος ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, δὲν ἀνέδηκκε δμως εἰς τὸ βῆμα τοῦτο ἐπὶ σκοπῷ αὔτε ἐγὼ νὰ θρηγήσω, αὔτε τὸ ἀκροατήριόν μου νὰ κινήσω εἰς θρήγους· ὅχι· τὰ δάκρυα είναι διὰ τοὺς θηγτούς, δὲν είναι διὰ τοὺς ἀθανάτους· καὶ ἀθάνατοι εἰναὶ δούλην παρέλαθον ἀπὸ τοὺς προγενεστέρους των τὴν πατρίδα δούλην, καὶ τὴν παραδίδουν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους των ἐλευθέρων.

"Οταν χιλιάδες καὶ μυριάδες Σικελιώτῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, συνώδευαν εἰς τὸν τάφον τὸν ἐλευθερωτὴν τῆς πατρίδος τῶν Τιμολέοντα, ἔφαγοντο, λέγει ἡ ἱστορία, τελοῦντες ἑορτὴν μᾶλλον ἢ κηδείαν· ὅλοι ἦσαν λαμπροφορεμένοι, ὅλοι εἶχαν τὰς κεφαλὰς τῶν στολισμένας μὲ τῆς χαρᾶς τοὺς στεφάνους. Τοιαύτην φαντάζομαι καὶ ἐγὼ τὴν σημερινὴν κηδείαν, ὃν καὶ δικαίως τὴν ὅλην κατήφειαν, ὅλην θρήνους· διότι ὅλην ἔνας ἀπὸ τοὺς προωρισμένους εἰς τὸ νὰ μεταβιβάσουν τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἀπὸ τὴν δουλείαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἀφ' οὐ ἐτελείωσε τὸ ἄνωθεν εἰς αὐτὸν ἐμπιστευθὲν τῆς παλιγγενεσίας ἕργον, μεταβαίνει σήμερον ἀπὸ τὴν θυητότητα, τὴν δοιάν τὸν ἀλάμπρυνεν, εἰς τὴν ἀθανασίαν, ἡ δοιά τὸν περιμένει. Ναί, ἡ παραπομπὴ τοῦ Ζαΐμη δὲν γίνεται εἰς τὴν γῆν, ὃν καὶ φαίνεται γῆινος· γίνεται εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν δὲν ὑπάρχει οὔτε λύπη, οὔτε θρῆνος, ἀλλὰ χαρὰ ἀμείωτος καὶ ἀτελεύτητος.

5 Μαΐου 1840.

Η σημασία τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου.

('Απόσοπα μὲν τοῦ εἰς τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς ἔξοδου ἐκφωνηθέντος ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ λόγου).

Σωκράτους Κουγέα.

Τὸ Μεσολόγγι καίεται τώρα πέρα ως πέρα. Ἀλλ' ἡ πυρὰ αὐτὴ δὲν είναι πυρὰ τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ὀλέθρου διὰ τὸ ἀνίκητον καὶ ἀθάνατον Μεσολόγγι· είναι πυρὰ ἀποθεώσεως, διπως ἡτο καὶ διὰ τὸν ἀνίκητὸν καὶ ἀθάνατον Ἡρακλέα ἡ πυρὰ τῆς Οἰτης. Τὸ Μεσολόγγι, πασὸν ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης νὰ δρίσταται ως πόλις, γίνεται σύμβολον καὶ ἴδεα: ἡ ἴδεα τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸ σύμβολον τῆς καρτεροψυχίας. Καὶ ως ἴδεαν πλέον διαλαλεῖ ἡ φήμη καὶ τραγουδεῖ ἡ Μοῦσα τὸ Μεσολόγγι εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, ἀπὸ τοῦ Χένσελ μέχρι τῆς Μάρθας Οὐδιλίαμ, ἀπὸ τοῦ Φουκέ μέχρι τοῦ Βερανζέρου καὶ τοῦ Ούγκω, ἀπὸ τοῦ Μύλλερ μέχρι τοῦ Γκαΐτε, ἀπὸ τοῦ ἀγνώστου λαϊκοῦ θρηγνωδοῦ μέχρι τοῦ Σολωμοῦ.

Ορθῶς ἔκρινεν δὲ Μεσολογγίτης ἱστορικὸς ὅτι ἡ πόλις, ἡ δοξάσσων τὴν Ἑλλάδα τῶν σα, ἔμελε νὰ τὴν ἀναστήσῃ καὶ πεσσοῦσα. "Επεισε τὸ Μεσολόγγι. Ἀλλ' ἡ δροντὴ τῆς πτώσεώς του ἔσεισε τὴν οἰ-

κουμένην. Ή τελευταία κανονιά πού ἐρρίφθη ἀπό τὰ ἑτοιμόρροπα προχώματα τοῦ Μεσολογγίου δὲν ἔσχότωσεν ἔχθρόν. Ἀλλὰ τόσον ἔδροντησεν, εἶχε τόσην ἴσχυράν καὶ μακρυνὴν ἀπήχησιν, ὥστε ἔστρεψε τὴν προσοχὴν ὅλου τοῦ κόσμου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δαυλοὶ τοῦ Καφάλη καὶ τοῦ Ρωγῶν δὲν ἤσαν αἱ ἐπικήδειοι λαμπάδες τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνας, ὡς ἐπιστεύθη πρὸς στιγμήν. Ἀλλὰ φωτίσαντες μὲ τὴν λάμψιν των καὶ θερμάναντες μὲ τὴν φλόγα των τάξινειδήσεις τοῦ φιλελευθέρου κόσμου τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἦγάγκασαν καὶ τὴν ψυχράν διπλωματίαν ν ἀκολουθήσῃ τὴν κοινὴν γνώμην καὶ νὰ ἐνδιαφερθῇ θερμῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς διὰ τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος. Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ὑπηγορεύθη ὅχι ἀπὸ χριστιανικὴν φιλανθρωπίαν, οὐδὲ ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ἀλλ ἀπὸ θαυμασμὸν πρὸς τοὺς ἥρωας τοῦ Μεσολογγίου. Καθ ἦν στιγμὴν ἡ μικροπολιτικὴ καὶ ἡ διχόνοια τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν εἶχεν ἐπιφέρει τὴν κατάπτωσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶχε ψυχράνει τὸν φιλελληνισμὸν τῆς Δύσεως, ἔρχεται τὸ Μεσολόγγι, τὸ δόποιον γίνεται σπινθήρ νέων καὶ δρμητικῶν φιλελληνικῶν ἐκρήξεων, τονίζει τὴν λύραν τῶν παιγνῶν καὶ ἐμψυχώνει τὴν φωνὴν τῶν ρητόρων, καὶ διὰ τοῦ παραδείγματός του πείθει τὸν κόσμον διὰ τοῦ Ελληνες εἶγαι ἀξίας τῆς ἐλευθερίας, ἀφοῦ γνωρίζουν πῶς ν ἀποθηκήσουν χάριν αὐτῆς. Τὸ Μεσολόγγι ἔγινεν ἀφορμὴ γὰρ ἀκουσθῆ ἡχηρὰν ὑπὲρ τῶν ἐλληνικῶν δικαίων ἡ φωνὴ τοῦ Πάλμερστον εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τοῦ Σατωρίου εἰς τὴν γαλλικὴν βουλήν, ἐνεψύχωσε τὰ φιλελληνικὰ κηρύγματα τοῦ Νίμπουρ καὶ τοῦ Ηειρούου εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ ἔκαμε τοὺς φοιτητὰς τῶν Παρισίων γὰρ καλοῦν διὰ νυκτὸς εἰς τὸν ἔξωτην τῶν ἀνακτόρων τὸν Κάρολον τὸν 10ον. "Υμνοί συνετέθησαν, δράματα καὶ μελοδράματα παρεστάθησαν, χειροκροτηθέντα ἀπὸ χεῖρας ἡγεμονικάς, πίνακες ἐμπνευσμένοι ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι ἐζωγραφήθησαν, ἔργα γλυπτικὰ ἐσμιλεύθησαν, τόσα πολλὰ καὶ τόσον ποικίλα καλλιτεχνήματα ἐποιήθησαν, ὥστε ἀξίζει μὲν τὴν ἀλήθειαν σήμερον μετὰ ἔκατὸν ἔτη νὰ γραφῇ ἡ βίβλος περὶ τοῦ Μεσολογγίου εἰς τὰ Γράμματα καὶ εἰς τὴν Τέχνην. Ἄρκει νὰ λεχθῇ διὰ ὅχι κανένας μικρός, ἀλλ ἀντὸς δ Ἐκαίτητε, εἰς τὸ ἄριστον καὶ μέγιστον τῶν δημιουργημάτων του, εἰς τὸν Φάουστ, ἔχει ἐμπνευσθῆ δλόχληρον σκηνὴν ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι. "Ο ἥρως τῆς σκηνῆς, δ Ἐυφορίων, φυσιογνωμία ἰδεώδης, ἐκπροσωπούσα τὸ πνεῦμα τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἐλευθερίας, εὑρεθεὶς εἰς τὸ Μεσολόγγι αἰσθάνεται δλόχοτον ἔξαρσιν, καὶ ὑφούμενος ὑπεράγω τῆς

κκιομένης πόλεως προφέρει τὸ περίφημον: «Immer höher muss ich steigen! Immer weiter muss ich schauen!» «Πάντα ψηλότερα ν' ἀνεβαίνω! Πάντα μακρύτερα νὰ κοιτάζω!».

Άλλ' ὁ δυσλός τοῦ Καψάλη δὲν ἔθέρμανε μόνον τὰς ψυχὰς τῶν ξένων· ἐφώτισε καὶ τὰς συνειδήσεις τῶν Ἑλλήνων. Ἡ συγκίνησις ποὺ γῆσθάνθησαν οἱ «Ἑλληνες ἀπὸ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου τοὺς ἔκαμε νὰ παραμερίσουν τὰ πάθη, νὰ λησμονήσουν τὴν κατηραμένην διχόνιον, καὶ ἀφήγοντες τὰς μικρολογίας νὰ δρμήσουν εἰς ἔργα γενναιότερα. Ἄλλ' ἂς ἀκούσωμεν καλύτερα τοῦ Κολοκοτρώνη τὴν σχετικὴν διήγησιν: «Τὴν ἡμέραν τῶν Βαΐων», γράφει ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, «ἔκαμαν γιουδούσι στὸ Μισολόγγι οἱ ἥρωες τοῦ Μισολογγιοῦ, σὲ τόσες χιλιάδες ἀσκέρι, σὲ τόσα κανόνια, χαντάκια, καβαλλαριά· ἔγλυτωσαν 2000, καὶ τὸ γυναικόπαιδο ἔγινε θῦμα μᾶς ἡλθε εἴδησις, Μεγάλη Τετράδη, εἰς τὸ δειλινό, ποὺ εἶχε παύσει ἡ Συνέλευσις, καὶ ἡμεθα εἰς κάτι ἥσκιους. Μᾶς ἡλθε εἴδησις ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάμη· Ἔτσι ἐβάλαμε τὰ μαῦρα ὅλοι, μισὴ ὥρα ἐστάθη σιωπὴ ποὺ δὲν ἔκρινε κανένας, ἄλλ' ἐμέτρας καθένας μὲ τὸ νοῦ του τὸν ἀφανισμόν μας. Βλέποντας ἐγὼ τὴν σιωπὴν ἐσηκώθηκα εἰς τὸ πόδι καὶ τοὺς δώμιλησα λόγια διὰ νὰ ἐμψυχωθοῦν· τοὺς εἶπα ὅτι τὸ Μισολόγγι ἐχάμη ἐνδόξως, καὶ θὰ μείνῃ αἰτώνων ἡ ἀνδρεία· ἐὰν βάλωμεν τὰ μαῦρα καὶ ὀκνεύσωμεν, θὰ πάρωμεν τὸ ἀνάθεμα ὅλων. Μὲ ἀπεκρίθηκαν:—«Τί νὰ κάμωμεν τώρα, Κολοκοτρώνη;»— Τί νὰ κάμωμεν, τοὺς λέγω; Τὴν αὐγὴν νὰ κάμωμεν συνέλευσιν, νὰ ἀποφασίσωμεν Κυβέρνησιν πέντε, ἔξη, δκτὸ ἀτομα διὰ νὰ μᾶς κυβερνήσουν, καὶ νὰ διαλέξωμεν καὶ ἀτομα νὰ ἀνταποκρίνωνται μὲ τὰ ἔξωτερικά... καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι νὰ σκορπίσωμεν εἰς τέσσεραχίες καὶ γὰ πιάσωμεν γενικῶς τὰ ἄοματα, διὸ τὰ πρωτοπιάσματα εἰς τὴν Ἐπανάστασιν... καὶ ἀν γλυτώσωμεν, συναζόμεθα καὶ τελειώνομεν τὴν Συνέλευσιν».

Δὲν ἦτο δὲ μόνος ὁ Κολοκοτρώνης ὃ ἐμψυχώσας τοὺς ἀποθαρρυθέντας. Εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς Συνελεύσεως δπως ζητηθῇ ἡ μεσολάθησις τῆς Ἀγγλίας παρὰ τῇ Τουρκίᾳ περὶ εἰρήνης διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ Κάννιγγ έγείρεται σθεναρὰ ἡ πατριωτικὴ φωνὴ τοῦ Ὑψηλάντη, ζστις εἰς τὴν περίφημον πρὸς τὴν Συνέλευσιν διαμαρτυρίαν του ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων: «Τὰ μεγάλα ἔθνη καὶ οἱ καλοὶ πατριῶται φαίνονται εἰς τὰς κρισίμους περιστάσεις τῆς πατρίδος των· δοῦλος εἶναι εὔκολον νὰ γίνῃ τις ὅταν

θέλη, αύθέντης είναι δύσκολον. Σας φοβίζει ή πιώσις του Μεσολογγίου; "Αφιερωθῆτε ώς καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀγῶνος, εἰς τὴν χαρακτηριστικὴν ἐνέργειαν καὶ τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Τὸ στῆθος κάθε "Ελληνος ἡς γίνη δεύτερον Μεσολόγγι.

Αἱ γνῶμαι αὗται εἰσηγούσθησαν. Αἱ ἔργασίαι τῆς Συγελεύσεως διεκόπησαν καὶ ίσχυρὰ συνεκροτήθη ἡ νέα Κυθέρηνης. Ἀλλὰ τὰ ταμεῖα ἥσχαν κενά. "Οταν τὸν Μάιον τοῦ 1826 εἰσῆλθον εἰς τὸ Ναύπλιον τὰ τιμημένα λείφανα τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου, εἰς τὸ κυθερνητικὸν θησαυροφυλάκιον ὑπῆρχον μόνον 60 γρόσια. Τότε ὁ Διδύσκαλος τοῦ Γένους Γεννάδιος, συγκινηθεὶς ἀπὸ τὸ θέαμα τῶν μπαρούτοκαπνισμένων ἔκείνων ἡρώων, ἀνέδη ἀνθορμήτως εἰς τὴν ρίζαν τοῦ ἴστορικοῦ πλατάγου καὶ ἔξεφύνησε τὸν φλογερὸν ἔκεινον λόγον, διστις τόσον συνήρπασε τὰ πλήθη, ὥστε ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ ῥήτορος, πρώτου ἀδειάσαντος τὸ ἐξ ὀκτὼ λιρῶν διδυσκαλικὸν πουγγί του, ὅχι μόνον εἰσέφεραν ὅτι ἔκαστος εἶχεν εἰς χρήματα καὶ εἰς πράγματα, ἀλλὰ καὶ ωρκίσθησαν μὲ μίαν φωνὴν γὰ νικήσουν ἢ ν' ἀποθάνουν ὡς οἱ γῆραις τοῦ Μεσολογγίου. Διὰ τῆς παρορμήσεως ταύτης ἀπετελέσθη ὁ πρῶτος πυρὴν τῶν διὰ τὰς νέας ἐπιχειρήσεις ἀπαραιτήτων ἐφοδίων καὶ ἡ Ἐλλὰς ἐσώθη.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ χαλασμὸς τοῦ Μεσολογγίου γίνεται ὁ οἰκοδόμος τῆς Ἐλλάδος. Εἰς τὸ φρόνημα καὶ εἰς τὸ παράδειγμα τῆς πόλεως ταύτης χρεωστεῖ ἡ Ἐλλὰς τὴν σωτηρίαν της. Πλὴν δὲ τῶν ἄλλων μεγάλων ἀγαθῶν, τῶν ὅποιων ἐγένετο πρόξενος ἡ ἴστορικὴ πολιορκία καὶ ἡ ἡρωικὴ ἔξιδος, ἔδωκεν εἰς τὴν Ἐλλάδα καὶ τὸ μέγιστον καὶ ἀνεκτίμητον, τὴν ἐθνικὴν ποίησιν, ἥτις ἀπὸ μικροτάτων χρόνων σιγήσασα καὶ εἰς τοὺς ἐρρύθμους μόνον ἔως τότε λαϊκοὺς στεγαγμούς τοῦ δουλεύοντος Γένους ἀκουομένη, ἀνέτειλεν ὑψηλὴ καὶ μεγαλοπρεπής εἰς τοὺς στίχους τοῦ Ἐπτανήσου φάλτου. Διότι ἂν ἡ Ζάκυνθος ἐγένηνησε τὸν Σολωμόν, ζμως τὸ Μεσολόγγι ἐξέθρεψε καὶ ἔθερμανε τὴν Μοῦσαν τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Ὑμουν καὶ τῶν Ἐλεύθερων Πολιορκημένων. Καὶ δὲν είναι δυνατὸν ἀπὸ τὰς ὑποχρεώσεις τῆς σημερινῆς ἡμέρας νὰ ἐξαιρεθῇ ἔκεινος, τοῦ ὅποιου οἱ ψυχικοὶ συγκλονισμοὶ εἰς τὸ ἀκουσμα τῶν κανονιῶν ἐξέσπων εἰς τὴν ἀγωνιώδη κραυγὴν: «Βάστα, καημένο Μεσολόγγι, βάστα!»

"Αλλὰ τὸ Μεσολόγγι δὲν ἀποτελεῖ τὸ καύχημα καὶ τὸ ἀγλάσιμα μόνον τοῦ παρελθόντος μας. Είναι ἡ πηγή, ἀπὸ τὴν ὅποιαν

ἀντλούμεν θάρρος καὶ φρόνημα διὰ τὸ μέλλον μας. Προσερχόμενοι σήμερον ὅπως τελέσωμεν τὸ ἔκατονταέτηρον μνημόσυνον τοῦ μεγίστου καὶ ἐνδοξοτάτου τῆς γεωτέρας μας ἴστορίας γεγονότος, ἔχομεν εἴπερ ποτὲ καὶ ἀλλοτε ἀνάγκην νὰ ἀναθαπτισθῶμεν εἰς τῆς πηγῆς ταύτης τὰ γάματα. Τὸ μέλλον τῶν ἔθνῶν ἐνορᾶται εἰς τὴν ψυχικὴν δύναμιν καὶ εἰς τὴν ἡθικὴν ἀξίαν τοῦ παρόντος. Τὴν ψυχικὴν ταύτην δύναμιν καὶ τὴν ἡθικὴν ταύτην ἀξίαν ἐφανέρωσε περιτράνως ἡ "Ελλάς εἰς τὸ Μεσολόγγι. Εἶχον βαθυτάτην συνείδησιν τῶν δυνάμεων τούτων οἱ "Ελληνες ποὺ ἐμεγαλούργησαν ἐκεῖ πρὸ ἔκατὸν ἑτῶν. Βαθεῖαν πρέπει νὰ ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν συνείδησιν ταύτην, ἢν θέλωμεν νὰ μὴ φανῶμεν ἀνάξιοι ἐκείνων. Ἄτενίζοντες τὸ μέγικ τοῦτο γεγονός τῆς ἴστορίας μας, ἐκτιμῶντες προσηκόντως τὸ ὑψηλὸν τοῦτο παράδειγμα τῶν προγόνων μας, κλείοντες μέσα εἰς τὴν ψυχήν μας τὸ Μεσολόγγι, θὰ αἰσθανώμεθα νὰ λαχταρῷ μέσα μας ἡ ἰδέα τῆς Πατρίδος, θὰ ἐμπνεώμεθα ἀκλόνητον τὴν πεποίθησιν εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἐγνοοῦμεν ώς ἰδικόν μας χρησμὸν τούς στίχους ποὺ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν δλύμπιον ποιητὴν τὸ Μεσολόγγι:

Πάντα ψηλότερα ν' ἀνεβαίνωμε !

Πάντα μακρύτερα νὰ κοιτάζωμε !

23 Ἀπριλίου 1926.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Α' ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Ι. ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ.

Αποσπάσματα ἀπὸ τῶν Ἐρωτόκριτον.

Βιτζέντζου Κορνάρου.

Εἰσαγωγή. (κατὰ τὸν Στέφανον Ξανθουδίδην). Τὸ περίφημον τοῦτο ἐκ 10010 στίχων ποίημα ἑγράφη ἐν Κρήτῃ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Ἐνετοχρατίας. Ὁ ποιητὴς δίδει πληροφορίας διὰ τὸν ἑαυτὸν του μὲ τοὺς τελευταῖους στίχους τοῦ ποιήματός του: εἶναι ὁ Βιτζέντζος Κορνάρος, ἐκ τῆς πόλεως Σητείας τῆς Κρήτης, ἐκεὶ γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς καὶ συνθέσας τὸ ποίημα, μετοικήσας δὲ κατόπιν εἰς τὸ Κάστρον (τὸ σημερινὸν Ἡράκλειον) καὶ νυμφευθεὶς αὐτόθι. Καμπίαν ἀλλην εἰδῆσιν δὲν ἔχομεν περὶ αὐτοῦ. Τὸ ποίημα ἐκυκλοφόρει εἰς χειρόγραφα ἐν Κρήτῃ, μετὰ δὲ τὴν άλωσιν τοῦ Κάστρου ὑπὸ τῶν Τούρκων (1669), Κρήτες πρόσφυγες μετέφεραν αὐτὸν εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ ἀπὸ ἐκεὶ διέδωκαν αὐτὸν εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. Πρώτην φορὰν ἐτυπώθη ἐν Ἐνετίᾳ τὸ 1713, κατόπιν δὲ εἰς ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις, καὶ κατέστη προσφιλέστατον ἀνάγγωσμα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὑπόθεσις τοῦ ἔργου. Ὁ ποιητὴς διοθέτει δι: διηγεῖται γίνονται κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἐν Ἀθήναις, ἐπὶ βασιλέως Ἡράκλη, ἀλλ᾽ ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ ποιήματος εἰσάγει πρόσωπα καὶ περιγράφει πράγματα καὶ χώρας μεσκιωνι-

κῶν χρόνων καὶ σύγχρονά του. Κεντρικός πυρήνη τοῦ ποιήματος είναι ὁ ἔρως τοῦ Ἡ. καὶ τῆς κόρης τοῦ βασιλέως Ἡράκλη Ἀρετούσας· γύρω δὲ ἀπὸ τὸν ἔρωτα αὐτὸν, τὸν ἀγνὸν καὶ σταθερόν, ὑφαίνονται τὰ διάφορα ἐπεισόδια καὶ ἔξυμνούνται ἡ πιστὴ καὶ ἀσθλὸς φίλια καὶ ἡ ἴπποτικὴ ἀνδρεία. Ὁ Ἡρωτόκριτος (=δ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος κριθείς, δηλαδὴ βασινισθείς), ἡτο υἱὸς τοῦ βασιλικοῦ συμβούλου Πεζοστράτου, κατωτέρας δηλαδὴ τάξεως ἀπὸ τὴν βασιλόπαιδα, καὶ ἀπὸ αὐτὸῦ προσήλθον αἱ δυσκολίαι καὶ αἱ περιπέτειαι τῶν δύο ἔραστῶν καὶ ἡ πλοκὴ τοῦ ποιήματος.

*Εἰς τὸ Α' Μέρος*¹ ὁ Ἡ. ἔξομολογεῖται τὴν ἀγάπην του εἰς τὸν ἔμπιστον φίλον του Πολύδωρον, διστις προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὸ ὀλέθριον πάθος του. Ὁ Ἡ. πείθεται εἰς τὴν ὀρθότητα τῶν συμβουλῶν τοῦ φίλου του καὶ ἀραιώνει τὰς εἰς τὸ Ηαλάτιον ἐπισκέψεις του. Θέλων δμως γ' ἀνακουφίσῃ τὸ πάθος, ἔρχεται μαζὶ μὲ τὸν Πολύδωρον ἀγνώριστος κατὰ τὴν νύκτα κάτω ἀπὸ τὸ Ηαλάτιον καὶ κρούων τὸ λαγοῦτον φάλλει εἰς στίχους διπ' αὐτοῦ συντεθειμένους τὸν ἔρωτά του. Ἡ βασιλοπούλα ἀρέσκεται εἰς τὸ χόσμα τοῦ ἀγνώστου τραγουδιστοῦ, μένει ἀγρυπνος, ἀπομνημονεύει καὶ γράφει τὰ ἄσματα, καὶ κατὰ μικρὸν ἐγείρεται ἡ συμπάθειά της πρὸς αὐτόν. Ὁ βασιλεὺς εἰς μάτην προσπαθεῖ νὰ μάθῃ ποῖος είναι ὁ τραγουδιστής. Ὁρίζει δέκα σωματοφύλακάς του νὰ φυλάξουν τὴν νύκτα, ἀλλ' ὁ Ἡ. μὲ τὸν Πολύδωρον φονεύουσι τοὺς δύο καὶ τραυματίζουσι τοὺς ἄλλους. Μετὰ τὸ συμβάν τοῦτο ὁ Ἡ. μὲ τὸν φίλον του φεύγει εἰς Ἑγριπον, ὅπου μάτην ἐζήτησε νὰ διασκεδάσῃ τὸ πάθος του. Ἡ Ἀρετὴ ἐν τῷ μεταξύ, μὴ ἀκούουσα πλέον τὸν τραγουδιστήν, βασανίζεται διπὲ τοῦ ἔρωτος, μολονότι ἡ νένα της Φροσύνη σφροδρῶς τὴν ἀποτρέπει ἀπὸ τὸ ἀνάρμοστον καὶ ὀλέθριον αὐτὸῦ αἰσθημά της πρὸς ἀγνῶστον, καὶ κατωτέρας τάξεως πρόσωπον. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκ συμπτώσεως ἡ Ἀρετούσα μανθάνει ποῖος ἡτο ὁ τραγουδιστής, καὶ εἰς τὸν ἐπανελθόντα ἐν τῷ μεταξύ Ἡ. δίδει νὰ ἐννοήσῃ ὅτι συμμερίζεται τὴν ἀγάπην του.

Μέρος Β'. Ὁ Ἡράκλης, διὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴν μελαγχολίαν τῆς Ἀρετούσας, εἰχε προκηρύξει ἀγῶνα κονταροκτυπήματος (γιόστρας), διὰ τὸν δποῖον προσεκάλεσε ἀγωνιστὰς ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη.

¹. Τὴν διαίρεσιν εἰς μέρη ἔκαμε, φαίνεται, δ ἐπιμεληθεὶς τὴν πρώτην ἔντυπον ἔκδοσιν.

Προσηλθον οι διαπρεπέστεροι τῶν Ἰπποτῶν, Ῥηγάδων καὶ Ῥγυ-
γοπούλων. Λαμβάνει μέρος καὶ ὁ Ἐ. δστις, ὑπερτερήσας εἰς τὸ
τελικὸν ἀγώνισμα, ἀνακηρύσσεται νικητὴς καὶ στεφανώνεται δη-
μοσίᾳ διὰ τῶν χειρῶν τῆς Ἀρετοῦσας μὲ τὸν ὑπὸ αὐτῆς κατασκευ-
ασθέντα πολύτιμον στέφανον.

Μέρος Γ'. Κατὸς εἰσήγησιν τῆς Ἀρετῆς, ὁ Ἐ. στέλλει τὸν πα-
τέρα του νὰ τὴν ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Ῥήγαν. Ὁ Ἡράκλης ὅμως ἔξα-
γριοῦται, καὶ τὸν μὲν Πεζόστρατον ἀποπέμπει, τὸν δὲ Ἐ. ἔξοριζει
ἐκ τῆς χώρας.

Μέρος Δ'. Ὁ Ἡράκλης, ὑποπτευθεὶς δτι ἡ κόρη του ἀγαπᾷ τὸν
Ἐ., ζητεῖ ἀπὸ αὐτὴν νὰ ὑπανδρευθῇ τὸν Ῥγγόπουλον τοῦ Βυζαν-
τίου. Ἡ Ἀρετοῦσα ἀρνεῖται, τότε δὲ ὁ Ῥήγας ἔξοργισθεὶς τὴν ἐγ-
κλείει εἰς σκοτεινὴν καὶ ὑγρὰν φυλακὴν μαζὶ μὲ τὴν Φροσύνην.
Μετὰ τρία ἔτη ὁ δικαιολόγος τῆς Βλαχιᾶς Βλαντίστρατος εἰσδάλλει
εἰς τὴν Ἀττικὴν μετὰ πολλοῦ στρατοῦ καὶ προξενεῖ μεγάλην φθο-
ρὰν εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ Ἡράκλη. Τότε δὲ Ἐ., μεταβαλὼν τὴν
ὅψιν του διὰ μαγικοῦ ὑγροῦ, ἔρχεται ἀγνώριστος εἰς δοκήθειαν τοῦ
Ἡράκλη, εἰς μίαν δὲ συμπλοκὴν σώζει αὐτὸν ἀπὸ δέδικτον θάνατον
ἢ αἰχμαλωσίαν. Μετά τινας ἡμέρας ἀνοικοχῆς, ἀπεφασίσθη νὰ κρι-
θῇ δ πόλεμος διὰ τῆς μονομαχίας δύο ηρώων ἔξι ἔκατέρου τῶν
στρατοπέδων. Ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Βλάχων πολεμεῖ δ ἀνεψιδες τοῦ
δικαιολόγου "Αριστος, ἀπὸ δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἀναδέχεται τὸν ἀγῶνα
δ Ἐ., δστις καὶ μετὰ δεινὴν πάλην φονεύει τὸν ἀντίπαλόν του. Ὁ
βασιλέυς τῆς Βλαχιᾶς ἀναγνωρίζει τὴν ἡττάν του καὶ φεύγει.

Μέρος Ε'. Ὁ δικαιολόγος πληγωθεὶς κατὰ τὴν μονομαχίαν Ἐ. δια-
κομίζεται εἰς τὸ παλάτιον, ὅπου μετὰ μακροχρόνιον θεραπείαν ια-
τρεύεται. Ὁ Ῥήγας ἀναγνωρίζει αὐτὸν ὡς σωτῆρα καὶ τῆς χώρας
καὶ ἔκυρον, θέλει νὰ τὸν υἱοθετήσῃ καὶ νὰ τοῦ παραχωρήσῃ τὸ γῆ-
μισυ τοῦ βασιλείου. Ὁ Ἐ. δμως ζητεῖ μόνον τὴν Ἀρετοῦσαν. Αὐτὴ
ἀρνεῖται νὰ ὑπανδρευθῇ τὸν ἀγνωστὸν σωτῆρα, ἔως δτο, μεταβάς
δ ἕδιος εἰς τὴν φυλακὴν καὶ δοκιμάσας ἀκόμη μίαν φορὰν τὴν πί-
στιν της, πλύνεται διὸ ἄλλου μαγικοῦ ὑγροῦ καὶ, ἀναλαβὼν τὴν ἀρ-
χικήν του ὅψιν, ἀποκαλύπτεται εἰς αὐτὴν ποιὸς ἀληθῶς εἶναι. Τότε
ἀποφυλακισθείσης τῆς Ἀρετῆς τελοῦνται ἐν μέσῳ γενικῆς χαρᾶς
οἱ γάμοι τοῦ ζεύγους.

Τὰ ἀποσπάσματα παρατίθενται κατὰ τὴν λαμπρὰν κριτικὴν
ἐκδοσιν τοῦ ποιήματος, τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Ξανθου-
δίδου τὸ 1915.

‘Η Ἀρετὴ ἀνακαλύπτει τὸν τραγουδιστὴν.

(ἐκ τοῦ Α' μέρους)

ΠΟΙΗΤΗΣ

Μέσα σὲ τοῦτον τὸν καιρὸν εἰς ἀρρωστιὰ μεγάλη
 ἥπεσεν δὲ Πεζόστρατος μὲν κάλλα καὶ μὲν ζάλη·
 ἐμπαινοβγαῖναν οἵ γιατροί, κινήσκοι τὸν ἐφοβοῦντα,
 κινήσκοι τὸν Παλάτι τοῦ Ἀρετῆς πολλὰ τὸν ἐλυποῦντα,
 1375 γιατί τὸ συβουλάτορας τὸν Ἀρετῆς πᾶσα τρόπο,
 πάντα μὲν λόγια φρόνιμα ἔβούνθα τῶν ἀθρώπω.
 ‘Η χώρα καὶ μαζώνετο, κινήσκοι τὸν ἐλυπᾶτο,
 πέμποντας καὶ τοῦ ὕψης σπουδακτικὸ μαντάτο.

‘Εθέλησε κινήσκοι ἡ Ἀρετῆς νὰ πάῃ μιὰν ἡμέρα
 1380 μὲν ἄλλες πολλὲς τοῦ Παλατιοῦ καὶ μὲν τὴν θυγατέρα,
 κινήσκοι τὸν ἀπόγιομα συντροφιαστὲς κινοῦσι,
 τὸν Πεζόστρατη πήγανε, πῶς βρίσκεται νὰ δοῦσι.
 Εἶχε καλύτερη μερὰ κινήσκοι ἀλάφρωση παραμένη,
 κινήσκοι οἵ γιατροί μὲν μιὰ βουλὴ ἐλέγασι πῶς γιαίνει.

1385 Τοῦ Πεζόστρατη ἡ γυνή, σὰν εἶδε τὴν Κεράν τοι
 καὶ τὴν Ἀφεντοπούλλαν τσι, σὰ σκλάβια προσκυνᾷ τσι,
 κινήσκοι τὴν χαράν τοι τὴν πολλὴ παρατρομος κρατεῖ τη,
 πῶς ἡρθασιν οἵ Ἀρετῆς τὸν δουλευτὴ τὸ σπίτι.
 Δὲν ξέρει εἴντα παράταξη τῆς Ἀρετῆς νὰ δώσῃ,
 1390 ποῦ νὰ τὴν πάῃ γιὰ νὰ δῆ νὰ πὰ γὰ ξεφαντώσῃ.
 Εἶχε περβόλι δρεκτικὸ μὲν δέντρον μυρισμένα,
 σὰν κείνον δμοφύτερο δὲν ἦτον ἄλλο ἔνα.
 ‘Σ τὸ περβόλι πάσινε, τὴν χέραν τῆς ἐκράτει,
 καὶ πιάνει ἀθοὺς καὶ διάίνει τη, δόδα καὶ περιχῆ τη
 1395 κινήσκοι τὸν δμοφύτερο δεντρό, ἐστέκαν καὶ θωροῦσα·
 ὅλα τὰ μυριορέγετο κινήσκοι ἐπαίνα ἡ Ἀρετοῦσα,
 κινήσκοι μὲν λογαριασμὸ καὶ μέτρο σοθεμένα,
 καὶ μὲν μεγάλη μαστοιὰ καὶ τέχνη φυτεμένα.

‘Σ τὴν τέλειωση τοῦ περβολιοῦ ενδίσκετο κτισμένη
 1400 μιὰ κατοικιὰ μὲν μαστοιὰ μεγάλη καμωμένη·
 τούτη ἦτον τοῦ ὕψης σπουδακτικὸ μαντάτο,

μὲ στόλισες βασιλικὲς ὥσα 'Ρηγὸς παλάτι.

'Εκεὶ γραφε, κεῖ διάβαζε, τὴ νύκτα κεῖ κοιμᾶτο,
ἔκει τὰ πάθη μοναχὸς καὶ πόνους του δηγάτο.

'Η μάννα ντου χε τὰ κλειδιά, κι εἶχεν του κι ἀμοσμένα 1405
νὰ μὴν ἀφήσῃ ἔκει νὰ μπῆ ποτὲ ἄθρωπο κιανένα,
μὰ τότες τὸ λησμόνησε, κι ἐθέλησε ν' ἀνοίξῃ,
καὶ τοῦ σπιτιοῦ τὴν διμορφιὰ καὶ στόλιση νὰ δείξῃ.

'Εμπήκασινε καὶ θωροῦ τὴν κατοικιὰν ἔκείνη,
καὶ λέγαν κι διμορφύτερη δὲν ἦτο μηδὲ γίνη. 1410

Τὸ στόλισμα, τὸ σόθεμα, κι ὅ, τι σαν ἔκει μέσα,
ὅλα τὰ μυριορέγουνταν, περίσσα τῶς ἀρέσα,
μ' ἀπ' ὅλες πλιὰ τὰ ὅργετο τοῦτ' ὅλα ἡ Ἀρετοῦσα,
παρηγοριὰ κι ἀλάφωση τὰ μέλη τσι γροικοῦσα.

Καὶ μέσα ποὺ τὰ ξόμπλιαζε κι ὅποὺ τὰ συχνοθώρει, 1415
μιὰν πορτοπούλλα ἀπόχωστη ἔξανοιξεν ἡ κόρη,
κι ἔναν κλειδὶ ἐκρέμουντο μ' ἔνα χρυσὸ διαστάτι
ἔκει κοντὰ σ' τὴν ἀνοίξη τσὶ πόρτας σ' τὸ να πλάτι
τούτη τον τοῦ 'Ρωτόκοριτου ἡ ἀκριβοκάμερά ντου,
πού μπαινε μόνι' ἀμοναχὸς κι ἥγραφε τὰ κουρφά ντου. 1420

Σκριτόριο χε ὅλαργυρο, καδέγλα χρυσωμένη,
καλαμαρῷήκη πλουμιστὴ καὶ μαργαριταρένη,
αὐτά σαν μέσ' σ' τὴν κάμερα μόνον καὶ τὰ χαρτιά ντου,
πού γραφε κι ἔζγουράφιζε τὰ παραδάρματά ντου.

'Η Ἀρετοῦσα τὸ κλειδὶ πιάνει ζιμὶο κι ἀνοίγει, 1425
σ' κεῖνον τὸν τόπον ἥκαμε πολλὰ διμορφο κυνήγι.

'Εμπῆκε μέσα μοναχὴ, καὶ τ' ἀρμαριοῦ σιμώνει,
τὴν πρώτην ἀνοίξη θωρεῖ, πιτήδεια ἀνασηκώνει,
κι ἥλαχεν εἰς τὴν χέρα τσὶ πρῶτο χαρτί, ποὺ πιάσε,
πρᾶμα ποὺ τὴν ἔζάλισε, κι ὅλο τὸ νοῦν τις ἔχάσε. 1430
ὅ, τι τραγούδια καθ' ἀργὰ ἥκουνγε τ' ἔφωτάρη,
ὅλα γραμμένα τά βρηκε, δῶς ἥνοιξε τ' ἀρμάρι.
σπουδακτικὰ τὰ διάβασε, καὶ πάλι' ἔκει τ' ἀφήνει,
βγαίν' ὁξω, δείχνει πώς πονεῖ, κι ἀποκουμπᾶ σ' τὴν κλίνη.

'Εξήτηξε νὰ κοιμηθῇ λίγο τὴν ὕδα κείνη, 1435
γιὰ γὰ περάσῃ δι πόνος τσι μὴν πὰ νὰ τσὶ πληθύνῃ.

ὅλες ἀπόξω τις ἥβγαλε, καὶ τῇ Φροσύνῃ μόνῳ
μέσα ὁμέλε γιὰ συντροφιά, νὰ τσὶ βουηθῷ τὸν πόνο.

- Δείχνει τις κι ἔμαντάλωσε, κι ἀπόκει τήνε κράζει·
1440 λέει τις, πὼς οὐδὲ κακὸ οὐδὲ πόνος τὴν πειράζει,
μ' ἂς τις ἀκλουθῷ καὶ θέλει ὅτι πρᾶμα, ποὺ δὲν τ' ὀλπίζει,
καὶ μὲ θεμέλιο σήμερον δ' πόθος τις ἀρχίζει.

ΑΡΕΤΟΥΣΑ

Ἄκλονθα, Νένα, σιγανά, καὶ μίλεις ἀγάλια ἀγάλια,
καὶ σήμερο πακούστηκα τὸ τόσα παρακάλια.

ΠΟΙΗΤΗΣ

- 1445 Παίρνει τηνε, καὶ τὸ ζιμὶὸ τὸν κάμερον ἐμπαίνου,
δπού σαν κεῖνα τὰ χαρτιὰ τοῦ νιοῦ τοῦ δοξεμένου,
καὶ πιάνει καὶ διαβάζει τα, κι ἔγραψικαν τα ἡ Φροσύνη,
καὶ σαΐτιὰ εἰς τὴν καφδιά τις ἥρθε τὴν ὕφα κείνη·
μέσα της λέει δ' λογισμός, τὴν κόρη ὅσα προδῶσα,
1450 εὑρίσκονταν πολλὰ μακρά, μὰ δ' ἀκούτα σιμῶσα.
Ἡ Ἀρετή, ὃς ἐδιάβασε τοῦ πόθου τὰ γραμμένα,
μιλεῖ τις μ' ἀναστεναγμούς:

ΑΡΕΤΟΥΣΑ

Ἐίντα μοῦ λέεις, Νένα;

- Ἐκεῖνο, δποὺ γύρευγα κι ὄυδ' ηὔρισκα ποτέ μου
αἰφνίδια κι ἀνεπόλιτα σήμερον ἥλαχέ μου,
1455 καὶ τὰ τραγούδια κι ὁι σκοποὶ καὶ τῆς ἀντρεῖς ἡ χάρη
εἶναι κεινοῦ, ποὺ μέλλεται γυναῖκα νὰ μὲ πάρῃ.
Οἱ λογισμοὶ λαφούνασι, ἥπαψῃ ἡ παιδωμή μου,
δποὺ μοῦ φαίνοντες δ' ἐδά, πὼς ζωντανὴ δὲν ἥμουν.

ΠΟΙΗΤΗΣ

Ἡ νένα τότε κλαίοντας λέει τὸν Ἀρετοῦσα:

NENA

- 1460 Είντα ναι τοῦτα τὸν ἄφαντα τὸν ἀντιά μου ποὺ σ' ἀκοῦσα;
γιατὶ ηὗρες γράμμα καὶ χαρτιὰ καὶ λόγια τῆς ἀγάπης,
ζιμὶὸ σὲ πῆρεν ἡ χαρά, καὶ τόσο παρατράπης;
Συμπάθειο πρῶτα σοῦ ζητῶ, κεφὰ καὶ θυγατρέα,
διὰν ἀφορμαρὰ μιλεῖς ἐτούτην τὴν ἡμέρα,
1465 κι είντα μεγάλον ἥτονε, ἵνη ηὗρες εἰς τὸ ἀρμάρι,
τραγούδια, κι δ' Ρωτόχριτος κατέχει καὶ διμάρει,

γὴ καὶ ποθὲς τὰ γροίκησε κι' αὐτός, ὥσαν κι' ἔσένα
κι' ἀρέσασίν του καὶ κεινοῦ, κι' ἔχει τα ἓπα γραμμένα;

καὶ σὰν τὰ δέκτηκε καὶ σύ, τὰ δέκτηκε καὶ τοῦτος ;

Μ' ἀνάθεμα τὸ διάφορο τῶν τραγουδιῶ τὸ πλοῦτος' 1470

καὶ πόσοι κακορρίζικοι, πόσοι φτωχοὶ ψωδιάροι

τοῦ τραγουδιοῦ ἵζον μάθηση καὶ τοῦ σκοποῦ τὴ χάρη.

Λογιάζεις το κι' ὁ Ψώκριτος τά καμεν διγιὰ σένα ;

὾σά θωρᾶ, μπλιὸ δὲ γροικῆς λογαριασμὸν κιανένα.

Καὶ πότες ὁ Ψώκριτος ἱρῷθε νὰ δῆ τὸ Ρήγα ;

μόνον ἀργὰ καὶ πάρωρα καὶ νὰ σταθῇ καὶ λίγα

καὶ πότε στράφη νὰ σὲ δῆ καὶ νὰ σ' ἀναντρανίσῃ,

γὴ πότες ἀποκότησε λόγο νὰ σοῦ μιλήσῃ :

Ἐνας, παιδί μου, π' ἀγαπᾷ, δλημερνίς συχνιάζει,

καὶ νὰ θωρῆ ταχιὰ κι' ἀργὰ τὴν κόρη δὲ σκολάζει. 1475

καὶ τοῦτος μέρες καὶ καιροὺς εἶναι ποὺ δὲν ἐφάνη

ἄλλες δουλειές γυρεύγει αὐτός, Κερά μου, κι' ἄλλα κάνει.

Βάλε κεῖ πού βρες τὰ χαρτιὰ κι' αὐτὸ τὸ ξένον πρᾶμα,

μὴ θὲς νὰ δείξῃς κάμωμα, ὅπ' ἄλλες δὲν ἐκάμα.

ΠΟΙΗΤΗΣ

Ἡ Ἄρετοῦσα δὲ μιλεῖ, μὰ γύρευγε στ' ἀρμάροι 1485

γιά νά βρῃ κι' ἄλλο τίβοτσι τε ἀγάπης νὰ τὸ πάρῃ

κ' εἰς τ' ἀρμαριοῦ τὴν ἀνοιξη τὴ δεύτερην ενδίσκει

πρᾶμ' ἀκοιβό, ποὺ τε ἡ πεψιν ὁ Ἐρωτας κανίσκι·

ζγουραφιστή βρηκεν ἔκει κι' εἶδε τὴν στόρησίν τει,

πρᾶμά τονε, ποὺ πλήμυνε πολλὰ τὴν παιδωμήν τει. 1490

Ἡ τον ἔκειν' ἡ ζγουραφιὰ μὲ μαστοιὰ μεγάλη,

ὅποὺ δὲν ἔξεχωριζες τὴ μιὰν ἀπὸ τὴν ἄλλη,

μὲ τόσην πιδεξότητα τὴν είχεν καμωμένη,

ὅπού το σὰν τὴ ζωντανὴ ἵδια ἡ ζγουραφισμένη.

Ἐφαίνετό σου καὶ γελῷ, καὶ θέλει νὰ μιλήσῃ,

κι' ἡ τέχνη τοῦ ἔτοιο κάμωμα ἐνίκησε τὴ φύση.

Κιανεῖς δὲν τὴν ἔκάτεχε τὴ ζγουραφιὰν ἔκείνη,

γιατὶ ἀπὸ τοῦ Ψωτόκριτου τὰ ἵδια χέρια γίνη,

κι' οὐδὲ τὸ τὸπο, πού τονε, ἀθρωπος δὲν ἐμπῆκε,

κι' οὐδὲ γιὰ νὰ στραφῆ νὰ δῆ κιανένα δὲν ἀφῆκε·

τὸ ζγουραφιὰ ἡτονε καμωμένη,

τὸ τὴν ἀνοιξη τὴ δεύτερη τὴν είχε φυλαμένη·

*Αλ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Τ' γυμν.—Ἐκδ. Γ' 1934

10

κι' ὡς τό πιασε ἃς τῇ χέραν τσι ζιμιὸ τὸ ξετυλίσσει,
κι' ἐφανίστη τζι κι' ἥστραιψε ἡ Ἀνατολὴ κι' ἡ Δύση,
1505 καὶ μέσ' ἃς τὰ μάτια τες ἥδωκε φωτιὰ κι' ἀστροπελέκι,
καὶ σὰ βουβὴ καὶ σὰν τυφλὴ καὶ σὰν τὸ λίθο στέκει.
Ἐτσι καμπόσο καρτερεῖ, κι' ἀπόκει ἀναντρανίζει,
τὴν πρόσοψιν τσι σπλαχνικὰ ἃς τῇ Νέναν τσι γυρίζει,
λέει τζι :

ΑΡΕΤΟΥΣΑ

«Νένα, εἶντ' ἄλλο μπλιὸ σημάδι θὲς νὰ δοῦμε,
1510 σφαλτὰ πορπάτουν καὶ τυφλά, μὰ ὅδα κατέχω ποῦ ὕμαι.
Τὰ χώνουντα φανήκανε, τὰ γύρευγα βρεθῆκα,
κι' εἰς παίδα μεγαλύτερη, κι' εἰς ἔγνοια πλιὰν ἐμπῆκα
τὸ πρᾶμα βεβαιώθηκε, θεμελιωμένον εἶναι,
ἐκεῖνος, δποὺ μὲν ἀγαπᾶ, κατέχω τὸν ποιός εἶναι.
1515 Εἰς τὰ τραγούδια μοῦ βρισκεις λογαριασμὸν κιανένα,
μὰ ἃς τοῦτο ποὺ θωρεῖς ἔδα, εἶντα μοῦ βρίσκεις, Νένα ;
Ηοιός λογισμὸς τὸν ἥφερεν ἐμὲ νὰ ζγουραφίσῃ,
κι' εἶντα ν' κι' ἐφύλασσέ με ἐπά δίχως νὰ μὲν ἀγαπήσῃ ;
Φροσύνη μους καὶ μάννα μου, ἄφης τὰ παραμύθια,
1520 σὰν τὴ γνωρίζεις πέ τηνε σήμερο τὴν ἀλήθεια
αὐτόνος θὲ νὰ χάνεται ἃς τὸν πόθον δγιὰ μένα,
τὰ εἶδα τὸ φανερώνουσι καὶ τά χω γροικημένα.
Θωρεῖς μὲ πόση μαστοριὰ καὶ τέχνην ἥκαμέ με,
πιασ' ἔδμπλιασε τὴ ζγουραφιά, κι' ἀπόκει στοάφου δέ με,
1525 καὶ δὲ θὲς εὔρει διαφορὰν ἀπὸ τὴ μιὰ ὡς τὴν ἄλλη,
λόγιασε τέχνη κι' ἀρετὴ καὶ μαστοριὰ μεγάλη.
Πέ μουν, ποιά χάρη βρίσκεται, καὶ νὰ μὴ δὲν τὴν ἔχη,
ποιός ἄλλος ἐγεννήθηκε νὰ ξέρῃ τὰ κατέχει ;».

ΠΟΙΗΤΗΣ

Πιάνει φυλάσσει τὸ ζιμιὸ τὴν ζγουραφιὰν ἐκείνη
1530 καὶ τὰ χαρτιὰ τῶν τραγουδιῶ, κλέφτρα τοῦ πόθου γίνη·
κι' ἐπάνφασιν οἱ λογισμοὶ οἱ πρῶτοι, κι' ἥρθαν ἄλλοι,
θεμελιωμένοι πλιὰ βαθιὰ καὶ πλειύτερα μεγάλοι.
Σάν δ τυφλός, δποὺ ποτὲ στράτα καλὴ δὲ βρίσκει,
σκοντάφτει, πεδουκλώνεται, καὶ πέφτει καὶ βαρίσκει,
1535 ἀγανακτῷ στὴν ζῆσίν του, τὸ θάνατόν του κράζει,
βαραίνει πρὸς τὸ διζικό, δποὺ τόνε πειράζει,

καὶ πάντ^ο ἀνεζητῷ τὸ φῶς, βαρειέται τὸ σκοτείδι,
γιατὶ ἡ τυφλάγρα βάσανα καὶ πείραξες τοῦ δίδει,
κι^τ ἀξάφνου ὅντε πλιὰ ^τς κακὴ στράτα ^τναι μπερδεμένος,
πάρουσι φῶς τὰ μάτια ντου, ξετυφλωθῇ δὲ καημένος, 1540
πασίγαρος, καλόκαρδος κι^τ ἐλεύτερος γυροῦει,
τοῦ ἥλιου νὰ δώσῃ φχαριστιά, γιατὶ τὸ φῶς γνωροῦει,
ἴτσι κι^τ αὐτήνη τὸ παθε τότες τὴν ὥρα κείνη,
τυφλὴ ^ττονε κι^τ δλότυφλη, κι^τ ἑδὰ μὲ φῶς ἐγίνη·
τυφλὰ πορπάτειε ^τς τὴ φιλιά, τυφλὴ ^ττονε ^τς τὰ πάθη, 1545
τυφλὰ πασπάτευγε νὰ βροῦ τὸν ἀγαπῆ νὰ μάθη,
τὰ μάτια τζι ξεφέξασι, τὴ συννεφιάν ^τδιῶξα,
καὶ τὴν τυφλάγρα ^τφήκασι, τὸ σκότος ^τξυγῶξα.
Ἐδά βροκε τὸ γύρευγε, καὶ μπλιὸ δὲν τὸ ξετρέχει,
ἕδά ^τναι ^τς ἄλλο λογισμόν, ἑδὰ ἄλλην ἔγνοιαν ἔχει. 1550
Ἐδά βρε τὸν τραγουδιστή, ποὺ γύρευγε νὰ μάθη,
καὶ μπλιὸ δὲν νοῦς τζι βάσανα δὲν ἔχει, μηδὲ πάθη.
Λέει τζι ἡ Νένα:

NENA

«Δὲ μπορῶ νὰ σοῦ συντύχω τώρα,
νὰ πᾶμεν εἰς τσὶ ^τΡήγισσας μᾶζε σπουδάζει ἡ ὥρα,
κι^τ ἐγώ χω νὰ σοῦ πῶ πολλά, κι^τ ἂ θέλω νὰ τ^τ ἀρχίσω, 1555
δὲν ἔχω τόπο οὐδὲ καιρὸ ἑδὰ νὰ τὰ μιλήσω·
διμάδι θὲ νὰ μείνωμε, καὶ θέλεις μοῦ γροικήσει,
εῖντα ^τν' αὐτὸς δὲν λογισμός, καὶ θὲ νὰ σ^τ ἀφορμίσῃ».

ΠΟΙΗΤΗΣ

Τὴν πόρτα ξεμαντάλωσε καὶ βγαίνει ἡ ^τΑρετοῦσα,
καὶ τότες γιὰ τὸν πόνον τζι δλες τὴν ἐρωτοῦσα. 1560
Λέει τως:

ΑΡΕΤΟΥΣΑ

«Λίγος ἦτονε, κι^τ ὡς ἐπαρακοιμήθη,
ἐπέρασε κι^τ ἐσκόρπισε, καὶ μπλιὸ δὲν ἐγροικήθη·

ΠΟΙΗΤΗΣ

^τΗσμιές μὲ τὴ μάνναν τζι, γιαγέρνει ^τς τὸ Παλάτι,
κι^τ ὅ, τ^τ ἥροηκεν τὰ φύλαξε, κουρφὰ πολλὰ τὰ κράτει.

'Αποσπάσματα ἀπὸ τὸ B' μέρος.

Εἰσαγωγή. Κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν διὰ τὸ κονταροκτόπηγμα ἡμέραν πλῆθος λαοῦ ἔχει συρρεύσει εἰς τὴν ἀγοράν. Ἡ βασιλικὴ σίκογένεια μὲ τὴν Ἀρετοῦσαν ἔχουν καταλάβει τὴν ἐκεῖ κατασκευασθεῖσαν ἑξέδραν. "Ολοὶ βλέπουν θυμῷζοντες τοὺς προσερχομένους ἀγωνιστάς. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι καὶ

'Ο Καραμανίτης.

Ἐπρόβαλεν ὥστα θεριὸν ἔνας Καραμανίτης,
320 διοπού χεν δύχθοιτα πολλὴ μὲ τὸ νησὶ τῆς Κορήτης.

"Ητον ἀφέντης δυνατὸς καὶ πλούσος καὶ μεγάλος·
"ς κεῖνα τὰ μέρη σὰν αὐτὸ δὲν ἐγεννήθη ἄλλος·
δὲν ἐπροσκύναν" Οὐρανό, "Αστρα μηδὲ Σελήνη,
τὸν κόσμον ἐφοβέριζε μὲ τὴν θωριὰν ἐκείνη·
325 εἰς τὸ σπαθίν του πίστευγε, κι ἐκείνον ἐπροσκύνα,
πάντα πολέμους κι δύχθοιτες, πάντα μαλιὲς ἐκίνα.
"Ητονε κακοσύβαστος καὶ δύσκολος περίσσα,
εἰς τὴ μαλιὰν ἐχαίρετο, καὶ τὴν ἀγάπ' ἐμίσα.
Σπιδόλιοντας ἐκράζετο, κι ὡς ἥρθεν εἰς τὸ Πήγα,
330 μὲ γρίνιες ἐχαιρέτισε, καὶ μύλησε καὶ λίγα.
Ποτέ ντου δὲν ἐγέλασε, μὰ πάντα ντου λογιάζει,
κι εἴν' ἡ λαλιά ντου ἡ σιγανὴ σὰν ἄλλου δύντε φωνιάζει·
μιλῶντας ἐφοβέριζε, μὲ τὴ θωριάν του βλάφτει,
καὶ μιὰ πλεξούδα κρέμουντον εἰς τὸ ὕδα της διζαύτι.

335 "Εκαβαλλίκευγε ἔνα ζῷ ἀγριώτατο περίσσα,
διοποὺ τὸ φοβηθήκασι "ς τὸ φόρο δύσοι κι ἀν ἥσα·
δορά "χε σὰν κατόπαρδος καὶ πόδια σὰ βουβάλι,
καὶ μάτια σὰν ἀγριόκατος, κι ἡ γλῶσσά ντου μεγάλη·
ἡτον ἡ τούχα ντου ψαρή, μπαλώματα γεμάτη
340 κόκκινα, μαῦρα, μούρτζινα "ς ὅλον του τὸ δεομάτι·
"Ητο λυγνὸ κι ἐλεύτερο, στὸ γλάκι δὲν τὸ σῶνει
νά "ν κι ἀπὸ χέρα δυνατὴ σαΐττα οὐδὲ βερτόνι.

Συχνιά συχνιά σερνε φωνές, μὰ δὲ χιλιμιντρίζει,
ἄμ' εῖχεν ἄγρια τῇ φωνῇ, καὶ σὰ θεριό μουγκρίζει.

‘Ωσὰν ἐγράφη στοῦ Ῥηγός, καὶ τὸ ὄνομά ντου λέγει,
γιὰ νὰ σταθῇ τόπο πολὺ μεγάλη ἀδειὰ γυρεύγει·
οἱ κάμποι δὲν τὸ ἀρέσουσι, κι' ὁ τόπος δὲν τὸν παίρνει,
κι' ἐπά κι' ἔκει μὲ τὸ φαρὶ συχνοπηαινογιαγέρνει.

Εἶχεν κι' ἀπάνω τὸ τὸ ἀρματα βαλμένο νὰ δερμάτι
νοὺς λεονταριοῦ, ποὺ σκότωσε στὰ δάση, ποὺ πορπάτει, 350
κι' ἐκρέμουνταν τοῦ λεονταριοῦ τὰ πόδια ὅμπροδὸς τὰ στήθη·
πολλὰ τὸ δυνατὴ καρδιά, ποὺ δὲν τὸν ἐφοβήθη.
Συχνιά συχνιά τοῦ λεονταριοῦ τὰ πόδια ἔτσι σαλεῦγα,
ποὺ φαίνετο, πὼς ἄρπαξον ἐγυρεῦγα.

Καὶ δίχως νὰ στραφῆ νὰ δῆ, τοῦ ἄλλους νὰ χαιρετίσῃ, 355
καὶ δίχως νὰ συγκατεβῇ ἀθρώπου νὰ μιλήσῃ,
ἐγρίνια πρὸς τὸν ωὐρανόν, ἐγρίνια στὸν ἀέρα,
ἡ ὄψη ντου φανέρωνε τὰ κανε μὲ τὴ χέρα.

‘Η φορεσά ντου κι' ἡ θωριὰ καὶ τὸ φαρὶν ὅμαδι
ἐδεῖχναν πὼς εἰν δαίμονας, κι' ἐβγῆκ ἀπὸ τὸν ἄδη. 360
‘Σ τὴν κεφαλή τὸ δλόμαυρο τὸ Χάρο μὲ δραπάνι,
καὶ μὲ τὸ αἷμα γράμματα κι' ὅχι μὲ τὸ μελάνι,
κι' ἐλέγαν: «Οποιος μὲ θωρεῖ, ἀς τρέμῃ κι' ἀς φοβᾶται,
καὶ τὸ σπαθί, ὅποὺ βαστῶ, κιανένα δὲ λυλᾶται».

‘Ο Ἐρωτόκριτος.

‘Ηρθε λαὸς ἀρίφνητος, ἐγέμισεν δὲ φόρος,
τὸ τὸ ὔστερὸ δὲ Ῥωτόκριτος ἥσωσεν ἀστροφόρος,
τὸ ἔνα φραδὸν δλόμαυρο, τὸ νὰ ντου πόδι τὸν ἀσπρο,
καὶ μέσα τὸ δλους ἥλαμπεν ὅσὰν τζὶ μέρας τὸ ἄστρο. 520
‘Ολοι σταθῆκα νὰ θωροῦν ἔτοιο κορμὶ ἀξωμένο
νιὸν καβαλλάριν ὅμιοφρο, ἀϊτὸ ζγουραφισμένο.

‘Ασπρο φαντὴ χρυσάργυρη ἥτον ἡ φορεσά ντου,
καὶ μὲ μεγάλη μαστοριὰ σκεπαζει τὸ ἀρματά ντου,
καὶ μὲ ἔτοια τέχνη ἡ φορεσὰ καὶ μαστοριὰν ἐγίνη. 525

- ποὺ φαίνουνται καὶ τὸ ἄρματα, κι^τ ἐφαίνουνται καὶ κείνη.
 Στὶς κεφαλῆς τὴν ζυγούραφιά τουνοῦ τοῦ διωματάρη
 ἥτονε μέσα τὸ στὴν φωτιὰ καθημένο ἔνα ψυχάρι,
 κι^τ εἶχε μὲ γράμματ^τ ἀργυρᾶ καὶ παραχρυσωμένα
 530 εἰς μόδο κατασκεπαστὸ τὰ πάθη ντου γραμμένα:
 «τὴ λαμπτιόδα τσὶ φωτιᾶς ὠρέχτηκα κι^τ ἐθώδου,
 κι^τ ἐσίμωσα κι^τ ἐκάηκα, νὰ φύγω δὲν ἐμπόρου».
- Ἐπῆνεν εὶς τοῦ Βασιλιοῦ, κι^τ ὡς ἥσωσε κοντά ντου,
 τὸ πρόσωπο φανέρωσε, κι^τ ἥλαψε ἡ ὁμορφιά ντου.
 535 Καὶ τὸ ὄνομά ντου, ὡς τὸ γραφε, τὴν ἀγαπᾶ ἔανοίγει,
 καὶ κείνη γροίκα τὴν καρδιά, τὸ πῶς πετᾶ νὰ φύγῃ.
 Ἡτρεμ^τ αὐτὴ τὸ στὴν μιὰ μερά, κι^τ ἐκεῖνος εὶς τὴν ἄλλη,
 μὰ κώνασι τὸ κάρβουνο κι^τ οἱ δύο ντως τὸ στὴν ἄμιλή.
 Κι^τ ὕσταν πουλάκι, δντὲ βραχῆ καὶ χαμοκουκουθίση,
 540 κι^τ ὁ ἥλιος ἔβγῃ νὰ τὸ δῆ, νὰ τὸ ζεστοκοπήσῃ,
 κάτση ζιμιό τὸ ψηλὸ δεντρό καὶ γλυκοκιλαηδήσῃ,
 κι^τ ἀπλώσῃ τὰ φτερούγια ντου, τὸ στῆθος πιπιρίσῃ,
 ζερβά δεξά γῆ κι^τ οὐφανὸ χαιράμενο ἔανοίξῃ,
 σημάδι τσὶ παρηγοριᾶς καὶ τσὶ χαρᾶς του δείξῃ,
 545 ἔτσι κι^τ αὐτήνη χάρηκε μὲ γνώση νὰ λογιάσῃ
 τότες τὸν ἥλιο ἀνάδια τσὶ, δποὺ τσὶ δίδει βράση.
 Καλὰ καὶ μυριοχάριτο τὸν ἥκαμεν ἡ φύση,
 κι^τ ἐφάνηκε ἔχωριστὸς τὸ Ανατολὴ καὶ Δύση,
 μ^τ ἀν εἶχεν εῖσται κι^τ ἀσκημος, τότες τὴν ὕρα κείνη
 550 σὰν ἥβαλε τὸν πόθον τσὶ, πολλὰ ὅμορφος ἐγίνη:
 καὶ φαίνεται τες ἄλλος κιανεὶς τὸ κάλλη δὲν τοῦ μοιάζει,
 ἀξὸ πολλὰ μέσα τὸ νοῦ πάντα τόνε λογιάζει,
 κι^τ ἐκεῖνο μόνο συντηρᾶ, ἐκεινονὰ ἔανοίγει,
 καὶ φαίνετο τσὶ καὶ πουλὶ εἶναι, καὶ θὲ νὰ φύγῃ.
 555 Κι^τ ὕσταν ὁ ναύτης τὸ στὴν χιονιά κι^τ εἰς τὴν πολλὴν ἀντάρα,
 δντε τὴ νύκτα κυβερνᾶ μὲ φόβο μὲ τρομάρα,
 πάντ^τ ἔννυν ἀστρο συντηρᾶ, μ^τ αὐτὸ τὴ στράτα ὀδεύγει,
 μὲ κεῖνο σάζει τὸ ἄρμενα, μὲ κεῖνο τιμονεύγει,
 ἔτσι κι^τ αὐτή, τὸ στὴν καταχνιά, δποὺ τὴ μεγάλη,
 560 τὸ πόθον τσὶ τὴ σκότιση δὲν συντηρᾶ ἄλλα κάλλη,
 μόνο τὸ ἀστρο τὸ λαμπρό, τοῦ Ψώκριτου τὴ νιότη,
 καὶ μηδ^τ ἐστράφη ἄλλοῦ νὰ τὸ ζιμιόν ἀποὺ τὴν πρώτη.

Ἐκεῖ βροτικεν ἀνάπαυψη καὶ δρόσος τοῦ καημοῦ τέσι,
κι^τ εἰς κεῖνο ποὺ κιντύνευγεν ἄστρο τοῦ βοηθισμοῦ τέσι.
Εἰς ἔναν τόπο στρέφουντον, κι^τ ἔναν κορμὸν ἐθώρει,
κιανέναν ἄλλο δὲν ψηφᾶ ν^τ ἀναντρανίσῃ ή κόρη.

Ολοι τσι φαίνουνται ἀσκημοι, δίχως ἀντρειὰ καὶ χάρη,
κι^τ ὅλοι σὰ νύκτα σκοτεινή, κι^τ δ^τ Ῥώκριτος φεγγάρι.

Ανάθεμα τὸν Ἐρωτα μὲ τὰ καλά, τὰ κάνει,
καὶ πῶς κομπώνει καὶ γελᾷ τὴ φρόνεψη, καὶ σφάνει, 570
΄ς πόσ^τ ἀδικα,΄ς πόσ^τ ἀπρεπα τὸν ἀθρωπο μπερδένει,
κι^τ ὅποὺ τὸν ἔχει γιὰ κριτή εἰς εἰντα σφάλμα μπαίνει.
Πόσ^τ Ἀφεντόπουλοι ὅμορφοι ἤσαν ἐκεῖ΄ς τὴ μέση,
καὶ μόνον δ^τ Ῥωτόκριτος τῆς Ἀρετῆς ἀρέσει,
καὶ δὲ θωρεῖ μπλιὸ΄ς τὰ ψηλά, μὰ χαμηλὰ ξαμώνει, 575
καὶ μὲ μαγνιὰ τὰ μάτια τζι κι^τ ἀράχνη τὰ κουκλώνει,
καὶ νὰ ξανοίξῃ δὲ μπορεῖ εἰς τὸ καλὸ νὰ πάη,
μὰ΄ς τὸ τὴ βλάφτει προθυμῷ, γιατὶ ή καρδιά τζ^τ ἐσφάη.
Ο Ῥήγας κι^τ ὅλοι ποὺ θωροῦ, χαρὰ μεγάλην ἔχουν,
τὸν πλιά ντως δυνατώτερο ἀκόμη δὲν κατέχουν. 580

B'.

Εἰσαγωγή. Ο Σπιθέλιοντας, συναντήσας εἰς τὴν ἀγορὰν ἀλλογιαστήν, τὸν Κρητικὸν Χριδημὸν, τὸν δποῖον θανασίμως μισεῖ, τὸν ὑδρίζει σκιάδες, καὶ, μολονότι δ βραστεὺς προσεπέθησε νὰ τοὺς συμφιλιώσῃ, ἀπορχοῖσον νὰ λύσουν τὴν διαφοράν των μονομαχοῦντες μὲ σπάθην μόγον καὶ ἀσπίδα.

Ξιφομαχία μεταξὺ Κρητικοῦ καὶ Καραμανίτη.

Ἐτότες λέ^τ δ^τ Κρητικὸς δ^τ νιὸς δ^τ παινεμένος,
«ὅποὺ ἀποθάνῃ, ἀπ^τ ὅλους σας ἀξ^τ εἰν^τ συχωρεμένος».
Καὶ μ^τ ἔνα σάλτο δσὰν ἀιτὸς ἐστάθηκε΄ς τὸ ζάλο,
καὶ βάνει κέρα΄ς τὸ σπαθί, κι^τ ἀνίμενε τὸν ἄλλο. 1050
Κι^τ ἐκεῖνος πάλι ἀνάδια ντου δγλήγορος σιμώνει,
καὶ διχωστὰς παραθεσμιὰ σὰ Δράκος ξεσπαθώνει,
καὶ σμύγουν τὰ γδυμνὰ σπαθιά, σηκώνουν τὰ σκουτάρια,
κι^τ ἀρχίζουσίνε τὴ μαλιὰ τοῦτα τὰ παλικάρια.

Μὲ μάνιτα καὶ μ^τ ἀντρειὰ ἀγριεύγουν καὶ φουσκώνουν, 1055

ποὺ ὅσοι κι^τ ἀν τούσε θωροῦ, πονοῦν κι^τ ἀναδακρυώνου.
Σὰν δυὸ λιοντάρια, ὅντε βρεθοῦ μὲ πεῖνα μέσο^τς τὰ δάση,
καὶ βροῦ φυητό, κι^τ ἀπάνω ντου τό^τνα καὶ τ^τ ἄλλο ἀράσσει,
μουγκρίζουν κι^τ ἀγριεύγουσι, πεινοῦν καὶ μὲ τὸ στόμα
1060 καὶ μὲ τὰ νύχια ὁράσσουσι, καὶ τρέχουν εἰς τὸ βρῶμα·
τό^τνα καὶ τ^τ ἄλλο πολέμῃ τὸ βρῶμα νὰ κερδαίσῃ·
ἔτσ^τ ἥκαμαν καὶ τοῦτοι οἱ δυὸ εἰς τοῦ λαοῦ τὴ μέση.
Τριγυρισμένους τς ἔχουσι, καὶ στέκουν καὶ θωροῦσι,
τὸν πλιὰ ἀντρειωμένο ἀπὸ τοὺς δυὸ δὲν ξέρουσι νὰ ποῦσι,
1065 καὶ μόνο κείνα τὰ σπαθιά, π^τ ἀνεβοκατεβαίνου,
κι^τ ὥρες ζερβά τὰ ζάλα ντως κι^τ ὥρες δεξά τὰ πηαίνου.

Πολλὰ μεγάλη δύναμιν ἔχ^τ ὁ Καραμανίτης·
πλιὰ τέχνης καὶ πλιὰ μαστοφιᾶς εἰν^τ τὸ παιδὶ τῆς Κορήτης,
καὶ μὲ τὴν τέχνη συντηρᾷ, τὴν ὥρα ποὺ μαλώνει,
1070 τὴν χέρα τοῦ Σπιδόλιοντα, σὲ ποιά μερὰ ξαμώνει·
κι^τ ἔξωφευγε τςὶ κοπανιές, κι^τ ἥβλεπεν τὸ σπαθίν του·
κι^τ ὡσὰν ἀτέδος ἐπὰ κι^τ ἔκει ἐπέταν τὸ κορμίν του·
σύρνετ^τ δπίσω, πάει δμπρός, ζερβά δεξά γιαγέρνει,
καὶ πρίχου σώσῃ ἥ κοπανιά, εἰς τὸ σπαθὶ τὴν πάίρνει·
1075 κι^τ ὅποι σπαθὶ εἰχ^τ ἔτοια βαφή, σίδερο δὲν τὸ πιάνει,
οὐδὲ ποτὲ τσακίζεται, οὐδὲ ἀδοντιὰ δὲν κάνει.
Πότε καὶ λίγο τοῦ διδε ἀπάνω^τς τὸ σκουτάρι,
τὴ γῆς κομμάτια τό^τριχνε τὸ φοβερὸ λιοντάρι.
“Ηστεκεν ὁ Χαρίδημος σὰν ἀντρας κι^τ ἀνιμένει,
1080 καὶ γύρευγε νὰ βρῆ καιρὸ ἥ χέρα ἥ τιμημένη.
Δὲν θέλει δίχως διάφορο οἱ κοπανιές νὰ πηαίνουν,
ὥσὰν ἐπηαῖνα τοῦ θεριοῦ τ^τ ἄγριου τοῦ θυμωμένου,
πὸν πότε δίδει^τς τὸ σπαθί, καὶ πότε^τς τὸ σκουτάρι,
μ^τ αὐτεῖνες οἱ λαβωματιὲς δὲν ἔχουνε τὴ χάρη.
1085 Μὰ τοῦτος ἔχ^τ ἀπομονή, καὶ πολεμῇ μὲ γνώση,
καὶ ἐγύρευγέν τον ἀνοικτὸ γιὰ νὰ τόνε λαβώσῃ.
Καὶ πάντα δμπρός^τς τὰ μάτια ντου μὲ τὸ σπαθὶ ξαμώνει,
γιὰ νὰ τόνε κρατῆ μακρά, νὰ μὴν πολυσιμόνη.

Μὲ τὸν καιρὸ ὁ Χαρίδημος τὴ χέρα χαμηλώνει,
1090 κι^τ ηὔρέν του τὸ μερὶ ἀνοικτό, δαμάκι τὸ λαβώνει.
“Σ κείνον τὸν τόπο τοῦ βγαλε τότες τὸ πρῶτον αἷμα,

κι' ἀρχίσασι κι' ἔχαιρουντα κεῖν' οἱ πολλοί, ποὺ τρέμα.
Λιγάκι τὸν ἐλάβωσε, ποῦρι τὸ αἷμα βγῆκε,
καὶ τὸ σπαθίν του ὃς τὸ μερὶ λαβωματιὰ τοῦ φῆκε
κι' ὥσαν τεχνίτης στ' ἄρματα πάντα καιρὸν γυρεύγει, 1095
μὲ γνώση καὶ μὲ μαστοριὰ νὰ κρούγῃ καὶ νὰ φεύγῃ.

Τὴ δεύτερη λαβωματιὰ στὸ στῆθος τοῦ τὴν κάνει
κι' ἥτον ἔτούτη ἀκρόκαλη, αἷμα πολὺ τοῦ βγάνει.
‘Ως εἶχε δίξει κοπανιά, πάντα του τὸ σκουτάρι
μὲ τὸ σπαθὶ συντρόφιαζε τὸ ἀγένειο παλικάρι, 1100
δογιὰ νὰ βλέπῃ τὸ κορμὶ νὰ μὴν τοῦ τὸ λαβώσῃ
τὸ ἄγριο θεριό, ποὺ χτάσσουντο θάνατο νὰ τοῦ δώσῃ.
Γι' αὐτὸς δὲν εἶχε δύναμη πολλὴν ἡ κοπανιά ντου,
ἐβλέπουντο, κι' ἐλάβωνε, κι' ἐσίμωνε κοντά ντου.
Γυρεύει τόπον καὶ καιρὸν ἐκείνην τὴν ἡμέρα, 1105
νὰ κάμη μιὰ μαλιὰ καλὴ ἡ τιμημένη χέρα.

*

‘Ως εἶδεν δὲ Σπιδόλιοντας τὰ αἷματα καὶ τρέχου
ἢ τὸ στῆθος του κι' εἰς τὸ μερί, καὶ τὸ κορμίν του βρέχουν,
ἔμοιγκρισ², ἐταράχτηκε, καὶ σὰ λιοντάρ³ ἀγοιεύγει,
καὶ νὰ βαρῇ τοῦ Κρητικοῦ τόπο νὰ βρῇ γυρεύγει. 1110
Μηδὲ ποτὲ τὸ πέλαγος ἔτοιας λογῆς μανίζει,
ἢ τις ἀνεμικὲς τοῦ Γεναριοῦ, ὅντε βροντᾶ κι' ἀφρίζει,
ἢ καιρὸν π² ἀνεκατώνεται μὲ ταραχὴ μεγάλη,
κι' δοτὲ σκορπῷ τὰ κύματα δέξω στὸ περιγιάλι,
(κι' ἔτοιας λογῆς τις ἀστραπὲς καὶ τις βροντὲς γροικοῦνε, 1115
ποὺ δχ τὸ σκιασμὸ δλος δ λαδὸς τὰ μάτια ντως κινοῦνε),
σὰν ἥκαμ⁴ δὲ Σπιδόλιοντας στὰ αἷματα, ποὺ θώρει
καὶ τρέχαν, καὶ νὰ γδικιωθῇ ἀκόμη δὲν ἐμπόρει.
Ἐδάγκανε τὰ χείλη ντου, μέσ⁵ ἡ καρδιά ντου βράζει,
Δράκοντας, κι' δχι ἀθρωπινὸ τὸ πρόσωπόν του μοιάζει, 1120
κι' ἡσυρε μουγκαλιασματιὰ ἔτσι πολλὰ μεγάλη,
ποὺ τὸ πατάρι σείστηκε πὸ μιὰ μεράν δως ἄλλη,
κι' ἐφάνη κ⁶ ἦτονε βροντή, ποὺ ἀπ' τὰ ὑψη ἀρχίζει,
καὶ κάνει ταραχὴ πολλή, τὰ νέφαλα ξεσκίζει,
καὶ μὲ πολὺ συχαλασμὸ ἢς τὰ βάθη κατεβαίνει
ἐδέτσι κι' ἀπ' τὸ στόμα ντου δ μουγκοισμὸς ἐβγαίνει. 1125

- Μανίζει μὲ τὰ χέρια ντου, καὶ τὸ σπαθίν του ψέγει,
θωράντας τεὶ λαβωματίες νὰ γδικιωθῇ γυρεύγει.
Λέει : «Θωρῶ δὲν ἔχω μπλιὸ οὐδὲ σπαθὶ οὐδὲ χέρα,
1130 μὰ δλα μ' ἀπαρνηθήκασιν ἐτούτην τὴν ἡμέρα,
ἀπείτις κι' ἔνας Κορητικὸς τόδ' ὥρα μὲ μαλώνει,
κι' ἡ χέρα μου πιβούλεψε, καὶ δὲν τόνε σκοτώνει».
- Ἐμάζωξε σὰν τὸ θεριὸ δῆλη τὴ δύναμιν του,
κι' ὅσο μπορεῖ ψηλὰ ψηλὰ σηκώνει τὸ σπαθίν του,
1135 κι' ἀπόκει τρέχει ἀπάνω ντου μὲ τὸ ἀγριωμένο χέρι,
καὶ ἔμωσε νὰ τοῦ βαρῷ τὸ τεῖ κεφαλῆς τὰ μέρη.
Κι' ὁ Κορητικὸς δύληγοδος σηκώνει τὸ σκουτάρι,
βάνει το πρὸς τὴν κεφαλή, τὴν κοπανιὰ νὰ πάρῃ,
1140 κι' ἐβλέπησε τὴν κεφαλή, γιατὶ ἀπομπρὸς τὸ βάνει,
καὶ δίδει ντου μιὰν κοπανιά, ποὺ μέσα τὸ δυὸ τὸ κάνει
καὶ πέφτει κάτω τὸ μισό, τὸ ἄλλο μισὸ πομένει,
κι' ενδέθηκεν κι' ἡ χέρα ντου λιγάκι λαβωμένη.
Τὴν κοπανιὰ τρομάξασι δῆλοι οἱ ἀπομονάροι,
νὰ δοῦν νὰ κόψῃ μέσα τὸ δυὸ τὸ σιδερὸ σκουτάρι.
- 1145 Τότες σὰν εἶδ' ὁ Κορητικὸς καὶ τὸ σκουτάρι χάσε,
εἰς ἄλλο μόδο πολεμᾶ, κι' ἄλλη βουλὴν ἐπιάσε.
Πλιὰ δυνατὸς ἔγίνηκε, καὶ πλιὰ ἄφοβα μαλώνει
ζάλο δὲν κάνει δπίσω μπλιό, μ' ὅλο κι' ὅμπρὸς σιμώνει,
καὶ δὲν τοῦ φαίνεται καιρὸς νὰ στέκῃ ν' ἀνιμένῃ
1150 πόδας τὸν πόδαν ἥμπωθε, καὶ πάντα μέσα μπαίνει.
- Στρέφεται χάμαι καὶ θωρεῖ, καὶ τὸ κορμὶ μουλλώνει,
καὶ μὲ μεγάλη μαστοφιὰ τὰ πόδια του ἔαμώνει.
Ἐθάρροεψ' ὁ Σπιδόλιοντας, κι' ἐκεὶ θὲ νὰ τοῦ δώσῃ,
καὶ χαμηλώνει τὸ ἄρματα νὰ μὴν τόνε λαβώσῃ.
1155 Ἐτότες τοῦ Χαρίδημου τοῦ φάνη νά τὸν ὥρα,
νὰ δώσῃ τέλος τεὶ μαλιᾶς, νὰ κατατάξῃ ἡ Χώρα.
Κι' ἐσήκωσεν ως ἀστραπὴ τὸ γλήγορόν του χέρι,
δῶσαν τὸν εἶδεν ἀνοικτὸ τεῖ κεφαλῆς τὰ μέρη,
καὶ μπήχνει τὸ ὅλο τὸ σπαθὶ εἰς τὸ λαιμὸ ἀποκάτω,
1160 ὕπνο τὸν ἀποκοίμισε, παντοτινὰ κοιμᾶτο.
Ἔπεσε κάτω τὸ θεριό, τὰ μάτια ντου γουλλώνει,

φαρμάκι φτεῖ μὲ τοὺς ἀφρούς, κλάημ' ἀναδακωύνει,
κι' ἐμουγκαλίστη τρεῖς φροές τὸ φοβερόν του στόμα,
κι' ἐβρόντηξεν ὁ οὐρανὸς κι' ἐσκίστηκεν τὸ χῶμα,
καὶ μὲ μεγάλῃ ταραχῇ καὶ μουγκοισμὸν διάδι
ἐπῆς ἡ ἄγρια ντου ψυχὴ στὸ μαυρισμένον ἥδη·
κι' ἐκεῖνος πού το φοβερός, κι' ὅπ' ὅλοι τὸν ἐρέμα,
σήμερον ἐκυλίστηκε 'ς τεὶ σάρκας του τὸ αἷμα·
καὶ σήμερος ἐκείνη ἡ ψυχή, π' ἀθρωπο δὲν ἐδείλια,
πάει νὰ δῆ τοῦ Χάροντα τὰ μαυρισμένα σπήλια. 1170

Κι' ἔνα μεγάλο θάμασμα κείνην τὴν ὥρα 'φάνη:
τ' ἄλλο γε τοῦ Σπιδόλιοντα τεὶ σάρκες του δαγκάνει·
ὅσ' ὥρα ἐπολέμανε ἀντρειενγετο νὰ λύσῃ,
νὰ πάῃ 'ς τὸν ἀφέντην του ὅγια νὰ τοῦ βουηθήσῃ·
ώσαν ἐμίσσεψ' ἡ ψυχή, κι' ἐπῆν εἰς τὸν ἥδη,
πέφτει κι' αὐτὸ χάμαι, ψοφῷ, τελειώνουσιν διάδι. 1175

'Ενίκησεν ὁ Κρητικός, λαβωματιὰ δὲν ἔχει,
μόνο μικρὴ μικρὴ πληγή, καὶ λίγον αἷμα τρέχει,
κι' οὐδὲ γιατρὸ δὲν ἔχει χρειὰ νὰ πέψῃ νὰ γυρέψῃ,
μὰ πῆς γιὰ ν' ἀρματωθῆ καὶ νὰ καβάλικέψῃ... 1180

Ἐγράφη περὶ τὸ 1650.

2. ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Α'. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΘΕΜΑ.

Τοῦ Μαλάμου.

Δημοτικόν.¹⁾

Ἐλσαγωγή (κατὰ τὸν Κωνστ. Παπαρρηγόπουλον). 'Ο Μαλάμος γῆτο διπλαρχηγὸς ἐν Ἡπείρῳ. 'Οτε τὸ 1585 δ ἀρματολὸς Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου Θεόδωρος Μπούκας Γρίβας, προτιμῶν τῆς δσμανικῆς τὴν χριστιανικὴν τῆς Ἐνετίας κυριαρχίαν, ἐπανεστάτησεν ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ Ἡπείρῳ κατὰ τῶν Τούρκων, ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμά του καὶ σὶ ἐν Ἡπείρῳ ἀρματολοὶ Πούλιος Δράκος καὶ Μαλάμος καὶ, καταλαβόντες τὴν Ἀρταν, ὠδευσαν κατὰ τῶν

Ίωαννήνων, δεινάρξ κατά τῶν πολεμίων καθ' ὅδον ἐπαγόμενοι συμφοράς. Ἀλλ' ἵσχυρι τουρκικαὶ δυνάμεις ἐπῆλθον ἐκ Ναυπάκτου, Θεσσαλίας καὶ Μικεδονίας, καὶ κατέτρόπωσαν τοὺς ἐπαναστάτας. Καὶ ὁ μὲν Θεόδωρος Γρίβας διέφυγε πληγωμένος εἰς τὴν Ἰθάκην, ὃπου ἀπέθινεν ἐκ τῶν τραυμάτων. Οἱ δὲ ἄλλοι φαίνεται ἔτι, πεισθέντες πρὸς στιγμὴν ὅπό τινων δημογερόντων νὰ προσκυνήσωσιν, μετέθελον ἔπειτα γνώμην καὶ ἐπανῆλθον πάλιν εἰς τὰ βουνά.

Μαλάμος ἐρροβόλαγε νὰ πὰ γὰ προσκυνήσῃ.

Οἱ γέροντες πάγουν μπροστά, κατόπιν δὲ Μαλάμος.

Στὸν δρόμον ὃπου πήγαιναν, στὸν δρόμο ποὺ πηγαίνουν, Μαλάμος κοντοστάθηκε, τοὺς γέροντες φωνάζει :

- 5 «Γιὰ σταματᾶτε, γέροντες, κάτι μὰ σᾶς ὅωτήσω· ἀπόψι ἐίδα 'ς τὸν ὑπνό μου, 'ς τὸν ὑπνό ποὺ κοιμούμουν, τὸ δαμασκὶ μου τὸ σπαθὶ ἐρράγισε 'ς τὴ μέση, καὶ τὸ μακρὸν τουφέκι μου δὲν ἔτρωγε μπαροῦτι. Τὸ ὄνειρό μου, γέροντες, εἶναι κακὸ σημάδι.
- 10 Γιὰ τοῦτο σᾶς σταμάτησα νὰ πῆτε 'ς τὸ καλό σας, κι' ἐγὼ παγαίνω 'ς τὰ βουνά, εἰς τὰ παλιὰ λημέρια, νὰ ζῶ μὲ τὰ κρυὰ νερά, 'ς τὰ δέντρα τεντωμένος. Οἱ Τοῦρκοι εἶναι ἄπιστοι, τὸ λόγο δὲν φυλάγουν, κι' ὅσοι κλέφτες προσκύνησαν, τοὺς πῆραν τὰ κεφάλια.

1585.

Ἡ ἀλωδίς τῆς Κάσου.

Δημοτικὸν (τῆς Κάσου).

- Μαῦρο πουλάκι κάεται στῆς Κάσος τὸ ἀγριούνι
βγάλλει φωνίτσα θλιερὴ καὶ μαῦρο μοιριοθλόι.
Μάννα, κλαμὸς καὶ βουγκητὸς εἰς τὸ νησὶ τῆς Κάσος!
‘Η μάννα κλαίει τὸ παιί, καὶ τὸ παιί τὴ μάννα,
5 κι' ὁ ἀερφός τὴν ἀερφὴ κι' ἀνυρος τὴν καλή του.
‘Ινονται στίες τὰ κορμιά, τὰ αἴματα ποτάμια.
Πάλι καὶ πανοῦγλα πλάκωσε, πάλι καὶ σεισμὸς ἔινη;
Μηὲ πανοῦγλα πλάκωσε, μηὲ σεισμὸς ἔινη.
Χουσεῖν πασᾶς ἐπλάκωσε ἀπὸ τὴν Ἀλεξάντρα.
10 Στὸ Φρῦ ἐπῆε κι' ἥραξεν ἡ φοερὴ ἀριά.

Βγάλλετες περισσούς, βγάλλει στρααραπάες
γιὰ νὰ πατήσουν τὸ Σταυρό, γιὰ νὰ πατήσουν τ' Ἀγια,
νὰ μαρφίσουν ἐκκλησιές κι' οῦλα τὰ μοναστήρια.
Σφάζουν τοὺς γέρους καὶ τὶς γριές κι' οῦλα τὴ παλικάρια,
τὶς κοπελλιές καὶ τὰ μωρὰ στὴ φλότια τοὺς μπαρκάρουν, 15
σκλάους νὰ τοὺς πουλήσουσι στῆς Μπαρμπαριᾶς τὰ μέρη.
Καὶ μιὰ πτὶς σκλάες ἥλεε μὲ θλιερὸν φωνήτσα :
«Χίλια κι' ἄν κάμης, Χουσεῖν, χλία κι' ἄν μᾶς πουλήσῃς,
ἔμεις τοῦ Τούρχου τὸ σπαθὶ ἐ θὰ τὸ φοηθοῦμε·
γιὰ θὰ μᾶς κόψῃς οὐλους μας, γιὰ λευτεριὰ θὰ οῦμε». 20

1824.

Β'. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΜΥΘΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
(ΘΡΥΛΟΙ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, Κ.Τ.Λ.).

Τοῦ γιοφυριοῦ τῆς Ἀρτας.

Δημοτικόν.

Ἐλσαγωγὴ (κατὰ τὸν Ν. Πολίτην). Ήαρὰ πλείστοις λαοῖς ἐπιχράτει ἡ δοξασία, ὅτι πρὸς στερέωσιν καὶ προφύλαξιν ἀπὸ οἰουδήποτε κινδύνου παντὸς κτίσματος ἀπαιτεῖται νὰ προσηλωθῇ εἰς αὐτὸς ζῷον, κατορυττόμενον εἰς τὰ θεμέλια ἡ ἐντειχιζόμενον· δύον δὲ εὐγενέστερον εἶναι τὸ ζῷον, τόσον μεγαλυτέραν θεωρεῖται· ὅτι ἔχει δύναμιν πρὸς προστασίαν τοῦ κτίσματος. Εἰς τὴν δοξασίαν ταύτην ἀναφέρονται καὶ ἀρχαῖοι ἑλληνικοὶ μῦθοι καὶ διζαντινοὶ παραδόσεις περὶ θυσίας ἀνθρώπων κατὰ τὴν θεμελίωσιν μεγάλων οἰκοδομημάτων. Ἡ ψυχὴ τοῦ θύματος ὑπετίθετο ὅτι, διὰ τῶν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων, τὰς δποίας ἔχουν αἱ ἐπὶ γῆς ἀπολελυμέναι τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος ψυχαῖ, ἥδύνατο νὰ προσλαμβάνῃ κατὰ διύλγσιν παντοίας μορφάς, καὶ εἴχε ρώμην ὑπεράνθρωπον, προωρισμένη δὲ νὰ φυλάτῃ καὶ περιέπη τὸ οἰκοδόμημα, εἰς τὸ δποῖον προσηλώθη, ἦτο φοερὰ εἰς τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ τὸ παραβλάψωσι καὶ ἵκανὴ γ' ἀποτρέπῃ τοὺς ἀπειλούντας αὐτὸς κινδύνους. Τὸ θῦμα ἐγίνετο τὸ «στοιχεῖο» τοῦ οἰκοδομήματος, διὸ «στοιχείωσις» ἐλέγετο ὑπὸ τῶν διζαντινῶν ἡ διὰ θυσίας οἰκοδόμησις.

Εἰς τοιαύτην παράδοσιν στηρίζεται καὶ τὸ πανελλήνιον τραγούδι τοῦ γιοφυριοῦ τῆς Ἀρτας, τοῦ δποίου παραλλαγαὶ ἀναφέρου-

ταὶ καὶ εἰς ἄλλας γεφύρας, ἢ ἄλλα οἰκοδομήματα (οἷον τῆς γεφύρας τοῦ Σπερχειοῦ, τοῦ Ηγειοῦ, τῶν Ἀδάνων, τῆς θρύσης τῆς Ἀράχθου, τοῦ ὑδραγωγείου τῶν Δέρκων, κλπ.). Παρέλαθον δὲ τὴν ἐλληνικὴν ταύτην παράδοσιν, προσαρμόσαντες εἰς ἐπιχώρια οἰκοδομήματα, καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς ἐλληνικῆς χερσονήσου (Ρωμοῦνοι, Ἀλβανοί, Σέρβοι, Βούλγαροι).

- Σαράντα πέντε μάστοροι κι' ἔξηντα μαθητάδες
γιοφύρι νέθεμέλιωναν στῆς Ἀρτας τὸ ποτάμι.
Ολημερὶς τὸ χτίζανε, τὸ βράδυ ἐγκρεμίζοταν.
Μοιριολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες :
5 «Ἀλίμονο στοὺς κόπους μας, κρῖμα στὶς δούλεψές μας,
δλημερὶς νὰ χτίζωμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμέται !».

- Πουλάκι ἐδιάβη κι' ἔκατσε ἀντίκου στὸ ποτάμι·
δὲν ἐκελάιδε σὰν πουλί, μηδὲ σὰ χελιδόνι,
παρὰ ἐκελάιδε κι' ἔλεγε ἀνθρωπινὴ λαλίτσα.
10 «Ἄ δὲ στοιχειώσετε ἀνθρωπο, γιοφύρι δὲ στεριώνει·
καὶ μὴ στοιχειώσετε ὅρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὅμορφη γυναικα,
πόρχεται ἀργὰ τ' ἀποτακύ, καὶ πάρωρα τὸ γιόμα».
Τ' ἄκουσθ ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.
15 Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μὲ τὸ πουλὶ τ' ἀηδόνι :
«Ἄργὰ ντυθῇ, ἀργὰ ἄλλαχτῇ, ἀργὰ νὰ πάῃ τὸ γιόμα,
ἀργὰ νὰ πάῃ καὶ νὰ διαβῇ τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι».
Καὶ τὸ πουλὶ παράκουσε, κι' ἀλλιῶς ἐπῆγε κι' εἴπε :
«Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἄλλαξε, γοργὰ νὰ πῆς τὸ γιόμα,
20 γοργὰ νὰ πῆς καὶ νὰ διαβῇς τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι».

- Νά τηνε κι' ἔξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἀσπρη στράτα.
Τὴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, διαγίζεται ἡ καρδιά του.
· Απὸ μακριὰ τοὺς χαιρετᾶ κι' ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει :
«Γειά σας, χαρά σας, μάστοροι, καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες,
25 μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι' εἶναι βαργωμισμένος ;
—Τὸ δαχτυλίδι τόπεσε στὴν πρώτη τὴν καμάρα,
καὶ ποιός νὰ μπῇ καὶ ποιός νὰ βγῇ, τὸ δαχτυλίδι ναῦθη ;
—Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι, κι' ἔγῳ νὰ π' σ' τὸ φέρω,
ἔγῳ νὰ μπῶ, κι' ἔγῳ νὰ βγῶ, τὸ δαχτυλίδι ναῦθω».

Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ στὴ μέσῳ ἐπῆγε.

30

«Τραύα, καλέ μ', τὸν ἄλυσο, τραύα τὴν ἀλυσίδα,
τὶ δόλον τὸν κόσμο ἀνάγειρα καὶ τίποτες δὲν ηὗρα».

«Ἐνας πιχάει μὲ τὸ μυστρί, κι' ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,
παίρνει κι' ὁ πρωτομάστορας καὶ δίχνει μέγα λίθο.

«Ἄλιμονο στὴ μοῖρα μας, κρῦμα στὸ διζικό μας! 35

Τρεῖς ἀδερφάδες ἥμαστε, κι' οἱ τρεῖς κακογοραμένες·
ἡ μιά χτισε τὸ Δουνάβη, κι' ἡ ἄλλη τὸν Ἀφράτη,
κι' ἐγὼ ἡ πλιὸ στερνότερη τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι...

«Ως τρέμει τὸ καρυόφυλλο, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,
κι' ως πέφτουν τὰ δενδρόφυλλα, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες. 40

—Κόρη, τὸν λόγον ἄλλαξε, κι' ἄλλη κατάρα δῶσε,
πᾶχεις μονάκριβο ἀδερφό, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ».

Κι' αὐτὴ τὸν λόγον ἄλλαξε, κι' ἄλλη κατάρα δίνει:

«Ἀν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,
κι' ἀν πέφτουν τ' ἄγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες, 45
τὶ ἔχω ἀδερφὸ στὴν ξενιτιά, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ».

Τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ.

Δημοτικόν.

Εἰσαγωγή. (κατὰ τὸν Ν. Πελίτην). Τὸ φίσμα περὶ τοῦ ἀδελφοῦ, διστις ἀποθάνων ἐγείρεται τοῦ τάφου πρὸς ἐκτέλεσιν Ἱερᾶς ὅποσχέσεως καὶ φέρει εἰς τὴν ἀπορραγισθεῖσαν μητέρα τὸ μόνον ἐπιζῆσαν τέκνον της, τὴν εἰς τὰ ξένα ὑπανδρευμένην ἀδελφήν του, κοινότατον εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας, εἶγαι ἐπίσης διαδεδομένον εἰς πάντας τοὺς λαοὺς τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἐκ τῆς ταυτότητος ὅχι μόνον τῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ καὶ τῶν διαφόρων ἐπεισοδίων καὶ λεπτομερειῶν τῶν φίσμάτων τούτων γίνεται κατάδηλον, ὅτι ἐν ᾧ το τὸ πρότυπον πάντων, καὶ ἐξ ἐνδές λαοῦ μετεδόθη τὸ φίσμα εἰς τοὺς λοιπούς. Καὶ ὑπεστήριξαν μέν τινες ὅτι ὁ λαὸς οὗτος εἶναι ὁ σερ-
βικὸς ἢ ὁ βουλγαρικός, ἀλλ᾽ ὅτι τὸ πρότυπον ἦτο ἑλληνικὸν καὶ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ παρέλαθον οἱ ἄλλοι λαοὶ τοῦ Αἵμου προσεπά-
θησαν ὡς ἀποδείξιν ἐν πραγματείᾳ ἐκδοθείσῃ κατὰ τὸ 1885. Τὴν
δὲ γνώμην ταύτην παρεδέχθησαν πολλοί, ἐν οἷς καὶ ὁ βουλγαρος

καθηγητής Ἱερών Σισμάνος, δημοσιεύσας ἐκτενῆ μονογραφίαν περὶ τοῦ θέματος τούτου.

Μάννα μὲ τοὺς ἑννιά σου γυιοὺς καὶ μὲ τὴ μιά σου κόρη, τὴν κόρη τὴ μονάχοιβη τὴν πολυαγαπημένη, τὴν εἶχες δώδεκα χρονῶ κι' ἥλιος δὲ σοῦ τὴν εἶδε !
Στὰ σκοτεινὰ τὴν ἔλουςες, στ' ἄφεγγα τὴ γτενίζεις,
5 στ' ἄστροι καὶ τὸν αὐγερινὸν ἔπλεκες τὰ μαλλιά της.

Προξενητάδες ἥρθανε ἀπὸ τὴ Βαβυλῶνα,
νὰ πάρουντε τὴν Ἀρετὴ πολὺ μακριὰ στὰ ξένα.
Οἱ δχτὸι ἀδερφοὶ δὲ θέλουντε κι' ὁ Κωσταντῖνος θέλει.
«Μάννα μου, κι' ἦς τὴ δώσωμε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα.
10 στὰ ξένα κεῖ ποὺ περπατῶ, στὰ ξένα ποὺ πηγαίνω,
νᾶχω κι' ἔγὼ παρηγοριά, νᾶχω κι' ἔγὼ κονάκι.
—Φρόνιμος είσαι, Κωσταντή, μ' ἀσκημα ἀπιλογήθης.
Κι' ἂ μδρθη, γιέ μου, θάνατος, κι' ἂ μδρθη, γιέ μου, ἀρρώστεια,
κι' ἀν τύχη πίκρα γὴ χαρά, ποιός πάει νὰ μοῦ τὴ φέρῃ ;
15 —Τὸ Θεὸ σοῦ βάλλω ἐγγυητὴ καὶ τὸν Ἅγιον μαρτύρους,
ἄν τύχη κι' ἔρθῃ θάνατος, ἄν τύχη κι' ἔρθῃ ἀρρώστεια,
ἄν τύχη πίκρα γὴ χαρά, ἔγὼ νὰ σοῦ τὴ φέρω».

Καὶ σὰν τὴν ἐπαντρέψαντε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα,
κι' ἐμπῆκε χρόνος δίσεκτος καὶ μῆνες ωρισμένοι
20 κι' ἔπεσε τὸ θανατικό, κι' ὁ ἑννιά ἀδερφοὶ πεθάναν,
βρέθηκε ἡ μάννα μοναχὴ σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο.
Σ' ὅλα τὰ μνήματα ἔκλαιγε, σ' ὅλα μοιρολογιῶταν,
στοῦ Κωσταντίνου τὸ μνημεῖο ἀνέσπα τὰ μαλλιά της.
«Ἄναθεμά σε, Κωσταντή, καὶ μυριανάθεμά σε,
25 διόπου μοῦ τὴν ἔξωριζες τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα !
Τὸ τάξιμο ποὺ μοῦ ταξεῖς πότε θὰ μοῦ τὸ κάμπο;
Τὸ Θεὸ μούβαλες ἐγγυητὴ καὶ τὸν Ἅγιον μαρτύρους,
ἄν τύχη πίκρα γὴ χαρὰ νὰ πᾶς νὰ μοῦ τὴ φέρῃ !».

‘Απὸ τὸ μυριανάθεμα καὶ τὴ βαρειὰ κατάρα,
30 ἡ γῆς ἀναταράχηκε κι' ὁ Κωνσταντῆς ἐβγῆκε.
Κάνει τὸ σύγνεφο ἄλογο καὶ τάστρο χαλινάρι,
Καὶ τὸ φεγγάρι συντροφιὰ καὶ πάει νὰ τῆς τὴ φέρῃ.
Παίρνει τὰ ὅρη πίσω του καὶ τὰ βουνά μπροστά του.

Βοίσκει την κι ἐχτενίζουνταν ὅξου στὸ φεγγαράκι.

* Απὸ μακριὰ τὴ χαιρετᾶ κι ἀπὸ μακριὰ τῆς λέγει : 35

«Ἄϊντε, ἀδερφή, νὰ φύγωμε, στὴ μάννα μας νὰ πάμε.

— Ἀλίμονο, ἀδερφάκι μου, καὶ τί εἶναι τούτη ἡ ὥρα;

«Ἀν ἵσως κι εἶναι γιὰ χαρά, νὰ στολιστῶ καὶ νᾶρθω,

κι ἂν εἶναι πίκρα, πές μου το, νὰ βάλω μαῦρα νᾶρθω.

— Ἐλα, Ἀρετή, στὸ σπίτι μας, κι ἀς εἶσαι ὅπως κι ἂν εἴσαι». 40

Κοντολυγίζει τάλογο καὶ πίσω τὴν καθίζει.

Στὴ στράτα ποὺ διαβαίνανε πουλάκια κελαϊδοῦσαν·

δὲν κελαϊδοῦσαν σὰν πουλιά, μήτε σὰ χελιδόνια,

μόν' κελαϊδοῦσαν κι ἔλεγαν ἀνθρωπινὴ διμιλία :

«Ποιός εἶδε κόρη νῦμορφη νὰ σέρνη ἀπεθαμένος ! 45

— Ἀκουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;

— Πουλάκια είναι κι ἄς κελαϊδοῦν, πουλάκια είναι κι ἄς λένε».

Καὶ παρεκεὶ ποὺ πήγαιναν κι ἄλλα πουλιὰ τοὺς λένε :

«Δὲν εἶναι κοῖμα κι ἄδικο, παράξενο μεγάλο,

νὰ περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους ! 50

— Ἀκουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;

πὼς περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους !

— Ἀπολῆς εἶναι καὶ λαλοῦν καὶ Μάης καὶ φωλεύουν.

— Φοβοῦμαι σ', ἀδερφάκι μου, καὶ λιβανιές μυρίζεις.

— Εχτὲς βραδὺς ἐπήγαμε πέρα στὸν Ἄι Γιάννη, 55

κι ἔθυμιασέ μας ὁ παπᾶς μὲ περισσὸ λιβάνι.

Καὶ παρεμπόδις ποὺ πήγαιναν, κι ἄλλα πουλιὰ τοὺς λένε :

«Γιὰ ἵδες θᾶμα κι ἀντίθαμα ποὺ γίνεται στὸν κόσμο,

τέτοια πανώρια λυγερὴ νὰ σέρνη ἀπεθαμένος !»

Τάκουσε πάλι ἡ Ἀρετή κι ἐρράγισε ἡ καρδιά της. 60

«Ἀκουσες, Κωσταντάκη μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;

— Ἀφησ', Ἀρέτω, τὰ πουλιὰ κι ὅ, τι κι ἄθλετός λέγουν.

— Πές μου, ποῦ είναι τὰ κάλλη σου, καὶ ποῦ εἰν̄ ἡ λεβεντιά [σου,

καὶ τὰ ξανθά σου τὰ μαλλιά καὶ τόμορφο μουστάκι ;

— Εχω καιρὸ π' ἀρρώστησα καὶ πέσαν τὰ μαλλιά μου». 65

Αὐτοῦ σιμά, αὐτοῦ κοντὰ στὴν ἐκκλησιὰ προφτάνουν.

* Άλ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Τ' γυμν.—Ἐκδ. Γ' 1934 11

Βαριὰ χτυπᾶ τάλλογου του κι' ἀπὸ ἐμπροστά της χάθη.
Κι' ἀκούει τὴν πλάκα καὶ βροντῆ, τὸ χῶμα καὶ βοῖζει.

- Κινάει καὶ πάει ἡ Ἀρετὴ στὸ σπίτι μοναχή της.
70 Βλέπει τὸν κήπους της γυμνούς, τὰ δέντρα μαραμένα·
βλέπει τὸ μπάλσαμο Ἑερό, τὸ καρυοφύλλι μαῦρο.
βλέπει μπροστὰ στὴν πόρτα του χορτάρια φυτρωμένα,
καὶ τὰ σπιτοπαράθυρα σφιχτὰ μανταλωμένα.
Χτυπᾶ τὴν πόρτα δινατά, τὰ παραθύρια τοῖξον.
75 «Ἄν εἰσαι φίλος, διάβαινε, κι' ἂν εἴσαι ἔχτοδος μου, φύγε,
κι' ἂν εἴσαι ὁ Πικροχάροστας, ἄλλα παιδιά δὲν ἔχω,
κι' ἡ δόλια ἡ Ἀρετούλα μου λείπει μακριὰ στὰ ξένα.
— Σήκω, μαννούλα μου, ἄνοιξε, σήκω, γλυκειά μου μάννα.
— Ποιός εἰν αὐτὸς ποὺ μοῦ χτυπάει καὶ μὲ φωνάζει μάννα;
80 — Ἄνοιξε, μάννα μου, ἄνοιξε, κι' ἔγω είμαι, ἡ Ἀρετὴ σου».

Κατέβηκε, ἀγκαλιάστηκαν κι' ἀπέθαναν κι' οἱ δύο.

Τοῦ κολυμπητῶν.

Δημοτικόν.

Εἰσαγωγὴ. (κατὰ τὸν Ν. Πολίτην). Ἐκ τῆς συντόμου ἀφηγγήσεως Ῥωμαίου μυθογράφου καὶ ἐκ τῆς ὑραχυτάτης περιγραφῆς ὅπδε τοῦ Παυσανίου ἐνδὲ πίνακος του ζωγράφου Μίκωνος ἐν τῷ Θησείῳ τῶν Ἀθηγῶν, προπάντων δὲ ἐκ τῆς λαμπρᾶς ἀγγειογραφίας τοῦ Εὐφρονίου καὶ δύο ἡ τριῶν ἄλλων ἀγγειογραφιῶν ἐγινώσκομεν τὴν ὅπαρξιν μύθου περὶ ἀθλου τινὸς τοῦ Θησέως ἐν Κρήτῃ, πρὸ τοῦ φόνου τοῦ Μινωτάρου καὶ τῆς ἐλευθερώσεως τῶν Ἀθηγαίων παίδων ἐκ τοῦ Λαζυρίθου. Τοῦ μύθου δὲ τούτου τὰς λεπτομερείας ἐδιδάχθημεν ἐκ τῆς ποιητικῆς διασκευῆς αὐτοῦ ἐν διθυράμβῳ τοῦ Βικχυλίδου, τοῦ ὀπίσιου ποιήματα ἀνευρέθησαν ἐν παπύροις αἰγυπτιακοῖς πρὸ εἰκοσαετίας περίου. Ὁ βασιλεὺς τῆς Κρήτης Μίγως, δργισθεὶς διὰ τὴν τόλμην, μεθ' ἡς δ Θησεὺς ἥλεγχεν αὐθαίρετον καὶ ἀδικον βουλήγειν αὐτοῦ, ἐκφράσας πῶς καὶ ἀμφισβίλιαν διὰ τὴν ἐκ τοῦ Διὸς γέννησίν του, δπως τὸν τιμωρήσῃς ἐξωθῶν εἰς ὅλεθρον, ηγχύθη μὲν εἰς τὸν Δία διὰ σημείου νὰ δείξῃ, δτι εἰναι: υἱὸς αὐτοῦ γνήσιος, διέταξε δὲ τὸν Θησέα, πεσῶν εἰς τὴν θάλασσαν, διὰ τῆς βοηθείας

τοῦ Ποσειδῶνος, ἐν γῆτο ἀληθῶς πατήρ του, νὰ ἀνεύρῃ καὶ νὰ κομίσῃ τὸν δακτύλιον, ὃν ἔξαγαχών τῆς χειρὸς ἔρριψεν εἰς τὰ κύματα. Καὶ γῆτραφε μὲν ὁ Ζεὺς, τιμῶν διὰ σημείου τὸν φίλον αὐτόν, ὃ δὲ Θησεὺς δὲν ἔδειταις νὰ πέσῃ ἀπὸ τοῦ πλοίου εἰς τὴν θάλασσαν. Δελφῖνες τὸν ἔφερον εἰς τὰ ὑποθρύχιαν μέγαρον τοῦ Ποσειδῶνος, ὃπου δεξιῶθενται αὐτὸν ἡ Ἀμφιτρίτη τῷ ἔδωκε καὶ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἀβλαβῆ ἀνήγγαγε πάλιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Τὸν δὲ στέφανον ἔδωκεν ὁ Θησεὺς εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Μίνωας Ἄριάδνην, τὴν δποίαν κατ' ἄλλον μῆθον ἀπήγγαγεν ἐκ Κρήτης. Παρόμοιος ἐλληνικὸς μῆθος φαίνεται ὅτι ἐφέρετο καὶ περὶ τοῦ Τάραντος, τοῦ ἐπωνύμου οἵρωας τῆς ἴταλικῆς πόλεως. "Ἄλλοι τύποι τοῦ μύθου εἶναι διμιλησιακὸς περὶ τοῦ Φοβίου, δύτις, κατελθόντες εἰς βαθὺ ϕρέαρ, ὅπως ἀνασύρῃ σκεῦος χρυσοῦν τῆς Κλεοβοίας, ἐφονεύθη ὑπὸ αὐτῆς, καὶ διπερὶ τοῦ θρόνου (περιδεράλου) τῆς Ἀρμονίας" οὗτος ἐρρίφθη εἰς πηγήν, καὶ ἀν τις ἐπειράτο ν' ἀνελκύσῃ αὐτόν, ἥγειρετο καταιγίς.

Τὸ ἐπεισόδιον τῆς ἀνευρέσεως τοῦ ἐπίτηδες εἰς τὴν θάλασσαν φίφθεντος δακτυλίδιου ὑπὸ τολμηροῦ κολυμβητοῦ, λαμβάνοντος συνήθως ὡς γέρακας τὴν θυγατέρα τοῦ βίψαντος ἡ αὐτὴν τὴν βίψασαν τὸ δακτυλίδιον, εἶναι κοινότατον εἰς ἔσματα, παραδόσεις ἡ παραμύθια εὑρωπαϊκῶν λαῶν, τῶν δποίων πρώτη πηγὴ πρέπει νὰ θεωρηθῇ εὐλόγως διέλληγος μῆθος. Τῶν τοιούτων παραδόσεων ὀνομαστὴ εἶναι ἡ σικελικὴ περὶ τοῦ Cola Pesce (=Ψαρονικόλα), διὰ τὴν ποιητικὴν διασκευὴν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Schiller¹. Ἐκ τῶν δεκαοκτὼν ἐν δλῷ γνωστῶν παραλλαγῶν τῆς σικελικῆς παραδόσεως μία μόνον ἀναφέρει ὡς ἐπαθλὸν τὸν γάμον μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ βίψαντος τὸ ποτήριον· ἀδηλον δὲ δῆμως ἀν παρέλασεν διποιητὴς ἐκ τῆς προφορικῆς παραδόσεως, ἡ αὐτὸς ἔπλασε τὴν δραματικωτάτην κατακλείδα τοῦ ποιήματός του· πιθανώτατον εἶναι τὸ δεύτερον.

Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἔχει καὶ τὸ ἐλληνικὸν ἔσμα (παράδοσις παραπλησία, καθ' ἔσον γιγάντων, οὐδεμίᾳ ὑπάρχει)· τούτου φέρονται δύο τύποι, διαφέροντες μὲν ἀλλήλων κατὰ τὸ φυιόδμενον, ἀλλὰ τοσαύτας ἔχοντες δμοιότητας εἰς τὰς λεπτομερεῖας τῶν διαφόρων παραλλαγῶν, ὡστε νὰ μὴ μένη καμμία ἀμφιδολία, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ ἔσματος. Κατὰ τὸν πρῶτον τύπον διασιλεὺς ἐπαγγέλλεται νὰ δώσῃ σύζυγον τὴν θυγατέρα του εἰς δειγδύ κολυμβητήν, κατὰ τὸν δεύτερον ὀρχία κόρην ὑπόσχεται νὰ νυμφευθῇ ἔκεινον,

¹ Μετάφρασιν αὐτῆς βλέπε εἰς τὴν σελίδα 166 κε.

δστις Ήλα θυγήθη γὰ τῆς ἀποδώσῃ τὸ δακτυλίδιόν της, τὸ δποῖον
ἔπεσεν εἰς τὴν λίμνην ἢ εἰς πηγάδι. Ἀλλ᾽ ἡ κόρη εἶναι ἡ Λάμψα
τοῦ γιαλοῦ, ποὺ τρέως τὰ παλικάρια, ἢ στοιχεῖδι ἢ θεριδιὲ εἰς γυ-
ναικα μεταμορφωθέν, ὅπως στήσῃ παγίδα εἰς ἀνύποπτον θήρωα. Συμ-
φύρονται: δὲ αἱ παραλλαγαὶ τῶν δύο τύπων πολλαχῶς πρός ἀλλή-
λας καὶ πρός ἄσματα ἀκριτικά. Συγήθως ἀποδίδεται εἰς τὸ ἄσμα ἀλ-
ληγορική ἔννοια, ἢτοι δὲ ἀρωρος διὰ πνιγμοῦ θάνατος ἀκμαίων νέ-
ων, δι᾽ ὃ πολλῶν παραλλαγῶν γίνεται χρῆσις ἐν μοιρολογίαις.

(1914).

A'.

- ‘Ο Κωσταντῆς, οἵ ἄρχοντες κι’ ὁ βασιλιᾶς ἀντάμα.
κάθουνται τρῶν καὶ πίνουνε καὶ γλυκοχαιρετεοῦνται.
Κι’ ἔκει ποὺ τρώγαν κι’ ἔπιναν καὶ γλυκοχαιρετεοῦνταν,
οἱ Κωσταντῆς καυχήστηκε μπροστὰ στοὺς ἀφεντάδες:
5 «Ἐσεῖς μικρὸν μὲ βλέπετε, μικρὸν καὶ μὲ θαρρεῖτε,
κι’ ἐγὼ τὴ μαύρη θάλασσα νὰ πλέξω, νὰ περάσω».
Κι’ ὁ βασιλιᾶς σάν τ’ ἀκουσε στὸν Κωσταντῖνο λέγει:
«Ἄν τὴν περάσῃς, Κωσταντῆ, γαμπρὸ θενὰ σὲ κάμω,
θέλεις στὴν πρώτη μὲ ἀδερφή, θέλεις στὴ δεύτερή της,
10 θέλεις στὴ θυγατέρα μου τὴ λαμπρογεννημένη,
δποὺ γεννήθη τὴ Λαμπρὴ κι’ ἔλαμψῃ ὁ κόσμος ὅλος».
Κι’ ὁ Κωσταντῆς σὰν τ’ ἀκουσε πολὺ καλὸ τοῦ φάνη,
ξεντύθη, ξαρματώθηκε, στὴ θάλασσα πηδάει.

- Δώδεκα μύλλια πέρασε μὲ γέλια, μὲ τραγούδια,
15 κι’ ἀλλα δώδεκα πήγαινε μὲ μαῦρα μοιρολόγια.
«Θάλασσα πικροθάλασσα καὶ πολυκυματοῦσα,
τόσες φορές σὲ πέρασα μὲ γέλια, μὲ τραγούδια,
καὶ τώρα γιὰ τὸ στοίχημα βουλήθης νὰ μὲ πνίξῃ!».
Τῆς θάλασσας τὰ κύματα αὐτὰ μόν’ τὸν ὁγτοῦσαν:
20 «Βρὲ νέε μου, σὺ πλέκτηκες, βρὲ νέε μου, τρελλάθης.
—Γιὰ μιὰ κόρη λιμπίστηκα, τ’ ἀφέντη θυγατέρα».

- Κι’ ἔκει ποὺ πνίγη ὁ Κωσταντῆς, παλάτι ἐθεμελιώθη
μὲ τὸ γιαλί, μὲ τὸ ψηφί, μὲ τὸ μαργαριτάρι.
Καὶ πάνου κόρη κάθιονταν ξανθή καὶ μαυρομάτα,
25 τὴ θάλασσα ν ἐμάλωνε καὶ τίνε καταθοῦσε.

«Τί θέλεις, μαύρη, στὸ χορὸ κι' ἀσκημη στὸ τραγούδι ;
—Μὰ ἐγὼ ἡ μαύρη κι' ἀσκημη πολλοὺς ἀνθούς μαραίνω,
πολλοὺς ἀνθούς, πολλοὺς σγουρούς, πολλοὺς μαλαματένιους.
Κι' αὐτὸν τῆς χήρας τὸν ὑγιὸ δὲν μπορῶ νὰ μαράνω·
γιατὶ ἔχει βότανα πολλὰ καὶ μάγια δὲν τὸν πιάνουν,
παρὰ τῆς λίμνης τὸ θεριὸ νὰ τόνε καταλύσῃ !»

Ἐβρόντηξεν ὁ οὐρανὸς κι' ἀνοίξαν τὰ ἐπονράνια,
καὶ τὸ θεριὸ τ' ἀγροίκησε πού ἡτανε μέσος στὴ λίμνη.
Γυναίκεια φόρεια φόρεσε, γύναίκεια πασούμακια,
γυναίκεια ἐβγῆκε κι' ἔκατσε νῦξω στὸ πεζοδρόμι. 10
Διαβαίνου οἵ γιες τὸ χαιρετᾶν, διαβαίνου οἵ νιοὶ τοῦ λένε,
μὰ διάβηκε κι' ὁ νούτσικος πού ἡτανε μαγεμένος.
«Γειὰ καὶ χαρά σου, λύγερη, γειὰ καὶ χαρά σου, κόρη.
—Καλό στον τὸν πραματευτή, καλό στον τὸ λεβέντη.
—Πέν μου νὰ ζήσῃς, λύγερη, ποῦθε γονοχρατείσαι :» 15
‘Απὸ τὸ χέρι τὸν κρατεῖ καὶ τὸ βουνὸ τοῦ δείχνει.
«Θωρεῖς ἔκεινο τὸ βουνὸ κι' ἔκεινον τὸν λιμνιῶνα ;
Τὸ δαχτυλίδι μοῦπεσε στὰ βάθη τοῦ λιμνιῶνα,
καὶ ποιός νὰ μπῇ, καὶ ποιός νὰ βγῇ, καὶ ποιός νὰ μοῦ τὸ βγάλῃ;
—Ἐγὼ νὰ μπῶ, κι' ἐγὼ νὰ βγῶ κι' ἐγὼ νὰ σοῦ τὸ βγάλω». 20

Ἐπιάσαν τὸ στρατὶ στρατί, τὸ ωριὸ τὸ μονοπάτι,
καὶ τὸ στρατὶ τοὺς ἐβγαλε σ' ἔκεινον τὸ λιμνιῶνα.
Πρώτη βουτιὰν ὅτ' ἔδωσε ἐβγαλε ἀντρὸς κεφάλι,
δεύτερη ποὺ ἔδευτέρωσε τότες ὁ νιός ἐχάμη.

Ἐκεῖ πέρα κι' ἀντίπερα, στὰ γυάλινα πηγάδια,
στοιχειοῦ ἔεφανερώθηκε, ποὺ τρώει τοὺς ἀντρειωμένους.
Τοὺς ἔφαγε, τοὺς ἔσωσε, κανεὶς δὲν εἶχε μείνει,
ὅ γιιός τῆς χήρας ἔμεινεν ὁ μόνος ἀντρειωμένος.

Παίρνει κοντάρι καὶ σπαθὶ καὶ πάει νὰ κυνηγήσῃ. 5
Πέρασε δάκες καὶ βουνά, δάκες καὶ κορφοβούνια,
κυνήγι δὲν ἔπειτυχε, κυνήγι δὲν εύρηκε.

- Κι' αὐτοῦ στὸ γέρμα τοῦ γῆλιοῦ κοντά νὰ βασιλέψῃ,
βρίσκει μιὰ κόρη διοδιγή, ξανθὴ καὶ μαυρομάτα,
- 10 μὲ τὰ μαλλιά της ἔπλεγα, στὸ δάκρυ φορτωμένη.
Στέκει καὶ τὴ θιαμαίνεται, στέκει καὶ τῇ δωτάει :
«Κόρη μου, ποιός σ' ἐγέννησε, τί μάννα σ' ἔχει κάμει ;
- Κι' ἔμένα μάννα μ' ἔκαμε, μάννα σὰν τὴ δική σου.
- Τί ἔχεις, κόρη, καὶ θλίβεσαι, τί ἔχεις κι' ἀναστενάζεις :
- 15 —Βλέπεις ἐκείνη τὴν ίτιά, τὴν ἀστραποκαμένη,
ὅποχει ἀντάρα στὴν κορφὴ καὶ κατακνιὰ στὴ μέση ;
Ἐκεῖ πηγα νὰ πιῶ νερό, νὰ πιῶ καὶ νὰ γιομώσω.
Τὸ βουλλωτήριο μόδεσε, τ' ὄροι μου δαχτυλίδι,
- 20 κι' ὅποιος βρεθῆ καὶ κατεβῆ, νὰ τοῦθῃ, νὰ τὸ βγάλῃ,
αὐτὸν θὰ τὸν στεφανωθῶ, ἀντρα θενὰ τὸν πάρω.
—Ἐγὼ νὰ μπῶ, κι' ἔγὼ νὰ βγῶ, κόρη μ', νὰ σοῦ τὸ
- [βγάλω].

- Ξενιύθη ὁ νιός, ξεζώθηκε καὶ στὸ πηγάδι ἐμπῆκε.
Χαλεύει ἔδω, χαλεύει ἐκεῖ, καὶ τίποτες δὲν βρίσκει.
Βλέπει τὰ φίδια σταυρωτὰ μὲ τὶς ὄχιες πλεγμένα.
- 25 «Πέξε μου, κόρη, τὰ μαλλιά, νὰ πιάσω νά ζω ἀπάνω.
Ἐδῶ εἰν' τὰ φίδια σταυρωτὰ μὲ τὶς ὄχιες πλεγμένα.
—Αὐτοῦ ποὺ μπῆκες, νιούτοικε, πίσω δὲ μεταβγαίνεις».
-

Ο βουτηχτής.

Φρειδερίκου Σίλλερ.

1

«Ιππότης ἄρα, ἡ σκουτάριος τολμᾶ
σ' αὐτὸν νὰ ὁιχθῇ τὸ βυθό ;
Χρυσὸ ποτήριο στὰ βάθη πετῶ,
νά, τό πιεν ἡ μαύρη δουφίστρα γοργά.
Ἐκεῖθε ἀν κανεὶς τὸ σηκώσῃ ἀπὸ κάτου,
σ' αὐτὸν τ' ἀπαφήνω καὶ ἂς εἰν' χάρισμά του».

— 166 —

Καὶ μέσ' στῆς Χάρυβδης τὸ ἄγρια νερὸν
ἀπ' τὴν κουφὴ τοῦ σκληροῦ,
τοῦ δόλοθμου βράχου κινέμπορος κρεμαστοῦ,
ὅ δίγας τὴν κοῦπα στὸ κῦμα πετᾷ.
«Καὶ πάλι ἐρωτῶ σας, καρδιὰ ποιός θὰ δείξῃ,
σὲ τοῦτο τὸ χάος βαθιὰ νὰ βουτήξῃ ;»

Ἄλλὰ σκουτάριοι κινέποτες τὸ ἀκοῦν
καὶ λόγο δὲν λέγουν, σκυφτὰ
μέσ' στὸ ἄγριο κῦμα κοιτάζουν ποὺ σκῆψι
τὸ κέρδος χρυσοῦ ποτηριοῦ δὲν ποθοῦν.
Καὶ ὁ δίγας καὶ τρίτη φορὰν ἐρωτάει :
«Κανεὶς ἀπὸ σας νὰ δικυρῇ δὲν τολμάει ;»

Κινέοι, ὅπως πρίν, ἀπομένουν βουβοί.
Σκουτάριος γλυκός, θαρρετός,
στοὺς φοβισμένους συντρόφους του ἐμπρὸς
προβαίνει καὶ ζώνη πετᾶ καὶ μαντύ.
Γυναικες τριγύρουνται κινέποτες τηράζουν
τὸ ἄγριο τὸ ἔξαισιον, δποὺ ὅλοι θαυμάζουν.

Κινέοις τοῦ βράχου στὸ γέρμα πατεῖ
νὰ ἴδῃ στὸ βυθό, τὰ νερά,
ποῦχε δουφήσει, στὸ ἀπάνου ξερνῆ
βιογγῶντας ἡ Χάρυβδη, καὶ μὲ βοὴ
ῶς νά ἡταν βροντῆς μακρυνῆς ἀγροικιῶνται,
μὲ ἀφριὰν ἀπ' τὰ σπλάχνα της ὅπως πετιῶνται.

Βράζει, χολλάζει, σφυρίζει, βροντᾶ,
σὰν στιά, ποὺ σμικρῇ μὲ νερό,
τὰ οὐράνια βρέχει μὲ ἀφρὸν ἀχνιστὸ
καὶ ἀδιάκοπα κῦμα τὸ κῦμα χτυπᾷ
τὸ ἀκένωτο βάθος ποτὲ δὲν ἀδειάζει,
λέξ κινέποτες μιὰ θάλασσα ἡ θάλασσα βγάζει.

Λουφάζει τέλος τὸ ἄγριο στοιχειό
καὶ χάσκει ἀπ' τὴν ἀσπρηνή ἀφριὰ

σχισμάδα ἀπατη, μαύρη, πλατειά,
σὰν δρόμος ποὺ βγαίνει στὸν "Ἄδη" μ' ἀχό^τ
τὰ κύματα διλάγρια, στριφτὰ δουφημένα,
βυθιῶνται μὲ δρμή στὸ σιφούνι ἀρπαγμένα.

8

Ποὶν τὸ κυμάτωμα δπίσω νὰ ἐλθῃ,
δ νέος θερμὰ τὸ θεὸ
βοήθεια κράζει—καὶ ἵδοὺ βοητὸ
σηκώνεται τρόμου κι' εὐθὺς ἡ στροφὴ
μέσος στὸ ἄγνωστο σέρνει καὶ κλεῖ τὸν γενναῖον
νεαρὸ βουτηχτή, ποὺ δὲν φαίνεται πλέον.

9

Καὶ γαληνίζει ἡ κορφὴ τοῦ νεροῦ,
ἀλλὰ κουφοβράζει βαθιά·
εὔχεται ὅλότρεμη κάθε λαλιά
«νὰ εἰν̄ ὥρα καλή» τὸ ἀνδρειωμένου παιδιοῦ·
πλὴν πάντα πλιὸ κουφία τὰ κύματα ἀκοῦνε
καὶ μὲ καρδιοχτύπι φρικτὸ καρτεροῦνε.

10

«Καὶ ἂν ἦθε ὁἶξες τὸ σιέμα κι' εἰπῆς,
μ' αὐτὸ δὲ γενῆ βασιλιᾶς,
θὰ τὸ φορέσῃ, ἂν κανεὶς ἀπὸ σᾶς
τὸ σώσῃ! μιᾶς τόσο ἀκριβῆς ἀμοιβῆς
δὲν μ' ἔπιανε πόθος. Τί κλειοῦν τέτοια βάθη
ψυχὴ ζωντανοῦ δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς μάθῃ.

11

Καράβι ἀρπάζει ἡ δουφίστρα συχνὰ
καὶ πᾶν στὸ βυθὸ μὲ δισπή·
σπασμένο μόνον κατάρτη ἢ σκαρὶ^τ
ξεβγαίνει ἀπὸ τὸ βάραθρο π' ὅλα δουφῆ,
Πλὴν σφύριγμα ἀντάρας ψηλότατο βγάζει
καὶ πάντα σιμὰ καὶ σιμώτερα βράζει.

12

Βράζει, χοχλάζει, σφυρίζει, βροντᾶ,
σὰν στιά, ποὺ σμιχθῇ μὲ νερό,
τὰ οὐράνια βρέχει μὲ ἀφρὸν ἀχνιστό,
καὶ ἀδιάκοπα κῦμα τὸ κῦμα χτυπᾷ.

καὶ ὡς κρύπτος βροντῆς μακρυνῆς ἀγροικιέται,
μὲ βόγγο ἀπ' τὰ σπλάχνα της ὅπως πετιέται,

13

Καὶ ἀπ' τῶν κυμάτων τὰ μαῦρα νερά,
σὰν κύκνου ἀσπρολόγημα, ἰδές,
καὶ χέρι ὑψώνεται καὶ γναλιστὲς
φανίζονται πλάτες, καὶ λάμνει γοργά,
ἰδές τον, ψηλὰ στὸ ζερβί του τινάζει
τὴν κοῦπα, καρά μὲ νοήματα ἐκφράζει.

14

Πῆρε βαθιὰ καὶ πολὺ τὴν πνοὴν
καὶ τὸ ἄγιο χαιρέτισε φῶς.
Κι' ὁ ἔνας τὸ ἄλλου πολὺ χαροπόδες
φωνάζει «εἶν' ἔδω, δὲν ἐπιάσθηκε! ζῆ!
καὶ ἀπ' τῆς καταβόθρας τὸν τάφο γενναῖος
ψυχὴ ζωντανὴν ἐξανάφεο! ὁ νέος!»

15

«Ερχεται· κι' ὅλο τὸν ζώνει μὲ μιὰ
τὸ σύχαρο πλῆθος, κι' ἐμπρὸς
στὸν ὅγγα κλίνει τὰ γόναταν αὐτός,
τὴν κοῦπα προσφέρει, κι' ὁ ὅγγας ματιὰ
τῆς κόρης του ὁγκνει, ποὺ πλήθιο κερνάει
κρασὶ λαμπυρό, κι' ἔτσι ὁ νιὸς χαιρετάει:

16

«Νὰ ζήσῃ ὁ ὅγγας!.... Χαρὰ στὴν ψυχή,
ποὺ πνέει στὸ ὁρδινο φῶς!
Κεῖ κάτου εἰν' ὅμως τρομάρα ὁ βυθός·
θνητὸς τοὺς θεοὺς ὥ! νὰ μὴν προκαλῇ,
κι' ἐκεῖνα ποτέ του νὰ ίδῃ μὴν ποθήσῃ,
ποὺ τοῦ χούν στὴ φρίκη τοῦ σκότους βυθίσει.»

17

Σὰν ἀστραπὴ ἐβούλοῦσα γοργά,
νά, μὲ ἄγρια μοῦ χύθηκε ὁρμὴ
μέσος ἀπὸ βράχου σπηλιὰ μιὰ πηγή·
τῶν δυὸς ὁματιῶν ἡ μανία μὲ ἀρπᾶ,
σὰν σβούρο μὲ στρίφει τοιγύρω μὲ ζάλη·
ἀνώφελὴ ἡ ἀντίσταση ἐστάθη κι' ἡ πάλη.

Τότε ὁ Θεός, ποὺ κράζω βοηθὸ
εἰς ἄκρου κινδύνου στιγμή,
μοῦ δείχνει ξέρα βαθιὰ πεταχτή·
εὐθὺς τὴν ἀδράζων, ἀπ' τὸ θάνατο γλυῶ·
καὶ στὰ μυτερὰ κεῖ κοράλλια κρεμιότουν
καὶ ἡ κοῦπα, ποὺ στ' ἄπατ' ἀλλιῶς θὰ βυθιότουν.

Οὐ εἶχα κάτουθε βάθος βουνοῦ
καὶ ὅμοῦ πορφυρὴ σκοτεινιά,
κι' ἐνῷ χαν ἄκοπη νέρα τ' αὐτιά,
τὰ μάτια κοιτοῦσαν τὴ φρίκη βυθοῦ,
ποὺ μέσ' στὲς ταρτάριες του σειόνταν σχισμάδες
δρακώνια καὶ ἀσκάλαφοι κι' ἄλλες μαυράδες.

Μαῦρα βρυαῖαν καὶ ἀνάκατα ἔκει
σὰν δύσμορφοι σβῶλοι στριφτὰ
οἱ ϕίνες, πῦχουν ἀγκίδια φριχτά,
τὸ τέρας ἡ σφύραινα, ἡ τόσο δεινή,
καὶ ὡς θάλασσας ὕαινα δείχνει σ' ἐμένα
φοβέρισμα ὁ πόρφυρας δόντι ἀγριεμένα.

Ἐκεῖ κρεμάμενος τρόμο ἀγροικῶ,
ἐγὼ νά μαι ἡ μόνη καρδιά,
ποὺ ζῆ μὲ ἥσκιαστρα μέσ' στὴν ἐρμιά,
σάνελπιδο βάθος, μακρὰ π' τὸν ἥχο
τῆς παρηγορήτως τοῦ ἀνθρώπου διμιλίας,
μὲ τέρατα διμοῦ τῆς πικρῆς μοναξίας.

Μοῦ ἔφριξε ὁ νοῦς· πλοκαμοὺς· ἵδου σειεῖ
συρτὰ πρὸς ἐμένα ἔκατὸ
θεοιό, ποὺ θὲ νὰ μ' ἀδράξῃ· ἀπολνῶ
στοῦ τρόμου τὴν τρέλλα κοράλλου κλαρί,
ὅποὺ ἔσφιγγα· ἀμέσως μὲ λύσσα μ' ἀρπάζει
τὸ ὕενμα—εὐτυχία ποὺ ἔπανθυ μὲ βγάζει.

Σχεδὸν ξιππάσθη στὸ διήγημ⁵ αὐτὸ
ο δίγας καὶ λέει τοῦ νιοῦ:
«Δικῇ σου ἡ κοῦπα· κι' ἴδοι τοῦ χεριοῦ
τὸ πλιό μου σοῦ ταῦτα πετράδι ἀκριβό,
ἄν ἥθελες πάλι τολμῶντας μοῦ μάθει
τί στέκει μέσ⁶ στ' ἄκρα τῆς θάλασσας βάθη».

24

Τὸ ἄκρο⁷ ἡ κόρη κι' εὐθὺς λαχταρεῖ
καὶ λέγει μὲ χείλη γλυκά:
«Πατέρα, φθάνουν παιγνίδια σκληρά!
Σοῦ βάσταξε ἀγῶνα, ποὺ δὲν ἡμπορεῖ
κανείς, καὶ ἂν τὸν πόδιο δὲν ἥθες δαμάσει,
προσκάλεσε ἵπποτή νὰ τὸν ἔπερασῃ».

25

Τὴν κοῦπ⁸ ἀδράκνει του ὁ δίγας εὐθὺς
καὶ μέσ⁹ στὸ βυθὸ τὴν πετῆ:
«Ἄν πάλι μιὰ μοῦ τὴ φέρης φορά,
ὅ πρῶτος ἵπποτης μου θά¹⁰ σαι, καὶ αὐτῆς
τὰ χείλη, ποὺ σπλάχνως γιὰ σὲ δείχνουν τώρα,
φιλεῖς ὡς νυμφίος στὴν ἴδια τὴν ὥρα».

26

Οὐράνια παίρνει τὸν τότες ἀνδρειά,
τοῦ ἀστράφτ¹¹ ἡ βλεψιὰ τολμηρή,
θωρεῖ ποὺ κόκκινη ἐγίνη καὶ ἀχνή¹²
ἡ εὔμοδφ¹³ εἰδή της σὲ λιγοθυμιά,
καὶ ὁ πόδιος γιὰ τέτοιο βραβεῖο στὰ κάτου
τὸν σπρώχνει, καὶ δρμῆ, ἡ ζωῆς, ἡ θανάτου.

27

Καὶ ἀκοῦν τὸ κῦμα, ποὺ ἀπάνου γυρνᾷ,
καὶ ἄχος προμηνύ¹⁴ το βροντῆς,
καὶ σκύφτουν κάτου μὲ βλέμμα στοργῆς·
ἐσχόνταν, ἐσχόνταν τὰ πλήθια νερά,
βογγοῦσαν ἀπάνου, βογγοῦσαν στὰ βάθη,
πλὴν δὲν ξαναφέρουν τὸν νέο ποὺ ἔχαθη.

Τὸ ποίημα ἐγράψη τὸ 1797.

Ἡ μετάφρασις ὑπὸ τοῦ Ν. Κογεδίνα ἐδημοσιεύθη
τὸ 1894.

Τὸ ξωτικό.

τοῦ Γκαΐτε.

1

«Ποιός τὰ μεσάνυχτα καβαλλικεύει . . .
—Εἰν' ὁ πατέρας μὲ τὸ παιδί·
τόχει στὰ στήματα του καὶ τὸ χαϊδεύει·
καὶ κάπου σκύβει καὶ τὸ φιλεῖ.

2

—Παιδί μου, τί ἔκρυψες τὸ πρόσωπό σου;
—Δὲ βλέπεις τάγριο τὸ ξωτικό,
πατέρα; πέρασεν ἀπ' τὸ πλευρό σου...
—Τὰ νέφη ἀπλώνονται μέσ' στὸ νερό.

3

—Παιδί μου, ἔλα στὴν συντροφιά μου,
μ' ἀρέσει ἡ ὄψη σου ἡ δροσερή,
περίσσια λούλουδα ἔχει ἡ ὄχτιά μου,
κι' ἔχει ἡ μητέρα μου στολὴ χρυσῆ...

4

—Ἄκους, πατέρα μου, ἀκοῦς τί λέει,
μὲ θέλει σύντροφο τὸ ξωτικό...
—Παιδί μου, ήσύχασε τάγρει κλαίει
οὐ ἄγριο χαμόδεντρο, θάμνο ξερό.

5

—Παιδί μου, ἔλα, τί σὲ τρομάζει;
θάχεις τίς κόρες μου γιὰ συντροφιά,
ποὺς ὅταν τὴν λίμνη μας νύχτα σκεπάζει,
χορεύουν εἴθιμα στὴν ἀμμουδιά...

6

—Πατέρα, κοίταξε... δὲ βλέπεις πέρα,
σὰ νὰ χορεύουνε οἱ κορασίες;
—Παιδί μου, βλέπω, ἀπ' τὸν ἀγέρα
χορεύουν πένθιμα γριὲς ἵτιές.

7

—Μ' ἀρέσει ἡ ὄψη σου, χρυσό μου ἀστέρι,
μὰ σὺ δὲν ἔρχεσαι... σὲ παίρνω ἐγώ !...

—Πατέρα ! τᾶπλωσε τᾶγοιο του χέρι,
πατέρα, μ' ἔπνιξε τὸ ξωτικό !»

8

Τρέμει δ' πατέρας του, καὶ τὸ ἄλογό του
κεντᾷ καὶ χάνεται σὰν ἀστραπή,
Φτάνει στὴν θύρα του· διέμε ! τὸ γυιό του
κρύο στὸν κόρφο του, νερὸν κρατεῖ...

Μετάφρασις τοῦ Ἰωάννου Παπαδιαμαντοπούλου
(Ζὴν Μορεάς).

Γ' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ.

‘Ο ὁρθοος τῶν ψυχῶν.

‘Ιωάννου Γρυπάρη.

Τ' ἀστέρια τρεμοσβήνουνε κι' ἡ νύχτα εἶναι λίγη·
μὲ φῶς χλωμὸν καὶ ἀρρωστόν οἱ κάμποι ἀντιφεγγίζουν·
κι' ὀλόγυνορά του, ὅπου στραφῇ τὸ μάτι σου, ἔανοίγει
ἔδω κορυμά, ἐκεῖ κορυμά στρωμένα νὰ μαυρίζουν.

Φύλους κι' ἔκθρονς δ' θάνατος σ' ἔνα τραπέζι σμύγει,
ὅπου τὸ ἀγρίμια ἀκάλεστα μὲ πεῖνα τριγυρίζουν·
χαρά στον ὅπου γλύτωσε, χαρά στον πόζει φύγει,
μὰ ὅσους τὸ βόλι ἔσχισε, κοράκια ἔανασχίζουν.

Κι' ἀξαφνα δρυός δ σαλπιχτῆς πηδάει δ λαβωμένος,
στριγγὴ φωνὴ καὶ σπαραγκήν ἡ σάλπιγγά του βγάζει
ποὺ λὲς τὸν ἕδιο της χαλκὸ—κι' ὅχι αὐτιὰ—σπαράζει.

Μὰ δὲν ξυπνάει στὸ δρυόν κανένας πεθαμένος·
μόν' τὰ κοράκια φεύγουνε κοπαδιαστά, σὰ νῦν
τῶν σκοτωμένων οἱ ψυχὲς ποὺ στὰ οὐράνια πᾶνε.

1895.

Πανικός.

Τωάννου Γρυπάρη.

‘Ο Θεὸς βοηθός μας καὶ σκεπός ! μέσ’ στὴν καρδιὰ τὴν ἀδεια
ἄς ἔμπῃ δὲ φόβος του ἄγνωμοι, παιδιὰ καὶ νέοι καὶ γέροι—
Στὰ πλούσια Τέμπη ἀνάμεσα στοῦ Ἀδμήτου τὰ κοπάδια
κοιμᾶται δὲ νέος ὁραῖος βοσκός στὴ χλόη τὸ μεσημέρι.

Πλάι μας κάπου οἱ ἀγνώριστοι περνοῦν θεοί, ποιός ξέρει ;
—δὲ Θεὸς βοηθός μας καὶ σκεπός, χαράμερα καὶ βράδια—
Στὸν ὑπνον πνέει τοῦ ὁραίου βοσκοῦ ξεπνοϊσμένο ἀγέρι
κινήτης ἀγνοιαστα βόσκουν λάγια ἀρνιὰ στὰ τροφαντὰ λιβάδια.

Βοσκός τοῦ Ὀλύμπου δὲ ἔξοριστος, μὰ δύνειρα θεῖα κάνει :
τῶν Οὐρανίων πὼς ὄδηγάει τὴ θεῖα πομπὴ τοῦ ἐφάνη
καὶ τὸν ἀρχαῖο, στὸν ὑπνον του, σιγαναρχούει παιᾶνα.

Τρόμο βαθὺ σκορποῦν τοῦ θείου σκοποῦ τὰ θεῖα τὰ μάγια·
τὸ λάλο ἀνάβρυσμα κρατεῖ τοῦ βράχου ἡ νερομάννα
καὶ ἕριολοῦν κατάραχα τάρνιὰ γκρεμνοὺς καὶ πλάγια !

1895.

‘Ο θάνατος τοῦ θεατρίνου.

Στεφάνου Λάφνη.

1

Στὴ φτωχικιά του κάμαρα, ποὺ μένει
λησμονημένος κινήτης, πεθαίνει
δὲ θεατρίνος—ἀρρωστη καρδιά.
Στὴ ἀληθινό του δρῦμα κατεβαίνει
αὐλαία ἡ χειμωνιάτικη βραδιά.

2

Σβησμένη ἡ μπαταρία τῶν θριάμβων,
μιὰ λάμπα φέγγει ἐτούτη τὴ σκηνή.
Στὴ θύμησή του φτάνει ἀλαργινὴ
τῆς πρόδιας τῆς λαμπρῆς καὶ τῶν ἴαμβων
ἡ μουσικόλαλη φωνή.

Τριγύρω του τὰ πράματα ὅλα κλαῖνε
σὰν πλάσματα ποὺ νοιώθουνε βαθιά:
στολές ξεθωριασμένες καὶ σπαθιά
ποὺ ὅλα, θαρρεῖς, ζωντάνεψαν, καὶ λένε:
«Στὸν ὑπὸ σου γαλήνη, ὃ πονεμένε!».

Στὸν τοῖχο ἀπάνου, φόντο δίχνει τώρα
τοὺς ἥσκιους του ἔνα δέντρο στοιχικά,
πού, σὰν τὸ δέρνει ἀλύπητα ἔξω ἡ μπόρα,
χειρονομοῦν στὸν τοῖχο, ώραν τὴν ὅρα,
σὲ μοῦτες κάποιου ὁλού τραγικά.

Κι ἐκεῖνος λέει μὲ πόνο: «Θὰ τὸν παῖξω
τὸν τελευταῖο μου ὁλό, τὸν πικρό.
Χρειάζεται καὶ τέχνη, γιατὶ ἀπέξω
εἰν^τ ἔνας δεῖξεδο μὲ κοφτεοδό
δρεπάνι καὶ χαμόγελο σκληρό».

Σὲ κάποια φύλλα δάφνης ξεχασμένα
κάποιο σαράκι τρίζει καὶ τρυπᾷ...
‘Οράματα, καὶ δείχνοντ^τ ἔνα-ἔνα,
φωνές, ποὺ τὶς ἀκούει δ νοῦς θαμπά,
πρόσωπα μύθια, τόσο ἀγαπημένα.

‘Ο Οἰδίποδας φωνάζει :—“Ιώ μοι, δαῖμον,
Ποὶ γᾶς φέρομαι τλάμων ;... Πᾶ φθογγά...»
Τοῦ Ὁρέστη νὰ ἡ μανία ! Στῶν ἀνέμων
σκορπίζεται τὸ κλάμα, καὶ βογγᾶ
μὲ τὶς κραξιές τῶν Ἐρινύων στοιγγά!...

‘Ο Χάμλετ, ποὺ περνάει συλλογισμένος,
«Νὰ ζῆ κανεῖς», δωτάει, «ἢ νὰ μὴ ζῆ ;»
Στὴν πολυθρόνα του δ Ὁσβαλτ καρφωμένος
τὸν ἥλιο, ὅλο τὸν ἥλιο ἀποζητεῖ,
κι δ Φάουστ τῇ Μαργαρίτα, ἐρωτεμένος.

Σηκώνει τὸ πιστόλι ὁ Σβάρτς καὶ πάει...
 Πικρόχολος χλευάζει ὁ Συρανό...
 Περνᾷ ὁ Τοιστάνος, φάσμα ἀερινό,
 κι' ἔνας ποὺ κλαίει καὶ σύγκαιρα γελάει,
 κι' ἔνας ποὺ κλαίει: «—Μὴ φύγῃς, Μπρισαντώ!»

10

Κι' ὁ Μπρισαντώ πεθαίνει. Αὔριο βράδυ
 θὰ γράφουν τὴν ἀλήθεια οἱ κριτικοί:
 «Ἄπεθανε ὁ παλαιάμαχος...» Κοπάδι
 θὰ μαζευτοῦνε ξένοι καὶ δικοὶ
 στὴν κάμαρά του ἐδῶ τὴν φτωχική.

11

Ο Σύλλογος θὰ κάνῃ τὴν κηδεία,
 θὰ βγάλῃ λόγο ὁ Πρόεδρος λαμπρό·
 θὰ γίνουν ὅλα «ἐν τάξει κι' ἡσυχίᾳ»·
 καὶ θὰ τὸν βάλουνε στὸν τάφο τὸν ὑγρὸ
 στὴν τελευταία, σᾶν καμαρίνι, κατοικία.

12

Ἐκείνη τὴν στιγμή, συλλογισμένοι
 θὰ στέκουν ὅλοι γύρω, καὶ βουβοί.
 Πιὸ πέρα ὁ θεατρώνης θὰ προσμένῃ
 μὲ πόζα καὶ μονόκλ—κι' ἥ κρύα γῆ
 στὴν κάσσα θὰ βροντάῃ τὴν σφαλισμένη.

13

Στοὺς καφφενέδες αὐριο τὸ ὄνομά του
 ἀπ' τὸνα στ' ἄλλο στόμα θὰ πετᾷ.
 Στὶς πρόβεις θὰ γυροῦν τὸ ἀνέκδοτά του,
 κάποιος θὰ λέῃ γι' αὐτόνε χωρατά,
 καὶ θὰ γελοῦν οἱ ἄλλοι δυνατά.

14

Τοὺς ὁόλους του ἔνας γέρος θὲ ἀραδιάζῃ:
 «Σὲ μιὰ τουργὲ ποὺ παῖζαμε μαζί...»,
 πονετικὰ ἔνας ἄλλος θὰ στενάζῃ,
 καπνοῦ δαχτυλιδάκια ἄλλος θὰ βγάζῃ
 καὶ σιωπηλὸς στὸν κόσμο του θὰ ζῇ...

Λοιπόν, ὁ θεατρίνος μας πεθαίνει,
τοῦ σταματάει ἡ πολύπαθη καρδιά.
Χειρονομοῦν τοῦ δέντρου τὰ κλαδιά
καὶ σὰν αὐλαία μαύρη κατεβαίνει,
κατέβηκε στὰ μάτια του ἡ βραδιά.

Τὸ δρᾶμα ἐπῆρε τέλος... Σβήνει τώρα
στὴν κάμαρά του ἡ λάμπα μοναχή.
Κι' ὅλο ἔεσπώντας ἔξω ἡ ἄγρια μπόρα
σὺ θρίαμβος σὲ φινάλε, ὥραν τὴν ὥρα,
χειροκροτεῖ στὶς πλάκες ἡ βροχή!...

1926.

Β' ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Α'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ.

Μακαριότητα.

Ἀθανασίου Χριστοπούλου.

1

Όταν πίνω τὸ κρασάκι
στὸ χρυσό μου ποτηράκι
καὶ ὁ νοῦς μου ζαλισθῇ,
τότ' ἀρχίζω καὶ χορεύω,
καὶ γελῶ καὶ χωρατεύω,
κι' ἡ ζωὴ μὲν εὐχαριστεῖ.

2

Τότε παύουν οἱ φροντίδες
τότε σβήνουν οἱ ἐλπίδες
τότε φεύγουν οἱ καπνοί·
κι' ἡ καρδιά μου γαληνίζει,
καὶ τὸ στῆθός μου ἀρχίζει
ν' ἀνασαίνῃ, ν' ἀναπνῆ.

3

Γιὰ τὸν κόσμον δὲν μὲ μέλει·
ἄς γυρίζῃ ὅπως θέλει·
τὸ κρασάκι μου νὰ ζῇ·
ἡ κανάτα νὰ μὴ στύψῃ,
ἀπ' τὸ πλάγιο νὰ μὴ λείψῃ,
νὰ πεθάνωμε μαζί.

1811.

"Τύμνος εἰς τὸν Ἔρωτα.

Ἀθανασίου Χριστοπούλου.

1

^Ω "Ἐρωτ^{ός} ἀνθηρότατε,
γλυκὲ καὶ ἥλαράτατε
τοῦ κόσμου κυβερνήτη,
ἔσεν^τ δὲ νοῦς, τὸ σῶμά μου,
τὸ στῆθος καὶ τὸ στόμα μου,
λατρεύει καὶ κηρύζτει.

2

^Εσὺ Θεούς, αἰθέρια,
οὐράνια κι^ν ἀέρια,
κρατεῖς καὶ βασιλεύεις,
καὶ ἔως τὰ αἰώνια
τῆς γῆς μας καταχθόνια,
τὰ βέλη σου τοξεύεις.

3

Τὸ βλέμμα σου τὸ ἡμερον
ἀπὸ τὸν κόσμον σήμερον
στιγμὴ σχεδὸν ἀν λείψῃ,
δὲ κόσμος ὅλος σβήνεται,
καὶ καταντῷ καὶ γίνεται
κατήφεια καὶ θλίψῃ.

4

^Αμίμητα τὰ κάλλη σου
ἡ δύναμη μεγάλη σου·
μεγάλη σου ἡ δόξα.
Λατρεύω τὴν αἰώνιαν
καὶ θαυμαστήν σου πρόνοιαν
καὶ τὰ φθαρτά σου τόξα.

1811.

Πληγωμένος.

Ἀθανασίου Χριστοπούλου.

1

Μιὰ δὲ Ἔρωτας μικρὴ
σαιτίτσα του πικρὴ
σκουριασμέν^τ εἰς τὴν φραρέτρα
τὴν ἐβγαίνει σιγανά·
καὶ τὴν πιάνει, κι^ν ἀρχινῆ,
καὶ τὴν τοίβ^ρ εἰς μία πέτρα.

2

Τοίβε τοίβε βιαστικὰ
τὸν γλιστρῷ ἐξαφνικὰ
ἀπ^τ τὴν πέτρα, κακὴ τύχη,
καὶ τὸν βρίσκει, καὶ τὸν ἔει
ἴσια ἵσια μεταξὺ
στοῦ δακτύλου του τὸ νύχι.

3

^Ωχ! φωνάζει· νὰ χαθῆς!
καὶ τὸ δάχτυλό του εὐθὺς
μέσ^τ στὸ στόμα του τὸ βάνει,
τὸ δαγκάνει, τὸ φυσάει,
ἀπ^τ τοὺς πόνους του λυσσάει
καὶ πικρὲς φωνὲς ἐβγάνει.

4

^Η μητέρα του ἀκούει,
τὰ χεράκια τῆς τὰ κρούει·
«τ^ε εἶν^τ, παιδάκι μου», φωνάζει,
«τ^ε εἶναι τούτη ἡ φωνή;
ποῦ τὸ φῶς μου τὸ πονεῖ;
ποιός τ^ε ἀγόρι μου πειράζει;»

«Μάννα μου», τὴ λέει, «γλυκειά, Τότε αὐτή χαμογελᾷ,
μιὰ σαΐττα μου κακιά καὶ τὸν λέγει : «Ιδὲ καλά,
μὲ ἀγκύλωσε (νὰ σκάσῃ !) μάθε, τέκνο μου, καὶ μόνος,
καὶ ή ἀγκυλωματιὰ πόσος, βλέπεις, εἴν' κακός,
μὲ φλογίζει, σὰν φωτιά, φλογερός καὶ καυστικός
σὰν φωτιά, καὶ θὰ μὲ χάσῃ !» τῆς σαΐττας σου δύονος».

1811.

Πατροίδες.

(*Απὸ τὴν συλλογὴν «Η ἀσάλευτη ζωή»).*

Κωστῆ Παλαμᾶ.

1

Οπου βογγάει τὸ πολυκάρβο λιμάνι
ἀπὸ ἄγριο κῦμα ἀπλώνεται δαρμένη ή χώρα,
καὶ δὲ δυμάται μήτε σὰν δνείδου πλάνη
τὰ πρωτινὰ μετάξια της τὰ πλουτοφόρα.

Πολύκαρπα τάμπελια τὴν πλουτίζουν τώρα·
τὸ κάστρο της φορεῖ, παλαιικὸ στεφάνι,
δίψα τοῦ ξένου, Φράγκου, Τούρκου, ἀπὸ τὴν ὕδα
ποὺ τὸ διπλοθεμέλιωσαν οἱ Βενετσάνοι.

Ἐνα βουνὸ ἀποπάνω της ἀγρυπνοστέκει,
κινδύνος διασπόρας οὐδὲν τοῦ δέρα
βαθιά, κινδύνος διουμελιώτης δὲ Ζυγός παρέκει.

Αὗτοῦ πρωτάνοιξα τὰ μάτια μου στὴ μέρα·
κινδύνος διασπόρας οὐδὲν τοῦ δέρα
γλυκειὰ μισόσβησμένη εἰκόνα, μιὰ μητέρα.

— 179 —

Στὴν νησόσπαρτη λίμνη ποὺ τὸ μαιστράλι
ἀπὸ θαλασσινὴ δυναμωμένο ἀριθύρα
ταράζει πέρα τὸ φυκόστρωτο ἀκρογιάλι,
μὲν ἔροιξ, ἐκεὶ πεντάρφανο παιδάκι ἡ Μοῖρα.

Ἐκεὶ δὲ Βοριᾶς μὲν τὴν Νοτιά, ἐκεὶ δὲ πλημμύρα
σὲ μάχη μὲν τὴν ὁγήη βρίσκεται μεγάλη·
μακριά, μέσος στοῦ πελάγους τὸν καταποτῆρα
τοῦ ἥλιου χάνεται τὸ ὑπέρλαμπο κοράλλι.

Ἐκεὶ, ἀπὸ τῆς τρίχορφης Βαράσσοβας τὰ ὄψη,
σὰν ἀπὸ πύργου δῶμα δέσποινα ἡ Σελήνη
στὰ διάστρωτα νερά τὴν ὄψη τῆς θὰ σκύψῃ.

Μὰ τὴν ἀθέφα ἐκεὶ παιδιάτικην εἰοήνη
καὶ πουμενὰ δὲ γνώρισα μόνο τὴν θλύψη·
καὶ τὴ σπίθα τοῦ νοῦ ποὺ μιὰ φωτιὰ ἔχει γίνει.

Ἐδῶ οὐρανὸς παντοῦ κινδύνος δὲ οὐδεὶς
καὶ κάτι διλόγυνφα σὰν τοῦ Ύμηττοῦ τὸ μέλι.
Βγαίνουν ἀμάραντ' ἀπὸ μάρμαρο τὰ κρίνα·
λάμπει γεννήτρα ἐνὸς Ὀλύμπου ἡ θεία Πεντέλη.

Στὴν Ὁμορφιὰ σκοντάβει σκάφτοντας ἡ ἀξίνα·
στὰ σπλάχνα, ἀντὶ θνητούς, θεοὺς κρατᾷ ἡ Κυβέλη.
Μενεξεδένιο αἷμα γοργοστάζει· ἡ Ἀθήνα
κάθε ποὺ τὴν χτυπᾶν τοῦ Δειλινοῦ τὰ βέλη.

Τῆς ἰερῆς ἐλιᾶς ἐδῶ ναοὶ καὶ οἱ κάμποι.
Ανάμεσα στὸν ὅχλο ἐδῶ ποὺ ἀργοσαλεύει
καθὼς ἀπάνου σ' ἀσπρολούλουδο μιὰ κάμπη,

ὅ λαὸς τῶν λειψάνων ζῆι καὶ βασιλεύει
χιλιόψυχος· τὸ πνέμα καὶ στὸ χῶμα λάμπει·
τὸ νοιώθω μὲν σκοτάδια μέσα μου παλαίβει.

Ἐκεῖ ποὺ ἀκόμα ζοῦν οἱ Φαιάκες τοῦ Ὄμηρου
καὶ σμίγ' ἡ Ἀνατολὴ μὲν ἔνα φιλὶ τῇ Δύσῃ,
κι' ἀνθεῖ παντοῦ μὲ τὴν ἐλιὰ τὸ κυπαρίσσι,
βαθύχρωμη στολὴ στὸ γαλανὸ τοῦ Ἀπείρου,

ἐκεῖ ἡ ψυχή μου δρέχτηκε νὰ γλυκοζήσῃ
στὸ μεγαλόπετρο ὄραμα τῆς γῆς τοῦ Πύρρου,
ἐκεῖ ποὺ χύνονται σὰν διοφθιές ὅνείρου
ἡ μάννα τῆς αὐγῆς, τῆς ἀρμονίας ἡ βρύση.

Τάθανατον Τυφλοῦ μὲ νέα φωνὴ ἑλληνίδα
σοφὰ ἐκεῖ πέρι ἀντιλαλοῦν οἱ ἁφφοδίες.
Ἐκεῖ ἀναπνέει ἀπὸ τὰ ὁόδα εὐθωδίες

τοῦ Σολωμοῦ ἡ σκιὰ σὲ Ἡλύσια, καὶ τεχνίτης
ἐκεῖ τῆς λύρας ἔαναξῆ καὶ τὴν πατρίδα
καὶ τὴ δόξα ὁ Δημόδοκος ὑμνεῖ τῆς Κρήτης.

Ἄμαρτωλὸς καλογερεύω στ' Ἀγιονόρος.
Μὲ καίει ὁ Σατανᾶς κι' ἡ κόλαση μὲ τῷσι
σὲ βαθὺ πλάνο ὁέμα πνίγομαι ὄδοιπόρος·
εἰν' ἡ ψυχή μου χαλασμὸς καὶ μοιρολόι.

Τὸ Αἴγαιο γαλάζιος θησαυρὸς σμαραγδοφόρος·
Ο οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ σὰ Δάφνης καὶ σὰ Χλόη.
Φυτρώνει τῆς ζωῆς λαχταριστὸς ὁ σπόρος,
βυζαίνεται ἀπ' τῶν ὄντων τὸ μελισσολόι

τῶν ὄλων ὁ χυμός, Ὁλυμπος, Πίλιον, Ὅσσα,
πελάγους κάθε κόρφος, κάθε στεριάς γλῶσσα,
ἡ λιμνοφάνταστη Κασσάντη, ἡ Θράκη, γάμου
φροδοῦνε φόρεμα, κι' ἐγώ : «Κύριε, γίνου
σωτήρ μου!» Καὶ θολώνω μὲ τὰ δάκρυνά μου
τὸ θεῖο Βρέφος, ζωγραφιὰ τοῦ Πανσελήνου.

ΤΗ Ρούμελ⁷ είναι μιὰ κορών⁸ ἀπὸ όσυμπινι
κι⁹ εἰν¹⁰ ὁ Μοριᾶς μιὰ σμαραγδένια λαμπυράδα,
κι¹¹ ἔφταδιπλο τὰ Ἐφτάνησα είναι μπουγαφίνι,
νεράιδα εἰν¹² ἀφρογέννητη κάθε Κυκλάδα.

Κομματιασμένη κι¹³ ἡ Ἡπειρο γελάει καὶ κείνη,
κι¹⁴ ἡ Θεσσαλία σκορπίζει μιὰ ξανθὴ διμορφάδα.
Κρυμμένη στὴν πολύπαθη τὴν Ρωμιοσύνη
σὰ νὰ ξανοίγω τὴν βασίλισσα Ἑλλάδα.

Ακόμα τὸ ἔλατο τῆς λεβεντιᾶς φουντώνει,
κι¹⁵ ἀπ¹⁶ τῶν αἰώνων τοὺς καημοὺς κι¹⁷ ἀπὸ τὰ πάθη
τοῦ Διγενῆ ἡ πνοή παντοῦ κυμένη πλάθει

Κανάρη, Καραϊσκάκη καὶ Κολοκοτρώνη.
Καὶ μέσ¹⁸ στῆς χρυσοποράσιγης νυχτιᾶς τὰ βάθη
ἀκόμ¹⁹ ἀργολακεῖ τοῦ Κολωνοῦ τ²⁰ ἀηδόνι.

Ἀπὸ τὸ Δούναβη ώς τὴν ἄκρη τοῦ Ταινάρου
κι²¹ ἀπὸ τ²² Ἀκροκεραύνια στὴ Χαλκηδόνα
διαβαίνεις, πότε σὰν τῆς θάλασσας Γοργόνα,
πότε σὰν ἄγαλμ²³ ἀπὸ μάρμαρο τῆς Πάρου.

Πότε κρατᾶς τὴν δάφνη ἀπὸ τὸν Ἐλικῶνα
καὶ πότε δρμᾶς μὲ τὴ διμφαία τοῦ βαρβάρου.
Καὶ μέσ²⁴ στὸ πλάτος τοῦ μεγάλου δου λαβάρου
βλέπω διπρόσωπη ζωγραφισμέν²⁵ εἰκόνα :

Ἐδῶ ἰερὸς ὁ Βράχος φέγγει σὰν τοπάζι
κι²⁶ ὁ λευκοπάρθενος χροδὸς τῶν Κανηφόρων
προβαίνει καὶ τὸν πέπλο τῆς θεᾶς ταράζει.

Καὶ πέρ²⁷ ἀστράφτουν τὰ ζαφείρια τῶν Βοσπόρων,
κι²⁸ ἀπ²⁹ τὴν Χρυσόπορτα περνῶντας ἀλαλάζει
ὁ θρίαμβος τῶν νικητῶν Αὐτοκρατόρων !

Σάν τῶν Φαιάκων τὸ καράβ' ἡ Φαντασία,
χωρὶς νὰ τὴ βοηθᾶν πανιὰ καὶ λαμπούποι,
κυλάει κι' εἶναι στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου τόποι
πανάρχαιοι κι' ἀσάλευτοι σὰν τὴν Ἄσια,

πεντάγνωμοι κι' ἀπόκοτοι σὰν τὴν Εὐρώπη,
σὰν μαύρη γῆ Ἀφρική μὲ σφίγγ' ἡ ἀπελπισία,
κρατῶ μιὰν ἄγρια μέσα μου Πολυνησία,
καὶ πάντα ἔνα Κολόμπο παίρνω τὸ κατόπι.

Καὶ τὰ τεράστια τῆς ζωῆς καὶ τὰ λιοπύρια
τῶν τροπικῶν τὰ γνώρισα, καὶ μὲ τῶν πόλων
τυλίχτηκα τὰ σάβανα, καὶ χίλια μύρια

ταξίδια ἐμπρός μου ἔάνοιξαν τὸν κόσμον ὅλο.
Καὶ τείμαι ; Χόρτο διζωμένο σ' ἔνα σβῶλο
ἀπάνου, ποὺ ἔφευγει κι' ἀπ' τὰ κλαδευτήρια.

Ταξιδευτής, ηὗρα σ' ἀκύμαντα πελάγη
τὴν Καλυψώ, καὶ τὴν πεντάμορφην Ἐλένη,
καὶ πῆγα καὶ μὲ πότισαν οἱ Λωτογάγοι
τὴ λησμονιὰ τῶν ὅλων τὴ μακαρισμένη.

Μέσα στὴ χώρα τὴν ἡλιοπλημμυρισμένη
στοῦ Ὑπερβόρειου στάθηκα θεοῦ τὸ πλάγι.
Μιὰ νύχτα—ἀπάντεχη φεγγοβολιὰ καὶ ξένη—
τὸ μυστικὸ τὸ Ἀστέρι μοδειξαν οἱ Μάγοι.

Καὶ τοῦ Σαβᾶ τὴ δύγισσα στὸ θρόνο εἶδα,
ψυχή, στὰ δάχτυλα ν' ἀφήνῃ φᾶς γιὰ χνούδι.
Κι' ἀντίκρυσαν τὰ μάτια μου τὴν Ἀτλαντίδα

σὰν ἐν' ἀπίστευτο τοῦ Ὡκεανοῦ λουλούδι.
Κι' ὅλων αὐτῶν ἡ μνήμη τώρα κι' ἡ φροντίδα
μοῦ γίνεται δυνατός καὶ στίχος καὶ τραγούδι.

Γύρω στὸ ἔφτάστερο τῷ Ἀμάξῃ οὐρανοδρόμοι
ἀμέτρητοι, γιγάντων κόσμοι καὶ θηρίων,
ὅ Γαλαξίας, ἥλιων ὡκεανός, ὅ Ωρίων,
τὰ Ζόδια, τοῦ Ἀπείρου τέρατα καὶ τρόμοι.

Μουγκοῖςει δὲ Λέων στὴν ἐρημιὰ τῶν αἰθερίων,
καὶ ἡ Λύρα παῖςει, καὶ σὰν τρόπαιο κινήτη Κόμη
τῆς Βερενίκης δείχνεται, χρυσοὶ καὶ νόμοι
μέσα στὸ χάος χάνονται τῶν μυστηρίων.

Καὶ μὲ τὸν Ἡλιο, Κρόνος, Ἄρης, Γῆ, Ἄφροδίτη,
σέρνονται, φεύγοντα, τρέχουντες κυνηγημένοι
πρὸς τοῦ Ἡρακλῆ τὸ μεγαλόκοσμο μαγνήτη.

Μόνο ἡ ψυχή μου, σὰν τὸ πολικὸ τάστεροι
ἀσάλευτη, ὅμως λαχταρίζοντας προσμένει.
Δὲν ἔρει ἀπὸ ποῦ ἔρχεται, ποῦ πάει δὲν ἔρει.

Πατρίδες! ἀέρας, γῆ, νερό, φωτιά! Στοιχεῖα
ἀχαλάστα, καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος τῶν πλασμάτων,
σὰ θὰ περάσω στὴ γαλήνη τῶν μνημάτων,
θὰ σᾶς ξανάβρω, πρώτη καὶ στερνὴ εὐτυχία!

Ἄέρας μέσα μου δὲ λαὸς τῶν ὀνειράτων
στὸν ἀέρα θὰ πάγῃ θὰ πάγῃ στὴν αἰωνία
φωτιά, φωτιὰ κινήτη ὁ λογισμός μου· τὴ μανία
τῶν παθῶν μου θὰ πάρῃ ή λύσσα τῶν κυμάτων.

τὸ χωματόπλαστο κοδιμὶ χῶμα καὶ κεῖνο.
Ἄέρας, γῆ, νερό, φωτιά θὰ ξαναγίνω.
Κινήτη τῶν ὀνειρῶν τὸν ἀέρα, κινήτη τὴν πύρα
τοῦ λογισμοῦ, κινήτη τὴν σάρκα τὴ λειωμένη,
κινήτη τῶν παθῶν τὴ θάλασσα, πάντα θὰ βγαίνῃ
ἥχου πνοή, παράπονο, σὰν ἀπὸ λύρα.

1895.

Ἡ μονοδική.

Τερασίμου Μαρκορᾶ.

1

Χαῖρε, ὁ θεία, ποὺ μάγια τόσα Τοῦ λιγόχοονού ἔδω κάτου
δίχως μῆλημα σκορπᾶς·
ποὺ τοῦ κόσμου κάθε γλῶσσα εῖσαι ἀθώα συντρόφισσά του
μὲ τοὺς ἥχους σου νικᾶς!

2

Σὰν τὸ στῆθος πλημμυρίσῃ
ἀπὸ αἰσθήματα πολλά,
μέσα ἐκεῖθε νὰ τὰ χύσῃ
δυσκολεύεται ἡ λαλιά.

3

Στῆθος τέτοιο ἔαλαφρώνει
μία μονάχη σου πνοή,
κάνοντάς του, σὰν ἀηδόνι,
καὶ τ' ἀξήγητα νὰ πῇ.

4

Δῶρο ἀτίμητο τοῦ Ὑψίστου,
σὰν τ' ἀέρι, σὰν τὸ φῶς,
εῖσαι τάχα τῆς φωνῆς του
ἔνας ἥχος μακρυνός;

5

μυστικὰ γλυκομιλεῖς·
εῖσαι ἀθώα συντρόφισσά του
στὸ ταξίδι τῆς ζωῆς,

6

ἀπὸ τότες ὅποὺ ἡ μάννα
νανονορίζει τὸ παιδί,
ὅς τὴν ὕστερη καμπάνα
ποὺ στὸν τάφο μᾶς καλεῖ.

7

Δῶσε, ὁ, δῶσε, ἀγαπημένη,
τοὺς ὄψιμούς σου κι' ἐκεινού
ποὺ σὲ στίχους παρασταίνει
δσα βλέπει μὲ τὸ νοῦ.

8

Φέρτε ἀντάμα ἑσεῖς οἱ δύο
τὸ φευγάτο Ἰδανικό·
μὴ τῆς ὑλῆς τὸ στοιχεῖο
βασιλέψῃ μοναχό.

9

Ναί· μὲ ώραιά μεγάλη νίκη
ἀπ' τὸν ἄδη ἑσεῖς μαζὶ¹
τὴν ἀσώματη Εὐρυδίκη
Ξαναφέρετε στὴ γῆ.

1901.

Βράδυ σ' ἔνα χωριό.

Λάμπου Πορφύρα.

1

Γαληνεμένη, ξάστεοη, γαλάζια πέρα ὡς πέρα
κρουστάλλινη ἀπ' τὸν δρόμο της ὡς τὸν ἐσπερινό της,
κι' είχε πλανέψει καὶ τ' ἀχνό, χρυσὸς φεγγάρι ἡ μέρα
κι' ἀργοταξίδευε ἄγρυπνο κι' αὐτὸ στὸν οὐρανό της.

Τώρα ἀποκάτου ἀπ' τὰ βουνὰ τὰ θεῖα, ποὺ ἡσκιῶσαν,
μαζῶξαν τὰ κοπάδια τους ἀπ' τὰ λειβάδια οἱ στάνες·
τοῦ κάμπου τὰ μικρόποντα σωπάσανε· θολῶσαν
τὰ στενορρύμια τοῦ χωριοῦ κι' οἱ αὐλές τους μὲ τὶς δράνες.

3

Πλῆθος οἱ δλόχαρες φωνές· κι' ἐσβῆσαν λίγο—λίγο·
κάποια τζιτζίκια μοναχὰ λαλοῦν· καὶ πρὸς τὸ ἀμπέλια
κάποιες κοπέλλες ξέννοιαστες, γυνώντας ἀπ' τὸν τρύγο,
σκορπᾶνε ἀκόμα στὴν ἔρμια τὰ δροσερά τους γέλια.

4

“Ω! Σὰν ἄρχίστη γύρω μου γιὰ πάντα νὰ νυχτώνῃ,
δὲ θέλω τὰ ξερόφυλλα νὰ τρεμοφτερούγιζουν
στὸ δρόμο μου, κι' ἀπάνω μου οἱ δροφανεμένοι κλῶνοι
μ' ἔνα βραχὺ παράπονο νὰ μὲ καλονυχτίζουν.

5

Θέλω τὸ βράδυ ποὺ θάρθῃ νὰ μ' ἀγκαλιάσῃ, νᾶναι
εἰρηνικό, σὰν τὸ ἀγαθό, σὰν τὸ ἅγιο ἐτοῦτο βράδυ·
πῶς πέφτει ἡ νύχτα τὰ τρελλὰ τζιτζίκια νὰ ξεχνᾶνε
καὶ νὰ μοῦ λένε γιὰ τὸ φῶς καὶ μέσα στὸ σκοτάδι.

6

Θέλω οἱ θαμπές μου οἱ θύμησες στὸ βάθος νὰ περνοῦνε,
σὰν τὶς κοπέλλες τοῦ χωριοῦ κι' ἔκεινες· νᾶχο γείρει
στὴν γριάν ἔλια μας, νὰ γροικῷ σκυφτὸς ν' ἀχολογοῦνε
τὰ γέλια τους ἀπ' τῆς ζωῆς μακριὰ τὸ πανηγύρι...

1907.

II ζωή.

**Αριστομένους Προβελεγγίου.*

“Ανέβηκα τὸ βράδυ στὸ βιουνό.
Μέσα σ' ἀρώματα κι' ἀγία γαλήνη
δ' ἥλιος κλίνει
σὲ πορφυρένιας λάμψεως ὁκεανό.

5 Σωπαίνει γύρω ἡ πλάσις ὅλη:
λόγγοι καὶ λαγκαδιὲς κι' οὐρανίοι θόλοι.

Ἄλλὰ σὰν ταφαγμένης θάλασσας βοή
ὑπόκωφη ἀνεβαίνει κάτω ἀπὸ τὴν πόλην.
Εἰν' ή ζωή !

Εἰν' ή ζωή ! τὸ μέγα μυστικὸ στὴν πλάση. 10
Ἄνθρωπου νοῦς δὲν ἔφθασεν, οὔτε θὰ φθάσῃ
ν' ἀνακαλύψῃ τὴν πρωτόγονη πηγή,
ποὺ τρέχει ἀστείρευτη, θαυματουργὴ
ἀπ' τῆς αἰώνιότητος τὰ σκότη,
ἀπ' τῆς δημιουργίας τὴν ὄρμὴ τὴν πρώτη. 15

Τὸν πρῶτο σπόρῳ τῆς ζωῆς ποιά χέρια
τὸν ἔχουνε σκορπίσει μέσ' στ' ἀστέρια ;
Μέσ' στοῦ Παντὸς τὴν ἔκταση τὴν τόση,
μέσ' στὸν ἀφάνταστο τῶν κόσμων πληθυσμό,
ποιά γῆ τὸν ἔχει πρωτονοιώσει 20
τὸν ἄγιο τῆς ζωῆς παλμό ;

Φθείρετ' ή σφαῖδά μας, ἀστροῦ ἀφανίζονται,
ἥλιοι παγώνουν καὶ σκοτίζονται.
Μὰ τῆς ζωῆς ή δύναμις ή θαυμαστή,
μέσα στὸ χάος μαγικὰ χυμένη, 25
μέσ' στὸν ἀστάθμητον αἰθέρα διζωμένη,
ποτὲ δὲν χάνεται, ποτὲ δὲν θὰ σβηστῇ.

Δυνάμεις δυὸ μέσ' στοὺς αἰῶνας κυριεύουν,
κι' ἀνίκητες κι' οἵ δυὸ παλεύουν : 30
ὅ ἄγιος γίγαντας ὁ Χρόνος, ποὺ κρημνίζει
τὰ πάντα στὴν ὄρμητική του τὴν ὁσή,
κι' ή μάγισσα ή πεντάμορφη, ή Ζωή,
ποὺ μέσ' στοῦ χρόνου τὰ ὅημάδια ἀνθίζει,
κι' δλόδροση καὶ καροπή 35
μὲ τὰ λουλούδια τῆς τ' ἀμάραντα στολίζει
τοῦ Χρόνου τὴ μορφὴ τὴ σκυθρωπή...

Ἄσύληπτη, μυριόστουμ' ἵαχή,
σὰν θάλασσας μεγάλης ταραχή,
σὰν θάλασσας ποὺ τρικυμίζεται,
ἀπὸ τὴν πόλιν ἀνεβαίνει καὶ σκορπίζεται. 40

Καὶ μέσος ἀπὸ τὸ βόγγο ἔκεινο
ὑαρρῶ πὼς διακρίνω
γέλια, τραγούδια, κλάματα καὶ στεναγμούς,
φωνὲς χαρᾶς καὶ πόνου γογγυσμούς,
45 βλαστήμιες καὶ κατάρες καὶ κραυγὲς δογῆς,
ἀνάμικτα ὅλα κι^τ ὅλ^τ ἀδελφωμένα,
οὐ μιὰ παράξενη ἀρμονία ταιριασμένα,
στὴ πολυσύνθετη ἀρμονία τῆς Ζωῆς.

1920.

Φύσις ἄγια...

Ἄριστομένους Προβελεγγίου.

Φύσις ἄγια κι^τ αἰωνία !
Δὲν σοῦ ζητῶ νὰ δεῖξῃς στὸν θνητὸν ἐμένα
τὰ μυστικά σου τ^τ ἀπαγορευμένα.
Σὰν δῶρο καὶ σὰν χάριν οὐρανία
5 χαίρομαι τὰ θαυμαστά σου κάλλη :
τὸν ἥλιο σου, τὰ μύρια σου τ^τ ἀστέρια,
τὴν ἀνθοφόρα σου ἄνοιξη, τὰ καλοκαίρια,
τοῦ στερεόματος τὸ γαλανὸ κρυστάλλι.
Μὲ φθάνοντας μοῦ κρυφομιλῆ
10 τοῦ δάσους τὸ φιθύρισμα
καὶ τὸ όντικο ποὺ στὴ μοναξιὰ κυλᾶ
καὶ τοῦ πελάγους τὸ ἐναρμόνιο κύλισμα.
Δὲν σοῦ ζητῶ τοῦ μυστικοῦ σου τὸ κλειδί.
"Ισως νὰ κρύβῃς μὲ φιλοστοργία
15 οσα, παρ^τ ὅλη του τὴ νοσταλγία,
δὲν πρέπει ἀνθρώπου μάτι νὰ τὰ ἴδῃ.
Πίσω ἀπὸ τὸν καθρέφτη σου τὸ μαγικό,
ποιός ξέρει ἂν κρύβῃς τέτοια βάφαμος ἀχανῆ,
τέτοιο χαμοῦ καὶ ὀλέθρου μυστικό,
20 ποὺ ὁ νοῦς ἀπὸ τὴ φρίκη νὰ παραφρονῇ ;

"Αν εἴν^τ ἀθάνατ^{ος} ἡ ψυχή μας, δὲν ἀργεῖ
ἡ μέρα, ποὺ τῆς πλάσεως τὸ μεγαλεῖν,
ὁ θεῖος κόσμος αἰωνίων μυστηρίων

στὰ ἔκστατικά μας μάτια θ^η ἀνοιγῆ.
“Αλλ^η ἂν μὲ τὸ φθαρτό μας σῶμα πάλι
θὰ σβήσῃ σὰν λαμπάδα κι^τ ἡ ψυχή,
γιατί τὴ στάλα τῆς ζωῆς μας τὴ φτωχὴ
μὲ μόχθων μάταιων νὰ τὴν πικραίνω ζάλη;
”Ω, κάλλιο ἀπὸ τὸ φῶς σου καὶ τὴν διμοθφιά σου
νόραιότερα τὰ Πέραν νὰ δημιουργῶ,
παφὰ νὰ σοῦ ζητῶ, θυνητὺς ἐγώ,
τ^η ἀφάνταστα νὰ φανερώσῃς μυστικά σου.

25

30

1920.

Κι^τ ὥρθα πάλι σ’ ἐσέ.

Κωνσταντίνου Χατζοπούλου.

1

Κι^τ ὥρθα πάλι σ’ ἐσέ, δέντρο τρανό,
μὲ ὅλη ὥρθα τὴν ἀγάπη τὴν παλιά μου,
στὸν ἥσκιο σου ν^η ἀπλώσω τὰ ὄνειρά μου
στὸ μαγεμένο γύρω δειλινό.

2

Ολόλαμπρος δ^η λιος πάει νὰ γείρη
χρυσώνοντας τὶς πράσινες πλαγιές,
γελώντας στὶς διάλυστες φραγές
καὶ κάνοντας τὸν κάμπο πανηγύρι.

3

Ηρόθα, μὰ δὲ σὲ βρίσκω τώρα ἐκεῖ
πὸν στεκόσουν μεγάλο, θεριώμενο...
Δὲ σ^η ἔχει κάτω ἡ μπόρα σωριασμένο
καὶ τ^η οὐρανοῦ δὲ σ^η ἔκαψε ἡ δρυγή.

4

Μόνο ἡ πεζὴ ζωὴ σ^η ἔχει γκρεμίσει,
σ^η ἔρριξε ἄπληστος χάμω χωρικός,
ἐκεῖ ποὺ δ^η μόλος σου ἀπλωνε ἥσκιερός,
πιὸ περίσσιο σιτάρι νὰ θερίσῃ.

— 189 —

Καὶ νοιώθω ἐδῶ στὴν ἄδεια σου μεριὰ
τόσο τὸν τόπο γύρῳ δημαγμένο,
κάτι μέσα μου ὃς νά εἰδα γκρεμισμένο,
κάτι ἀκριβὸ σὰ νά ἔχασα μὲ μιά.

Καὶ στὸν κομμένο τὸν κορμὸ καθίζω
καὶ σκύβω τὸ κεφάλι θλιβερό·
στὸν ἄδοξό σου θάνατο νὰ βρῶ
τραγούδι, ὃ ψηλὸ δέντρο, δὲν πασχίζω.

“Αλλος ποὺ σ’ ἔχει σὰν ἐμὲ ἀγαπήσει,
ἄς σὲ κλάψῃ σὰ γίγαντα νεκρό·
βουβός ἐγὼ ἀποπάνω μου θωρᾶ
τὸν ἥλιο ὃς γέρνει ἀτάραχος νὰ δύσῃ.

Βλέπω πῶς γύρω οἱ δάχες, τὰ σπαρτά,
τὰ δέντρα, δ κάμπος, ἥσυχα ἀπλωμένα,
στοῦ δειλινοῦ τὸ ἀεράκι δροσισμένα
τὴν ὅμιορφη ὥρα χαίρονται τεοπνά.

Πῶς τὸ ποτάμι σιγαλὰ κυλώντας
μὲ τὶς ἀκτῖνες παίζει τὶς στερνές,
πῶς τὰ πουλιὰ πετοῦν, οἱ θεριστὲς
τὸ χλωρὸ χόρτο κόβουν τραγουδώντας.

“Η εἰκόνα ἡ ἵδια ποὺ εἶχα ἐδῶ χαρῆ
τόσες φορές στὴ δίζα σου γερμένος.
Μονάχα ἐσὺ κι ὁ ἥσκιος σου χαμένος,
ἄλλο δὲν ἔχει δλόγυρα ἀλλαχτῆ.

Κι ἐμπὸς σὲ τόσην ὅμιορφιά, βαθιά μου
σαλεύει κάτι τόσο θλιβερό:
ἔτσι μιὰ μέρα, σὰ χαθῶ κι ἐγώ,
τίποτα δὲ θ' ἀλλάξῃ δλόγυρά μου.

1910.

"Ας τὴν βάρκα.

Κωνσταντίνου Χατζοπούλου.

1

"Ας τὴν βάρκα στὸ κῦμα ὅπου θέλει νὰ τοέχῃ,
ἄς δοξῆ τὸ ἀέρι τιμόνι, πανί,
τὰ φτερὰ ἀπλωσε πλέοια, ἀκοη δ κόσμος δὲν ἔχει,
εἴναι πιὸ ὅμιορφοι οἱ ἄγνωροι πάντα γιαλοί·
ניסי ζωὴ μιὰ δροσιά είναι, ἕνα κῦμα· ἄς τὸ φέρῃ
ὅπου θέλει τὸ ἀέρι, ὅπου ξέρει τὸ ἀέρι.

2

"Ας ἀλλάξουν λιβάδια μὲ βράχους καὶ δάση,
γύνω ἄς φεύγουν ποὺ πύργοι, ποὺ καλύβας καπνός·
εἴτε εἰδύλλιο γελούμενο ἀπλώνεται ἡ πλάση,
εἴτε ἀντάρες καὶ μπόρες κρεμᾶ ὁ οὐρανός.
μὴ θαρρεῖς τὸ πανί σου μπορεῖς νὰ βαστάξῃς·
ὅπου θέλει τὸ κῦμα μαζί του θ' ἀράξῃς.

3

Τί γυρεύεις, τί θέλεις μὴ καὶ σὺ τὸ γνωρίζεις;
κι' ἔχεις πιάσει ποτέ σου τὸ τί κυνηγᾶς;
Μὴ ὅπου σπέρνεις καλό, τὸ κακὸ δὲ θεούζεις,
δὲ σκοντάβεις σὲ δύτημα σ' ὅ,τι δυτᾶς;
Κι' ὅ,τι σ' ἔχει μαγέψει κι' ὅ,τι σου ἔχει γελάσει
τὸ ἔχεις μόνος κερδίσει, μοναχὸς ἐτοιμάσει;

4

"Ασε τότε τὸ κῦμα ὅπου θέλει νὰ σπάζῃ,
ἄσ τὶς ζάλες νὰ σέρνουν τυφλὰ τὴν καρδιά,
κι' ἀν τριγύρω βογκᾶ κι' ἀν ψηλὰ συννεφιάζῃ,
κάπου δ ἥλιος σὲ κάποιο γιαλό θὰ γελᾶ,
κι' ἀν πικρὸ τὴν ψυχή σου τὸ δάκρυ τὴ δαίνη,
πάντα κάπου κρυφτὴ μιὰ χαρὰ τὴν προσμένει.

1910.

Κανάκια ἢ νανουρίσματα.

Δημώδη (τῆς Καθπάθου).

1

- “Υπνε μου κι ἔπαιρέ μου το καὶ πάλι φέρε μού το.
 Κι ἄμ μοῦ τὸ πάρης τὸ παιὶ τρεῖς χῶρες σοῦ χαρίτεω,
 τὴβ Βενετιὰ μὲ τὸ φλουρί, τὴκ Χιὸ μὲ τὸ μαστίχι,
 καὶ τὴκ Κωνσταντινόπολι μὲ τὸ πολλὺ λουάρι,
 5 μὲ τὰ μεάλα κάτεργα, μὲ τὰ πολλὰ σεράγια.
 Πάρε καὶ ύρισέ μου το σ' οὕλα τὰ περιόλια,
 ἀποὺ μυρίτζουν οἱ ἀθμοί, μισκολοοῦν οἱ σκρίνοι,
 τὰ ρόα, τὰ τριαντάφυλλα, τ' ἀθμη τὰ μυρισμένα·
 καὶ τ' ἀλδονάκια κηλαοῦ στὰ σσωκουματορούδια,
 10 ν' ἀποκοιμίσου τὸ παιὶ σὰτ τοῦ οσκοῦ τ' ἀρνάκι,
 μήε νὰ κακονειρευτῇ, μὴν ἀουροξυπνήσῃ.

2

- Κοιμήσου, γυιέ μου, καλογυιέ, καὶ γυιέ μου διωματάρη,
 γιὰ νὰ γληροκοιμηθῆς καὶ γιὰ ν' ἀργοξυπνήσῃς,
 νὰ μεαλίνῃς, νὰ ενῆς μεάλο παλικάρι,
 νὰ χτενιστῆς, νὰ διαρμιστῆς, νὰ στολιστῆς, ν' ἄλλαξῃς,
 5 ν' ἀρματωθῆς μὲ τὸ σπαθί, μὲ τ' ἀργυρὸ κοντάρι,
 νὰ καλλικέψῃς τ' ἄλλο ποὺ πορπατεῖ καὶ δρέμει
 μὲ τὰ σελλοχαλίναρα, τὰ χρουσοκεντημένα,
 μὲ τ' ἀσημένια πέταλα καὶ μὲ τὰ φταρνιστήρια,
 ποὺ στέκει καὶ χιλιμιντρᾶ στὸ πέργερο γεμένο.
 10 Νὰ πάης εἰς τὸ πόλεμο νὰ λεοντοπολεμήσῃς
 μ' οὕλους σου τὶς ἀκράνιες, μ' οὕλους τὶς στρατολάτες.
 Καὶ σ' ὅποιοπ πόλεμο βρεθῆς, νὰ βγῆς κεφαλαλωμένος,
 νὰ πάρης χῶρες καὶ χαρές, χῶρες, χωριὰ καὶ κάστρα,
 νὰ πάρης κόρην ὅμορφη τοῦ Ἦρα θυντέρα,
 15 νὰ τοιν ἀπ' ἀκριὴ γενεὰ κι ἀπὸ μεάλο σπίτι,
 νὰ τῇ πύργους μὲ μάλαμα καὶ πύργους μὲ λουάρι
 καὶ βάγιες μὲ τὰ ωραντιὰ νὰ σὲ παρακραοῦσι,
 νὰ φτεροφοιτίτζουσι τὴν νύχτα σᾶκ κοιμᾶσαι...

Κόρη μου τζαχαρόπλαστη καὶ καντιοτζυμωμένη,
 ἀπὸν νυχτοεννήμηκες κι' ἥλαιφε τὸ Παλάτι,
 καὶ ἔέφεξ⁵ ἢ Ἀνατολὴ καὶ θάμπωσεν ἢ Δύση,
 κι' ἀννοῖξαν οἱ ἑφτὰ οὐδανοὶ καὶ τὰ στοιχειὰ τοῦ κόσμου.
 Λούννω σε καὶ σφογγίτζω σε ⁶ς τοῦ φεγγαριοῦ τὴλ λάψη
 καὶ μοσκοπιπερίτζω σε τὸ μόσκο τὸν ἀκιᾶτο,
 καὶ συντυλειῶ σε ⁷ς τὸ βλαντί, ⁸ς τὸ ξομπλιαστὸ ψεβέρι,
 καὶ ἄλλω σε ⁹ς τὴτας σου τὴ γιαμαντοστεμένη
 Κοιμήσου, καλορροίτζικη καὶ χρουσομοιρασμένη,
 νὰ παραστέξ¹⁰ ἡ βάγια σου γιὰ νὰ σὲ ὁπιτίζῃ,
 νὰ κοιμηθῆς γλυκὰ γλυκὰ ¹¹ς τοῦ ὕπνου τὶς ἀγκάλες
 μὲ τὰ ὕπνοψικέματα, μὲ τὰ ὕπνοκανάκια.
 Νὰ ¹²νειρευτῆς κρυὰ νερὰ καὶ δροσερὰ περβόλια,
 ἀπὸν περιμοσκοολοῦ τὸ δροσερὸν ἀέρα
 κι' ἔχουν ἀδόνια ¹³ς τὰ κλωνιὰ καὶ πέρδικες ¹⁴ς τὴ φίτζα
 καὶ κηλαοῦν δραιάγλυκα ¹⁵ς τὴν ἐντολὴτ τ' ἀέρα.

4

Κόρη τζαχαροτζύμωτη καὶ μελιτοξυπνοῦσα,
 τάσσω τῆς Παναγιᾶς κερὶ καὶ τοῦ Χριστοῦ λιάνι,
 τ' Ἄγιοῦ Στασιοῦ λειτοήημα, τ' Ἄϊ αννιοῦ λαμπάα,
 βαριὰ βαριὰ νὰ κοιμηθῆς καὶ νὰ λαφροξυπνήσῃς,
 μὴ ἔωρριχτῇ τὸ χέρισ σου τὸ κοντυλοσυρμένο,
 νὰ κρυάνῃ, ν' ἀπομαργωθῇ καὶ αχτυλοπονέσῃ,
 τζαχαροφιλημένη μου καὶ μερτζανόχειλή μου,
 ἀπὸν ¹⁶χεις δυόρε ¹⁷αέρφονς καστροπολεμητάες,
 μακροπεραματάρηες καὶ ἀργοποϊστάες,
 νά ¹⁸οτουσι νὰ σοῦ φέρουσι τῆς Μπόλης τὸ λουάρι,
 τῆς Βενετιᾶς τὸ μάλαμα καὶ τὸ μαργαριτάρι. ¹⁹

Μοιρολόγια.

Ο Χάρος καὶ ἡ ξανθὴ κόρη.

Δημῶδες (τῆς Καρπάθου).

1

²Σ τοῦ κάτω κόσμου τὸ Πλατὺ ³ς τὸ ἄλλον κόσμου τὸφ Φόρο,
 δ̄ Χάρος γιίζει φυλακὴ καὶ κάμνει περιόλι.

Α. Γ. Σαρῆ - Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Τ' γυμν. - "Εκδ. Γ" 1934. 13

άλλει ἀσύρους ἢ τὰ τοιχιὰ καὶ νεοὺς εἰς τὰ καντούνια,
άλλει τὶς νεὲς σᾶλ λεμονέές, τοὺς νεοὺς σᾶκ κυπαρίσσια,
5 άλλει καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ σᾶ δόα, σᾶλ λουλούδια.
· Μμὲ λείβγεται κι ἄλλα φυτὰ γιὰ νὰ τ' ἀποφυτέψῃ,
καὶ πιάννει τὸ δραπάνι του καὶ ἄλλει τὸ σπαθί του
κι ἀνηολιάτει κι ἔρκεται ἄνω ἢ τὸν ἄνω κόσμο,
νὰ βρῆ φυτάνια δροσερὰ ἀθμοκαρποστεμένα,
10 νὰ ἔγιαλέε³ ἀξαργητοῦ καὶ νὰ τὰ ἔερριτζώσῃ,
· ἢ τὸ ὅρμο περιόλιτ του νὰ τὰ μεταφυτέψῃ.

Μπαίννει ἢ τὸ φόρο, πορπατεῖ καὶ κρουφοκαμαρώνει
καὶ κάμν⁹ ἀποδιαστικὲς καὶ κάμν⁹ ἀπούρδια.

15 Κι ἀπείτις ἐποκώλωσε μιὰ κόρ⁹ ἐσκιαναρίστη,
πού ὅστεκε σὰτ τὸν ἥλιο ἢ τὸ χρουσοπαραθύρι
καὶ ἔλαιμπε ἢ τὸν οὐρανὸν καὶ θάμπωνε τὸν ἥλιο.
Κι ὁ Χάρος τὴν ἐρέκτηκε καὶ πολυμπίσιηκέτ τη.
«Κόρη ἔαθη κι ὁραιόμορφη, ἀρκονταναθρεμμένη,
τὴμ μάννα καὶ τὸκ κύρησ σου ἀποχαιρέτησέ τους,
20 καὶ θὰ σὲ πάρω λυερὴ κάτω ἢ τὸκ κάτω κόσμο,
ἀπού ἔχει κόρες σὰκ κι ἔσε καὶ κάλλιες ἀπὸ σένα,
ἔχει κι ἀσύρους γιαλεχτοὺς ἀξιούς καὶ παινεμένους».

25 Κι ἡ κόρ⁹ ἀπὸν τὸφ φόρτ της ἤπεσε λιωμένη.
Χύννου της δυὸ σταμνιὰ νερὸ καὶ τρὰ καννιὰ τὸμ μόσκο
νὰ συνεφέρ⁹ ὁ λοῖσμός, νὰ ἔελιοθυμήσῃ.
«Ἄης με, Χάρε, νὰ χαρῶ τέσσαρους—πέντε χρόνους,
γιατ⁹ είμαι νεά κι ἀμάθητη ἢ τ' ἀπισσο τὸ σκοτούϊ».

30 · Μμ⁹ ἀπὸν τὸμ μαῦρο Χάροντα χαρὰ μὴν ἀλιμένης·
ἀσυραρπῆ τὴλ λυερὴ καὶ παίρει τη καὶ φεύγει.
· Σ τοῦ κάτω κόσμου τὸ Πλατὺ ὑπάει κι ἀποσώννει,
ἄλλει τὴκ κόρη ἢ τὸν ὄχο, ἢ τοῦ περβολιοῦ τὴμ μέση.
Κι ὀύλες οἱ νεὲς τὴκ χαίρουνται κι ὀύλες τὴκ καμαρώννου,
· μμ⁹ ἡ κακομοῖρα ἡ μάννα της κλαίει κι ἀνεστενάτζει.

Μοιρολόγι τῆς Σταυρώσεως.

Δημῶδες (τῆς Καρπάθου).

“Η Παναγία κάτο ἀνέγγοια ὃς τὸ θρονίτ της,
τὶς προσευκὲς ἔδιάζε τσαὶ τὸ χαρτὶν ἐκράτει.

“Ἄγριαλ λαλιὰν ἐγρούτσησε, στριντζιὰ φωνὴ τῇς ἥρτε:
«Σῶσε, Τσυρά μου Παναγιά, τσαὶ τὸν υἱόσ σου ὡμισάσα».
Τόις ἥ Τσυρά ἥ Δέσποινα ἥπεσε λιωμένη.
Χύνου της τριὰ σταμνιὰ νερὸ τσὸ ἐννεὰ καννιὰ τὸμ μόσκο.

5

«“Οος ἀσπάτε τὸχ Χριστό, οὔλ’ ἀκλουθήξετέ μου».

“Ετσίνησεν ἥ Παναγιά τσὸ οἱ στράτες ἐκλουθοῦσα,
τσαὶ τὰ χρουσά της τὰ μαλτσά οἱ ἀστοιὲς τὰ πῆρνα.
Κανεὶς ἐτ τῆς ἐκλούθηξε, μόνο τοῦ Πέτρου ἥ μάννα,
τσαὶ τοῦ Λαζάρος οἱ ἀερφές, πού ὁτο πολλὰ καμένες.

10

Τσὸ ἐπῆα τσὸ ἐποσώσασι, ὅπού ὁτο σταυρωμένος.

Βρίσκου τὶς πόρτες σφαλικτὲς τσαὶ σιεροζωσμένες.

«“Αννοιξε, πόρτα τοῦ ληστῆ τσαὶ πόρτα τοῦ Πιλάτου».

15

Τσὸ ἥ πόρτα ὁποὺ τὸφ φόρ της ἀννοίει μοναχή της.

«Γιὰ πέ μου, Πέτρο ἀρνητὴ τσαὶ Παῦλο καταότη,

ἐῑξε μου τὸν ἐέννησα τσαὶ ἐτ τὸν ἐγνωδίζω.

— Θωρεῖς ἐτσεῖνο τὸχ χλομό, τὸν ἀποτσερωμένο,

ἀποὺ φορεῖ ποκάμισο, ὃς τὸ αἷμα ὄντιημένο,

ἀποὺ φορεῖ ὃς τὴ τσεφαλὴ ἀκάθιτο στεφάνι,

20

ἀποὺ κρατεῖ ὃς τὰ χέρια του καρφιὰ νὰ τὸκ καρφώσου :

‘Ἐτσεῖνος εἰτὸ τὸ τέκνοσ σου τσὸ ἐμᾶς δ δάσκαλός μας.

— Τσαὶ ποῦ ἀρεμμὸς νὰ κρεμμιστῶ τσαὶ ποῦ γιαλὸς νὰ πέσω,

τσαὶ ποῦ ὁργυροψάλιο, νὰ κόψω τὰ μαλτσά μου ;

— “Αμε, μάννα, ὃς τὸ σπίτισ σου τσαὶ κάτσε ὃς τὸ θρονίσ σου, 25

τσαὶ ὁτὲς τὴπ παρηοριά, ὃς τὸκ κόσμο νὰ τὴν ἔχῃ,

νὰ βροῦν οἱ μάννες γιὰ παιδιὰ τσὸ οἱ ἀνδρες γιὰ ὑναῖτσες.

Καλότυχοι οἱ νεκροὶ ποὺ λησμονᾶνε
τὴν πίκρια τῆς ζωῆς. Ὁντας βυθήσῃ
ὅ ἥλιος καὶ τὸ σούρουπο ἀκλουθήσῃ,
μὴν τοὺς κλαῖς, ὁ καημός σου ὅσος καὶ νᾶναι.

Τέτοιαν ὡρα οἱ ψυχὲς διψοῦν καὶ πᾶνε
στῆς λησμονίας τὴν κρουσταλλένια βρύση·
μὰ βοῦρκος τὸ νεράκι θὰ μαυρίσῃ,
ἄ σταξη γι^τ αὐτὲς δάκρυν ὅθε ἀγαπᾶνε.

Κι^τ ἀν πιοῦν θοιὸν νερὸν ξαναθυμοῦνται,
διαβαίνοντας λιβάδια ἀπὸ ἀσφοδείλι,
πόνους παλιούς, ποὺ μέσα τους κοιμοῦνται.

^τΑ δὲ μπορῆς παρὰ νὰ κλαῖς τὸ δεῖλι,
τοὺς ζωντανοὺς τὰ μάτια σου ἄς θρηνήσουν:
Θέλουν—μὰ δὲ βολεῖ νὰ λησμονήσουν.

1896.

Ναυσικάα.

^τΙωάννου Πολέμη.

1

‘Ωραιες ἦ δυνατές, ὅ, τι κι^τ ἀν εῖστε,
γυναῖκες, ποὺ σᾶς τῷ γραφεν ἡ Μοῖρα
νὰ σᾶς δοξάσῃ ἐνδς Ὄμήρου ἡ λύρα,
ἡ Ναυσικάα περνάει. Παραμερίστε.

2

Περνάει, χαμωθωρῆ κι^τ ἀναθαρρεύει,
γιατ^τ εἰν^τ αὐτὴ ἡ ἀληθινὴ καὶ ἡ μόνη
γυναῖκα, ποὺ τὸ φθόνο ἀποστομώνει
κι^τ ἔπαινονς δὲν ψηφᾷ μήτε γυρεύει.

Μόνο τὸ λύχνο τῆς ἑστίας φροντίζει
νὰ τὸν κρατῇ ἀναμμένο νύχτα· μέρα
ὑπομονετικὴ καὶ χρυσοχέρα
μὲ προκοπῆς ἴδρωτα τὸν ποτίζει.

Τὸ σπίτι ἀπὸ τὰ θέμελα ὡς τὴ στέγη
τὴν καθρεφτίζει, κι^ν ὅταν λείπῃ ἀκόμη.
Δὲν ἔχει γνώμη, μὰ ἥ δική της γνώμη
τὸ διαφεντεύει. "Οπου τὸ χέρι δρέγει,

μοσχοβολάει ἀπ^τ τὸ γλυκὸ ἀρωμά της.
"Αντιλαλεῖ ἥ φωνή της κι^ν ἀν σωπαίνη.
"Εξω ἀπ^τ τὸ σπίτι ἀδιάφορη διαβαίνει,
τόσο, ποὺ λησμονεῖ κοὶ τ' ὄνομά της.

Στὸ σπίτι ὁ νοῦς της, πάντοτε στὸ σπίτι
καὶ σ^τ αὐτοὺς καὶ σ^τ αὐτὰ ποὺ ἥ θύρα κλείνει.
Κι^ν ἀν κάποτε ἥ καρδιά της ἔκάπου κλίνῃ,
ἥ Ἀθηνᾶ ὁδηγεῖ τὴν Ἀφροδίτη.

Κόρη—γλυκειὰ τῆς μάννας της ἐλπίδα,
καὶ τοῦ πατέρα της κρυφὸ καμάρι
γυναικα—εὔτυχισμένος ποὺ τὴν πάρη
μητέρα—τὴν εὐγνωμονεῖ ἥ πατρίδα.

1919.

Πατρικοὶ καημοί.

Γεωργίου Ἀθάνα.

"Ω, νὰ μ^ν ἀξίωνε ὁ Θεὸς κι^ν ἐμένα
νὰ βγάλω ἀπὸ τὸ σπίτι μου μιὰ μέρα
σὰν καλὸς νοικούρης, τιμημένα,
τὴν ἀκριβὴ μοναχοθυγατέρα !

Νὰ τὴν ταιριάσω μὲ ἔνα παλικάρι
καλὸ στὸ θώρι, στὴν καρδιά, στὸ ἔχει...
‘Αρμονικὸ νὰ πλέξουνε ζευγάρι
κι’ ἄγρυπνα ἡ Παναγιὰ νὰ τὸ προσέχῃ.

Νὰ ζοῦν μὲ ἀγάπη πάντα καὶ μὲ διμόνια
ὅ ἔνας γιὰ τὸν ἄλλονε, κι’ οἱ δυό τους
γιὰ τὰ μικρά μου—ὦ, νὰ χαρῶ!—τ’ ἀγγόνια,
ποὺ θὰ παιζογελοῦν στὸ σπιτικό τους.

Τὶ περηφάνεια θάχω στὴν καρδιά μου
στοῦ κόσμου τὸ κατώφθι ὄταν θὰ φτάσῃ
τ’ ἀγγόνι, ποὺ θὰ πάρῃ τ’ διομά μου,
καὶ σὲ ὅλα του, ἐκ Θεοῦ, θὰ μᾶχει μοιάσει!

Ω, νὰ μ’ ἀξίωνε ὁ Θεός, ποὺ βλέπει,
νὰ πλερωθῶ γιὰ τὸν καλούς μου κόπους,
νὰ δώσω τὸ κορίτσι μου ὅπως πρέπει,
καὶ στὴ ζωὴν ν’ ἀφήσω νέους ἀνθρώπους!

1929.

Γ'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Περὶ τῆς ξενιτείας.

Άγνωστου ποιητοῦ.

Εἰσαγωγὴ. Τὸ μοικὸν τοῦτο (ἐκ 548 στίχων) ποίημα διεσώθη εἰς χειρόγραφον τοῦ 16ου αἰώνος, ενθισκόμενον τοῦν ἐν Βιέννῃ. Παραλλαγὴ αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ εἰς ἀθηναϊκὸν κώδικα, ὅχι τόσον καλή, γραφεῖσα πιθανῶς τὸ 1567 μ. Χ. ὑπὸ τινες Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης. Τὸ ποίημα δὲν εἶναι ἔνιατον, ἀλλ’ ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρότερα στιχουργήματα, τὰ δοποῖα ἔχουν ὅλα τὴν ἴδιαν ὑπόθεσιν (δηλαδὴ τὰ βάσανα τῶν ξενιτευμένων), καὶ τὰ δοποῖα παραλαβὼν φαίνεται ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ διεσκεύασε καὶ συνεκόλλησεν ὅχι μὲ πολλὴν τέχνην ὃ συνθέσας τὸ ποίημα, παρεμβαλὼν εἰς αὐτὸ-

καὶ πολλὰς παραινέσεις περὶ τοῦ πῶς πρέπει γὰρ φέρεται τις πρὸς τοὺς ξένους. Ὁ ποιητής, ἐπως φαίνεται ἔκ τινων γλωσσικῶν ἐγδείξεων, ἔξη ἐν Κρήτῃ, ἦτο δὲ πιθανώτατα μοναχός. Τὸ ποίημα, παρ' ὅλα τὰ μειονεκτήματα αὐτοῦ, εἶναι ἀπὸ τὰ ἀξιόλογα μνημεῖα τῆς δημόσου λυρικῆς ποιήσεως.

Τὰ παρατιθέμενα ἀποσπάσματα είναι ἔκ τῆς ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου Βάγνερ γενομένης τὸ 1874 ἐκδόσεως τοῦ βιενναίου χειρογράφου: διωρθώθησαν διμως ἐνιαυχοῦ λέξεις τινὲς συμφώνως πρὸς καλυτέρας γραφάς τοῦ ἀθηναϊκοῦ κώδικος, τὸν ἐποιον ἐξέδωκεν ἐσχάτως δὲ Ιω. Καλιτσουνάκης.

Θέλω νὰ κάτσω ταπεινῶς δὲ παραπονεμένος
διὰ ν' ἀρχίσω τίποτες ἔκ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου,
νὰ γράψω δὲ πολύθλιβος ὀλίγον καταλόγιν,
νὰ βάλω λόγια θλιβερά, πικρά, φυρμακωμένα,
περὶ τῶν ἔνοντων τές πικριές πῶς περπατοῦν στὰ ξένα, 5
καὶ πῶς διαβάζουν τὴν ζωὴν μυριοτυραννισμένα;
νὰ γράψω τὰ παθάνουσιν μυριοτυραννισμένοι,
τές θλιψεις καὶ τὰ βάσανα καὶ τές ἀναισχυντίες,
τὰ δάκρυα καὶ τές χολές, διποὺ οὐδὲν τοὺς λείπουν
αὐτὰ νὰ γράψω ταπεινῶς διπόδουν κάθε ήμέραν. 10

"Ακουσον δὲ καὶ τῆς νυκτὸς τὸν ὕπνον πῶς διαβάζουν
οἱ ξένοι οἱ κακόμοιοι καὶ οἱ κακογραμμένοι.
"Οταν γὰρ ἔλθῃ η νυκτὶ ν' ἀναπαυθῇ δὲ κόσμος,
ὑπᾶ νὰ πέσῃ δὲ λεεινός, νὰ κοιμηθῇ δὲ ξένος,
ἀναθυμᾶται καὶ θρηνεῖ καὶ βαριαναστενάζει, 15
τὸ πῶς τὸν ἐκατήφερεν η τύχη του τὰ ξένα
καὶ μυριοτυραννίζει τὸν νύκταν καὶ τὴν ήμέραν.
Κι ἀπὸ τὴν κάψην τὴν πολλήν, τὴν ἔχει η καρδιά του,
νὰ πιῇ ὀλιγούτσικον νερὸν δαμὸν νὰ τὸν δροσίσῃ,
τὸ φᾶ του γίνεται πικρὸν σὰν ἄδολον φαρμάκι, 20
καὶ τὸ νερόν, ποὺ καταπιῇ δαμὸν νὰ τὸν δροσίσῃ,
χολὴ καὶ ἄλας γίνεται, κεντῷ τὸν εἰς τὰ σπλάγχνα.
"Αν ητον καὶ νὰ μπόρει τὸν ὕπνον νὰ κοιμᾶτον,
ἄλησμονήσειν ἥθελεν δλίγον ἔκ τὴν λύπην.
Τάχατε κλεῖ τὰ μάτια του, μήνα τὸν ἔλθῃ ὕπνος,
καὶ κόπτουν καὶ πλαντοῦσιν τον, δὲν ήμπορεῖ τὰ κλείση 25

- ἀπὸ τὸ δάκρυνον τὸ πολύ, τὸ χύνει καθ' ήμέραν.
 Στρέφει ποτὲ ὃς τὴν μιὰν μεριάν καὶ πότε εἰς τὴν ἄλλην,
 30 καὶ ὅλην τὴν νῦκτα ὁ ἔλεινὸς γυνοῖς ὥσταν ἀνέμη.
 Κι' ὅταν πρὸς τὴν βαθειάν αὐγήν, κοντά νὰ ξημερώσῃ,
 ἐκ τὸν πολύν του τὸν δαρμὸν καὶ ἀπὸ τὸν λογισμὸν του
 ὀλίγον ἀγαλιάζεται, καὶ παίρνει τον ὁ πνος,
 καὶ ὀνειρεύετ' ὁ ἔλεινός, ἀκουσον τι ἐβλέπει :
 Φαίνεται τον, ὃς τὸ σπίτιν του ενδίσκεται ἀπέσω,
 35 τάχατες ἡ μαννίτσα του λόγια τὸν συντυχαίνει :
 «Ἐγείρου, νιὲ Ἀλέξιε, ἐντύσου καὶ ποδέσου·
 οἱ φίλοι σου σὲ κράζουσιν, οἱ ἀδελφοποιοί σου,
 νὰ πᾶς νὰ ευθυμήσετε εἰς ὕδιον περιβόλι,
 40 καὶ νὰ χαρῆς, αὐθέντη μου, σὰν ἤσθυν μαθημένος». Ξαφνίζεται ὁ ἔλεινός, σηκώνεται, καθίζει,
 καὶ γίνεται χαιράμενος... Θεωρεῖ δλόγυρά του,
 καὶ βρίσκεται ὁ ἔλεινός μόνος, μεμονωμένος.
 Καὶ παρευθὺς ὁ δυστυχὴς διαγίζεται ἡ καρδιά του,
 45 ἀναστενάζει, θλίβεται, πάλιν γογγύζει, πέφτει.
 «Ω συμφορά, τὴν ἔχουσιν οἱ ἔλεινοι οἱ ξένοι !...»

Ο παιητής περιγράφει κατόπιν τὴν θέσιν τοῦ ξένου, ἐάν επέλθῃ ὁ θάνατος· πῶς μόνος καὶ ἔρημος ψυχομιχεῖ καὶ τέλος βίπτεται εἰς «τρίφον» ἀντὶ τάφου. Διὰ τοῦτο συμβουλεύει νὰ μὴ δινειδίζῃ κανεὶς τοὺς ξένους, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὺς ἔπλασεν ὁ Θεός, δοστικοὶ διπήρησεν ὁ μέγας ἐπὶ τῆς γῆς ξένος καὶ διέφερε τόσα.—Απὸ τὸν στίχον 155 ἀρχίζει νέα διήγησις διὰ τοὺς δυστυχεῖς ξένους, τοὺς ἑποίους «δέρνει ἡ ξενιτειά καὶ μυριοτυραννεῖ τους», περιγράφονται δὲ πάλιν διὰ μακρῶν αἱ ταλαιπωρίαι αὐτῶν εἰς τὰ ξένα.—Απὸ τὸν στίχον 250 ἀρχίζει ἄλλο στιχοπλόκημα, εἰς τὸ ἑποίον ὁ στιχομηρὸς ἔξιστορει τὰ δεινὰ τοῦ ἰδικοῦ του ἐκπατρισμοῦ. «Απηλπισμένος φοβείται· διτὸς θ' ἀποθάνῃ καὶ αὐτὸς στὴν ξενιτειά, χωρὶς νὰ είναι πληγέσιον του κανένας ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του, καὶ ἀποφασίζει νὰ γράψῃ στὸ σπίτι του «ἕνα πιτάκι θλιβερὸν καὶ παραπονεμένον». Αλλά, προσθέτει,

«Ἐπήν πρὸ πάντων ἔφθασεν ὁ θάνατος ὃς ἐμέναν,
 τὰ μέλη μου ἐτρόμαξαν, ὁ νοῦς μου ἐσκοτίσθη,
 355 ἢ γλῶσσά μου ἐκδύτηνεν, ὁ νοῦς μου ἐβιθίσθη,

- τὰ χέρια μου ἐτρόμαξαν, δὲν ἡμπορῶ τοῦ γράφειν.
 Κι' ὥστὸν τὸν νοῦν μου ἔφερα, ἐκάθισα τοῦ γράφειν.
 Κι' ἀφότου τὸ ἀπέγραψα καὶ ἐτελείωσά το,
 θέλω νὰ βρῶ ἔνα πουλίν, πονετικὸν πουλάκιν,
 νὰ πάγῃ τὸ πιττάκιν μου ὃς τῆς μάννας μου τὰ χέρια. 360
 Θεέ μου, τὸ γληγορώτερον πονετικὸν πουλάκιν
 νὰ δώσῃ τὸ πιττάκιν μου ὃς τῆς μάννας μου τὰ χέρια!
 Κι' ἀφοῦ τὸ πιάσῃ νὰ χαρῇ καὶ νὰ καλοκαρδίσῃ,
 πολλὰ φιλοδωρήματα νὰ δώσῃ στὸ πουλάκιν.
 Κι' ἀφοῦ τὸ ἀναγγώσουσιν καὶ μάθῃ τὸ τί γράφω, 365
 νὰ ποίσῃ μάννες νὰ θλιβοῦν καὶ χῆρες νὰ θρηνήσουν,
 οἵ ξένοι ὅσοι εὐδεμοῦν ὅλοι ν' ἀναστενάξουν,
 νὰ κλάφουσιν καὶ θλιβερά διὰ τοὺς ἐδικούς των,
 οἵ ἀδελφοὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ κύρης τὸν υἱόν του,
 καλὴ γυνὴ τὸν ἄνδραν τῆς διὰ τὸ καλόν της ταίρι. 370
- Καὶ τὸ χαρτὶ γάρ ἔγραψα καὶ ἐτελείωσά το,
 πουλία περιέσκυψαν καὶ τὸ χαρτί μου ἐπαίρονουν,
 κι' ἀπὸ μακρόθεν τὸ θεωρῶ τί θέλουν νὰ τὸ ποίσουν.
 Βλέπω τα καὶ συνάχθησαν ἐντάμα τὰ πουλία,
 καθίσουνται, συμβουλεύονται καὶ συχνοφυιθυργίζουν. 375
 φαίνεται μὲν ἀπὸ τὸ σχῆμαν τους, τοῦτον τὸν λόγον λέγουν:
 «Ποιόν μας ἔν γληγορώτερον, πονετικὸν ἀπὸ ὅλα,
 νὰ πάρῃ τοῦ ξενούτσικου ἐτοῦτον τὸ πιττάκιν,
 νὰ τὸ ὑπᾶ τῆς μάννας του, νὰ τῆς τὸ παραδώσῃ,
 νὰ ἔχῃ φιλοδώρημαν, διοῖον τὸ ὑπάγει;» 380
 Καὶ τὸ τρυγόνιν τὸ πουλίν λέγουσιν νὰ τὸ πάρῃ,
 γιατὶ εἶναι γληγορώτερον πονετικὸν πουλάκιν,
 καὶ πάλιν ἄλλα εἴπασιν νὰ πῆ τὸ χελιδόνι.
 Καὶ δώκασιν του τὸ χαρτὶ καὶ παίρνει το καὶ πάγει.
- Ἐσπούδασεν καὶ ἔφθασεν στοῦ ξένου τὴν μαννίτσα,
 τῆς μάννας του τῆς ταπεινῆς τῆς πολυπικραμμένης,
 κι' ἐκάθισεν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ κηλαδεῖ θλιμμένα. 385
 Κι' ὥς τό εἰδεν ἦ μαννίτσα του ἦ πολυπικραμμένη,
 κι' ὥς εἶχεν πάντα προθυμιὰ νὰ μάθῃ γιὰ τὸν ξένον,
 πρὸς τὸ πουλάκιν ἔδραμεν μὲ τὴν καρδιάν θλιμμένην,
 καὶ μὲ τὰ δάκρυα τὰ πολλὰ στέκει κι' ἀναρωτᾷ το: 390

- «Πουλάκιν, πόθεν ἔρχεσαι, τίνος χαρτὶ βαστάζεις ;
 μὴ νῦναι τοῦ ξενούτσικου υἱοῦ μου τὸ πιττάκιν ;
 Πολλὰ φιλοδωρήματα, πουλάκιν, νὰ σὲ δώσω,
 νὰ κτίσω τὴν φωλίτσα σου ^{τὸν} τοῦ υἱοῦ μου τὸ κλινάριν,
 νὰ σὲ θωρῷ, καλὸν πουλίν, καὶ νὰ παρηγοροῦμαι».
 Καὶ τὸ πουλίν ὃς ἤκουσεν τὴν παραπόνεσίν της,
^{τὸν} τὰ σιήθη της ἐκάθισεν καὶ τὸ χαρτὶ τῆς δίδει.
 Καὶ παρευθὺς τὸ ἀρπαξεν, γλυκὰ καταφιλεῖ το,
 κι^ν ἀπὸ τὴν παραπόνεσιν κι^ν ἐκ τὴν ἀδημονίαν
 διλιγοψύχησεν πολλὰ κι^ν ἔπεσεν τοῦ θανάτου,
 καὶ μὲ τὰ διοδοστάματα μὲ δίλις ἐσυνῆλθεν.
 Τὰ μάτια της ἐτρέχασιν καὶ στάσιμον οὐκ εἰχαν,
 τὸ σιήθος δέρνει δυνατά, βρυχᾶται ἀπὸ καρδίας,
 καὶ μὲ τὰ χείλη τὰ πικρὰ τοῦτον τὸν λόγον λέγει :
 «φέρετε μου γραμματικὸν νὰ ἔδη τὸ πιττάκιν».
- Γραμματικὸν ἐφέρασιν, καὶ τὸ χαρτὶ τοῦ δίδει.
 Ανοίγει, ἀναγνώθει το, ἀκούει τί τῆς γράφει.
 μὲ πόνους πῶς τὸ ἔγραψεν, πικροφαρμακωμένους.
 410 «Μαννίτσα μου πονετική, μὴ μὲ παντέχης πλέον.
 Καὶ σεῖς, ἀδέλφια μου γλυκά, ἀλησμονήσετέ με,
 ὅτι ὅφρις μὲ ἐτριγύρισεν, βούλεται νὰ μὲ φάγῃ
^{τὸ} τὰ γόνατά μου γεύεται, ^{τὸ} τὰ σιήθη μου δειπνάει,
 κι^ν εἰς τὰ ξαθά μου τὰ μαλλιά ἐποίκε τὴν φωλιάν του.
 415 Καὶ πλέον μὴ παντέχετε μηδὲ μὲ καρτερεῖτε.
 Σήμερον ἀποχαιρετῶ πατέρα καὶ μητέρα.
 σήμερον ἀποχαιρετῶ ἀδέλφια κι^ν ἔξαδέλφια.
 Σήμερον ἀποχαιρετῶ τοὺς ἔδικούς μου δλους,
 τοὺς φίλους καὶ γειτόνους μου καὶ ἀδελφοποιούς μου.
 420 Σήμερον μαῦρος οὐρανός, σήμερον μαύρη μέρα,
 σήμερον μαῦρον μήνυμαν ποὺ σ^{τὸν} ἔφεραν, μαννίτσα.
 Σήμερον ἡ καρδίτσα σου δαγίζεται δι^{τὸν} ἐμένα,
 καὶ ἡ δική μου δμοίως τε δαγίζεται δι^{τὸν} ἐσένα.
 Σήμερον μαῦρα φόρεσε, σήμερον μαῦρα βάλε,
 425 ὅτι, μαννίτσα σπλαγχνική, ἀποχωρίζομαι σε.
 Νῦν, ἀδελφάκια μου γλυκά, ὑπάγω εἰς ἄλλον κόσμον,
 ὑπάγω ναύρω θάνατον, νὰ λυτρωθῶ τὰ ξένα.
 ὅτι ἔκατακάηκα ἐδῶ ^{τὸν} τὴν ξενιτείαν».

δ κόσμος γὰρ ὁ δολερός, δ δόλιος μετὰ δόλου
πολλὰ μὲ κατεμάρανεν μὲ τὴν ἐπιβουλίαν.

430.

Θωρῶ τὸν τὸν παμφεύτικον, τροχὸς ἔν καὶ γυρίζει·
τοὺς μὲν ἀνάγει σήμερον, τοὺς δὲ ἄλλους καταβάζει,
καὶ τοὺς ἀνάγει σήμερον, πάλιν κλωθογνοίζει.

Θωρεῖτε, φίλοι κι' ἀδελφοί, τὸν δημεγέροτην κόσμον,
τὸ πῶς πλαιτᾶ τὸν ἀνθρωπὸν μὲ τὴν ἐπιβουλίαν,

435

καὶ στέκει καὶ κομπώνει τὸν, ἡμέραν τὴν ἡμέραν,
ὅστε νὰ χάσῃ τὴν ψυχὴν ὅμοῦ μὲ τὸ κορμίν του.

Φυλάγεσθε, δὲ ἀδελφοί, μῆπως καὶ σᾶς πλανήσῃ,

καὶ δίξῃ σας εἰς Ἑγνιτειὰν κακὰ κυβερνημένους,

440

καὶ μυριοτυραννίσῃ σας εἰς δλην τὴν ζωήν σας.

Αλλὰ πάντα τοὺς ταπεινοὺς τοὺς ἔνενος εἰς τὰ ἔνα

πάντοτε συνοδεύετε, παραμυθίζετε τους,

μῆπως καὶ σεῖς, ἀν πέσετε, ναῦρετε συνοδίαν,

νὰ ἔχετε καὶ τὸν Θεὸν βοήθειαν στὸν κόσμον».

Τὸ ποίημα ἔξακολουθεῖ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μέχρι τέλους.

Συγετέθη περὶ τὸ 1500.

ΘΟΥΡΙΩΣ.

‘Ρήγα Βελεστινλῆ.

Ως πότε, παλικάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια, σιὲς δάχες, στὰ βουνά;
Σπηλιὲς νὰ κατοικῶμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
νὰ φεύγωμεν ἀπὸ τὸν κόσμον, γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά;
Νὰ χάνωμεν ἀδέλφια, πατρίδα καὶ γονεῖς,
τοὺς φίλους, τὰ παιδιά μας, κι' δλους τοὺς συγγενεῖς;
Κάλλιο ὡναι μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιά καὶ φυλακή.

5

Τί σ' ὠφελεῖ κι' ἀν ζήσῃς, καὶ εἶσαι στὴ σκλαβιά;
Στογάσου πῶς σὲ ψαίνουν καθ' ὧδα στὴ φωτιά.

10

Βεζύρης, δραγουμάνος, ἀφέιτης κι' ἀν σταθῆς;

ὅ τύραννος ἀδίκως σὲ κάνει νὰ χαθῆς.

Δουλεύεις δλη μέρα εἰς δ.τι κι' ἀν σοῦ πῆ,

κι' αὐτὸς πασχίζει πάλιν τὸ αἷμα σου νὰ πιῇ.

15 'Ο Σοῦτσος κι^ν δ Μουρούζης, Πετράκης, Σκαναβῆς,
Γκίκας καὶ Μαυρογένης, καθρέπτης εἰν^τ νὰ ίδης.
'Ανδρεῖοι καπετάνιοι, παπάδες, λαϊκοὶ
σκοτώθηκαν κι^ν ἀγάδες μὲ ἄδικο σπαθί.
Κι^ν ἀμέτρητ^η ἄλλοι τόσοι καὶ Τοῦρκοι καὶ Φωμιοί,
ζωὴν καὶ πλοῦτον χάνουν χωρὶς καμμιὰ ἀφορμή.

20 'Ελαῖτε μ^η ἔνα ζῆλον σὲ τοῦτον τὸν καιρὸν
νὰ κάμωμεν τὸν δόκον ἐπάνω στὸν Σταυρόν.
Σᾶς κράζει ἡ Πατρίδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ,
ζητᾷ τὴν συνδρομήν σας μὲ μητρικὴ φωνή.
25 Συμβούλους προκομένους μὲ πατριωτισμὸν
νὰ βάλωμεν εἰς ὅλα νὰ δίδουν δρισμόν.
'Ο νόμος νᾶναι δ πρῶτος καὶ μόνος δδηγὸς
καὶ τῆς πατρίδος ἔνας νὰ γίνη ἀρχηγός.
Γιατὶ κι^ν ἡ ἀναρχία δμοιάζει τῇ σκλαβιὰ
30 νὰ ζῶμεν σὰν θηρία εἰν^τ πιὸ σκληρὸν φωτιά.
Καὶ τότε μὲ τὰ χέρια ψηλὰ στὸν οὐρανὸν
ἄς ποῦμε ἀπ^τ τὴν καρδιά μας ἐτοῦτα στὸν Θεόν :
«^τΩ βασιλεῦ τοῦ κόσμου, δρκίζομαι σὲ Σὲ
στὴν γνώμην τῶν τυράννων νὰ μὴν ἐλθῶ ποτέ.
35 Μήτε νὰ τοὺς δουλεύσω, μήτε νὰ πλανηθῶ,
εἰς τὰ ταξίματά τους νὰ μὴ παραδοθῶ.
'Εν δσφ ζῶ στὸν κόσμον, δ μόνος μου σκοπὸς
γιὰ νὰ τοὺς ἀφανίσω θὲ νᾶναι σταθερός.
Πιστὸς εἰς τὴν πατρίδα συντρίβω τὸν ζυγόν,
40 ἀχώριστος νὰ είμαι ἀπὸ τὸν στρατηγόν.
Κι^ν ἂν παραβῶ τὸν δόκον, ν^τ ἀστράψῃ δ οὐρανὸς
καὶ νὰ μὲ κατακάψῃ, νὰ γένω σὰν καπνός».

45 Σ^τ ἀνατολὴ καὶ δύση καὶ νότον καὶ βοριᾶ
γιὰ τὴν πατρίδα δλοι νάζωμεν μιὰ καρδιά.
Στὴν πίστιν του καθένας ἐλεύθερος νὰ ζῆ,
στὴν δόξαν τοῦ πολέμου νὰ τρέξωμεν μαζί.
"Οσ^τ ἀπ^τ τὴν τυραννίαν πῆγαν στὴν ξενιτειὰ
στὸν τόπον του καθένας ἄς ἐλθῃ τώρα πιά.
50 'Η 'Ρούμελη τοὺς κράζει μ^η ἀγκάλας ἀνοικτάς,
τοὺς δίδει βιό καὶ τόπους, ἀξίας καὶ τιμάς.

“Ως πότε διφφικιάλος σὲ ξένους βασιλεῖς ;
”Ελα νὰ γίνης στῦλος δικῆς σου τῆς φυλῆς.
Κάλλιο γιὰ τὴν πατρίδα κανένας νὰ χαθῇ
ἢ νὰ κρεμάσῃ φοῦντα γιὰ ξένον στὸ σπαθί.
Καὶ ὅσοι προσκυνήσουν, δὲν εἶναι πλιὸν ἔχθροι,
ἀδέλφια μας θὰ γένουν, ἀς εἶναι κι' ἔθνικοι.
Μὰ ὅσοι θὰ τολμήσουν ἀντίκρου νὰ σταθοῦν,
ἐκεῖνοι, καὶ δικοὶ μας ἂν εἶναι, ἀς χαθοῦν.

55

Τί στέκεις, Πασβαντζόγλου, τόσον ἐκστατικός ;
Τινάξου στὸ Μπαλκάνι, φώλιασε σὰν ἀετός. 60
Τοὺς μπούφους καὶ κοράκους καθόλου μὴν ψηφᾶς,
μὲ τὸν δαγιᾶ ἐνώσουν, ἄν θέλῃς νὰ νικᾶς.
Σιλίστρα καὶ Βραΐλα, Σμαήλι καὶ Κιλί,
Βεντέρι καὶ Χοτήνι ἐσένα προσκαλεῖ.
Στρατεύματά σου στεῖλε, κι' ἐκεῖνοι προσκυνοῦν, 65
γιατὶ στὴν τυραννίαν νὰ ζήσουν δὲν μποροῦν.

Βουλγάροι κι' Ἄρβαντες, Ἀρμένιοι καὶ Ῥωμιοί,
Ἄραπηδες καὶ Ἀσπροί, μὲ μιὰ κοινὴν δρμή,
γιὰ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ζώσουμε σπαθί,
πὼς εἴμεθ’ ἀνδρειωμένοι παντοῦ νὰ ξακουσθῇ.
Σουλιῶται καὶ Μανιᾶται, λιοντάρια ξακουστά,
δῶς πότε στὲς σπηλιές σας κοιμᾶστε σφαλιστά ;
Μαυροβουνιοῦ καπλάνια, Ὁλύμπου σταυραετοί,
κι' Ἀγράφων τὰ ξεφτέρια γενῆτε μιὰ ψυχή.
Σπετσῶν, Ψαρῶν καὶ Ὑδρας θαλασσινὰ πουλιά, 70
δὲ νόμος σᾶς προστάζει νὰ βάλετε φωτιά,
νὰ κάψτε τὴν ἀρμάδα τοῦ καπετάν Πασιᾶ,
νὰ μπῆτε εἰς τὴν Πόλιν, κι' εἰς τὴν Ἀγιὰ Σοφιά.
Καὶ ὅσοι τοῦ πελάγου τὴν τέχνην ἀγροικοῦν,
ἔδω ἀς τρέξουν ὅλοι τυράννους νὰ νικοῦν.
Μὲ ἐμᾶς κι' ἐσεῖς, Μαλτέζοι, γενῆτε ἔνα κορμί,
κατὰ τῆς τυραννίας διχθῆτε μὲ δρμή.
Τοῦ Μισιριοῦ ἀσλάνια, γιὰ πρώτη σας δουλειὰ
δικόν σας ἔναν βένην κάμετε βασιλιᾶ.
Χαράτζι τῆς Αλγύπτου στὴν Πόλ’ ἀς μὴ φανῆ,
γιὰ νὰ ψιφήσῃ ὁ λύκος, διοὺ σᾶς τυραννεῖ. 80
85

Καὶ σὺ ποὺ στὸ Χαλέπι ἐλεύθερα φρονεῖς,
Πασᾶ, καιρὸν μὴν χάνῃς στὸν κάμπον νὰ φανῆς.
Μὲ τὰ στρατεύματά σου εὐθὺς νὰ σηκωθῆς
στῆς Πόλης τὰ φερμάνια ποτὲ νὰ μὴ δοθῆς.
Ποτὲ μὴ στοχασθῆτε πώς εἶναι δυνατός
καιροδιχτυπᾶ καὶ τρέμει σὰν τὸ λαγό κι' αὐτός.
Τριακόσιοι Γκιρτζιαλῆδες τὸν ἔκαμαν νὰ διῆ.
πώς δὲν μπορεῖ μὲ τόπια μπροστά τους νὰ ἐβγῆ.
90 Λοιπόν, γιατί ἀργεῖτε, τί στέκεσθε νεκροί;
Ξυπνήσατε, μὴν εἰσθε ἐνάντιοι κι' ἔχθροι.
Ηῶς οἱ προπάτορές μας ὁρμοῦσαν σὰν θηριά,
γιὰ τὴν Ἐλευθερία πηδοῦσαν στὴ φωτιά;
"Ἐτσι κι' ἐμεῖς, ἀδέλφια, ν' ἀρπάξωμεν γιὰ μιὰ
100 τ' ἄρματα, καὶ νὰ βγοῦμεν ἀπ' τὴν πικρὴ σκλαβιά.
Νὰ σφάξωμεν τοὺς λύκους, ποὺ τὸν ζυγὸν βαστοῦν,
καὶ Χριστιανοὺς καὶ Τούρκους σκληρὰ τοὺς τυραννοῦν.
Στεριᾶς καὶ τοῦ πελάγου νὰ λάμψῃ ὁ σταυρὸς
κι' εἰς τὴν δικαιοσύνην νὰ σκύψῃ ὁ ἔχθρος.
105 "Ο κόσμος νὰ γλυτώσῃ ἀπ' αὐτην τὴν πληγή,
κι' ἐλεύθεροι νὰ ζῶμεν, ἀδέλφια, εἰς τὴν γῆ.

Ἐτυπώθη τὸ πρῶτον τὸ 1797.

Τὰ νησιὰ τῆς Ἑλλάδος.

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Δὸν Ζουάν).

τοῦ Λόρδου Βύρωνος.

Ἐισαγωγή. Τὸ πλοῖον, ἐπὶ τοῦ ὅποίσυ ἐταξίδευεν δὲ Ἰσπανὸς
νεανίας Δὸν Ζουάν, ἐρχόμενος εἰς τὴν Ἀνατολήν, καταληφθὲν
ὑπὸ σφοδρᾶς τρικυμίας, ἐναυάγησε καὶ μόνος ἐξ ἔλου τοῦ πληρώ-
ματος ἐσώθη ἐνενίας ἐπὶ μικρᾶς νήσου τῶν Κυκλαδῶν. Ταύτην
κατεῖχε, κατὰ τὸν ποιητήν, ὁ πλούσιος Ἐλλην ἀρχηγὸς πειρατῶν
Δάμπρος, ὅστις είχε κόρην τὴν Χαηδήν. Ἡ νεανίς ἡγάπησε περὶ
παθῶς τὸν Δὸν Ζουάν, ὅταν δὲ μετ' ὀλίγον ἐτέλεσε μετ' αὐτοῦ τοὺς
γάμους της, "Ἐλλην ποιητής «ἔψαλλεν, ἢ τούλαχιστον ἥθελεν, ἢ
ἔπεστε νὰ ψάλῃ», ως λέγει δὲ Βύρων, τοὺς ἐπομέγους στίχους:

Τὰ νησιά τῆς Ἑλλάδας ! ὃ νησιά βλογημένα,
ποὺ μὲ ἀγάπη καὶ φλόγα μιὰ Σαπφὼ τραγουδοῦσε,
ποὺ πολέμων κι² εἰρήνης δῶρα λάμπαν στρωμένα,
ποὺ τὸ φέγγος του ὁ Φοῖβος ἀπ¹ τὴ Δῆλο σκορποῦσε !
"Ἄχ, ἀτέλειωτος ἥλιος σᾶς χρυσώνει ὡς τὰ τώρα,
μὰ βασίλεψαν ὅλα, ὅλα ταῦλα σας δῶρα !

Καὶ τῆς Χίος τὴ Μοῦσα, καὶ τῆς Τέως τὴ λύρα,
ἀντρειώσυνης κι² ἀγάπης δοξαρίσματα πρῶτα,
σ' ἄλλους τόπους γιὰ φήμη τὰ μετάφερε ἡ Μοῖρα,
γιατ² ἡ μαύρη τους μάννα μήτ¹ ἀν ζοῦνε δὲ ὁώτα !
Κι¹ ἀντιλάλησαν ξάφνω παραπέρα στὴ Δύση
ἀπ¹ ἔκει ποὺ ἀνθίζαν τῶν «Μακάρων αἱ νῆσοι».

Τὰ βουνά τὸ μεγάλο Μαραθῶνα θωρᾶνε,
κι² ἡ ἀθάνατη βλέπει τὰ πελάγη κοιλάδα.
"Εκεὶ πέρα μονάχος συλλογιούμουν πῶς νῦναι
θὰ μποροῦσε καὶ πάλε μιὰ ἐλεύθερη Ἑλλάδα !
Γιατί, πῶς νὰ κοιτάζω τὸ Περσάνικο μνῆμα,
καὶ νὰ λέγω πῶς εἴμαι τῆς σκλαβιᾶς κι² ἐγὼ θῦμα

Στὸν γκρεμὸν ποὺ ἀντικρύζει τὴ μικρὴ Σαλαμῖνα
βασιλέας θρονιάστη μιὰν ἡμέρα, καὶ κάτου
δίχως τέλος καράβια μὲ τάμετρητα ἔκεννα
μαζευτήκανε πλήθη.— "Ηταν ὅλα δικά του.
Γὴν αὐγὴ μὲ καμάρι τὰ μετροῦσ² ἔκει πέρα,
μὰ τί γένηκαν ὅλα, σὰν ἐβράδιασ¹ ἡ μέρα :

Ποῦνται ἔκεννα ! Ποῦ εἴσαι, ὃ πατρίδα καημένη !
Κάθε λόγγος σου τώρα κι² ἀκρογιάλι ἐβωβάθη !
Τῶν παλιῶν τῶν ἡρώων ἔνας μῦθος δὲ μένει,
τῆς μεγάλης καρδιᾶς τους κάθε χτύπος ἐχάθη.
Καὶ τὴ λύρα σου ἀκόμα τὴν ἀφῆκες, διμένα !
ἀπ¹ τοὺς θείους σου ψάλτες νὰ ξεπέσῃ σ² ἐμένα !

Μέο⁷ στὸν ἄδοξο δρόμο ποὺ μιὰ τύχη μὲ σέρνει
μὲ φυλὴ ποὺ σηκώνει τῆς σκλαβιᾶς ἀλυσίδα,
κάποιο βάλσαμο κρύφιο στὸ τραγούδι μους φέρνει
ἡ ντροπὴ ποὺ μὲ πιάνει γιὰ μιὰ τέτοια πατρίδα !
Καὶ τί νάβροη ἐδῶ ἄλλο ποιητὴς παρὰ μόνο
γιὰ τοὺς "Ελληνες αἰσχος, γιὰ τὴ χώρα τους πόνο !

Πρέπει τάχα νὰ κλαῖμε μεγαλεῖα χαμένα,
καὶ ντροπὴ νὰ μᾶς βάφῃ ἀντὶς αἷμα, σὰν πρῶτα ;
Βγάλε, ὅ γη δοξασμένη, ἀπ⁸ τὰ σπλάχνα σου, ἔνα
ἴερὸ ἀπομεινάρι τῶν παιδιῶν τοῦ Εὐρώπη !
"Απ⁹ ἐκειοὺς τοὺς Τρακόσους τρεῖς ἀν ἔρθυνε, φτάνουν,
ἄλλη μιὰ Θεομοπύλα στὰ βουνά σου νὰ κάνουν.

Πῶς ! ¹⁰Ακόμα σωπαίνουν ; Πῶς ! ¹¹Ακόμα ἡσυχάζουν ;
"Οχι, ὅχι ! ¹²Ακούγω τὶς ψυχὲς ἄπ¹³ τὸν ¹⁴"Ἀδη
σὰν ποτάμι ποὺ τρέχει μακρινά, νὰ φωνάζουν :
«Ἐνας μόνο ἀς σαλέψῃ ζωντανός, καὶ κοπάδι
ἀπ¹⁵ τὴ γῆς ἀποκάτου λεβεντιὰ ξεκινοῦμε.
Εἶν¹⁶ αὐτοὶ ποὺ κοιμοῦνται· ἐμεῖς δλοι σ¹⁷ ἀκοῦμε !»

¹⁸Αχ, τοῦ κάκου, τοῦ κάκου ! ¹⁹Αλλες λύρες στὰ χέρια !
Μὲ σαμιώτικο τώρα τὸ ποτήρι ἀς γεμίση.
²⁰Αφησε αἷμα καὶ μάχες γιὰ τὰ τούρκικ²¹ ἀσκέρια,
καὶ καθένας τὸ αἷμα τοῦ ἀμπελιοῦ του ἀς μᾶς χύσῃ !
Δές τους ! ²²Ολοι ξυπνᾶνε καὶ πετοῦν ώς ἀπάνω,
τοῦ μικρόψυχου Βάκχου τὸ ἐγκώμιο σὰν κάνω !

Τὸ χορὸ τὸν πυρρίχιον ώς τὰ τώρα βαστᾶτε,
ניסי «πυρρίχιος φάλαγξ» ποὺ νὰ πῆγε, καημένοι ;
²³Απὸ δυὸ τέτοια δῶρα πῶς ἐκεῖνο ξεχνᾶτε
ποὺ ψυχὲς ἀντρειώνει καὶ καρδιὲς ἀναστάίνει !
Καὶ τὰ γράμματα ἀκόμα ἐνὸς Κάδμου κρατεῖτε.
Τάχα νάταν γιὰ σκλάβους τὰ ψηφιά του, θαρρεῖτε ;

Τὸ σαμιώτικο χύνε στὸ ποτῆρι ώς τὰ χείλη !
 "Οξω οἱ λύπες ! Ἐλᾶτε μὲ τὴν πλώσκα γεμάτη !
 "Ετσι ἔψελνε ὁ θεῖος Ἀνακρέόντας, φίλοι !
 Σκλάβος ἦταν κι ἔκεινος, μὰ ἐνδς Πολυκράτη.
 "Απὸ ξένους τυράννους δὲν ἔγνωριζαν τότες
 ἦταν αἷμα δικό τους, σὰν κι αὐτοὺς πατριῶτες.

Τὴ Χερσόνησο ἔνας μιὰ φορὰ τυραννοῦσε,
 μὰ διαφέντευε πρῶτος τὰ καλά, τὴν τιμή της.
 Μιλιάδη τὸν λέγαν. "Αχ, καὶ πάλε νὰ ζοῦσε,
 ἔνα ὅς εἴχε ἥ πατρίδα τέτοιο πάλε παιδί της !
 Βασιλιᾶς σὰν κι ἔκεινον ποιό λαὸ δὲ μαζεύει !
 Βασιλιᾶς ποὺ μ' ἀγάπη μοναχὴ σὲ δεσμεύει.

Στὸ ποτῆρι μου πάλε τὸ σαμιώτικο χύνε !
 Στὸ Σουλιώτικο βράχο, πρὸς τῆς Πάργας τὸ χῶμα,
 γνενὰ σιδερένια ώς τὰ σήμερα εἶναι,
 ποὺ ἀπὸ μάννες Δωρίδες λές καὶ βγαίνει ἀκόμα.
 "Ισως μένει ἔκει πέρα κάποιος σπόρος κρυμμένος,
 ποὺ θὰ δείξῃ ἂν δὲν εἶναι Ἡρακλείδικο γένος,

"Απὸ τοὺς ἄπιστους Φράγκους λευτεριὰ μὴ ζητᾶτε !
 "Ἐκεὶ ζοῦν ἡγεμόνες ποὺ πουλοῦν κι ἀγοράζουν.
 Μὲ δικό σας τουφέκι καὶ σπαθὶ πολεμᾶτε !
 Αὐτοῦ θᾶβρετ' ἔλπίδα, κι ὅ.τι θέλουν ὅς τάξουν.
 Ζυγὸς Τούρκου, μὲ Φράγκου πονηριὰ σὰν ταιριάσουν,
 τὴν ἀσπίδα, ὅσο νάναι δυνατή, θὰ τὴ σπάσουν.

Μὲ σαμιώτικο πάλε τὸ ποτῆρι ὅς γεμίσῃ !
 Μέσος στὸν ἥσκιο χορεύουν οἱ κοπέλλες μας πάλι.
 Σὰν τὰ μαῦρα τους μάτια δὲν εἴδε ἄλλα ἥ φύση.
 Μὰ σὰ βλέπω τὴ νιότη καὶ τὰφράτα τους κάλλη,
 τὸ δικό μου τὸ μάτι τὸ θολώνει μιὰ στάλα,
 ποὺ γιὰ σκλάβους φυλάγουν τῶν βυζιῶν τους τὸ γάλα !

Στοῦ Σουνίου θὰ καθίσω τὸ μαρμάρινο βράχο,
σύντροφό μου τὸ κῦμα τοῦ Αἰγαίου θὰ κάνω,
αὐτὸ ἐμένα νάκούγη, κι^ε ἐγὼ ἔκεινο μονάχο,
κι^ε ἔκει ἀπάνω σὰν κύκνος μὲ τραγούδι ἃς πεθάνω.
Δὲ σηκώνει ἡ ψυχή μου σκλάβια γῆ ! Χτύπα κάτω
τῆς σκλαβιᾶς τὸ ποτήρι, κι^ε ἃς πάῃ νῦναι γεμάτο !

Τὸ ποίημα ἐγράψη τὸ 1818. Ἡ μετάφρασις ὑπὸ τοῦ Ἀργύρη
Ἐφτσιλιώτη ἐδημοσιεύθη τὸ 1903.

Τὸ 'Υδραιόπουλο.

('Απὸ τὰ «Τραγούδια τῶν 'Ελλήνων)

Γουλιέλμου Μύλλερ.

- "Ημουνα μικρὸ παιδάκι καὶ μαζί του μιὰν ἥμέρα
δ πατέρας μου μὲ πῆρε στὰ μακρὰ πελάγη πέρα.
Μοῦμαθε εὔκολα κολύμπι μ^ε ἔνα χέρι δυνατὸ
μέσ^ο στὰ κύματα νὰ πέφτω κι^ε ὡς τὴν ἄμμο νὰ βουτῶ.
5 "Ασημόφραγκο πετοῦσε τρεῖς φορὲς μέσ^ο στὸ νερὸ
καὶ γιὰ δῶρο μοῦ τ^ο ἀφήνει, μόνο ἄν τρεῖς φορὲς τὸ βρῶ.
"Υστερα κουπὶ μοῦ δίνει καὶ στὴ βάρκα του μὲ βάζει,
ἔνῳ ἀκούραστος κοντά μου στέκεται καὶ μὲ γυμνάζει.
Μοῦμαθε νὰ σπῶ τὸ κῦμα μ^ε ἔνα χτύπο κοφτερό,
10 τὰ μπουρίνια ν^ο ἀποφεύγω, τὰ κοτρώνια ν^ο ἀψηφῶ.
Κι^ε ἀπὸ τὴν μικρὴ βαρκούλα στὸ καράβι του μὲ παίρνει
ποὺ στὸν βράχους καὶ στὶς ἔρες ἄγρια τρικυμιὰ μᾶς σέρνει.
Πάνω στὸ ψηλὸ κατάρτι κοίταζα στὸ περιγάλι,
νὰ περνοῦν βουνά καὶ κάστρα πίσω μας μὲ βιὰ μεγάλη.
15 Κάθε πέταμα μοῦ δείχνει τῶν πουλιῶν νὰ μελετῶ,
κάθε φύσημα τοῦ ἀγέρα, κάθε νέφος νὰ κοιτῶ.
Κι^ε ἄν λυγοῦσε τὸ κατάρτι μέσα στὴν ἀνεμοζάλη,
κι^ε ἄν μ^ε ἐρράντιζε τὸ κῦμα λούζοντάς με ὡς τὸ κεφάλι,
δ πατέρας μου στὰ μάτια μ^ε ἔβλεπε μὲ προσοχή :
20 στὸ καλάθι ἐγὼ καθόμουν δίχως φόβου ταραχῆ.
Τότε μ^ε ὅψη φλογισμένη, λέει, καὶ μάτι ἀστραφτερό :
«Βλογημένο τὸ σπαθί σου, 'Υδραιόπουλο μικρό !»

Σήμερα σπαθί στὸ χέρι μοῦβαλε καὶ μὲ ἄγια ἐλπίδα
μὲ ὕδρισε νὰ πολεμήσω γιὰ τὸ Θεό καὶ τὴν Πατρίδα.
Μὲ τὸ βλέμμα του ἀπ' τὰ πόδια μὲ ἐμετροῦσε ὡς τὴν κορφὴν 25
καὶ τὸ βύθιζε, θαρροῦσες, στὴν καρδιά μου σὰν καρφί.
Ἄπ' τὸ χέρι τὸ σπαθί μου ξάφνου μιὰ στιγμὴ τὸ ἀρπάζει
καὶ κρατῶντας τὸ σὰν ἀνδρας, πρὸς τὸν οὐρανὸν κοιτάζει.
Κι' εἶπε μὲ δύψη φλογισμένη καὶ μὲ μάτι ἀστραφτερό :
«Βλογγέντο τὸ σπαθί σου, 'Υδραιόπουλο μικρό !» 30.

Τὸ ποίημα ἐδημοσιεύθη τὸ 1821. Ἡ μετάφρασις ὑπὸ τοῦ
Πεωργίου Στρατήγη τὸ 1921.

Τὸ 'Ελληνόπουλο.

Bίκτωρος Οὐγκώ.

1

Τοῦρκοι διαβῆκαν χαλασμός, θάνατος πέρα· πέρα...

Ἡ Χίος, τὸ καλὸν νησί, ἔμεινε μαύρη ξέρα,
μὲ τὰ κρασιά, μὲ τὰ δεντρά της.

Ἡ Χίος, ποὺ ἀρχοντόσπιτα, βουνάκια καὶ λαγκάδια
καὶ νιές πιασμένες στὸ χορὸν καμμιὰ φορὰ τὰ βράδια
καθρέφτιζε μέσ' στὰ νερά της.

2

Ἐρμιὰ παντοῦ... Μὰ κοίταξε, ἀπάνου ἐκεῖ στὸ βράχο,
στοῦ κάστρου τὰ χαλάσματα, ἵνα παιδί μονάχο,

κρατεῖ σκυμμένο τὸ κεφάλι...

Κάθεται, μόνο στήριγμα καὶ σκέπη τοῦ ἀπομένει
μιὰ κάτασπρη ἀγράμπελη, σὰν λείνο ξεχασμένη
μέσ' στὴ φθορὰ τὴν πιὸ μεγάλη.

3

«Φτωχὸν παιδί, ποὺ κάθεσαι ξυπόλυτο στὲς δάχες,
γιὰ νὰ μὴν κλαῖς λυπήτερά, τί ὑθέλες τάχα νᾶχες ;

Γιὰ νὰ τὰ ἴδω τὰ θαλασσένια
ματάκια σου ν' ἀστράψουνε, νὰ ξαστερώσουν πάλι,
καὶ νὰ σηκώσῃς χαροπὰ σὰν πρῶτα τὸ κεφάλι
μὲ τὰ μαλλιὰ τὰ χρυσαφένια ;

Τί θέλεις, ἄτυχο παιδί, τί θέλεις νὰ σου δώσω,
γιὰ νὰ τὰ πλέξης ξέγνοιαστα, καὶ γιὰ νὰ καμαρώσω
στὴν πλάτη σου ἀπιθωμένα
μαλλάκια, ποὺ δὲν τάγγιξε τοῦ ψαλιδιοῦ ἢ κόψη,
καὶ κλαῖνε σκόρπια δλόγυφα στὴν ὅμορφή σου ὅψη,
σὰν τῆς Ιτιᾶς τὰ φύλλα, ὁμένα ;

Σὰν τί μποροῦσε ἀπὸ σὲ νὰ διώξῃ τὸ μαράζι;
Μήπως τὸ κρίνο τοῦ Ἰοάν, ποὺ τῶν ματιῶν σου μοιάζει ;
“Η μήπως ὁ καρπὸς ποὺ κάνει
τὸ δένδρο, ποὺ ὁ παράδεισος τῶν Μουσουλμάνων ἔχει,
κι' ἔνα καθάριο ἀλογο χρόνια ἐκατὸ κι' ἄν τρέχῃ
νᾶβγη ἀπὸ τὸν ἥσκιο του δὲν φτάνει ;

“Η τὸ πουλί, ποὺ ψέλιοντας στὰ δάση νύχτα μέρα,
περνᾷ στὴ γλύκα, στὸν ἡχό, καὶ ντέφι καὶ φλογέρα ;
Τί θές ἀπὸ ὅλ' αὐτὰ τὰ πλεύτη ;
Τάνθος, τὸν ὅμορφο καρπό, ἢ τὸ λαμπρὸ πουλάκι ;»
Καὶ μοῦ εἶπε τὸ Ἐλληνόπουλο, τὸ γαλανὸ παιδάκι :
«Βόλια ἐγὼ θέλω καὶ μπαροῦτι !»

Ἐγράφη τὸ 1828. Ἡ μετάφρασις ὑπὸ τοῦ Κωστῆ Ηζλαμᾶ
ἐδημοσιεύθη τὸ 1900.

‘Η Ἐλληνίδα μητέρα.

(ἀπὸ τὸ Ἰταλικόν)

Διονυσίου Σολωμοῦ.

Κρέμεται τὸ σπαθὶ κοντὰ στὴν κούνια σου, καλὸ μου,
ἄλλὰ τὸ χέρι δέν εἰναι ποὺ τὸσφιγγε στὴ νίκη.
Μακρὺς ὁ λάκκος πὸ ἀνοίξεις καὶ κλεῖ τὸ γίγαντά μου.
Κάμπους, βουνά, χωρὶς αὐτὸν μάχης καπνοὶ σκεπάζουν
5 ἄλλ' αὐτὸ τώρα ποὺ κουνῶ τὸ ἀμέριμνο κοριμάκι
αὔριο θὰ γίνη δύναμη ποὺ ὁ λογισμὸς κινάει,
καὶ στῆθι ἀντρίκιο θὰ στηθῆσθαι σιές σαῦττιές τῆς μοίρας.
Βρέχει τὰ βέλη της αὐτὴ στὰ ὑψη τῶν ἀνδρείων,
ποὺ ἔκει στημένοι στερεοὶ λάμπουν στὴ μάχη θεῖοι.

- Χαρες και πλούτη νὰ χαθοῦν, και τὰ βασίλεια, κι' ὅλα,
τίποτε δὲν εἶναι, ἀν στητὴ μέν' ἡ ψυχὴ κι' ὅλόρθη. 10
- "Ολα τὰ ἐρείπια γύρω της κοιτᾶ χαμογελῶντας,
κι' ἄνθοι σ' αὐτά, παντοῦ κι' ἀργά, βλασταίνουν ὥς τὸν τάφο·
φυτρώνει και στὸ σκότος του τοῦ Παραδείσου τ' ἄνθι.
Τοῦ κόρφου σύ, τῆς ἀγκαλιᾶς ἀγαπημένο βάρος,
σπούδαξε, μὴν ἀργοποοῦ; βάρος νὰ γίνης τρόμου
ἐκεῖ ποὺ οἱ χείμαρροι τοῦ ἔχθρου τρομαχτικὰ βουνίζουν. 15
- "Αλλὰ τὸ χέρι σου ζωστὸ πλιὰ στὸ λαιμό μου γύρω
δὲ θάναι τότε, ἀλλὰ σ' αὐτὸ τ' ὀλεθροφόρο ξίφος.
Τῆς Μοίρας ἔτσ' οἱ δύναμες δσο τρανὲς κι' ἀν εἶναι,
κι' ἀν πέσης σὺ στὸν πόλεμο, μένουν ἐκεῖνες, δπως
τῆς κούνιας τὰ κινήματα ποὺ τώρα σὲ κοιμίζουν. 20
- Μεγάλωσε, μεγάλωσε, μὴ δίχως μάννα μείνης.
Θὰ ζώσῃ ἐκείνη τὸ σπαθὶ μέσ' στὸ βυζὶ ἀποκάτου,
κι' ἐμπρός! σημαία και σπαθί, ψυχὴ, ψυχὴ και νίκη! 25
- Τὴν ψυχὴ μέσα μου γροικῷ τοῦ ποθητοῦ πατρός σου,
και χλίεις, χλίεις γύρω μου ξαστράφτουν Ἀμαζόνες.
"Αντρες, γυναῖκες εἰν', κανεὶς δὲ θὰ δωτᾶ στὴ μάχη.
Κοίτα τοὺς λάκκους! — ἀλλὰ τί μπορεῖς σὺ νὰ κοιτάξῃς;
"Απειρους λάκκους, ἀπειρους γεμίζουν οἱ νεκροὶ μας'
πέφτονται ἐμεῖς, τὸ ἔργο μας γιὰ τὴν πατρίδα μένει,
και σ' ὅλα ζῆται στήθη μας τούτ' ἡ πνοὴ και μόνη,
ποὺ φλόγα γίνεται φριχτὴ καθολικοῦ πολέμου,
ποὺ κάθε γῇ και θάλασσα παντοῦ περιλαβαίνει,
ποὺ ζώνει ἐσὲ και σκίστημα και τῆς κουνιᾶς σου δίνει. 30
- Σκίρτα, κουνιά, μὲν χρή καρᾶς γιὰ τὸ καλὸ ποὺ θάρρη!
Γλυκὰ κι' ἡ τύχη μοῦ γελᾷ, γιατὶ ἡ στιγμή 'ναι τούτη
ποὺ τὸ ἀκριβά σου βλέφαρα σηκώνονται κι' ἀφήνουν
τὸ χαμογέλιο τῆς ματιᾶς νὰ λάμψῃ σ' ὅλα τ' ἄλλα
ἀβέβαιο και τρεμάμενο, ἀλλ' ὅχι και σ' ἐμένα. 35
- "Ελα σ' ἐμέ, τῶν σπλάχνων μου γλυκὸ βλαστάρι· θέλω
γιὰ μιὰ στιγμὴ γοργὰ π' αὐτὸ τὸ σπίτι νὰ μακρύνω.
θέλω τὸ μέτωπ' δι καπνὸς τῆς μάχης νὰ σου γγίξῃ.
πλατιὰ τὸ στῆθος σου, βαθιά, νὰ πνέῃ δλέθρου φλόγα,
— Εδημοσιεύθη τὸ 1859. Η μετάφρασις ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Κα-
λοσγούρου τὸ 1902.

Τὸ τραγούδι τῶν πρεσφύγων.

Κωστή Παλαμᾶ.

· . . Γιὰ τὴν καινούργια γέννα
π' ὅλο τὴν περιμένουμε κι' ὅλο κινάει γιὰ νάρθη,
κι' ὅλο συντρίμμι χάνεται στὸ γύρισμα τῶν κόκλων...
(Παλαμᾶ, Βωμοὶ (1915), σελὶς 20.)

1

Οὔτε τὸ ἀνάθεμα σκληρό, μήτε δὲ πνιγμένος θρῆνος.

"Α ! καὶ στὸ μαῦρο Γολγοθᾶ τῶν ἔθνικῶν παθῶν,
θεὶε "Αγγελε τοῦ τραγουδιοῦ, βόηθα ν' ἀνθίσῃ δὲ κρίνος
τῶν Εὐαγγελισμῶν !

2

Κι' ἀπὸ τοὺς ἥρωες τοῦ σπαθιοῦ κι' ἀπὸ τοῦ μαρτυρίου
τοὺς ἥρωες κι' ἀπὸ τὰ στεφάνια ποὺ εἶναι ἀγκαθωτά,
κι' ἀπὸ τὰ δαφνοστέφανα κι' ἀπὸ τοῦ Πολέμου ἀγρίου
τοῦ μακελλάρη ὅσα σφαχτά,

3

κι' ἀπὸ τῶν ἀγώνων τὰ λιοντάρια κι' ἀπὸ τὰ κουφάρια
κι' ἀπὸ τὴ μαύρη ἀπόχυνψη βουλὴ—ποιοῦ τάχα θεοῦ ;—
μέσος στὰ ξεθεμελιώματα, στοῦ χαλασμοῦ τ' ἀχνάρια
γίνεται ή δόξα ἐνὸς λαοῦ.

4

Πόσο ἀκριβὰ πληρώνεται τὸ ἄνθισμα τῶν πατρίδων,
τοῦ μάγη κι' ἀπρίλη τῶν ἔθνῶν δὲ ξαναγεννημός !
Προμήνυμά τους κάποτε δὲν εἶναι τάχα ἀκρίδων
δῆμασμα καὶ ὅρνιων ταραμός ;

5

"Ελλάδα, ἐσὺ ποὺ ὅλα τὰ λέει τὸ ἀθάνατο ὅνομά σου,
πηγή, ἀπὸ σὲ πάντα ἀναβρύζει κι' δὲ ἥρωας κι' δὲ σοφός,
ἀκόμα καὶ στὸ γέροντα σου, στὸ κατρακύλισμά σου,
τῆς ἴστορίας εἶσαι τὸ φῶς !

6

Σ' ἐσὲ πῶς μὲ τὸ γέλιο της ξάφνου νεράϊδα μοῖρα
τὴν ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ Καιροῦ σκισμένη σου ποδιὰ
στὴ γέμισε τριαντάφυλλα, στὴν ἔκαμε πορφύρα,
σ' ἐσὲ πῶς μήνυσε : «Καρδιά !»

Καὶ ἥρθα ἔανά στὴ χώρα σου νὰ σὲ στυλώσω ποὺ ἦτον
ὅ θρόνος σου, καὶ νὰ σὲ πάω στὴν πλούτισμένη γῆ,
στὸ πάτημα τοῦ Ἀλέξαντρου, στὸ νοῦ τῶν Ἡρακλείτων,
καὶ στῶν Ὁμήρων τὴν κλαγγή.

Γῆ, τὰ κρατάει, νοῦ, πάτημα, κλαγγή, θαφτά, στοχάσου
γιὰ σὲ μ' ὅλο τὸ μόλυσμα τοῦ ἀκάθαρτου Ὁσμανοῦ,
νέα γιὰ νὰ βροῦν πάλι ζωὴ μέσ' στὴ ζεστὴ ἀγκαλιά σου,
στ' ὄνειρο μέσα τ' οὐδανοῦ.

Μὰ πῶς τὰ μάγια λύθηκαν!.. Πῶς ἔκαμε ἥ κατάρα
τὴν ὄψη σου ὄψη κλαίουσας γυρτῆς πρὸς μνῆμα ἵτιᾶς!
Καμμιὰ χροδή σου ἀς μὴ σοῦ μείνῃ ἀσύντοιφτη, κιθάρα
τῆς δάφνης καὶ τῆς λεβεντιᾶς!

“Οχι! Μακριὰ κι' ἥ ἀπελπισιά, μακριὰ καὶ ὁργὴ καὶ θρῆνος!
Στὸ μαῦρο ἀπάνου Γολγοθᾶ τῶν ἐθνικῶν καημῶν,
θειε Ἀγγελε τοῦ τραγουδιοῦ, βόηθα ν' ἀνθίσῃ ὁ κρίνος
τῶν Εὐαγγελισμῶν!

—Νεκροί, σπαρμένοι στὶς πεδιάδες καὶ στὰ περιβόλια
καὶ στὰ ἔρμοτόπια καὶ στὰ βράχια τῆς Ἀνατολῆς,
τὰ ποὺ σᾶς δίξανε σπαθιά, ποὺ σᾶς φάγανε βόλια,
βαθιὰ στὰ σπλάχνα τῆς Φυλῆς

ἄς διζωθοῦν ἄ! νὰ στοιχειώσουν ὕστερα, μυστήρια,
καὶ βούκεντρα πάντα γιὰ νέα ὁργώματα ἀς γενοῦν,
αἴματα, νεῦρα καὶ θυμοὶ καὶ χέρια ἔκδικητήρια.

Πάντα ᾧδι νεκροὶ ἀς μᾶς κυβερνοῦν!

—Κι' ἐσεῖς, χαρὰ καὶ ἥ φτώχεια σας, τοῦ ὄλβου κι' ἐσεῖς καμάρια,
ἴκετες τώρα ἀπλώνοντας τὸ δίσκο τοῦ χεριοῦ,
τῆς ἀργατιᾶς, τῆς ἀρχοντιᾶς δαρμένοι, ἀπομεινάρια
τῆς φλόγας καὶ τοῦ μαχαιριοῦ,

τὰ κλαῖτε ἐσεῖς τὰ πάντα σας, σπίτια, ἀγαθά, θεῖα δῶρα,
παρατημένα, ὀφανισμένα, πλάσματα, πουλιά,
ὅπου ὕδρωνεν δὲ Ἐρωτας, θεοῖς εἰ δὲ Χάρος τώρα,
πάει καὶ ἡ πατρίδα καὶ ἡ φωλιά.

Στάχια ὅπου χρύσωναν τὴ γῆ, μαυρολογῶν κοράκοι.
Τὰ δάκρυα καταπίνοντας, ζητᾶτε, (ῶμε ἡ στιγμὴ
ποὺ σᾶς τρυπάει τὰ σωθικὰ σαράκι καὶ φαρμάκι),
γωνιὰ ζητᾶτε καὶ ψωμί.

Κι ὅ, τι θὰ αἰσθάνεστε πῶς εἶναι ἀπάνου ἀπ' ὅλα τὸ ἄλλα
καὶ πῶς ἀξίζει θησαυρούς, τῆς ἔκεληριᾶς παιδιά,
κι ὅ, τι ζητᾶτε ἀνείπωτο, τὸ ξέρω· εἶναι μιὰ στάλα
ἀγάπη καὶ καλὴ καρδιά.

Καὶ οἱ λυτρωμένοι, ἀλύτρωτοι. Κι ὁι ἀλύτρωτοι ἐδῶ πέρα
δόστε νὰ ἰδοῦν τοῦ λυτρωμοῦ μιὰ χάρη, δσο φτωχή.
Ἡ Ἑλλάδα μιά, ἀκομμάτιαστη καὶ ἀμέτρητη Μητέρα,
μιὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ψυχή !

Τύραννος ὅταν ἡ ὄλεθρος καίη στοῦ πιστοῦ τὸ σπίτι
τὸ ἄγια κονίσματα, τοῦ καίει τὸν ἱερὸν ναό,
τοῦ μένει ἡ πίστη σὰν εἰκόνα ἐντός του ἀχειροποίητη
στὸν ἔνα ἀόρατο Θεό.

Τέτοια ἡ Πατρίδα. Θεὸς κι ἡ αὐτή. Ἀπάνου ἀπὸ τὰ σπίτια,
σὲ λογῆς τόπους καὶ δεσμοὺς καὶ πάντα καὶ προτοῦ,
ἀπάνου ἀπὸ τὰ χώματα κι ἀπὸ τὸ ἀμπελοφύτια,
μιὰ εἰν ἡ Πατρίδα, καὶ παντοῦ,

Μιὰ εἰν ἡ Πατρίδα τῶν αἵμάτων καὶ δραμάτων, τὸ ἄστρο
τῆς Ἰστορίας τὸ πολικό, τοῦ τραγουδιοῦ τροφή,
χῶρες, καρδιὲς ἀπὸ παντοῦ, μιὰ ψυχὴ σ' ἔνα κάστρο,
κι ἡ προσταγή της : «Ἄδε φοί !».

Καὶ τὸ ποὺ δέρνει ἄναθεμα καὶ ὁ ποὺ δέρνεται θρῆνος
μακριά ! Στὸ μαῦρο Γολγοθᾶ τῶν ἔειθεμελιωμῶν,
βόηθα, ἀγγελε τοῦ τραγουδιοῦ, ν' ἀνθίσῃ ὁ ἀσπροὶς κρίνος
τῶν Εὐαγγελισμῶν !

3 Νοεμβρίου 1922.

Ἡ Πατρίδα στοὺς νεκρούς της.

Κωστή Παλαμᾶ.

(Απηγγέλθη κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἡρώου
τοῦ Κιλκίς τὴν 22αν Ιουλίου 1928).

Εἶμαι ἡ Πατρίδα. Μουσικὴ στὸ διάβα μου τὸν ἀέρα
δένει. Τιςώνω ὅπου σταθῶ. Φῶς ὅπου πατῶ σπέρνω,
καὶ μιᾶς ἀλήθειας καὶ μιᾶς χάρος εἰμὲ ἐγὼ ἡ μητέρα,
καὶ ἥρθα. Τὸν "Υμνο φέρνω.

Τὸν "Υμνο, φωτοστέφανο, σὲ μυστικὰ Θεοφάνεια
χυτὸ ἀπὸ μένα, ἀμάραντο, πιὸ ἀπάνου ἀπ' τὰ στεφάνια
ποὺ φέρονται γιὰ νὰ στεφανώσουν τὸ μνημόσυνό σας
ἀρχοντες καὶ στρατὸς καὶ λαὸς γονατισμένοι ἐμπρός σας·
τὸν ὑμνο στὴν εἰκόνα σας τεχνίτης ποὺ τὴ λέει
γραφτὴ μὲ τὸ σμιλάρι του στὰ μαρμαρένια φύλλα,
τὸν ὑμνο ποὺ τὸ ἀρμονικό του βουύισμα τὸ ἀνταμώνει,
σημαία, μὲ τὴ βουβή σου ἀνατριχίλα·
τὸν ὑμνο τὸν πολύφωνο, καὶ σάλπισμα κι' ἀηδόνι,
φέρνω, νὰ πάρῃ στὴ δόξα σας βαθιὰ κρυφὰ ὅπου καίει
τοῦ Γένους ἡ καρδιά.

Καρδιές μου, ἥρωες, μάρτυρες, νεκροί, γενναῖοι, ὁραῖοι.
Μιὰ θεία βουλὴ καὶ ὁ σταυρωμὸς καὶ ὁ λυτρωμός, παιδιά !

Κόδροι, Λεωνίδες, Καραΐσκοι στοὺς καιρούς, ἀκόμα
ὅσοι μὲ τὸ ὄνομα καὶ ζῆτε καὶ φεγγοβολᾶτε,
κι' ἐσεῖς ποὺ σὰ νὰ κρύβεστε καὶ σιωπηλοὶ περνᾶτε,
στρατιῶτες ἀγνωστοί, ἀθλητὲς ἀνώνυμοι, τὸ στόμα
ποὺ δὲ σᾶς ἀχολόγησε τὸ βροντερὸ τῆς Φήμης
καὶ μένετε ἀλειτούργητοι στὴν ἐπικλησιὰ τῆς Μνήμης.

- πεσμένοι μου διμολογητὲς ἀπὸ λογχιά, ἀπὸ βόλι,
 25 καὶ οἵ γνωσμένοι καὶ οἵ ἄγνωσοι, δόξες μου, καὶ ὅμοια, καὶ ὅλοι!
- Τέτοιας ζωντάνια εἶχαν καὶ τότε δρίζοντες, γῆ, τόποι,
 καὶ δὲ λάκκος καὶ ἡ κορφή.
- Πίσω ἀπὸ τὸ μεγαλόκορμο τὸν Ὁρβηλον ἢ Ροδόπη
 ξεμύτιζε κρυφή.
- 30 Ἀστραφτερά, μαυρειδερά, θεριεύανε στὰ μάτια
 βοσκές, χωριά, νερά.
 Ῥουμάνια, ἡ λεύκα, ἡ καστανιά, τὰ πεῦκα σὰν τὰ ἔλατα
 στυλώνονταν γερά.
- Ῥόδα. Τὰ πάντα πύρωνε τὸ κᾶμα τοῦ Ἀλωνάρη,
 35 ζῶα, λίμνες, λαγκαδιές,
 καὶ τὸ ποτάμι τὸ πλατύ, καὶ τὸ παχὺ χορτάρι
 μαζὶ καὶ τίς καρδιές.
- Γαυρίαζε πολεμόχαρα σὲ ἀπάτητα ταμπούρια
 μὲ τὸ ἄρματα κινέοντας.
- 40 Ὅμως ἀπάνου ἀπὸ τὰ πολυβόλα, ἀπὸ τὰ θυόρια,
 Φούρια ἡ φωνή μου: «Ἐ μ πρός!».
- Δὲ σᾶς κρατοῦν πλαγιά, κορφή, στενό, πλάτωμα, πόρος.
 Ἔγινα μέσος στὰ σπλάχνα σας δὲ θεδός δὲ νικηφόρος,
 ἔγινα δὲ δρόμος πιὸ λαμπρὸ πρός τὴν ἀθανασία
- 45 ποὺ πάει μὲ τὴν θυσία
- Μὲ μιᾶς καὶ σὰ νὰ γύριζαν οἱ μισεμένοι χρόνοι
 τοῦ Διάκου καὶ τοῦ Μπότσαρη καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη,
 ποὺ καὶ λαλοῦσε κινέοντας τὸ χῶμα,
 μονάκριβο μέσος στὴ σκλαβιὰ τὸ κλέφτικο τραγούδι,—
 50 μὲ τὴ δροσιὰ τοῦ τραγουδιοῦ στὸ φλογισμένο στόμα,
 μὲ τὸ τραγούδι ἐπέφτατε ματώνοντας τὸ χῶμα,
 κάτου ἀπὸ τὸ ἄξιο τὸ ἄλογο, στὸ ἀσώπαστο κανόνι,
 πεζοὶ καὶ καβαλλάρηδες, τοῦ Μάη κομμένοι οἱ κλῶνοι.
 Βάγια, τρισάγια, Λαχανᾶ, Κιλκίς! Προσκυνητάρια.
- 55 Τὸ αἷμα, δὲ θάνατος, ἡ νίκη, οἱ πέτρες, τὰ χορτάρια,
 σκάλες πρός ψυχή ἐπαγγελτὰ μὲ πᾶτε, ἡ περηφάνια

ἡ ἀρχαία μὲ παίρνει, μπάζετε στῆς ἴστορίας μας πάλι
τὴ δόξα τὰ Βαλκάνια,
σὰ νά διναν τὰ χέρια λαοὶ μέσ' στὴν ἀνεμοζάλη,
“Ροδόπη, σὰ νὰ γύρευες—ποιός ξέρει;—στοῦ πολέμου 60
τὴ λύσσα, νύφη, τὸ φιλί τοῦ ἐλληνοδόξαστου Αἴμου....
Στοῦ Χάρου τὴν ὄλονυχτιὰ σᾶς φωτιζα, ἀγιοκέρι,
θυσιαστήρια, Λαχανᾶ, Κιλκίς,
στὴ νύχτα τοῦ δαρμοῦ σᾶς ήμουν τῆς αὐγῆς τὸ ἀστέρι.
Γιὰ σᾶς εἰν’ ὁ ὅμνος μου πλατιύς. 65

Πλατὺς εἰν’ ὁ ὅμνος μου ἀπὸ σᾶς, γιατὶ καὶ τὴν Πατρίδα
τὴν ἔδια ἐμὲ πλατιὰ σ’ ἐσάς νὰ καθορφτίζεται εἰδα
σὲ Θεοφάνεια μυστικὰ μὲ ὅλα της φεγγοβόλα
τὰ ἴστορικά, τὰ Ἰδανικά, τὰ ὁιζικά της, ὅλα.

Δὲν πάει σ’ ἐμένα τῆς φλογέρας ἡ φωνή, μιὰ στάλα· 70
τὰ μεγαλόφωνα ὅργανα δοξάζουν τὰ μεγάλα·
“Η Ἀθήνα, ἡ Σπάρτη, “Ρούμελη, Μωριᾶ! Τετραπλὸ φτάνει
καὶ τὸ ὄνομά σας μοναχὰ γιὰ τοῦ ὅμνου τὸ λιβάνι.
Γῆ ἀντρειωμένη, ἀνταριασμένη γῆ, Μακεδονία,
στοῦ Γένους τὰ χρυσόνειρα καὶ τόνος καὶ ἀγωνία! 75
Γύρω σου, “Ελλάδα Ἰδεατή, πόσες μὲ σάρκα “Ελλάδες!
Χαῖρε, καὶ τῶν ἀρματολῶν “Ηπειρος καὶ τοῦ Πύρρου,
τῶν Ἀλεξάντρων καὶ ἡ ὅρμη κι’ ὁ ἔξαμετρος τοῦ Ὁμῆρου!
Βογγοῦν τὰ Δωδεκάνησα, ζῆ ἡ Κύπρος, οἱ Κυκλάδες
χορεύουν πάντα δλόγυρα στὴν ἀπολλώνια Δῆλο. 80
Καὶ ἡ πούλια τῶν “Ἐφτὰ νησιῶν. Καὶ τὰ σμαράγδια, τρία,
Χίο, Λέσβο, Σάμο. “Η θάλασσα, θησαυριστής μας, λάμπει,
καὶ ἡ Κορήτη, ἥρωισσα, πάντα ἐμπρός! Τῆς Θεσσαλίας κι’ οἱ κάμποι
πάντα βαστᾶν καὶ τοῦ Ἀχιλλέα καὶ τοῦ Φεραίου τὸ θρύλο. 85
Τοῦ “Υδραίου τὸ χέρι θριαμβικὰ σὲ κυβερνάει, τιμόνι,
τὸ ξέρουν τοῦ ἀλησμόνητου Βοσπόρου τὰ νερά,
γυπάετος τὸ ἀερόπλανο, ὁίζωμα τὸ καγόνι,
κάποιος Κανάρης πλάθεται—ποιός ξέρει—στὰ Ψαρά.
Κι’ ἐσύ, ζωὴ τῆς Ἰωνίας! Καὶ μέσ’ στὰ βάσανά σου, 90
σφίγγοντας εὐλαβητικὰ τὸ ἀγια τὰ λείφανά σου,
στὸν κόρφο μου τὸ μητρικὸ ποὺ γύρευες τὸ μνῆμα,
γροικᾶς μιᾶς νεκρανάστυσης νὰ σὲ ξυπνάῃ τὸ κῦμα.

- Σκέπη μας ἀπὸ τὸ Ταίναρο κι' ὡς τὴ Θεσσαλονίκη,
Σοφία, Ἐργάνη, Πρόδμαχος, ἢ ἀσπίδα σου Ἀθηνᾶ !
- 95 Πνέε, εἰοηνόφορη χαρά, τοῦ ματωμοῦ καὶ οἱ λύκοι
οὐρλιάστε, δύμοια σᾶς πρέπουνε δοξαστικὰ Ὡσαννά !
- Εἴμαι ἡ Ἑλλάδα, τῶν πατρίδων εἰμὶ ἐγὼ ἡ κορώνα,
καὶ τῶν ἀνθρώπων δι βωμὸς καὶ τῶν ἔθνῶν ἡ Ἐλένη,
καὶ τὸ ἀνταμώνω στῶν καιρῶν τὰ ὁέματα ζωογόνα
- 100 τὰ τρόπαια τῆς Ἀράχωβας, τὰ Δελφικὰ τεμένη.
- Εἰρήνη, ἐσύ, δὲ πασίχαρη καὶ δὲ πλουτοδότρα Εἰρήνη,
δέ ξάστερος ἐσὺ οὐρανὸς καὶ ἡ ξεδιψάστρα ἡ κρήνη,
τὸν ἄλβο τὸν καλεῖς ἐσύ, τὴν τύχην ἐσὺ τὴν κάνεις,
καλότυχος θνητὸς ἢ λαδὸς ποὺ θὰ τὸν ξανασάνῃς.
- 105 Στὰ πόδια σου ἀνεργη σπαράζει ἀπὸ τὰ καταχθόνια
καὶ ἡ καταλύτρα τῶν ἔθνῶν ἡ φάγοσσα ἡ Διχόνια !
Ἐνδογόμενοι δοσοι γιὰ σὲ δουλεύουν καὶ «σαρκώσου !»
κοράζουν μὲ κέρια ἵκετικὰ πρός τὸ ἀπιαστο ὅνειρό σου.

- Μὰ ἔρχεται μέρα, βοὴ ξεσπᾶ : «Χτυπᾶτε, πολεμάρχοι !»
- 110 Ποιός τὴν ἀξία τῆς ἡ ζωή, ποιός δὲν σίσθανεται δῆτι
τὴν ἔχει ἀπὸ τὸ θάνατο ; Κι' ἀν ἡ Πατρίδα ὑπάρχῃ,
τὴ ζῆται ἐσύ, Στρατιώτη !
- Γιὰ νὰ τὴ ζήσης πολεμᾶς, καίεσαι, νικᾶς, πεθαίνεις,
γιὰ νὰ καρπίσῃ ἡ χωραφιὰ τὴ σκίζει κι' δὲ δρυγοτόμος,
- 115 τέτοιος καὶ πάντα κι' ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς τῆς Οἰκουμένης
γύρω ἀπὸ τὸν Κυροῦ λιο της δὲ ἄγριος καὶ δὲ ἄγιος νόμος !
Τοῦ νόμου αὐτοῦ μαυρίζει δὲ ησκιος τὸ ἀστρο τῆς ήμέρας,
δράκοντας αἷμα δηγικὸ μυρίζεται τὸ τέρας.
- “Ομως ἀπὸ τὰ ὑψη μου κι' δροιος τὸν ἀντικρύση,
- 120 προσκυνητής του θὰ γενη, θὰ εἰπῃ : «Πλάστρα ἡ φωτιά του !»
Γύφτος, καὶ τὰ σφυροκοπῆ στὴ φλόγα του ἐδῶ κάτου
φύλλα νέου κόσμου καὶ παλιοῦ σὲ Ἀνατολή, σὲ Δύση.

- “Ιδέεις ἀρνῆτρες, τῆς ψυχῆς χαλάστρες, φωτιές, πάγοι,
τυφλοῦ ἐνὸς τρόμου ἢ τὸ κρεμᾶν ἀνάερα τὸ σπαθί,
125 ἢ πολεμᾶνε τὴν ψυχὴν ἢ ἀράξουν ὅπου ἀνθεῖ
τὸ λησμοβότανο, ἵσα ἐκεῖ ποὺ ζοῦνε οἱ λωτοφάγοι.
Κι' ὅσα ἀπὸ μὲ παραδοτά, θρεμμένα, εὐλογημένα,

θρησκεία, γῆ, πίστη, ιδανικά, θυσίες, ἀγάπες, χοέη,
σὰ βαρετά, σὰν ἔειδα φατιά, προσβάλλοντ⁷ ἔνα ἔνα.
Σὲ βάθρα, ξόανα βάρβαρα, Μεσσίες ὡχροί, Θεοὶ νέοι. 130

Εἶμαι δὲ Πατρίδα. Ἀδάκρυτη καὶ ἀγέλαστη μητέρα,
συγνὰ ἀπὸ τὸ χρέος ποὺ κυβερνᾷ τερός τὰ σωθικά μου,
μοῦ βάζει ἀτσάλι στὴν καρδιὰ καὶ στὴ ματιὰ φοβέρα,
τὸ χρέος μὲ δείχνει καὶ μητριὰ καὶ σκιάχτρο στὰ παιδιά μου.
Καὶ μὴν ἔαφνίζεστε ἀν κρατῶ τὴν ἀγριλιὰ στὸ χέρι 135
πλεγμένη σὲ μαχαίρι.

Στὴν ἀγκαλιά μου ταιριαστὲς καὶ Χάρες καὶ Γοργόνες.
Οἱ Μαραθῶνες—μάθετε—γενννοῦν τοὺς Παρθενῶνες.

—Παιδιά μου, ὅσοι, προφῆτες μου, στρατιῶτες, ἀρχηγοί,
σὰν τὰ λιοντάρια στήσατε κορμιὰ καὶ σὰν τὰ κάστρα, 140
καὶ μέσος στὴν μακεδονικὴ ἀματοθεμμένη γῆ
βάλατε τὴν εἰκόνα μου φερτὴ σὰν ἀπὸ τὸ ἄστρα,
στοῦ Λαζαρᾶ καὶ στοῦ Κιλκίς τὴν ἐκκλησιὰ τὴν πλάστρα,
πνοὲς κι⁸ ἀν πλανᾶστε σὸν ἄλλη ζωή, λείψανα κι⁹ ἀν κοιμᾶστε,
σᾶς λειτουργῶ στὴ δόξα μου. Μακαρισμένοι νά στε ! 145.

Οἱ τάφοι.

Γεωργίου Ἀθάνα.

1

Εἴναι κι¹⁰ αὐτὸ κατόρθωμα : Ν' ἀνοίξης
μεγάλους τάφους στοὺς ιερούς σου τόπους
καὶ στὰ σπλάχνα τῆς μάννας γῆς νὰ ὁίξης,
πολλοὺς νὰ ὁίξης, προσφιλεῖς σου ἀνθρώπους.

2

Κι¹¹ ὅλους αὐτοὺς τοὺς καστροπολεμίτες
νὰ τοὺς καλοδεχτοῦν ἀναστημένοι
Δομέστικοι καὶ Μάγιστροι κι¹² Ἀκρίτες
στὸν ἕδιο τὸ βωμὸ θυσιασμένοι.

3

Στῶν τάφων τοῦ Ἐνβανλὰρ τὴ μέση ἔχτίστη
μιὰ γαλανόλευκη ἐκκλησούλα, τόση.
Στὸ νοῦ τὴ φέρων πάντα μ' ἀγια πίστη.
Τί κι¹³ ἀν τὴν ἔχῃ δ Τοῦρκος βεβηλώσει :

"Αν φύγαμε ἀπὸ δόλοῦθε νιροπιασμένα
κανεὶς δὲ θὰ μᾶς διώξῃ κι ἀπὸ τὰ ἐδάφη,
ποὺ τὰ κρατοῦν γεορὰ καὶ τιμημένα,
χωρὶς κανόνια καὶ τουφέκια, οἵ τάφοι.

Δὲ δειλιάζουν, δὲ φεύγουν, δὲν πεθαίνουν.
Τὴ βία πολεμοῦν μὲ τὴ γαλήνη·
αἰῶνες πολεμοῦν, νικοῦν καὶ μένουν,
οἵ τάφοι—καὶ μᾶς κυβερνοῦν ἔκεῖνοι !

1929.

Ρεμβασμοὶ προσφύγων.

Γεωργίου Αθάνα.

Τὸ φτωχικὸ σπιτάκι μας πρὸς τοῦ βουνοῦ τὴ δάχη, ἐκεὶ
ποὺ κάθε βράδυ δ "Εσπερος τὸ πρῶτο φῶς θ' ἀνάψῃ,
πάντα ἡ ψυχή μου κι ἀπὸ δῶ ποὺ βρίσκομαι τὸ κατοικεῖν
δὲ θέλω νὰ τὸ γκρέμισαν, μηδὲ νὰ τρέχουν κάψει !

Καλύτερα μιὰ τούρκικη νὰ μπῆκε μέσα φαμελιὰ
κι ὅλα νὰ χαίρεται ὅσα ἔμεις δὲ θὰ ξαναχαροῦμε.
Κι ἀκόμα πειὸ καλύτερα, τὸ σπίτι, δ κῆπος, ἡ μηλιὰ
νὰ ξεγελιῶνται καὶ νὰ λὲν ποὺ ἔμεις τὰ κατοικοῦμε...

Ποτὲ ἄς μὴν ξανακοιμηθῶ κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τὴν παλιά,
ποὺ μὲ πρωτόειδε ως ὅνειρο κι ὡς πόθο τοῦ πατέρα
κι ἄς μὴν ξανακαθίσω πειὰ μὲ τὴ φτωχή μου φαμελιὰ
στὴν ἀναμμένη μας φωτιὰ μιὰ εὐτυχισμένη ἔσπέρα.

Ποτὲ ἄς μὴ ζήσω τώρα πειὰ στὸν τόπο ἔκεινο ποὺ ἀγαπῶ,
στὸ χῶμα ἔκεινο πόδηνα δάκρυα κι ἰδρῶτ' ἀπάνω.
Μὰ ὁ καὶ νάηταν τρόπος κάποτε,—τὸ νοιώθετε κι ἄν δὲν τὸ πῶ,
στὸν τάφο τοῦ πατέρα μου νὰ πάω καὶ νὰ πεθάνω !

Κρύψε μου τὸ παλιὸ χωρὶ σὲ μαῦρα σύννεφα, οὐρανέ,
μὴ φύγῃς ἀπὸ πάνω του ποτέ, βαρὺ χειμῶνα.
Τοῦ πατρικοῦ μου τοῦ σπιτιοῦ τὴ στέγη χτύπα, κεραυνέ,
καὶ μέσος στὸ εἰκονοστάσι του κάψε τὴν ἄγια εἰκόνα !

“Ομως ἂν κάποτε, ἀνοιξη, θελήσῃς γιὰ νὰ ξαναπᾶς,
στὸ ἄγαπημένα χώματα σὰν πρῶτα ὀλανθισμένη,
φύλαξε τὰ λουλούδια σου καὶ πουθενὰ μὴν τὰ σκορπᾶς
ἄλλοι ἀπὸ τὸν τάφο τῆς μικρῆς, ποῦχ ἀρρεβωνιασμένη !

“Οσο κι ἂν ἀνοιξα σ’ αὐτὴ τὴ γῆ χωράφι καρπερὸ
καὶ δέντρα φύτεψα κι ἀνθοὺς ἔσπειρα στὸ ὕδιο χῶμα,
ἄκομα ὅσσο κι ἂν ἔχτισα καινούργιο σπίτι τυχερό,
ξένος ἀπὸ μακρυὰ ἥρθα ἐδῶ καὶ ξένος μένω ἄκομα !

Μὰ δὲ Χάρος ἥρθε σύγκαιρα γιὰ νὰ μοῦ ἀνοίξῃ ἄλλη πληγή.
Ἐκλεισα τὰ ματάκια σου, σὲ φίλησα δὲ θλιψμένος,
εἴδα ποὺ σ’ ἔθαβαν βαθιὰ σ’ αὐτή, σ’ αὐτὴν ἐδῶ τὴ γῆ,
καὶ τώρα πειά, Μαννούλα μου, τώρα δὲν είμαι ξένος !

1929.

Δ'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ.

Οἱ δύο κέσμοι.

"Αριστομένους Προβελεγγίου.

Αὗτοὶ εἰναι τῆς ζωῆς οἱ δύο φάροι :
δὲ Ἑλληνικός, δὲ κόσμος τοῦ ὕραίου,
κι δὲ κόσμος ποὺ γεννήθηκεν ἀπὸ τὴ χάρη
τοῦ θείου Ναζωραίου.

“Ἄπ’ τὴ διπλή των τὴν πηγή,
ποὺ στὸν αἰῶνα ἀστείρευτη καὶ πλούσια
κυλῷ τὰ νάματά της τὰ ὑπερούσια,
ποιεῖται, δροσολογῶται ἡ γῆ.

“Ο πρῶτος εἶναι τὸ ἀφθαρτὸ τῆς τέχνης κάλλος,
κόσμος χαρᾶς, ζωῆς καὶ γαληνῆς σοφίας.

- Ὅτι είναι κόσμος τῆς καρδιᾶς ὁ ἄλλος,
 κόσμος ἀγάπης, πάθους καὶ θυσίας.
 Ἐκεῖνος σὲ φωτὸς πλημμύρα κολυμπᾷ.
 Αὗτὸς στοῦ μυστηρίου τὴν μαγεία.
 15 Γλυκοχαράματα θαμπά,
 ποὺ ἀγγέλλουν νέας ζωῆς δημιουργία.
 Μὲ τὴν ἀγία τοῦ Χριστοῦ πνοὴ
 ἀναβαπτίζεται η ζωή.
 Ὅτι λόγια, ποὺ σταλάζουνε σὰν ἀρμονία
 20 ἀπὸ μιὰν ἀρπαν οὐρανία.
 Ὅτι ποίησις τοῦ Ναζωραίου γλυκυτάτη,
 ἀπὸ μιὰ θεία περιπάθεια γεμάτη,
 ποὺ συγκινεῖ, μὰ κι^ν ἀνυψώνει,
 καὶ κατανύγει, ἔξαϋλόνει.
 25 Ὅτι ποίησις, ποὺ γύρω στὴ ζωή του ὑφαίνει
 ἀφατηνή ἀγόρτητα καὶ γοητεία,
 κι^ν αὐτή του ἀκόμη τὴν θυσία
 ἀπάνω στὸ Σταυρὸ τὴν διμορφαίνει.
 Μὲ τὴν ἀγγελική του τὴν πραότητα
 30 ἐδάμασε κι^ν ἐμάλαξε
 τυράννων ἀγερώχων βαρβαρότητα
 καὶ δύσπιστων πνευμάτων γνώμην ἄλλαξε.
 Καὶ μὲ τὴ νοσταλγία τούρανοῦ,
 ποὺ η διδαχή του μᾶς ἐμπνέει,
 35 δοῖζοντες ἀνοίχθηκαν ἐμπρός μας νέοι,
 νέες ἰδέες μᾶς ἐπλούτισαν τὸ νοῦ.
 Ὅτι τὴ ζωή του, ἀπὸ τὰ πάθη του στὴ γῆ
 κι^ν ἀπὸ τοῦ Γολγοθᾶ τὸ δρᾶμα,
 η τέχνη νέα θαύματα δημιουργεῖ
 40 κοντὰ στῆς τέχνης τῆς ἐλληνικῆς τὸ θᾶμα.
 Κι^ν εἰν^τοι οἱ δυὸ κόσμοι αὐτοὶ σὰν φάροι ποὺ ἀκοντίζουν
 τὰ θειά των φωτοβολήματα.
 Αὕτοι τῆς ἀνθρωπότητος φωτίζουν
 τ^ρ ἀβέβαια μέσ^τ στοὺς αἰῶνας βήματα.

1920.

Μὲ τῆς ψυχῆς τὸ φεγγαρίσιο φῶς.

Γεωργίου Ἀθάνα.

I

Τοῦ κάκου ἔδῶ πυκνώνεται τὸ βράδυ !
Γλυκύτατ⁷ ἀποδιώχνει τὸ σκοτάδι
κάποιο χλωμὸν φεγγάρι, μυστικό.—
Τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ τὸ εἰκονοστάσι
στὴν ἄγια κώχη δπόζει καθαγιάσει
τὸ λογισμό μου νιψώνει εὐλαβικό.

“Αγιες μορφές, θαμπές ἀπ⁸ τὰ λιβάνια,
καὶ κάτω οἱ θῆκες μὲ παλιὰ στεφάνια
πατέρων καὶ προγόνων, τὰ ἴερά.—
Τὶς θρῆσκες βλέπω τάχα ἐμπρός μου νόνες
νὰ στένουν τὶς παλιές, χρυσὲς εἰκόνες
στὸ εἰκονοστάσι αὐτὸ κάθε φορά.

Μὲ συνταράζει ἀσύχαστη λαχτάρα·
νὰ διώξω θέλω τὴν παλιὰ κατάρα,
νὰ πάρω θέλω μιὰ καινούργια εὐχή.
Τὴν πίστη λαχταρῷ καὶ τὴν ἀγνότη,
κληρονομιὰ πούειχε ἡ μικρή μου νιότη
χαρῆ στὴν τρυφερή της τὴν ψυχή !

II

“Ανιστορῶ τὴν πεθαμένη Νόνα
στῆς σάλας καθιστὴ τὴν πολυθρόνα
τὴν Κυριακή, μετὰ τὴν ἐκκλησιά.
Μπροστά της τ⁹ ἀνοιχτὸ Κυριακοδρόμι
καὶ δυὸ ψυχοῦλες ἀπλαστες ἀκόμη,
λουσμένες στοῦ Βαγγέλιου τῇ δροσιά.

Κι¹⁰ ἀνιστορῶ τὶς γιορτινὲς λαμπράδες
τοῦ Πάσχα τὶς καρές καὶ τὶς λαμπάδες,
τὴν κοινωνία στὴν Ἀγια Πύλη ἐμπρός...
Τῶν προσευχῶν τὰ λόγια θέλω πάλι
νὰ θυμηθῶ, κι¹¹ ἀπόψε ἀγάλι·ἀγάλι
νὰ τὰ ψευδίσω ἀγνά, καθὼς μικρός.

Στὸ σκοταδάκι ἔκεινο ἀς ἐπιστρέψω !
Νὰ μάθω δὲ διψῶ, μὰ νὰ πιστέψω.
"Απιστος ψαχουλιάρης δ σοφός.—
"Ηλιος τῆς γνώσης ἄλλοτε ἀς μὴ φέξῃ
ἀπάνω ἀπ' τὴ ζωή μου, κι' ὅλη ἀς τρέξῃ
μὲ τῆς ψυχῆς τὸ φεγγαρίσιο φῶς !

III

Τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ μου ὥραιο βράδυ,
πνίγομαι !... Δὲν μὲ πνίγει τὸ σκοτάδι·
τοῦ νοῦ μὲ πνίγουν, φίδια, οἱ ἀστραπές.
Ποιά χάρη θὰ βρεθῇ νὰ μὲ λυτρώσῃ,
τὰ φλογισμένα φίδια νὰ σκοτώσῃ,
στὶς ὁρες νὰ μὲ ἀφήσῃ τὶς θαμπές ;...

Τίνος Θεοῦ εὐδοκία σ' ἔχει στείλει,
μαννούλα μου, ν' ἀνάψῃς τὸ καντήλι
τὴν ὥρα ἑτούτη τοῦ ψυχοδαρμοῦ ;
Μόνο στὸ θυμιατήρι, ποὺ γυρίζεις
κι' ὅλο τὸ σπίτι ἀπόψε λιβανίζεις,
λάμπει μιὰ σπίθα ἑλπίδας λυτρωμοῦ !

1929.

Ε'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ.

Νύχτα.

A. Μαβίλη.

1

Τρεμάμεν^τ ἀστρα εἰς τὰ νερὰ τὰ φέγγη τους πλαγιάζουν,
ποὺ δνείρατα τῆς θάλασσας τῆς κοιμισμένης μοιάζουν.

Οὔτ^τ ἔνα φύλλο τρέμει
στὸ δάσο, καὶ μὲ τὰ πουλιὰ
στῶν δένδρων τὴ μοσχοβοιλιὰ
μὲ τές φτερούγες μαζωχτὲς γλυκοκοιμῶντ^τ οἱ ἀνέμοι.

— 226 —

Ἐκεῖ ποὺ ἡ πλάση φαίνεται πὼς σὰν νεκρὴ σιγάει,
ἐκεῖ ἡ φιλέρημη ψυχὴ τοῦ ποιητῆ γροικάει
αἰθέριαν ἀρμονία.

Ἄκούει τὸ ἀστέρια νὰ λαλοῦν,
τὰ Χερούβειμ νὸν ἀντιλαλοῦν
στὴ γαληνὴ τοῦ Σύμπαντος ἀπέραντη ἐκκλησία.

Ἐκεῖνα τὰ λαλήματα δὲ ποιητὴς ἀκούει,
καὶ ἐκεῖ μαθαίνει ἔτσι γλυκὰ τὴ λύρα του νὰ κρούῃ,
καὶ οὐρανικὰ νὰ ψάλλῃ
δνείρατα μαγευτικά,
Ἑλπίδ', ἀγάπη, Ἰδανικά,
τῆς ὅμορφάδας τὰ καλά, τῆς ἀρετῆς τὰ κάλλη.

1885.

Καρδάκι.

Α. Μαβίλη.

Εἰσαγωγὴ. Τὸ Κ. εἶναι παραλιακὴ τοποθεσία πλησίον εἰς τὴν πόλιν τῆς Κερκύρας. Ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ μία βρύση, διὰ τὴν οποίαν δὲ λαὸς πιστεύει ότι λέγει τὸ ποίημα ἐν τέλει.

Τὸ ἄγνωρα δέποθέμελα τοῦ ἀρχαίου ναοῦ στὸ ἔρμο ἀκροθαλάσσιο πλάι χορταριασμένα κοίτονται. Γελάει γύρου δόμορφάδα κόσμου πάντα νέου.

Καὶ λέω ποὺ ἀκόμα ἀπὸ τὴν κορφὴ τοῦ ὠραίου βουνοῦ στὸ ἀσπρα ντυμένη ὁριολάει ἥ ἀρχαία ζωὴ, καὶ αὐτοῦ φεγγοβιολάει λαμπρὸς ναὸς τεχνίη Κερκυραίου.

Χρυσόνειρο, σὲ βλέπω γιατὶ μὲν ἔχει μαγέψει τὸ νερὸ στὴν κρύα βρύση, ποὺ μέσαυθε ἀπὸ τὸ ἄγιο χῶμα τρέχει.

Ἐτσι κάποιος Θεὸς θὰ τόχει δρίσει:
Κι ὅποιος ἔνος ἐκεῖ τὸ χεῖλι βρέχει,
στὰ γονικά του πλιὰ δὲ θὰ γυρίσῃ.

1898.

Στοχασμοί.

(ἀπὸ τὴν συλλογὴν «Φωτερὰ σκοτάδια»)

Γεωργίου Δροσίνης

1

Τὸ δέντρο ὑψώνεται πανέμορφο
καὶ πρασινίζει κι^ν εὐωδιάζει·
τ^ο ἄνθη, τὰ φύλλα καμαρώνομε,
τὴ δίζα—ποιός τὴ λογαριάζει;

Μὰ ἔκείνη, ταπεινὴ κι^ν ἀθώρητη,
—Μάννα γεμάτη καλωσύνη—
ἀπὸ τὴ σάρκα, ἀπὸ τὸ αἷμά της
τὴν ὁμορφιὰ τοῦ δέντρου δίνει.

2

Δὲ θέλω τοῦ κισσοῦ τὸ πλάνο ψήλωμα
σὲ ξένα ἀναστυλώματα δεμένο.
”Ἄς εἴμαι ἔνα καλάμι, ἔνα χαμόδεντρο.
Μὰ ὅσο ἀνεβαίνω, μόνος ν^ο ἀνεβαίνω.

Δὲ θέλω τοῦ γυαλιοῦ τὸ λαμπροφέγγισμα,
ποὺ δείχνεται ἀστρο μὲ τοῦ ἥλιου τὴ χάρῃ.
Θέλω νὰ δίνω φῶς ἀπὸ τὴ φλόγα μου,
κι^ν ἂς εἴμαι κι^ν ἔνα ταπεινὸ λυχνάρι.

3

Στὴν ἀπιστία, ποὺ θέλησε ψηλαφητὰ ν^ο ἀγγίξῃ
στ^ο ἀναστημένο σου κορμὶ σημάδι ἀπ^ο τὸ Σταυρό,
Χριστέ μου, ή θεία σου δύναμη σημάδια εἰχε νὰ δείξῃ:
τὰ δυὸ καρφιὰ στὰ κέρια, τὴ λόγχη στὸ πλευρό.

Μὰ πόσοι, στὸ μαρτυρικὸ σταυρὸ τους σταυρωμένοι,
κρύβουν τὸν πόνο μιᾶς: πληγῆς βαθειᾶς, παντοτιγῆς,
χωρὶς σημάδι φανερὸ τοῦ πόνου ν^ο ἀπομένῃ!
Πονοῦν—καὶ δὲν πιστεύει τὸν πόνο τους κανείς!

1904.

2. ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

‘Απὸ ἔνα φύλλον τοῦ «‘Ρωμιοῦ».

Γεωργίου Σουρῆ.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΠΟΥ ΤΗΝ ΓΡΑΦΕΙ Ο ΣΟΥΡΗΣ

Δέκατον κι' ἔβδομον μετροῦντες χρόνον
στὴν γῆν ἔδρεύμεν τῶν Παρθενώνων.

“Ἐτος γῆλια κι' ἐννιακόσα
κι' ἡ φυλή μας πάντα δρῶσα.

Τῶν ὅρων μας μεταβολὴ
ἐνδιαιφέρουσα πολύ :

Γράμματα καὶ συνδρομαὶ
ἀπ' εὐθείας πρὸς ἐμέ.
Συνδρομαὶ γὰρ κάθε χρόνο
ἀκτῷ φράγκα εἰναι μόνο.
Γιὰ τὰ ξένα ὅμως μέρη
δέκα φράγκα καὶ στὸ χέρι.

Εἰς γνῶσιν φέρομεν παντὸς εὐμούσου τσελεπῆ
ὅτι πωλοῦμεν σόματα «‘Ρωμιοῦ» ἀνελλιπῆ
πρὸς δύο εἰκοσόφραγκα, κι' ὅποιος ἀπ' ἔξω θέλει
δὲν θὰ πληρώνῃ δι' αὐτὰ τάχυδρομείων τέλη.

Τοῦ Μάνη πέμπτη κι' εἰκοστή
θέρος κι' ἀτμόσφαιρα ζεστή.

“Ἐξήντα τέσσαρα σὺν ἑπτακόσα
κι' εἰς ἵπποδρόμια σκόνη λυσσῶσσα.

‘Αγῶνες ἵππικοι
ὄντως ἐλληνικοί.

Περικλέτος. Εἰς τοὺς μεγάλους ἵππικους, καθὼς δὲν ἀμφιβάλλω,
θὰ πῆγες, δίχως ἄλλο.

Φασουλῆς. Τὴν Κοινωνίαν, Περικλῆ, συντρέχοντες τὴν Φύλιππον,
ἐσπεύσαμεν μὲ τοὺς τρανοὺς
πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοὺς κλεινούς,
σὲ σπόρτσμαν νὰ τρυφήσωμεν καὶ θέαμα παυσίλυπον.

“Ω, χαῖρε κράτος ἐππικὸν καὶ πλῆρες εὐνομίας,
φιλίππων στίβος σὲ καλεῖ.
Κι’ εἴτα κι’ ἔγῳ στὴν Φασουλῆ :
—Δεῦτε κι’ ἐμεῖς ἂς σπεύσωμεν εἰς τὰς ἐποδομίας !
”Εσὺ νὰ γίνης Ἀμαζών, ὅλη δροσιὰ καὶ χάρις,
κι’ ἔγῳ νὰ γίνω τέρκευ καὶ σπόρτσμαν καβαλλάρης.

”Αφήσωμεν πρὸς τὸ παρὸν μεταλλευμάτων ὁύπον,
καὶ μὲ φροντίδας ἀληθεῖς καὶ μ’ ἔρωτα καὶ κόπον
δεῦτε καλλιεργήσωμεν τὴν γενεὰν τῶν ἐπων
καθὼς καλλιεργήσαμεν κι’ ἐκείνην τῶν ἀνθρώπων.

Πρὸς τούτους τῷρα στρέψωμεν,
κι’ ἐπονς ἀγώνων θρέψωμεν,
κι’ εἰς μάχας ἔξορμήσωμεν σφριγῶντες ἐξ ἀνδρείας :
μὲ τ’ ἄλογα τῆς ἀστραπῆς καὶ τῆς καβαλλαρίας.

”Ιππος, ζῷον ὄωμαλέον
καὶ πρὸς ὅλους ἀρεστόν,
δόξα τόσων βασιλέων,
χαρομονὴ πολεμιστῶν.

”Ιππος, ζῷον εὐγενές,
ποὺ καὶ κάθε κουνενὲς
ὅταν τὸ καβαλλικεύῃ
τοὺς πεζοὺς τοὺς κοροϊδεύει.

”Ιππος, ὠραιον ζῷον ποὺ θέλει χαλινάρια,
ἔχον οὐρὰν καὶ γαίτην καὶ τέσσαρα ποδάρια,
Ιππος ποὺ θέλει σταῦλο, σταυλίτη, πάστρα, πλύσιμο,
σανό, χριθάρι, χόρτο, πετάλωμα καὶ ξύσιμο.

”Άλλ’ ὅμως τὴν τροφήν του τὴν αλέβουν πότε
δίποδες πατριῶται,
καὶ μήτε τῶνα πόδι δὲν ἡμπορεῖ νὰ σύρῃ,
καὶ τότε τὸν τετράποντον ὁ δίπους τὸν οἰκτίρει.

”Ιππος, ὠραιον ἄλογον, λαμπρᾶς καταγωγῆς,
φίλος παντὸς ἑλάτου,

μὰ βρίσκει τὸν μπελᾶ του
μὲ τόσους καρδοτέρηδες καὶ μὲ καρδαγωγεῖς.

Ἴππος, ὥραιον ἄλογον, ποὺ καὶ μὲ τὰ τραυμάτα
μαρτύρια τραυμάτι,
κι' ἀπὸ τὸ πρῶτον μένος του δὲν μένει τὸ μισό του,
κι' ὃς Ἀχαμούνων γίνεται τοῦ πάλαι Δὸν Κισώτου.

Ἴππος, μετέχων ἀληθῶς τιμῶν καὶ μεγαλείων,
Ξάνθος, Βουκέφαλος σκιρτῶν, καὶ Δόρκων Ἡρακλείου,
ἀκαμαντόπους, λυγερός, ἀντάξιος Πινδάρου,
ἴππος καρδοτσας, ἀραμπᾶ καὶ βιζαβί καὶ κάρρου.

Ἴππος, ποὺ μὲ τὸ κάλλος του σὲ κάνει νὰ χαζεύῃς,
ἴππος πολέμων ἔξαλλος μὲ πόδι σὰν φτερό,
ἴππος τῶν ζώων καύχημα, ποὺ κάποτε τὸν Ζέβεις
καὶ στὸ μαγκανοπήγαδο γιὰ νὰ τραυμῆ νερό.

Ἴππος εἰρήνης ἡρεμος ποὺ κάποτε κλωτσᾶ,
καὶ τὰ λαμπρά σου μούτσουνα τὰ κάνει σὰν πατσᾶ,
ἴππος ὅποὺ κι' οἱ σήμερον τὸν ψάλλουν τρουβαδοῦροι
ἐκ τούτου γίνεται θαρρῶ καὶ τὸ μισὸ γαϊδούρι
ποὺ λέγεται κι' ἡμίονος, καὶ στὴν ἀπλῆ μουλάρι,
λακτίζει δὲ ἀκοάτητος δταν θυμὸς τὸν πάρη.

Ἄμεσως φέρτε τὸ γάϊδαρό μου
γιὰ νὰ τὸν μάθω σ' ἀγῶνας δρόμου,
καὶ νὰ πηδήσῃ κι' ἐκεῖνος φράκτας,
τάφρους, χειμάρρους καὶ καταρράκτας.

Τέτοια φωνάζω στὴν Φασουλῆ μου,
κι' ἀμέσως βλέπω μέσ' στὴν αὐλῆ μου
λαμπρό, περήφανο, καὶ δίχως σέλλα,
γαϊδούρι ξέστρωτο, τὸ λένε Τρέλλα.

Κτυπᾶ τὸ πόδι του, σκάβει τὸ χῶμα,
μαστῆ τὸ σίδερο, πόλχει στὸ στόμα,
κι' ἀχνίζουν κόκκινα σὰν ματωμένα
καπούλια διάφανα καὶ φαγωμένα.

Τρῶν ἀλογόμυιγες τὰ πισινά του,
γιὰ νὰ πληθύνωνται τὰ βάσανά του,
δλόρθ' ἥ χαίτη του, τὰ δυὸ ταῦτιά,
καὶ τὰ ὁυμούνια του φλόγα, φωτιά.

Ἄγωνας ἄκουσε, γέρας θὰ πάρῃ,
καὶ τὴν οὐράρια του παίζει μὲ χάρη,
πότε στὰ σκέλια του τὴν μισοκρύφτει...
κρῖμα ποὺ πήγαινε στὸν Ποδονίφτη.

Κάτι φερμάρισε κι' ἐμπρόδες πετιέται,
παίρνει κατήφορο ποὺ δὲν κρατιέται,
λάμπουν τὰ πέταλα κι' ἀρχίζει γκάρισμα...
Τὸ καβαλλίσαμε νὰ πᾶμε χάρισμα.

Κι' ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Λονσάν, ἥγονταν στὸν Ποδονίφτη,
κι' ἀρχισε κόσμος νὰ γελᾷ.

Κι' εἴδαμε μούτσουνα πολλά,
ποὺ νόμιζες πώς τάξισαν μὲ κάποιο τυροτρίφτη.

Τί θέαμα, ποὺ σ' ἔκανε νὰ θέλης νὰ δαγκώνης·
ἐνόμιζες ἡραίστειον πώς ἔξερράγη σκόνης·
κι' ἀνέκραξα περίτρομος μετὰ τῆς γυναικός μου:
«Τῆς Μαρτινίκας ἔκρηξε, συντέλεια τοῦ κόσμου» ..

Σκόνη λευκὴ καὶ κόκκινη, χρωμάτων διαφόρων,
ἀπέκουβε τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν Λονσάν τὸν χῶρον,
καὶ μὲ στροφὰς καὶ μ' ἐλιγμοὺς πολλοὺς καὶ διαφόρους
τῶν νέων καβαλλάρηδων ἐστούμπωνε τοὺς πόρους.

Βλέπω μπρός μου καὶ τὴν Στέλλα καὶ τὸν Μπόμπη τοῦ Μελᾶ,
βλέπω κι' ἄλλα... Πῶς τὰ λένε δὲ θυμοῦμαι καὶ καλά.

Βλέπω τζόκεϋ στολές,
ἄσπρες, μαῦρες, παρδαλές,
τοὺς καράδες, τοὺς ψαρῆδες,
τὶς φοράδες, τοὺς ντορῆδες.

Τὸν Ἀπόλλων ἀντικρύζω καὶ τὸν Ζέφυρον παρέκει,
βλέπω καὶ τὸν Μπιρμπιλάκο, κι' ὁ Κισμέτ δλόρθος στέκει,

ὅλα πρώτης ἀλογάκια κι' ἀπὸ ὁράσα, διαλεκτά,
ξένα, ντόπια καὶ μεικτά.

Τοῦ Λονσὰν κανεὶς δὲν βλέπει
τὴν σκονίστραν τὴν ὑπάτην,
ἴππος ἵππον ἀνατρέπει
κι' ἀναβάτης ἀναβάτην.

Ποῖος κόσμος, ποία σκόνη,
ποὺ φωνάζεις ώχονούς!
καὶ μαρρεῖς πῶς ἔξισώνει
τοὺς ἀσήμους καὶ τρανούς.

Κουκουλώνουν ἄσπρα νέφη
καὶ τοὺς πρώτους τῆς Αὐλῆς·
στέμμα σκόνης περιστέφει
Διαδόχους, Βασιλεῖς.

Τὸν περὶ τῶν ὅλων κῦβον
ὅπτουν εἰς τοὺς μαχητὰς
φεύγουν ἀλογα τὸν στίβον
κι' ἔξιομοῦν στοὺς θεατάς.

Στὰ χωράφια πανοικεὶ¹
τρέχουν Ἀμαζόνες τόσαι!
Πανικός κι' ἐδῶ κι' ἐκεῖ,
καὶ πατεῖς με καὶ πατῶ σε.

"Ἐφρίξαν φιλίππων πλήθη
κι' ἄφθονος ἴδρως ἔχυθη
ἐκ σκονοστεφῶν μετώπων
ἴππων, τζόκεϋ κι' ἀνθρώπων.

Σπόρτσμαν κι' ἵπποι σφριγηλοὶ
ἔπεσαν ἀσπαίροντες·
νέοι πήγανε πολλοὶ
κι' ἥρθαν ἄσπροι γέροντες...

"Ετσι μᾶς τρόμαξε ποὺ λὲς ἵππον κι' ἵππεων βρόντος,
καὶ κραταιὸς ἐμάχετο πρὸς Καπιτίνην Τσόντος,

πρὸς τούτους δὲ Βερύκιος, δὲ Γεννηματᾶς
τὸ τί θὰ πῇ βερύκοκκο δείχνει στοὺς μαχητάς.
Μὰ νῦν ἀλλοὶ διεκρίθησαν τῆς ἵππικῆς χορείας·
ἐνίκησε καὶ ὁ Μπαρτουλιᾶς ὁ τῆς καβαλλαρίας.

*

Ἐνθὺς τὸν Πήγασο φέρτε, καὶ ἡ σκόνη
γίνεται πέλαγος καὶ μᾶς πλακώνει.
Νοιῶθω τὸ χνότο της φωτιὰ ζεστό,
Ἒλα, καὶ Μέντιε, καὶ δὲν βαστῶ.

Ηώ ! πώ ! Θεούλη μου ! σκότος, βροντή,
ἀνεμοστρόβιλος, θεοποντή !
Νάτην ! ὑψώνεται, μᾶς κουκουλώνει,
δουδούνια, στόματα, τὸ πᾶν βουλλώνει.

Αὐτὴν κανένα δὲν διακρίνει
καὶ στοὺς πολέμους καὶ στὴν εἰρήνη,
αὐτὴν τοὺς ἵππους καὶ τοὺς ἀνθρώπους
λευκοὺς τοὺς βγάζει καὶ ἀσπροπροσώπους.

Τέτοια φωνάζω, καὶ προτοῦ νὰ παύσουν τὸν ἄγῶνα,
πῆρα τὴν Φασουλίνα μου, τὴν πρώτην Ἀμαζόνα,
καὶ πλῆθος διετρέξαμεν λευγῶν τε καὶ σταδίων
καὶ δρόμους ἐπηδήσαμεν πολλοὺς μετ' ἐμποδίων,
καὶ ποὶν ἀπ' ὅλους φθάσαμε, πρῶτοι τὴν νίκην φέροντες,
πρῶτοι τὸν ποδονίφτειον κονιορτὸν ἔξαίροντες.

Χάσαμε καὶ τὸ γάϊδαρο καὶ ἥρθαμ' ἐδῶ πεζοί.
Κρῖμα ποὺ δὲν ἐπήραμε καὶ τὰ παιδιά μαζί !

*Περικλέτος Πήγα καὶ ἔγώ, βρέ Φασουλῆ, στοὺς στίβους τῶν φιλίππων
καὶ ἔγύρισα ποδαρηδὸν μετὰ τῶν ἐπιλοίπων.*

Ἐτρεκαν κουτσοὶ στραβοὶ
σοῦστες, κάρρα, βιζαβί.
Πήγανε στὸν Ποδονίφτη,
καὶ γυρίσανε σὰ γύφτοι.

Φάγανε καὶ κοντακίδια μὲ φρουρῶν ὑποκοπάνους,
καὶ ἥλθαν κοψομεσιασμένοι στὰς κλεινὰς ιστεφάνους.

Ποιός δὲν ήλθε σκονοχάφτης,
φίλιππέ μου Φασουλῆ ;
Πάντες ἔφαγον ἐκ ταύτης,
ποιὸς δὲν γίγαντας πολύ...

Καὶ καμπόσεις ποικιλίες,
μὲν ἄλλους λόγους ἀγγελίες.

"Αν ταπεινοῦ χρηματισμοῦ μᾶς διατρέζουν χρόνοι,
μὴ λυπηθῆτε χρήματα γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη.
Μέσος στὰς ιστεφάνους μας ἀς βοῦς κι' αὐτὸς κονάκι,
κι' ἀς στήσωμεν περίλαμπρον τὸν μέγαν Τουρκοφάγον...
Τὰς προσφοράς σας στέλλετε στὸν κύριον Μανιάκη,
τὸν ἀντεισαγγελεύοντα στὸν Ἀρειον τὸν Πάγον.

"Ο ποιητὴς Δροσίνης τὴν ποίησιν ἀφήνων,
ἔβγαλε τὰς «Μελίσσας» του πρὸς τέρψιν τῶν αηφήνων
κι' ἔκειναι μετὰ βόμβου περιβομβίου εὐήχου
δοξάζουσαι κι' ὑμνοῦσαι τὴν μέλισσαν τοῦ στίχου.

Εἰς τοῦ Φωτίου τρέξετε τοῦ τραπέζομεσίτη
καὶ μέσ' σ' αὐτὲς τὶς ὕδρες
πάρτε λοχειοφόρες,
καὶ γιὰ τὸ κέρδος σίγουροι γυρίσετε στὸ σπίτι.
Μέγας αὐτὸς ὁ Φώτιος κι' ἡ τύχη του χρυσῆ,
ἀπὸ τοὺς δέκα ἀγοραστὰς κερδίζουν οἱ μισοί.
Θὰ γίνῃ νέα κλήρωσις καὶ πάλιν προσεκῶς,
κι' ἀς σπεύσῃ κάθιε πλούσιος κι' ἀπένταρος πτωχός
καὶ φαντασμῆτε τί χαρὰ καὶ τί ζωὴ καὶ κότια,
τὰ νούμερά σας, βρὲ παιδιά, νὰ βγοῦνε πρῶτα - πρῶτα.

Εἰς τὸ κουρείον τὸ γνωστὸν τοῦ Γιάννη τοῦ Μπεράτη,
ἔκει στῆς Νίκης τὴν ὁδόν, σταμάτησε, διαβάτη.
Μονάχα τέσσερις δραχμὲς τὸν μῆνα σὰν πληρώνης,
ξουρίζεσαι, κουζεύεσαι καὶ κατακαμαρώνεις.

Τὸ γραφεῖον τοῦ Ῥωμηοῦ μας, παραλαπίπα πατριώτου,
ἀριθμὸς τριαντατρία, εἰς τὸν δρόμον τοῦ Διδότου.

3. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Ἐλευθεριά.

Λ. Μαβίλη.

Ἐλευθεριά, γιὰ σένα ζῶ, γιὰ σὲ μόνο παλεύω,
κι ἂν εἰς τὸν κόσμον δὲ σὲ βρῶ, ἀλλοῦ θὰ σὲ γυρεύω.

1879.

Tὸ φίχαλο.

Διονυσίου Σολωμοῦ.

Σὲ βλέπω πάντα ποὺ κυλᾶς·
γιὰ πές μου, ψίχαλο, ποῦ πᾶς;
Ποῦ πᾶς, διπρόδει κι ὅπίσω;
—Τὸν κόσμο νὰ φωτίσω.

1859.

Εἰς τὸ θάνατο τῆς Αἰμιλίας Ροδόσταρι.

Διονυσίου Σολωμοῦ.

Στὴ θύρα τὴν ὁλόχρουση τῆς Παντοδυναμίας
πνεύματα μύρια παλαιά, πνεύματα μύρια νέα
σ' ἀκαρτεροῦν γιὰ νὰ σοῦ ποῦν πὼς ἄργησες νὰ φτάσῃς

1859.

Στὸν Παῦλο Μελᾶ.

Κωστῆ Παλαμᾶ.

Σὲ κλαίει λαός. Πάντα χλωρὸν νὰ σειέται τὸ χορτάρι,
στὸν τόπο ποὺ σὲ πλάγιασε τὸ βόλι, ὃ παλικάρι!
Πανάλαφρος δὲ ὑπνος σου. Τοῦ Ἀπρίλη τὰ πουλιά
σὰν τοῦ σπιτιοῦ σου νὰ τάκοις λογάκια καὶ φιλιά,
καὶ νὰ σοῦ φτάνουν τοῦ χειμῶνα οἱ καταρράχτες
σὰν τουφεκιοῦ ἀστραπόβροντα καὶ σὰν πολέμου κράχτες.
Πλατειὰ τοῦ ὀνείρου μας ἦ γῆ καὶ ἀπόμακρη. Καὶ γέρνεις
ἐκεῖ καὶ σβεῖς γοργά...
Τερψή στιγμή. Σὰν πιὸ πλατειὰ τὴ δείχνεις, καὶ τὴ φέρνεις
σὰν πιὸ κοντά.

1904.

Γ' ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

‘Αποσπάσματα ἀπὸ τὴν «Εὔμορφη βοσκοπούλα».

‘Αγνώστου ποιητοῦ.

Εἰσαγωγή. Τὸ ἐκ 498 στίχων ποίημα τοῦτο ἔξεδόθη πρώτην φορὰν εἰς τὴν Βενετίαν τὸ 1627 μὲ τὸν τίτλον:

‘Η Βοσκοπούλα ἡ Ἐμορφη οὕτως δνομασμένη,
εἰς τύπον καὶ εἰς φανέρωσιν τώρα νεωστὶ βγαλμένη.

Μὲ ἔξοδες τοῦ εὐγενικοῦ Νικολοῦ τοῦ ἐκ Κρήτης Δριμυτινὸς τὸ πίκλην του δὲ Ἀποκορωνίτης.
Κοντὰ εἰς τὸν φιλέλληνα Ἀντώνη τὸν Πινέλλη,
συνθεμένη δύοφα μὲ μετρημένα μέλη.

‘Αρχίζει δὲ ως ἔξης :

Εἰσὲ μεγάλην ἔξοριά, σὸν ἔνα λαγκάδι,
μιὰ ταχινὴν ἐπῆγα τὸ κοπάδι,
σὲ δένδρη, σὲ λειβάδια, σὲ ποτάμια,
σὲ δροσερὰ καὶ τρυφερὰ καλάμια.
Μέσα στὰ δένδρη κεῖνα τὸ ἄνθισμένα, 5
ποὺ βόσκαν τὰ λαφάκια τὰ καημένα,
στὴν γῆν τὴ δροσερή, στὰ χορταράκια,
ποὺ γλυκοκελαδοῦσαν τὰ πουλάκια,
πανώρια λυγερή, πανώρια κόρη
ώσαν καλὴ καρδιά, καὶ ώραία στὰ θώρη, 10
ἔβλεπε κάποια πρόβατα δικά της,
καὶ ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο ἡ εὐμορφιά της.
Ξανθά σαν τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς της,
καμάρι καὶ στολὴ ἥτον τὸ κορμί της.
Κινήθη φορεσιὰ ποὺ φόρειεν, ἥτον ἄσπρη, 15
καὶ ἔλαμπε σὰν τὸν οὐρανὸν μὲ τὸ ἄστρη...

‘Ο νεαρὸς βοσκὸς διηγείται κατόπιν ὅτι, μόλις εἶδε τὴν ώραίαν κόρην, ἡγάπησεν αὐτὴν περιπαθῶς. Τὴν ἐπλησίασε, τῆς ὡμίλησε, ἔγγωρισθησαν, καὶ εἶδεν ὅτι καὶ ἡ κόρη ἡσθάνθη διαφέρον διὸ αὐτόν. ‘Η βοσκοπούλα εἶχε γηραιὸν πατέρα, δόποιος ἔλειπε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἑκείνην, καὶ μὲ τὸν ἐποιὸν κατοικοῦσε εἰς ἔνα ἐκεῖ πλησίον εὑρισκόμενον σπήλαιον. Ἀπὸ τότε οἱ δύο νέοι ώδηγοῦσαν κάθε ἡμέραν τὰ κοπάδια των εἰς τὸ μέρος ἐπου κατὰ πρῶτον συνηγ-

τήθησαν, ἐπεργοῦσαν τὰς ὥρας των μαζί, καὶ ἔτρωγαν ἐνίστε μαζὶ εἰς τὸ σπήλαιον. Ἡ ἀγάπη των ἐμεγάλων, καὶ μίαν γιμέραν ἡραβανγίσθησαν: ὁ νέος ἔκοψε ἀπὸ δάφνην μικρὸν κλάδον, κατεσκεύασε δαχτυλίδι, τὸ ὅποιον ἔδωκεν εἰς τὴν κόρην, ἔλαβε δὲ ἀπὸ αὐτῆν ἄλλο παρόμοιον. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ βοσκὸς ἐπρεπε νὰ φύγῃ, διὰ νὰ διδηγήσῃ τὸ κοπάδι του εἰς ἄλλο μέρος. Ἀπεχωρίσθησαν μὲ δάκρυα, ὑποσχέσεις, καὶ δρουσ. Ὁ μητήρ ὠρκίσθη διτὶ μετὰ ἔνα ἀκριθῶς μῆγα θὰ ἐπέστρεψεν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ μὴν ἐπέρασε καὶ ὁ νέος δὲν ἐγύρισε. Βαρεῖται ἀσθένεια τὸν εἰχε ῥίψει στὸ κρεβάτι. Μόλις μετὰ δύο μῆνας κατώρθωσε νὰ σηκωθῇ, καὶ ἀμέσως, κλονούμενος ἀκόμη καὶ στηριζόμενος εἰς τὸ ράθδον του, διευθύνεται πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἔμενεν ἡ ἀγαπητή του. Ἀλλὰ μαζί προαισθήματα κατέχουν τὴν ψυχήν του. Καὶ πράγματι. Φτάνω, ἔξακολουθεὶ,

- Φτάνω, θωρῷ τὸ σπήλιο ἀραχνιασμένο,
μὲ βοῦρκα, μὲ πηλὰ ναμουρδωμένο.
Ἄλλοιας λογῆς μὲ δέχτη τὸ καημένο,
340 παρὰ ποὺ μ° εἶχε πρῶτα μαθημένο.
Σ' ἐνδὲ βουνοῦ κορφή, σ° ἔνα χαράκι,
Ξανοίγω καὶ θωρῷ ἔνα γεροντάκι,
κι° ἔβλεπε κάποια πρόβατα ὁ καημένος,
ἀδύναμος καὶ μαυροφορεμένος.
345 Σφυρίζω καὶ φωνάζω, χαιρετῶ τον,
καὶ γιὰ τὴν βοσκοπούλαν ἐρωτῶ τον.
Μὲ φόρον καὶ μὲ τρόμον τοῦ ξηγούμουν,
καὶ τὰ δὲν ἤθελα ἀκούειν, ἐφουκρούμουν.
Γροικῶ τὸν γέρον μπρός, κι° ἀναστενάζει,
350 τὸ δίξικὸ τῆς μοίρας του ἀτιμάζει,
καὶ κλαίοντας μοῦ λέγει: «Ἡ πεθυμιά σου,
ἀπόθανε, δὲν εἰν° πλέα κοντά σου.
Δι° αὐτήνη ποὺ ὁωτᾶς, ἥτον παιδί μου,
θάρρος μου τοῦ φτωχοῦ, καὶ ἀπαντοχῆ μου.
355 Μὰ δὲ Χάρος τὴν ἐπῆρεν ἀπὸ μπρός μου,
καὶ θάμπωσε τὰ μάτια καὶ τὸ φῶς μου.
Καλόκαρδη ἥτον πάντα, καὶ χαρά μου,
ἀνάπαφη πολλὴ στὰ γερατιά μου.
Μὰ δὲ λογισμὸς διοῦδε πᾶσα βράδυ,
360 παράκαιρα τὴν ἔβαλε στὸν Ἄδη.

- ‘Ολημερονίς κι^ο δόλονυχτίς νὰ κλαίγῃ,
χίλια κακὰ τῆς μοίρας της νὰ λέγῃ.
Σὰν τὸ κερί ἀνάλει ὅνταν ἀφτει,
ῶς τε ποὺ διάβη εἰς τὴν γῆν, καὶ θάφτη. 365
Ποτὲ τὴν νύκτα δὲν ἐθώρειεν ὑπνο,
οὐδὲν^τ ἔτοιωγε τὸ γιόμα, οὐδὲν τὸ δεῖπνο^τ
ἔδιωχνεν ἀπ’ ὅμπρός της τὸ κοπάδι,
ποὺ τῷξε συντροφιὰ κι^ο ἥσαν ὅμάδι.
Πολλές φορές στὸν ὑπνο τζη ἐξυπνᾶτο,
μοναχή της ἐμίλειε, καὶ διηγᾶτο. 370
Κι^ο ὡρα στὴ μιὰ μεριά, καὶ ἄλλη, νὰ πιάσῃ
ἔναν καλὸ βοσκό, ποῦχε στὰ δάση.
‘Ἐξύπνουν τὴνε τότε, καὶ ἔλεγά της,
εἴντα πολλὰ βαρειὰ τὰ ὅνειρά της,
κι^ο εἴντανε τὰ διηγᾶται καὶ τὰ λέγει. 375
Καὶ πάραυτας ἀρχίνιζε νὰ κλαίγῃ :
«Κύρη, μεγάλο ἄδικο μοῦ κάνεις,
νὰ μὲ ἔυπνᾶς, καὶ νὰ μ^ο ἀναθιβάνγις,
στὴν χαρὰν ὅποὺ βλέπω στὸνειρόν μου,
τὸν πολυαγαπημένον τὸν βοσμόν μου». 380
Τὰ νιάμερα της ἥταν ὅψές, γυιέ μου...
Τὴν ὡρα ποὺ ἔεψυχα ἐμίλησέ μου.
Παραγγελιὰ μ^ο ἀφῆκε : «Πὰ στὰ δάση,
ἔνας καλὸς βοσκὸς θέλει περάσει. 385
Μελαχρινός, λυγνὸς καὶ γελασιάρης,
νέος καὶ μαυρομάτης, διωματάρης.
Καὶ θέλει σὲ ρωτήσει, διγιὰ νὰ μάθῃ
γιὰ κείνη ποὺ ἀπέθανε καὶ χάθη.
Καὶ νὰ τοῦ πῆς πὼς εἰν^τ ἀποθαμένη,
μὰ δὲν τοῦ λησμονῶ πωτὲ ἥ καημένη. 390
Καὶ ἀς τὴν λυπηθῆ καὶ ἀς τὴν κλάψη,
τὰ δοῦχα του γιὰ λόγου της νὰ βάψη.
Τὴν ἀφορμήν του πέ, πὼς τὴν ἐχάσε,
ῶσάν εἰδεν ἥμέρες καὶ περάσε.
Ζιμιὸ ἀλησμόνησέ την τὴν καημένη,
γιὰ κεῖνο ἔθανατώθη πικραμένη». 395
Καὶ ἀπὸ τὰ σουσσούμια ἐκεῖνος εἶσαι,
καὶ κλαίγει σε ἥ καρδιά μου, καὶ πονεῖ σε.

Γιατί ήθελα παιδιά μου νὰ σᾶς κάμω,
400 κι' εἶχαμε μιλημένα γιὰ τὸ γάμο.

Καὶ κλαίγει σε ἡ καρδιά μου, καὶ θρηνᾶται...

Ακολουθοῦν ἄλλοι 74 στίχοι, εἰς τοὺς ὅποιους ὁ βοσκός θρηγεῖ τὴν μοιράν του, παρακαλεῖ γὰρ μεταβοῦν εἰς τὸν τάφον τῆς ἀγαπητῆς του, καὶ ἔκει δρκίζεται ὅτι δὲν θὰ παρηγορηθῇ ποτὲ διὰ τὴν σκληρὰν ἀπώλειαν, ἀλλὰ θὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ποίμνιόν του καὶ τὴν φλογέραν του καὶ θὰ περιπλανᾶται αἰωνίως, νύκτα καὶ ημέραν, ἔχων ὡς μόνον του σύντροφον ἓνα ἀσπρό πρόδικον, που τοῦ εἶχε χαρίσει ἡ ἀγαπημένη του. Ἐν τέλει δὲ τοῦ ποιήματος ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ ἄλλοι στίχοι, διλύγον ἀτεχνοὶ ὅμως καὶ ἀμετροὶ, οἱ ἔξηγες:

Καὶ ὡς ἔδω τελειώνει ἡ βοσκοπούλα,

Ἴστορία της, καμώματά της οὖλα.

Καὶ ἀν εὐρεθοῦν ἄλλες πολλὲς γραμμένες,

Ἄς ξενόη κάθε εἰς πῶς εἰν^τ σφαλμένες.

Μόνον αὐτὴ πῶς εἰναι ἡ καλλιωτέρα,

ἄπ' ὅσες κι' ἀν βρεθοῦν τὴν σήμερον ἡμέρα,

ἔτις ἀπὸ μὲ τὸν Ἀποκορωνίτην,

Νικόλαον Δριμυτινὸν ἀπὸ τὴν Κορήτην,

Διαλεγμένη μὲ περίσσον κόπον,

καὶ τυπωμένη εἰς Βενετιᾶς τὸν τόπον.

Ἐις τοὺς χίλιους ἔξακόσιους κι' εἰκοστῇ ἑβδόμῃ
τὸ τέλος ἔλαβεν ἡ ἔδική μου γνώμη.

Ἄν διαβάζοντας τινὰς δὲν ἥθελε παινέσει,
τοῦτο μόνον δέομαι τὸ νὰ μὲ συγχωρέση.

Ἄπὸ τὸν τίτλον καὶ ἀπὸ τοὺς στίχους αὐτοὺς συνάγεται ὅτι τὸ ποίημα εἶχε συνταχθῆ παλαιότερον τοῦ 1627 ὑπὸ ἀγγώστου ποιητοῦ, ὅστις ἐμπνευσθεὶς ἐκ πραγματικοῦ γεγονότος καὶ ἔχων ὅπ' ὅψιν του παρόμοια λογοτεχνήματα ἀρχαῖα ἡ καὶ ἰταλικὰ (δέ ἐνδεκασύλλαβος στίχος εἶναι ἰταλικῆς προελεύσεως), συνέθεσε τοῦτο. Ἡ «Βοσκοπούλα» ἐκυκλοφόρει ἦδη, φαίνεται, ἐν χειρογράφοις εἰς διαφόρους παραλλαγάς, ἐξ αὐτῶν δὲ ὁ N. Δριμυτινὸς ἔξελεξε τὴν καλυτέραν, διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς ὅποιας καὶ κατέβαλε τὴν ἀναγκαῖαν δαπάνην. Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην ἐν Βενετίᾳ ἔκδοσιν τοῦ 1627, τὸ ποίημα ἀνετυπώθη πολλάκις, εἶχε δὲ καταστῆ δημοτικώτατον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας καὶ κατόπιν, εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

1627.

‘Ο ‘Ωκεανός.

‘Ανδρέου Κάλβου.

1

Γῇ τῶν θεῶν φοροντίδα,
Ἐλλὰς ἥρων μητέρα,
φίλη, γλυκεῖα πατρίδα μου,
νύκτα δουλείας σ' ἐσχέπασε,
νύκτα αἰώνων.

2

Οὕτω εἰς τὸ χάος ἀμέτρητον
τῶν οὐρανίων ἐρήμων
νυκτερινὸς ἔξαπλωσεν
ἔρεβος τὰ πλατέα
πένθιμα ἐμβόλια.

3

Καὶ εἰς τὴν σκοτιὰν βαθεῖαν,
εἰς τὸ ἀπέραντον διάστημα,
τὰ φῶτα σιγαλέα
κινῶνται τῶν ἀστέρων
λελυπημένα.

4

Ἐχάθηκαν οἱ πόλεις,
ἐχάθηκαν τὰ δάση,
καὶ ἡ θάλασσα κοιμᾶται
καὶ τὰ βουνά· καὶ ὁ θόρυβος
παύει τῶν ζώντων.

5

Εἰς τὰ φρικτὰ βασύλεια
δμοιάζει τοῦ θανάτου
ἡ φύσις ὅλη· ἐκεῖθεν
ῆκος ποτὲ δὲν ἔρχεται
ὕμνων ἡ θρήνων.

6

Ἄλλὰ τῶν μακαρίων
στάβλων ἵδεν τὰ ἥψα
κάγκελλα οἵ Ὡραι ἀνοίγουσιν,
ἵδεν τὰ ἀκάμαντα ἄλογα
τοῦ Ἡλίου ἐκβαίνουν.

7

Χρυσᾶ, φλογώδη, καίουσι
τοὺς δρόμους τοῦ ἀέρος
τὰ ἀμιλλητήρια πέταλα·
τοὺς οὐρανοὺς φωτίζουσι
λάμπουσαι οἵ χαῖται.

8

Τώρα ἔξανοίγει τ' ἄνθη
εἰς τὸν δροσώδη κόλπον
τῆς γῆς ἡ Αὔγη· καὶ φαίνονται
τώρα τῶν φιλοπόνων
ἀνδρῶν τὰ ἔργα.

9

Τὰ μυρισμένα χείλη
τῆς ἡμέρας φιλοῦσι
τὸ ἀναπαυμένον μέτωπον
τῆς οἰκουμένης· φεύγουσιν
ὄνειρα, σκότος,

10

ὕπνος, σιγή· καὶ πάλιν
τὰ χωράφια, τὴν θάλασσαν,
τὸν ἀέρα γεμίζουσι
καὶ τὰς πόλεις μὲν ορότον,
ποίμνια καὶ λύραι.

Εἰς τοῦ σπηλαίου τὸ στόμα
ἴδον προβαίνει δέ μέγας
λέων, τὸν φοβερὸν
λαιμὸν τετριχωμένον
βρέμων τινάζει.

Οἱ ἀετὸς ἀφήνει
τοὺς κρημνοὺς ὑψηλούς·
κτυπάοντιν οἱ πτέρυγες
τὰ νέφη, καὶ τὸν Ὀλυμπὸν
ἥ κλαγγὴ σκίζει.

Ἐθλιψε τὴν Ἑλλάδα
νύκτα πολλῶν αἰώνων,
νύκτα μακρᾶς δουλείας,
αἰσχύνη ἀνδρῶν, ἥ θέλημα
τῶν ἀθανάτων.

Ἡ χώρα τότε ἐφαίνετο
ναὸς ἡρειπωμένος,
ὅπου οἱ ψαλμοὶ σιγάουσι
καὶ τοῦ κισσοῦ τὰ ἀτρέμητα
φύλλα κοιμῶνται.

Ωσὰν ἐπὶ τὴν ἀπειρον
θάλασσαν τῶν ὄνειρων,
δῆλιγαι, ἀπηλπισμέναι
ψυχαὶ νεκρῶν διαβαίνουσι
μὲ δίχως βίαν,

οὗτος ἀπὸ τοῦ Ἀθωνος
τὰ δένδρα, ἔως τοὺς βράχους
τῆς Κυθήρας, κυλίουσα
τὴν ἄμαξαν βραδεῖαν,
οὐδανοδρόμον,

ἡ τρίμορφος Ἐκάτη
ἐθεώρει τὰ πλοῖα,
εἰς τοῦ Αἰγαίου τοὺς κόλπους
λάμνοντα ἀδόξως, φεύγοντα
διασκορπισμένα.

Σὺ τότε, ὦ λαμπροτάτη
κόρη Διός, τοῦ κόσμου
μόνη παρηγορία,
τὴν γῆν μου σὺ ἐνθυμήθηκες,
ὦ Ἐλευθερία·

Ἡλθ' ἥ θεά· κατέβη
εἰς τὰ παραθαλάσσια
κλειτὰ τῆς Χίου· τὰς χεῖρας
ἀπλωσ̄ δρυθή, καὶ κλαίουσα
λέγει τοιάδε:

«Ωκεανέ, πατέρα
τῶν χορῶν ἀθανάτων,
ἄκουσον τὴν φωνὴν μου,
καὶ τῆς ψυχῆς μου τέλεσον
τὸν μέγαν πόθον.

Ἐνδοξὸν θρόνον εἶχον
εἰς τὴν Ἑλλάδα τύραννοι
πρὸ πολλοῦ τὸν κρατοῦσι
σήμερον σὺ βούθησον,
δός μου τὸν θρόνον.

Οταν τὸν ἀνοίγοντος
φεύγω θνητούς, μὲ δέχονται
οἵ πατρικαὶ σου ἀγκάλαι·
ἢ ἐλπίς μου εἰς τὴν ἀγάπην σου
στηρίζεται ὅλη».

Εἶπε· καὶ εὐθὺς ἐπάνω
εἰς τὰς δόιας ἐχύθη
τοῦ Ὡκεανοῦ, φωτίζουσα
τὰ νῶτα ὑγρὰ καὶ θεῖα,
πρόφαντος λάμψις.

Ἀστράπτουσι τὰ κύματα
ῶς οἱ οὐρανοί, καὶ ἀνέφελος,
ξίστερος φέγγει ὁ ἥλιος
καὶ τὰ πολλὰ νησία
δείχνει τοῦ Αἰγαίου.

Πρόσεκε τώρα· ως ἀνεμος
σφοδρὸς μέσα εἰς τὰ δάση,
ὅς ἀλαλαγμὸς σηκώνεται·
ἄκουε τῶν πλεόντων
τὸ ἔια μάλα.

Σχισμένη ὑπὸ μηρίας
πρόφορας ἀφοίζει ἡ θάλασσα·
τὰ πτερωμένα ἀδράχτια
ἐλεύθερα ἔξαπλώνονται
εἰς τὸν ἀέρα.

Ἐπὶ τὴν λίμνην οὔτως
αὐγερινὰ πετάουσι
τὰ πλήθη τῶν μελίσσων,
ὅταν γλυκὺ τοῦ ἔαρος
φυσάῃ τὸ πνεῦμα.

Ἐπὶ τὴν ἄμμον οὔτω
περιπατοῦν οἵ λέοντες
ζητοῦντες τὰ κοπάδια,
τὴν θέρμην τῶν ὄνυχων
ἔὰν αἰσθανθῶσιν.

Οὔτως, ἔὰν τὴν δύναμιν
ἀκούσουσιν τῶν πτερύγων
οἵ ἀετοί, τὸ κτύπημα
τῶν βροντῶν ὑπερήφανοι
καταφρονοῦσι.

Πεφιλημένα θρέμματα
Ωκεανοῦ, γενναῖα
καὶ τῆς Ἑλλάδος γνήσια
τέκνα, καὶ πρωτοστάται
ἐλευθερίας,

Χαιρετε σεις καυχήματα
τῶν θαυμασίων (Σπετζίας,
"Υδρας, Ψαρρῶν), σκοπέλων,
ὅπου ποτὲ δὲν ἄραξε
φόβος κινδύνου.

Κατευοδοῖτε!—Ορμήσατε
τὰ συναγμένα πλοῖα,
ὅ ἀνδρεῖον σκορπίσατε
τὸν στόλον, κατακαύσατε
στόλον βαρβάρων.

Τὰ δειλὰ τῶν ἔχθρων σας
πλήθη καταφρονήσατε·
τὴν κόμην πάντα ὁ θρίαμβος
στέφει τῶν ὑπὲρ πάτρης
κινδυνευεύντων.

"Οθωμανὲ ὑπερήφανε,
ποῦ εἶσαι; νέον στόλον
φέρε, ὃ μωρέ, καὶ σύναξε·
νέαν δάφνην οἱ "Ελληνες
θέλουν ἀρπάξειν.

"Ω ἐπουρανίος χεῖρα!
Σὲ βλέπω κυβρεοῦσαν
τὰ τρομερὰ πηδάλια,
καὶ τῶν ἡρώων οἵ προφρατο
ἴδοὺ πετάουν.

"Ιδοὺ κροτοῦν, συντρίβοντε
τοὺς πύργους θαλασσίους
ἔχθρων ἀπείρων· σκάφη,
ναύτας, ἵστια, κατάρτια
ἡ φλόγα τρώγει.

Καὶ καταπίνει ἡ θάλασσα·
τὰ λείψανα. Τὴν νίκην
ὑψωσ', ὃ λύρα· ἀν ἥρωες
δοξάζωνται, τὸ θεῖον
φιλεῖ τοὺς ὕμνους.

1824.

Τὸ Φάσμα.

"Ανδρέου Κάλβου.

Τὸ πνεῦμά μου σκοτίζεται·
ἡ γῆ ὑπὸ τὰ ποδάρια μου
γέρνει ἀθελήτως τρέχω
ώσαν ἀπὸ μίαν ὁάχην
βουνοῦ εἰς λαγκάδι.

Μὲ σέρνει ἡ τύχη. "Ω, πόσῃ
νύχτα ἐμαζώχθη αὐτοῦθε
καὶ φόβος, ὅπου πέφτοντας
ἐμβαίνω· σπήλαιον εἶναι
ἡ χάσμα τοῦ ἄδου,

Ἐλύθησαν οἱ ἄνεμοι·
σφροδοί, σφροδοί ἔδω μέσα
ὅς φουσκωμένα χύνονται
ποτάμια ἀπὸ πολλὰ
χειμέρια νέφη.

Στὸν θόρυβον σηκώνονται
φωναὶ συχναὶ καὶ ἀσήμαντοι,
ὅς μακρὰν εἰς τὴν θάλασσαν
στεναγμοὶ πνιγομένων
μυρίων ἀνθρώπων.

Βλέπω, βαθιά, μίαν σπίθα·
πλησιάζει· μεγαλώνεται·
ὅσαν κύκλος ἀμέτρητος,
ὅς πέλαγος φλογῶδες
ἐμπρός μου ἀπλώθη.

Ἐλεεινὰ ναυάγια
πλέουσιν αὐτοῦ· μεγάλον
κορμὶ νεοσπαραγμένον
περνάει, καὶ ὡς σῶμα φαίνεται
μίας βασιλίσσης.

Ω Ἑλλάς! . . Ἰδοὺ χιλιάδες
παιδιῶν ἔτι εἰς τὰ σπάργανα
περνάουν, κι ἐις κάθε στῆθος
ἔνα μαχαίρι στέκεται
καταχωσμένον.

Κοράσια, ἵδού, μητέρες
περνάουν. Ἐλαμπον πρῶτα
τὰ πλήθη αὐτῶν σὰν ἀστρα·
ἔχαίροντο, καὶ τὸ ἄρπαξε
θανάσιμη ὥρα...

Νά, καὶ οἱ σωροὶ περνάουσι
τῶν μαχίμων ἀνθρώπων,
ἴνδοξοι ναῦται, ἀείμηνστοι,
ἀνδρεῖοι στρατιῶται
κι ἦμερος δχλος.

Ματαίως τὸ ἀκονισμένον
ἐγύμνωσαν σπαθί τους·
δάφνας ματαίως ἐμάζωξαν·
πᾶσαν ἑλπίδα δ ἄνεμος
ἔξαφνα ἐπῆρε.

Ἐρημη τώρα ἡ θάλασσα
εἶναι· καὶ ἵδοὺ μακρόθεν,
ὅς νέφη εἰς τὸν ὅρίζοντα
ἔσπειρνόν, ξανοίγω
γῆν καὶ νησία.

Ἐγκρημνισμέναι πόλεις
φαίνονται αὐτοῦ, καὶ λείψανα
πύργων, ναῶν, χωρίων·
ἄροτρα, βάρκες καὶ ἄρματα
ἡμελημένα.

Ζῶντα δὲν βλέπω· οὐδ' ἄφησε
κανὸν ἔνα ή σκληρὰ τύχη
ἐπάνω εἰς τέτοιον θέατρον,
τ' ἔθνους νὰ κλαίῃ τὴν ἀωρον
τρισάθλιον μοῖραν.

Μεγάλη, τρομερή,
μὲ τὰ πτερὰ ἀπλωμένα,
καθὼς ἀετὸς ἀκίνητος,
κρέμεται στὸν ἀέρα
ψηλὰ ή Δικόνοια.

«Ἐγώ», φωνάζει, «ἐγὼ
ἀπὸ τὸν κόσμον ἔσβησα
ἔνα λαόν· καὶ ταύτην
τὴν γῆν ἔξολοθρεύσασα
τώρα ἔισταζω..».

Οὔτως εἰποῦσα ή δύσφημος,
χύνει ἀπὸ δύο ποτήρια
αἷμα, καὶ πορφυρίζονται
πάντες οἱ οὐράνιοι κάμποι,
ή γῆ καὶ οἱ νῆσοι.

Ἐλύθη, ἐλύθη ως ὅνειρον
τὸ φάσμα. Καθαρώτατος
ὅς ἀέρας καταβαίνει
καὶ δροσίζει τὰ χείλη μου
καὶ τὴν ψυχήν μου.

Ω 'Ελλὰς! ὁ πατρίς μου!
ἐλπίδων γλυκυτάτων
μήτηρ! σὲ βλέπω ἀκόμα
ζῶσαν καὶ μαχομένην
καὶ ἀναλαμβάνω.

Φύγε, φύγε τὸν κίνδυνον,
διὰ τὸν Σταυρὸν ποὺ πλύνεις
μὲ τὸ αἷμά σου· διὰ τ' ὄνομα
τῆς Ἱερᾶς τῶν τέκνων σου
Ἐλευθερίας.

Ἐως σήμερον σὲ ὡφέλησαν
τοῦ νοὸς ή θεόπνευστος
φλόγα, καὶ τὰ μεγάλα,
ἀνέλπιστα, ἀναρίθμητα
ἔργα, καὶ ή δύναμις.

Ἄλλος ἔφθασεν ή ήμέραι
κινδύνου· ή δοξασμένη
δάφνη τῆς κεφαλῆς σου
τρέμει· κι' ὁ ἐχθρὸς προσέκει
νὰ τὴν ἀρπάξῃ.

Μάθε ὅτι εἰς τοὺς χοροὺς
τῶν πολέμων, ως ἔσωσεν
ή ἀνδρεία τὸν στρατιώτην,
οὕτω εἰς αὐτοὺς ή διμόνοια
σώνει εὰς ἔθνη.

“Υμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν.

Διουνσίου Σολωμοῦ.

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερήν·
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν δύψη
ποῦ μὲ βίᾳ μετράει τὴν γῆ.

2

‘Απ’ τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ίερά,
καὶ σὸν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά!

3

Ἐκεῖ μέσα ἐκποιοῦσες
πικραμιένη, ἐντροπαλή·
κι’ ἔνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
«ἔλα πάλι», νὰ σοῦ εἴπῃ.

4

“Ἄργειε νᾶλθῃ ἔκείνη ἥ μέρα
καὶ ἔτιν ὅλα σιωπηλά·
γιατὶ τάσκιαζε ἥ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἥ σκλαβιά.

5

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λές
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

6

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἔνα ἔκτύπαι τάλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7

κι’ ἔλλεες· «πότε, ᾗ! πότε βγάνω Ταπεινότατη σοῦ γέονει
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἔρμιες;»
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψεις, ἄλυσες, φωνές!

Τότ’ ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσον τὰ κλάματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ὁοῦνχό σου ἔστας αἷμα,
πληθος αἷμα ἑλληνικό.

8

Μὲ τὰ ὁοῦχα αἵματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά
νὰ γυρεύῃς εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

9

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχή·
δὲν εἰν’ εὔκολες οἱ θύρες
ἔαν ἥ χρεία τές κουρταλῆ.

10

“Ἄλλος σοῦ ἔκλιψε εἰς τὰ στήθια
ἄλλ’ ἀνάσαση καμμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια,
καὶ σὲ γέλασε φοιτά.

11

“Ἄλλοι, ωμέ! στὴ συφορά σου
δύον ἔχαίροντο πολύ,
«σύρε ναῦοης τὰ παιδιά σου,
σύρε», ἐλέγαν οἱ σκληροί.

12

Φεύγει δπίσω τὸ πυδάρι,
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἥ τὴν πέτρα, ἥ τὸ χορτάρι,
ποὺ τὴ δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

13

η τρισάθλια κεφαλή·
σὰν φτωχοῦ ποὺ θυροδέρνει
κι’ εἶναι βάρος του ἥ ζωή.

Ναί· ἀλλὰ τώρα μάντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ δόμη,
ποῦ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη, ἢ τὴ θανή!

[°]Απ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἐλλήνων τὰ ἵερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαιρε! ὡς χαιρε, Ἐλευθεριά!

Μόλις εἶδε τὴν δόμη σου
ὅ οὐρανός, ποὺ γιὰ τις ἔχθροὺς
εἰς τὴν γῆ τὴν μητρική σου
ἔτρεφ[°] ἄνθια καὶ καρπούς,

ἔγαλήνευσε· καὶ ἔχυθη
καταχθόνια μία βοή,
καὶ τοῦ Πήγα σου ἀπεκρίθη
πολεμόκραχτη ἡ φωνή (1).

[°]Ολοι οἱ τόποι σου σ' ἐκράξαν
χαιρετῶντάς σε θεομά,
καὶ τὰ στόματα ἐφωνάξαν
ὅσα αἰσθάνετο ἡ καρδιά.

[°]Ἐφωνάξανε ὡς τὸ ἀστέρια
τοῦ Ἰονίου καὶ τὰ νησιά,
καὶ ἐσηκώσανε τὰ κέρια
γιὰ νὰ δείξουνε χαρά,

μὲ ὅλον ποῦναι ἀλυσωμένο
τὸ καθένα τεχνικά,
καὶ εἰς τὸ μέτωπο γραμμένο
ἔχει: Ψεύτρα Ἐλευθεριά. στέες βρισιές ὅπου ἀγροικᾶς.

Γκαρδιακὰ χαροποιήθη
καὶ τοῦ Βάσιγκτων ἡ γῆ,
καὶ τὰ σίδερα ἐνθυμήθη
ποὺ τὴν ἔδεναν κι' αὐτῆ.

[°]Απ' τὸν πύργο του φωνάζει
σὰ νὰ λέῃ «σὲ χαιρετῶ»,
καὶ τὴν χήτη του τινάζει
τὸ Διοντάρι τὸ Ἰσπανό.

[°]Ἐλαφιάσθη τῆς Ἀγγλίας
τὸ θηρίο, καὶ σέρνει εὐθὺς
κατὰ τὸ ἄκρα τῆς Ρουσίας
τὰ μουγκρίσματα τις δργῆς.

Εἰς τὸ κίνημά του δείχνει
πῶς τὰ μέλη εἰν' δυνατά.
καὶ στοῦ Αἴγαίου τὸ κύμα δίχνει
μία σπιθόβιλη ματιά.

Σὲ ξανοίγει ἀπὸ τὰ νέφη
καὶ τὸ μάτι τοῦ Ἀετοῦ,
ποὺ φτερὰ καὶ νύχια θρέψει
μὲ τὰ σπλάχνα τοῦ Ἰταλοῦ.

Καὶ σ' ἐσὲ καταγυρμένος,
γιατὶ πάντα σὲ μισεῖ!
ἔχοως[°] ἔχοως[°] ὁ σκασμένος,
νὰ σὲ βλάψῃ, ἀν ἥμπορος.

[°]Άλλο ἐσὺ δὲν συλλογίεσαι
πάρεξ ποὺ θὰ πρωτοπῆς·
δὲν μιλεῖς, καὶ δὲν κουνέσαι
ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(1) "Ιδε εἰς τὸ Β' Παράρτημα τοῦ βιβλίου τὰς σημειώσεις τοῦ ποιητοῦ.

Σὰν τὸν βράχον δποὺ ἀφήνει
καθέ ακάθαρτο νερό
εἰς τὰ πόδια του νὰ χύνῃ
εὐκολόσβηστον ἀφρό.

δποὺ ἀφήνει ἀνεμοζάλη,
καὶ χαλάζι, καὶ βροχή,
νὰ τοῦ δέρνουν τὴν μεγάλη,
τὴν αἰώνιαν κορυφή.

Δυστυχιά του, ὁ, δυστυχιά του,
δποιανοῦ θέλει βρεθῆ
στὸ μαχαίρι σου ἀποκάτου,
καὶ σ' ἐκεῖνο ἀντισταθῆ.

Τὸ θηρίον π' ἀνανογιέται,
πὼς τοῦ λείπουν τὰ μικρά,
περιορίζεται, πετιέται,
αἴμα ἀνθρώπινο διψᾶ.

Τρέχει, τρέχει δλα τὰ δάση,
τὰ λαγκάδια, τὰ βουνά,
καὶ δπου φθάσῃ, δπου περάσῃ,
φρίκη, θάνατος, ἐρμιά.

Ἐρμιά, θάνατος, καὶ φρίκη,
δπου ἐπέρασες κι' ἐσύ·
Ξίφος ἔξω ἀπὸ τὴν θήκη,
πλέον ἀνδρείαν σοῦ προξενεῖ.

Ἔδον ἐμπρός σου δ τοῖχος στέκει· Ἐκεῖ μέσα ἀκαρτερεῖτε
τῆς ἀθλίας Τοιπολιτσᾶς·
τώρα τρόμου ἀστροπελέκι
νὰ τῆς διέης πιθυμῆς.

Μεγαλόψυχο τὸ μάτι
δείχνει πάντα δπῶς νικεῖ,
καὶ ἂς εἰν' ἀρματα γεμάτη,
καὶ πολέμια χλαοῦ.

Σοῦ προβαίνουνε καὶ τρίζουν
γιὰ νὰ ἰδῆς πῶς εἰν' πολλά.
Δὲν ἀκοῦς ποὺ φοβερίζουν
ἀνδρες μύριοι καὶ παιδιά; (2)

Λίγα μάτια, λίγα στόματα
θὰ σᾶς μείνουνε ἀνοιχτά,
γιὰ νὰ κλαύσετε τὰ σώματα,
ποὺ θὰ ναῦρη ἡ συμφορά.

Κατεβαίνουνε, καὶ ἀνάφτει
τοῦ πολέμου ἀναλαμπή·
τὸ τουφέκι ἀνάβει, ἀστράφτει,
λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί.

Γιατί ἡ μάχη ἐστάθη δλίγη;
Λίγα τὰ αἷματα γιατί;
Τὸν ἔχθρὸν θωρῶ νὰ φύγῃ
καὶ στὸ κάστρο ν' ἀνεβῆ. (3)

Μέτρα...εἰν' ἄπειροι οἱ φευγάτοι
δπὸν φεύγοντας δειλοῦν·
τὰ λαβώματα στὴν πλάτη
δέχοντ', ὥστε ν' ἀνεβοῦν.

τὴν ἀφεύγατη φθύρα.
Νά, σᾶς φθάνει ἀποκριθῆτε
τῆς νυκτὸς τὴν σκοτεινιά. (4).

Ἄποκρινονται, καὶ ἡ μάχη
ἔτσι ἀρχίζει, δποὺ μακριὰ
ἀπὸ δάχη ἔκει σὲ δάχη
ἀντιβούιζε φοβερά.

Ἄκουω κούφια τὰ τουφέκια,
ἀκούω σμίξιμο σπαθιῶν·
ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
ἀκούω τρίξιμο δοντιῶν.

Ἄ ! Τί νύχτα ἔταν ἔκείνη,
ποὺ τὴν τρέμει ὁ λογισμός;
Ἄλλος ὕπνος δὲν ἐγίνη
πάρεξ θάνατου πικρός.

Τῆς σκηνῆς ἡ ὄδα, ὁ τόπος,
οἱ κραυγές, ἡ ταραχή,
δ σκληρόψυχος ὁ τρόπος
τοῦ πολέμου, καὶ οἱ καπνοί,

καὶ οἱ βροντές, καὶ τὸ σκοτάδι,
δποὺ ἀντίσκοφτε ἡ φωτιά,
ἐπαράσταιναν τὸν Ἀδη
ποὺ ἀκαρτέρειε τὰ σκυλιά.

Τὸ ἀκαρτέρει -Ἐφαίνοντο ἥσκιοι Μὲ τὰ μάτια τους γνωρέουν
ἀναρίθμητοι, γυμνοί,
κόρες, γέροντες, νεανίσκοι,
βρέφη ἀκόμη εἰς τὸ βυζί.

“Ολη μαύρη μυρμηγκιάζει
μαύρη ἡ ἐντάφια συντροφιά,
σὰν τὸ χρυσῷ δποὺ σκεπάζει
τὰ κρεβάτια τὰ στερνά

Τόσοι, τόσοι ἀνταμωμένοι
ἐπετιοῦντο ἀπὸ τὴν γῆ,
ὅσοι εἰν’ ἄδικα σφαγμένοι
ἀπὸ τούρκικην δογή.

Τόσα πέφτουνε τὰ θερι-
σμένα ἀστάχια εἰς τοὺς ἀγρούς·
σχεδὸν ὅλη ἔκειά τὰ μέρη
ἐσκεπάζοντο ἀπ’ αὐτούς.

Θαυμοφέγγει κανέν² ἀστρο,
καὶ ἀναδεύοντο μαζὶ¹
ἀναβάίνοντας τὸ κάστρο
μὲ νεκρώσιμη σιωπή.

Ἐτσι χάμου εἰς τὴν πεδιάδα,
μέσ² στὸ δάσος τὸ πυκνὸ
ὅταν σιέλνῃ μίαν ἀχνάδα
μισοφέγγαρο χλωμό,

ἡὰν οἱ ἄνεμοι μέσ² στ³ ἄδεια
τὰ κλαδιά μουγκοφυσοῦν,
σειοῦνται, σειοῦνται τὰ μαυράδια
δποὺ οἱ κλῶνοι ἀντικτυποῦν.

Μὲ τὰ μάτια τους γνωρέουν
δποὺ εἰν² αἷματα πηχτά·
καὶ μέσ² στὰ αἷματα χορεύουν
μὲ βρυχίσματα βραχνά,

καὶ χορεύοντας μανίζουν
εἰς τοὺς Ἐλληνας κοντά,
καὶ νὰ στήθια τοὺς ἐγγίζουν
μὲ τὰ χέρια τὰ ψυχρά.

Ἐκειὸ τὸ ἔγγισμα πηγαίνει
βαθιὰ μέσος στὰ σωθικά,
ὅθεν ὅλη ἡ λύπη βγαίνει
καὶ ἄκρα αἰσθάνονται ἀσπλαχνιά.

58

Τότε αὐξαίνει τοῦ πολέμου
ὁ χρόδος τρομακτικά·
σὰν τὸ σκόρπισμα τοῦ ἀνέμου
στοῦ πελάου τὴν μοναξιά.

59

Κτυποῦν ὅλοι ἀπάνου κάτου·
κάθε κτύπημα ποὺ ἐβγῆ
εἶναι κτύπημα θανάτου,
χωρὶς νὰ δευτερωθῇ.

60

Κάθε σῶμα ἰδρώνει, ὁέει.
Λέσ καὶ ἑκεῖθεν ἡ ψυχή,
ἀπ' τὸ μῆσος ποὺ τὴν καίει,
πολεμάει γὰ πεταχθῇ.

61

Τῆς καρδίας κτυπιές βροντᾶνε
μέσος στὰ στήθια τους ἀργά,
καὶ τὰ χέρια δποὺ χουμάνε
περισσότερο εἶν' γοργά.

62

Οὐρανὸς γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι,
οὐδὲ πέλαγο, οὐδὲ γῆ.
Γι' αὐτοὺς ὅλους, τὸ πᾶν εἶναι
μαζωμένο ἀντάμα ἑκεῖ.

63

Τόση ἡ μάνιτα καὶ ἡ ζάλη,
ποὺ στοχάζεσαι μὴ πὼς
ἀπὸ μία μεριά καὶ ἀπ' ἄλλη
δὲν μείνῃ ἔνας ζωντανός.

Κούτα χέρια ἀπελπισμένα
πῶς θερίζουνε ζωές!
Χάμου πέφτουνε κομμένα
καὶ ἄκρα, πόδια, κεφαλές,

65

καὶ παλλάσκες, καὶ σπαθία,
μὲ δλοσκόρπιστα μυαλά,
καὶ μὲ ἀλόσχιστα κρανία,
σωθικὰ λαχταριστά.

66

Προσοκὴ καμιαὶ δὲν κάνει,
κανείς, ὅχι, εἰς τὴν σφαγή.
Πᾶνε πάντα ἐμπρός! "Ω, φθάνει,
φθάνει" ἔως πότε οἱ σκοτωμοί;

67

Ποῖος ἀφήνει ἑκεῖ τὸν τόπο,
πάρεξ ὅταν ξαπλωθῇ;
Δὲν αἰσθάνονται τὸν κόπο,
καὶ λέσ κι' εἶναι εἰς τὴν ἀρχή.

68

«Ωλιγόστευναν οἱ σκύλοι
καὶ «Ἄλλᾶ» ἐφώναζαν, «Ἄλλᾶ»
καὶ τῶν Χριστιανῶν τὰ χέλιη
«φωτιά!» ἐφώναζαν, «φωτιά!»

69

Λεονταρόψυχα ἐκτυπιοῦντο,
πάντα ἐφώναζαν «φωτιά!»
καὶ οἱ μιαροὶ κατασκορπιοῦντο,
πάντα σκούζοντας «Ἄλλᾶ».

70

Παντοῦ φρέσος, καὶ τρομάρα,
καὶ φωνές, καὶ στεναγμοί·
παντοῦ κλάψα, παντοῦ ἀνιάρα,
καὶ παντοῦ ξεψυχισμοί.

*Ηταν τόσοι ! Πλέον τὸ βόλι
εἰς τ' αὐτιὰ δὲν τοὺς λαλεῖ·
ὅλοι χάμου ἔκοιτοντο^ο ὅλοι
εἰς τὴν τέταρτην αὐγῆ.

Σὰν ποτάμι τὸ αἷμα ἐγίνη
καὶ κυλάει στὴ λαγκαδιά·
καὶ τ' ἀθῶ χόρτο πίνει
αἷμα, ἀντὶς γιὰ τὴ δροσιά.

Τῆς αὐγῆς δροσᾶτο ἀέρι,
δὲν φυσῆς τώρα ἐσύ πλιό
σιῶν ψευδόπιστων τὸ ἀστέρι (5). ποὺ μὲ σχῆμα ἐνὸς σκελέθρου
Φύσα, φύσα εἰς τὸ Σταυρό !

^οΑπ^ο τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων, τὰ ιερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε ! ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Τῆς Κορίνθου ἴδου καὶ οἱ κάμποι Καὶ ἐσύ ἀθάνατη, ἐσύ θεία,
Δὲν λάμπ^ο ἥλιος μοναχά ποὺ ὅ, τι θέλεις ἥμπορεῖς,
εἰς τοὺς πλάτανους, δὲν λάμπει εἰς τὸν κάμπο, Ἐλευθερία,
εἰς τ' ἀμπέλια, εἰς τὰ νερά· ματωμένη περπατεῖς !

εἰς τὸν ἥσυχον αἰθέρα
τώρα ἀθῆται δὲν ἀντηχεῖ
τὰ λαλήματα ἡ φλογέρα,
τὰ βελάσματα τὸ ἀρνί.

Τρέχουν ἄρματα χιλιάδες,
σὰν τὸ κῦμα εἰς τὸ γιαλό·
ἄλλ^ο οἱ ἀνδρεῖοι παλικαράδες
δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό.

*Ω τρακόσιοι ! σηκωθῆτε
καὶ ξανάλθετε σ' ἐμᾶς·
τὰ παιδιά σας θέλ^ο ἰδῆτε
πόσο μοιάζουνε μὲ σᾶς.

*Όλοι ἐκεῖνοι τὰ φοβοῦνται,
καὶ μὲ πάτημα τυφλὸ
εἰς τὴν Κόρινθο ἀποκλειοῦνται,
κι^λ ὅλοι χάνονται ἀπ^ο ἐδῶ.

Στέλνει ὁ ἄγγελος τοῦ ὄλεθρου
Πεῖνα καὶ Θανατικό,
τὰ θλιψμένα ἀπομειγάρια
περπατοῦν ἀντάμα οἱ δυό.

Καὶ πεσμένα εἰς τὰ χορτάρια
ἀπεθάναντε παντοῦ
τὰ θλιψμένα ἀπομειγάρια
τῆς φυγῆς καὶ τοῦ χαμού.

Καὶ ἐσύ ἀθάνατη, ἐσύ θεία,
ποὺ ὅ, τι θέλεις ἥμπορεῖς,
εἰς τὸν κάμπο, ματωμένη περπατεῖς !

Στὴ σκιὰ χεροπιασμένες
στὴ σκιὰ βλέπω κι^λ ἐγώ
κρινοδάχτυλες παρθένες,
ὅπου κανουνε χορό. (6)

Στὸ χορὸ γλυκογυρίζουν
ῳδαῖα μάτια ἐρωτικά,
καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν
μαῦρα, ὀλόχρυσα μαλλιά.

Ἡ ψυχή μου ἀναγαλλιάζει,
πώς δὲ κόρφος καθεμιᾶς
γλυκοβύζαστο ἔτοιμάζει
γάλα ἀνδρείας, καὶ ἐλευθεριᾶς.

Μέσος στὰ χόρτα, στὰ λουλούδια Ποιοί εἴναι σύντοι ποὺ πλησιάζουν τὸ ποτῆρι δὲν βασιτῶ.
Φιλελεύθερα τραγούδια
σὰν τὸν Πίνδαρο ἔκφωνω :

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἐλλήνων τὰ ιερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαιρε, ὦ, χαιρε, Ἐλευθεριά !

Πῆγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ·
μέρα ποὺ ἀνθισαν οἱ λόγγοι (7)

Ἄγροικάει τὴν ψαλμόδια
δποὺ ἐδίδαξεν αὐτῇ·
βλέπει τὴ φωταγωγία
στοὺς ἄγιους ἐμπρὸς χυτή.

Ἄ ! τὸ φῶς ποὺ σὲ στολίζει
σὰν ἥλιου φεγγοβολή,
καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει
δὲν εἶναι, ὅχι, ἀπὸ τὴ γῆ.

Λάμψιν ἔχει δῆλη φλογώδη
χεῖλος, μέτωπο, δφθαλμός·
φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
κι ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς.

Σοῦ ἥλθ' ἐμπρὸς λαμποκοπῶντας Τὸ σπαθί σου ἀντισηκώνεις,
ἡ Θρησκεία, μὲν ἕνα σταυρό,
καὶ τὸ δάκτυλο κινῶντας
ὅπου ἀγεῖ τὸν οὐρανό,

τρία πατήματα πατᾶς,
σὰν τὸν πύργο μεγαλώνεις,
καὶ εἰς τὸ τέταρτο κτυπᾶς.

«σ' αὐτὸν» ἐφώναξε, «τὸ χῶμα,
στάσου δλόρθη, Ἐλευθεριά»·
καὶ φιλῶντας σου τὸ στόμα
μπαίνει μέσος στὴν ἐκκλησιά.(8)

Μὲ φωνὴ ποὺ καταπείθει,
προχωρῶντας διμιεῖς :
«Σήμερος, ἀπιστοι, ἐγεννήθη,
ναί, τοῦ κόσμου δὲ λυτρωτής,

Εἰς τὴν Τράπεζα σιμώνει
καὶ τὸ σύγγεφο τὸ ἀχ'ο
γύρω γύρω της πυκνώνει
ποὺ σκορπάει τὸ θυμιατό.

Αὐτὸς λέγει ... Ἀφογκρασθῆτε :
«Ἐγώ εἰμι» Ἀλφα, Ὁμέγα ἐγώ,
Πέστε, ποὺ θεοὶ ἀποκρυφήθητε
ἐσεῖς δλοι, ἀν δργισθῶ ; (9)

Φλόγα ἀκοίμητη σᾶς βρέχω,
ποὺ μ' αὐτὴν ἀν συγκριθῆ
κείνη ἡ κάτω δύον σᾶς ἔχω,
σὰν δροσιὰ θέλει βρεθῆ.

100

Κατατρώγει ώσταν τὴ σχίζα,
τόπους ἄμειρα νψηλούς,
χῶρες, ὅρη, ἀπὸ τὴ φίζα,
ζῆφα, καὶ δένδρα, καὶ θνητούς,

101

καὶ τὸ πᾶν τὸ κατακαίει
καὶ δὲν σώζεται πνοή,
πάρεξ τοῦ ἀνεμού ποὺ πνέει
μέσ' στὴ στάχτη τὴ λεπτή».

102

Κάπιος ἥθελε ἐρωτήσει :
τοῦ θυμοῦ του εἴσαι ἀδελφή ;
Ποῖος εἴν' ἀξιος νὰ νικήσῃ,
ἢ μὲ σὲ νὰ μετρηθῇ ;

103

“Η γῆ αἰσθάνεται τὴν τόση
τοῦ χεριοῦ σου ἀνδραγαθιά,
ποὺ ὅλη θέλει θανατώσει
τὴ μισόχριστη σπορά.

104

Τὴν αἰσθάνονται, καὶ ἀφοίζουν
τὰ νερά, καὶ τ' ἀγορικῶ
δυνατὰ νὰ μονρμουρίζουν
σὰν νὰ ἔναζετο θηριό.

105

Κακορίζικοι, ποὺ πάτε
τοῦ Ἀχελέου μέσ' στὴ δοὴ(10)
καὶ πιδέξια πολεμᾶτε
ἀπὸ τὴν καταδρομὴ

ν' ἀποφύγετε ! Τὸ κῦμα
ἔγινε ὅλο φουσκωτό.
Ἐκεῖ εύρηκατε τὸ μνῆμα,
ποὶν νὰ εύρητε ἀφανισμό.

107

Βλασφημάει, σκούζει, μουγκρίζει
κάθε λάσυγγας ἔχθροῦ
καὶ τὸ δεῦμα γαργαρίζει
τὲς βλασφήμιες τοῦ θυμοῦ.

108

Σφαλερὰ τετραποδίζουν
πλῆθος ἄλογα, καὶ ὁρθὰ
τρομασμένα χλιμιτρίζουν,
καὶ πατοῦν εἰς τὰ κοριά.

109

Ποῖος στὸν σύντροφο ἀπλώνει
χέρι, ὧσταν νὰ βιηθηθῇ.
Ποῖος τὴ σάρκα του δαγκώνει
ὅσο ποὺ νὰ νεκρωθῇ.

110

Κεφαλὲς ἀπελπιομένες
μὲ τὰ μάτια πεταχτά,
κατὰ τάστρα σηκωμένες
γιὰ τὴν ὕστερη φορά.

111

Σβητάι—αὐξαίνοντας ἡ πρώτη
τοῦ Ἀχελέου νεροσυρμή,—
τὸ χλιμιτρισμα, καὶ οἱ κρότοι
καὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ γογγυσμοί.

112

“Ετοι ν' ἀκουα νὰ βουσέῃ
τὸν βαθὺν Ὡκεανό,
καὶ στὸ κῦμά του νὰ πνίξῃ
κάθε σπέρμα ἀγαρηνό.

Καὶ ἔκει ποῦναι ἡ Ἀγία Σοφία Ἀκλουθάει τὴν ἀρμονία
μέσος στοὺς λόφους τοὺς ἐπτά, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀαρών,
ὅλα τὸ ἄψυχα κορμία ἡ προφήτισσα Μαρία,
βραχιοσύντριφτα, γυμνά, μὲν ἓνα τύμπανο τερπνόν, (12)

114

σωριασμένα νὰ τὰ σπρωχεῖ
ἡ κατάρα τοῦ Θεοῦ,
κι' ἀπ' ἔκει νὰ τὰ μαζώξῃ
ὅ ἀδελφὸς τοῦ Φεγγαριοῦ. (11) 121

115

Κάθε πέτρα μνῆμα ἃς γένη· Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
καὶ ἡ Θρησκεία κι' ἡ Ἐλευθεριὰ τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή·
μὲν ἀργοπάτημα ἃς πηγαίνη
μεταξύ τους, καὶ ἃς μετρᾷ.

116

"Ἐνα λείψανο ἀνεβαίνει,
τεντωτό, πιστομήτο,
κι' ἄλλο ξάφνου κατεβαίνει,
καὶ δὲν φαίνεται καὶ πλιό.

117

Καὶ χειρότερος ἀγριεύει
καὶ φουσκώνει δι ποταμός·
πάντα, πάντα περισσεύει
πολυφλοίσβισμα καὶ ἀφρός.

118

"Α ! Γιατί δὲν ἔχω τώρα
τὴν φωνὴν τοῦ Μωϋσῆ;
Μεγαλόφωνα, τὴν ὥρα
δποὺ ἐσβηοῦντο οἱ μισητοί,

119

τὸν Θεὸν εὐχαριστοῦσε
στοῦ πελάου τὴν λύσσα ἐμπρός,
καὶ τὰ λόγια ἡχολογοῦσε
ἀναιρίθμητος λαός.

η ἀδελφὴ τοῦ Ἀαρών,
ἡ προφήτισσα Μαρία,
μὲν ἓνα τύμπανο τερπνόν, (12)

121

καὶ πηδοῦν ὅλες οἵ κόρες
μὲ τις ἀγκάλες ἀνοιχτές,
τραγουδῶντας, ἀνθοφόρες,
μὲ τὰ τύμπανα κι' ἔκειές.

122

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
οἱ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὅψη
ποὺ μὲ βία μετράει τὴν γῆ.

123

Εἰς αὐτήν, εἰν̄ ἔακουσμένο,
δὲν νικιέσαι ἐσὺ ποτέ.
"Ομως, ὅχι, δὲν εἰν̄ ἔένο
καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

124

Τὸ στοιχεῖον αὐτὸ ἔαπλώνει
κύματ' ἀπειρα εἰς τὴν γῆ,
μὲ τὰ δόποια τὴν περιζώνει,
κι' εἰναι εἰκόνα σου λαμπρή.

125

Μὲ βρυχίσματα σαλεύει
ποὺ τρομάζει ἡ ἀκοή·
καθε ἔύλο κινδυνεύει
καὶ λιμιδνα ἀναζητεῖ.

126

Φαίνεται ἔπειτα ἡ γαλήνη,
καὶ τὸ λάμψιμο τοῦ ἥλιοῦ,
καὶ τὰ χρώματα ἀναδίνει
τοῦ γλαυκότατου οὐρανοῦ.

Δὲν νικιέσαι, εἰν' ἔακουσμένο,
στὴν ἔηράν ἐσὺ ποτέ·
"Ομως, ὅχι, δὲν εἰν' ἔνο
καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

Περνοῦν ἄπειρα τὰ ξάρτια,
καὶ σὰν λόγγος στρυμωχτὰ
τὰ τρεχούμενα κατάρτια,
τὰ ὄλοφούσκωτα πανιά.

Σὺ τὲς δύναμές σου σπρώχνεις,
καὶ ἀγκαλὰ δὲν εἰν' πολλές·
πολεμῶντας, ἄλλα διώχνεις,
ἄλλα παίρνεις, ἄλλα καὶς.

Μὲ ἔπιθυμία νὰ τηράζῃς
δύο μεγάλα σὲ θωρᾶ, (13)
καὶ θανάσιμον τινάζεις
ἐναντίον τους κεραυνό.

Πιάνει, αθεάνει, κοκκινίζει,
καὶ σηκώνει μιὰ βροντή,
καὶ τὸ πέλαο χρωματίζει
μὲ αίματόχοο βαφή.

Πνίγοντ' ὅλοι οἱ πολεμάρχοι,
καὶ δὲν μνέσκει ἔνα κορμί.
Χάρου, σκιὰ τοῦ Πατριάρχη,
ποὺ σὲ πέταξαν ἐκεῖ.

Ἐκρυφόσμιγαν οἱ φύλοι
μὲ τς ἐχθρούς τους τὴ Λαμπροή,
καὶ τοὺς ἔτερεμαν τὰ χείλη,
δίδοντάς τα εἰς τὸ φιλί.

Κειὲς τὲς δάφνες, ποὺ ἐσκορπίστε
τώρα πλέον δὲν τὲς πατεῖ, (14)
καὶ τὸ χέρι, δπου ἐφιλῆστε,
πλέον, ἄ! πλέον δὲν εὐλογεῖ.

"Ολοι κλαῦστε· ἀποθαμένος
δ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησιᾶς·
κλαῦστε, κλαῦστε· κρεμασμένος
ῶσάν νάτανε φονιᾶς.

"Εχει ὀλάνοικτο τὸ στόμα
π' ὥρες πρῶτα εἶχε γευθῆ
τ' "Αγιον Αἴμα, τ' "Αγιο Σῶμα·
λές πώς θὲ νὰ ξαναβγῆ

ἡ κατάρα ποὺ εἶχε ἀφῆσει
λίγο πρὶν νὰ ἀδικηθῇ
εἰς δποῖον δὲν πολεμήσῃ
καὶ ἡμπορεῖ νὰ πολεμῇ.

Τὴν ἀκούω, βροντάει, δὲν παύει
εἰς τὸ πέλαγο, εἰς τὴ γῆ,
καὶ μουγκρίζοντας ἀνάβει
τὴν αἰώνιαν ἀστραπή.

"Η καρδιὰ συχνοσπαράζει...
Πλὴν τί βλέπω; σοβαρὰ
νὰ σωπάσω μὲ προστάζει
μὲ τὸ δάχτυλο ἡ θεά.

Κοιτάει γύρω εἰς τὴν Εὐρώπη
μὲ τς ἐχθρούς τους τὴ Λαμπροή,
προσηλώνεται κατόπι
στὴν Ἐλλάδα, καὶ ἀρχινᾶ:

«Παλικάρια μου! οἱ πολέμοι
γιὰ σᾶς ὅλοι εἶναι χαρά,
καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει
στοὺς κινδύνους ἐμπροστά.

142

⁷Απ⁷ ἔσας ἀπομακραίνει
κάθε δύναμη ἔχθρική·
ἀλλ⁷ ἀνίκητη μιὰ μένει
ποὺ τὲς δάφνες σας μαδεῖ.

143

Μία, ποὺ δταν ωσὰν λύκοι
ξαναρχόστενε ζεστοί,
κυρρασμένοι ἀπὸ τὴν νίκη,
ἄχ! τὸν νοῦν σᾶς τυραννεῖ.

144

Η Δικόνοια, ποὺ βαστάει
ἔνα σκῆπτρο ἢ δολερή·
καθενὸς χαμογελάει,
πάρ⁷ το, λέγοντας, καὶ σύ.

145

Κειὸ τὸ σκῆπτρο, ποὺ σᾶς δείχνει Τὸ σημεῖο ποὺ προσκυνᾶτε
ἔχει ἀλήθεια δραία θωριά.
Μὴν τὸ πιάστε, γιατὶ δίχνει
εἰσὲ δάκρυα θλιβερά.

146

Ἀπὸ στόμα ὅποὺ φθονάει,
παλικάρια, ἄς μὴν πωθῆ,
πῶς τὸ χέρι σας κτυπάει
τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κεφαλή.

147

Μὴν εἰποῦν στὸ στοχασμό τους ⁷Εξ αἰτίας του ἔσπαρθη, ἔχάθη
τὰ ξένα ἔθνη ἀληθινά:
«Ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσό τους, ποὺ φωνάζει ἀπὸ τὰ βάθη
δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά». τῆς νυκτός: Νὰ ⁷κ δικη θῶ.
Α Γ. Σαρῆ Νεοελλ. "Αναγνώηματα Σ' γυμν. — Εκδ. Γ' 1934 17

Τέτοια ἀφήστενε φροντίδα·
ὅλο τὸ αἷμα ὅπου χυθῇ
γιὰ θρησκεία, καὶ γιὰ πατρίδα,
ὅμοιαν ἔχει τὴν τιμή.

149

Στὸ αἷμα αὐτό, ποὺ δὲν πονεῖτε
γιὰ πατρίδα, γιὰ θρησκεία,
σᾶς ὄρκίω, ἀγκαλιασθῆτε,
σὰν ἀδέλφια γκαρδιακά.

150

Πόσον λείπει, στοχασθῆτε,
πόσο ἀκόμη νὰ παρθῇ·
πάντα ἡ νίκη, ἀν ἐνωθῆτε,
πάντα ἔσας θ⁷ ἀκολουθῆ.

151

⁷Ω ἀκουσμένοι εἰς τὴν ἀνδρεία!
Καταστῆστε ἔνα σταυρό,
καὶ φωνάξετε μὲ μία:
«Βασιλεῖς, κοιτάξτε ἐδῶ».

152

Κειὸ τὸ σκῆπτρο ποὺ προσκυνᾶτε
εἴναι τοῦτο, καὶ γι⁷ αὐτὸ
ματωμένους μᾶς κοιτάτε
στὸν ἀγῶνα τὸν σκληρό.

153

Ἄκατάπαυστα τὸ βρίζουν
τὰ σκυλιά, καὶ τὸ πατοῦν,
καὶ τὰ τέκνα του ἀφανίζουν,
καὶ τὴν πίστη ἀγαγελοῦν.

154

Μὴν εἰποῦν στὸ στοχασμό τους ⁷Εξ αἰτίας του ἔσπαρθη, ἔχάθη
τὰ ξένα ἔθνη ἀληθινά:
«Ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσό τους, ποὺ φωνάζει ἀπὸ τὰ βάθη
δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά». τῆς νυκτός: Νὰ ⁷κ δικη θῶ.

Δὲν ἀκοῦτε, ἐσεῖς εἰκόνες
τοῦ Θεοῦ, τέτοια φωνή;
τώρα ἐπέργασαν αἰῶνες,
καὶ δὲν ἔπαιψε στιγμή.

Δὲν ἀκοῦτε; εἰς κάθε μέρος
σὰν τοῦ Ἀβέλ καταβοῦ.
Δὲν εἶν' φύσημα τοῦ ἀέρος,
ποὺ σφυρίζει εἰς τὰ μαλλιά.

Τί θὰ κάμετε: θῷ ὁφῆστε
νὰ ἀποκτήσωμεν ἐμεῖς
λευθερίαν, η̄ θὰ τὴν λύστε
ἐξ αἰτίας πολιτικῆς;

Τοῦτο ἀνίσως μελετᾶτε,
ἴδου, ἐμπρός σας τὸν Σταυρό.
Βασιλεῖς! ἔλατε, ἔλατε,
καὶ κτυπήσετε κι' ἔδω».

*Εγράφη κατὰ τὸν Μάιον τοῦ 1823.

'Αποσπάσματα
ἀπὸ τοὺς «Ἐλευθέρους Πολιορκημένους».

Διονυσίου Σολωμοῦ.

Εἰσαγωγή (Ιακώνου Πολυλᾶ). Τὰ ἀποσπάσματα τοῦ παιήματος Τὸ Μεσολόγγι, η̄τοι Οἱ Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι, ἀνήκουν εἰς τρία σχεδιάσματα. Τὸ ἀρχαιότερο η̄ταν, ώς φαίνεται, συνθεμένο εἰς εἰδος προφητικοῦ θρήνου εἰς τὸ πέσιμο τοῦ Μεσολόγγιοῦ, καὶ λυρικὸς εἰς τὸ σχῆμα. Τὸ δεύτερο, περιεκτικώτερο σύνθεμα καὶ ἐπικό, εἰς τὸ δρόποιον εἰκονίζοντο τὰ παθήματα τῶν γενναίων ἀγωνιστάδων εἰς τές διτερινές ημέρες τῆς πολιορκίας ἔως ποὺ ἔχαμεν τὸ γιουρούσι. Τὸ τρίτο, ξανάπλασμα τοῦ δευτέρου καὶ εἰς τὸ μέτρο καὶ εἰς τὴν μαρφήν.

'Απὸ τὸ πρῶτον σχεδιασμα.

1

Τότες ἐταραχτήκανε τὰ σωμικά μου, καὶ ἔλεγα πῶς ηρθε
ῶρα νὰ ἔψυχήσω· κι' εὐρέθηκα σὲ σκοτεινὸν τόπο καὶ βροντεό,
ποὺ ἐσκιρτοῦσε σὰν κλωνὶ στάρι στὸ μύλο ποὺ ἀλέθει ὅγλή-
γιορα, ώσὰν τὸ χόχλο στὸ νερὸ ποὺ ἀναβράζει· ἐτότες ἐκατάλαβα
πῶς ἔκεινο η̄τανε τὸ Μεσολόγγι· ἀλλὰ δὲν ἔβλεπα μήτε τὸ κά-
στρο, μήτε τὸ στρατόπεδο, μήτε τὴν λίμνη, μήτε τὴν θάλασσα, μή-
τε τὴ γῆ ποὺ ἔπατουνα, μήτε τὸν οὐρανό· ἐκατασκέπαζε ὅλα τὰ

πάντα μαυρίλα καὶ πίσσα, γιομάτη λάμψη, βροντή, καὶ ἀστρο-
πελέκι· καὶ ὑψωσα τὰ χέρια μου καὶ τὰ μάτια μου νὰ κάνω
δέηση, καὶ ἵδον μέσ' στὴν καπνίλα μία μεγάλη γυναικα μὲ φό-
ρεμα μαῦρο σὰν τοῦ λαγοῦ τὸ αἷμα, ὅπου ἥ σπιθα ἔγγιζε κι'
ἔσβενότουνε· καὶ μὲ φωνή, ποὺ μοῦ ἐφαίνονταν πὼς νικάει τὴν
ταραχὴ τοῦ πολέμου, ἄρχισε :

Τὸ χάραμα ἐπῆρα
τοῦ Ἡλίου τὸ δρόμο
κρεμῶντας τὴ λύρα
τὴ δίκαιη στὸν ὁμο,
κι' ἀπ' ὅπου χαράζει
ῶς ὅπου βυθῷ,

τὰ μάτια μου δὲν εἶδαν τόπον ἐνδοξότερον ἀπὸ τοῦτο τὸ
ἄλωνάκι».

2

Παράμερα στέκει
ὁ ἄντρας, καὶ κλαίει·
ἀργὰ τὸ τουφέκι
σηκώνει, καὶ λέει :
«Σὲ τοῦτο τὸ χέρι
τί κάνεις ἔσυ ;
Οὐ ἔχθρος μου τὸ ξέρει
πὼς μοῦ εἰσαι βαρύ».
Τῆς μάννας ὡς λάβρα !
Τὰ τέκνα τριγύρου
φθαρμένα καὶ μαῦρα
σὰν ἥσκιους δνείρουν·
λαλεῖ τὸ πουλάκι
στοῦ πόνου τῇ γῆ,
καὶ βρίσκει σπειράκι,
καὶ μάννα φθονεῖ.

Απὸ τὸ δεύτερον σχεδίασμα.

1

“Ακρα τοῦ τάφου σιωπὴ στὸν κάμπο βασιλεύει·
Λαλεῖ πουλί, παίρνει σπειρί, κι' ἥ μάννα τὸ ζηλεύει.

Τὰ μάτια ἡ πεῖνα ἔμαύρισε· στὰ μάτια ἡ μάννα μνέει.
Στέκει δὲ Σουλιώτης δὲ καλὸς παράμερα, καὶ κλαίει:
«Ἐδομό τουφέκι σκοτεινό, τί σ' ἔχω γὰρ στὸ χέρι;
Οποὺ σὺ μοῦ γινες βαρύ, κι' δέ Ἀγαρηνὸς τὸ ξέρει».

2

Τὸ Μεσολόγγι ἔπειτε τὴν ἄνοιξην δὲ ποιητῆς παρασταίνει τὴν Φύσην, εἰς τὴν στιγμὴν ποὺ εἶναι ὥραιότερη, ὡς μία δύναμη, ἡ δύοια, μὲ δλα τὸ ἄλλα καὶ διλικὰ καὶ ἡθικὰ ἐνάντια, προσπαθεῖ νὰ δειλιάσῃ τοὺς πολιορκημένους· ἵδον οἱ στοχασμοὶ τοῦ ποιητῆ: ⁽¹⁾

«Ἡ ζωὴ ποὺ ἀνασταίνεται μὲ δλες τῆς τέσ καρές, ἀναβρύζοντας δλοῦθε, νέα, λαχταριστή, περιχυνόμενη εἰς δλα τὰ δντα· ἡ ζωὴ ἀκέραιη, ἀπ' δλα τῆς φύσης τὰ μέρη, θέλει νὰ καταβάλῃ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴν θάλασσα, γῆ, οὐρανός, συγχωνευμένα, τὰ δύοια πάλι πολιορκοῦν τὴν ἀνθρώπινη φύση στὴν ἐπιφάνεια καὶ εἰς τὸ βάθος της.

«Ἡ ὥραιότης τῆς φύσης, ποὺ τοὺς περιτριγυρίζει, αὖξαίνει εἰς τοὺς ἔχθροὺς τὴν ἀνυπομονησία νὰ πάρουν τὴν χαριτωμένη γῆ, καὶ εἰς τοὺς πολιορκημένους τὸν πόνο δτι θὰ τὴν χάσουν.

«Ο Ἀπρίλης μὲ τὸν Ἐρωτα χορεύουν καὶ γελοῦνε,
κι' ὅσ' ἄνθια βγαίνουν καὶ καρποί, τόσο ἄρματα σὲ κλειοῦνε.
Λευκὸ βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει,
καὶ μέσο στὴν θάλασσα βαθιὰ ξαναπετειέται πάλι,
κι' δλόλευκο ἔσυμμιξε μὲ τὸ οὐρανοῦ τὰ κάλλη.

Καὶ μέσο στῆς λίμνης τὰ νερά, ὅπερ ἔφθασε μὲ ἀσποῦδα,
ἔπαιξε μὲ τὸν ἥσκιο τῆς γαλάζια πεταλοῦδα,
ποὺ ενώδιασε τὸν ὑπνο τῆς μέσα στὸν ἄγριο κρίνο.
Τὸ σκουληκάκι βρίσκεται σὸν ὕδρα γλυκειὰ κι' ἔκεινο.
Μάγεμαι ἡ φύσις κι' δνειρὸ στὴν δμορφιὰ καὶ χάρη,
(ἡ μαύρη πέτρα δλόχουση καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι)
μὲ χίλιες βρύσες χύνεται, μὲ χίλιες γλῶσσες κρένει:
«Οποιος πεθάνῃ σήμερα, χίλιες φροὲς πεθαίνει.

Τοέμενη ψυχὴ καὶ ξαστοχῷ γλυκὰ τὸν ἔαυτό της.

(1) Οἱ στοχασμοὶ αὐτοὶ ενρέθησαν γραμμένοι ἀπὸ τὸν Συλωτὸν Ιταλιστή, ἔχουν δὲ μεταφρασθῆ ἀπὸ τὸν Ἡ. Πολυλᾶν.

Ἐνῷ ἀκούεται τὸ μαγευτικὸ τραγούδι τῆς ἀνοίξης, ὃποὺ κινδυνεύει νὰ ἔμπνήσῃ εἰς τοὺς πολιορκημένους τὴν ἀγάπην τῆς ζωῆς τόσον, ὅστε νὰ δὲιγοστέψῃ ἢ ἀντρεία τους, ἔνας τῶν Ἑλλήνων πολεμάρχων σιλπίζει κράζοντας τοὺς ἄλλους εἰς συμβούλιο, καὶ ἢ σιθημένη κλαγγή, ὃποὺ βγαίνει μέσ' ἀπὸ τὸ ἀδυνατισμένο στῆθος του, φθάνοντας εἰς τὸ ἔχθρικὸ στρατόπεδο παρακινεῖ ἔναν Ἀράπην νὰ κάμῃ, ὃ τι περιγράφουν οἱ στίχοι 4—12.

«Σάλπιγγα, κόψι τοῦ τραγουδιοῦ τὰ μάγια μὲ βία,
γυναικός, γέροντος, παιδιοῦ, μὴ κόψουν τὴν ἀντρεία».

Χαμένη, ἀλίμονον! κι' ὅκνη τὴ σάλπιγγα γροικάει.

Ἄλλὰ πῶς φθάνει στὸν ἔχθρο καὶ καθ' ᾧχὴ ἔμπνάει;
Γέλιο στὸ σκόρπιο στράτευμα σφοδρὸ γεννοβολιέται, 5
κι' ἢ περιπαίχτρα σάλπιγγα μεσουρανίς πετειέται.

Καὶ μὲ χαρούμενη πνοὴ τὸ στῆθος, τὸ χορτᾶτο,
τ' ἀράθυμο, τὸ δυνατό, κι' ὅλο ψυχὲς γιομᾶτο,
βαρῶντας γύρου διλόγυρα, διλόγυρα καὶ πέρα,
τὸν ὅμορφο τρικύμισε καὶ ἔστερον ἀέρα. 10
Τέλος μακριὰ σέρνει λαλιά, σὰν τὸ πεσούμεν' ἄστρο,
τρανὴ λαλιά, τρόμου λαλιά, ὁητὴ κατὰ τὸ κάστρο.

4

Διάφοροι ἄλλοι μεμονωμένοι στίχοι:

Θύρες ἀνοίξτε διλόχρυσες γιὰ τὴν γλυκειὰν ἐλπίδα.

Κι' ἀνθίζε μέσα μου ἡ ζωή, μ' ὅλα τὰ πλούτια πούχει.

Συχνὰ τὰ στήθια ἐκούρασσα, ποτὲ τὴν καλωσύνη.

Ολοι σὰν ἔνας, ναί, χιυποῦν, ὅμως ἔσù σὰν ὅλους.

Ολίγο φῶς καὶ μακρυνό, σὲ μέγα σκότος κι' ἔρμο.

Σὲ βυθὸ πέφτει ἀπὸ βυθὸ ὡς ποὺ δὲν ἥταν ἄλλος.

Ἐκεῖθ' ἐβγῆκε ἀνίκητος.

Πάντα ἀνοίχτα, πάντ' ἀγρυπνα, τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου.

Σ' ἐλέγκ' ἢ πέτρα ποὺ κρατεῖς, καὶ κλεῖ φωνὴ κι' αὐτῆνη.

Ἡ δύναμή σου πέλαγο, κι' ἡ θέλησή μου βράχος.

Μητέρα, μεγαλόψυχη στὸν πόνο καὶ στὴ δόξα,
κι' ἂν στὸ κρυφὸ μυστήριο ζοῦν πάντα τὰ παιδιά σου
μὲ λογισμὸ καὶ μὲ δύνειρο, τί χάρη ἔχουν τὰ μάτια,
τὰ μάτια τοῦτα, νὰ σ' ἰδοῦν, μέσος στὸ πανέρω δάσος,
5 ποὺ ξάφνουν σοῦ τριγύρισε τ' ἀθάνατα ποδάρια
(χοίτα) μὲ φύλλα τῆς Λαμπρῆς, μὲ φύλλα τοῦ Βαιῶνε!
Τὸ θεϊκό σου πάτημα δὲν ἄκουσα, δὲν εἶδα.
Ατάραχη σὰν οὐρανὸς μὲ δύλα τὰ κάλλη ποζεῖ,
ποὺ μέρη τόσα φαίνονται καὶ μέρη ναι κρυμμένα.
10 Άλλα, Θεά, δὲν ἡμπορῶ ν' ἄκούσω τὴ φωνή σου,
κι' εὐθὺς ἐγὼ τ' ἔλληνικον κόσμον νὰ τὴ χαρίσω;
Δόξα χ' ἥ μαυρη πέτρα σου καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι.
(Ἡ Θεὰ ἀπαντάει εἰς τὸν παιητή, καὶ τὸν προστάτει νὰ ψά-
λῃ τὴν πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου).

... Ἄλλος ἥλιος, ἄλλος ἀόρατος αἰθέρας κοσμοφόρος
ὅ στύλος φανερώνεται, μὲ κάτου μαζωμένα
τὰ παλικάρια τὰ καλά, μὲ ἀπάνου τὴ σημαία,
ποὺ μουρμουρίζει καὶ μιλεῖ καὶ τὸ Σταυρὸν ἀπλώνει
5 παντόγνυρα στὸν ὅμορφον ἀέρα τῆς ἀντρείας.
Καὶ ὁ οὐρανὸς καμάρωνε, κι' ἥ γῆ κεροκροτοῦσε.
Κάθε φωνὴ κινούμενη κατὰ τὸ φῶς μιλοῦσε,
κι' ἐσιδόρπα τὰ τρισεύγενα λουλούδια τῆς ἀγάπης.
«Ομορφη, πλούσια, κι' ἄπαρτη, καὶ σεβαστή, κι' ἀγία!»

•Ο Πειρασμός.

•Εστησος ὁ Ἑρωτας χορὸ μὲ τὸν ξανθὸν Ἀπρίλη,
κι' ἥ φύσις ηὗρε τὴν καλὴν καὶ τὴ γλυκειά της ὕδρα.
Καὶ μέσος τὴ σκιά, ποὺ φούντωσε καὶ κλεῖ δρυσιές καὶ μόσχους,
ἀνάκουστος κηλαϊδισμὸς καὶ λιποθυμισμένος.
5 Νερὰ καθάρια καὶ γλυκά, νερὰ χαριτωμένα,
χύνονται μέσος στὴν ἀβυσσο τὴ μοσχοβολισμένη,
καὶ παίρνουντε τὸ μόσχο της, κι' ἀφήνουν τὴ δροσιά τους.

κι' οὖλα στὸν ἥλιο δείχνοντας τὰ πλούτια τῆς πηγῆς τους,
τρέχουν ἐδῶ, τρέχουν ἔκει, καὶ κάνουν σὰν ἀηδόνια.

Ἐξ ἀναβούζει κι' ἡ ζωὴ 'ς γῆ, 'ς οὐδανό, σὲ κῦμα.
Ἄλλὰ στῆς λίμνης τὸ νερό, π' ἀκίνητο ναι κι' ἀσπρο,
ἀκίνητ' ὅπου κι' ἄν ίδῃς, καὶ κάτασπρο ὡς τὸν πάτο,
μὲ μικρὸν ἥσκιον ἀγνωδον ἔπαιξ' ἡ πεταλοῦδα,

πούχ' εὐθυδίσει τ' ὁ πόνος της μέσα στὸν ἄγριο κρίνο.

Ἄλαφοήσκιωτε καλέ, γιὰ πὲς ἀπόψε τί ὅδες.

Νύχτα γιομάτη θαύματα, νύχτα σπαριμένη μάγια!

Χωρὶς ποσῶς γῆς, οὐδανός, καὶ θάλασσα νὰ πνένε,

οὐδ' ὅσο κάν' ἡ μέλισσα κοντὰ στὸ λουλουδάκι,

γύρου σὲ κάτι ἀτάραχο, π' ἀσπρίζει μέσο' στὴ λίμνη,

μονάχο ἀνακατώθηκε τὸ στρογγυλὸ φεγγάρι,

κι' ὅμορφη βγαίνει κορασιὰ ντυμένη μὲ τὸ φῶς του.

10

15

20

1826—1844.

Τὸ ἔερριζωμένο δέντρο.

Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου.

Προλεγόμενα (τοῦ ποιητοῦ). Κατὰ τὸν Ἱανουάριον του 1866,
ζιαμένων ἐν Μαδουρῇ, μιᾶς ἐκ τῶν χαριεστάτων Ταφίων νήσων,
παρεστάθην θεατὴς φοβερωτάτης τρικυμίας. Ἐθλεπα τὴν ἀπέ-
ναντι πεδιάδα τοῦ Ἑλλομένου ὑποβρύχιον καὶ καταστρεφαμένην,
τὰ δὲ καλλιμέτωπα ὅρη τῆς Ἐλάτης καὶ τῶν Κάρων πυρπολού-
μενα ὑπὸ τῶν κεραυνῶν.

Ἡ θάλασσα βρυχωμένη συνεστρέφετο ἐντὸς στενωτάτων παρ-
θμῶν καὶ ἐφρίγετο δυσανασχετοῦσα, ὥσει λέκινα ἐν κλωδίῳ τὰ
δὲ κύματά της, ἐνῷ εἰσέβαλλον διὰ τοῦ στομίου τῆς Θηλείας,
κειμένης πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν ἀκρωτήριον τοῦ Μεγανησίου, καὶ
μεγαλοπρεπῶς ἐπορεύοντο πρὸς τὴν παραλίαν τῆς Ζαβέρδας,
ἀπήντων κατὰ μέτωπον τῶν Σκορπιῶν καὶ τὴν Σπάρτην, ἐκ τῆς
χορείας καὶ ταύτας τῶν Ταφίων, καὶ ἀντικρουόμενα κατέπιπτον
ἀφροστεφῆ καὶ γιγαντώδη ἐπὶ τῆς Μαδουρῆς καὶ τῆς ἀμμώδους
ἀκτῆς τοῦ Ἑλλομένου.

Ἄλλ' ἐν μέσῳ τῶν μυκηθμῶν τοῦ πελάγους διεκρίνετο ἡ βρον-
τώδης φωνὴ τοῦ χειμάρρου, δυτική, πηγάδων ἀπὸ τῶν ἀποτέμνων

άκρωρειῶν τῆς Ἐγκλουσθῆς καὶ κρημνιζόμενος ἀπὸ χαράδρας εἰς βάραθρον, λάθρος καὶ καταστρεπτικὸς φθάνει διὰ τῶν κλεισωρειῶν καὶ κατακλύζει τὴν πεδιάδα σύρων παμμεγέθεις λίθους καὶ προαιώνια δένδρα. Ὁ χείμαρρος οὗτος καλεῖται Δημοσάρι.

Ἐν ἑκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τοιαύτῃ δημόρος ή δύναμις καὶ ἡ ὅρμη τῶν ὄδων του, ὥστε ἀπὸ τῶν ἔκβολῶν αὐτοῦ τὸ ῥεῦμα, διασχίζον τὰ θαλάσσια κύματα, ἔφθανε μέχρι τῆς Μαδουρῆς καὶ ἐρριπτεν ἐπὶ τοῦ αλγιαλοῦ μου λάφυρα τῆς ἀρπαγῆς καὶ τοῦ πολέμου του. Μεταξὺ δὲ τούτων καὶ δένδρον πελώριον ἐκ τοῦ γένους τῶν δρυῶν, κοινῶς καλούμενον ρουπάκι, διακρινόμενον διά τε τὸ ἀγροτικὸν καὶ τὴν ρωμαλεότητα τῆς φύσεώς του. Τὸ τυχαῖον τοῦτο συμβάν παρήγαγεν ἐν ἐμοὶ τὴν ἰδέαν τοῦ ἐπομένου στιχουργήματος, ἐπομένως δὲ καὶ τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ «Τὸ ξερριζωμένο δέντρο».

Ἄλλος διαίησις, γῆτις ἐν τῇ τελετῇ τῶν μυστηρίων αὐτῆς εὐκόλως διαπορθμεύει ἀπεράντους διαστάσεις καὶ ἔχει θεόθεν τὴν δύναμιν νὰ συναρμολογῇ καὶ νὰ συζεύγῃ ἀντικείμενα ἐκ πρώτης ἀφετηρίας δλως ἀλλότρια καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον μηδεμίαν ἔχοντα πρὸς ἀλληλα σχέσιν, ἥθελγος εἴναι τῇ περιπτώσει ἔκεινῃ νὰ διεγέρῃ ἐν ἐμοὶ τὴν μνήμην τοῦ Ἀργύρη, πρὸ τεσσαράκοντα ἥδη ἐτῶν προδοτικῶν φονευθέντος, ἀλλὰ ζῶντος εἰσέτι ἐν ταῖς δημοτικαῖς παραδόσεσι καὶ ἔξυμνουμένου παρὰ τοῦ λαοῦ διὰ τε τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ ἀτίθασον τοῦ χαρακτῆρος.

Ἐγεννήθη οὕτος κατὰ τὸ 1799 καὶ μόλις ἔφθηδος ἡσπάσθη τὸ εἶδος ἐκείνο τοῦ βίου, ὅπερ παρὰ μὲν τοῖς εὐνομουμένοις ἔθνεσιν διποδεικνύει ἀκρατον τάσιν πρὸς τὴν βικιοπραγίαν, ἔθεωρείτο δὲ παρ' ἡμῖν ὡς ἔξαιρέτως ἴδιαζον πρὸς μόνους τοὺς γενναῖους καὶ τοὺς τολμητίας. Οὐδὲ ἔρριζενε νὰ γίνη γνωστὸς δ' Ἀργύρης διὰ τὸ ἀκαταδίκαστον τοῦ ηθους, καὶ ἐν ταῖς νυκτεριναῖς αὐτοῦ ἐκδρομαῖς ἐνέσπειρε τρόμον παριστάμενος ὡς νυκτερόδιον φάσμα, ἐπιβάλλων τὴν θέλησίν του καὶ ἀπαιτῶν σεβασμὸν καὶ ὑπακοήν εἰς τὰς δρέξεις του.

Τότε ἡράσθη καὶ Ἐλένης τινός, θυγατρὸς Μιχαὴλ τοῦ Ηερδικάρη ἐκ τοῦ χωρίου Καλαμίτσι, καθ' ἣ δὲ προκύπτει ἐκ τοῦ παρὰ πόδας δημοτικοῦ χωματοῦ, δ' ἔρως αὐτοῦ δὲν ἀπεκρούετο. Ἄλλος οἱ γεννήτορες τῆς νεάνιδος ἀπέρριψαν ἐπιμόνως τὰς περὶ τοῦ γάμου προτάσεις τοῦ Ἀργύρη, καὶ γῆ ἀρνήσις αὕτη διηγείρεν ἐν τῇ ἀγρίᾳ ψυχῇ τοῦ μνηστήρος ἀσθετον ζηλοτυπίαν καὶ ἀκατάσχετον πέθον ἐκδικήσεως. Ἐκήρυξεν ἐπομένως πόλεμον κατὰ τῆς οίκο-

γενείας της Ἐλένης, κατέστρεψε πολλά τῶν κτημάτων αὐτῆς, ἐπλήγωσε καιρίως ἔνα τῶν συγγενῶν της, καὶ τέλος ἐνεδρεύσας ἀπήγαγε τὴν κόρην καὶ τὴν ἀπέπεμψεν, ἀφοῦ διὰ τοῦ ξίφους κατέκοψεν αὐτῆς τὰς παρειάς ἐπ' ἐλπίδι θι τοῦ πως ἡ κρωτηριασμένην οὐδεὶς ἥθελε ποτε τὴν θελήσῃ σύζυγον.

Μετὰ τὸ κακούργημα τοῦτο ἐκηρύχθη ἐκτὸς τῆς προστασίας τῶν νόμων καὶ ἀδρὰ ωρίσθη ἀμυνὴ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ. Περιέζωσαν τὰ ὅρη τακτικοὶ καὶ ἔκτακτοι χωροφύλακες, ἀποσπάσματα τῆς ἀγγλικῆς φρουρᾶς ἐξῆλθον ὡς εἰς ἀγραν θηρίου τινός, καὶ δημως, ἐπὶ δεκαπέντε δλοκλήρους μῆνας δὲ Ἀργύρης ἐδυνήθη νὰ παραταχθῇ μόνος, τυγχάνων πανταχοῦ προστασίας καὶ περιθάλψεως, ἵσως διότι πάντες ἔβλεπον μετὰ δυσμενείας νεανίαν ὀμόθρησκον καὶ γενναῖον ἀσπλάγχνως ἵχηγηλατούμενον διὰ ἀλλοφύλων καὶ ἑτεροδέξων.

“Ο, τι δημως αἱ ἀγγλικαὶ λόγχαι ἔν τοι συγχυσαν νὰ κατορθώσωσι, τὸ κατώρθωσεν διαφθορά, καὶ δύο ἐκ πνεύματος συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ φίλοι, δὲ Πατράλας καὶ δὲ Νικύλαος Κούρτης, ἀφοῦ πρῶτον ἀδελφικῶς συνεδείπνησαν μετὰ τοῦ Ἀργύρη, δολίως τὸν ἐφόγευσαν, πυροβολήσαντες κατ' αὐτοῦ ἐκ τῶν νότων, ἐνῷ προεπορεύετο ἀμερίγνως κατὰ τὴν 22αν Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1827.

Οἱ δολοφόνοι, γενόμενοι μισητοί, κατέλυσαν τὸν βίον ἐν κατάραις καὶ ἀναθέμασι. Πιστεύεται δὲ, διὰ τῆς πέτρας, ἐφ' ἣς ἔπεισε καὶ ἦν ἔδαιψε διὰ τοῦ αἴματός του δὲ Ἀργύρης, παρασυρθείσα βαθμηδὸν διὰ τῶν ὑδάτων, ὑπάρχει σήμερον μακρὰν τοῦ τόπου, ἔνθα ἀπ' ἀρχῆς ἔκειτο, καὶ διὰ εἰναι αὐτὴν ἔκεινη, ἦν πρὸ χρόνων χωρικός τις μοὶ διερεύεται ἐντὸς τῆς κοίτης τοῦ χειμάρρου καὶ ἦτις διεκρίνετο διὰ τῆς ἐπωνυμίας τὸ κοντρὶ τοῦ Ἀργύρη, πλησίον τοῦ μέρους, διόπου εἰς τὸν ἀναβαίνοντα ἐκ τῆς πεδιάδος παρίσταται ἀριστερόθεν ὑψηλὸς ἀπότομος ὄραχος, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ δποίου μεγαλοπρεπῆς πλάτανος ἐπισκιάζει μικροσκοπικὸν καὶ πενιχρὸν νερόμυλον.

Ταῦτα πρὸς διασάφησιν τοῦ πρώτου μέρους τοῦ στιχουργήματος. Τὸ δεύτερον αὐτοῦ μέρος ἀποτελεῖ σύμπλεγμα ἀτομικῶν ἐντυπώσεων, αἵτινες ἐποιεῖσχαν τὴν φαντασίαν μου, ἐπανελθόντος ἐξ Ἀθηγῶν, διόπου ἐπὶ τέσσαρας μῆνας εἶχα ἐνδιατρίψει δις πληρεξόσιος τῆς Λευκάδος ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐθνικῇ τῶν Ἐλλήνων συγελεύσει.

Τὸ τραγούδι τοῦ Ἀργύρη.

Τρία πουλάκια κάθονται στῆς Ἐγκλουβῆς τὰ μέρη,
τόνα τηράει τὴν Βαφεοῦ, τἄλλο τὸ Καλαμίτζι,

τὸ τρίτο τὸ καλύτερο μοιρολογάει καὶ λέει :

«Δὲ σ' τοῦπα ἔγώ, χρυσὸ πουλί, δὲ σ' τοῦπα ἔγὼ ἡ Ἐλένη στὴν Ἐγκλονβῆ νὰ μὴ διαβῆς, μάδε νὰ μὴν περάσῃς, μὲ Κούρτη φίλος μὴν πιαστῆς καὶ μπέσα μὴν τοῦ δώσῃς, γιατ' εἰν' ὁ Κούρτης ἄπιστος καὶ θὲ νὰ σὲ σκοτώσῃ ;

—Νᾶθε τὸ ξέρω ἀπὸ βραδύς, νᾶθε τὸ καταλάβω, νὰ κάμω τὴν Πατράλαινα νὰ κλαίῃ νύχτα μέρα».

(Τέλος τῶν προλεγομένων).

«Δένδρο, πῶς κοίτεσαι νεκρὸ στὸν ἄμμο τοῦ γιαλοῦ μου ;
Ποιό χέρι σὲ ξερρίζωσε, ποιά δύναμη σ' ἐπῆρε
ἀπὸ τὴ δάκη τοῦ βουνοῦ καὶ σ' ἔρριξε στὸ κῦμα ; . . .
Ἐσένα τὰ γεράματα δὲ σ' εἶχαν σαρακώσει ·
ὅ στὰ ἀτάραγα κλωνάρια σου ἐκατοστάδες χρόνοι,
χωρὶς νὰ τὰ λυγίσουνε, ἐστέκαν σωριασμένοι ·
στὴ σιδερένια φλοῦδά σου, χωρὶς νὰ τίνε γδάρῃ,
τοῦ λόγγου τὸ ἀγριοδάμαλο τὰ κέρατα ἐτροχοῦσε.
Πέξ μου, πῶς κοίτεσαι νεκρό, δουπάκι, στὸ γιαλό μου ;

- 10 —Κατέβαινε ὅλοφούσκωτο προκυθὲς τὸ Δημοσάρι
μουγκρίζοντας στὸ διάβα του, σὰν νὰ ζητοῦσε ἀμάχη.
Δὲν τὸ βαστοῦσαν δίζιμιά, δὲν τὸ κρατοῦσαν φράγτες ·
στὸ πέρασμά του ἐγέρνανε σὰν νὰ τὸ προσκυνοῦσαν
οἵ σκινοι, τὸ ἀγριοπρίναρα. Τὸ κῦμα στὸ θυμό του
15 ἐρροβολοῦσε πάντα ἐμπρός, θεότυφλο, ὥργισμένο,
καὶ πέφτει κατακέφαλα μὲ ὅλη τὴν ἀνδρειά του,
γιὰ νὰ δουφήξῃ ἔνα κοντρὶ ποὺ τῷφραξε τὸ δρόμο.
Ἐστεκα ἔγὼ καὶ κοίταξα, κι' ἀπ' τὴ βουβῆ τὴν πέτρα
ἄκουσα τότε μιὰ φωνὴ σὰν νᾶβγαινε ἀπ' τὸν ἥδη :
20 «Πέρνα, ποτάμι, μέριασε, σύρε νὰ σκιάζῃς ἄλλους ·
ἐμὲ μὲ ἐπάτησε βαρὺ ποδάρι ἀνδρειωμένου,
μὲ ἐστοίχειωσε τὸ αἷμά του, κι' είμαι θεμελιωμένο,
γιὰ νὰ φωνάξω ἀνάθεμα σ' ἐκείνους ποὺ προδίνουν.
Είμαι τὸ Ἀργύρη τὸ κοντρὶ, είμαι τὸ Ἀργύρη ὁ τάφος».
25 Τὸ κῦμα ἀναστηλώθηκε, ἀφομανάει, θεριεύει.
Τότε μὲ μιᾶς ἐψήλωσε κι' ἡ πέτρα τὸ κεφάλι

καὶ στὸν πλατὺν τὸν ὁμό της τάγιοκλημα ἀνθισμένο
ξαπλώθηκε σὰν νάτανε τοῦ σκοτωμένου ἥ χήτη.

“Ολόγυροά της οἱ μυρτιὲς γοργὰ συμπυκνωθῆκαν,
σφιχτὰ τὴν ἐπερίπλεξαν, κι’ ἐφάνηκε δ Ἀργύρης
ὅλόρθιος τὴ φλοτάτη του σὰν νὰ φοροῦσε ἀκόμα.
Φεύγουν μὲ τρόμο τὰ νερά. Τοῦ πεθαμένου δ ἥσκιος
τὰ κυνηγάει καὶ τὰ πατεῖ. Τὸ χνῶτό του τὰ σχίζει.

“Αρμένιζε τὸ φάντασμα. Τὰ νεκρολίβανά του
τᾶχει φτερούγια στὰ πλευρὰ κι’ ἀνεμοδένει Χάρος.
“Ετρεμε ἥ γῆ στὴ δίζα μου, μ’ ἐπλάκωσε ἥ θολοῦρα,
μ’ ἀγκάλιασεν δ χαλασμός, μ’ ἐσύντριψε, μ’ ἐπῆρε,
καὶ τώρα σέργομαι νεκρό... Τήραξε, μὲ γνωρίζεις; . . .
Θυμᾶσαι πονῆθες μιὰ φορὰ μὲ τὰ λαγωνικά σου
κι’ ἐπλάγιασες στὸν ὑπνό σου καὶ σὺ μὲ τὸ λεπίδι
ἐχάραξες στὴ φλοῦρδα μου, πρὸν φύγης, τὸνομά σου.
“Η μοῖρα μᾶς ἀδέρφωσε, ξερριζωμένο τώρα
γυρεύω τόπο νὰ ταφῶ... Σ’ ἀγάπησα... μὲ θέλεις;

— Μεῖνε, σὲ θέλω, δέντρο μου... Σὰν ἔρθῃ καὶ γιὰ μένα 45
ἥ ὄρα ἥ ἀναπόφευκτη, δόποὺ σὲ συνεπῆρε,
θὰ πῶ μέσ’ στὺ σανίδια σου νὰ κλείσουν τὸ κορμί μου,
καὶ τὸνομα, ποὺ φύλαξες στὴ φλοῦρδα σου γραμμένο,
ἄν θὰ τὲ φάγ’ ἥ μαύρο γῆ, θέλω μὲ σὲ νὰ λειώσῃ.
Μεῖνε, σὲ θέλω, δέντρο μου, στὸν τάφο συντροφιά μου. 50
“Οποιος κι’ ἀν σ’ ἔστειλε σ’ ἐμέ, δουπάκι, καλῶς ἥρθες...».

“Ἐστεκ” ἀκίνητος ἔκει, θωρῶντας ξαπλωμένο
τὸ δέντρο τὸ περήφανο, ποὺ μούχε στεύλ’ ἥ μοῖρα,
καὶ χύλιοι μύριοι στοχασμοὶ σκληρὰ μ’ ἐμαρτυρεύαν. 55
Θυμήθηκα τὴ νιότη μου, δταν μέσ’ στὴν καρδιά μου
ἐφύτευων” ἀδολη ἥ χαρὰ μὲ φτερωτὲς ἐλπίδες... .

Ξέγνοιαστη τότε ἀνέμιζε, σὰν νάτανε ξεφτέρι,
ἀκαταδάμαστη ἥ ψυχή, κι’ ἔπαιρνε γιὰ λημέρι
πότε τὰ πεῦκα τοῦ βουνοῦ, πότε τὰ κυπαρίσσια,
καὶ πότε ἐφώλιαζε κρυφὰ μέσα στὰ δημοκλήσια, 60

κι' ἐγύρευε φαντάσματα. Μονάχη, ἀποσταμένη εὔρισκ' ἔκει παρηγοριά. Τὴν νύχτα οἱ πεθαμένοι τὴν ἐπαιρόναν πνευματικὸ κι' ἔκείνη γιὰ λουλούδια τοὺς ἔρριχνε μνημόσυνα, τοὺς ἔδινε τραγούδια.

- 65 Πόσες φορές καθήμενος στὸ βράχο μοναχός μου ἔβλεπα νάρχεται νεκρὸ τὸ μούγκρισμα τοῦ κόσμου νὰ ξεψυχᾶ στὰ πόδια μου, σὰν τὸν ἀφρὸ στ' ἀγέρι, καὶ πόσες ἀμετρες φορές, μ' ἀντάρα, μ' ἀγριοκαίρι ἐκρύφτηκα στὴν λαγκαδιὰ καὶ μέσα στὰ πλατάνια 70 ἔνοιωθα ἀπόκρυφη χαρά, ἔνοιωθα περηφάνεια πιστεύοντας δτὸ ἥμουνα θεριὸ μὲ τὰ θερία, ἀνήμερο, ἀνυπόταχτο κι' ἐγὼ σὰν τὰ στοιχεῖα . . . Τὰ δέντρα ἐτρίζαν καταγῆς, γυρτά, ξερριζώμενα, τὰ γυχτοπούλια ἐσκούζανε τριγύρω μου ἀγριωμένα 75 κι' ἐγὼ μ' ἔνα τουφέκι ἐπίστενα πῶς ἥμουνα βροντὴ κι' ἀστροπελέκι . . .

- Πικρές ποῦν^τ οἱ ἐνθύμησες! . . . Τότε τὸ μέτωπό μου, πλατύς, καθάριος οὐρανός, δὲν τοῦχαν αὐλακώσει τοῦ χρόνου τὰ ξεσχίσματα, οἱ πόθοι, τὰ φαρμάκια. 80 Σάν πύργος ἐστεκε ψηλὸ κι' ἐπάνω τον ἑφωλιάζαν χιλιάδες ὅνειρα χρυσᾶ, λές κι' ήταν χιλιδόνια κι' ἐφύγαν μὲ τὴν ἀνοιξη, τὰ σκόρπισε δ χειμῶνας. Τώρα τὸ σκέπασαν μὲ μιᾶς οἱ καταχνιὲς τοῦ κόσμου, συγγέφιασε, σκότείδιασε καὶ ὁραγισμένη πλάκα 85 κατάμεσα στοῦ κεφαλιοῦ τάψυχο μοναστήρι, στειρὸ ξαπλώνεται, βουβό, τοῦ λογισμοῦ μου τάφος . . . Τί κρῖμα τόσο γοργόρα νὰ φεύγουνε τὰ νιότα! "Οποιος κι' ἄν σ' ἐστειλε σ' ἐμέ, δουπάκι, καλῶς ηρθες.

- "Οταν κι' ἔσù τὸ δύστυχο, χλωρὸ καὶ στολισμένο 90 ἐσήκωνες μεσουρανὶς τάλιγιστα κλωνάμια, βελάζοντας στὸν ἥσκιο σου ἐτρεχε τὸ κοπάδι, δ πιστικὸς χαρούμενος σ^τ ἀγάπαιε σὰν πατέρα. Χήρες γοιές, πανόρφανες καὶ ξετραχηλισμένες, σοῦ ἐπαιρόναν τ^η ἀντιρρίμματα, ώσταν ἐλεημοσύνη, 95 κι' ὅταν τὰ όίχναν στὴ φωτιὰ κι' ὀλόγυρα στὰ θράκια,

μὲ τὸ φτωχὸ προσάναμμα τὴν νήστεια ἀποκοιμοῦσαν,
τότε σ' εὐχολογούσανε κι' ἐλέγαν στὴν Παρθένο
νὰ σοῦ στοιχειώνῃ τὰ κλαριά, νὰ σοῦ χαρίζῃ χορνιά . . .
Τώρα, νεκρὸ στὸν ἄμμο μου, θὰ σὲ θυμοῦνται τάχα ; . . .

*Εμαραθήκανε γιὰ μᾶς τοῦ κόσμου οἱ πρασινάδες. 100

*Εσένα σ' ἔξερεῖς τὸ κῦμα στὴν δργή του,
ἔμε μοῦ τρώγουν τὴν καρδιὰ ἀχόρταγες ἐλπίδες.
Νᾶξερες πῶς τές ἔτρεφα ! Καὶ τώρα μία μία
μαραίνονται καὶ πέφτουνε σὰ φύλλα τὸ χειμῶνα.
Πλάστη μεγαλοδύναμε ! Σπλαχνίσου με τὴν ὥρα, 105
ποῦ θάρρη ὁ Χάρος νὰ μ' ενῷῃ, καί, πρὸν σβησθῆ τὸ φῶς μου,
στείλε μου πάλε νὰ τὰ ἴδω μ' ὅλη τὴν εὔμορφιά τους
τῆς νειότης μου τὰ δνείρατα ! "Αφες τα νὰ φορέσουν
τὰ διδοκάλια τῆς αὐγῆς καὶ στὸ προσκέφαλό μου
νάρθουν νὰ μὲ ὁστίσουνε χτυπῶντας τὰ φτερούγια 110
μὲ πάχνη ἀπὸ τὸν Κίσσοβο . . . Πατέρα, στείλε μού τα.

1866.

Τραγούδι τοῦ ἀργαλειοῦ.

Κώστα Κρυστάλλη.

*Η Ζερβοπούλα ἡ δημοφη κι' ἀρχοντοθυγατέρα
στὸν ἀργαλειό της ὑφαινε κι' ἀνάρια ἔτραγουδοῦσε :
«Διασίδι, καλοδιάσιδο, γνεμένο στὸ νυχτέρι,
διασίδι μ', δντας σ' ἔγνεθα, τὸν συχνωνειρευόμουν, 5
διασίδι, δντας σ' ἐδιάζομουν ἥρθεν ἀπὸ τὰ ἔνα,
διασίδι, δντας σ' ἐτύλιγα στὴν ἐκκλησιὰ τὸν εἰδα,
διασίδι, δντας σ' ἐκόλναγα μδστείλεν ἀρραβῶνα.
Παῖξε, ἀργαλεί μου, βρόντησε . . . πέτα, χρυσῆ σαΐτα,
τρέξε, καημένα χτένια μου, βαστᾶτε τὸν ἥρχό μου, 10
νὰ βγοῦν τὰ ὑφάδια γλήγορα, νὰ ὁάψω τὰ προικιά μου,
γιατὸ ὁ καλός μου βιάζεται, βιάζεται νὰ μὲ πάρῃ».

1893.

Κώστα Κρυστάλλη.

Στὴν ἄκρη τοῦ γιαλιοῦ ξανθὴ καθέται κόρη
κι' ὀδριόπλουμο λευκὸ χρυσοκεντάει μαντήλι,
μαντήλι τοῦ γαμπροῦ, τοῦ γάμου τῆς κανίσκι.
Τὴν θάλασσα κεντάει μὲ τὰ νησιά τῆς δλα,
5 κεντάει τὸν σύρανδο μὲ τὰ λαμπρά του ἀστέρια,
τὴν γῆ μὲ τὰ πολλὰ καὶ μὲ τὰ ὁραῖα λουλούδια.
Κεντάει κι' ἔνα βουνὸν ψηλό, ψηλὸ καὶ μέγα.
Τὸ χάραμα γλυκὰ προβάλλει στὴν κορφή του
καὶ βάφεται ἡ κορφὴ καὶ τούρανοῦ ἡ λουρίδα
10 ἤδούλευκη. Νερὰ καθάρια κι' ἀσημένια
τὰ διάπλατα πλευρὰ ἔτερέχουν κι' αὐλακώνουν
χιλιόχρονα, παλιά, βαθιά, ἡσκιωμένα δρυμάνια.
Κεντάει τὲς λαγκάδιες μὲ πράσινο μετάξι.
Στοὺς ὅχτους, στὰ δίξιά, κοπάδια ἀσπρολογᾶνε
15 καὶ φαίνονται βοσκοί, καὶ στὸ ὅμορφο κεντίδι
φλογέρες λέσι κι' ἄκοῦσι, λέσι καὶ γροικᾶς τραγούδια
βελάσματα βραχνὰ καὶ ἥχοντες ἀπὸ τρουκάνια.

Στὰ πόδια τοῦ βουνοῦ κεντάει γαλάζια λίμνη
μὲ καλαμιές χρυσές. Ἔνας ψαρᾶς στὴν ἄκρη²⁰
πεζόβολον κρατεῖ καὶ δόλωμα ἔτοιμάζει.
Κάμπον πλατὺν πλατὺν μὲ σμαραγδένιο νῆμα
δόλγυρα κεντάει. Στὴ μέση ἀπὸ τὸν κάμπο
ποτάμι σιγαλὸ καὶ φιδωτὸ ἔομπλιάζει
μὲ δάφνες, μὲ μυρτίες καὶ μὲ δασιὰ πλατάνια,
25 μὲ ἀηδόνια, μὲ φωλιές· καὶ στὸ πανώριο ἔόμπλι
τὸν φλοιόσβο τοῦ νεροῦ θαρρεῖς κι' ἄκοῦσι, τῆς δάφνης
τὸν μύρο, τῆς μυρτιᾶς, θαρρεῖς ὅτι ἀναστάνεις,
πῶς τὸν κελαϊδισμὸ τῶν ἀηδονιῶν ξανοίγεις,
πῶς νοιώθεις τὸ ἀπαλὸ τῆς φυλλονυχιᾶς μουρμούρι.
30 Στὴν ἄκροποταμιὰν ἀλάφι ζωγραφίζει
ποὺ σκύψτει τὰ νερὰ νὰ πιῇ τὰ κρυσταλλένια
καὶ ξάφνου σαϊττιὰ στὴν πλάτη τὸ λαβώνει·
στρέφεται αὐτό, κοιτάει μὲ πόνο τὴν πληγὴ του,
πάσχει ν^ο ἀπαλλαχτῆ, δὲν δύνεται τὸ μαῦρο,

κι' ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἀπὸ τὰ δένδρα γύρα
βοήθεια λέσ ετάσι.

35

“Ολόυρα ἀπὸ τὸν κάμπο
πλῆθος μικρὰ χωριὰ κεντάει, χωράφια ἄλλουθε
μὲ δλόχουσα σπαρτά, μὲ θημωνιές, μὲ ἀλώνια.
Πράσινα ἀμπέλια ἄλλου μὲ κίτρινα σταφύλια,
κίτρινα σὰν φλουριά, κι' ἔμοιφα κοπελλούδια
ποὺ μπαίνουν μὲ πλεχτὰ καλάθια καὶ τρυγᾶνε.

40

Γάμον ἀρχοντικὸ σ' ἔνα χωριὸ πλουμίζει
μὲ νύφην, μὲ γαμπρό, μὲ φλάμιπουρα, μὲ ψίκι.
Δράκους ἄλλου κεντάει καὶ λάμιες καὶ νεράιδες,
κεντάει κι' ἔναν γιαλὸ μὲ ζαφειρένια πλάτια·
στὴν ἄκρη τοῦ γιαλοῦ τὴν ἕδια τὴ θωριά της
δλόφαντη ἴστορεῖ ἀπὸ ἔμοιφιὰν καὶ νιότη
καὶ πλοῦτον καὶ ἀρχοντιά, καὶ στὰ λευκά της χέρια
τ' ἀργόχειρο χρατεῖ, τ' ὠδιόπλουμο μαντήλι,
μαντήλι τοῦ γαμπροῦ, τοῦ γάμου της κανίσκι.

45

50

“Ανάρια τὸ κεντάει κι' ὅλο τοῦ λέει τραγούδια:
«Μαντήλι πλουμερὸ καὶ χρυσοκεντημένο,
ποιός νᾶναι τάχα δι νιός, δποὺ θὰ σ' ἀποχτήσῃ;
Ποιός νᾶναι τάχα δι νιός, ποὺ μ' ἔνα δαχτυλίδι,
μαντήλι μου ἀκριβό, κανίσκι θὰ σὲ πάρῃ;
Ποιός νᾶναι τάχα δι νιός, ποὺ μ' ἔνα φίλημά του
γλυκὸ καὶ φλογερό, ἀπ' τὸ λευκό μου χέρι
στὴν κλίνη τὴν ἀγνῆ θὰ μ' ὁδηγήσῃ νύφην;
Ποιός νᾶναι τάχα αὐτός; Πέτε μου, ἐσεῖς, δεντράκια,
κ' ἐσεῖς, καλὰ πουλιά. Μουρμούρισέ μου ἀγάλια
ἐσύ, ὥραιε γιαλὲ καὶ γαλανὲ οὐρανέ μου!
“Εσύ, φτερουγιαστὲ καθάριε λογισμέ μου,
γιατί δὲν μοῦ τὸν λέσ, γιατί δὲν μοῦ τὸν δείχνεις,
γιατί μιὰ ὡραία βραδιά κρυψά δὲν μοῦ τὸν φέρνεις,
σὰν ὅνειρο χρυσὸ γλυκὰ στὴν ἀγκαλιά μου;»

55

60

65

1893.

“Οταν θεμέλιωνε ὁ Καιρὸς τῆς Ῥήγισσας τὸν πύργο, σὰν μανιωμένο πέλαγο τρικύμισε ὁ ἀγέρας
ἀπ’ ἀρχαγγέλου σάλπιγγα κι’ ἀπ’ ἀρχαγγέλου στόμα :
«”Αν δὲν ἀχνίσουν αἷματα, πύργος δὲ θεμελιώνει !
5 Καὶ νῦναι μέσ’ ἀπὸ καρδίες, μέσ’ ἀπὸ φυλλοκάρδια,
καὶ νῦν’ ἀπὸ λεβέντες νιοὺς κι’ ἀπάρθενα κοράσια
καὶ γέρους τρεμογόνατους κι’ ἀφροπλασμένα βρέφη !»

Κι’ ἀχνισαν αἷματ’ ἀπὸ νιοὺς κι’ αἷματ’ ἀπὸ παρθένες,
κι’ αἷματα κι’ ἀπὸ γέροντες κι’ αἷματα κι’ ἀπὸ βρέφη
10 καὶ στέρειωσαν τὰ θέμελα καὶ στοίχειωσεν ὁ πύργος.
Χρόνους ἔφτα τὸν ἔχτιζεν δ τρομοκαταλύτης
κι’ ὑστερα χρόνους ἔκατο τοῦχτιζε πανωπύργια.
Κι’ ἀνέβηκεν ἡ Ῥήγισσα στ’ ἀπάνω ἀπανωπύργι
κι’ ἀγνάντεψε περίφανη τὴν Ἐκκλησιὰ τοῦ Γένους.
15 Μὰ ἐκεῖ ποὺ τὴν καμάρωνεν, δρέγοντας τὰ χέρια,
συννέφιασε, σκοτείνιασε σ’ ἀνατολὴ καὶ δύση,
καὶ μούγκρισαν τὰ σύννεφα κι’ ἐπεσ’ ἀστροπελέκι
καὶ γκρέμισε καὶ σώριασε μὲ μιᾶς τ’ ἀπανωπύργια.

Μέσ’ στὸν καπνό, στὸν κορνιαχτό, στὶς πέτρες, στὰ δημάδια
20 γονάτισεν ἡ Ῥήγισσα τραυῶντας τὰ μαλλιά της,
γονάτισεν ἡ Ῥήγισσα τὰ στήμα της χτυπῶντας,
γονάτισεν ἡ Ῥήγισσα κι’ ἔκραξε «’Αλλὶ σὲ μένα !...».

Κι’ ἔνας φτωχὸς τραγουδιστής, τῆς Ῥήγισσας κοπέλλι,
ποὺ μέ τὶς δίμες ἔπλεκε γιορντάνια στὶς χαρές της,
25 σφιχτόκλεισε στὴν ἀγκαλιὰ τὴ συντριψμένη λύρα,
(τὴ λύρα τὴν ἔφτάχοδη τοῦ Πόνου καὶ τοῦ Πόθου),
κι’ ἥρθε δειλὰ στὰ πλάγι της καὶ θαρρετὰ τῆς εἶπε :
«”Ανασηκώσου, Ῥήγισσα, κι’ ἀναστηλώσου πάλι !
Μὴ σὲ τρομάζῃ ἡ συννεφιά, μ’ ὅση φοβέρα κρύβει.
30 μέσα στὰ νέφη ὁ κεραυνός, πάνω ἀπ’ τὰ νέφη ὁ ἥλιος.
Δὲν εἰμὶ ἐγὼ διαλαλητής, μηδὲ προφήτης εἶμαι,
μ’ ἄν εἰνὶ ὁ πόγος μου τυφλός, καθάρια βλέπει ὁ πόθος,

καθάρια καὶ μακρόθωρα, ψηλότερος ἀπὸ τὰ νέφη.

Ἄναθορρέψου, Ρήγισσα, καὶ ἀναστηλώσου πάλι.

Κι ἄν εἰν’ ὁ πύργος χαμηλός, δίκως τὸ ἀπανωπύργια, 35

ἔχει γερὰ τὰ θέμελα καὶ διπλοστοιχειωμένα,

ἔχει γερὰ τὰ θέμελα, βαστοῦν ἀπανωπύργια.

Ἄναστηλώσου, Ρήγισσα, καὶ στρέψει διλόγυρά σου

νὰ δῆς πῶς τὸν ἀγκάλιασεν ὁ Πόνος μας τὸν Πόθο,

νὸς ἀκούσῃς καὶ τὸν ὅρκο μας βγαλμένο ἀπὸ τὴν καρδιά μας: 40

«Μὰ τὸ στερνό, τὸν ἀκληροῦ καὶ τὸ μαρμαρωμένο,

«ποὺ μίτραι εἰν’ ἡ κορδῶνά του καὶ ὁ θάνατός του εἰν’ ὕπνος

«καὶ ἔχει γιὰ μόνον δνειρό τὸ ξεμαρμάρωμά του,

«ὅλοι μας, νιοὶ καὶ γέροντες, ἀπὸ παπποῦ ὥς ἐγγόνι,

«θὰ δίξωμε στὰ πόδια σου καθεῖς ὅτι καὶ ἄν ἔχῃ, 45

«νοῦ καὶ καρδιὰ καὶ δύναμη καὶ βιός καὶ περηφάνεια

«καὶ λογιτμοὺς καὶ ἐπιθυμίες καὶ ἀγάπες καὶ λαχτάρες,

«καθένας δόλο τὸ εἶναι του καὶ ὅς τὴν στερνή του ἀνάσα,

«σύνεργα καλοχείριστα, λιθάρια καὶ ἀγκωνάρια,

«καθένας τὸ λιθάρι του, εἴτε μικρὸ ἢ μεγάλο!» 50

Καὶ θάρρη ὁ χτίστης ὁ Καιρός, πρῶτος μέσος στοὺς μαστόρους
(θάρρη, τὸν βλέπει ὁ πόθος μου καὶ ἂς μὴν τὸν βλέπει ὁ πόνος)
ναί, θάρρη ὁ χτίστης ὁ Καιρός καλόκαρδος σὰν πρῶτα,
θαῦρη ὑλικὸ καὶ σύνεργα, θὰ χτίσῃ ἀπανωπύργια,

καὶ στὴν ψηλότερη κορφὴ δυὸ βίγλες θὲ νὰ στήσῃ,
τὴν μιὰ πρὸς τὴν ἀνατολήν, τὴν ἄλλη πρὸς τὴν δύσην.

Καὶ σὺ θ’ ἀνέβης, Ρήγισσα, στὸ ἀπάνω ἀπανωπύργιο,
θὰ ξαναδῆς περηφανή τὴν Ἐκκλησιὰ τοῦ Γένους,
καὶ δρέγοντας τὰ χέρια σου θὰ τῆς ἀναφωνήσῃς:
«Πάλι δική μου θὰ γενῆς, πάλι δική μου θᾶσαι». 60

Δεκέμβριος τοῦ 1922.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΘΕΑΤΡΟΝ.

'Ερωφίλη.

Τραγῳδία Γεωργίου Χορτάζη.

Εισαγωγή (κατὰ τὸν Στέφ. Ξανθούσιδην). Περὶ τοῦ ποιητοῦ οὐδὲν ἄλλο γνωρίζομεν, παρὰ ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὸ Ρέθυμνον. Συνέγραψε δὲ τὴν Ἔρωφίλην περὶ τὸ 1600, ἀπομιμηθεὶς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ Ζιράλδη κατὰ τὸ 1561 δημοσιευθεῖσαν τραγῳδίαν Orbecche. Ἡ τραγῳδία ἐκυκλοφόρει ἐν χειρογράφοις καὶ παρεστάθη πολλάκις ἐν Κρήτῃ, ἔξεδόθη δὲ τὸ πρῶτον ἐν Ἐνετίᾳ τὸ 1637 καὶ ἔκτοτε ἐπανειλημμένως. Ὑπῆρξεν ἀγαπητότατον ἀνάγνωσμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ τραγῳδία ἀποτελεῖται ἀπὸ πρόλογον καὶ πέντε πράξεις, μεταξὺ τῶν ὅποιων ὑπάρχουσι τέσσαρα χορικὰ φύσιατα, καὶ παρεμβάλλονται τέσσαρα Ἰντερμέδια. Τὰ χορικὰ φύσιατα ἀπὸ τὰς γυναικας τοῦ χοροῦ καὶ εἰναι σχετικὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς τραγῳδίας, τὰ Ἰντερμέδια δύμως ἀποτελοῦσιν ἐν ἐμβόλιμον δραμάτιον, τοῦ ὅποιου ἡ ὑπόθεσις ἐλήφθη ἐκ τῆς «Ἐλευθερωθείσης Ἱερουσαλήμ» τοῦ Τάσσου, (ἥτις ἐδημοσιεύθη τὸ 1581), καὶ οὐδεμίαν συνάφειαν ἔχουσι πρὸς τὴν τραγῳδίαν, ἀπλῶς δὲ κατὰ συνήθειαν τῆς Ἰταλικῆς δραματικῆς τέχνης παρεμβάλλονται μεταξὺ τῶν πράξεων τοῦ κυρίου δράματος πρὸς ψυχαγωγίαν τοῦ θεατοῦ καὶ συνοδεύονται διπλὸ μουσικῆς καὶ χορῶν.

Ὑπόθεσις τῆς τραγῳδίας. Οἱ Φιλόγονος εἶχε φονεύσει τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του καὶ νόμιμον βασιλέα τῆς Αιγύπτου μαζὶ μὲ τὰ δύο μικρά του τέκνα καὶ ἐσφετερίσθη τὸν θρόνον. Δαδών δὲ καὶ τὴν σύζυγον τοῦ φονευθέντος Ἔρωφίλην γυναικα, ἐγέννησεν ἐξ αὐτῆς κόρην περικαλλῆ, ἥτις ὠνομάσθη ἐπίσης Ἔρωφίλη. Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Φιλογόνου ἀνετράχθη μετὰ τῆς Ἔρωφίλης πατέρος δραφανὸς (ἐκ βασιλικοῦ γένους, ὃς ἀπεκάλυψε κατόπιν), καλούμενος Πα-

νάρετος. Φιλία καὶ συμπάθεια καὶ ὕστερον σφοδρὸς ἔρως ἀνεπτύχθη μεταξὺ τῶν δύο διηγήσιν. Ὁ Πανάρετος διακρίνεται διὰ τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὴν φρόνησιν, καὶ ὡς στρατηγὸς τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων κατατροπώνει τοὺς εἰς τὸ κράτος τοῦ Φιλογόνου εἰσβαλόντας δύο βασιλεῖς τῆς Περσίας καὶ τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἐλευθερώνει ἀπὸ τὸν μέγιστον κίνδυνον τὴν γώραν. Εἰς τὴν ἐπινίκειον γιόστραν (κονταροκύπημα) ἀναδεικνύεται νικητὴς δι Πανάρετος· εὐθὺς δὲ κατόπιν τελεῖ μυστικὰ τοὺς γάμους του μὲ τὴν Ἐρωφίλην. Μετ' δλίγον ὅμως οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας καὶ τῆς Ἀνατολῆς στέλλουν προξενητὰς καὶ ζητοῦν τὴν φιλίαν τοῦ Φιλογόνου καὶ τὴν κόρην του εἰς γάμον. Ὁ Φιλόγονος εὐχαρίστως δέχεται τοῦτο, ἀλλ' ἡ Ἐρωφίλη, πρὸς τὴν δποίαν ἀνακοινώνει τὴν πρόθεσίν του, ἀρνεῖται προφασιζομένη διτὶ δὲν θέλει νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς καὶ νὰ ἔγινεται Ἰη. Ὁ βασιλεὺς δύμως ἀνακαλύπτει τὸν ἔρωτα καὶ τὸν γάμον τῆς θυγατρός του μὲ τὸν Πανάρετον, ἔξαγριοταί, ὑδρίζει σκαιότατα τὴν Ἐρωφίλην, τὸν δὲ γαμβρὸν διατάσσει ν ἀλυσοδέσσουν καὶ μελετᾷ ἐκδίκησιν φοβερόν. Εἰς μάτην ἡ Ἐρωφίλη μὲ δάκρυα ζητεῖ συγγνώμην ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς καὶ προσπαθεῖ νὰ πείσῃ αὐτὸν διτὶ δὲν ἔπραξε κακὸν γενομένη συζυγος γέου μὲ τόσας ἀρετάς, καὶ διτὶ εὐκόλως δι βασιλεὺς δύναται νὰ ἀνυψώσῃ τὸν Πανάρετον καὶ νὰ τὸν καταστήσῃ ἄξιον τῆς κόρης του καὶ τῆς βασιλείας. Εἰς μάτην κατόπιν καὶ ἔνας καλὸς σύμβουλος ὑπενθύμιζει εἰς τὸν βασιλέα πόσα κακὰ ἔκαμπαν εἰς τὴν γώραν του καὶ εἰς αὐτὸν οἱ δύο ὑποψήφιοι μνηστήρες καὶ πόσας ἔξ ἀντιθέτου ὑπηρεσίας προσέφερεν δι Πανάρετος. Ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀποπέμπει μὲ ἀπειλάς, ἐπειτα δὲ διατάσσει νὰ προσαγάγωσιν ἐνώπιόν του τὸν ἀλυσοδεμένον Πανάρετον. Οὕτος ζητεῖ πρῶτον ἀπὸ αὐτὸν συγγνώμην, ἐπειτα δὲ ἀποκαλύπτει διτὶ δὲν εἰναι ἄνδριος γαμβρός του, διότι εἰναι καὶ αὐτὸς υἱὸς τοῦ Θρασυμάχου, τοῦ βασιλέως τῆς Τζέρτζας, διποτος ἡτο ἀλλοτε φίλος καὶ σύμμαχος τοῦ Φιλογόνου. Ἀλλ' δι βασιλεὺς δὲν πιστεύει τοῦτο, καὶ διταν μετ' δλίγον δι Πανάρετος διομιμήσκει εἰς αὐτὸν τὰς ἀκδουσιεύσεις του, διατάσσει τοὺς φρουρούς νὰ τὸν δηγγήσωσιν εἰς τὸν τόπον τῆς τιμωρίας.

Ἐνταῦθα παρατίθεται τὸ τέταρτον χορικὸν καὶ διόκληρος σχεδὸν ἡ πέμπτη πρᾶξις, κατὰ τὴν τελευταίαν κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ Στεφ. Ξανδουδίδου (ἥτις ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Νίκου Βέη ἐκδιδομένων νεοελληνικῶν κειμένων).

- 715 Ἀκτῖνα τὸ οὐρανοῦ χαιριτωμένη,
 ἀπὸν μὲ τὴ φωτιά σου τὴ μεγάλη
 ἢ ὅλη χαρίζεις φῶς τὴν Οἰκουμένη.
Τὸν οὐρανὸν στολίζει ἢς μιὰ κι' εἰς ἄλλη
 μερὶς κι' ὅλη τὴ γῆ ἢ πορπατηξιά σου,
 δίκως ποτὲ τὴ στράταν τοι νὰ σφάλῃ.
Κι' ὅντα μᾶσε μαραίνῃς τὴ θωριά σου,
 μὲ χιόνια καὶ βροχὲς τὴ γῆ ποτίζεις
 γιὰ νὰ μποροῦ νὰ ζιοῦ τὰ πλάσματά σου.
720 Καὶ πάλι σὰ σιμώσῃς, κι' ἀρχινίσῃς
 τὰ χιόνια νὰ σκορπᾶς καὶ νὰ ζεσταίνῃς
 τὸν κόσμο, ὅλη τὴ γῆ μ' ἀθοὺς γεμίζεις,
 τὰ φύτρα ἀναγαλλιᾶς, καρποὺς πληθαίνεις,
 μεστώνεις πωρικά, γεννᾶς λιθάρια
725 πολλῷ λογιῶ, κι' εἰς δόξα πάντα μένεις.
Διαμάντια καὶ ζουμπιά, μαργαριτάρια
 κι' ὅλες τσὶ πέτρες τς ἄλλες μοναχός σου
 πῶς κάνεις, ὅλοι βλέπομε καθάρια.
Τὰ δὲ θωρεῖται τὴ γῆ ποτὲ τὸ φῶς σου,
730 μὰ βρίσκουνται ἢς τὰ βάθη φυλαμένα
 κι' ὅσα κι' ἀν εἰνὸς ὁμπρὸς τῶν ἀμματιῶν σου,
 γῆ ἐσὺ τὰ κάνεις ὅλα, γῆ ἀπὸ σένα
 θρέφουνται, καὶ κρατειοῦνται, καὶ πληθαίνου,
 καὶ νὰ χαθῇ ποτὲ μπορεῖ κιανένα;
735 Ἡλιε μου φωτερέ, τοῦ περασμένου
 καιροῦ τὰ πάθη, πού χαμε, θυμοῦμαι,
 κι' διλόκωγια τὰ μέλη μου ἀπομένου.
Τέσι ποταμοὺς πῶς εἴδαμε μποροῦμε
 ἢ τούτους τσὶ δόλιους τόπους τς ἐδικού μας
 νὰ κυματίσουν αἴματα νὰ ποῦμε.
Τοιγύρους ἢς τὰ τειχιὰ χαμε τις διχθρούς μας
740 κι' οὐδὲ κιαμιὰ ἄλλη δλπίδα ἀπόμεινέ μας
 ἢ τὴ μάχη τὴν πολλὴ τοῦ βασιλειοῦ μας.
Μὰ τῶ θεῶν ἥ χάρι ἔβούηθησέ μας,
 κι' ἔνού μας στρατηγοῦ χέρῳ ἀντρωμένη
 κι' ἀποὺ τὴ μάχη αὐτὴν ἐλύτρωσέ μας.

Ωφου, ποικιλά του μοῖρα ἀσβολωμένη, τί τᾶξις τες δύχθοού μας νὰ κερδαίσῃ, κι' ἐκεῖνος τες ἔρωτιᾶς σκλάβος νὰ γένῃ?	750
Στὸν πόθο τοὶ Κερᾶ μας εἰχε πέσει, κι' ὅντα κρατείετο πλιὰ χαριτωμένος 'ς ἀμετρητῆς λόγης ἔπεσε 'ς τὴ μέση.	
Τώρα 'ς τὴ φυλακὴ καδενωμένος θάνατο ἐκ τὸ θυμὸ τοῦ βασιλιᾶ μας σκληρότατο ἀνιμένει δι πικρωμένος.	755
"Ηλιε μου, τὸ λοιπὸ 'ς τὰ κιλάτματά μας λυπητερὸ τὸ φῶς σου ἀς σκοτεινιάσῃ, γὴ 'ς ἄλλα μέρη στεῖλε το μακρά μας.	
Νέφος σκοτεινιασμένο ἀς σὲ σκεπάσῃ, κι' ἀστροπελέκι ἀς πέσῃ θυμωμένο, καὶ τοῦτο τὸ Παλάτι ἀς καιάσῃ.	760
Μὲ γήλιες ἀστραπὲς τὸ μανισμένο κάμε τὸ βασιλιό μας νὰ τρομάξῃ νὰ μὴ χαλάσῃ τέτοι νιὸν ἀντρειωμένο.	
Μὲ φοβερὲς βροντὲς κάμε ν' ἀλλάξῃ τὸ λογισμόν του τὸν κακὸ 'ς ἀγάπη, κι' ὡς κύρις ἀγαθὸς τώρα νὰ πράξῃ 'ς αὐτήνη κι' εἰς ἐκεῖνο τὸν ἀζάπη.	765
(Τέλος τῆς τετάρτης ποάξεως).	

ΠΡΑΞΙΣ ΠΕΜΠΤΗ.

Εἰς τὴν ΠΡΩΤΗΝ ΣΚΗΝΗΝ παρουσιάζεται ἔνας «μανταρός»· οὗτος ἐκφέρει φοδεράς κατάρας ἐναντίον τοῦ βασιλικοῦ ἀνακτόρου, τὸ δποτὸν εἰδε τόσα ἀνοσιουργήματα κατὰ τὸ παρελθόν, καὶ τὸ δποτὸν ἃτο πεπρωμένον καὶ ἄλλην μίαν φορὰν νὰ γίνῃ τὸ θέατρον θηριώδους ἐγκλήματος. Ὁ χορὸς ἀγωνιῶν ἐρωτᾷ τί συνέδη. Καὶ δι μανταρός ἀρχίζει: Εἰς τὸ σκοτεινότατον βάθος τοῦ ἀνακτόρου, δπου οἱ βασιλεῖς ἐσυνείθεαν νὰ θανατώνουν μυστικὰ τοὺς ἑκθρούς των, ὥδηγήθη πρὸ διλίγου καὶ δι δυστυχῆς Πανάρετος ἀλυσοδεμένος. Ἐκεῖ δι τύραννος, ἀφοῦ τὸν ἐξύδρισε ἀκόμη μίαν φορὰν, διέταξε τοὺς δημητέας του νὰ τὸν βασανίσουν κατά

τρόπον φρικώδη: ἀφοῦ τὸν ἐκτύπησαν ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἀνηλεῶς, τοῦ ἀπέσπασαν ἔπειτα τὴν γλῶσσαν, τοῦ ἐξώρυξαν τὰ μάτια καὶ τοῦ ἔκοψαν τὰ χέρια. Τέλος δὲ Ἰδιος δὲ βασιλεὺς γελῶν ἀγρίως ἔσφαξε καὶ κατεκεριμάτισε τὸ σῶμά του, καὶ τὰ μὲν ἄλλα μέλη ἔρριψεν εἰς τοὺς λέοντάς του, τὴν καρδίαν δὲ τοῦ δυστυχοῦς καὶ τὴν κεφαλήν καὶ τὰς χειρας ἔθεσε μέσα εἰς ἕνα χρυσὸν «βατσέλλι» (λεκάνην), τὰ ἐσκέπασε μὲν πολύτιμον λεπτὸν ὑφασμα καὶ ἔχει σκοπὸν νὰ τὰ προσφέρῃ ὡς γαμήλιον δῶρον εἰς τὴν κόρην του. Ἀλλ' ἵδιού, καταφθάνει δὲ αἱμοδόρος τύραννος μὲ τοὺς ὑπηρέτας του, οἱ ἀποῖοι κρατοῦν τὴν φοιβερὰν λεκάνην. Οἱ μαντατοφόροις καὶ αἱ γυναῖκες τοῦ χοροῦ σπεύδουν νὰ ἐξαφανισθοῦν.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

- Βάλετο ὃς τοῦτο τὸ θρονύ, γυρίσετε ὅλα ὅπισω,
γιατὶ τεὶς θυγατέρας μου μόνιος μου θὰ μιλήσω·
νάρθη δεπά τεὶς μήνυσα, κι' ὅπου κι' ἀν εἰ, προβούνει,
230 τ' ἄξιο νὰ δῆ τὸ ζάρισμα, ἀποὺ τὴν ἀνιμένει.
Τώρα λογοῦμαι βασιλιός, τώρα τὴν ἐντροπή μου
μπορῶ νὰ πῶ, πῶς ἔλειωσεν ἡ χέρα ἡ ἐδική μου.
Τώρα εἶδεν δὲ Πανάρετος, λογιάζω, πῶς τυχαίνει
τῷ βασιλιάδων ἡ τιμὴ νὰ στέκῃ βλεπημένη·
235 κι' ἀν ἔναι καὶ δὲν εἰν' τυφλοί, μποροῦσι νὰ θωρακίσου
κι' οἱ ἄλλοι, ποὺ ὃς τῷ βασιλιῶ τὰ σπίτια κατοικοῦσι,
τὸ θάνατόν του τὸ σκληρό, νὰ τρέμου σὰν καλάμι·
δὲν παίζου μὲ τοὺς βασιλιοὺς μὲ τέτοιο τρόπῳ ἀντάμη.
Θέλου μερικοί, γεῖς βασιλιὸς πάντα μὲ καλωσύνη
240 κι' δχι ποτὲ μὲ μάνιτα πᾶσα δουλειὰ νὰ κρίνῃ,
κι' ἀπάνω ὃς ὅλα λέσινε, πῶς πρέπει νὰ ὧν γνοιασμένος,
ἀνὲν κι' ἀπ' ἄλλους πεθυμῷ νὰ στέκῃ ἀγαπημένος,
φόβο κιανεῖς νὰ μὴ βαστῷ μηδὲ ποσδῆς ὃς αὐτεῖνο·
μὰ γῶ τὸ πρᾶμα ἄλλης λογῆς ὃς τὸ λογισμό μου κρίνω.
245 Δὲ κρήνω νὰ μ' ὁργίζουνται, ποῦντο νὰ μὲ φοβοῦνται
ὅλοι τῆς ἐπαρχίας μου· γιαμιὰ γιαμιὰ γεννοῦνται
σὰ δυὸ παιδιὰ ἀπὸ μιὰν κοιλιὰ φόβος καὶ βασιλεία,
κι' ὅποιος νὰ τόνε τρέμουσι τόση δὲν ἔχει χρεία,
μὴ χοήνῃ νὰ ναι βασιλιός, καὶ δουλευτὴς ἀς γένη,

καὶ τότες ὅλες τις ἐντροπὲς τοῦ κόσμου ἃς ἀπομένῃ.
 Ὁ φόβος πώς τις βασιλιοὺς φυλάσσει, λογαριάζω,
 καὶ δίκως του τὴ βασιλειὰ τίθοτας δὲν τὴ κράζω.
 Πόσα περίσσια χαίρομαι, γιατὶ ἡ τὰ γερατειά μου
 ἔκαμα πρᾶμα ἄξιο μου κι' ἔφτειασα τὴν καρδιά μου,
 καὶ βασιλίδς ἀληθινὸς ἐφάνηκα ἡς καθ' ἔνα,
 νὰ μὴν ἀποκοτῷ τινὰς νὰ παῖξῃ μετὰ μένα·
 μὰ πόσον εἴχα ἔται λωλός, ἀν ἥθελα γροικήσει
 τοῦ Σύμβουλού μου τὴ βουλή, νά ὑθελα συμπαθήσει
 τοῦ πίβουλου Πανάρετου, κι' ἀγδίκιωτη ν' ἀφήσω
 τὴν ἐντροπήν, ποὺ μοῦ ἔκαμε καὶ τέτοιο κρῆμα πλήσιο,
 σὰ νὰ μὴν ἥθελα γροικὰ καλύτερα ἀπ' αὐτόνο,
 πῶς ή γιατρεὶ τῆς ἐντροπῆς εἶναι ή γδίκια μόνο,
 καὶ πῶς οἱ αἰματοχυσὲς κι' οἱ ἀπονοὶ θανάτοι
 σημάδιν εἶναι μιᾶς καρδιᾶς πᾶσα τιμῆς γεμάτη.
 Μὰ δῶ τὴν ντροπιασμένη μου κι' ἀπονῇ θυγατέρα...
 τί ξένω θέλλ' ίδει κι' αὐτὴ τὴ σήμερον ήμέρα.

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ.

ΕΡΩΦΙΛΗ, NENA ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΑΣ.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Νένα, τὰ πρικαμένα μου μέλη γροικῶ κορμένα,
 κι' ὁ νοῦς μου τις βαριόματρης δὲν εἶναι μετὰ μένα·
 τὰ σωθικά μου σφάζουνται, κι' ἀπολιγαίν' ή ψῆ μου,
 κι' ὕσταν τὸ φυλλοκάλαμο τρομάσσει τὸ κορμί μου·
 λιγοθυμιὲς μοῦ δίδουσι καὶ πόνοι τοῦ θανάτου,
 καὶ πλιὰ παρὰ ποτὲ δειλιῶ τὸ τέλος τοῦ πραμάτου.

NENA

Μὴ δὲ πρικαίνουν, Ἀφέντρα μου, καὶ γι' ἄλλο δὲ σὲ κράζει
 ὁ βασιλίδς σπουδαιτικά, παρὰ γιατὶ λογιάζει,
 τὸ φταίσιμ', δποὺ κάμετε, νὰ σᾶζε συμπαθήσῃ,
 τὸ πρᾶμα δὲ μπορῶντας πλιὸ ξοπίσω νὰ γυρίσῃ.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Μᾶλλιος γιατὶ μοῦ μήνυσε μὲ τὸν Ἀρμόδι, κρίνω,
 (γιατὶ ἀθρωπὸ χειρότερο δὲν ἔχομ' ἀπὸ κεῖνο),

- πῶς ἔκαμεν ἀπόφασι κακὴ γιὰ μᾶς περίσσια,
 280 κι' ἀπόσταν ἥθετο κι' εἶπέ μου, τὰ σωθικά μους ἔλευσα,
 τὸ πνέμα μ' ὅλο χάθηκε, καὶ δὲ μπορὰ μιλήσω,
 καὶ δυὸ ἄν πάγω ζάλα δύμποδός, τέσσερα στροφώ πίσιο.
 Νένα καὶ μάννα μους ἀκοιτή, τάχα νὰ χωριστοῦμε;
 σήμερο μιὰ τὴν ἄλλη μας τάχατες νὰ μὴ δοῦμε;
 285 γιατὶ κατέχω σήμερο, πῶς ἔχω ν' ἀποθάνω,
 καὶ πῶς σ' ἀφήνω δίγως μου 'ς τοῦτο τὸν κόσμον ἀπάνω.
 Παρακαλῶ σε, Νένα μου, περίσσια ἀγαπημένη,
 καθὼς μ' ἀγάπας ζωντανή, μ' ἀγάπα ἀποθαμμένη,
 καὶ τ' ὄνομά μου τὸ γλυκὺ καμιά φορὰ νὰ λέγῃς,
 290 καὶ τὸν πρικύ μου θάνατο λυπητερὰ νὰ κλαίγῃς.

NENA

Μήν κλαίγῃς, θυγατέρα μου, σώπασ', Ἀμίρισσά μου,
 γιατὶ μὲ δίγως ἀφορμὴ μοῦ καίγεις τὴν καρδιά μου.
 Ποὶ δῆς τὸ τέλος τεί δουλειᾶς, νὰ ζήσῃ τὸ κορμί σου,
 τέτοια παρατηρήματα μὴν κάνῃς ἀπατή σου.

ΕΡΩΦΙΛΗ

- 295 Νένα, ποθαίνω, λέγω σου, κι' ἀν εἶναι μπορετό σου
 'ς μιὰν ἄρκλα μὲ τὸ ταίρι μου τὰ χέρια σου ἀς μὲ χώσουν
 τὰ κακορρίζικα κορμιὰ τ' ἀδινοσκοτωμένα
 χῶμα 'ς τὸν Ἀδην ἀς γενοῦν τὸν πρικαμένον ἔνα,
 καθὼς; τὰ δυὸ μὲ μιὰ ψυχὴ 'ς τὸν κόσμον ἀπάνω ζοῦσα,
 300 κι' ἀγαπημένα πάντα τως μιὰ θέληση 'κρατοῦσα'
 κι' ὅσο γλυκὺ μ' ἐπότισες γάλα, παρακαλῶ σε,
 τόσο νεκρῆς τῇ σήμερο δάκρυα πρικιὰ μοῦ δῶσε.
 "Άλλο δὲν ἔχω νὰ σοῦ πῶ παρὰ νὰ σὲ φιλήσω,
 Νένα μ' ἀγαπημένη μου, νὸ σ' ἀποχαιρετήσω.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

- 305 Τί πρᾶμα συντυχαίνουσι, κι' ἀργειοῦσι νὰ σιμώσουν;
 κιαμιά, θαρρῶ, γυρεύγουσι στράτα νὰ μὲ κομπώσουν.

NENA

- "Ωφου, καὶ πῶς τὰ λόγι' αὐτὰ σφάζουν τὰ σωθικά μου,
 καὶ νὰ κρατήξω δὲ μπορῶ ποσῶς τὰ κλάηματά μου
 Τάσσω σου, θυγατέρα μου, νὰ ἡμεστα πάντ' διμάδι,
 310 γὴ ἔδω 'ς τὸν κόσμο ζωντανές, γὴ καὶ νεκρὲς 'ς τὸν Ἀδην.

δὲ θέλω ἀφήσει ν' ἀκουσθῆ, κι' ἀπόθανες, Κερά μου,
κι' ἔμε τὸν ἥλιο νὰ θωροῦ τ' ἀμμάτια τὰ δικά μου.

ΕΡΩΦΙΛΗ

*Σ τὸν κόσμο πάλι νά σαι σύ, παρακαλῶ σε, Νένα,
νά σ' ἔχου οἱ κορασίδες μου θάρρος τως σὰν κι' ἔμένα.

NENA

Κάτεχε, θυγατέρα μου, κάτεχε, πώς 'ς τὸν "Ἄδη
διαβαίνω γὰρ πρωτύτερα..." 315

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

*Ω, πῶς συγκλαίοι δμάδι!
τὸ τέλος τοῦ Πανάρετου τάχα χασι γροικήσει;

NENA

Τοῦ βασιλιοῦ μοῦ φαίνεται κι' ἄκουσα νὰ μιλήσῃ.
Γλήγορα, θυγατέρα μου, πᾶψε τὰ κλάματά σου,
τὸ πρόσωπό σου μέρωσε, σύστεψε τὰ μαλλιά σου,
γιατὶ θωρῷ τὸ βασιλιὸ περίσσια μερωμένο,
κι' δλόχαρος σὲ καρτερεῖ, κι' εἰς ἔγνοια πλιὸ δὲ μπαίνω. 320

ΕΡΩΦΙΛΗ

*Ἐτσι καὶ τὸ ἄγρια κύματα τὸ κάνουν τσὶ θαλάσσου,
σὰν πνήεσι τὸν ἀθρωπό, παύτου καὶ κατατάσσου.
Τὸν δρισμὸν ἐγροίκησα τῆς "Υψηλότητάς σου,
κι' ἥρθα νὰ μάθω τὸ ζιμιό, τί 'ναι τὸ θέλημά σου. 325

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Καλῶς τὴ θυγατέρα μου τὴν πολυαγαπημένη,
ἀπὸν ποτὲ ἐκ τὸν δρισμὸ τ' ἀφέντη τζι δὲ βγαίνει.
Τόπο μᾶς δῶσ', Χρυσόνομη, κι' ἔλα 'ς λιγάκι πάλι,
γιατὶ δὲ θέλω, τὸ θὰ πῶ, νὰ τὸ γροικήσουν ἄλλοι. 330

ΕΡΩΦΙΛΗ

Μισσεύγ' ἡ Νένα μου ἀπὸ δῶ, καὶ πλειότερα τρομάσσω,
παρὰ νὰ σκοτεινιάζουμους μόνια μου 'ς ἄγριο δάσο.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Καλὰ καὶ τιραζή πολλὴ μῆδωκε, θυγατέρα,
τὸ σφάλμα σου τὸ ἀμέτρητο τὴ σημερνὴν ἡμέρα,
κι' δ νοῦς μου νὰ σκοτείνασε, καὶ ν' ἀψεν ἡ καρδιά μου, 335
καὶ νά λεγα, τὸ πῶς ποτὲ δὲν παύτει ἡ μάνιτά μου,

- μ' ὅλον ἐτοῦτο βάνοντας 'ς τὸ λογισμό μου πάλι
τὸν πόνο τὸν ἀξείκαστο, τὴν πρίκα τὴν μεγάλη,
ἀπὸν 'χα πάρει 'ς τὸ 'στερο, ἢ σ' εἶχα θανατώσει,
340 σὲ καλωσύνην ἔστρεψα τὴν μάνιτα τὴν τόση,
κι' ἀγήκιωτο ἀποφάσισυ ν' ἀφήσω τὸ θυμό μου,
κι' ἔκεινον, ἀπὸν μοῦ 'φταιξε, νὰ κάμω καὶ γαμπρό μου*
ἔτσ' ἐδεκεῖ, ποὺ βρίσκετο, κι' ἀνίμενε νὰ σώσω,
τυραννισμένο θάνατο κι' ἀπονο νὰ τοῦ δώσω,
345 ἐπῆγα κι' ὥσηρα τονε, κι' ἔκαμα νὰ γροικήσῃ
μὲ σπλάχνος μεγαλώτατο, πὼς τοῦ 'χα συμπαθήσει
κι' ἔκεινο, ποὺ δὲν ἡξευρα, μηδ' ἀκουσά το πλέα,
πὼς εἶναι τοῦ Θρασύμαχου παιδὶ τοῦ βασιλέα
μοῦ 'πε, τὸ ποιὸ πρωτύτερα ἀν ἥθελα γροικήσει,
350 τόσα περίσσια καὶ πολλὰ δὲν ἥθελα μανίσει.

ΕΡΩΦΙΛΗ

- Μὰ τὴν ἀλήθεια, 'Αφέντη μου, ποτέ μου τέτοιο πρᾶμα
δὲ μοῦ 'πε καὶ γροικῶντάς το τό 'χω μεγάλο θῆμα·
κι' ὅχι γιατί 'ναι βασιλιοῦ παιδὶ, γιατ' ἔτσι χάρι
νά 'χῃ δὲν ἡμπορεῖ παρὰ βασιλικὸ κλωνάρι,
355 μιὰ μοναχὸς γιατὶ κουφὸ τόσον καιρὸ τὸ κράτει,
καὶ δίχως περηφράνεσι 'ς τὸν κόσμον ἐπερπάτειε.

ΒΛΣΙΔΕΑΣ

- 'Ετσι 'ναι θυγατέρα μου, καὶ φκαριστῶ τὴ μοῖρα,
κιὰς ἀπὸν μέ 'καμε παιδὶ 'νοὺς βασιλιοῦ κι' ἐπῆρα.
Γιὰ κεῖνο ἔχραξα κι' ἐσέ, γιὰ νὰ σοῦ συμπαθήσω,
360 σὰν κι' ἔκεινοῦ συμπάθησα 'ς τὸ σφάλμα του τὸ πλήσιο.
Τὸ πρᾶμα, ἀπὸν 'καμες λοιπὸ σπανιῶς μου, συχωρῶ σου,
κι' ἀντρας σ' ἀς εἰ διανάρετος, σὰν τόνε θές, δικός σου,
κι' ἀς εἶναι τ' ὅχι θέλημα, κι' ὅρεξι τὸ στανιό μου,
προξενητής διόθος σας, Βουηθὸς τὸ διζικό μου.
365 Κι' διγὰ νὰ γνώσης πλιὰ καλλιά, πὼς ἔσυμπάθησά σου,
θέλω γι' ἀγάπη μου ἀκομὴ νὰ πάρῃς χάρισμά σου
τὰ πράματ' ἀπὸν βρίσκουνται 'ς ἐτοῦτο τὸ βατσέλλι
σίμωσε, 'δέ τα, χάρισμα πλήσιο φανῆ σοῦ θέλει.

ΕΡΩΦΙΛΗ

- Σημάδι μεγαλύτερο 'ς τὸ σπλάχνος τὸ περίσσιο
370 τῆς 'Αφέντας σ', 'Αφέντη μου, δὲ χρήζω νὰ γνωρίσω,

σὰν τὸ συμπάθειο, πού ἡλαβα σήμερον ἀπὸ σένα
τὸ φταισμό τὸ ἀμέτρητο, ἀπόδχω καμωμένα.
Μ' ὅλον ἐτοῦτο ταπεινὰ σκύφτω τὴν κεφαλή μου,
καὶ τὸ μοῦ δίδεις, δέχομαι μ' ὅλη τὴν ὁρεξί μου.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Κάνεις, καθὼς τὰ φρόνιμα παιδιὰ ὥναι κρατημένα, 375
γιὰ κεῖνο πάντα τὴν εὐχὴν θὲς ἔχεις ἀπὸ μένα.
Σίμωσε τώρα τὸ λοιπό, ἔσκεπτασε καὶ ὅδε τα,
καὶ μετὰ σένα ἔπαιρ' τα, κι' ἄγωμε στέρεψε τα.
Τί στέκεις, θυγατέρα μου, πιάσ' τα, καὶ μὴ φοβᾶσαι,
γιατὶ συναφορμάς τωντε πασίγνωρη θὲ νά ὥσαι. 380

ΕΡΩΦΙΛΗ

Τοέμ' ἡ καρδιά μου καὶ κτυπᾷ, τὸ ἀμμάτια μου δειλιοῦσι,
καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ χάρισμα τρομάσσου νὰ στραφοῦσι,
κι' ἡ χέρα μου μηδὲ ποσῶς δὲ θέλει νὰ σιμώσῃ,
κι' ὡς ὅφις ἄγριος νά ὕπεινε, τρομάσσει νὰ τὸ ἀπλώσῃ.
“Ωφ, δύχ, δῦμένα! τί θωρῶ, τί συντηρῶ ἡ καημένη, 385
καὶ τίνος εἰν' ἡ κεφαλή, ἀπού ὥναι δῶ κομμένη;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Τ' ἀγαφτικοῦ σου τοῦ καλοῦ μὲ τὴ δική μου χέρα
κομμένη, σὰν τοῦ τύχαινεν, ἀπονη θυγατέρα.

ΕΡΩΦΙΛΗ

“Ωφου, κανίσκι ἀλύπητο, κανίσκι πρικαμένο,
καὶ πῶς ἀπὸ τὸ νοῦ μου, δῦμέ, θωρῶντας το δὲ βγαίνω! 390

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Κανίσκιν εἰν' ἀξιώτατο καὶ πλεωρὴ τεί τόσης
τιμῆς, ἀπ' ἀποκότησες τὸν κύρι σου ν' ἀξιώσῃς.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Τοῦτο ὥναι τὸ κεφάλι σου λοιπὸ τὸ ἀγαπημένο,
Πανάρετέ μου ἀφέντη μου, τὸ ματοκυλισμένο;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Τοότο ὥναι, ναί, καὶ χαίρου το, γλυκιὰ κανάκισέ το, 395
κι' ἀν εἶναι καὶ λυπᾶσαι το, αλᾶψε καὶ ξέπλυνέ το.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Τοῦτά ὥναι τὰ χεράκια σου; Κύρι μου, τὴν καημένη,
κι' εἴντα κανίσκιν ἀσκημῷ μ' ἔχεις κανισκεμένη.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

"Ασκημον ἔκαμες καὶ σὺ πρᾶμα πολλὰ ὃς ἐμένα,
400 μὰ γάρ χω μόνο τὰ πρεπὰ ὃς ἐσένα καμωμένα.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Καρδιά μου, πῶς δὲ σκύζεσαι, μάτια μου, πῶς μπορεῖτε
τέτοια μεγάλην ἀπονιά σήμερο νὰ θωρεῖτε;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

"Ως εἰδασι τὸ ἀμμάτια μου καὶ ἐμὲ τὴν ἐντροπή μου,
καὶ τὰ δικά σου νὰ θωροῦ πρέπει τὴ γδίκιωσί μου.

ΕΡΩΦΙΛΗ

405 Καὶ τοῦτο τὸ ἄλλο τὸ γάρ ἐδῶ; κρίνω ἡ ἀγαπημένη
νὰ γάρ ἡ καρδιά, ποὺ πάντα τσι μ' ἐβάστα φυλαμένη.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Τούτη γαί, καὶ ἔβγαλε καὶ ἐσὺ τώρα τὴν ἐδική σου,
καὶ σμιξέ τηνε μετ' αὐτήν, ἀν τὴν πονήρην ψυχή σου.

ΕΡΩΦΙΛΗ

"Ωφου, μέ ποιά φωτιά κακψές μέσα τὰ σωθικά μου,
410 μ' εἶντα μαχαίρι μοῦ σφαξες, κύρι μου, τὴν καρδιά μου!

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Τὸ ἵδιο, ποὺ μ' ἐπλήγωσε, σ' ἐσφαξε κάτεχέ το,
καὶ ἀν εἴναι δίκιο καὶ πρεπό, τὸ νοῦ σου μέτρησέ το.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Γιατί δὲ μ' ἐσφαξες ἐμὲ πρῶτας, γιατί νῦν ἀφήσους,
τόσο κακὸ τὸ ἀμμάτια μου νὰ δοῦσινε, νὰ ζήσους;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

415 Γιατί καὶ σὺ τόσον ἐντροπὴ μ' ἔκαμες νὰ γνωρίσω
σὲ τοῦτο τὸ λιγούτσικο καιρό, ποὺ θὲ νὰ ζήσω.

ΕΡΩΦΙΛΗ

Γλυκώτατο μου πρόσωπο, κεφάλι τιμημένο,
ποῦ γαί τὸ ἀπομονάρι σου κορμὶ τὸ σκοτωμένο;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Θροφὴ ἐγίνη τῷ σκυλλιῷ, τῷ λιονταριῷ μου βρῶσι,
420 γιατὶ δὲν ἦτο τὸ πρεπὸ χῶμα νὰ τὸ κουκλώσῃ.

ΕΡΩΦΙΛΗ

"Ωφ', ὥχ, δῆμένα, τί γροικῶ, ψυχή, πῶς δὲ χωρίζεις
ἀπὸν τὸ δόλιο σου κορμί; καρδιά, πῶς δὲ ὁαῖζεις;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Κι' ἐγὼ ἐκ τὴν τόση μου χαρὰ τὸ πᾶς δὲν ξανανιώνω,
πᾶς εἰς τὰ ὑψη τ' οὐδανοῦ μὲ τὴν κορφὴ δὲ σώνω ;

ΕΡΩΦΙΛΗ

“Η πρίκα μου τὸ λοιπονίς, κυρι, χαρὰ σοῦ κάνει ; 425
κι' ἡ λύπη μου τόση δροσιὰς τὰ σωθικά σου βάνει ;

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

“Οσο σὲ βλέπω, κάτεκε, περίσσαια πρικαμένη,
τόσο μοῦ κάνεις τὴν καρδιὰ πασίχαρη καὶ μένει·
μὰ κλαίγε, καὶ τὰ κλάγματα ποτέ σου μὴ σκολάσῃς,
κι' ἀπὸν τὴν πρίκα τὸ Θεὸ παρακαλῶ νὰ σκάσῃς’ 430
τ' ἀγαπημένο πρόσωπο συντήροα τοῦ καλοῦ σου,
κι' ὅσο μπορεῖς εὐχαριστιές δίδε τοῦ διζικοῦ σου,
πῶς τέτοιον ἄντρα σοῦ δωκεν ἔξιο τῆς εὐγενεῖᾶς σου,
καὶ γιὰ νὰ κλαίγης πλειότερα μισσεύγω ἀπὸ κοντά σου.

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ.

ΕΡΩΦΙΛΗ ΜΟΝΑΧΗ.

ΕΡΩΦΙΛΗ

“Ω κύρι μου, μὰ κύρι πλιὸ γιάντα νὰ σ' ὀνομάζω, 435
κι' ὅχι θεριὸν ἀλύπητο κι' ἀπόνο νὰ σὲ κράζω,
πειδὴ περνᾶς τὴν δρεξὶ πᾶσα θεριὸ τοῦ δάσου,
καὶ πλιὰ ἄγρια παρὰ λιονταριοῦ μᾶδειξες τὴν καρδιά σου ;
Θεριὸ λοιπὸν ἀλύπητο παρὰ θεριὸ κιανένα,
γιὰ ποιά ἀφορμὴ δὲν ἔσφαξες τὴν ταπεινὴν ἐμένα ; 440
Μὰ κεῖνο, ποὺ δὲν ἔκαμε τὸ χέρι τ' ἀπόνο σου,
θέλω τὸ κάμει μόνια μου κιὰς μὲ τὸ στανικό σου,
γιατὶ δὲν εἶναι μπορετό, μηδὲ ποτὲ τυχαίνει,
μιὰν ὥρα ἀπὸν τὸ ταῖρι μου νὰ ζιῶ ξεχωρισμένη.

Ταίρο ἀκριβό μου καὶ γλυκύ, φῶς καὶ παρηγοριά μου, 445
καὶ πᾶς σὲ βλέπουν τσι φτωχῆς τ' ἀμμάτια τὰ δικά μου ;
καὶ μ' ὅλον τοῦτο δύνουνται τὰ μέλη μου καὶ ζιεῦσι,
τ' ἀμμάτια μου καὶ βλέπουσι, τὰ χείλη καὶ μιλοῦσι.
Πάντ' ἀκαίρο μου ταίρι μου, μ' ἔθρεψεν ἡ καρδιά σου,
τώρας τὸν Ἀδη τὴ φτωχὴ μὲ βάνει ἡ ἀσκημιά σου, 450

κι' ἀλλοῦ τ' ἀμμάτια μου, ὥχ, δῆμέ, στανιό τως συντηροῦσι,
γιατὶ ἔτσι σὰ σ' ἐκάμασι τρέμου νὰ σὲ θωροῦσι.

Πανάρετε μὲν Ἀφέντη μου, ποῦντ' ν' τὰ πολλά σου κάλλη,
ποῦ κείν' ἡ νόστιμη θωριά, καὶ πᾶσα χάρι σ' ἄλλη;

455 Ποῦντ' ναι τ' ἀμμάτια τὰ γλυκιά; ποιόν ἀπόνο μαχαίρι
σοῦ τὰ 'βγαλε κι' ἐτύφλωσε, δῆμέ! ἀκριβό μου ταίρι;
Στόμα μου νοστιμότατο καὶ μοσκομυρισμένο,
βρύσι δλωνῶ τῶν ἀρετῶ, ζαχαροζιμωμένο,

γιάντα τὰ πλουμισμένα σου καὶ τὰ γλυκιά σου χείλη

460 τὴ δούλη σου δὲν κράζουσι, δῆμέ, τὴν Ἐρωφίλη;
Γιάντα σωπῆς 'ς τὸν πόνο μου, γιάντα 'ς τὰ κλάματά μου
δὲ συντυχαίνεις δυὸ μικρὰ λόγια 'ς παρηγοριά μου;
Μὰ δίχως γλῶσσ' ἀπόμεινες, καὶ πῶς νὰ μοῦ μιλήσῃς;
πῶς τὴν πολλὰ βαριόμοιρη νὰ μὲ παρηγορήσῃς;

465 Πῶς νὰ μοῦ παραπονεθῆς, πῶς νὰ μοῦ πῆς, «ψυχή μου,
γιὰ σένα μόνο θάνατον ἐπῆρε τὸ κορμί μου;»
Κι' ἐσᾶς, χεράκια μὲν ἀκριβά, ποιά χέρια ἀποκοτῆσα,
κι' ἀποναὶ ἀπὸν τὸ δόλιο σας κορμὶ σᾶς ἐχωρίσα;
χέρια, ποὺ σᾶς ἐτύχαινε σκηπτρῷ νὰ σᾶς βαραίνῃ,

470 καὶ μοναχὸς νὰ δίδετε νόμο στὴν Οἰκουμένη,
γιὰ ποιά ἀφορμὴ δὲν πιάνετε τὰ χέρια τὰ δικά μου;
γιάντα 'ς τὸ στῆθος σπλαγχνικὰ κι' ἀπάνω 'ς τὴν καρδιά μου
δὲν 'γγίζετε ν' ἀλαφρωθῆ, τσὶ πόνους τσὶ νὰ χάσῃ,
κι' ἐτούτη τὴν τρομάρα τσὶ τὴν τόση νὰ σκολάσῃ;

475 Καὶ σύ, καρδιὰ ἀντρωμένη μου, τοῦ πόθου φυλακτάρι,
ποιό τὸν ἔκεινο τ' ἄπονο κι' ἀγριώτατο λιοντάρι,
ποὺ σ' ἔβγαλ' ἐκ τὸν τύπο σου, κι' αἰματοκυλισμένη,
τ' ἀμμάτια μου νὰ συντηροῦ μὲν ἐκαμε τὴν καημένη;
καρδιά μου ἀγαπημένη μους, γλυκώτατη καρδιά μου,

480 πόσα τοῦ πόθου βάσανα είχες γιὰ δνομά μου!
πάντα 'ζειες μ' ἀναστεναμούς, κι' ἐθρέφουσου μὲ πρίκες,
κι' εἰς τό στερο ἀνασπάστηκες, κι' ἐκ τὸ κορμί σου βγῆκες,
γιὰ νὰ μπορῶ τριγύρου σου νὰ 'δῶ, πὼς εἶ γραμμένο
τ' ὅνομα τς Ἐρωφίλης σου τὸ πολυγαπημένο.

485 'Ωφου, πρικύ μου διζικό, κι' ἀντίδική μου μοῖρα,
τόσα γοργὸ μ' ἐκάμετε νύφη γιαμά καὶ χήρα!
μοῖρα κακὴ γιὰ λόγου μου, κομπώτρα κι' ωχθρεμένη,
'ς ποιό τέλος μ' ἐκατάφερες τὴν πολυπρικαμένη!

- ποιό πρᾶμα μ' ἔκαμες νὰ δῶ, ποιάν πρίκα νὰ γνωρίσω,
ποιά παιδωμή, ποιό βάσανο, ποιόν πόνο νὰ γροικήσω ! 490
- ποῦ κεῖνα, πού 'λεγες τοῦ νοῦ, ποῦ κεῖνα ποὺ ἀπὸ σένα
τ' ἀμπάτια μ' ἀνιμένασι νὰ δοῦσι τὰ καημένα ;
χαρὲς περίσσιες μοῦ 'τασσες, καὶ πρίκες μὲ γεμώνεις,
ζῆσι κι' ἀνάπτιφι πολλή, καὶ θάνατο μ' ἀξιώνεις.
Λαμπρὸ τὸν ἥλιο μοῦ 'δειξες, κι' ἥλπιξα καλωσύνη, 495
μὰ τὸ ζιμιὸ θαμπώθηκε, κι' ἄγριος καιρὸς ἐγίνη.
Χρυσό στεφάνι ἔβαλες ἀπάνω 'σ τὴν κορφή μου,
κι' ὅφις ἐγίνηκε ζιμιὸ κι' ἐπῆρε τὴν ζωή μου·
πολλὴ δροσιὰ μ' ἐπότισες, μά 'τον φαρμακεμένη,
κι' δλπίζοντας πῶς θρέφομαι, μένω θανατωμένη· 500
τὴν πόρτα τεὶ Παράδεισος μ' ἀνοιξες, κι' ἀπὸ κείνη
'σ τὴν Κόλασι μ' ἐπέρωσες, κι' ἀλύπητα μὲ κοίνει·
ψευτὸ καλὸ μοῦ χάρισες, κι' ὡς ὅνειρον ἐχάθη,
σὰ χόρτον ἐξεράθηκε, σὰ δύδον ἐμαράθη·
σὰν ἀστραπὴ ἄψε κι' ἐσβῆσε, κι' ἔλυσε σὰν τὸ χιόνι, 505
σὰ νέφαλον ἐσκόρπισε, 'σ τὸν ἀνεμο σὰ σκόνι.
Μὰ δὲ φυρᾶς τὰ πάθη μου, δὲ μοῦ λιγαίνεις πρίκα,
κι' οἱ πόνοι μου κι' οἱ κοίσες μου παντοτινὰ γενῆκα,
καὶ πλειότερη τὴν παιδωμὴ γιὰ νά 'χω καὶ τὰ βάρη
τὰ πάθη μου δὲν ἔχουσι νὰ μὲ σκοτώσου χάρι... 510
Μὰ κείνο, ποὺ δὲ δύνεται τόσος καημὸς νὰ κάμῃ,
θέλει τὸ κάμει ἣ γέρα μου καὶ τὸ μαχαίρ' ἀντάμη,
'σ τὸν "Ἄδη νὰ μὲ πέψουσι, κι' ὁ κύρις ἀπονός μου
τὴ βασιλειάν τ' ἄς χαίρεται καὶ τεὶ χαρὲς τοῦ κόσμου.
Στῆθος μου κακορρίζικο, καρδιά μου πρικαμένη, 515
πόσα 'τονε καλύτερο ποτέ μου γεννημένη
'σ τὸν κόσμο νὰ μὴν εἶχα 'σται, πόσα τονε καλλιά μου
λάψ' ἥλιου νὰ μὴ δοῦσιν τ' ἀμπάτια τὰ δικά μου.
Τὸ πνέμα σου, Πανάρετε, ταίρι γλυκύτατό μου,
παρακαλῶ σε νὰ δεχτῇ τὸ πνέμα τὸ δικό μου,
'σ ἔνα νὰ στέκομέστανε τόπο, καὶ μιὰν διάδι 520
Κόλασι γὴ Παράδεισο νὰ γνώθωμε 'σ τὸν "Άδη.
Πανάρετε, Πανάρετε, Πανάρετε, ψυχή μου,
βούηθα μου τεὶ βαριόμοιρης καὶ δέξου τὸ κορμί μου.
Πιάνει τὸ μαχαίρι, ὅπου ἦτονε'ς τὸ δατσέλλι, καὶ σφάξεται, καὶ
πέφτει σκοτωμένη· καὶ ἔρχονται οἱ κορασίδες της γυρεύγοντάς τηνε.

ΣΚΗΝΗ ΗΕΜΠΤΗ.

ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ, ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ ΝΕΝΑ.

ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ

- 525 "Ας πάμε νὰ γροικήσωμε, τί γίνην ἡ Κερά μας.
Μὰ ποιά ναι τυύτη, ποὺ νεκρὴ κείτετ' ἐδῶ σιμά μας;
Οὔμένα, κι' είντα συντηρῶ, Κερά μ' ἀγαπημένη,
τ' ἔχεις καὶ χάμαι κείτεται ὥσαν ἀποθαμμένη;
Βασίλισσά μου, μίλησε, βασίλισσα, σηκώσου,
530 γύρισε λίγο πρὸς ἐμᾶς τ' ἀργυροπούσωπό σου.
Οὔμέν, δῆμέ, σκοτώθηκε, βουηθᾶτέ μου τσὶ ξένης!

ΧΟΡΟΣ

Πιάσ' τηνε, πιάσ' τη γλήγορα, τί στέκεις κι' ἀνιμένεις;

ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ

- Δὲ βλέπεις, πῶς ἐσφάγηκε, κι' ἀκόμη τὸ μαχαίρι
τ' ἄπονο σφίγγ' ἡ ζέρα τσὶ πρὸς τσὶ καρδιᾶς τὰ μέον;
535 Ωφου κακὸν ἀμέτοητο, ὕφου κακὸ περίσσιο,
βουηθήσετε, γυναικές μου, λίγο νὰ τὴ γυρίσω.
Ω κακομοίρα μας Κερά, καὶ γιάντα θανατώθης,
γιὰ ποιά μεγάλην ἀφορμὴ σήμερον ἐσκοτώθης;

ΧΟΡΟΣ

- Δὲν τὴ θωρεῖς τὴν ἀφορμή; τοῦτο τὸ χωρισμένο
540 κεφάλι τοῦ Πανάρετου τὸ ματοκυλισμένο
μόνο θὲ νά ὅνται ἡ ἀφορμή.

ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ

Ω νιὲ ξαριτωμένε,
στολὴ τοῦ κόσμου κι' ὅμορφιά, Πανάρετε καημένε
ὅ πλήσια ἀγαπημένη μας καὶ σπλαχνικὴ Κερά μας,
πῶς ὀλωνῶ μας ἐσφαξες σήμερο τὴν καρδιά μας!

NENA

- 545 Γιὰ ποιὰ ἀφορμή, γυναικές μου, κλαίγετε καὶ θρηνᾶστε,
γιάντα σκληρὰ σκοτώνεστε; γιάντα μοιρολογᾶστε;

ΧΟΡΟΣ

Δὲν συντηρᾶς, Χρυσόνομη, δὲν βλέπεις τὴν Κερά μας
πῶς σκοτωμένη κείτεται, μὰ τί ἔχομε ρωτᾶς μας;

Οϊμένα, Ἐρωφίλη μου, διμέν', διμέν' διμένα,
διμέ, κακόν, ἀπόπαθα!

ΧΟΡΟΣ

Πιάστε τοι τὰ καημένα 550

χέρια νὰ μὴ σκοτώνεται.

Οϊμένα, θυγατέρα,
κι' εἰντα κακή ξημέρωσε τούτη γιὰ μέν' ήμέρα!
Γιὰ ποιά ἀφορμήν ἐσφάγηκες, γιὰ ποιά ἀφορμή, Κερά μου,
νεκρὴ σὲ βλέπουν τξὶ φτωχῆς τ' ἀμμάτια τὰ δικά μου;

ΧΟΡΟΣ

Τὰ χέρια καὶ τὴν κεφαλὴ δὲ βλέπεις χωρισμένα 555
τοῦ δόλιου τοῦ Παγάρετου μέσα ἢ σ βατσέλλιν ἔνα;

Τούτη θὲ νά ὅνται ἀφορμή, κι' ἐσφάγηκε καὶ τούτη,
τούτη τξὶ τὴν ἀπόφαση σήμερον εἴπε μού τη.

ΧΟΡΟΣ

Ω ἀπόνο κι' ἀλύπητο τοῦ Βασιλιοῦ τὸ χέρι,
γιάντα νὰ πέψῃ σήμερο ἢ τὸν Ἀδη τέτοιο ταίρι! 560

Οϊμένα, Ἐρωφίλη μου, κι' δγιάντα δὲ μποροῦσι
τ' ἀμμάτια μου τὰ σκοτεινὰ δυὸ βρύσες νὰ γενοῦσι,
νὰ σοῦ ξεπλύνουν τὴν καρδιὰ τὴν καταματωμένη,
κι' θστερα μὲ τὴ χέρα μου κι' ἐγώ, καθὼς τυχαίνει,
τὴν ἐδική μ' ἀλύπητα κι' ἀπόνα νὰ πληγώσω,
κι' δσὰν ἐσένα θάνατο κακὸ κι' ἐγώ νὰ δώσω! 565

Οϊμένα, Ἐρωφίλη μου, καὶ πῶς νὰ κατεβοῦσι
ἢ τὸν Ἀδη τόσες δμορφίες καὶ χῶμα νὰ γενοῦσι;
πῶς νὰ μαδήσουν τὰ μαλλιά τὰ παραχρουσωμένα,
πῶς νὰ λυθοῦν τ' ἀμμάτια σου ἢ τὴ γῆ τὰ ξαφειρένια; 570
πῶς τ' ὅμορφό σου πρόσωπο κι' ἡ μαρμαρένια χέρα
θροφὴ σκουλήκω νὰ γενῇ, χρουσή μου θυγατέρα;
Οϊμένα, Ἐρωφίλη μου, τὸν Ἀδη πῶς πλουταίνεις!

μὲ τς δμορφίες σου τὸν πολλές, κι' ὅλη τὴ γῆ φτωχαίνεις!
Τὸν ἥλιο ἀφήνεις δίκως σου σβηστὸ καὶ θαμπωμένο,
κι' ὅλο τὸν κόσμο σκοτεινὸ καὶ παραπονεμένο.

Αλ. Σαρῆ—Νεοελλ. Αναγγώματα σ' Γυμν.—Ἐκδ. Γ' 1934 19

Τσὶ χάρες ἐθανάτωσες, καὶ μετὰ σέν' ὅμαδι
σήμερον, Ἐρωφίλη μου, τς ἐπῆρες εἰς τὸν Ἀδη.
Οὐμένα ἡ βαριόμοιρη κι' ἡ πολυποικαμένη
580 πῶς βρίσκομαι 'ς τὸ θάρρος σου σφαλτὴ καὶ κομπωμένη!
Σ τὴν κεφαλὴ σου ἐλόγιασα στεφάνι νὰ φιλήσω,
κι' ἔδα σφαμένη σὲ θωρῶ, καὶ τρέμω νὰ σοῦ γγίσω.
Παιδάκι σου ἐλογάριαζα τὰ χέρια μους νὰ πιάσου,
νὰ τ' ἀναθρέψου σπλαχνικά, νὰ δῶ πλεονομιά σου,
585 κ' ἐγὼ σὲ θάφτω σήμερο, κι' ὅμαδι μετὰ σένα
τὰ μέλη μ' ἐθανάτωσες τὰ πολυποικαμένα.
Ωφου, καὶ πῶς τὸ κύβιγουσου, πῶς τὸ βανες'ς τὸ νοῦ σου,
πῶς τ' ὄνειρό σου τὸ πρικὺ σήμερον ἐφοβιούσου!
Πῶς τὸ ἔξενος, Ἀφέντρα μου, κι' ἀποχαιρέτισές με,
590 καὶ σπλαχνικὰ 'ς τὸ πρόσωπο σὰ μάννα φίλησές με.
Μὰ νᾶρθω τάσσω σου κι' ἐγὼ στὸν Ἀδη μετὰ σένα,
δούλη σου πάλι νά μ' ἔκει κι' ἀγαπημένη Νένα,
σὰ θάψω τοῦ Πανάρετου τοῦτα τὰ λίγα μέλη
μὲ τὸ κορμί σ', Ἀφέντρα μου, καθὼς ἡ τύχη θέλει.

ΧΟΡΟΣ

595 Χουσόνομη, τὸν ἄπονο θωρῶ τὸ Βασιλέα,
καὶ σκόλασε τὰ κλάγματα, γιατὶ θὰ κάμω πλέα
'ς τοῦτο τὸν κόσμο νὰ μὴ ζῆ μ' ἀφῆτε νὰ σιμώσῃ,
πρικὺ νὰ τόνε κάνωμε τὸ θάνατο νὰ γνώσῃ.

NENA

600 Μή, μή, γυναῖκες, τοῦ Θεοῦ τὴ γδίκιωσιν ἀφῆτε
κι' εἰς τέτοιο κρῖμα σήμερο μὴ θέλετε νὰ μπῆτε.

ΧΟΡΟΣ

Νὰ ζῆ 'ναι κρῖμα ἀλύπητος 'ς τὸν κόσμο πλιὸ μιὰ ὕρα.
μὰ πάψετε τὰ κλάγματα, γιατὶ σιμά 'ναι τώρα.

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ, NENA, ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ ΚΑΙ ΧΟΡΟΣ.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

600 Μεγάλα κλάγματα γροικῶ, κι' ὅλα θὲ νά 'ν' γιὰ κεῖνο
τὸν ἄπιστο, ἀπ' ἀπόθανε. Γυναῖκες, τέτοιο θρῆνο

καὶ τέτοια ἀναμιγὴ γιατί κάνετ’ ἀνάμεσά σας,
σὰ νὰ στοχάζεστε κι’ ἔσεις τὸ θάνατον διμπροστά σας;

605

ΧΟΡΟΣ

Ἄφεντη, τὴν καημένη μας Κερὰ τὴν ποικαλένη,
σὰν ἥθελεν ἡ μοῖρά μας, βλέπομε σκοτωμένη.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Καὶ τίς τὴν ἐθανάτωσε;

ΧΟΡΟΣ

Τοῦτα, καὶ τὸ μαχαίρι
τὴν θανατῶσ’, Ἄφεντη μου, μὲ τὸ δικό τοι χέρι.

610

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Κι’ διμπός σας ἐσκοτώθηκε;

ΧΟΡΟΣ

Χάμαι ἔεψυχημένη
τὴν ηὔραμ’, ὅντεν ἥρθαμε.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Δὲν πρέπει ν’ ἀνιψένη
γεῖς, ἀπ’ ἐργάζεται κακά, παρὰ τὸ τέλος νά τῇ
κακὸ περίσσια κι’ ἀτυχοῖς δύοια μερὰ κι’ ἀ λάχῃ.
Θάλβομαι καὶ πρικαίνομαι, πὼς χάνω τὸ παιδί μου,
μὰ πὼς τελειώνει μετ’ αὐτὴ σήμερο ἡ ἐντροπή μου,
χαίρομαι τόσ’, ἀπὸν ποσῶς τὴν πρίκανταί δὲ χορήζω,
μαλλιοστὰς πλιὰ πασίχαρος παρὰ ποτὲ γυρίζω·
γιατὶ μὲ δικωστὰς τιμὴ τὰ πλούτη δὲ φελοῦσι,
κι’ δύοιοι ἀπομένου μ’ ἐντροπή, δὲν ἡμπορὰ κρακτοῦσι
’ς τοῦτο τὸν κόσμο ζωντανοί.

615

620

ΧΟΡΟΣ

Τὸ πρᾶμα, ἀπὸν κρίνει
τῆς Ἀφεντιᾶς σ’ ἡ φρόνεψι, μηδένας τ’ ἀντιτείνει,
μηδὲ τυχαίνει, οὐδὲ μπορεῖ μ’ ἄλλοι παρὰ παιδί σου
τόση μεγάλη βασιλειὰ νὰ θὲ κλερονομήσου,
κρῖμα πολὺ μοῦ φαίνεται, κι’ ἔχω καὶ γροικημένο,
πὼς τὸ συμπάθειο μοναχάς ’ς τὸν κόσμο γεναμένο
βρίσκεται ἀπὸν τὸ φταίσιμο, κι’ ἀλύπητους καλοῦσι.
τες ἀνθρώπους, ἀπὸν φταίσιμο δὲ θὲ νὰ συμπαθοῦσι.

625

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Τοῦτο μπορέσειν ἥθελε νὰ λέγεται γιὰ τις ἀλλους,
κι’ ὅχι ποτὲ γιὰ βασιλιοὺς τόσα στὴ γῆ μεγάλους·

630

μ' ἀνὲν καὶ κλεορόνδος μου δὲ βρίσκεται παιδί μου,
τ' ὄνομα κλεορόνδος μου θέλει εἶσται κι' ἡ τιμή μου,
καὶ σώπασε τὰ λόγια σου, γῇ τάσσω σου κι' ἔσενα,
635 (γιατὶ ἥρθες τὴν δασκάλισσα γὰρ κάμης μετὰ μένα,
πῶς τσὶ Κεφᾶς σου συντροφιὰ ἐς τὸν Ἀδηνὰ σὲ πέψω,
κι' ἄλλα νὰ λέγης φρόνιμα λόγια νὰ σ' ἀρμηνέψω.

ΧΟΡΟΣ

Κλιτή, ως μοῦ ναι μπορετό, ἐς τὰ πόδια της Ἀφεντιᾶς σου
πέφτω ἡ φτωχή, καὶ ταπεινὰ τὴν Ὑψηλότητά σου
παρακαλῶ, ἐς τὰ μίλησα συμπάθειο νὰ μοῦ δώσῃ,
640 γιατὶ ἐτοῦτο μ' ἔφερε μόνον ἡ πρίνα ἡ τόση.

(Εἰς τοῦτο γονατίζοντας κάμνει ἀτή τσι πῶς ἀγκαλιάζει τὰ πόδια του γὰρ τὰ φιλήσῃ, καὶ κείνη τὰ σφίγγει καὶ δίκτει τόνε χάμαι
ἀπέκεις κράζει δλες γὰρ ῥάξουν γιὰ νὰ τόνε σκοτώσου).

ΧΟΡΟΣ

Γυναῖκες μ' ὅλες τρέξετε νὰ κάμωμεν ὅμαδι
τοῦτο τὸν ἀπονότατο νὰ κατεβῆ ἐς τὸν Ἀδηνὰ

(Ἐδῶ ῥάσσουν δλες καὶ κολλοῦσίν του).

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

Βοηθήσετε μου, δοῦλοί μου, τρέξετε, στρατηγοί μου.
κι' ἄπονα μὲ πληγώνουσι, καὶ παίρνουν τὴν ζωή μου.

(Ἐδῶ τόνε σκοτώγουσι καὶ εἰς τοῦτο βγαίνει ἡ ἀσκιὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ στέκεται ἀπὸ πάνω του καὶ λέγει :)

ΑΣΚΙΑ

645 Τοῦτο ἔστέκουμπουν νὰ δῶ τὸ τέλος ἐς τὸ κορμί σου·
τώρα ἂς κατέβη μετὰ μὲ ἐς τὸν Ἀδηνὸν ἡ ψυχή σου·
νά ἔχεις κι' ἔκει τσὶ παιδωμές πάντα, καθὼς τυχαίνει
τόση μεγάλη σ' ἀτυχιὰ νὰ μείνῃ πλεωμένη.

NENA, ΚΟΡΑΣΙΔΕΣ ΚΑΙ ΧΟΡΟΣ

NENA

Γυναῖκες μου τὴν ἀπονιὰ σκολάσετε τὴν τόση,
650 θάνατο μὲ τὸ θάνατο σώνει σας νὰ πλεωύσῃ.

ΧΟΡΟΣ

"Απονος κι' ἀνελύπητος εἶν' δποιος τὸ κατέχει,
κι' εἰς τοῦτο, δποὺ τοῦ κάμαμε, λύπησι λίγην ἔχει.

NENA

"Ω βασιλὶε κακότυχε, ω πλήσια κακομοιόη
παρὰ κιανέναν ἄθρωπο, παρὰ κιανένα κύρι.
σήμερο πέτας 'σ τς δρανούς, κι' ἔβανες εἰς τὸ νοῦ σου 655
τιμῆς καὶ καλορριζικιές ἐσε καὶ τοῦ παιδιοῦ σου,
κι' ἐσένα πρόκες σ' ηὔρασι, θανάτοι σὲ πλακῶσα,
καὶ τ' ὅνομά σου λειώσασι, τὴ δόξα σου τελειώσα.

ΧΟΡΟΣ

Τί στέκομέστα πλιὸ ἐδῶ, τί καρτεροῦμε πλιά μας;
"σ τὴν κάμερα τζι ἀς πάγωμε τζι δόλιας τζι Κερᾶ μας, 660
τὸ ἔσδι τζι νὰ κάμωμε μὲ πόνο καὶ μὲ θλίψι,
κι' οὐδὲ κιαμιὰ ἀπὸ λόγου μας τιμὴ νὰ μὴ τζι λείψῃ
κι' ἐτοῦτον ἀς ἀφήσωμε τὸν ἄπονο, νὰ βγοῦσι
σκύλλοι, σὰν εἶναι τὸ πρεπό, νὰ τόνε μοιραστοῦσι.
Πιάστε τη, κορασίδες μου, πιδέξια, δσο μπορεῖτε⁶⁶⁵
μάτια μου κακορριζικα, κι' εἶντά ναι τὰ θωρεῖτε!

(Εἰς τοῦτο τὴ σηκώνουν οἱ κορασίδες τσι καὶ πάσι μέσα μὲ τὴ
Νένα καὶ δ Χορὸς τῶν γυναικῶν ἀπομένοντας καὶ λέγοντας τὰ
κατωγεγραμμένα δέρσα σέργου καὶ τὸ βασιλὶο μέσα καὶ χάνεται).

ΧΟΡΟΣ

"Ω, πόσα κακορριζικους, πόσα λωλοὺς νὰ κράζουν
τυχαίνει κείνους, ἀποὺ 'δῶ κάτω 'σ τὴ γῆ λογιάζουν
πῶς εἶναι καλορριζικοι, κι' εἰς τ' ἀστρα πῶς πετοῦσι 670
γιὰ πλοῦτος, δόξες καὶ τιμές, ἀποὺ 'σ αὐτοὺς θωροῦσι.
γιατὶ ὅλες οἱ καλομοιριές τοῦ κόσμου καὶ τὰ πλούτη
μιὰ μόν' ἀσκιά ναι στὴ ζωὴ τὴν πρικάμενη τούτη,
μιὰ φουσκαλίδα τοῦ νεροῦ, μιὰ λάβρα, ποὺ τελειώνει
τόσα γοργά, δσο πλιὰ ψηλὰ τζι λόχες τζι σηκώνει.

Τέλος τῆς τραγῳδίας.

Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ.

(θρησκευτικὸν δρᾶμα)

Ἀγνώστου ποιητοῦ.

Εἰσαγωγή : Παραστάσεις ἔργων ἔχόντων θρησκευτικὴν ὑπόθεσιν (μυστηρίων, δπως λέγονται), ἐγίνοντο ἐν Βυζαντίῳ ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστοῦ ανισμοῦ μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπίσης καθ' ἀλογον τὸν μεσαίωνα καὶ κατόπιν ἀκόμη ἐν τῇ Δύσει ἐσυνειθίζοντο τοιαῦται «Ιεραὶ παραστάσεις», αἱ δποῖαι ἐγίνοντο ἔμπροσθεν τῶν ναῶν κατὰ τὰς μεγάλας ἔορτὰς καὶ αἱ δποῖαι ἡσαν συνήθως θρησκευτικοὶ διάλογοι χωρὶς δραματικὸν διαφέρον, ἀλλ' ἐν μέσῳ πολυτελοῦς σκηνικοῦ διακόσμου. (Ἀναπαράστασις τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ τελεῖται καὶ σήμερον μεγαλοπρεπεστάτη κατὰ δεκαετίαν εἰς τὸ Oberammergau τῆς Βαυαρίας). Τοιαῦτην θρησκευτικὴν ὑπόθεσιν ἔχει καὶ τὸ παρατιθέμενον δρᾶμα, τὸ δποῖον συνταχθὲν ἐν Κρήτῃ παριστάνετο πιθανῶς εἰς τὰ ἐκεῖ θέατρα ἐπὶ Ἐνετοκρατίας, τυπωθὲν δὲ εἰς ἐπανειλημμένας ἀκδόσεις ἐν Βενετίᾳ ἥτο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἐν ἀπὸ τὰ ἀγαπητὰ βιβλία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἄγνωστον πότε ἀκριβῶς καὶ ὅποι τίνος συνετέθη. Ὁ πρῶτος ἀναδημοσιεύσας αὐτὸν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους (τὸ 1880) Γάλλος Νεοελληνιστὴς Emile Legrand ἔγραψεν δτι εἰχεν ὑπὸ δψιν του ἔντυπον βενετικὴν ἀκδοσιν τοῦ 1535· ἀλλὰ τοιαῦτη ἀκδοσις δὲν εὑρέθη μέχρι σήμερον. Ἀντιθέτως, εἰς χειρόγραφον τῆς Μαρκιανῆς (ἐν Βενετίᾳ) βιβλιοθήκης, τὸ δποῖον περιέχει μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸ ποίημα τοῦτο, σημειώνεται ἐν τέλει δτι τοῦτο «ἔγινεν ἀπὸ ἔνα Κρητικὸν εἰς τὰ 1635». Συμφώνως πρὸς τὴν μαρτυρίαν ταύτην καὶ ἐπειδὴ παρατηροῦνται μεγάλαι ὁμοιότητες εἰς τὴν γλώσσαν καὶ τὴν στιχουργίαν τῆς Θυσίας μὲ τὸν Ἐρωτόκριτον, δὲ ἀκδώσας κριτικῶς αὐτὸν καὶ τὴν Ἐρωφίλην Κρής λόγιος καὶ ἀρχαιολόγος Στέφανος Ξανθουδίδης εἰκάζει δτι ἡ Θυσία εἶναι πιθανῶς καὶ αὐτὴ ἔργον τοῦ Βετζέντζου Κορνάρου, ποιηθὲν κατὰ τὴν νεότητά του καὶ διλίγον πρὸ τοῦ Ἐρωτοκρίτου.

Μυστήρια μὲ θέμα τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ ἔγραψαν καὶ ἄλλοι, ως δ Ἰταλὸς Belcari (τυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ τὸ 1485), δ Γάλλος De Bège (ἐκδοθὲν ἐν Λωζάννῃ τὸ 1550), δ Ἰταλὸς

Luigi Groto (τυπωθέν ἐν Βενετίᾳ τὸ 1586). Πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἡ ἑλληνικὴ Θυσία παρουσιάζει μεγάλην ὄμοιότητα θεοῦ ἀφορῷ τὴν σκηνικὴν οἰκονομίαν. Εἰς αὐτὸν παρουσιάζονται: ἐπίσης καὶ τὰ περίεργα καὶ ἀνεξήγητα ἀλλως ὅνοματα τῶν δούλων τοῦ Ἀβραὰμ Σύμπαν καὶ Σόφερ, ἀτινα δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ. Ἀλλὰ καὶ ἔτι δεκτόμεν, δτι πράγματι δὲ Ἑλλην ποιητῆς ἐπωφελήθη τῶν ξένων προτύπων, τὸ ἔργον του, ὃς ἀποδεικνύει ἡ σύγκρισις, ὑπερέχει καταπληκτικῶς κατὰ τὴν ποιητικὴν πνοήν καὶ τὰς δραματικὰς ἀρετὰς καὶ τὴν θαυμασίαν διαγραφήν τῶν χαρακτήρων δλων τῶν ἐν αὐτῷ προσώπων.

Ἡ Θυσία τοῦ Ἀβραὰμ μετεφράσθη εἰς τὴν γαλλικήν, τὴν ὀλλανδικήν καὶ τὴν ἀγγλικήν γλώσσαν, παρεστάθη δὲ πολλάκις τὸ 1920 ἐν Ὀλλανδίᾳ καὶ τελευταῖον ἐν Ἑλλάδι.

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΟΠΟΥ ΜΙΔΟΥΣΙ :

ΑΓΓΕΛΟΣ

ΑΒΡΑΑΜ

ΣΑΡΡΑ

ΙΣΛΑΑΚ

ΣΥΜΠΑΝ

ΣΟΦΕΡ

ΑΝΤΑ

ΤΑΜΑΡ

} δοῦλοι τοῦ Ἀβραὰμ

} δοῦλαι τῆς Σάρρας.

Σημείωσις. Ἐν τῇ ἀρχικῇ ἐκδόσει δὲν δίδονται σκηνικαὶ δηγγίαι, ἐκτὸς εἰς ἑλάχιστα μέρη (μετὰ τοὺς στίχους 74, 142, 752, 756 καὶ 868). Τὸ δρᾶμα φαίνεται δτι διαιρεῖται εἰς δύο πράξεις· ἡ πρώτη (μέχρι καὶ τοῦ στίχου 562) διεξάγεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀβραὰμ· ἡ δὲ δευτέρα, καθ' ὅδὸν πρὸς τὸ θουνόν, ἐπάνω εἰς τὸ βουνὸν καὶ κατὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸ σπίτι.

ΑΓΓΕΛΟΣ

Ἐύπν^ο Ἀβραάμ, ἔύπν^ο Ἀβραάμ, γείρου, κι^ο ἐπάνου στάσου· πρόσταγμ^ο ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς σοῦ φέρων κι^ο ἀφουκράσουν.

Ἐύπνησε, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, ἔύπνησε, μπιστεμένε,
καὶ νὰ κοιμᾶσ^ο ἀμέριμνα τώρα καιρὸς δὲν ἔναι·

- 5 ξύπνα καὶ γροίκησ, Ἀβραάμ, ἐκεῖναν ποὺ θέλει
 Ἀφέντης, ἀπὸν προσκυνοῦν καὶ τρέμουν οἱ ἄγγέλοι.
 Θυσίαν ἔξιαν καὶ ἀγνὴ τὴν σῆμερον ἡμέρα
 θέλει ὁ Θεὸς κι' ἀποθυμῷ ἀπ' τὴ δικῇ σου χέρᾳ·
 δὲ θέλει μπλιὸ θυσιὰν ἀρνιῶν καὶ ποάματα φταιομένα,
 10 μὰ μὰ θυσία προθυμῷ μεγάλην ἀπὸ σένα·
 τὸ τέκνο σου τὸ μοναχό, τὸ κανακάρικό σου,
 σ' θυσία τὸ ἀποθυμῷ καὶ θέλει τ' ὁ Θεός σου·
 'ς τόπον ἀρνιοῦ, 'ς τόπον ὁριφοῦ, ὅρζες ὁ Θεός καὶ θέλει
 νὰ θυσιάσῃς, Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαὰκ τὰ μέλη.
 15 Καὶ ξύπνησέ το γρήγορα, μὲ σέν' ἀς συνοδέψῃ
 κι' ἀνέβα σὲ ψῆλὸ βουνό, ποὺ θέλω σ' ἀρμηνέψει·
 κι' ἀνέβα το προθυμερά, κι' εἰς τὴν κορφὴν σὰ φτάσῃς,
 σφάξε τὸ τέκνο, κάψε το, καὶ βλέπε μὴ δειλιάσῃς.
 Σπουδᾶξε, ξύπνα τὸ παιδί κι' ἔπαιρο το μετὰ σένα,
 20 ξετέλειωσε προθυμερὰ τὰ σ' ἔχω μιλημένα.
 Μήνη ἀνιμένης, Ἀβραάμ, μπλιὸ δεύτερο μαντᾶτο,
 μὴ κλαίης, καὶ μηδὲ γρινιάς, γιατ' ὁ Θεός γροικῷ το·
 εἰς τρεῖς ἡμέρες νὰ γενῆ τούτ' ἡ θυσιὰ τυχαίνει,
 τέτοιας λογῆς εἶν' ὀρισμός, κι' ἡ δρδινιὰ δοσμένη.
 25 "Ηκουστες τὴν παραγγελία τοῦ Ποιητῆ καὶ Πλάστη,
 καὶ γείρουν, κίνησε νὰ πᾶς, καὶ τὴν τρομάραν ἀς τη.
 Τοῦ λογισμοῦ σου ἡ συννεφιὰ κι' ἡ σκότισις ἀς πάψῃ,
 κι' ἀς ἔρθ' ἡ μπιστοσύνη σου εἰς οὐραγοὺς νὰ λάψῃ.

ΑΒΡΑΑΜ

- "Ωφου, τρομάρα μὲ κρατεῖ, ζάλην μεγάλην ἔχω,
 30 κοιμάμενος ἡ ξυπνητὸς ἀν εἴμαι δὲν κατέχω.
 Τὶ πρόσταγμα μοῦ ἥφερες, ἄγγελ', ἀπὸν τὸ θρόνο
 τ' Ἀφέντη μας, ἀπ' ὧρισε νὰ κάμω τὸ δὲν σώνω;
 "Ω Βασιλεῦ τῶν βασιλιῶν, καὶ τί γροικοῦν τ' αὐτιά μου;
 καὶ τ' εἶναι τοῦτο ἀπ' ὧρισες τώρα 'ς τὰ γερατειά μου;
 35 Πῶς νὰ τὸ δοῦν τὰ μάτια μου, κι' ἡ χέρᾳ νὰ το κάμῃ,
 καὶ νὰ συντρέξῃ τὸ κορμί, ποὺ τρέμει σὰν καλάμι;
 "Ωφου, μὲ ποιάν ἀποκοτὰ νὰ μπῆ 'ς τὴν ὅρεξή μου,
 μὲ ποιοῦ λεονταριοῦ καρδιὰ νὰ σφάξω τὸ παιδί μου;
 πῶς νὰ τὸ δῶ 'ς τὰ πόδια μου, σὰ όφι φι νὰ ταράσσῃ;
 40 σὰ βόδι νὰ μουγγαλιστῇ, σὰν ψάρι νὰ σπαράσσῃ:

Κείν' ἡ εὐχὴ διπούδωκες ὃς ἐμένα καὶ ὃς τὴ Σάρρα,
μηδὲν τὴν κάμψ νὰ γενῆ ἀνάγκη καὶ κατάρα.

Ἐ Σάρρα μπλιὸ δὲν ἥτονε νὰ γαστρώθῃ κοπέλλι,
γιατ' ἥτον γρὰ καὶ ἀνήμπορη, κι' ἡ φύση δὲν τὸ θέλει.

Καὶ μ' ὅλα της τὰ γερατειά ὕσισες κι' ἐγαστρώθη,
καὶ μὲ τὸν θεῖον δρισμὸν ἡ φύσις ἐκομπώθη,
κι' ἐλπίζαμ' οἱ ταλαιπωροι, ὡς πέσῃ τὸ γομάρι,
νὰ μεγαλώσῃ, καὶ νὰ ζῇ μὲ τὴ δική σου χάρη.

Καὶ τώρα, τίς ἡ ἀφροδιὴ κι' ἄλλαξες τὸ σκοπό σου,
κι' ἐπέρασε τὸ σπλάγχνος σου, κι' ἥφερες τὸ θυμό σου; 50
Κύρη μου, σὺ λυπήσου με, καὶ δὲς τὰ κλάματά μου,
καὶ μὴ μὲ κάνης ἀπόνο, Κύρη, στὰ γερατειά μου.

Ἄνεν γιὰ κρῆμα ἡ χάρη σου ἀντίμεψη γυρεύγει,
τιμώρησε τὸν Ἀβραάμ· τὸ τέκνο τί σοῦ φταιγει;
Πέψε μου, Κύριε, φτωχιάν, ἀνημποριὰ καὶ χοεία,
καὶ τὸ παιδί μου γλύτωσε ἀπ' αὕτη τὴ θυσία. 55

Πολλὰ μαντριὰ μοῦ χάρισες, στεκούμενα κι' δρίζω
καὶ ἄλλο πλοῦσσο σᾶν ἐμὲ ὃς τὸν κόσμο δὲν γνωρίζω.

Όλα τὰ πλούτη, τὰ καλὰ ἃς εἶναι γυρισμένα,
μὰ τὴ θυσία ποὺ ζητᾶς μοῦ χάρισε κι' ἐμένα. 60

Ἐπαρ', Θεέ, τὸν Ἀβραάμ μ' ὅ, τι κι' ἀν ἀφεντεύγει
καὶ ζωντανὸν τὸν Ἰσαὰκ ἀφησ' νὰ σοῦ δουλεύγῃ.
μὴ μοῦ τὴ σβήσῃς τὴν χαρὰ τὴν εἰδε τὸ κορμί μου,
ὅντες ἐφανερώθηκε στὸν κόσμο τὸ παιδί μου.

Κι' ἀν ἔχω φταιξιμὸν ἔγώ, κρίματα καμωμένα,
μὴν τὰ πλεωρός δ' Ἰσαὰκ τὰ σφάλματα μ' ἐμένα.

Καημένο σπίτι τοῦ Ἀβραάμ, τίς σοῦδωκε κατάρα,
καὶ ποιό σκοτάδι σ' εὑρηκεν, ἀνεμική κι' ἀντάξα;;

Ἐ Μάννα ἡ δυστυχέστατη κοιμᾶται, δὲν κατέχει
οὐδὲ γροικῆ ἡ βαριόμοιρη τὸ τί μᾶς περιτρέχει. 70

Ἄσ τῆς μακρύνω ἀπὸ δῶ, τάχα μὴν τὸ γροικήσῃ
καὶ πάρῃ πέτραν καὶ δαρθῆ, καὶ κακοθανατίσῃ.

Ἄσ πάγω νὰ προσευχηθῶ τ' Ἀφέντη ποὺ μ' δρίζει,
ἀπὸν τὰ μέσα τῆς καρδιᾶς καὶ τὰ κρυφὰ γνωρίζει.

(Σηκώνεται δ Ἀβραάμ ἀπὸ τὸ στρώμα του καὶ γονατιστὸς
προσεύχεται :)

Κύριε, πειδὴ μετάθεση δὲν ἔχει τὸ μαντάτο
ποὺ μούσφερεν δ ἄγγελος ἑδῶ στὸν κόσμο κάτω, 75

καὶ ἐπειδὴ τὸ ζῆτημα ποὺ μοῦκαμες, Θεέ μου,
δὲν ἔχει πλιὸ μετανοιωμό, μὲ σπλάγχνος γρούκησέ μου :
*Ἐπαρέ μου τὸν Ἰσαὰκ καὶ μὴ μοῦ τὸν ἀφῆσῃς,
80 μὰ νὰ τοῦ δώσῃ θάνατον δ κύρης, μὴ θελήσῃς.
Τῆς σάρκας εἰν' ὁ θάνατος, καὶ πάντα τὸν βαστοῦμε,
καὶ τοῦτο νὰ ἔσεφύγωμε ποσῶς δὲν ἡμπεροῦμε,
μὰ νὰ τὸν σφάξῃ ἀπονα δ πικραμμένος κύρης,
νὰ μὴν τ' ὁρίσῃς, Πλάστη μου, ἀποῦσαι νοικοκύρης.
85 Σφάλλω καὶ πταίω σου πολλά, γνωρίζω τὰ κακά μου,
μὰ πᾶλ. * ἡ ἐσπλαχνία σου νικᾷ τὰ σφάλματά μου.
Εἰδὲ καὶ εἶναι ἀδύνατο τοῦτο νὰ μεταθέσῃ,
δός μου καρδιὰ καὶ ἀποκοτιά, κι' ἡ ψή μου ἀς μπορέσῃ,
γιὰ τέκνο μου τὸν Ἰσαὰκ νὰ μήν τονε γνωρίζω,
90 γιατ' ἔχω σάρκα καὶ πονῶ, καρδιὰ καὶ λαχταρίζω.
Καὶ σύ, Θεέ, ποὺ τῷρισες, δός δύναμη κι' ἐμένα,
νὰ κάμω τ' ἀνημπόρετα σήμερο μπορεμένα,
νὰ τὸν ἴδω νὰ καίγεται χωρὶς ν' ἀναδακουώσω,
καὶ τὴ θυσία ποὺ ζητᾶς σωστὴ νὰ τήνε δόσω.

ΣΑΡΡΑ

95 *Ω 'Αβραάμ, ὁ 'Αβραάμ, τ' εἶναι τα ποὺ δηγᾶσαι ;
*νειρεύγεσαι, γὴ ἔυπνητὸς εἰσαι καὶ δὲν κοιμᾶσαι·
σίμωσε, πέ μου το καὶ μέ, τί πρᾶμα σὲ βαραίνει ;
τίς σοῦ μιλεῖ ; μὲ ποιὸν μιλεῖς ; ποῦν' ἡ λαλιὰ ποὺ βγαίνει;

ΑΒΡΑΑΜ

Γυνή μου, δὲν νειρεύγομαι, τὸ στόμα μουρμουρίζει,
100 τὴν προσευχὴ μου στὸ Θεὸ κάνω ποὺ μᾶς ὁρίζει·
μὲ παρακάλιο προσκυνῶ, ὥσταν κριματισμένος,
τοῦ Πλάστη κάμω δέηση κλιτός, γονατισμένος.
Δοιπὸν μὴ στέκης ν' ἀγρυπνῆς, μὰ γύρισε, κοιμήσου,
νύχτα 'ναι κι' ἄμ' ἀκούμπισε εἰς τὴν ἀνάπαψή σου.

ΣΑΡΡΑ

105 Δὲν εἶν' καιρὸς τῆς προσευχῆς· εἴνταναι αὐτὰ ποὺ λέγεις ;
ἡ ὅμιλια σου φανερὰ τὸ μαρτυρῷ πῶς κλαίγεις·
τὴν γλῶσσα σου γροικῶ ἔερή, θαμπὸ τ' ἀνάβλεμμά σου,
περγιωρισμένο σὲ θωρῶ ἀποὺ τὸ γύρισμά σου.
Δὲν εἶν' καιρὸς νὰ κείτωμαι καὶ νᾶμ' ἀναπαμένη,
110 μὰ θέλω νάρθω νὰ μοῦ πῆς τ' εἶναι ποὺ σὲ βαραίνει.

Δὲν εἰν' καιρὸς γι' ἀνάπτωψη, δὲν εἰν' καιρὸς γιὰ στρῶμα·
φασμάκι ἔχεις, Ἀβραάμ, πολλὰ πικρὸς τὸ στόμα.

ABRAAM

Εἰς πόνος μ' ἔσφαξε δοιμύς, τώρα μὲ σφάζει κι' ἄλλος,
καὶ νὰ λογιάσω δὲν μπορῶ ποιός εἰν' δ πλιὰ μεγάλος.

Τὸν ἔνα δὲν ἐδύνωμουν, τσὶ δυὸς πᾶς νὰ γροικήσω; 115
καὶ τί λογῆς θὰ τσὶ φανῆ, σὰν τσὶ τ' ὅμολογήσω;
Κύριε, σύ ποὺ τῷρισες, βόηθα τοῦ δουλευτῆ σου
μετάστρεψε τὸ βάρος σου καὶ πάψε τὴν δργή σου.

SARPA

Ἀβραάμ, δὲν εἶναι πλιὸ καιρὸς νὰ χώνῃς τὰ κρυφά σου,
τὰ μάτια σου μοῦ μολογοῦν τὸ βάρος τσὶ καρδιᾶς σου· 120
βαρὺ μαντάτο καὶ πικρὸς θὰ νάγκῃς γροικημένα·

πές το λοιπό, καὶ μὴ δειλιᾶς, θαρρέψου το καὶ μένα
πές το, καὶ κάν παρηγοριὰν ἐγὼ σοῦ θέλω δώσει,
ἄν ἦ βουλή μου παρεμπρὸς δὲν ἡμπορεῖ νὰ σώσῃ.

Καὶ ἀπάλυνε τὸ τὰ λόγια μου, ἀφες σκληριὰν τὴν τόση,
δὸς θέλημα τῆς γλώσσας σου, νὰ μοῦ τὸ φανερώσῃ.

Ἡ σάρκα μου ν' ναι σάρκα σου, καὶ ἦ καρδιὰ καρδιά σου,
δικά μου εἰν' τὰ πάθη σου, κι' οἱ πόνοι τῆς καρδιᾶς σου.

ABRAAM

Ἐκεῖνο ὅποὺ μοῦ ζητᾶς καὶ πιθυμᾶς νὰ μάθης
μάθεις τὸ θές καὶ ὅδεις τὸ θές, καημένη, σὰν τὸ πάθης. 130
Μὰ πρὸν γενῆ νὰ σοῦ τὸ πῶ ἀποκοτὰ δὲν ἔχω,
γιατὶ τὴ γνώμη σου γροικῶ, τσὶ πράξεις σου κατέχω·
γιατὶ θὰ κάμης ταραχὴν ἀν σοῦ τ' ὅμολογήσω.

Ὀντες βαρθῶ νὰ σοῦ τὸ πῶ, πάντα γυρίζεις δὲ πίσω.
Τάξεις μου καὶ νὰ μὴ σφαγῆς, νὰ κακοθανατίσῃς,
οὐδὲ νὰ μὴ σκανταλιστῆς δ, τι κιανὲ γροικήσῃς· 135
νὰ κάμης πέτρα τὴν καθδύ, νὰ μὴ σοῦ δώσῃ πόνο,
καὶ τότε νὰ σοῦ διηγηθῶ ἔκειν' δποὺ σοῦ χώνω.

SARPA

Μολόησέ μου το καὶ μέ, ἄν ἀγαπᾶς τὴ Σάρρα,
εἰπέ μου το καὶ μὴ δειλιᾶς καὶ ἀς πάψῃ ἡ τρομάρα. 140

Καὶ νὰ μὲ δῆς πολλὰ κλιτή, πολλὰ σιγανεμένη,
κι' ἀν μούπες πῶς δ Ἰσαάκ σήμερον ἀποθαίνει.

ΑΒΡΑΑΜ (λέγει σιγανά :)

Καημένη κι' ἐπορήτεψες ὅς ἡρθες πὰ 'ς τὸ στρῶμα,
κι' ηὔρηκες τό 'χα 'ς τὴν καρδιά, πρὸν νὰ τὸ πῆ τὸ στόμα.

ΣΑΡΠΑ

- 145 Δέ μ', Ἀβραάμ, γονατιστή, πῶς σοῦ ζητῶ τὴν χάρη
νὰ μοῦ τὸ πῆς, καὶ τὴν καρδιὰ νὰ κάμω σὰν λιθάρι·
ν' ἀφουκραστῶ μ' ἀπομονή, κι' εἰς ὅ, τι μοῦ μιλήσεις
ποτὲ νὰ μὴν ἀντισταθῶ, μᾶ νὰ γενῇ τ' ὅρίσεις,
"Οσο πλιὰ λές κι' εἶναι βαρὺ ἐτοῦτο τὸ μαντάτο,
150 ἐτόσο πλιὰ τὰ λογικὰ μοῦ βάνεις ἀνω κάτω,
καὶ τόσο πλιὰ αὐτὸν ἡ καρδιὰ μὲ ξεκινᾷ καὶ θέλει
νὰ μάθω τὸ εἶναι τὸ βαρὺ κακὸν ὃπου μᾶς μέλλει.
Μὴ στέκης, σὲ παρακαλῶ, μὲ χείλη σωπασμένα,
μᾶ νὰ καρῆς τὸν Ἰσαάκ, μολύγα το καὶ μένα.

ΑΒΡΑΑΜ

- 155 Κάτεχε πῶς Ἀφέντης μας καὶ Πλάστης καὶ Θεός μας
θυσίαν ἐπεθύμησε νὰ κάμω τὸν ὑγιό μας·
τὸν Ἰσαὰκ μοῦ ζήτησε κι' ὥρισε δίγως ἄλλο
νὰ τόνε σφάξω κι' εἰς φωτιὰν ἐπάνω νὰ τὸν βάλω·
καὶ θέλει μὲ τὴν χέρα μου ὅλα νὰ τὰ τελειώσω,
160 καὶ πάνω σὲ ψηλὸ βουνὸ εὐχαριστιὰ νὰ δώσω.
Λοιπὸν τὴν πρίκ' ὅς φρόνιμη, διῶξεν ἀπὸ τὴν καρδιὰ σου,
διῶξε καὶ πᾶσα σαρκικὴ λύπην ἀπὸ κοντά σου·
τοῦτο εἶναι ὁδοῖνια Θεοῦ, ὃπου τὰ πάντα δοκίζει,
τξὶ δούλους του τξὶ μπιστικοὺς τέτοιας λογῆς γνωρίζει.
165 Παρηγοροῦ, σὰν γνωστική, τίτοτας μὴ βαραίνῃς,
μόν' εὐχαρίστα τὸ Θεὸν εἰς ὅ, τι κι' ἀν παθαίνης.
Αὐτὸς δοκίζεις εἰς κι' ἔμε καὶ θέλει τὸν ὑγιό μας.
Τὸ θέλημά του ἀς γενῇ καὶ ὅχι τὸ δικό μας.
Τὸ τέκνο μας δὲν εἰν' ἔμας, μόν' εἶναι πλιὰ δικό του,
170 τώρα τὸ θέλει· ποιός μπορεῖ νᾶβγη 'κ τὸν δρισμό του;

ΣΑΡΠΑ

- "Ωφου μαντάτο, ὥφου φωνή, ὥφου καρδιᾶς λαχτάρα,
ώφου φωτιὰ ποὺ μ' ἔκαψεν, ὥφου κορμιοῦ τρομάρα·
ώφου μαχαίρια καὶ σπαθιὰ, ποὺ μπῆκαν 'ς τὴν καρδιά μου,
κι' ἔκαμαν ἐκατὸ πληγὲς μέσα 'ς τὰ σωθικά μου.
175 Μὲ ποιάν ἀπομονὴ νὰ ζῶ, νὰ μὴν ἔβγε 'η ψυχή μου,
ἔξαφνα μ' ἔτοιο θάνατο νὰ χάσω τὸ παιδί μου;

Κι' ἀς ἥθελα γενῶ κωφή, τυφλὴ σ' τὰ γερατειά μου
νὰ μὴ θωροῦν τὰ μάτια μου, νὰ μὴ γροικοῦν τ' αὐτιά μου·
μὰ νὰ θωρῶ καὶ νὰ γροικῶ, τέκνο μου, πῶς σὲ γάνω,
χίλιες πληγὲς μέσ' σ' τὴν καρδιὰ κάθε ὥρα θὰ λαβάνω. 180
Πῶς νὰ τὸ πληροφορηθῶ, νὰ μὴ πιραλοήσω,
καὶ τὸ μαντᾶτο τὸ πικρὸ τίνος νὰ τὸ γροικήσω;
Ὦ μεγαλώτατε κριτή, καὶ πάψε τὸ θυμό σου,
ς τὴν σημερονῆν ἀπόφαση ἀλλαξε τὸ σκοπό σου. 185
Τῆς δικαιοσύνης τὸ σπαθὶ φύλαξε σ' τὸ θηκάρι,
πιάσε τὴν ἐσπλαγχνία σου πούχει μεγάλη χάρη,
καὶ μὲ ἔκεινη κρῖνε τα σήμερο τὰ κακά μας·
μὰ ἀς τὸ τέκνο μας νὰ ζῇ τώρα σ' τὰ γερατειά μας·
ἢ δὸς ἐμένα θάνατο, ποὺν ἀποθάνῃ ἔκεινο,
μὴν τὸ δρίσ' ἡ χάρη σου, δίκως του ν' ἀπομείνω. 190
Ἐγάθηκέ μου ἡ δύναμη, ἐκόπηκ' ἡ καρδιά μου,
ἡ ψῆφος μου συμμαζώνεται, κι' ἡρθαν τὰ ὕστερά μου·
βοηθᾶτε μου, καὶ δὲν μπορῶ, γροικῶ καὶ βγαίν' ἡ ψῆφος μου·
ἔτέλειωσαν τὰ ἔτη μου, ἐδιάβηκ' ἡ ζωή μου.

ANTA

Βοηθᾶτε σ' τὸ ἀνεπόλπιστο, δοῦλοι, καὶ μαζωχθῆτε, 195
καὶ τὴν κερά μας τὴν καλὴ πῶς εἰν' νεκρὰ νὰ δῆτε.

TAMAR

Δὲν λέγεις χωρὶς ἀφορμὴ τί εἶχε κι' ἔλιγώθη;
κι' ἔγλωμανεν ἡ ὅψη τσι καὶ τῶν ιεκρῶν ὁμοιώθη;
Πιᾶστε νὰ τὴν σηκώσωμε νὰ πᾶμε την σ' τὴν κλίνη,
δὲν εἶνε τούτη γιὰ ζωή, γλήγορα μᾶς ἀφήνει. 200

ABRAAM

Οὐαὶ σ' τὸν κακοορῶζικον, οὐαὶ σ' τὸν κακομοίοη,
τὸν πονεμένο γέροντα, τὸν πικραμένο κύρη! 205
Ἄπάνου σ' τσὶ καημοὺς κατημόζ, κι' ἀπάς σ' τοὺς πρίκες πρίκα,
καὶ πρὸς τὰ πρῶτα βάσανα ἀλλα πάλι μὲ εὐρῆκα.
Ο 'Ισαὰκ ἀπόφασις ἐδόθη ν' ἀποθάνη,
καὶ τώρα πάλι ὁ 'Αβραὰμ καὶ τὴ γυνή του χάνει.
Ἐλόγιασά το κι' ἔλεγα: «οὖν τῆς τὸ φανερώσω
χάρη την, καὶ ἀδύνατον εἶναι νὰ τὴν γλυτώσω».
Ἄς εἶχα μάτια σκοτεινά, αὐτιὰ νὰ μὴ φουκροῦμαι,
καὶ σιδερένια τὴν καρδιὰ σ' τὸν πόλεμον ὅποῦμαι,

- νὰ μὴ θωρῷ τὸ γίνεται, νὰ μὴ γροικῷ τὸν πόνο,
τὸν Κύριο νὰ φχαριστῷ, τὸ χρέος νὰ πλεούνω.
Μᾶλιστι καὶ ἡ σάρκα μερτικὸ καὶ τὸ δικό της θέλει,
νὰ σκορπιστοῦν ὅσαν καπνὸς τὰ δολερά μου μέλη·
215 τὴ σάρκα δποὺ μοῦδωκες, Πλάστη καὶ Ποιητή μου,
ἄς τηνε νὰ θαραπαγῇ 'σ τὴν ἀγανάκτησή μου.
*Η ὅρεξη κι' ὁ λογισμὸς εἶναι νὰ σου δουλεύγω
τὰ σφάλματα τῆς σάρκας μου καὶ βάρη νὰ γιατρεύγω.
Μὴ στέκω πλιὸ νὰ καρτερῶ, τὸ χρέος μου νὰ πλεούσω,
220 καὶ ὅ,τι μοῦ ζήτησεν ὁ Θιδὼς, προθυμεο' ἄς τοῦ δώσω.
Τὸ θέλημά σου νὰ γενῇ, Κύριε, κι' ὁρισμός σου,
ἀπ' ὅ,τι τοῦπες νὰ μὴ βγῇ ὁ δοῦλος ὁ δικός σου.
*Η χάρη σου μοῦ τοῦπεψε καὶ πάλι μοῦ τὸ παίρνει,
καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ ἡ χάρη σου τὰ φέρνει.

Ο ΑΓΓΕΛΟΣ

- 225 Βλέπε μὴ σφάλῃς, Ἀβραάμ, τώρα 'σ τὰ γερατειά σου,
τὸ τέκνο ποῦδωκεν ὁ Θιδὼς δὲν εἶναι μπλιὸ τζ' ἔξας σου·
ὅχι τὸ τέκνο μοναχά, ἀμμῆ καὶ τὸ κορμί σου,
τὸ σπίτι σου, τὸ πρᾶμμα σου, τὰ πλούτη, κι' ἡ γυνή σου.
*Αφέντην ἀποπάνω σου ἔχεις ὅποὺ σ' ὁρίζει,
230 ἐκεῖνον ὅποὺ τὰ κρυφὰ καὶ τὶς καρδιὲς γνωρίζει.
Αοιπὸν μὴ στέκης νὰ θωρῷς, κάμε, κι' ἡ ὥρα πάγει·
κρέμασε τὸ σκληρὸ σπαθὶ 'σ τὸ δεξιό σου πλάγι,
καὶ μίλησε τῷ δούλῳ σου μ' ὅλην τὴν ὅρεξην σου,
ἄψε φωτιὰ νὰ τὴ βαστᾶς, ξύπνησε τὸ παιδί σου,
235 καὶ πρὶν ἡ Σάρρα σηκωθῇ καὶ δῆ τὸ μισσεμό σου,
σπούδαξε σύ, ὅσο μπορεῖς, πήγαινε 'σ τὴν ὁδό σου

ΑΒΡΑΑΜ

- Σύμπαν, Σόφερ, δοῦλοι πιστοί, ξυπνᾶτε, σηκωθῆτε,
δουλειὰ σᾶς θέλω καὶ τοὺς δυό, κι' ἔλατε, μὴν ἀργῆτε·
σπουδάξετε μὲ προθυμιά, γιατ' ὁ Θεὸς μὲ βιάζει
240 νὰ κάμ' ὁ νοῦς κι' ἡ ὅρεξη ἐκεῖνο τὸ λογιάζει.

ΔΟΥΛΟΙ

- *Αφέντη, ἐπάμεσθεν κι' οἱ δυο· μὰ τ' εἰναι τὸ σπουδάζεις
καὶ μὲ φωνὴ λυπητεοὴ παρὰ ποτέ μᾶς κράζεις;
καὶ ποιά δουλειὰ σὲ ξεκινᾶ; τί εἰν' ἡ βιά σου ἡ τόση,
κι' ἔξύπνησες, κι' ἐντύθηκες δυ' ώρες νὰ ξημερώσῃ;

Ποτ' ἔτοιαν ὥρα σηκωτὸ δὲν σ' ἔδαιμε, καί, ὁς μοιάζει,
μαντᾶτο τίποτας κακὸ θὲ νᾶναι ποὺ σὲ βιάζει.

245

ΑΒΡΑΑΜ

Τὴ βιά μου καὶ τὸν λογισμόν καὶ τἄχω ὃς τὴν καρδιά μου,
δὲν εἰν' καιρὸς νὰ τὰ μιλῶ, κρατῶ τα γιὰ δικά μου.
Κάμετ' ἔσεται μὲ προθυμιὰ τὰ ὅσα θέλεται δρίσει,
κι' εἰς δ', τ' ἡ γλῶσσα μου σᾶς πεῖ, κι' εἰς δ', τι σᾶς μιλήσει. 250
Πιάσετε ξύλα, δέσετε, γιὰ μιὰ φωτιὰ μεγάλη,
ὃς τὸ χτῆμα τὰ φορτώσετε, νὰ πᾶμε εἰς χώραν ἄλλη.
Θυσίαν ἐβουλήθηκα νὰ κάμω τοῦ Θεοῦ μου,
καὶ θέλω μὲ τοῦ λόγου μου τὴν συντροφιὰ τοῦ γιοῦ μου.
Σπουδάξετε πρωθυμεροά· νὰ τὴ σακκούλα, πιάσ' την, 255
νὰ πὰ νὰ θυσιάσωμεν ὃς τὸν Ποιητὴ καὶ Πλάστην.

ΣΟΦΕΡ

"Αφέντ", δρίζεις τίποτας ἀπὸ τὰ πρόβατά σου
νὰ κάμης τὴ θυσία σου, σὰν εἰν' τὸ μάθημά σου,
νὰ προσκανήσωμεν ἐμεῖς, νὰ πᾶμε ὃς τὸ κοπάδι,
καὶ νὰ σοῦ φέρωμεν ἀρνί, κοιὸ καὶ ρίφ' διμάδι; 260

ΑΒΡΑΑΜ

Δοῦλοι πιστοί μου, σήμερον, εἰς τούτη τὴ θυσία
μήτε ἀρνί, μήτε κοιὸς γὴ ρίφι κάνει χρεία·
καὶ κάμετε νὰ πηγάνωμεν ἐγὼ τὴν ἔγνοιαν ἔχω,
τ' ἀρνὶ ποὺ θὲ νὰ σφάξωμεν, ποῦ βρίσκεται, κατέχω.
"Ας πά νὰ πιάσω τὸ σπαθί, τὸ κοφτερὸ μαχαίρι,
νὰ κάμω λέοντα κι ψιδιὰ καὶ σιδερένιο χέρι. 265
"Ας πάρω πυροβολικά, νὰ περπατῶ, νὰ πηγάνω,
θωρῶ τὴν ὥρα νὰ περνᾷ, μὴ στέκω ν' ἀνιμένω·
Ἄς πηγάνω πρίκουν σηκωθῆ ἡ λυπημένη Σάρρα,
μὴ κάμη πάλι ταραχὴ καὶ σκότιση κι ἀντάρα. 270

"Ετούτ' ἡ χέρα σήμερον ἔχει νὰ θανατώσῃ
κεῖνο τὸ τέκνον ὃ πούβλεπτα δὲν ἥλιος μήν τοῦ δώσῃ·
καὶ θὲ νὰ κόψῃ τὸ σπαθί, π' ἀκονισμένον ἔχω,
ἔνα λαιμὸ δὲν ἀκοιβὸ πλιὰ παρὰ μέναν ἔχω.
Τοῦτα τὰ πυροβολικά, διποὺ κρατῶ δεξιά μου 275
θέλουσι ν' ἄψουσι φωτιά, νὰ κάψουν τὴν καρδιά μου.
Δὲν εἰν' καιρὸς νὰ καρτερῶ, ἡ ὥρα μὲ σπουδάζει,
τὸ θέλημα τ' Ἀφέντη μου κι' ἡ δρδινιὰ μὲ βιάζει·

- 280 ἀς πά νὰ βρῶ τὸ τέκνο μου, γλῆγορα νὰ σηκώσω,
 νὰ τὸ ξυπνήσω νάρχεται, νὰ μ' ἀκολουθῇ καμπόσο,
 νὰ πηάνωμε σπουδαχτικὰ σήμερο τὴν δόδο μας,
 νὰ κάνωμε τὸ ὕρισε μ' ἀγγελον δ Θεός μας.
 Δίχως ἀντάρα καὶ φωνὴ τούτ' ἡ δουλειὰ ἀς γένη,
 τώρα ποὺ ἡ Σάρρα κείτεται ἀκόμη λιγωμένη.

ANTA

- 285 Τάμαρ, θωρᾶς τη τὴν κερὰ κι' εἶναι συνηφεομένη·
 ἥνοιξε καὶ τὰ μάτια τσι, ὁποῦτον λιγωμένη.
 Τρέξε νὰ πῆς 'ς τ' ἀφέντη μας μὲ τὸ καλὸ μαντάτο
 πὼς ἥ κερὰ ἀναστάθκεν ἀπὸ τὸν ἄδη κάτω.

TAMAR

- 290 Ἀφέντη, μὴ πικραίνεσαι, ἡ καρδιά σου μὴ βαραίνῃ,
 κι' ἔξει λιγώθηκ' ἡ κερὰ δποῦτον λιγωμένη·
 καὶ πάσκει γιὰ νὰ σηκωθῇ, νάρθῃ νὰ σ' εῦρῃ θέλει,
 ἀμμὴ θωρᾶς την καὶ δειλιᾶς καὶ κλαίγει σὰν κοπέλλι.
 Ὦροῦμε την νὰ μᾶς τὸ πῆ τί ἔχει καὶ θρηνᾶται·
 κι' ἔκείνη δὲν μᾶς δμιλεῖ, μόνον δπ' ἀφουκρᾶται.
 295 Στρέφετ' ἐδῶ, στρέφετ' ἐκεῖ, ὁσάν περιγιωρισμένη,
 καὶ φαίνεται σου κι' ἔγγονιανὸν μαντάτον ἀνιμένει.
 Κάμε, ἀφέντη, μὴν ἀργῆς νάρθῃς νὰ τσὶ μιλήσῃς,
 κι' ἔλα νὰ τὴν ἐσπλαχνιστῆς, νὰ τὴν παρηγορήσῃς.

ABRAAM

- 300 Θαρρεῖ ἡ δουλεύτρα κι' ἔφερε μαντάτο ποὺ μ' ἀρέσει·
 ἡ Σάρρα ἔξει λιγώθηκε, κι' ἔχει νὰ μὲ μπερδέψῃ·
 νὰ φανερώσῃ τοῦ παιδιοῦ τὸ φοβερὸ μυστήριο,
 νὰ ἔχουνοντίσῃ τὴ δουλειά, νὰ δώσῃ πλιὰ κριτήριο.
 "Ω, καὶ νὰ εἰκε κείτεται ἀκόμη λιγωμένη!
 κι' ἀθρωπός μὲ τὸ λίγωμα ποτὲ δὲν ἀποθαίνει.
 305 Νάθελα πάρει τὸ παιδί, καὶ σὰν εἴχα μαρούνει,
 ἀς ἥθελε ἔξει λιγώθη κι' αὐτὴ τὴν ὕρα 'κείνη.

TAMAR

- 310 Κερά μου, καλοκάρδισε, κερά μου, ξεζαλίσου,
 διώξε τοὺς ἀναστεναγμοὺς κι' ἄλλαξε τὴ βουλή σου·
 συνήφερε τὰ λογικά, μὴ δειλιᾶς, μὴν κλαίγης,
 τὰ λόγια τὰ λυπητερὰ διώξε τα, μὴν τὰ λέγης.

ΣΑΡΡΑ

Ἄφητε μὲν δόπον νάμουνε σήμερον ἀποθαμένη·

Ὥ Άβραάμ, ὁ Ἰσαάκ, ποῦ νάστε μακρεμένοι;

εἰς ποιάν ὄδον νὰ περπατῇ τὸ κανακάρικό μου,

καὶ τίς μοῦ τὸ ξενίτεψε τὸ φῶς τῶν διματιῶν μου;

ΤΑΜΑΡ

Κερά μου, μὴν κακοκαρδῆς, ἔδῶναι τὸ παιδί σου,

315

ἢ τὸ σπίτι⁷ εἶναι κι⁸ ἀφέντης μας, δὲν εἶσαι μοναχή σου·

ἢ τὸ στρῶμα εἶναι τὸ παιδί, κοιμᾶται ξεγγοιασμένο,

κι⁹ ἀφέντης μας ἢ τὴ ζώνην του ἔχει σπαθὶ ζωσμένο,

καὶ μὲ τοὺς δούλους του μιλεῖ, καὶ τσὶ δούλιες του σάζει,

μᾶζει σὰν κάποιο λογισμὸν δόπον τονὲ πειράζει.

320

ΑΒΡΑΑΜ

Πόνος παιδιοῦ, πόνος γυνῆς μὲ πολεμοῦν διμάδι·

τῆς Σάρρας θλίψη, δάκρυα μὲ βάνουν εἰς τὸν ὄδη·

ἄς πάγω μέσα νὰ τὴν βρῶ, νὰ τὴν παρηγορήσω,

νὰ σιγανέψῃ τσὶ φωνές, κι¹⁰ ὥρα ναι νὰ κινήσω.

ΣΑΡΡΑ

Δὲν ἔχω πλιό μου νάκαρα, ἡ δύναμή μου χάθη·

325

ἔτοῦτο φέρονουν οἱ καημοί, τῶν σωθικῶν τὰ πάθη·

δὲν ἔχω πόδια νὰ σταθῶ, ζαλίζομαι νὰ πέσω,

δὲν ἔχω νοῦν νὰ δέωμαι καὶ νὰ παρακαλέσω.

ΑΒΡΑΑΜ

Ἄγαπημένη μου γυνή, μὴν κάνης σὰν κοπέλλι·

τοῦτο ποὺ θὲ νὰ πάθωμεν, Ἀφέντης μας τὸ θέλει.

330

Σύμωσε, κάτσε μετὰ μέ, μὴν κλαίγης, μὴ θρηνᾶσαι,

μὲ κλάηματα καὶ μὲ δαρμούς, καημένη, δὲ φελᾶσαι·

τὸ τέκνον ἀποὺ ἐκάμαμε δὲν εἶν¹¹ δική μας χάρη·

ὁ Πλάστης μᾶς τὸ χάρισε, τώρα θὲ νὰ τὸ πάρῃ.

Τί θέλεις, δὲ βαριόμοιρη, νὰ κλαίγης, νὰ θρηνᾶσαι,

335

καὶ τυραννᾶς με, τὸν φτωχόν, καὶ σὺ δὲν ὀφελᾶσαι;

Δὲν εἶν¹² καιρὸς γιὰ κλάηματα, Σάρρα μου θυγατέρα,

εἶναι καιρὸς παρηγοριᾶς, ἀπομονῆς ἡμέρα.

ΣΑΡΡΑ

Ὥ, τί μυστήριο φρικτό! ὥ, τί καημὸς καὶ πάθος!

340

ὅταν μοῦ ποῦσι, τέκνο μου, τὸ πὼς ἐγίνης ἄθος.

Ὥφουν, μὲ ποιάν ἀποκοτιὰ νὰ δυνηθῆς νὰ σφάξης

τέτοιο κορμὶ ἀκοιμάτιστο καὶ νὰ μηδὲν τρομάξῃς;

Ἄλ. Γ. Σαρρᾶ Νεοελλ. Αναγγώσματα Τ' γυμν.—Ἐκδ. Γ' 1934

20

Θέλεις το νὰ σκοτεινιαστοῦν τὰ μάτια σου, τὸ φῶς σου,
καὶ νὰ νεκρώσῃ τὸ παιδί, νὰ ἔψυχήσῃ δύμπρός σου;
345 Μὲ ποιᾶς καρδιᾶς ἀπομονὴ ν' ἀκούσης τὴν φωνήν του,
ὅταν ταράξῃ ὥσταν ἀρνὶ δύμπρός σου τὸ κορμίν του;
"Ωφου, παιδὶ τες ὑπακοῆς, ποῦ μέλλεις νὰ στρατέψῃς,
ἢ ποιόν τόπο σὲ καλέσασι νὰ πῆς νὰ ταξιδέψῃς;
καὶ πότες νὰ σὲ καρτερῇ ὁ κύρης κι ἡ μητέρα,
350 ποιάν ἐβδομάδα, ποιόν καιρόν, ποιό μῆνα, ποιάν ἡμέρα;
"Ωφου, τὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς καὶ πῶς νὰ μὴ τρομάσου,
ὅταν εἰς ἀλλωνοῦ παιδιοῦ γροικήσω τὸνομά σου;
Τέκνο μου, πῶς νὰ δυνηθῶ τὴν ἀποχώρισή σου,
πῶς νὰ γροικήσω ἄλλου φωνήν, ὅχι τὴν ἐδική σου;
355 Τέκνο μου, καὶ γιατ' ἥθελες νὰ λεύψῃς ἀπὸ μένα,
ἐγίνης τόσον φρόνιμον παρὰ παιδὶ κανένα.
Τάσσω μου, γιέ μου, τὸν καιρόν, ποὺ θέλεις ἀκόμη ζήσει,
νὰ μὴν ἀφήσω κοπελλιοῦ γλῶσσα νὰ μοῦ μιλήσῃ·
καὶ νὰ θωροῦν τὰ μάτια μου πάντα τῆς γῆς τὸν πάτο,
360 καὶ νὰ θυμοῦμαι πάντοτε τὸ σημερόν μαντάτο.

ΑΒΡΑΑΜ

Σάρρα, μὴ δίδης μπλὶ καημὸ καὶ πάθη ἃ τὴν καρδιά μου,
καὶ κάνῃς με ἀνυπόληφτο δοῦλο ἃ τὰ γερατειά μου·
μὴ μοῦ δειλιᾶς τὴν ὅρεξη νὰ μὴ γιαγύρῳ δπίσω,
καὶ πιάσω ἀρμα καὶ σφαγῶ, καὶ κακοθανατίσω·
365 Τὸν λογισμὸν συνήφερε, τὰ σφάλματά σου σᾶσε,
καὶ δὲν ἀρέσουν τοῦ Θεοῦ ἐτοῦτα ποὺ διηγᾶσαι.
Καὶ τίνος ἀντιστέκεσαι, κλαίγεις καὶ δὲν ἀρνεύγεις,
καὶ τοῦ Θεοῦ τοὺς ὅρισμοὺς κάθεσαι καὶ γυρεύγεις;
Τὸ τέκνο μας καὶ τὸ κορμί, ψυχή, καὶ τὰ καλά μας.
370 ὅλα τοῦ πλάστη μας Θεοῦ, δὲν εἴναι ἐδικά μας.
Μόνον νὰ πέψῃς ἡ χάρη του, σὰν πάγῳ ἐνώπιόν του,
τούτῃς ἡ θυσιὰ ποὺ μελετῶ νὰ παύσῃ τὸν θυμόν του.
Δὲν θέλω πλιὸ νὰ καρτερῶ, δὲν θέλω ν' ἀνιμένω·
πὰ νὰ ξυπνήσω τὸ παιδί, νὰ σηκωθῶ, νά πηαίνω.

ΣΑΡΡΑ

375 "Ἐννιὰ μῆνες σ' ἐβάσταξα, τέκνο μου κανακάρη,
ἢ τοῦτο τὸ κακοφρίζικο καὶ σκοτεινὸ κουφάρι·
τρεῖς χρόνους, γιέ μου, σοῦδιδα τὸ γάλα τῷ βυζίῳ μου,
καὶ σύ σουνα τὰ μάτια μου, καὶ σύ σουνα τὸ φῶς μου.

Ἐθώδουν κι' ἐμεγάλωνες ὕσαν δεντροῦ κλωνάφι,
κι' ἐπλήθυνες τὸς τὴν ἀρετήν, τὸς τὴν γνώμην, κι' εἰς τὴν χάρην. 380
Καὶ τώρα, πέ μου, ποιά χαρὰ βούλεσαι νὰ μοῦ δώσῃς;
ὅσαν βροντή, σὰν ἀστραπή, θὲ νὰ χαθῆς, νὰ λειώσῃς.
Κι' ἔγὼ πῶς εἶναι μπορετὸ δίχως σου μπλιὸ νὰ ζήσω,
ποιό θάρρος ἔχω, ποιά δροσιὰ στὰ γέρα μου τὰ πίσω;
Πόση χαρὰ τὸ ἀνδρόγυνον ἐπήδαμεν ἀντάμη, 385
ὅντε μᾶς εἶπεν ὁ Θεὸς τὸ πῶς σὲ θέλω κάμει;
Καημένο σπίτι τὸ Ἀβραάμ, πόσες χαρὲς ἀξώθης,
παιδάκι μ', διαν ἔπεσες τὸ τὴν γῆ κι' ἐφανερώθης!
Πῶς ἔγυρίσαν οἱ χαρὲς σὲ θλίψεις μιὰν ἡμέρα,
πῶς ἐσκορπίσαν τὰ καλὰ σὰν νέφη στὸν ἀέρα; 390

ΑΒΡΑΑΜ

Μήν τὰ λογιάζωμεν αὐτά, μέλλει του γ' ἀποθάνητο
οὐδὲς ὅφελος, οὐδὲ καλὸ τὸ κλάμα σου τοῦ κάνει.
Μόνο βαραίνεις τὸν Θεόν, καὶ χάριν δὲν μᾶς ἔχει
εἰς τὴν θυσιὰν τὴν κάνομεν, γιατὸς ὅλα τὰ κατέχει.
Διώξε τοὺς ἀναστεναγμούς, καὶ ἀφησε τὴν πρόκα,
τὸν Πλάστην εὐχαρίστησε εἰς ὅτι μᾶς ενδῆκα. 395

ΣΑΡΡΑ

Ὑπαγε, ἀνδρα μου καλέ, πειδὴ ὁ Θιὸς τὸ θέλει,
ἄμε, καὶ νᾶν' ἡ στράτα σας γάλα, δροσὲς καὶ μέλι·
ἄμε ποὺ νὰ σὲ λυπηθῇ ὁ Θιὸς νὰ σὲ ὑπακούσῃ,
γλυκειὰν φωνὴν εἰς τὸ βουνὸ σήμερο νὰ σοῦ ποῦσι. 400
Καὶ ἂς τάξω δὲν τὸ γέννησα μήδες εἶδα το ποτέ μου,
μά νὰ κερὶ ἀφτούμενον ἔκρατουν κι' ἔσβησέ μου.

ΑΒΡΑΑΜ

Κάμε καὶ μὴν προκαίνεσαι, σπούδαξε νὰ τὸ ντύσῃς,
καὶ φίλησε τὰ χεύλια του, νὰ τὸ ἀποχαιρετίσῃς·
δρδίνιασέ το γλήγορα, ντύσε το νὰ κινήσῃ,
κι' ἔκεινος ὅποὺ τῶσισε νὰ σὲ παρηγορήσῃ. 405

ΣΑΡΡΑ

Ἐπὰ τὸ φῶς ὄπουβλεπα, ἐπὰ ἡ γλυκειά μου ζήσῃ,
τὰ μάτια, τὰ δὲν ὤφισεν ὁ Πλάστης νὰ μὲν ἀφήσῃ·
ἐπὰ τὸ ἀφτούμενο κερὶ, ποὺ μελετᾶς νὰ σβήσῃς,
καὶ τὸ κορμὶ διοὺς ζητᾶς νὰ κακοθανατίσῃς· 410
ὅσαν ἀργάκι κείτεται, καὶ σὰν πουλὶ κοιμᾶται,
κι' εἰς τοῦ κυροῦ τὴν ἀπονιὰ πολλὰ παραπονᾶται.

- Θωρεῖς τὸ τέκνο τὸ γλυκύ, τὸ τέκνο τὸ καημένο,
ὅτι ἔδὰ παρὰ ποτὲ εἰν' ἀποχλωμνιασμένο.
- 415 Ίδε τὴν ταπεινότητα, ἵδε τὸ πρόσωπόν του,
πῶς φαίνεται σου καὶ γροικᾶ καὶ βλέπει τὸ σφαμόν του.
Παιδάκι μου, καὶ νὰ θωρῆς ὅνειρο πρικαμένο·
γιὰ κεῖνο κείτεσαι κλιτὸ καὶ παραπονεμένο·
δλόχαρον ἐψὲς ἀργὰ σ' ἔθεκα, καλογιέ μου·
- 420 καὶ μὲ χαράμενη καρδιὰν ἡμιουν παρὰ ποτέ μου·
ἥστεκα κι' ἔκαμάρωνα τοῦ ὑπνου σου τὴ ζάλη,
κι' δρέγουμουν νὰ σὲ θωρῶ, κι' εἴκα καρὰ μεγάλη.
Ἐποκοιμούσουν, τέκνο μου, παίζοντες μετὺ μένα,
ἢς πολλὴν χαρὰν ενδίσκουμουν παρὸ ἀθρωπὸν κανένα·
- 425 καὶ τώρα, ποιά ν' ἡ ἀφορμὴ καὶ θέλεις νὰ μ' ἀφήσῃς,
δλότυφλη καὶ σκοτεινὴ τοῦ πόνου καὶ τξὶ κρίσης;

ΑΒΡΑΑΜ

- Μὴ θέλης μὲ τὸ κλάημα σου νὰ τοῦ ξεφανερώσῃς
téτοιο μυστήριο φοβερὸ καὶ νὰ τὸ θανατώσῃς·
μὰ σιγανά το ξύπνησε, τὸ κλάημα σκόλασέ το,
430 μὲ τὰ κανάκια ντύσε το κι' ἀποχαιρέτισέ το.

ΣΑΡΡΑ

- Ποιό πρόσωπο καὶ ποιά καρδιὰ νὰ δυνηθῇ νὰ χώσῃ
téτοιο μυστήριο φριχτό, νὰ μὴν τὸ φανερώσῃ;
Ξύπνησε, κανακάρικο κι' ἀκριβαναθρεμμένο,
νὰ πᾶς εἰς τὴν ξεφάντωση ποὺ σ' ἔχουν καλεσμένο.
435 Ντύσου νὰ βάλῃς σκολινὰ δοῦχα τοῦ μισσεμοῦ σου,
καὶ ν' ἀκλουθῆς τοῦ Χάρου σου, ἀμμὸ ὅχι τοῦ κυροῦ σου.
Τέκνο τοῦ θελημάτου μου, ποὺ νάγης τὴν εὐκή μου,
δ' θάνατός σου φέρνει μου εἰς τέλος τὴ ζωή μου·
νὴ εὐκή τε εύκης μου, τέκνο μου, εἰς τὰ στρατέματά σου,
440 καὶ νᾶν' ὅμπρόδες κι' ὅπίσω σου κι' εἰς τὰ ποδόζαλά σου.

ΑΒΡΑΑΜ

- Σώπα, μὴν κλαίγης, μὴ μιλῆς, Σάρρα, παρακαλῶ σε,
καὶ σύρε, μίσσεψ' ἀπὸ ἔδῶ καὶ τόπο μᾶσε δῶσε·
μὴν τὸ ξυπνήσῃς τὸ παιδὶ μὲ πρικαμένα λόγια,
μὰ κάμε σιδερονὴ καρδιὰ κι' ἄφες τὰ μοιοολόγια.

ΣΑΡΡΑ

- 445 Σωπαίνω, κι' ἄφες μ', Ἀβραάμ, κι' ἔγῳ νὰ τὸ ξυπνήσω,
νὰ τὸ στολίσω, τὸ φτωχό, καὶ νὰ τ' ὅμοιοφοντύσω.

Κάλεσμα τῶζουν σήμερο καὶ γάμον εἰς τὸν Ἀδη,
κι^τ ἄφες νὰ καλοφδινιαστῇ, νὰ μὴ τοῦ βροῦ ψεγάδι.

ΑΒΡΑΑΜ

Φέρε μου τὰ διουχάκια του, κι^τ ἔδω δὲ θέλω νᾶσαι,
οὐδὲ τὰ λέγει τὸ παιδί δὲ θέλω ν^τ ἀφουκράσαι, 450
γιατὶ δὲν εἶναι δυνατό, Σάρρα, νὰ τὸ βαστάξῃς,
δῶσάν τὸ δῆς νὰ σηκωθῇ, νὰ μὴν ἀναστενάξῃς·
νὰ τρέχουσι τὰ δάκρυα σου ἐως τῆς γῆς τὸν πάτο,
καὶ τὸ παιδί^τ εἶναι φρόνιμο, καὶ παρευθὺς γροικῆ το.
Μάθημα ἔχει τὸ φτωχό, κι^τ ὃς σηκωθῇ τὸ κάνει, 455
νὰ κρέμεται ^τς τὸ στῆθος σου, νὰ σὲ περιλαμβάνῃ·
κι^τ ὅντε ξυπνήσῃ νὰ σὲ δῆ, κρεμᾶται ^τς τὸ λαιμό σου,
καὶ φανερώνεις τὸ εὐθύνες, καὶ λέγεις τὸν καημό σου.
Πήγαινε, σὲ παρακαλῶ, καὶ δός μ^ν ὅλα τὰ διοῦχα,
καὶ δός μου καὶ τὰ σκολινὰ ἑκεῖνα ὅπου τοῦχα. 460

ΣΑΡΡΑ

Τοῦτα ^τναι ὅπου ἔβανε τ^τ ἀτυχο, κάθε σκόλη,
ὅπου τὸ μυωιορέγουσνταν καὶ καμαρώναν τ^τ ὅλοι.

Τοῦτ^τ ἔχουσι νὰ ματωθοῦν τὴν σήμερον ἡμέρα,
καὶ τὸ παιδί θὲ νὰ σφαγῆ ἀπ^τ τοῦ κυροῦ τὴν χέρα.

ΑΒΡΑΑΜ

^τΩ Σάρρα, καὶ λυπήσου με, καὶ αὐτὰ τὰ λόγια πάψε· 465
χῶσε τὰ δάκρυα σου γιὰ δά, καί, σὰν μισσέψω, αλάψε.
Μὰ ^τς τοῦ Θεοῦ τὸ ζήτημα νὰ κλαίγῃς, τί κερδαίνεις;
Μόνον ψυχὴ ταλαιπωρεῖς καὶ τὸ κορμὶ βαραίνεις.
Πήγαινε, λέγω, καὶ ὁ καιρὸς μὲ βιάζει νὰ κινήσω,
νὰ τὸ ξυπνήσω σιγανὰ κι^τ ἀγάλια νὰ τὸ ντύσω. 470

ΣΑΡΡΑ

Πάγω ^τς τόπον ἀπόκρυφο, νὰ σηκωθῇ ἀπ^τ τὸ στρῶμα,
μιὰν ὥρα θὲ νὰ τὸ κρατῶ, νὰ τὸ φιλῶ ^τς τὸ στόμα.

ΑΒΡΑΑΜ

Πήγαινε, Σάρρα, καὶ ὁ Θεὸς πάλι τὴν ἔγγοιαν ἔχει·
ἄγ τ^τ ἀναστήσ^τ ἀπὸ νεκρῶν, καὶ μείνῃ, τίς κατέχει;
καὶ ζωντανὸν ἀπὸ φωτιάν, ἄν θέλῃ, μᾶς τὸ βγάνει· 475
ἄγγελοι τοῦ δουλεύγουσι, καὶ ὅ, τ^τ δροφινιάσει, κάνει·

ΣΑΡΡΑ

^τΑλίμονον, ἀλίμονον, εἶντα ν^τ ἡ βιάση ἡ τόση;
παρηγοριά τῶν πελελῶ δίνουν διπόζουν γνώση.

ΑΒΡΑΑΜ

- 480 ^{*Ω} Ἰσαάκ, ὁ Ἰσαάκ, ξύπνησε, τὸ παιδί μου,
ξύπνησε, γείρου νὰ νιυθῆς, ποὺ νάχης τὴν εὐκή μου.

ΙΣΑΑΚ

Τίς εἰν^τ ἔδω; τίς μοῦ μιλεῖ, τίς μὲ κουνεῖ; ἀς μ^τ ἀφήσῃ,
νυστάζω καὶ ζαλίζομαι, κι^τ ἥρθε νὰ μὲ ξυπνήσῃ.

ΑΒΡΑΑΜ

Ξύπνησε, κανακάρη μου, κι^τ ἔγώ ^{*μ} ὅποὺ σὲ κράζω,
δουλειὰ σὲ θέλω βιαστική, γιὰ κείνο σὲ σπουδάζω.

ΙΣΑΑΚ

- 485 Μὴ μὲ ξυπνήσῃς καὶ ἄφες με, ὑπνό γλυκὺ κοιμοῦμαι,
νύκτα ^{*ν} πολλή, καὶ ἀς πέσωμεν, καλέ, ν^τ ἀναπαγοῦμε.
Μὴ μὲ ξυπνᾶς, νὰ μὲ χαρῆς, νὰ ζήσῃς, ἀφεντάκι,
μὴ μὲ πειράζῃς, ἄφησ^τ με νὰ κοιμηθῶ λιγάκι.

ΑΒΡΑΑΜ

- 490 Θωρῶ καὶ πλιὰ παρὰ ποτὲ ὁ ὑπνος τὸ ζαλίζει,
τάχα γροικῆ τὸ τέλος του, γι^τ αὔτως παραμανίζει;
Ξύπνησε, τὸ παιδάκι μου, νὰ πᾶμ^τ εἰς περιβόλι,
θυσίαν θὲ νὰ κάμωμεν σήμερ^τ ὅποῦναι σκόλη.

ΙΣΑΑΚ

“Ωφ^τ, ἀφεντάκι μου γλυκύ, κι^τ ἀς ἥθελες μ^τ ἀφήσει,
καὶ μὲ τὴν ὥραν τοῦ σκολειοῦ ἔγώ ^{*θελα} ξυπνήσει.

ΑΒΡΑΑΜ

- 495 Σάρρ^τ, ἀμε, κάμε προσευχή, δέησ^τ εἰς τὸν Θεό μας,
καὶ κάμε πέτρα τὴν καρδιὰ στὸν ἀπομισσεμό μας,
κι^τ ἀνίμενέ μας νάρθωμε, κι^τ ἀν τύχη νὰ γυρίσω
δύμαδι μὲ τὸν Ἰσαάκ, νὰ σὲ παρηγορήσω.

ΣΑΡΡΑ

- 500 Μὲ τῆς καρδιᾶς τ^τ ἀπόχτυπο θέλω σᾶς ἀνιμένει,
μ^τ δ^τι ἐδοκή στὰ σίδερα ἔχουν οἱ φλακισμένοι,
ὅπ^τ ἀνιμένουν τεὶ φλακῆς τὴν πόρτα νὰ κτυπήσῃ,
νὰ ἔμη μέσ^τ δ δήμιος νὰ τοὺς πισταγκωνίσῃ,
νὰ τῶσε δώσῃ θάνατον ἀγριο, ματωμένο·
μὲ τέτοιους ἀντεροσπασμοὺς σήμερο θ^τ ἀνιμένω·
505 μὲ τέτοιον ἀποκτυπημόν, ὅτε μοῦ κατακροῦσιν,
θέλ^τ ἀνιμένει τὸ πικρὸ μαντατο νὰ μοῦ ποῦσιν.

ΑΒΡΑΑΜ

"Ελα νὰ πᾶμε, τέκνο μου, μὴ στέκωμε, νὰ ζήσῃς,
νὰ ξεφαντώσῃς σόμερο καὶ νὰ καλοκαθίσῃς.

ΙΣΑΑΚ

'Ο λογισμός μου δὲν μπορεῖ, κι' ὁ νοῦς νὰ τὸ γροικήσῃ
γιὰ ποι' ἀφορμὴν ἡ μάννα μου δὲν ἔρθε νὰ μὲ ντύσῃ' 510
ἔσù ποτὲ δὲν μ' ἔντυσες, βαριέσαι τὰ κοπέλλια,
ἄμ' ἔντυνέ μ' ἡ μάννα μου μὲ χάζαρα καὶ γέλια.
Καὶ τώρα ποιά ν' ἡ ἀφορμὴ κι' ἡ μάννα μου μ' ἀφῆκε,
κι' εἶδα την μὲ βαριάν καρδιά τὸν κάμερα κι' ἐμπῆκε;

ΑΒΡΑΑΜ

Μᾶς ὅρδινιάζει τὸ φαητό, ποὺ θὲ νὰ μᾶσε δώσῃ, 515
νὰ πάρωμε τὸν τὴν στράτα μας, ψωμί, κρασὶ καὶ βρώση.

ΙΣΑΑΚ

Καὶ πέ μου το, πατέρα μου, ποὺ μελετᾶς νὰ πᾶμε;
τὸ σπίτι δὲν γυρίζομεν ἀπὸ νωρὶς νὰ φᾶμε;

ΑΒΡΑΑΜ

Θυσίαν θὲ νὰ κάμωμεν, κι' εἶναι μαρὰ λιγάκι,
εἰς ἓνα τόπον ὅμορφον, εἰσὲ ψηλὸ βουνάκι' 520
γιὰ κεῖνο εἶν' ἡ μάννα σου σὰν κακοκαθισμένη,
γιατὶ εἶπα της, ξωμένομε, καὶ μὴ μᾶς ἀνιμένη.

ΙΣΑΑΚ

Πήγαιν' ἐμπρός, πατέρα μου, κι' ἐγ' ἀκλουσθῶ σ' ὅπίσω
μὰ θὲ νὰ ὅδ τὴ μάννα μου, ποὺν παρὰ νὰ κινήσω.

ΣΑΡΡΑ

Παιδί μου, κανακάρη μου, θάρρος κι' ἀπαντοχή μου, 525
παρηγοριὰ καὶ ζήση μου, ἀμε μὲ τὴν εὐκή μου.

ΙΣΑΑΚ

Μάννα, τὰ τόσα σου φιλιὰ τὸς ἔγνοιαν πολλὴν μὲ βάνουν,
τὰ μάτια σου ποὺ τρέχουσι καὶ δυὸ ποτάμια κάνουν
ποιά πρίκα σ' ηὔρε ξαφνική καὶ κλαῖς καὶ δὲν ἀρνεύγεις,
κι' ἀπὸ τὰ νύχια ὡς τὴν κορφὴν ὅλον μὲ πασπατεύγεις; 530

ΣΑΡΡΑ

Δὲν ἔχω, γιέ μου, τίποτας, μὴ γνοιάζεσαι, νὰ ζήσῃς,
καλόκαρδος εἰς τὸ βουνὸν ἀμε νὰ προσκυνήσῃς.

ΙΣΛΑΚ

Μάννα μου, ἃς τὴν ἔεφάντωσιν πὰ νὰ σοῦ φέοω μῆλα
καὶ κλωναράκια τῶν δεντρῶν, μὲ μυρισμένα φύλλα.
535 ”Αν λάχη καὶ ἄλλο τίποτας ὅμορφο, σοῦ τὸ φέρνω
κι ἀν μὲ γυρέψω ὁ δάσκαλος, πέ του ταχιὰ γιαγέρνω.

ΣΑΡΡΑ

Τοῦτα τὸ ἀπίδια μοῦχασιν ἀπὸ τὰ ψὲς δοσμένα,
καὶ ἔαργιτοῦ τὰ φύλαγα, παιδάκι μου, γιὰ σένα·
καὶ βάλε τα ἃς τὸ στῆθος σου, καὶ φά τα σὰν διψάσης,
540 ώσαν τὸ μέλ’ εἶναι γλυκά, πιάσ· νὰ τὰ δοκιμάσῃς.

ΙΣΑΑΚ

Μάννα μου, γιατί λουχτουκιᾶς καὶ κλαῖς καὶ δὲν ἀρνεύγεις,
καὶ τί κακὸ μοῦ μελετᾶς, καὶ τί μοῦ προφητεύγεις;
παράξενο μοῦ φαίνεται, ἃς ἔγνοια μεγάλη μπαίνω·
τάχ’ ἀνεβαίνω τὸ βουνί, μὰ κάτω δὲν γιαγέρνω.

ΑΒΡΑΑΜ

545 ”Ας πααίνωμε, παιδάκι μου, καὶ μὴ παραμεσμοῦμε,
καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰμορφα σήμερον πᾶ νὰ βροῦμε.
”Η μάννα σου ὃντος λυπητερή, γιὰ κεῖνο δὲ σιμώνει·
θωρεῖ μας πὼς μισσεύγομε, γιὰ τοῦτο ἀναδακρυώνει.
”Αντα, Τάμαρ, σφαλίξετε, καὶ ἀμέτε ἃς τῆς κερᾶς σας·
550 τώρ’ ἔχει κρειὰ παρὰ ποτὲ ἀπὸ τὴ συντροφιά σας.
Μήν ἀπομένῃ μοναχή, μ’ ἃς εἰσθε μετ’ ἔκείνη,
γιατ’ ἔχει κάποιον λογισμόν, δποὺ πολλὰ τὴν κρίνει.

ΤΑΜΑΡ

Εἰς ὃ, τι σώνει ἡ γνώση μας καὶ φτάν· ἡ ἐμιλιά μας
δλα νὰ κοπιάσωμεν κι ἑμεῖς γιὰ τὴν κερά μας.

ΙΣΑΑΚ

555 Τί εἰν· ἡ σποῦδα, κύρη μου, πρόχου νὰ διαφωτίσῃ,
καὶ δὲν τὸν ἀνιμένθμεν τὸν ἥλιο νὰ κεντήσῃ;

ΑΒΡΑΑΜ

”Ἐμένα εἴπεν ὁ Θεός, ὕγιε μου, νὰ κινήσω
αὐγῆ, κι εἰσὲ ψηλὸ βουνὶ νὰ πὰ νὰ προσκυνήσω,
καὶ γὰ σὲ πάρω συντροφιὰ νὰ ἴδης πῶς θυσιάζω,
560 νὰ πάρῃς ἔόμπλι ἀπ’ ἑμέ, νὰ διάζης τὰ διάζω.
Καὶ κίνησα, σὰν τὸ θωρεῖς, κατὰ τὴν ὁδινιά του·
κι εἰς τοῦτο, κανακάρη μου, τίς ξέρει τὰ κρυφά του;

ΙΣΛΑΚ

Γιὰ πέ μου το, πατέρα μου, καὶ μὲ τὸ λογισμό σου,
τί εἶναι καὶ παραμύλεῖς μόνος καὶ μοναχός σου;
τὸ πρόσωπόν σου συντηρῶ, τὴν δψη σ' ἀλλαμένη,
τὴν ἐμιλιά σου ταπεινὴ καὶ ὅλη βουνοκωμένη.

565

Βαρὰ βαρὰ ν' τὰ ζάλα σου, θολοῦ ν' τὸ ἀνάβλεμμά σου,
πέ μου, τί παραπόνεση σκλαβώνει τὴν καρδιά σου;
Ομάδι συνοδεύγομεν, ὅμάδι πορπατοῦμε,
καὶ τὰ καλὰ καὶ τάμιορφα ὅμάδι πᾶ νὰ βροῦμε.
570

καὶ πορπατῶ χαιράμενο καὶ καλοκαρδισμένο,

καὶ σὲ θωρῷ πολλὰ κλιτό, πολλὰ χαμηλωμένο.

Πέ μου κι ἐμὲ τὴν ἀφορμή, κύρη, παρακαλῶ σε,
τὸν πόνον ἄς μοιράσωμε, καὶ μερτικὸ μοῦ δῶσε,
νὰ σ' ἀλλαφώσ' ἐκ τὸ πολὺ βάρος δποὺ σὲ κρίνει,
καὶ λίγος οὐδὲ τίποτας πόνος νὰ σ' ἀπομείνῃ.

575

ΑΒΡΑΛΜ

Μεγάλ' Ἀφέντου σήμερον ἔχω νὰ θυσιάσω·
τὰ θὲ νὰ πῶ, πρωτύτερα πρέπει νὰ τὰ λογιάσω.

Ἐδῶ ν' καιρὸς τζὶ προσευχῆς, δάκρυα δριμειὰ τυχαίνου
νὰ συμπαθήσ' ὁ Κύριος πᾶσα κοιματισμένου.

580

Τούτες λοιπὸν οἵ ἀφορμὲς εἰς λογισμοὺς μ' ἐβάλα,
καὶ δι' αὐτὸ περιπατῶ μὲ κλιτὰ κλιτὰ ζάλα.

ΣΟΦΕΡ

Σύμπαν, τὸν Ἀβραάμ θωρῷ κι ἔχει μεγάλη ζάλη·
νὰ μήν τονε ωτήσωμε φοράν ἄλλη μιὰ πάλι;

585

Δὲν εἰν' πρεπὸ νὰ βλέπωμε κλιτὸ τὸ πρόσωπό του,
καὶ νὰ μὴν τὸν ωτήσωμε νὰ πῇ τὸ λογισμό του.

Σὰ δοῦλοι ἀποὺ εἴμεσθεν καλοὶ καὶ μπιστεμένοι,
τὸ ἀφέντη μας τὸν κίνδυνο νὰ μάθωμε τυχαίνει.

Κράξε τόνε παράμερα, Σύμπαν, καὶ ωτήσε τον,
τὸ λογισμὸ τὸ ἀλλάφωσε, καὶ παρηγόρησε τον.

590

Κι' ἔγῳ μὲ τὸ παιδάριο θέλω παραστρατήσει,
νὰ μὴ δειλιάσ' ὁ Ἀβραάμ, ἂ θὲ νὰ σοῦ μιλήσῃ·
γιατὶ σ' ὅ, τι μοῦ φάνηκε κι ἥκουσα τζὶ κερᾶς μας,
ποὺ παραμύλειε κι ἔκλαιγε, τὸ ἀρνὶ εἶναι κοντά μας,
ἀποὺ ἔχει νὰ θυσιαστῇ εἰς τὸ βουνὸν ἐπάνω·
ἔτσι μ' ἐφάνη ν' ἄκουσα, παρακαλῶ νὰ σφάνω.

595

ΣΥΜΠΑΝ

Τί εἰν^τ αὐτάνα τὰ μιλεῖς, πῶς ἔχει αὐτὸν νὰ μοιάσῃ,
δὲ Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ ἔχει νὰ θυσιάσῃ;
Οποὺ γροικὴ τὰ λόγια σου, κι^τ ἄλλο νὰ μὴν κατέκη,
600 λογιάζει πώς δὲ Ἀβραὰμ ἀρνὶ βρεμένον ἔχει
τὸν Ἰσαὰκ, κι^τ ἄλλο ἀρνὶ δὲ θέλει νὰ γυρέψῃ
ποιός ἔχει γλῶσσα νὰ τὸ πῦ, καὶ νοῦ νὰ τὸ πιστέψῃ;

ΣΟΦΕΡ

Ω βασιλεῦ τῶν οὐρανῶν, κάμ^τ ἐλεημοσύνη,
τοῦτο ποὺ εἶπα τοῦ Συμπάν ψοματινὸν νὰ γίνη.
605 Σύμπαν, περπάτει, ωτήσε, νὰ βρῆς τὰ σοῦ δηγοῦμαι,
καὶ νὰ γνωρίσης πώς τ^τ αὐτιὰ τάχω γιὰ ν^τ ἀφουκροῦμαι.

ΣΥΜΠΑΝ

Αφέντη, μὴν τὸ βαρεθῆς, τὸ θὲ νὰ σὲ ρωτήσω,
μιὰ χάριν ἀπὸ λόγου σου βούλομαι νὰ ζητήσω·
μολόγησε τὸν πόνο σου, τὰ χείλη σ^τ ἀς τὸν ποῦσι,
610 κι^τ εἰς ἔτουες χρείες, λέγουσιν, οἱ ἀνθρώποι γροικοῦσι.
Νύκτα ν^τ ἀκόμη, καὶ μπορεῖ τὸ τέκνο ν^τ ἀκουμπίσῃ,
καὶ μᾶς τῶν δουλευτάδω σου ή γλῶσσα σ^τ ἀς μιλήσῃ.
"Ας φανερώσῃ τὰ κυρφά, νὰ τὰ γροικήσωμ^τ δλα,
καὶ ἀν βουθᾶσοι μετὰ μᾶς, θανάτωσέ μας κιόλα.

ΑΒΡΑΑΜ

615 Σύμπαν, τὰ μὲ βαραίνουσιν, ἐσᾶς δὲν κάνει χρεία
σήμερο νὰ τὰ μολογῶ γιὰ ναῦρω σωτηρία.
Δὲν εἶναι μπλιὸ μετάνοια εἰς δ^τι, καὶ ἀν κάμω,
μάρτυροι θέλετ^τ ενδεθῆ εἰς τοῦ παιδιοῦ τὸν γάμο.

ΣΥΜΠΑΝ

Ω Θέμου, καὶ δὲν ἡμπορεῖ εἰς δοῦλος νὰ τὰ μάθη,
620 πιστός, καλὸς καὶ καρδιακός, τ^τ ἀφέντη του τὰ πάθη;
δὲν ξεύρεις κι^τ ή παρηγοριὰ τσὶ πρίκας εἰν^τ βοτάνι,
όποὺ τὸ βάνει ^τς τὴν πληγήν, ἔξ ἀπαντος θὰ γιάνῃ;

ΑΒΡΑΑΜ

Ξεκινημὸν εἰς τὴν καρδιὰ καὶ προθυμιὰ ^τς τὴν γλῶσσα
625 γροικῶ, καὶ θέλω νὰ σᾶς πῶ ποιά νέφη μ^τ ἐπλακῶσα.
Κάν σήμερον, καὶ τὴν ταχειά, ^τς τούτην ή ἄλλην ὥρα,
τυχαίνει νὰ μαθητευθῇ· λοιπὸν ἀς τὸ ^τπῶ τώρα.

Μὰ θέλ’ ὅμπρὸς τὸν Ἰσαὰκ παράμερας νὰ θέσῃ,
νὰ κοιμηθῇ, νὰ μὴν γροικῷ τὰ χεῖλη μου τί λέσι.
— Τέκνον, ἂν ἐκουράστηκες, ἀκούμπισε λιγάκι,
κοιμῆσου νὰ ἔσκουραστῆς ἢ τοῦτο τὸ δεντρουλάκι
καὶ βάνω σου τὸ δοῦχο μου, γιατὶ εἰν’ αρυδόν τὸ χῶμα,
ἴδες τὸ πῶς σοῦ ἔκαμα ἔνα πιτήδειο στρῶμα.

630

ΙΣΛΑΚ

“Ωφου, πολλὰ κουράστηκα ἢ τοῦτα τὰ ἡλίγα ζάλα,
καὶ ἂς θέσω ν’ ἀποκοιμηθῶ ἢ τὸ δοῦχο ποὺ μοῦ βάλα.

ΑΒΡΑΑΜ

Δοῦλοι καλοὶ καὶ τέκνα μου, τὸ πρᾶμα τὸ ζητᾶτε,
νὰ σᾶς τὸ ἥπω, γιατὶ θωρᾶ καὶ μπιστικὰ ύωτᾶτε.

635

“Απόψε, τὸ μεσάνυχτον, ἀπὸ φωνὴν ἀγγέλου,
ἥκουσα πώς τὸ τέκνον μου στοὺς οὐρανοὺς τὸ θέλου·
τὸ τέλος τ’ ἔχει νὰ γενῆ μὲν ἔτοιον βαρὺ κανόνα,
ὅπου δὲν ἔγροικήθηκεν εἰς ὅλον τὸν αἰῶνα.

640

“Ωρισε κι’ εἶπεν ὁ Θεὸς ή κέρα μου νὰ σφράξῃ,
νὰ κατακάψῃ τὸ παιδί, νὰ τοῦ τὸ θυσιάσῃ.

Οὐδὲν εἶναι μπλιὸν μεταθεμός, γιατὶ τοῦ Ποιητῆ μου
θυσίαν ἀξια σήμερο θὰ κάμω τὸ παιδί μου.

“Εμάθετε τα τὰ κρυφά, καὶ μπλιὸν μὴ μὲ ύωτᾶτε,
γιατὶ μὲ σκανταλίζετε, ὅχι νὰ μὲ ὄφελᾶτε.

645

ΣΥΜΠΑΝ

“Ωστε δὲν εἶν’ μεταθεμός, οὐδὲν ἔλεημοσύνη;
πρᾶμα μᾶς λέσι δύον ποτὲ ἢ τὸν κόσμο δὲν ἔγίνη·
νὰ σφράξῃ ὁ κύρως τὸ παιδί, τὸ πλιὸν ἀκριβὸ ποὺ νᾶχη,
καὶ νὰ τοῦ δώσῃ θάνατο, δίκως κακιὰ καὶ μάχη·
μεγάλον εἶναι καὶ βαρύ, κι’ ὅσοι τὸ θέλ’ ἀκούσει
μεγάλη καταδίκαση γιὰ σένα θὲ νὰ ποῦσι.

650

ΑΒΡΑΑΜ

Δὲν εἶν’ ἐπά μεταθεμός κι’ ἀφέντης μου τὸ θέλει
ἢ τόπον ἀρνιοῦ, ἢ τόπον ριφιοῦ, νὰ σφράξω τὸ κοπέλλι.

ΣΟΦΕΡ

“Αφέντη, λόγιασε καλὰ τὰ εἴν’ αὐτὰ ποὺ κάνεις,
καὶ τὸ παιδάκι ἄδικα μὴ θέσι νὰ τὸ ἀποθάνης·
ἴδες κι’ ἂν παραγροίκησες, συνήφρεσε τὸ νοῦ σου,
καὶ τοῦτο εἶναι φάντασμα, πείραξη τ’ ὀνειροῦ σου.

655

660 ”Ονειρον ἥτον, Ἀβραάμ, ὅχι φωνὴ ἀγγέλου,
καὶ τὰ νειροφαντάσματα νὰ σὲ πειράξουν θέλουν.
Πῶς εἶναι τοῦτο δυνατόν, ὁ Πλάστης νὰ θελήσῃ
τέτοιο μυστήριο νὰ γενῇ, ποὺ κάνει δίκια κρίση;
ἢ ζυγαριὰ ἡ ἀσφαλτη ὅπου τὰ δίκια κρίνει,
πῶς εἶναι δυνατὸν ἔδω νὰ σφάλλῃ καὶ νὰ κλίνῃ;
665 Παιδιὰ κι' ἐγγόνια σοῦταξεν ὁ Κύριος νὰ σοῦ δώσῃ,
τώρα πῶς εἶναι δυνατὸ τὸ τάξιμο ν^ο ἀλλοιώσῃ;
”Η Σάρρα ποῦτον ἀκαρπη, καὶ γοῦ κατὰ τὴν φύση
οὐδὲ ἥτον γιὰ νὰ γαστρωθῇ καὶ τέκνον νὰ γεννήσῃ,
ὁ Κύριος τὴ βλόγησε καὶ μετὰ σένα ἄμα
670 τὸν Ἰσαὰκ ἐκάμετε, κι' ἐχαίρεστεν ἀντάμα.
”Η φύση ὅλη τρόμαξε νὰ δῆ τοῦτο τὸ θάμα,
κι' ἐδάπτε νὰ τὸ κάψετε! δὲν εἶναι τέτοιο πρᾶμα.
Θυμᾶσαι πῶς σοῦ ἔταξεν ὁ Θεὸς τὴν ὥρα κείνη
675 τὸ σπέρμα του τοῦ Ἰσαὰκ σὰν τάστρα νὰ πληθύνῃ;
καὶ ὅλοι νὰ τὸν προσκυνοῦν, μεγάλον νὰ τὸν ἔχουν,
τὰ νέφελα γιὰ λόγου του πάντα δροσὲς νὰ βρέχουν;
Καὶ δὰ λογιάζεις ὁ Θεὸς τονὲ ζητᾷ θυσία,
στὰ γέρατα κι' ἀνημποριές, ὅπου σᾶς κάνει χρεία;
”Ἄσ το αὐτὸ ποὺ μελετᾶς, ἔβγαλ^τ ἀπὸ τὸ νοῦ σου,
680 μὴν θὲς νὰ καταδικαστῆς, ὅποῦσαι τοῦ καιροῦ σου.
Πάψε αὐτοὺς τοὺς λογισμούς, διῶξε τις ἀπὸ σιμά σου,
μὴ βγάλης τέτοιον ὄνομα ἔδα στὰ γερατειά σου·
μὴν τὸ φονέψης τὸ παιδί μὲ δίχως νὰ σοῦ πταίσῃ,
κύρ^ο ἀπονο κι' ἀλύπητο μὴν κάμης νὰ σὲ λέσι.
685 Ξένοι, δικοὶ τὸ φέγουνται τὸ τέκνον^ο σσοι τὸ δοῦσι,
γιατὶ περίσσα γνωστικὸ παρ^ο ἄλλο τὸ κρατοῦσι·
ὅμορφον, ἀξιαζόμενον, ἀπ^τ ἀρετὲς γεμάτο,
ἀφέντης ἔχει νὰ γεννῇ εἰσὲ πολὺ φουσσάτο.
Καὶ σὺ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ματοκυλίσῃς,
690 καὶ τὴν κερά μας εἰς πολλὴν κακομοιοιὰ ν^ο ἀφήσῃς;
καὶ πάντα μετὰ λόγου σου βαριὰ καρδιὰ θὲ νάχη.
”Αφέντη, μὴν τὸ βουληθῆς νὰ μπῆς εἰς τέτοια μάχη.
Μὴν ἔμπης^ς τὸ ἔτιον πόλεμον μὲ τὴν κυρὰ τὴ Σάρρα,
μὴν κάμης, ὅταν σοῦ γροικᾶ, νὰ τῆς κολλᾶ τρομάρα.
695 ”Απονον κύρη μὴ πῆ κι' ἀγρούκητο τὸ πόνο.
τὴν στράταν ὅπου πορπατεῖς ἄλλαξε, καὶ τὸ δρόμο.

Σόφεο, εἰς τοῦτα τὰ μιλεῖς ψυχήν σου κοιματίζεις,
καὶ τὰ δηγᾶσαι δὲν γροικᾶς, τὰ λέγεις δὲν γνωρίζεις.
Σφάνεις νὰ λέσ πώς ἡτονε ὀνειροφάντασμά του,
τὸ Ἀφέντη μὸ οἵ παραγγελίες καὶ τὰ θελήματά του. 700
Καὶ τίς μπορεῖ ν' ἀντισταθῇ εἰς ὅ, τι μᾶς δρίσει;
καὶ τὰ κρυφά του ποιός μπορεῖ ποτὲ νὰ τὰ γροικήσῃ;
στὸ ὑψηλότατο θρονὶ ὅ, τι ἀποφασίσει,
ἀθρωπος δέν τηνε γροικᾶ τὴ φοβερή του κρίση.
Ἄπο κακὸ βγάνει καλό, χαρὸν ἄπο τὴ θλίψη, 705
καὶ ἀπ' ὅ, τι δρίσει καὶ ὅ, τι πεῖ, ἀθρωπος μὴν τοῦ λείψῃ.
Τὸ τέκνον ὅπου ζήτηξε, πρᾶμα δικό του θέλει,
σκλάβος του ὁ γώ, ή μάννα του, σκλάβος καὶ τὸ κοπέλλι.
Κανένα πόνο δέν γροικῶ, μὸ ἔχω χαρὰ μεγάλη
πὼς μὸ ἐσπλαχνίσθη ὁ Θεὸς ὃς τὰ γερατειά μου πάλι. 710
Πλι² ἀξιον διάλεξεν ἐμὲ παρὰ κανέναν ἄλλο,
εἰς τὸ κανίσκι τὸ ζητᾶ, καὶ θέλεις νὰ τοῦ σφάλλω;
Ἡ σάρκ³ ἀν εἶναι καὶ πονεῖ, ἀπομονὴν ἀς ἔχῃ,
γροικᾶ τὸ δ λογαριασμός, ὅπου καλλιὰ κατέχει.
Ἄπονο κύρη ἀς μὲ ποῦν οἵ γλῶσσες τῶν ἀθρώπω,
καὶ ἀς κάμω τὸ πεν δ Θεὸς μὲ μπιστεμένον τρόπο. 715
Τῆς μάννας ἀν κακοφανῆ, ἀν λυπηθῆ, ἀν κλάψη,
πάλι μὲ μέρες, μὲ καιρόν, ή θλίψη θέλει πάψει.
Κλάηματα, πόνους δέν θωρῶ, δέν βάνω τα ὃς τὸ νοῦ μου,
γιατ' ἔχω πάντα πεθυμιά ν' ὀδρέσω τοῦ Θεοῦ μου. 720
Τοὺς δούλους του τοὺς μπιστικοὺς ἔτσι ἀναγυρεύει,
δ εὐρισκόμενος παντοῦ, δπ' ὅλους περισσεύει.
Ποιός νοῦς, ποιά γνώση δύνεται ποτὲ νὰ λογαριάσῃ
τὰ τοῦ Θεοῦ μυστήρια, κι' ἔτσι ψηλὰ νὰ φτάσῃ;
καὶ πεθυμήσει τῷθελα μόνος καὶ μοναχός μου, 725
τὸ ζήτημα πὸν μοῦκαμεν δ βασιλεὺς τοῦ κόσμου!
Καὶ σύ, Σόφεο, τώρα μοῦ λέσ δπίσω νὰ γυρίσω,
καὶ τὴ θυσιὰ τὴ μελετῶ ἀκάμωτη ν' ἀφήσω;
Βάλλ⁴ ἄλλο νοῦ καὶ λογισμό, κι' ἔγὼ δέν ἔχω πόνο,
μὰ τ' ὕδισεν Ἀφέντης μου γλήγορα ξετελειώνω. 730
Τῆς σάρκας τὰ πλανέματα δπίσω μου τ' ἀφήνω,
πάντα λογιάζω τὸν Κριτή, παντάμαι μετ' ἔκεινο.

Καὶ κάθου ὁδῷ μὲ τὸν Συμπάντιον καὶ ἐγὼ μὲ τὸ κοπέλλι
πάμεν ἀπάνω ἢς τὸ βουνί, καθὼς δὲ Θεός τὸ θέλει.

735 Κινέκει τὸ σφάζω νὰ καγῆ, εὐχαριστιὰ νὰ δώσω,
καλόκαρδος καὶ δλόκαρδος τὸ χρεός μου νὰ πλερώσω.

Πὰ νὰ ξυπνήσω τὸ παιδί, θωρῶ το καὶ σαλεύγει
καὶ πασπατεύγει νὰ μὲ εὐδῆ, καμνυῶντας μὲ γυρεύγει.

740 Σηκώσουν, κανακάρη μου, καὶ ὥρα πολλὴν κοιμᾶσαι,
καὶ βάστα τούτους τοὺς δαυλούς, προθυμερῷ τοὺς πιάσε,
νὰ πᾶμε ἐπάγω ἢς τὸ βουνί, σήκωστ' τους, καὶ περπάτει.
Τοὺς δούλους ἀς ἀφήσωμεν ἑδῶ ἢς τὸ μονοπάτι·
κινέγῳ κινέσην νὰ κάμωμεν θυσιὰ ἢς τὸν Κύριο μας,
γιὰ νὲ ἀπομείνῃ ὁ μισθὸς μόνο ἢς ἐμᾶς τοὺς δυό μας.

ΙΣΑΑΚ

745 Κύρη, τὰ πυροβολικά, θωρῶ, κρατεῖς ἢς τὸ χέοι·
ἢ τὸν κόκκαλον ἔξωστηκες τὸ κοφτερὸ μαχαίρι·
ἐγὼ σηκώνω τοὺς δαυλούς, δποὺ μᾶς κάνουν χρεία,
μὰ ποῦντ' τ' ἀρνί, ποῦντ' ὁ κριός, δποὺ θέλει ἡ θυσία;

ΑΒΡΑΑΜ

Παιδάκι μου, μὴ γνοιάζεσαι, κινέση εἰς τὸ βουνὸν ἀπάνω
750 εἶναι τὰ φίφια καὶ τ' ἀρνιά, καὶ ἀπ' ὅτι θέλω πιάνω.

ΙΣΑΑΚ

Τρεῖς μέρες παραδέρνουμε, τρεῖς μέρες περπατοῦμε,
ὅσα ἵναι νὰ σκολάσωμε καὶ νὰ ξεκουραστοῦμε.

ΑΒΡΑΑΜ

(λέγει σιγανά).

‘Υγιέ μου, βιάζεσαι νὰ δῆς τῆς Ψῆς σου τὴν τρομάρα,
τοῦ λογισμοῦ τὴν σκότιση, τοῦ νοῦ σου τὴν ἀντάρα.

755 Βιάζεσαι νὰ τελειώσωμεν τὴν στράτα τῆνε πᾶμε,
δποὺ νεκρὸς πολλῷ ἀσχημος θὲ νὰ ταράξῃς χάμαι.
(Ἐτοῦτο λέγει δυνατά).

Νά τον ἑδῶ τὸν ἐγνοιανὸ τόπο τῆς προσευκῆς μας.
‘Πίξε τὰ ξύλα, Ἰσαάκ, κινέση ἡρθαμε ἢς τὸ πεθύμας.

ΙΣΑΑΚ

760 Τ' ἡτον τὰ παραμιλητά, τὰ σιγανὰ ποὺ λέγεις;
τ' ἡτονε καὶ σφογγίζεσαι, τί εἴναι αὐτοῦ καὶ κλαίγεις;

ΑΒΡΑΑΜ

‘Εκεῖνε δποὺ μὲ ἐρωτᾶς, θὰ σοῦ τὸ πῶ, παιδί μου,
μὲ ἄφες νὰ κάμω ἢς τὸν Θεὸν ὀμπρός τὴν προσευχή μου,

καὶ νὰ στολίσω τράπεζαν, διὰ νὰ θυσιάσω.
Κάθισε σὺ παράμερα, ὥστε νὰ τὸ δρδινιάσω.

ΙΣΑΑΚ

Θωρῶ σε σὰν ἀνήμποδον καὶ κατηγορημένον·
ἄς τὸ παιδὶ νὰ κουραστῇ, δπού ναι κρατημένον.

765

ΑΒΡΑΑΜ

Τέκνο μου, τέκνο σπλαχνικό, ποὺ δὰ στὰ γερατειά μου,
ῆσουντε τὸ ἀποκούμπι μου, τὸ παρηγόρημά μου,
ἀφόντης ἀνετράφηκες, ἐπῆρα σὰν ἀέρα,
“ς δλες τὶς πρίκες σὸν εὑρηκα πάντα δεξιά μου χέρα.

770

Ἐσύντρεχές μου τοῦ φτωχοῦ, γιὰ νὰ μὲ ἔκουραζης,
κι ὡς καὶ τὸν πικραμένο σου τάφο κατορδινιάζεις.

Κύριέ μου, δός μου δύναμη σήμερο νὰ κινήσω,
γιατ’ εἰς μεγάλον πόλεμο μπαίνω νὰ πολεμήσω.

Μηδὲ μοῦ παραπονεθῆς, ἄν κλαίγω, ἄν θρηνοῦμαι,
ἡ σάρκα ἡ ἀθρώπινη πονεῖ, καὶ τυραννοῦμαι.

775

ΙΣΑΑΚ

“Ελ”, ἀφεντάκι μου, νὰ ἰδῆς τὴν τράπεζαν σὸν ἀρέσῃ,
τὸ ἀρνὶ μόνο τῆς λείπεται νὰ βάλωμε “ς τὴ μέση.
Σπουδᾶξε νὰ ἔτελειωθοῦν ἑτούτη τὴν ἡμέρα.
καὶ λαχταρίζω, πιθυμῶ νὰ πάγω “ς τὴ μητέρα.

780

ΑΒΡΑΑΜ

“Υγιέ, πνοὶ τῆς ζήσης μου, πλιό σου δὲν θὲς γιαγύρει,
ἐπόδεις τὴν τὴν μάννα σου καὶ τὸν καημένο κύρη.

ΙΣΑΑΚ

Τί ποῦμα λέσ, πατέρα μου; ὥφ, ἡ καρδιά μοῦ ἔροάγη,
καὶ τὸ κορμί μοῦ ἐπλάκωσεν ἀναλαμπή, κι ἐκάγη.

ΑΒΡΑΑΜ

Τέκνο, εὐχαρίστα τὸν Θεὸν εἰς ὅτι καὶ ἄν πάθης,
κι ἡρθεν ἡ ὥρα τὸ κρυψό δποὺ ζητᾶς νὰ μάθης.
Φέρε μου ἐπά τὰ χέρια σου, νὰ τὰ γλυκοφιλήσω,
καὶ νὰ τὰ δέσω μὲ σχοινί, νὰ τὸ ἀποχαιρετίσω.

785

“Ηρθεν ἡ ὥρα κι ὁ καιρὸς ποὺ μέλλει νὰ σὲ χάσω.
Ἐσύ σαι τὸ καλὸν ἀρνί, ποὺ θὲ γὰ θυσιάσω.

790

Φέρε μου ἐπά τὰ χέρια σου, τὰ ποδαράκι ἀντάμα,
ποὺ κοπελλίστικη ἀταξιάν ἀκόμη δὲν ἐκάμα.

ΙΣΑΑΚ

Κύρη, παράδειγμα φριχτὸς τὸν κόσμο θὲ νὰ πέψῃ,
ἀ δὲ σκολάσῃς τὴν δργὴ κι ἂ δὲν τὴ μεταστρέψῃς.
795 Δὲν τὸ λυπᾶσαι τὸ παιδὶ τ' ἀκοιβαναθρεμένο;
δὲν τὸ θωρεῖς πῶς εἰν' χλιτό, πολλὰ χαμηλωμένο;
Τούτ' ἦτον ἡ ξεφάντωση, τοῦτο τὸ περιβόλι,
διοὺ μὲ ἐκάλεσες προσχτές, τὴν περασμένη σκόλη;
Τοῦτα τὰ μάτια ποὺ θωρεῖς καὶ τρέχουν σὰν ποτάμι,
800 τοῦτο τὸ δροσερὸ κορμί, ποὺ τρέμει σὰν καλάμι,
δὲν ἔχουν τόση δύναμη σήμερο νὰ σὲ πείσουν,
νὰ μὲ γνωρίσῃς γιὰ παιδί, ν' ἀλλάξῃς ἡ δρεξῆ σου;
Ποῦν' τὰ σφιχταγκαλιάσματα, κύρη μου; ἐδιαβῆκαν;
οἱ σπλαχνικὲς ἀναθροφὲς ἔξαλησμονηθῆκαν;
805 τὰ κανακοφιλήματα, ποῦ μέλλω νὰ τὸ ἀφήσω;
ποῦ βλέπεται νὰ κοιμηθῶ καὶ πάλι νὰ ξυπνήσω;
Γιὰ νὰ μὲ δώσης τσὶ φωτιάς, μὲ ἀνέθρεφες, γονή μουν,
καὶ γιὰ νὰ κάψῃς, σὰν φιφιοῦ κι ἀρνιοῦ, τὴν κεφαλή μουν;

ΑΒΡΑΑΜ

“Υγιέ μ”, δ Παντοκράτορας δρίζει κι ἔτσι θέλει
810 “ς τὸν τόπον τοῦτο νὰ καγοῦν τὰ τρυφερά σου μέλη.
Συμπάθησέ μου, καλογιέ, τοῦ πικραμμένου κύρον·
δὲν εἰν’ δικό μου θέλημα, μάναι τοῦ νοικοκύρη.

ΙΣΑΑΚ

Πατέρα μου, τὸ τέκνο σου πόνεσε καὶ λυπήσου·
ἔβγαλε τέτοιον λογισμὸν ἀπὸ τὴν δρεξῆ σου.
815 “Αν σοῦφταιξα καμιὰ φοράν, ἀπόφαστὴ ἄλλη κάμαι,
μὴ θέλης νὰ μουγκαλιστῶ καὶ νὰ ταράξω χάμαι.

ΑΒΡΑΑΜ

Τέκνο μ”, εἰς τούτην τὴ δουλειά, Ἀφέντης μᾶς δρίζει,
τὸν πόνον μου, τὴν πρίκα μου ἔκεινος τὴ γνωρίζει.
Μὰ τὸ δρίζεις ἡ χάροη του ἀς τὸν εὐχαριστοῦμεν,
820 καὶ μὴν τονὲ βαραίνωμεν τὸ τὰ λόγια τὰ μιλοῦμεν.

ΙΣΑΑΚ

Κατέχει το κι ἡ μάννα μου, εἶναι μὲ θέλημά τσι;
πῶς ἦτο καὶ δὲν μὲ ἔχωσε τὸ τὰ φύλλα τσὶ καρδιᾶς τσι;

ΑΒΡΑΑΜ

Κατέχει το κι ἡ μάννα σου, κι εἴμεσθεν συβασμένοι,
τοῦτος εἴν’ δρισμὸς Θεοῦ κι ὁ κάθα εἰς πομένει.

“Ωφου, πῶς τὴν ἐγνώσισα τὴν πρικαμένη μάννα,
ὅταν μὲν ἀποχαιρέτισε, τὰ στήθη τοι τί κάνα!
“Ωσὰν ταράσσει τὸ πουλὶ εἰς τοῦ σφακτῆ τὸ χέρι,
ὅταν τοῦ γγίξῃ στὸ λαιμὸ τὸ κοφτεόδο μαχαίρι,
ἔτος δὲ καημένη τοι καρδιὰ ἔκανεν ὅταν μοῦ μίλειε,
κινήσας δὲ μὲν ἀποχαιρέτισε, κινήσας δὲ τὸν γλυκὰ μὲν ἐφίλειε.
Κινήσας δὲ μὲν περιγκάλιαζε, κινήσας δὲ φίλειε μετὰ στὸ στρῶμα,
πρικὸ φαρμάκι ἥτονε τὰ χεῖλη καὶ τὸ στόμα·
καὶ φανερὰ τὸ γνώσισα πῶς φυσικάχε βάρος,
κινήσας δὲ νὰ γενῶ τὸ ἄρνι, καὶ σύ, ἀφέντη, χάρος.
Δέσε με, κύρη μου, σφιχτά, καὶ στάσου νὰ σοῦ δείξω,
ὅταν ταράξω στὴν σφαγή, μὴ πάγω νὰ σοῦ γγίξω,
καὶ πέσω τὸ τέτοιο φταίξιμο, τὸ τὸν ἀποχωρισμό μου,
κινήσας δὲ τὸ βάρος στὴν ψυχὴ τὸ τσφαλα στανικό μου.
Μὴ αὐτὴ τὴν χέρα πούδεσες τοῦ Ἰσαὰκ τὰ μέλη,
τὸ τέκνο σου τὴν εὐλογιὰ σήμερο τίνεις θέλει.
κινήσας δὲ μετὰ ἀπὸ καρδιᾶς, καὶ δός μου τὴν εὐκή σου,
κινήσας δὲ κλάψουσι τὰ μάτια σου, κινήσας δὲ μὲν πονέσῃς η ψή σου.

ΑΒΡΑΑΜ

“Η εὐκή της εὐκῆς μου, τέκνο μου, εἰς τὰ στρατέματά σου·
“τὸ σφάμα σου, τὸ κάημα σου, τὸ τὸν ἀπομισσέματά σου.
Τὸν δρισμὸ τὸν Ἀφέντη μας τελειώνομε κινήσας δυό μας,
κινήσας δὲ νᾶν βοήθεια μας τὸν ἀποχωρισμό μας·
καὶ σπουδάξε τὸν χάρο του, κάμε τὴν προσευχή σου
καὶ σύγκλινε τὴν κεφαλὴ μὲν ὅλην τὴν ὅρεξή σου.
Μὴ λυπηθῆς τὴν νιτή σου καὶ τὴν ζωὴν ποὺ χάνεις·
χαρὰ σὸν ἐσέ, παιδάκι μου, ἀπείτις ἀποθάνης,
χαρὰ σὸν ἐσέ, παιδάκι μου, ἀπείτις ξεψυχήσης,
μεγάλα πλούτη καὶ χαρές πᾶς νὰ κλεφονομήσῃς.
“Ως σώσεις εἰς τοὺς οὐρανούς, νὰ ἀνοίξουσι τὴν θύρα
νὰ πᾶς μὲ τὸ μαρτύριον ὅμπρόδος εἰς τὸν Σωτῆρα·
τὸ αἷμά σου νὰ ἀνασταθῇ ὅμπρόδος τὸ πρόσωπό του,
νὰ προσκυνῆς καθημερινὸν τὸ ὑποπόδιό του·
ἐκεῖ δποὺ οἱ ἄγγελοι καίσονται κινήσας δὲ ἀγαλλιοῦσι,
τιμοῦσι καὶ δοξάζουσι καὶ στέκοντες πετοῦσι.
Νὰ μπόρουν νὰ ξεψύχουνα ὅταν ἐβγαίνῃς η ψή σου,
καὶ νᾶρθα νὰ ἀνεπάηκα εἰς τὴν ἀνάπαυσή σου.

“Ἄλ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα 5' γυμ.—”Εκδ. Γ' 1934 860
21

- "Ας ἦτον δρισμὸς Θεοῦ νὰ μὲ ὥθελε κι ἐμένα
 τώρα νὰ μπῆκα ἢ τὴ φωτιά καὶ νᾶφθα μετὰ σένα·
 μὰ μοναχὸ σ' ἔζητησεν ἡ χάρη του ἡ μεγάλη,
 κι ὥρισε νὰ θυσιαστῆς καὶ νὰ γενῆς αἰθάλη.
- 865 Κάμε, παιδί μου, μὴν ἀργῆς, τὴν προσευχή σου ἡπέ την,
 τὴν κεφαλή σου ἢ τὸν κορμὸ τοῦτον ἀκούμπισέ την.
- ΙΣΑΔΚ
- Καὶ ποῦ μὲ κράζεις, κύρη μου, νᾶφθῶ νὰ γονατίσω;
 ἢ ποιόν γάμον, ἢ ποιάν ἔξεφάντωση καὶ θὲς νὰ προθυμήσω;
 (Γονατίζει καὶ προσεύχεται!)
- "Ἄρδατε, λυπήσου με" Ἀναρχε, πόνεσέ με,
 870 καὶ πολυέλεε Θεέ, σὺ παρηγόρησέ με·
 σπλαγχνίσου τοὺς γονέους μους τώρα ἢ τὰ γερατειά ντως·
 δός μου ζωὴ νὰ τοὺς βοηθῶ, νὰ μὲ ἔχουν συντροφιά ντως·
 Μ' ἀνὲν καὶ σὰν ἴμαρτωλὸ δὲν μᾶσε πρέπει χάρη,
 πέψε τοὺς φύσης θάνατο σήμερο νὰ μὲ πάρῃ·
 875 νὰ μοῦ σφαλίσῃ ὁ κύρης μου τὰ μάτια καὶ τὸ στόμα,
 νὰ κάμῃ λάκκον τοῦ κορμιοῦ, νὰ τὸ σκεπάσῃ χῶμα·
 νὰ μὴ γροικήσω τὸ σπαθὶ νὰ κόψῃ τὸ λαιμό μου,
 μὴ δῶ τρομάρα φοβερὴ κι ἄγρια στὸ θάνατό μου.
 Γονή, ἡπειδὴ μεταθεμὸς δὲν εἶναι μηδὲ ἡλημοσύνη,
 880 καὶ ἡπειδὴ ἔτσι τὸ ὥρισεν ἔκεινος ὅπου κρίνει,
 μιὰ χάρη μόνο σοῦ ζητῶ στὸν ἀπομισσεμό μου,
 νὰ μὴ θελήσῃς ἄπονα νὰ κόψῃς τὸ λαιμό μου·
 μὰ σφάξε με χαϊδευτά, κανακιστά κι ἀγάλια,
 γιὰ νὰ θωρῆς τὰ δάκρυα μου, νὲ ἀκοῦς τὰ παρακάλια·
 885 νὰ σὲ θωρῶ, νὰ μὲ θωρῆς, νὰ ἰδῶ ἀν λαχταρίζεις
 καὶ τὸ φτωχὸ τὸν Ἰσαάκ γιὰ τέκνον ἀν γνωρίζεις.
 Καὶ σὰν ταραχέω νὰ μὲ ἰδῆς σὰν πρόβατον ὀμπρός σου,
 ἀπάλυνε τὴν ὅρεξη, καὶ πᾶψε τὸ θυμό σου·
 καὶ μὴ θελήσῃς ἄπονα κι ἄλλο κακὸ νὰ πάθω
 890 μηδὲ μὲ βάλῃς ἢ τὴ φωτιά, μηδὲ μὲ κάμῃς ἄθο,
 ὃσὰν μὲ σφάξῃς, μὴν καγῶ, μὴν κάμης τέτοια κρίση,
 μὴν τὸ γροικήσῃ μάννα μου καὶ κακοθανατίσῃ.
 Τὸ σφάμα καὶ τὸ σκοτωμὸ βαστάξει τόνε θέλει,
 μὰ τοὺς φωτιᾶς ἡ μάχαιρα νεκρώνει τοὺς τὰ μέλη.
 895 Μάννα μου, ἀς ἐπόρβαινες νὰ μὲ εὔρισκες δεμένο,
 καὶ νὰ σοῦ σύρω τὴ φωνὴ καὶ νὰ σοῦ πῶ «ποθαίνω».

- Συμπάθειο νὰ σοῦ ζήτουνα, νὰ σ' ἀποχαιρετίσω,
νὰ σὲ σφιχταναγκαλιαστῶ, νὰ σὲ γλυκοφιλήσω.
- Μάννα μου, μπλιὸ δὲν ἔρχεσαι τὸ στρῶμα νὰ μὲ ντύσῃς,
νὰ μὲ ξυπνήσῃς σπλαχνικὰ καὶ νὰ μὲ κανακίσῃς. 900
- Μισσεύγω σου, καὶ χάνεις με, σὰν χιόνι δταν λύση,
καὶ σὰν δταν κρατῆς κερὶ καὶ ἄνεμος τὸ σβήσῃ.
- Ἐκεῖνος ὅπου τὸ ὕδρισε νᾶναι παρηγοριά σου,
καὶ πέτρα τῆς ὑπομονῆς νὰ κάμῃ τὴν καρδιά σου.
- Γονή μου, ἀν καμιὰ φορὰ σοῦπταισα σὰν κοπέλλι,
συμπάθησε τοῦ Ἰσαὰκ καὶ νὰ μισσέψῃ θέλει· 905
- καὶ φίλησέ με σπλαχνικά, καὶ δός μου τὴν εὐκή σου,
καὶ τάξε πώς καμιὰ φορὰν ἥμουν κι' ἐγὼ παιδί σου
- Πῶς νὰ τὸ κάμῃ ή χέρα σου νὰ κόψῃ τὸ λαιμό μου;
καὶ πῶς νὰ τόνε δυνηθῆς τὸν ἀποχωρισμό μου; 910
- Τὴ χάρη ποὺ σοῦ ζήτησα σήμερο κάμε μού τη,
ἐπάκουσε τοῦ Ἰσαὰκ κἀν τὴν βολὰν ἐτούτη.
- Ἀντίκρουτα νὰ σὲ θωφῶ, ἔβγαλε τὸ μαχαίρι,
καὶ σίμωσέ μου τὸ κοντά νὰ σὲ φιλῶ τὸ χέρι.
- Κύρη, μὴ σφίγγης τὸ σκοινί, ἀς τὸ ἀχαμνὸ δαμάκι,
καὶ μὴ μὲ βιάζῃς καὶ ἄφησ' με ν' ἀκροσταθῶ λιγάκι. 915
- Ἐκεῖν' ή χέρα ποὺ πολλὰ μὲ εἶχε κανακισμένο,
τὰ μοῦ τὰ κάμνει σήμερο δὲν μὲ εἶχε μαθημένο.
- Γιὰ νὰ θυμᾶσ' ὅ,τι σοῦ πῶ, γλυκὺ φύλι σοῦ δίδω,
σήμερο τὴ μητέρα μου ἔσε τὴν παραδίδω. 920
- Μίλειε της, παρηγόρα την, κι' ἀς εἰστε πάντα διμάδι,
καὶ εἰπέ τει πῶς δλόχαρος πάγω νὰ βρῶ τὸν ἄδη.
- Ο,τι δικό μου βρίσκεται τὸ τὰ μέσα τοῦ σπιτιοῦ μας
δῶστε τα τοῦ Ἐλισσὲκ τοῦ γειτονόπουλού μας,
τὰ διῆχα μους καὶ τὰ χαρτιά, ἄγραφα καὶ γραμμένα, 925
- καὶ τὸ σεπέτι τὸ μικρὸ ποὺ τάχω φυλαμένα·
γιατὸ εἶναι συνομήλικος καὶ συνανάθροφός μου,
φύλον καλὸ καὶ σπλαχνικὸ τὸν ηὔρα στὸ σκολειό μου.
- Καὶ κάμε νὰ τὸ δυνηθῆς, κάμε νὰ τὸ βαστάξῃς,
εἰς τὸ ποδάρι τοῦ παιδιοῦ τὸν Ἐλισσὲκ νὰ τάξῃς. 930
- Ἄλλο δὲν ἔχω νὰ σοῦ πῶ καὶ νὰ σοῦ παραγγείλω,
μόνον δὶς ἀποχαιρετῶ κάθε δικὸ καὶ φύλο.
- Κύρη μου, δποὺ μὲ ἔκαμες, καὶ πῶς δὲν μὲ λυπᾶσαι;
Ω, Πλάστη μου, βοήθα μου! Μάννα μου, καὶ ποὺ νᾶσαι;

ΑΒΡΑΑΜ

- 935 Μηδὲ φωνάξῃς, τέκνο μου, κι ἐμένα θανατώσῃς,
μ ἀς εἰσ' ἀπομονετικὸς τὸν πόνο σου νὰ χώσῃς.
Χαμήλωσε τὰ μάτια σου, χαμαὶ ἐς τὴ γῆ συντήρα,
νὰ κάμωμε τὸ θέλημα τὸ Ἀφέντη καὶ Σωτῆρα.
Κλίνε τὸ κεφαλάκι σου λιγάκι, καλογιέ μου,
940 μὴ μὲ θωρῆς, καὶ κάμνυσε. Νὰ θυσίαν, Θεέ μου.

ΑΓΓΕΛΟΣ

- 945 Ὡς Ἀβραάμ, τὴ μάχαιρα γιάγυρε ἐς τὸ θηκάρι,
τες ἀγγέλους ἐπερίσσευσεν ἡ ἐδική σου χάρη.
Χαρὰ σ' ἐσένα, Ἀβραάμ, καὶ εἰς τὸ ἀσφαλτό σου ζάλον,
μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη σου, ποὺ δὲν ενδέθη σ' ἄλλον.
Ἄβραάμ, μεγάλη ἡ πίστη σου, μεγάλη ἡ ὁρεξή σου,
σίμερος ἐστεφανώμηκες ἐσὺ καὶ τὸ παιδί σου.
Μεγάλη νίκην ἔκαμες ἐς τὸν πόλεμο ποὺ ὑπῆκες,
νὰ σὲ πλανέσουν τὰ φθαρτὰ τοῦ κόσμου δὲν ἀφῆκες.
Λῦσε τα τοῦτα τὰ δεσμά, λύτρωσε τὸ κοπέλλι,
950 καὶ τὴ θυσιὰ ποὺ μελετᾶς ἀφέντης μπλιὸ δὲν θέλει.
Δοῦλε πιστέ, δοῦλε καλέ, ἄνδρα χαριτωμένε,
εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πύργε ξετελειωμένε,
ἐγνώρισεν δὲ Κύριος κι ἐίδε τὴν ὁρεξή σου,
εὐλογημένος νᾶσαι σύ, τὸ τέκνο, κι ἡ γυνή σου.
955 Ὁσα ναι τὸ ἀστορα τὸ οὐδανοῦ, φύλλα τῶν δέντρος ἀντάμη
τόση σπορὰ τὸ τέκνο σου, παιδογονιὰ νὰ κάμῃ.
Ἐγνώρισεν δὲ Ποιητὴς τὴν πίστη σου τὴν τόση
κι ἡθέλησε τῶν ἀλλωνῶ νὰ τήνε φανερώσῃ.
Γιατὶ χωστὸν ἦ τὶ κρυψό τὸν Κύριο δὲν κομπώνει,
960 γνωρίζει καθενὸς καρδιὰ κι εἰς κάθε τόπο σώνει.
Καὶ τοῦτο δποὺ σ' ὥρισε τὴν περασμένη σκόλη,
ἥτον γιὰ νὰ μαρτυρηθῆς, νὰ σὲ γνωρίσουν ὅλοι,
νὰ παίρουν ξόμπλι ἀπὸ σέ, τὸν Πλάστη νὰ δοξάζουν,
νὰ βάνουν πόθο κι ὁρεξη στέρες πφάξες νὰ σου ὑμοιάζουν.

ΑΒΡΑΑΜ

- 965 Ὡς βασιλεῦ τῶν οὐρανῶν, ὅπου τὰ πάντα δοῖζεις,
καὶ τῶν ἀνθρώπων τὶς καρδιές καὶ ὁρεξες γνωρίζεις,
μεγάλο σπλάχνος σήμερον ἔδειξες εἰς ἐμένα,
ὅτι ἔσφαλα τσὶ χάροης σου ἀς εἶν' συμπαθισμένα.

"Αν εἰν^τ κι^ε ἐπαραδείλιασα^τς τὸ σφάμα τοῦ παιδιοῦ μου,
τξί σύρκας εἰν^τ τὸ φταῖξιμον, ὅχι τοῦ λογισμοῦ μου
κι^ε ἀν^τ ἐλυπήθη κι^ε ἔκλαψεν ή μάννα ή καημένη,
σὰν ἄθρωπος ἐπόνεσε, κι^ε ἦς εἰν^τ συμπαθισμένη.

Γιὰ τὸ σκοινὶ δπούδεσα, γλήγορα νὰ τὸ λύσω,
καὶ τὸ παιδὶ ποὺ σκότωνα νὰ τὸ γλυκοφιλήσω.

Τέκνο, τώρα ποὺ σ^τ ἔλυσα, ἀμε νὰ προσκυνήσῃς
σ^τ ἔκεινον ποὺ σ^τ εὐκήθηκε ν^τ ἀνθῆς καὶ νὰ καρπίσῃς.
Φύλειε τὴ γῆ γονατιστός, τὸν Πλάστη παρακάλει,
π^τ ὕρισε καὶ μετάθεκε τέτοια θυσιὰ μεγάλη.

Κι^ε ἔγὼ θωρᾶ μέσ^τς τὰ κλαδιὰ καὶ στέκ^τ ἔνα κριάρι,
ἀντὶς ἔσε μᾶς τόπεψεν ή ἔδική του χάρη.
ὁ Πλάστης μᾶς τὸ χάρισεν εἰς τὴν πολλή μας χρεία,
μὴ κατεβοῦμε τὸ βουνὶ μὲ δίχως τὴ θυσία.

Τώρα κινῶ χαιράμενος, καὶ πάγω νὰ τὸ πιάσω,
ς τόπον ἔσένα γλήγορα νὰ τοῦ τὸ θυσιάσω.

ΙΣΑΑΚ

Εὐλογημένε Σαβαώθ, δοξάζω τ^ρ ὄνομά σου·
φύλλο δὲν πέφτει τοῦ δεντροῦ παρὰ μὲ θέλημά σου.

Ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἡμπορεῖ ή ἔδική μου γνώση
κι^ε ή γλῶσσα μου^τς τόση χαρὴ νὰ σοῦ ξεφανερώσῃ,
εἰς τὴν καρδιά μου ξάνοιξε, κι^ε ἔκει θὰ δῆς γραμμένα
ὅτι ἔχω μὲ τὸ λογισμὸ τξί χάρης σου πωμένα.

ΑΒΡΑΑΜ

Δὲς τὸν κριό, παιδάκι μου, τὰ πόδια του δεμένα^τ
τοῦτον ἐπῆρα σήμερο κι^ε ἄλλαξε δι^τ ἔσένα.

Τώρα τὸ σφάζω, νὰ γενῆ θυσία τελειωμένη,
κάρβουνο νὰ κατασταθῇ καὶ ἄθος, ώς τυχαίνει.

Ἐλα σιμὰ νὰ σ^τ εὐκηθῶ, ζήση μου καὶ πνοή μου,
παιδὶ τοῦ θελημάτου μου, ποὺ νάχῃς τὴν εὐκή μου^τ
ή εὐκή τε εὐκῆς μου μετὰ σὲ νάναι παιδιῶν παιδιῶ σου
καὶ νάναι δ φόβος τοῦ Θεοῦ πάντα στὸ λογισμὸ σου.

Κι^ε εἰς ὅτι δώσ^τ ή χάρη του, ής ἔκεινο ποὺ θελήσῃ,
ποτέ σου νὰ μηδὲν ἔβγῃς ἀπ^τ ὅτι θέλ^τ δρίσει.

Καὶ νὰ πλημνῇ τὰ καλά, τὰ πλούτη, καὶ τὸ βιό σου,
νᾶσαι κλιτός καὶ ταπεινός, πρόθυμος^τς τὸ καλό σου.

970

975

980

985

990

995

1000

ΙΣΑΑΚ

- "Ω μάννα μου, καὶ τί γλυκὺ μαντᾶτο σὸν ἀνιμένει !
"Οταν μὲν ἀποχαιρέτισες, ἥσουν ἀποθαμμένη.
1005 Σπουδαῖξ, κύρος, ὅσον μπορεῖς, κάμε, κινήσῃ ὡρα πάγει
καὶ τίς κατέχει ἀνὴρ ἐπιασε μαχαίρι κινήσῃ ἀνὴρ ἐσφάγη ;
μὴν τὸ παραθεσμίσωμεν ἐτοῦτο τὸ μαντᾶτο,
ὅπου τοῦ ναι μέλι καὶ δροσιές, χαρές ὅλο γεμάτο.

ΑΒΡΑΑΜ

- "Ἄς πηγαίνωμε σπουδακτικά, ποσῶς μὴ καρτεροῦμε·
1010 Μὰ πρότερον τοὺς δούλους μας εἶναι πρεπὸν νὰ βροῦμε,
γιὰ νὰ χαροῦν τὰ μέλη τως, ποὺσανε χαλκωμένα,
τὸ θάνατό σου κλαίγασι μὲν πόνο σὰν κινήσῃ.
Εὐθὺς εὐθὺς νὰ πέψωμεν ἔνα ντως νὰ σπουδάξῃ,
1015 καὶ τὸ μαντᾶτο γρήγορα τσί μάννας σου νὰ φτάξῃ,
καὶ νὰ φωνάξῃ ἀπὸ μακράν· «δόξα Θεῷ καὶ κάρον,
ἐγλύτωσεν ὁ Ἰσαάκ, κινήσῃ ἐσφάγη τὸ κριάρι».

ΣΥΜΠΑΝ

- Δὲν εἶν' πρεπὸν νὰ στέκωμε ἐδῶ ἐτσι ξεγνοιασμένοι,
μὲν ἀς δοῦμεν τί γενήκασιν οἵ κακαποδομένοι.
"Ἄς πᾶμεν νὰ τοὺς εὔρωμεν εἰς τὸ βουνὸν ἀπάνω,
1020 τὸ ἀφέντη τὴν παραγγελιὰ γιὰ τώρα δὲν τὴν κάνω.
Εἶπε νὰ στέκωμεν ἐδῶ, ὅστις ὅπου νὰ γιαγύρῃ,
μὲν ἀς πᾶμεν νὰ τὸν εὔρωμεν τὸν πικραμμένον κύρη,
γιατὶ σὰν σφάξῃ τὸ παιδί νὰ κάμῃ τὴν θυσία,
παρηγοριές πολλῶν λογιῶν τοῦ κάνουσίνε χρεία.
1025 "Αν ἀπομείνῃ μοναχὸς σφράζεται δίχως ἄλλο,
κατέχετε το, δὲν βαστᾷ τέτοιον καημὸ μεγάλο.

ΣΟΦΕΡ

- "Ἄς πηγαίνωμεν προθυμερά, τούτος ἡ βουλὴ μὲν ἀρέσει.
Μὰ σώπω, αὐτοὶ δέ τοι ἔχονται γελοῦσινε γιὰ κλαῖσι;
"Ετοῦτος εἶν' ὁ Ἀβραάμ, τίς τὸ ἀκλουσθῆ δπίσω ;
1030 Σύμπαν, δὲν εἶν' ὁ Ἰσαάκ; ἄφες νὰ τοῦ γροικήσω.
"Ω βασιλεῦ τῶν οὐρανῶν, τιμῇ καὶ δόξα νάχης !
ἐγλύτωσες τὸν Ἰσαάκ, πού τον παιδί τσί μάχης;
Χαρὰ τὸ τὴν μοῖρα σ', Ἀβραάμ, τώρα τὸ τὰ γερατειά σου,
μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη σου, μὲ τὰ καμώματά σου.

ΑΒΡΑΑΜ

Καλὰ συναπαντήματα, δοῦλοι μου, ἃς χαροῦμεν,
Θεὸν ναύχαριστήσουμε καὶ νὰ δοξολογοῦμεν.

1035

”Αμε, Σύμπαν, ὁγλήγορα, κι ἐκεῖ θέλεις φωνάξει
γλυκειὰ φωνή, μὴ φοβηθῇ ἡ Σάρρα καὶ τρομάξῃ.

Κι ὡς ὅδης τὴ Σάρρα, γέλασε, καὶ ἀπὸ μακρὸς ἃς γνωρίσῃ
πῶς τὸ παιδί ναι ζωντανό, κι ἐγίνη δίκια κρίση.

1040

ΣΥΜΠΑΝ

Δὲν θέλω δριμήνεμα ἐγώ, καὶ τὰ καλὰ μαντάτα
κατέχω νὰ τσὶ τὰ εἰπῶ φωνάζοντας ἢ τὴ στράτα.

ΣΟΦΕΡ

”Ασε σπουδάξωμε κι ἐμεῖς νὰ μὴ σκοτεινιαστοῦμεν,
τὸ σπίτ’ ἀλλοιῶς τ’ ἀφήκαμε, κι ἀλλιῶς πᾶ νὰ τὸ βροῦμεν.

ΑΝΤΑ

Ποιά στράτα, ποιό δρομὶ κρατῶ, ποιόν κάμπο, ποιό λαγκάδι, 1045
νὰ πᾶ νὰ βρῶ τὸν Ἀβραάμ μὲ τὸ παιδί δραδί;
τοὺς κάμπους τάχα νὰ θωρῶ, ἢ τὰ λάγκαδα νὰ στρέψω ;
ἢ τάχα ἵ τὰ ψηλὰ βουνά νὰ μπῶ νὰ τοὺς γυρέψω ;
Πόδια μου, δυναμώσετε, γλήγορα πορπατεῖτε,
καί, γόνατα, στρατέψετε, νὰ πάτε νὰ τοὺς βρῆτε. 1050

Τῆς Σάρρας στέκει νὰ χαθῇ ψυχὴ καὶ τὸ κορμί τσι
γιὰ τὴ θυσιὰ ποὺ μελετοῦν νὰ κάμουν τὸ παιδί τσι.

Καὶ ἄν περάσῃ καὶ ταχὺ καὶ δὲν τοὺς ὅδη νάρθυσι,
ἀποθαμμένην καὶ νεκράν ἔχονται νὰ τὴ βροῦσι...

Ποιός εἰν’ αὐτὸς ὅποὺ γλακῆ, γελῆ, καὶ χακαρίζει, 1055
καὶ κράζει μὲ τὰ χέρια του, δίζνει πῶς μὲ γνωρίζει ;
”Ολόμοιος εἶναι τοῦ Συμπάν, καὶ μοναχὸς γιαγέρνει
ἢ ἐτελλάθη, ἢ τὶ καλὸ μαντάτο μᾶσε φέρνει.

ΣΥΜΠΑΝ

”Αντα, ποιά τύχη σ’ ἔφερε ἵ τούτο τὸ μονοπάτι,
καὶ εἶναι πρίκα καὶ χολὴ ἢ ὄψη σου γεμάτη ;

1060

”Η Σάρρα τάχ’ ἀπόθανε, κι ἥρθες νὰ πῆσ μαντάτο ;
ἐγὼ βαστῶ ἄλλο καλὸ κι ὅλο χαρές γεμάτο.

”Αφέντης μας καὶ τὸ παιδί τὸν Θεὸν ἐπροσκυνῆσαν,
ἵ τὸν πόλεμο τὸν σημερινὸν δλότελ’ ἐνικῆσαν,
κι ἐπέφασιν ἐμέν’ ὅμπρὸς νὰ φέρω τὸ μαντάτο,
ποῦναι χαρές, παρηγορίες, καλές καρδιές γεμάτο.

1065

ΑΝΤΑ

Ω Κύριε παντοδύναμε, ἀφέντη τῶν πραμάτω,
δόξα ἐς τὴν εὐσπλαχνία σου, κι' εἰς τὸ γλυκὺ μαντάτο
πούπεφες ἀνεπόλπιστα καὶ ἔαφνικά ἐς τὴν Σάρρα,
1070 ποὺ τὴν ἀφάνιο ὁ καημὸς καὶ τοῦ παιδιοῦ ἡ τομάρα·
ὅποῦδχονμουν ἐς τὸν Ἀβραὰμ νὰ πῶ νὰ τὸ κατέχῃ
πῶς εἰν̄ ἐς τὴν ὕστερο ἀναπνιά, καὶ γλυτωμὸν δὲν ἔχει.
Σύμπαν, καὶ καλοπέ μου το, μὴν εἴσαι σὰν χαημένος,
τί ἔκαμεν ὁ Ἀβραὰμ κι' ἔβγηκε κερδεμένος;

ΣΥΜΠΑΝ

1075 Δὲν εἰν̄ καιρὸς νὰ σοῦ μιλῶ ἑδῶ ἐς τὸ μονοπάτι,
μ' ἀν θέλησ νὰ μ' ἀφουκρασθῆς, ἀκλούθα καὶ πορπάτει.
Ἀφήνω σε, καὶ δὲν μπορεῖς, ἀπόμεινε σ' τὴ στράτα,
δὲν θέλουσι παραθεσμιὰ ποτὲ καλὰ μαντάτα.

ΣΑΡΡΑ

Βοηθᾶτε μου νὰ σηκωθῶ· κράτει μ' ἀπὸ τὸν ὅμο,
1080 κοντὰ ἐς τὴ στράταν κάτεξε με, νὰ συντηρῶ τὸ δρόμο,
γιὰ νὰ φωτ' ὅσους κι' ἀν ἴδω, ἔκείνους ποὺ περνοῦσι
γιὰ τὸ φριχτὸ μυστήριον ἀν ἔειδον νὰ μοῦ ποῦσι.
Τάμαρ, καημένη, κάτεχε, ἡ ὄρεξη μοῦ λέγει
μαντάτο τσὶ παρηγοριᾶς γιὰ λόγου μου στρατεύγει·
1085 καὶ σὰ δαμάκ ἀλάφρωση γροικῶ ἐς τὰ σωθικά μου,
καὶ σὰν ἀέρα καὶ δροσὰ τριγύρω ἐς τὴν καρδιά μου.

ΤΑΜΑΡ

Γροικᾶς, κερά μου, σὰν φωνὴ ποῦ ἀντιλαλεῖ ἐς τὴ βρύση;
Θωρεῖς ἔκεινον ποὺ γλακῆ κοντὰ ἐς τὸ κυπαρίσσοι;

ΣΑΡΡΑ

Ἐκεῖνος εἰν̄ ὁ δοῦλος μας, σώπαινε νὰ γροικήσω,
1090 τὰ μᾶς φωνᾶζει δὲν μπορῶ νὰ τὰ ἔκειαθαρίσω.

ΤΑΜΑΡ

Κερά, καλῶς τὸ δέχτηκες, τὸ τέκνον συντροφιᾶζει·
καλὰ μαντάτα μᾶς βαστᾶ, «χαρές, χαρές!» φωνᾶζει.

ΣΑΡΡΑ

Ωφους καρδιᾶς ἀπόκτυποι, ὥστε νὰ μοῦ σιμώσῃ·
καὶ τί μήνυμα ἔρχεται ὁ δοῦλος νὰ μοῦ δώσῃ;

Κερά, τὰ συχαρήκια μου, ἐπά ναι τὸ παιδί σου,
ἔδω σιμά, ή ζήση σου κι' ή παρηγόρησή σου. 1095

Οἱ πόνοι καὶ τὰ βάσανα, τὰ κλάματα κι' ή πρίκα
ὅλα χαρές, ὅλα δροσές σήμερον ἔγινῆκα.

Τυχαίνει νὰ συμμαζωχτοῦν φίλοι, δικοὶ ὅμαδι
ν' ἀποδεχτοῦν τὸν Ἰσαάκ, πούροχετ' ἀπὸ τὸν ἄδη. 1100
Ἐπά σιμὰ ν' ὁ Ἰσαάκ, ἐπά ν' χαρές μεγάλες,
ἐπά ν' τὸ κανακάρικο, κι' ἄνοιξε τὶς ἀγκάλες.

ΣΑΡΡΑ

"Ω, τί μαντάτο τοῦφερες, ὡς τί μαντατοφόρος,
καὶ κάμπος ὅπου γίνηκε τὸ γοινιασμένον ὄφος.
Δόξα ἐν ὑψίστοις τῷ Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη,
ὅποιδειξες τοῦ Ἀβραὰμ σπλάχνος κι' ἐλεημοσύνη· 1105
ὅποὺ λυπήθης σήμερον κι' ἐμὲ τὰ γερατειά μου,
καὶ ἥπαφες τοὺς πόνους μου, κι' ὑγιανες τὴν καρδιά μου.
Εὔσπλαχνε, πολυνέλεε, δοξάζω τὸ ὄνομά σου,
ἔδω ζὴ τὴν γῆ ζ τοὺς οὐρανοὺς ἦς γένετο τὸ θέλημά σου. 1110
Δὲν ἥμπορῶ νὰ καρτεῷω, νὰ στέκω ν' ἀνιμένω,
πά ν' ἀπαντήσω τοῦ παιδιοῦ, ἢ ἀπ' τὸ νοῦ μου βγαίνω.
Ἐπά ν' ὁ κανακάρης μου, ὕφου, ή ψυχή μου βγαίνει,
καὶ ή καρδιά μου δὲν βαστᾷ τόση χαρὰν ποὺ μπαίνει.
Κράτει μ' ἐπά στὰ κέρια σου, δπού μ' ἀκουμπισμένη, 1115
ἄφες με, κι' ἀπὸ τὴν χαρὰ γροικῶ κι' ή ή ψή μου βγαίνει.

ΙΣΑΑΚ

Μάννα μ', ἐπά ν' τὸ τέκνο σου, ὅλο χαρές γεμάτο·
ἀνάστησέν το ὁ Θεός ἀπὸ τῆς γῆς τὸν πάτο.
Δὲ μοῦ μιλεῖς; δὲ μοῦ γελᾶς; καὶ δὲ μὲ κανακίζεις;
Δὲν εἶμ' ἐγὼ ὁ Ἰσαάκ, μάννα, δὲ μὲ γνωρίζεις; 1120
Τὰ περασμένα διάβησαν, καὶ τὰ γραμμένα λειῶσαν,
ἐπάφασι τὰ κλάματα, τὰ βάσανα τελειῶσαν.
"Ἄσ τὴν χαροῦμε σήμερον ἐτούτη τὴν ἡμέραν
κι' ἀπὸ τὸν ἄδην ἔφομαι, καὶ ζωντανὸν μ' ἐφέρων.

ΣΑΡΡΑ

"Υγιέ μου, ἦς σ' ἀγκαλιαστῶ, κι' ἦς σὲ γλυκοφιλήσω,
τ' Ἀφέντη δποὺ σὲ γλύτωσε ἦς πά νὰ εὐχαριστήσω. 1125

- Γυνή μου, τί σοῦ ἔλεγα στὸν περαιωμένο θρῆνο,
κι' ἐσὺ μὲ καταδίκαζες, κι' ἐβάρενές μου, κρίνω.
‘Οπ' ἔχει θάρρος ἡς τὸ Θεὸν κι' ἐλπίζει ἡς τὸ ὄνομά του,
1130 ἂς βλέπεται νὰ μὴν ἐβγῆ ἀπὸ τὸ θέλημά του.
“Αφησε τὸ ἀγκαλιάσματα καὶ τὰ φιλιὰ τὰ τόσα,
κι' ἀμε νὰ δώσῃς φχαριστιὰ μὲ τεῖ καρδιᾶς τὴ γλῶσσα·
ἄς πᾶμε νὰ δεώμεσθεν τούτη τὴ νύκταν ὅλη,
καὶ τὸ ταχὺ νὰ κάμωμε τεῖ ἀνάστασης τὴ σκόλη·
1135 ἂς προσκυνοῦμε τὸ Θεὸν μὲ φόβο καὶ τρομάρα,
μὲ νήστειες καὶ μὲ δένσες, κι' ἥλειωσεν ἡ κατάρα.
Ποιός νοῦς, ποιά γνώση, ποιά πνοὴ ποτὲ μπορεῖ νὰ σώσῃ,
ώσαν τυχαίνει τοῦ Θεοῦ εὐχαριστιὰ νὰ δώσῃ;
1140 οὐδὲ καπνίσματα μποροῦν, οὐδὲ κεριά, οὐδὲ θρόνοι,
τὸν κόσμο ὅλο νὰ βάλωμε ἡς τὴν τράπεζαν, δὲ σώνει.
“Ο, τι τοῦ δώσεις τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰν ἀπὸ καρδιᾶς σου,
τὴν ὅρεξή σου συντηρῷ, ὅχι τὸ χάρισμά σου.
“Ἄς πᾶμε τὸ ἀνδρόγυνο, τὸ τέκνο, καὶ οἱ ἄλλοι,
τὸ Ἀφέντη μας νὰ δώσωμεν εὐχαριστιὰ μεγάλη.
1145 Εἰς τὴ χαρὰ τὴν εἰδαμεν τὴν σήμερον ἡμέρα,
δόξα σοι, πάντα δόξα σοι, ὁ Πλάστη καὶ Πατέρα·
δι κύριος τῶν οὐρανῶν τιμὴ καὶ δόξα νᾶχη,
διοὺ ποτὲ μὲ δοῦλον του δὲν θὲ νὰ κάμη μάχη.
Δόξα καὶ προσκυνήματα, κι' ἀγγέλων ὑμνῳδίαι
1150 νᾶναι σὲ σένα τὸ Θεό, κι' ἀγίων εὐλογίαι,
σὲ σένα τὸν ἀπόστολον Πατέρα καὶ Θεό μου,
τὸν ποιητὴ καὶ πλάστη μου, καὶ ἀξιον παντούργο μου.
“Εσένα θέλουμεν ὑμνεῖ καὶ θέλουμεν λογιάζει,
κι' εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας σου σὲ θέλουμεν διοξάζει.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'.

ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ.

Αθάνασ Φεώργιος. Ψευδώνυμον του κ. Γ. Αθανασία-
δου. Έγεννήθη ἐν Ναυπάκτῳ κατά τὸ ἔτος
1894. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ νο-
μικά. Ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς
τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν ποίησιν, ἐσχά-
τως δὲ καὶ εἰς τὴν πολιτικήν, καὶ ἐξελέγη
τὸ 1926 βουλευτής Αιτωλίας καὶ Ἀκαρνα-
νίας. Ποιητικάς συλλογάς ἐδημοσίευσε τὰς
ἔξης: *Τὸ πρωτὶ ξεκίνημα* (1919), *Ἀγάπη*
στὸν *Ἐπαχτό* (1922), *Καιρὸς πολέμου*
(1922), *βραδευθεῖσαν ἐν διαγωνισμῷ*, καὶ *Εἴρ-
μὸς* (1929). Διηγήματα δὲ *Τὸ πράσινο*
καπέλλο (1922) καὶ *Δέκα ξῶτες* (1925).

Βαλαωρέτης Αριστοτέλης. Έγεννήθη τὸ 1824 ἐν
Λευκάδῃ, ἐκ παλαιᾶς ἀρματολικῆς οἰκογε-
νείας. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρᾳ, ἐπειτα δὲ
ἐσπούδασε νομικά ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ.
"Αλλ' ἡ ποίησις διπῆρξεν ἡ κυρία ἀσχολία τῆς
ζωῆς του. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀντεπροσώπευσε
τὴν πατρίδα του εἰς τὴν Ἰόνιον καὶ ἐπειτα
εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βουλήν. Τὸ πλεῖστον τοῦ
βίου του διηλθεν εἰς τὴν δραίαν παρὰ τὴν
Λευκάδα γησίδα Μαδουρήν, ὅπου καὶ ἀπέ-
θανε τὸ 1879. Ἐκεὶ συνέγραψε τὸ πλεῖστα
τῶν ποιημάτων του, ἀναφερόμενα ως ἐπὶ τὸ
πολὺ εἰς τὸν διον τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν: *Στιχουργήματα*
(1847), *Μνημόσυνα* (Κέρκυρα, 1857), *ἡ Κυρὰ Φροσύνη* (Κέρ-
κυρα, 1859), *Ἀθανάσης Διάκος* καὶ *Ἀστραπόγιαννος* (1867)
κ. ά. "Ο *Βίος* καὶ τὰ ξέργα χώτος ἐξεδόθησαν ἐπιμελείᾳ τοῦ με-
του, εἰς τρεῖς τόμους, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μαρασλῆ (1908).

Σημείωσις. Ὁπου δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου, εἰ-
νατ αἱ Ἀθῆναι.

Ιερόνυμος Γεώργιος Βύρων, λόρδος Byron (προφ.

Μπάιρον).⁵ Έγεννήθη το 1788 ένα Λουδίνιψ, έξι όρχαίας ήστορικής οίκογενείας. Τα παιδικά του έτη έπέρασεν εις το Αμπερντήν της Σκωτίας καὶ ἔπειτα εις το Δαρενόν.⁶ Εσπούδασεν εις τὸ περίφημον σχολεῖον τοῦ Χάρρω καὶ τὸ 1805 ἐνεγράφη εις τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Καίμπριτζ, ὃπου ζώμως δλίγην ἔδειξεν ἐπιμέλειαν. Τὸ 1808 ἐδημοσίευσε τὰ πρῶτα του ποίηματα: "Ωραιοί δικηρίας, μετ' δλίγον δέ, ἀπαντῶν εις ἐπίκρισιν τοῦ ἔργου του, τὴν σύτιραν: "Ἄγγλοι δαψωδοὶ καὶ Σκωτοὶ κριτικοί. Τὸ 1809 είσηλθεν εις τὴν Βουλήν τῶν Λόρδων, ἀλλὰ ταχέως διαρυνθεὶς ἀπεφάσισε νὰ ταξιδεύσῃ. "Ἐπεσκέψθη τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Μάλταν, τὴν Ἡπειρον (ὅπου ἐγγάρισε τὸν Ἀλῆ-πασᾶν), τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, (Μεσσολόγγι, Δελφούς, Ἀθήνας), τὴν Σμύρνην καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ 1811 ἐπέστρεψεν εις τὴν Ἀγγλίαν, ὃπου ἐδημοσίευσε τὰ δύο πρῶτα χρηματα τοῦ Προσκυνήματος τοῦ Τσάιλδ "Ἀρολδ, μὲ τὰ δποῖα ἔγινε ἀμέσως διάσημος. Τὸ ποίημα τοῦτο ἐπηκολούθησαν συντόμως ἄλλα, ἐπίσης ωραῖα, ὅπως δ Γκιαούρο, Ἡ νύμφη τῆς Ἀβύδου, Ὁ κουρσάρος, Ἡ πολιορκία τῆς Κορίνθου. Τὸ 1816 δ Βύρων ἐπεσκέψθη τὴν Γενεύην καὶ ἔπειτα τὴν Βενετίαν, (ὅπου ἔμεινε δύο καὶ πλέον ἔτη) καὶ τὴν Ραβένναν, συγθέτων ἐν μέσῳ τοῦ περιπετειώδους δίου, τὸν δποῖον διῆγε, τὰ λαμπρότερα τῶν ἔργων τῆς φιλολογικῆς του σταδιοδρομίας, ὡς τὰ δράματα Σαρδανάπαλος, Κάιν, Οἱ δύο Φόσκαροι, τὸ ποίημα Δὸν Ζουάν καὶ πλεῖστα ἄλλα. Μετ' δλίγον ἥρχισεν ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις. "Ο ποιητὴς ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἔδειξε μέγιστον ὑπὲρ αὐτῆς ἐνδιαφέρον, καὶ τέλος τὸ 1823 κατῆλθεν εις τὴν Ἑλλάδα, ὑπὲρ τῆς δποίας ἀφιέρωσε τὰ χρήματά του, τὴν καρδίαν του καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του. "Απέθανεν, ὡς γνωστόν, ἐν Μεσσολογγίῳ τὴν 7/19 Απριλίου 1824.

Γκαΐτε Ιωάννης Βόλφγκανγκ. Έγεννήθη τὸ 1749

ἐν Φραγκφούρτῃ ἀπὸ πολὺ διακεκριμένην οἰκογένειαν. "Ο πατέρης του ἦτο νομομαθῆς, αὐτοκρατορικὸς σύμβουλος, εις τὸν οἰκόν του δὲ ἐσύχναζον πολυμαθεῖς καὶ διακεκριμένοι ἄνδρες, ἡ μετὰ τῶν δποίων συναναστροφὴ μεγάλως ἐπέδρασεν εις τὴν μόρφωσιν τοῦ νεαροῦ Γκαΐτε. "Εσπούδασε τὰ νομικὰ εις τὴν Λειψίαν καὶ ἔπειτα εις τὸ Στρασβούργον, συγχρόνως ζώμως ἥσχολείτο εις καλλιτεχνικὰς μελέτας, ὡς καὶ εις τὴν χημείαν καὶ τὴν φυσικήν. Εις τὸ Στρασβούργον ἐγγάρισε τὸν

ποιητήν "Ερδερ, δυτικός ἔστρεψε τὴν προσοχήν του πρὸς τὴν ἀλγθῆ ποίησιν, τὸν Σαίκοσπυρο, τοὺς "Ἐλληνας, τὴν "Αγίαν Γραφὴν καὶ τὰ δημώδη γερμανικὰ τραγούδια. Ἡ γνωριμία του αὕτη ὑπῆρξεν ἀποφασιστικὴν γεγονός τῆς ζωῆς του. Ἀφοῦ ἐπήρε τὸ διπλωματικὴν νομικής, εἰργάσθη ἐπ' ἀλίγον ἐν δικαστηρίῳ καὶ ἐπειτα διέμεινε ἰδιωτεύων ἐν Φραγκφούρτῃ. Τὰ πρῶτά του ποιήματα ἔξεδόθησαν τὸ 1770 ἀνωνύμως. Τὸ 1773 ἐδημοσίευσε τὴν τραγῳδίαν του *Γκέτες τοῦ Βερλιχίγκεν* καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸ μυθιστέρημα *Βέρθερος*, τὰ δποῖα κατέστησαν ἀμέσως αὐτὸν διάσημον. Τὸ 1775 προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Δουκὸς Καρόλου Αὐγούστου εἰς Βαϊμάρην, ἐγένετο μετ' ἀλίγον μυστικοσύμβουλος αὐτοῦ, εἰτα δὲ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τέλος πρωθυπουργὸς τοῦ Δουκάτου. Ἐν μέσῳ βμως τῶν πολλαπλῶν αὐτοῦ ἀσχολιῶν δὲν ἀπηργήθη τὰς Μουσας. Τὸ 1786 ἐταξίδευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἔγραψε δύο ἐκ τῶν ἀρίστων δραμάτων του, τὸν *Τάσσον* καὶ τὴν *Ιφιγένειαν* ἐν *Ταύροις*. Ἀπὸ τοῦ 1794 συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μὲ τὸν Σιλλερ καὶ ἔγραψε τὸν *Βίλελμο Μάιστερο*, τὸν *Ἐρμαννον* καὶ *Δωροθέαν*, καὶ τέλος τὸ λαμπρότατον τῶν ἔργων του, τὸν *Φάσοντ*, τοῦ δποίου τὸ μὲν πρῶτον μέρος ἔξεδόθη τὸ 1808, τὸ δὲ δεύτερον τὸ 1831. Ἐκτὸς τῶν λογοτεχνικῶν του ἔργων, δὲ *Γκαϊτε* ἔγραψε καὶ πολλάκις ἐπιστημονικὰς πραγματείας. Ἀπέθανε τὸ 1832. Ὁ *Γκαϊτε* θεωρεῖται ὁ μέγιστος τῶν λυρικῶν καὶ πεζογράφων τῆς Γερμανίας καὶ εἰς τῶν καρυφαίων τοῦ κόσμου.

Γρυπάρης Ιωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Σίφνῳ τὸ 1871. Ἐσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἐπειτα δὲ εἰς τὴν Εὐρώπην διετέλεσε καθηγητῆς καὶ ἐπειτα ἐπιθεωρητῆς τῆς ἐκπαιδεύσεως, τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας, καὶ σήμερον είνατε διευθυντής τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Ἐνωρίς ησχολήθη εἰς τὴν ποίησιν, τὰ δὲ ποιήματα αὐτοῦ ἔξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Σκαραβαῖοι καὶ Τερραπότες* (1919). Μετέφρασε τὰς τραγῳδίας τοῦ Αισχύλου, καθὼς καὶ τὴν Πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος.

Δάκρυνης Στέφανος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Θρασυδόύλου Ζωϊσπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀργει κατὰ τὸ ἔτος 1882. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν μαθηματικὰ καὶ ἐπειτα διετέλεσεν ἐπί τινα ἔτη καθηγητῆς γυμνασίου σήμερον διηγετεῖ ὡς τμηματάρχης ἐν τῷ Ἐθνικῷ Βιβλιοθήκῃ. Ἐνωρίς ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ποιητής καὶ πεζογράφος, ἐδημοσίευσε σειρὰς ποιημάτων ὑπὸ τοὺς τίτλους *Φθινοπωρινὲς* (Ἀρρενίς 1902), *Ρόδακες κοὶ ἀνθέμια* (1904), *Ἐλληνικοὶ ἄγῶνες* (1907), δὲ *Ἀνθισμένος δρόμος* (1911), τὸ *Ἀνοιχτὸ παράθυρο* (1921), βραβευθὲν ἐν διαγωνισμῷ.

Έδημοσίευσεν ἐπίσης εἰς περιοδικά μελέτας, ἐκ τῶν δποίων χυρώτεραι εἶναι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν δημώδη ποίησιν. Ἐκ τῶν θεατρικῶν του ἔργων σπουδαιότερον εἶναι τὸ βραβεύθεν ἐπίσης δράμα αὐτοῦ *Τὸ πατρικὸ σπίτι* (1921).

Δραγούλης Νικόλαος. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1808. Ἡ αἰκογένειά του κατὰ τὸ 1821, διωκομένη, κατέψυγεν εἰς τὴν Πάρον καὶ ἐπειτα εἰς τὴν Νάξον, ὅπου ὁ νεαρὸς Νικόλαος ἐσπούδασε εἰς τὴν αὐτόθι σχολὴν τῶν Λαζαριστῶν. Ὁτε κατῆλθεν ὁ Καποδίστριας εἰς τὴν Ἑλλάδα, προσελήφθη εἰς τὸ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ΣΠ. Τρικούπη γραφεῖον τοῦ Κυθερώντος. Ὅπηρέτησεν ἐπὶ "Οὐθωνος ὡς διοικητικὸς ὑπάλληλος καὶ ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἑξατερικῶν τὸ 1862. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1879. Ἰδρυσε καὶ διηγήθυνεν ἐπὶ μακρὸν τὸ περιοδικὸν *Πανδώρα*, συνέγραψε δὲ τὴν *Ιστορίαν τοῦ Σκεντέριμπεη*, τὸν βίον τοῦ Οὐδασιγκτῶνος κ. ἄ. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον του εἶναι αἱ *Ιστορικαὶ Αναμνήσεις* (δύο τόμοι, 1874).

Δροσένης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις, ἐκ γονέων Μεσολογγίτων. Ἦκουσεν ἐγ τῷ Πανεπιστημίῳ μαθήματα Νομικῆς καὶ φιλολογίας, ἐπειτα δὲ μετέβη εἰς τὴν Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του. Ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν διηγήθυνε τὰ περιοδικὰ *Ἐστία*, *Ἐθνικὴ Ἀγωγὴ*, *Μελέτη*, κ. ἄ. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τμηματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1926 εἶγαι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀφωνιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἔξι: Α' Ποιητικά: *Ιστορία Ἀράχνης* (1880), *Σταλακτῖται* (1881), *Εἰδύλλια* (1885), *Αμάραντα* (1891), *Γαλήνη* (1902), *Φωτερὸς σκοτάδια* (1914), *Κλειστὰ βλέφαρα* (1917), *Θὰ βραδυάξῃ* (1922), καὶ *Πυρίνη Ρομφαία—Ἀλκυονίδες* (1923). Β' Πεζά: 1) Ἐντυπώσεις: *Ἄγροσικαὶ ἐπιστολαὶ* (1882), *Τρεῖς ἡμέραι* ἐν *Τήνῳ* (1883). 2) Διηγήματα καὶ μυθιστορήματα: *Διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις* (1886, μεταξὺ τῶν δποίων καὶ ἡ *Ἀμαρυλλίς*, ἐκδοθεῖσα χωριστὰ τὸ 1919). Τὸ βοτάνι τῆς ἀγάπης (1901), *Διηγήματα τῶν ἀγῶνων* καὶ τῆς πόλεως (1904), *Ἑλληνικὴ Χαλιμᾶ* (παραμύθια, 1921), *Ἐρση* (1922) καὶ 3) ἐν τῇ διδλοιθήκῃ τοῦ Συλλόγου τῶν Φρελίμων Βιθλίων, τοῦ δποίου ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως διατελεῖ γραμματέύς: *Ἄι μέλισσαι* (1901), *Ἄι δονιθεῖς* (1903), *Τὸ ψάρευμα* (1904), *Οἱ τυφλοὶ* (1906), *Οἱ κυνηγὸς* (1907), καὶ ἄλλα.

Ο Δροσίνης μὲ τὸν Παλαιμᾶν καὶ τὸν Πολέμην ὑπῆρξαν ἐκ τῶν πρώτων παιητῶν, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τοῦ 1880 περίπου ἐστρεψάν τὴν προσοχήν των πρὸς τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ τὸν Σολωμόν, καὶ εἰς ὥραίαν δημοτικὴν γλῶσσαν γράχισαν γὰρ ψάλλουσι τὴν ὠραιότητα τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως, τοὺς ἡρωας τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, τὰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις, τὴν Ἑλληνικὴν ἐν γένει ζωὴν. Μὲ ίδιαιτέρων δὲ ἀγάπην καὶ ἐπιτυχίᾳ δὲ Δροσίνης περιέγραψε καὶ εἰς τὰ πεζὰ του ἔργα καὶ εἰς τὰ ποιήματα του τὴν ζωὴν τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν θαλασσινῶν μας, τὴν ὅποιαν ἔγησεν ἀπὸ κοντά.

Εφταλιώτης Αργύρης. Ψευδώνυμον τοῦ Κλεάνθους Μηχαγλίδου. Ἐγεννήθη ἐν Μολύβῳ τῆς Λέσβου τὸ 1849, διετέλεσε δὲ ὑπάλληλος τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐμπορικοῦ σῖκου Ράλλη. Απέθανε τὸ 1924. Τηῆρξε μετὰ τοῦ Ἀλεξ. Πάλλη ἐκ τῶν πρώτων ὄπαδῶν τοῦ Ι. Ψυχάρη, ἔγραψε δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον διηγήματα: *Νησιώτικες Ιστορίες* (1893), *Φυλλάδες τοῦ Γέρο - Δήμου* (1897) κ.ἄ. Μετέφρασε καὶ τὴν Ὁδύσσειαν τοῦ Ομήρου.

Θεοτόκης Νικηφόρος. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τὸ 1736. Νεώτατος μετέδην εἰς τὴν Ἰταλίαν, διπου ἐσπούδασε φιλοσοφίαν καὶ μαθηματικά. Τὸ 1756 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κέρκυραν, διότι ἔχειροτονήθη μοναχός, διέπρεψε δὲ μεγάλως ὡς διδάσκαλος καὶ λεροκήρυξ. Προσκληθεὶς εἰς Κων/πολιν διωρίσθη «Ρήτωρ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας», εἴτα δὲ μετέδην εἰς Ἰάσιον ὡς διευθυντὴ τῆς ἔκει Ἑλληνικῆς σχολῆς. Τέλος προσκληθεὶς εἰς Ρωσίαν ἔξεμαθε τὴν ρωσικὴν γλῶσσαν καὶ ἔχειροτονήθη τὸ 1779 ἀρχιεπίσκοπος Σλαβωνίου καὶ Χερσονήσου, διότι μετετέθη δραδύτερον εἰς τὴν ἀρχιεπίσκοπην Ἀστραχανίου καὶ Σταυρουπόλεως. Απέθανεν ἐν Μόσχῃ τὸ 1880. Ο Θεοτόκης δμιλῶν καὶ γράφων ἀπέβλεπε πάντοτε εἰς τὸ εὐληπτόν καὶ ἀκριβές, τὰ δὲ συγγράμματα αὐτοῦ ἦσκησαν μετὰ τῶν του Κοραῆ μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὑποδούλου ἔθνους. Τὰ σπουδαιότερα τούτων είναι: *Δόγοι εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην τεσσαρακοστὴν μετά τινων πανηγυρικῶν καὶ ἐπιταφίων* (Λειψία, 1766) καὶ τὰ δύο *Κυριακοδρόμια*: 1) *Κυριακοδρόμιον*, ἦτοι ἐρμηνεία καὶ μετ' αὐτὴν δμιλία εἰς τὸ κατὰ Κυριακὴν ἀναγιγνωσκόμενον εὐαγγέλιον, (2 τόμοι, ἐν Μόσχῃ, 1796, ἀνατυπωθέντες ἐν Βουκουρεστίῳ) τὸ 1803 καὶ πολλάκις ἐπειτα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν) καὶ 2) *Κυριακοδρόμιον*, ἦτοι ἐρμηνεία καὶ μετ' αὐτὴν δμιλία εἰς τὰς κατὰ Κυριακὴν ἀναγιγνωσκομένας Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (2 τόμοι, ἐν Μόσχῃ, 1808). Τὰ διεθνίσαν ταῦτα διενεμήθησαν εἰς τὰς ἀκλησίας καὶ τῶν μάλλον ἀποκέντρων χωρίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατὰ Κυριακὴν δὲ ἀνεγιγνώσκοντο ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς χριστιαγούς αἱ σχετικαὶ ἐρμηνεῖαι καὶ ἡθικαὶ δμιλίαι.

Κακλαμάνος Δημήτριος. Έγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1869. Ἐσπούδασε καὶ ἀρχὰς νομικά, εἰτα δὲ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐπὶ μακρὰ ἐτη συνειργάσθη εἰς τὴν ἐφημερίδα "Αστυν", ὅρασε καὶ διηγήθυνε μόνος τὴν ἐφημερίδα *"Νέον Αστυν"*. Τὸ 1907 ἐγκατέλειψε τὴν δημοσιογραφίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον, ὅπου ταχέως διέπρεψε, προσχθεῖς εἰς πρεσβευτήν. Νῦν διατελεῖ τοιούτος ἐν Λονδίνῳ. Ἐκ τῶν ἔργων του εἰς ἴδιαιτέρους τόμους ἔξεδόθησαν: *Περὶ τοῦ ζωγράφου Νικολάου Γύζη* (1901), *"Η ζωγραφικὴ* (1909), *"Ο Δημήτριος Βερναρδάκης καὶ τὸ ἔργον του* (Τεργέστη, 1907).

Κάλδος Ανδρέας. Έγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὸ 1792. Νεώτατος μετέβη χάριν σπουδῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔπειτα δὲ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου μετῆλθεν ἐπὶ τινα ἐτη τὸν διδάσκαλον. Τὸ 1826 κατήλθεν εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ παρέμεινεν ἕκει διδάσκων ἴδιωτικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μέχρι τοῦ 1859. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διήλθεν ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1869. Πλὴν πολλῶν συγγραμμάτων του φιλολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν, ἃτινα ἔμειναν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτα, συνέθεσεν εἰκοσιν ὥδας, αἵτινες ἔδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Λύρα* (αἱ δέκα ἐν Γενεύῃ τὸ 1824, αἱ ἄλλαι δέκα ἐν Ηπειρίοις τὸ 1826).

Καλοσγούρος Γεώργιος. Λόγιος γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ τὸ 1849 καὶ ἀποθανὼν ἐν Γενεύῃ τὸ 1902. Ἐγράψε διαφόρους χριτικὰς μελέτας καὶ μετέφρασε τὸν Προμηθέα τοῦ Αἰσχύλου, τὴν Κόλασιν τοῦ Δάντου, τοὺς Τάφους τοῦ Φωσκόλου, τὰ ἰταλικὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ κ. ἢ.

Καροβούνης Νικόλαος. Έγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ κατὰ τὸ ἔτος 1880. Ἐσπούδασεν ἐν Ρουμανίᾳ. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἡσχολήθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ειργάσθη ὡς συντάκτης πολλῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Ἐλαβε μέρος εἰς δλους τοὺς ἀπὸ τοῦ 1912 πολεμικοὺς ἀγῶνας, ὡς πολεμιστὴς καὶ πολεμικὸς συνάρμακ ἀνταποκριτής, καὶ ἔδημοσίευσε τὰς ἐξ αὐτῶν ἐντυπώσεις του εἰς ἐφημερίδας. Ήπειρώδευσεν ἐπίσης πλεῖστα μέρη τοῦ ἔξω ἐλληνισμοῦ καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ ἔδημοσίευσε μακρὰς αὐτῶν περιγραφὰς εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ εἰς ἴδιαιτέρους τόμον ἔξεδόθη μέχρι τοῦτο ὁ *Βουλγαρικὸς πόλεμος* (1914).

Κογεθένας Νικόλαος. Κερκυραϊος λόγιος (1856—1897), ζοτις κατέγινεν ιδίως εἰς μεταφράσεις. "Απαντα τὰ Ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τόμον τὸ 1916.

Κουγέας Σωκράτης. Ἐγεννήθη τὸ 1877 εἰς Δολοὺς τῆς Λακωνικῆς. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ ἔπειτα ἐν Γερμανίᾳ. Ἐπανελθὼν ὑπηρέτησεν ἐπὶ τινα χρόνον ὡς καθηγητὴς Γυμνασίου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1918 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ τελευταῖον ἔξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Πλὴν πολλῶν φιλολογικῶν, παλαιογραφικῶν καὶ ἱστορικῶν πραγμάτειών αὐτοῦ, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν εἰς περιοδικά, εἰς ίδιαίτερα βιβλία ἐξεδόθησαν τὰ ἔργα αὐτοῦ. Οἱ Καταστασίες Ἀρέθας καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ (1913) καὶ Ἡ ίδεα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν παρὰ τοῖς Ἐλλησι (1928), συγγραφή βραβευθεῖσα ἐν διαγωνισμῷ.

Κοραής Ἀδαμάντιος. Ἐγεννήθη ἐγ Σμύρνη κατὰ τὸ ἔτος 1748. Ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὰ ἔκει σχολεῖα τὰ ἔγκυκλα μαθήματα, ἐστάλη κατὰ τὸ 1772 εἰς Ἀμστελόδαμον τῆς Ὑλλανδίας ὡς ἀνταποκριτὴς τοῦ πατρός του καὶ ἄλλων Σμυρναίων ἐμπόρων. Μετὰ ἔξαετη ἔκει διατριβὴν ὁ πατήρ του τὸν ἀνεκάλεσεν εἰς Σμύρνην, ὅπου μετέφρασε τὴν Ὁρθόδοξον Διδασκαλίαν (Κατήχησιν) τοῦ Πώσου μητροπολίτου Ηλάτωνος, τυπωθεῖσαν ἐν Λειψίᾳ τὸ 1782. Ἐπειδὴ δὲν ἦδυνατο νὰ ὑποφέρῃ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, κατώρθωσε μετὰ μυρίας δυσκολίας νὰ πείσῃ τὸν πατέρα του νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ μεταβῇ ἐκ νέου εἰς τὴν Εύρωπην, διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν Ἰατρικήν. Οὕτω τὸ 1782 ἔφθασεν εἰς Μορμπελὶέ καὶ μετὰ λαμπρὰς ἔκει σπουδὰς ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τὸ 1786. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρίσιους, ὅπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς ἐργασίας, ἐκδίδων ἴδια τοὺς ἀρχαίους Ἐλληνας συγγραφεῖς, πρὸς φωτισμὸν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ὄμοιευθῶν του. Πρὸς ἐμψύχωσιν δὲ αὐτῶν ἐδημοσίευσε τὴν Ἀδελφικὴν διδασκαλίαν πρὸς τοὺς Γραικούς (Παρίσιοι, 1798), καὶ ἀργότερον ἐν πεζῷ πρόδος τοὺς Γραικούς (Ἀλεξάνδρεια, 1801), τὸ Πολεμιστήριον σάλπισμά του (Ἀλεξάνδρεια, 1801), τὸ ὅποιον μετ' ὀλίγον, μεταποίησεν εἰς στίχους, ἔξεδωκεν ἐκ νέου. Ἐτύπωσε πλείστους ἐκ τῶν Ἐλλήνων συγγραφέων, τὸν Ὁμηρον, τὸν Ἀριστοτέλην, κ. ἄ. μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων. Ἀκαταπονήτως δὲ ἐργαζόμενος ἀπέθανε τὸ 1833 ἐν Παρίσιοις. Τῶν μετὰ θάνατον εὑρεθέντων αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἑπτά τόμοι, ὃν τρεῖς τόμοι Ἐπιστολαὶ (1885). Οἱ Κοραής διὰ τὴν πολύτιμον σειρὰν τῶν συγγραμμάτων του, (ἀτινα ἀποτελοῦσιν δλόκληρον βιβλιοθήκην, 66 τόμους ἐγ συνόλῳ), καὶ τὰ ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας κηρύγματά του, ἀτινα ἔσχον μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὑποδούλου ἔθνους, ἐγένετο εἰς ἐκ τῶν πρωτουργῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Κουρτέδης Αριστοτέλης ΙΑ. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μυρίφυτον τῆς Θράκης κατὰ τὸ ἔτος 1858.

Ἐσπαύδασε φιλοσοφικὰ καὶ παιδαγωγικὰ ἐν Εὐρώπῃ, διετέλεσε δὲ ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς τῶν μαθημάτων τούτων ἐν Ἀθήναις, καὶ ἔπειτα διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου Πειραιῶς. Ἀπέθανε τὸ 1928. Ἐδημοσίευσε πρὸς χρῆσιν τῶν διδασκάλων ἵκανα παιδαγωγικὰ ἔργα (*Ἄλι πνευματικαὶ ἴδιοφυῖαι* (1907), *Ὑποδείγματα διδασκαλίας ζωολογίας* (1912), καὶ φυτολογίας (1913) κ. ἄ.). Ἀπὸ νεότητος αὐτοῦ ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐκτὸς πολλῶν μεταφράσεων καὶ διασκευῶν ἔγνων λογοτεχνημάτων, ἐδημοσίευσε παντοίας πρωτούπους μελέτας ὡς καὶ διηγήματα, ἴδιας εἰς γήρερολγια καὶ περιοδικά. Ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τοῦ 1893 διετέλεσεν ἀρχισυντάκτης τοῦ περιοδικοῦ *Διάπλασις* τῶν παιδῶν», ὃπου ἐδημοσίευσε πολλὰ λογοτεχνημάτα του, ἐκ τῶν ὅποιων τινὰ ἔξεδόθησαν καὶ εἰς ἴδιαιτέρους τόμους ἐπανειλημμένως' (*Παιδικά διηγήματα, Θέατρον οἰκογενείας καὶ σχολείου, Παιδικὴ χαρὰ καὶ ἄ.*).

Κρυστάλλης Κάωστας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου τὸ 1868. Ἐνῷ γῆτο ἀκόμη μαθητὴς εἰς τὸ γυμνάσιον τῶν Ιωαννίνων, ἐδημοσίευσε τὸ ποίημα *Σκιαὶ τοῦ Ἄδου* (1886), εἰς τὸ δρποῖον ἔξυμνει τοὺς γῆρακς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Καταδιωχθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέφυγεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ, ἐργαζόμενος ὡς ἐργάτης τυπογραφείου κατ' ἀρχὰς καὶ ὡς ἴδιωτικὸς ὑπάλληλος κατόπιν, ἐδημοσίευσεν εἰς τόμους τὰ ἔξης ἔργα: Α' Ποιητικά: *Ο καλόγηρος τῆς κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου* (1889), τ' *Ἀγροτικά* (1891), *Ο τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης* (1893) καὶ Β' *Πεζογραφήματα* (1894). Άλι στερήσεις δύμως εἶχον ὑποσκάψει ἐν τῷ μεταξὺ τὴν ὑγείαν του, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἔγκαταλείψῃ τὴν πρωτεύουσαν καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γενέτειραν. Ἐπιστρέψων δύμως ἀπέθανεν ἐν "Αρτῃ τὸ 1894. Πλήρη τὰ *Ἐργα* αὐτοῦ (Ποιήματα—Πεζά) ἔξεδόθησαν εἰς δύο τόμους κατὰ τὸ ἔτος 1912, χωριστὰ δὲ κατόπιν καὶ δλα τὰ *Ποιήματα* αὐτοῦ (1916).

"Ο Κ. κατώρθωσε ν^ο ἀπομιμηθῆ τελείως τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Τὰ θέματά του εἶναι ἀπλά (ἡ ζωὴ τῶν ἀγροτῶν καὶ ποιμένων τῆς Ἡπείρου), οἱ γλυκεῖς δὲ στίχοι του ἀποπνέουν συγήθως βαρείαν μελαγχολίαν, ἀποτέλεσμα τῆς δυσκόλου καὶ σκληρᾶς ζωῆς, τὴν ὅποιαν ἔζησε.

Ακαδημαϊκός Ανδρέας. Ἐγεννήθη ἐν Λαζαρίῳ κατὰ τὸ ἔτος 1811. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐρώπην τὰ νομικά. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ἡσχολήθη ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὸ ἐπάγγελμά του, ἀλλὰ μετ' ὅλιγον ἀφωνίαθη ἐντελῶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ διέπρεψεν ὃς σατιρικὸς ποιητής. Τὰ δέλη του ἔστρεψε καθ' ὅλων τῶν ἀτόπων, ὅσα παρετήρει γινόμενα πέριξ αὐτοῦ καὶ ἴδια ἐκαυτηρίασε τὰς προλήψεις τοῦ ὄχλου καὶ τὴν ἀμφιθεατρικήν τοῦ κλήρου· διὰ τοῦτο καὶ κατεδιώχθη πολλάκις καὶ τέλος ἀφωρίσθη. Ἐν τέλει ἔμως κατενόηθη ὑπὸ πάντων ἡ ἀδολος εἰλικρίνεια καὶ κρηστότης αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐν τιμῇ τὸ 1901. Ἐκ τῶν ἔργων του σπουδαιότερα είναι Α' Ποιητικά: Τὰ μυστήρια τῆς Κεφαλλονιᾶς (1856), Στιχουργήματα (1872). Β' Πεζά: Ἡθικοὶ χαρακτῆρες: Ἰδοὺ δ ἄνθρωπος (1886), Στοχασμοὶ (1921).

Αιοβέρδος Σπυρίδων. Ἐγεννήθη τὸ 1877 ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς γνωστῆς κεφαλληνιακῆς οἰκογενείας. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Παρεπιστημάτῳ νομικά. Ἐπὶ τινα ἔτη εἰργάσθη ὡς δημοσιογράφος, τὸ δὲ 1902 εἰσῆλθεν εἰς τὸ τραπεζιτικὸν στάδιον, ἔνθα τάχιστα διέπρεψε, γενόμενος διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης. Δήμερον είναι πρόεδρος τοῦ Διαικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Λαϊκῆς Τραπέζης. Ἐκτὸς διδίλιων οἰκονομικοῦ περιεχομένου, ὡς Ὁ εὐνυκός πλούτος (1902), Οἰκονομικὴ ἐπισκόπησις τῆς Ἑλλάδος (1903), Ἀποταμίευσις καὶ ταμιευτήρια (1905) κ. ἢ., ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ πολλὰ ἀρθρα, ἴδιας τεχνοκριτικά, καὶ τὰ ἔντις λογοτεχνικὰ διδίλια: Ἡ ἀγία πόλις (ἐντυπώσεις ἀπὸ τὰ Ιεροσόλυμα, 1902) καὶ Ὁ μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος (1929).

Μαρέλης Αιορέντσος. Ἐγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ κατὰ τὸ 1860. Τὰ ἔγκυλα μαθήματα διήκουσεν ἐν Κερκύρᾳ, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου ἔμεινε δεκατέσσεκτα περίπου ἔτη, ἀσχολούμενος εἰς φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας μελέτας, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν ποίησιν. Ἐσπευσεν ἔθελοντὴς εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης τὸ 1896· ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, διετέλεσεν ἐπληγώθη εἰς τὸν θραχίαν· κατὰ δὲ τὸ 1912 κατετάχθη ὡς λοχαγὸς εἰς τὸ τάγμα τῶν Γαριβαλδινῶν καὶ ἀγωνιζόμενος εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἡπείρου ἐφονεύθη τὴν 29ην Νοεμβρίου. Τὰ Ἔργα αὐτοῦ (κατὰ τὸ

πλειστον ποιήματα), έξεδόθησαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ 1915. Ἐκαλλιέργησεν ἵδιως τὸ ποιητικὸν εἶδος τοῦ σονέτου.

Μιχαήλος Γεράσιμος. Ἔγεννήθη τὸ 1826 ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἦξ ἐπιφανοῦς κερκυραϊκῆς οἰκογενείας. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρᾳ, ἐν ἡλικίᾳ δὲ 23 ἐτῶν ἐστάλη εἰς τὴν Ἰταλίαν πρὸς σπουδὴν τῆς γομικῆς, τὴν ἀποίαν συνεπλήρωσεν, ἐπαγελθὼν μετὰ διετίαν, ἐν τῇ Ἱσηνῷ Ἀκαδημίᾳ. Δὲν ἥσκησεν ἔμως τὴν ἐπιστήμην του, ἀλλ᾽ ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν. Ἔγραψεν εἰς ὕραίν την δημοτικὴν γλώσσαν ἀπλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ τρυφερώτατα ποιήματα, ή δὲ ποιητικὴ του παραγωγὴ συνέδαλεν ὅχι διλίγγον εἰς τὴν περὶ τὸ 1890 σημειωθεῖσαν ἀναγέννησιν τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Ἀπέθανε τὸ 1911. Ποιητικά του ἔργα εἰς χωριστοὺς τόμους ἔξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: Ἀπλῆ καὶ καθαρεύουσα (Κέρκυρα, 1872), Ὁ δρόκος (ποίημα ἐπικολυρικόν, περιγράφον εἰς 1600 περίπου στίχους ἐν ἐπεισόδιον τῆς κατὰ τὸ 1866—68 ἐπαναστάσεως τῆς Κρήτης, Κέρκυρα, 1875), Ποιητικὰ ἔργα (Κέρκυρα, 1890), καὶ Μικρὰ ταξίδια (1898).

Μικλής Σπύρος. Ἔγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1883. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ διετέλεσε συντάκτης πολλῶν ἐφημερίδων, τελευταῖον δὲ καὶ διευθυντῆς θεάτρου. Ταυτοχρόνως ἥσχολετο καὶ εἰς τὰ γράμματα καὶ ἔγραψε παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα, ὡς δράματα, διηγήματα, μυθιστορήματα, δύσιπνάκις ἐντυπώσεις, ἴδιᾳ δὲ χρονογραφήματα, δημοσιευθέντα τὰ πλεῖστα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τούτων ἔξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους: Α' Δράματα: Ὁ γυνιὸς τοῦ ἥσκιον (1907), Τὸ κόκκινο πουκάμισο (1908), Τὸ χαλασμένο σπίτι (1909), Τὸ ἀσπρό καὶ τὸ μαῦρο (1914). Β' Ἐντυπώσεις (ἀπὸ τὸν βαλκανικούρικὸν πόλεμον): Πολεμικαὶ σελίδες (1913). Γ' Ἀπάνθισμα χρονογραφημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον Σφυρίγματα (1922). Δ' Βιογραφίαι: Ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ (1931), Ὁ ναύαρχος Μιαούλης (1932), Τὰ ματωμένα δάσα (1934) κ.ἄ.

Μηνιεάτης Ἑλλέας. Ἔγεννήθη τὸ 1669 ἐν Ληξουρίῳ. Ο πατέρος του Φραγκίσκος, ἀρχιπρεσβύτερος τῆς πόλεως, ἔφερεν αὐτὸν δεκαετὴ δύτα εἰς τὴν Βενετίαν καὶ ἐνέγραψεν εἰς τὸ αὐτόθι ἀπό τινος ἰδρυμένον ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου Θωμᾶ Φλαγγίνην χάριν τῶν Ἑλλήνων «Φλαγγινιαγδὸν Φροντιστήριον». Ἐκεῖ ἐσπούδασε τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν ὡς καὶ θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα, μαθητεύσας καὶ παρὰ τῷ Φρ. Σκούφῳ,

τόσον δὲ διεκρίθη, ὥστε, γεαρώτατον ἔτι, διώρισεν αὐτὸν ἡ Ἐφορεία τοῦ Σχολείου καθηγητὴν ἐν αὐτῷ συγχρόνως ἐκήρυξε μετὰ σπανίας εὐφραδέας ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἅγιου Γεωργίου. Μετ' ὀλίγον ἔχειριτονήθη διάκονος. Ἐν τῷ Φλαγγινείῳ Σχολείῳ εἰργάσθη τρία ἔτη, ἔπειτα δὲ ἄλλα ἑπτά ἐν Κεφαλληνίᾳ ὡς διδάσκαλος καὶ ἱεροχήρους, ἔπειτα 4 ἔτη ἐν Ζακύνθῳ. Ἐκεῖθεν προσέλαβεν αὐτὸν ὡς παιδαγωγὸν τῶν τέκνων του διοικητῆς Κερκύρας, τοῦτον δὲ ἀκολουθῶν ἐπανῆλθε τὸ 1698 εἰς Βενετίαν, ὅπου ἐδίδαξε πάλιν ἐν ἔτος ἐν τῷ Φλαγγινείῳ. Εἶτα μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διωρίσθη ἱεροχήρους τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ καθηγητὴς ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Σχολῇ. Μετὰ ἐπτατίαν παρηγήθη καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του. Μετ' ὀλίγου ὁ Ἐνετός κυβερνήτης τῆς Πελοποννήσου Γριμάνης ἐκάλεσεν αὐτὸν ὡς ἱεροχήρου Ναυπλίας καὶ Ἀργους, διότιν προεχειρίσθη εἰς ἐπίσκοπον Κεργίκης καὶ Καλαβρύτων τὸ 1711. Ἄλλος οἱ ὑπέρμετροι κόποι, εἰς οὓς ὑπεβλήθη ἵνα φανῇ ἀξίος καθ' ὅλα τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ, κατέβαλον τὴν ἄλλως ἀσθενικὴν κρᾶσιν αὐτοῦ καὶ ἀπέθανε τὸ 1714. Ὁ πατήρ του μετέφερε τὴν σορὸν αὐτοῦ εἰς Κεφαλληνίαν καὶ ἔθαψεν αὐτὸν ἐν Ληξουρίῳ. — Εκ τῶν λόγων αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν τεύχει τὸ πρῶτον δύο ἑλληνιστὶ καὶ τέσσαρες Ιταλιστὶ (διότι καὶ ἐν τῇ Ιταλικῇ γλώσσῃ εὐφραδέστατα ώμιλει δ.Μ.) ἐν Βενετίᾳ, παρὰ τῷ ἐκδότῃ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι τὸ 1717. Εἶτα δὲ διατήρη τοῦ ἱεράρχου, περισυλλέξας τὰ χειρόγραφα τοῦ μετοι (οὐχὶ βεβαίως ἐπεξειργασμένα δι' ἔκδοσιν ὑπὸ τοῦ Μ., ἀλλ' ὡς ἐσώζοντο πρόχειρα), ἐνεχείρισεν εἰς τὸν αὐτὸν ἐκδότην, καὶ οὕτω τὸ 1720 ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ αἱ περισωθεῖσαι Διδαχαὶ τοῦ Μηνιάτου, περιλαμβάνουσαι, ἐλλιπεῖς ἔν τισι, 33 ὅμιλίας κατὰ διαφόρους Κυριακὰς καὶ 9 πανηγυρικοὺς λόγους (ῶν 8 εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ εἰς εἰς τὴν Ἀγάληψιν τοῦ Σωτῆρος). Τὸ βιβλίον ὑπῆρχεν ἐν τῶν προσφιλεστάτων ἀγαγνωσμάτων τοῦ Ἐθνους, ἀνετυπώθη δὲ ἑξάκις μὲν μέχρι τῆς ἐπαγκαστάσεως, πολλάκις δὲ καὶ κατόπιν. Ἡ πληρεστέρα ἔκδοσις είναι ἡ ἐπιστασίᾳ τοῦ Ἀνθίμου Μαζαράκη γενομένη ἐν Βενετίᾳ τὸ 1849, ἐν ἡ περιελήφθη καὶ βιογραφία τοῦ Μ. καὶ μετάφρασις τῶν ιταλικῶν του λόγων. Ἄλλο σύγγραμμα τοῦ Μ. ἐξεδόθη ἡ Πέτρα σκανδάλου (διασκήψις τῆς ἀρχῆς τοῦ σχίσματος τῶν δύο ἑκκλησιῶν) ἐν Βρατσολαυτίᾳ (τῇ πρωτευόσῃ τῆς Σλοβακίας) τὸ 1725 μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως, πολλάκις ἀγαπητωθέν.

ΜΙΣΛΛΕΙΡ ΓΟΥΛΕΣΛΙΑΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Δεσσάρου τῆς Β. Γερμανίκης τὸ 1794. Είκοσαετής ἐπολέμησεν ὡς ἔθελοντής κατὰ τοῦ Ναπολέοντος. Μετ' ὀλίγον, ταξιδεύσας εἰς τὴν Ιταλίαν, ἐνεπνεύσθη ἐκεῖθεν τὰ πρῶτα ποιήματά του. Ἐγθουσιασθεὶς ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἐπαγκαστάσιν ἐδημοσίευσε ἀπὸ τοῦ 1821 — 1826 τὰ Τραγούδια τῶν Ἑλλήνων (ἐπτὰ συλλογές), μετάφρασε δὲ καὶ ἀρκετὰ δημιώδη ἄσματα, διὰ τῶν ἔργων του δὲ τούτων ἐκίνησε τὴν συμ-

πάθειαν τῶν Γερμανῶν ὑπὲρ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ γῆμῶν ἀγώνος. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 1827.

Νικόβραντος Ελασλίος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Ηέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη ἐν Μαριανουπόλει τῆς Ρωσίας τὸ 1866. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολὺ ὡς ἰατρὸς εἰς τὸ Πολεμικὸν Ναυτικόν. Εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ εἰς ἐφημερίδας (ἰδίως εἰς τὴν Ἑστίαν, ὅπου χρονογραφεῖ ἀπὸ μακρᾶς σειρᾶς ἐτῶν) παντὸς εἰδοῦς λογοτεχνήματα, ἐξ ὧν εἰς χωρίστους τόμους ἔξεδόθησαν τὰ ἔτη: Α' Ποιητικά: *Παγὰ λαλέουσσα* (1907). Β' Ηεζά: 1) Ἐντυπώσεις καὶ χρονογραφήματα: *Ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν* (1898), *Ἡ ζωὴ τοῦ δρόμου* (1917) κ. ἄ. 2) Διηγήματα: *Ἡ βοσκοπούλα μὲ τὰ μαργαριτάρια* (1914), *Τὸ συναξάρι τοῦ Παπᾶ - Παρδένη* (1915) κ. ἄ. 3) Κριτικαὶ μελέται: *Ἄριστ. Βαλαωρίτης* (1917). 4) Στοχασμοί: *Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου* (διάλογοι), (1916). 5) Δραματικὰ ἔργα: *Τὸ χειλιδόνι* (1908), *Μαρία Πενταγώτισσα* (Αλεξάνδρεια, 1909), *Ο ἀρχιτέκτων Μάρθας* (1921) κἄ.
Ούγκω Βείκτωρ.

Ἐγεννήθη ἐν Βεζανσών τὸ 1802. Ο πατήρ του ὑπῆρξε στρατηγὸς ἐπὶ Ναπολέοντος Α', προώριζε δὲ καὶ αὐτὸν διὰ τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, ἀλλ' ὁ Ούγκω ἐφανέρωσεν ἥδη ἐν νεαρῷ ηλικίᾳ τὴν ποιητικήν του φύσιν. Τὰ πρώτα του ποιήματα ἔγραψε τὸ 1816, τὸ δὲ 1819 ἡ Ἀκαδημία τῆς Τολώσης ἔδράθευσε δύο φίδάς του. Κατὰ τὰ ἔτη 1822-1824 ἔξεδωκε τοὺς δύο πρώτους τόμους τῶν *Ωδῶν καὶ βαλλισμάτων* αὐτοῦ, τὸ 1827 τὸ πρώτον δράμά του, τὸν «*Κρούμβελ*», τὸ 1828 τὸ «*Ανατολικὰ*» (ἐν οἷς καὶ ποιήματα δύμοιντα τὸν Κανάρην καὶ τὸ «*Ἐλληνόπουλο*») καὶ κατὰ σειρὰν ἔπειτα πλήθος ἐμμέτρων καὶ πεζῶν ἔργων του. Τὸ 1841 ἔγινεν ἀκαδημαϊκός. Ἀναμιχθεὶς ἀνέκαθεν εἰς τὴν πολιτικήν, πολλὰ ἔτη τοῦ δίου του διηγήθεν ἔξεριστος εἰς τὸ Βέλγιον καὶ εἰς τὴν γῆσσον Τζέρσεϋ, ἐπὶ τῆς αὐτοκπατορίας τοῦ Ναπολέοντος Γ', τοῦ δρόσου εἶχε κηρυχθῆ ἐχθρός. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξην τῆς δημοκρατίας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἔξελέγη μέλος τῆς ἐθν. συνελεύσεως τοῦ 1871. Τὸ 1876 ἔξελέγη γερουσιαστής. Ἐξηκολούθησε γράφων μέχρι διαθυτάτου γήρατος ἐν πλήρει διανοητικῇ καὶ σωματικῇ θαλερότητι, περιβαλλόμενος ὑπὸ μεγίστης τιμῆς καὶ δόξης. Ἀπέθανε τὸ 1885 ἐν Παρισίοις καὶ

τοῦ δρόμου (1917) κ. ἄ. 2) Διηγήματα: *Ἡ βοσκοπούλα μὲ τὰ μαργαριτάρια* (1914), *Τὸ συναξάρι τοῦ Παπᾶ - Παρδένη* (1915) κ. ἄ. 3) Κριτικαὶ μελέται: *Ἄριστ. Βαλαωρίτης* (1917). 4) Στοχασμοί: *Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου* (διάλογοι), (1916). 5) Δραματικὰ ἔργα: *Τὸ χειλιδόνι* (1908), *Μαρία Πενταγώτισσα* (Αλεξάνδρεια, 1909), *Ο ἀρχιτέκτων Μάρθας* (1921) κἄ.
Ούγκω Βείκτωρ.

ἐν οἷς καὶ ποιήματα δύμοιντα τὸν Κανάρην καὶ τὸ «*Ἐλληνόπουλο*») καὶ κατὰ σειρὰν ἔπειτα πλήθος ἐμμέτρων καὶ πεζῶν ἔργων του. Τὸ 1841 ἔγινεν ἀκαδημαϊκός. Ἀναμιχθεὶς ἀνέκαθεν εἰς τὴν πολιτικήν, πολλὰ ἔτη τοῦ δίου του διηγήθεν ἔξεριστος εἰς τὸ Βέλγιον καὶ εἰς τὴν γῆσσον Τζέρσεϋ, ἐπὶ τῆς αὐτοκπατορίας τοῦ Ναπολέοντος Γ', τοῦ δρόσου εἶχε κηρυχθῆ ἐχθρός. Μετὰ τὴν ἀνακήρυξην τῆς δημοκρατίας ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἔξελέγη μέλος τῆς ἐθν. συνελεύσεως τοῦ 1871. Τὸ 1876 ἔξελέγη γερουσιαστής. Ἐξηκολούθησε γράφων μέχρι διαθυτάτου γήρατος ἐν πλήρει διανοητικῇ καὶ σωματικῇ θαλερότητι, περιβαλλόμενος ὑπὸ μεγίστης τιμῆς καὶ δόξης. Ἀπέθανε τὸ 1885 ἐν Παρισίοις καὶ

έκηδεύθη μετά πρωτοφανοῦς πομπής, ταφεὶς εἰς τὸ Πάνθεον.
Ἐκ τῶν μυθιστορημάτων του δημοφιλέστατα ἐγένοντο καὶ μετεφράσθησαν εἰς πλείστας γλώσσας «*Η Παναγία τῶν Παρισίων*» καὶ ίδιας «*Οἱ ἀθλιοι*».

Αλαλαμάς Λάωστης. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1859, ἐκ γονέων Μεσολογγίτων. Νεώτατος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ σπουδάσῃ νομικά, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε τὴν νομικὴν καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Παγεπιστημίου. Ἀπὸ τοῦ 1926 είναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἡ ποιητικὴ καὶ ἐν γένει λογοτεχνικὴ παραγωγὴ τοῦ Παλαμᾶ καθ' ὅλην τὴν διαρρέουσαν πεντηκονταετίαν ὑπῆρξε μεγίστη καὶ πολυσχιδεστάτη, ἥσκησε δὲ σημαντικὴν ἐπιδρασιν ἐπὶ τῶν συγχρόνων του. Ἐκτὸς πολυχρήματων δημοσιευμάτων του εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, εἰς ιδικτέρους τόμους ἔξεδόθησαν τὰ ἑξῆς ψήγματα: Α' Ποιητικά: *Τραγούδια τῆς πατρίδος μου* (1886), *Υμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν* (1889), *Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου* (1892), *Ιαμβοί καὶ ἀνάπαιστοι* (1897), δ' *Τάφος* (ποιήματα, τὰ ὅποια ἐνεπεύθη ἀπὸ τὴν θάνατον ἐνὸς τέκνου του, 1898), *Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἁλιογέννητης* (1900), *Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ* (1904), *Ο δωδεκάλογος του γύφτου* (1907), *Ἡ φλογέρα του βασιλιά* (1910), *Ἡ Πολιτεία καὶ η Μοναξιὰ* (1912), *Οἱ καημοὶ τῆς Διμονοθάλασσας καὶ τὰ σατιρικὰ γυμνάσματα* (1912), *Οἱ βωμοὶ* (1915), *Τὰ παράκαιρα* (1919), *Τὰ δεκατετράστιχα* (1919), *Οἱ πεντασύλλαβοι* (1925), *Ο κύκλος τῶν τετραστίχων* (1929), *Ξανατονισμένη μουσικὴ* (1929). Β' Ηεζά. 1) Διηγήματα: *Θάνατος παλικαριοῦ* (1901), *Διηγήματα* (1920), 2) Κριτικὴ μελέται: *Τὸ ἔργον του Κρυστάλλη* (1894), *Γράμματα* (2 τόμοι, 1904 καὶ 1907), *Τὰ πρῶτα κριτικὰ* (1913), *Βιζυηνὸς καὶ Κρυστάλλης* (1917), *Ιούλιος Τυπάλδος* (1917) καὶ. Δράμα: *Ἡ Τρισευγενη* (1903).

Αλαπιδεζαρκάντης Άλεξανδρος. Ἐγεννήθη τὸ 1851 ἐν Σκιάθῳ, ἐκ πατρὸς Ιερέως. Ἐσπούδασεν ἐπὶ ὅλιγον φιλολογίαν εἰς τὸ Παγεπιστημίον Ἀθηνῶν, είτα δὲ εἰργάσθη ἐπὶ μικρὸν ὡς ἰδιωτικὸς διδάσκαλος καὶ βραχδύτερον ὡς μεταφραστὴς εἰς ἐρημερίδας ἐκ τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης, τὰς ὅποιας εἶχεν αὐτοδιδαχθῆ. Ἐζησεν ἐν πεντακισθόμενος διὰ νὰ κερδίσῃ τὰ πρόστιμα τὴν καὶ συντηρητὰς πτωχὰς ἀδελφάς του. Ἡτο εὐλαβὴς τηρητὴς τῶν διατάξεων τῆς ἐκκλησίας καὶ μαζὶ

μὲ τὸν συμπατριώτην του Μωραϊτίδην πολλάκις συνέψαλλον μέχρι πρωίας κατὰ τὰς ἀγρυπνίας εἰς ἐκκλησίδιον τῶν Ἀθηνῶν, τὸν "Ἄγιον Ἐλισσαῖον." Απέθανεν ἐν Σκιάθῳ τὸ 1911. Ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά μυθιστορήματα (*Oἱ ἔμποροι τῶν ἔθνων*, ἐκδοθὲν χωριστά τὸ 1923, *Ἡ γυφτοπούλα* 1912), καὶ διάλιγα ποίηματα, ἀλλὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ ὅφειλει ιδίως εἰς τὰ διηγήματά του, ἐκ τῶν δόπιων τὰ πλειστα περιγράφουσιν ἡμήν καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος του, πάντα δὲ διαιπνέονται ἀπὸ διαθέτων εὐλάβειαν πρὸς τὴν δρθόδοξον πίστιν, θερμήν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἀπὸ ζωηροτάτην λατρείαν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν φύσιν. Ταῦτα μετὰ τὸν θάνατόν του συνελέγησαν καὶ ἐξεδέθησαν εἰς ἔνδεκα τόμους (1911—1913).

Ιαπαδειαιμαντόπουλος Ἰωάννης. Ἐγεννήθη τὸ 1856 ἐν Ἀθήναις. Εἰκοσαετής ἔξεδωκε συλλογὴν ποιημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον *Τραγούνες καὶ Ἐχιδναι*. Ἀπὸ τοῦ 1877 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, διόπου διέπρεψεν ὡς γάλλος ποιητής, ὑπὸ τὸν ψευδώνυμον Jean Moréas. Ἐγραψεν, ἐκτὸς ἀλλων, τὰς περιφήμους *Stances* (εἰς ἑπτὰ βιβλία, 1899—1903) καὶ τὴν ὠραίαν τραγῳδίαν *Ἴφιγενειαν* (μίμησιν τῆς *Ἴφιγενείας* ἐν Αὐλίδι τοῦ Εύριπιδου), οἵτινα θεωροῦνται ἐκ τῶν καλυτέρων ἔργων τῆς νεωτέρας γαλλικῆς λογοτεχνίας.

Ιαπαρρηγόπουλος Ικωνᾶς. Ἐγεννήθη τὸ 1815 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ο πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος, μεγάλως ἰσχύων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐφονεύθη κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ 1821, μόλις δὲ διεσώθη ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετὰ τῶν τέκνων τῆς εἰς τὴν Ὁδησσόν, διόπου διεφεύγει Κωνσταντίνος ἔξεπαιδεύθη αὐτοκρατορικαῖς δαπάναις μετ' ἀλλων Ἑλλήνοπαλίδων. Τὸ 1830 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ δὲ 1851 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἴστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐν τῷ Πανεπιστημώφ, διόπου ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του (1891). Συνέγραψε πολλὰ ἴστορικά ἔργα, ὡν τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ ἔξάτομος (μετὰ τοῦ ἐπιλόγου) *Ἴστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*, ἡτοις ἔξεδέθη κατὰ πρῶτον ἀπὸ τοῦ 1860—1875, ἔπειτα δὲ εἰς δευτέραν συμπεπληρωμένην ἔκδοσιν τὸ 1885—1888 καὶ κατόπιν εἰς ἀλλας τέσσαρας. Ὡραία είναι καὶ ἡ μονογραφία αὐτοῦ *Ο στρατάρχης Γεώργιος Καραϊσκάκης* (1889).

"Ο Ιαπαρρηγόπουλος ὑπῆρξεν δι πρῶτος Ἑλλην ἴστορικς, διστις ἀνέλαθε νὰ πραγματευθῇ πλήρη καὶ τελείαν τὴν ἴστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῶν σημερινῶν χρόνων. Κατώρθωσε δὲ πράγματι, διὰ λεπτομεροῦς ιδίᾳ ἔξετάσεως τῶν βιζαντινῶν χρόνων, νὰ ἀνυψώσῃ μὲν εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν τὴν περίοδον ταύτην τῆς ἴστορίας μας, τὴν δόπιαν οἱ ἔνοι: ηγχα-

ριστοῦντο τόσον γὰ ταπειγώνωσι, γὰ ἀποδεῖξῃ δὲ διὰ τοῦ συγόλου του ἔργου τὴν συνοχὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων, τὴν ἐνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος, διστις διετηρήθη ἀμετάβλητος εἰς τὰς οὐσιώδεις του χραμμάς, ἐν μέσῳ τῆς μακραίωνος ἔξελιξεως, ἐν μέσῳ τόσων μεταβολῶν, περιπετειῶν καὶ καταστροφῶν. Συνδυάζων δέ, ἐκτὸς τοῦ ἄλλου ἐπιστημονικοῦ καταρτισμοῦ αὐτοῦ καὶ λογοτρόπου λογοτεχνικὸν τάλαντον, ἐπέτυχεν ὁ Παπαρρηγόπουλος ὅστε νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἐν ἑθνικὸν κειμήλιον, ἀληθιγάνδη «κτῆμα ἐς ἀρέ» τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Πολέμης Ἱωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1862. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη γραμματεὺς τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἀπέθανε τὸ 1924. Νεώτατος ἀριθμός εἰς τὴν ποιησίαν καὶ ἀδημοσίευσης τὰς ἔξης συλλογῆς ποιημάτων: *Ποιήματα* (1883), *Χειμώνανθοι* (1888), *Ἀλάβαστρα* (1900), *Κειμήλια* (1904), *Ἐξωτικά* (1905), *Τὸ παλιὸ βιολί* (1909), *Σπασμένα μάρμαρα* (1917), *Ἐλονικά* (1918), *Ἐσπερινός* (1920). Συνέθεσε δὲ καὶ τὰ ἔξης ποιητικὰ δρόματα: *Ο τραγουδιστής* (1893), *Ο Βασιλιάς Ανήλιαρος* (1910), *Η γυναῖκα* (1915), *Μιὰ φορὰ κι'* ἔναν καιρὸν (1922). Μετέφρασεν ἐπίσης ἐμβέτρως τὰ *Εἰδύλλια* τοῦ Θεοκρίτου καὶ τὸ δράμα τοῦ Εὐριπίδου *Ἡλένηρα*.

Ο Πολέμης ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς πρώτους ποιητάς, οἱ ὅποιοι ἔγραψαν εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τοῦ 1880. Μὴ ἀγαπῶν τὰς σκοτεινότητας καὶ τοὺς συμβολισμούς, ἔψαλλεν εἰς στίχους ἀπλοῦς ἀλλ᾽ ἀρμονικώτατους, θέματα δέλτα ἀπὸ τὴν ζωὴν ἢ τὴν ἱστορίαν ἢ τοὺς μύθους καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὑπῆρξε δὲ δημοτικώτατος κατὰ τὴν ἐποχήν του.

Πολυλάζης Ιάκωβος. Ἐγεννήθη τὸ 1826 ἐν Κέρκυρᾳ ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας. Ἀπὸ τοῦ 1852—4 παρέμεινε χάριν τῆς δυείς του ἐν Ἰταλίᾳ καὶ κατόπιν ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου ἐπεδέθη εἰς σοσθερὰς φιλοσογικὰς σπουδὰς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ὥς καὶ τῶν ἔνγων λογοτεχνιῶν. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κέρκυραν συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μὲ τὸν Σολωμόν, εἰς τὸν δροῖον μετέφρασε τὰ αἰσθητικὰ συγγράμματα τοῦ Σίλλερ, πολλὰ ἔργα τοῦ Γκαΐτε καὶ τὰ φιλοσοφήματα τοῦ Ἐγέλου. Ὁταν δὲ μετ' ὀλίγον οὔτος ἀπέθανε, διὸ Πολυλάζης περισυνέλεξε μὲ εὐλάβειαν καὶ ἀγάπην διὰ τοῦ ἔσωζετο ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ, ἐτακτοποίησε καὶ ἐξέζωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον *Τὰ εὐρισκόμενα τοῦ Α. Σ.* (Κέρκυρα, 1859), συγδεύσας μὲ βαθεῖαν ἀναλυτικὴν μελέτην περὶ τῆς ποιήσεως τοῦ.

Σολωμοῦ καὶ διαφωτίσας εἰς πλεῖστα σημεῖα μὲ εἰσαγωγάς, υπο-
σημειώσεις καὶ διασαρφήσεις τὰ δῆμοσιευθέντα ποιήματα. Ηρούόντα
τῆς ιδικῆς του λογοτεχνικῆς ἔργασίας ὑπῆρξαν ἐπιτυχεῖς μεταφρά-
σεῖς τῆς Τρικυμίας καὶ τοῦ Ἀμβλέτου τοῦ Σαίκοπηρ, ὡς καὶ τῆς
“Οδυσσείας τοῦ Ὁμήρου καὶ πολλῶν ῥαψῳδῶν τῆς Ἰλιάδος, ἐπί-
σης δὲ καὶ τρία πρωτότυπα Διηγήματα (ἐκδοθέντα εἰς τόμον τὸ
1916). Οἱ Πολυλάτες ἀνεμίχθη καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐξελέγη
πεντάκις βουλευτὴς Κερκύρας. Ἀπέθανε τὸ 1898.

Πειραϊκός Λάμπρος. Ψευδώνυμον τοῦ ποιητοῦ Δη-
μητρίου Συφώμου. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος

1879 ἐν Χίῳ. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Ηεράπειρᾳ.
Απὸ νεαρωτάτης ἡλικίας, ἐν φῇ ἡτο ἀκόμη
μαθητῆς τοῦ γυμνασίου, ἥρχισε καὶ ἐξηκο-
λούθησε νὰ δημοσιεύῃ εἰς διάφορα περιοδικὰ
ποιήματα, ἰδίως λυρικά, τὰ ὅποια ἐκίνησαν
τὴν προσοχήν. Τινὰ ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων του
ποιημάτων συνήνωσεν εἰς τόμον, δυστις ἐξεδό-
θη τὸ πρώτον τὸ 1920 ὑπὸ τὸν τίτλον Σκιές,
διηγημένος εἰς ἕξ μέρη (Σκιές ποὺ φεύγουν,
Ο Χάρος, Γύρω τριγύρω μου, Θρύλος ἀγά-
πης, Ανεμῶνες στὸν ἄνεμο καὶ Φῶς καὶ σκιές).

“Αλλη συλλογή του ἐξεδόθη Οἱ μουσικές φωνές (1934).

Προβελέγγιος Αριστομένης. Ἐγεννήθη ἐν Σίφνῳ
τὸ 1850. Εσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ

Ἐθν. Ιανεπιστημών καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Γερ-
μανίαν. Ἐπανελθών ἐπειδηρύθη ἐπὶ μικρὸν
μὲ τὰς ἀσχολίας τῆς πολιτικῆς καὶ ἐξελέγη
βουλευτὴς Σίφνου. Απὸ τοῦ 1926 εἶναι μέλος
τῆς Ἀκαδημίας. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ
ὅπου του διῆλθεν ἐν γαλήνῃ εἰς τὴν ὁραῖαν
πατρίδα του, ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὰς καλλονὰς
τῆς ἑλληγ. φύσεως καὶ φύλλων εἰς ώραίους
στίχους τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ γενέθλιον ἔδα-
φος, τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν ἑλληγικὴν πατρίδα
καὶ τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τὴν ἀνύψωσιν
εἰς τοὺς ἰδανικοὺς κόσμους τῆς παιήσεως, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀλη-
θείας. Εἰς ἴδιαιτέρους τόμους ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἔξης ἔργα του:
Δράματα ποιητικά: Ο Ρήγας (1897), Η κόση τῆς Λήμνου
(1901), Νικηφόρος Φωκᾶς (1907), Φαίδρα (1919), κ.ἄ. Συλλο-
γαὶ ποιημάτων: Ποιήματα παλαιά καὶ νέα (1896), Ποιήματα
(1916), Εμπρόδεις στὸ ἄπειρο (1920). 3) Μεταφράσεις ἐκλεκτῶν
ἔντονων ἔργων, ὡς δὲ Φάσουστ τοῦ Γκαλίτε, δὲ Λαζαρών τοῦ Λέσιγγ,

Παγκαθής Λαέξανδρος Πρέζος. Έγεννήθη το 1809 ένα Κωνσταντινουπόλει. Μετά τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐν Μογάχῳ κατῆλθε τὸ 1829 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατετάχθη ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸ πρὸ δὲ λίγου συστηθὲν πυροβολικόν, ἀλλὰ μετ' δὲ λίγον παρηγήθη ἀπὸ τὸν στρατὸν ἔνεκα λόγων δικαίας φιλοτιμίας. Ἐκτὸτε ἀφιερώθη εἰς πολλὸς καὶ ποικίλας φιλολογικὰς ἔργασίας, ὑπηρετῶν συγχρόνως καὶ ὡς ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Ηπείρου. Τὸ 1844 ἐγένετο καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, δύπον καὶ ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1867. Ἐν τῷ μεταξὺ διετέλεσε δουλευτὴς καὶ ὑπουργὸς τῶν ἔξωτερων (1856—59). Τὸ 1867 ἀπεστάλη ὡς πρεσβευτὴς εἰς τὴν Οὐκαιματῶνα καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους, Κωνσταντίνον καὶ Βερολίνον. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1892. Οἱ Ραγκαβῆς ὑπῆρχεν εἰς ἐκ τῶν εὐφυεστάτων καὶ πολυγραφωτάτων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του, συντελέσας μεγάλως διὰ τῶν βιβλίων του εἰς τὴν προσχών τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι. Ἐγράψε παντοίας ὅλης ἔργα, ἀρχαιολογικά, ἴστορικά, λεξικά, λογοτεχνικά (διηγήματα, δράματα, κωμῳδίας, λυρικά ποίηματα) καὶ μετέφρασε πλειστα ἀρχαῖα καὶ νεώτερα δράματα καὶ ἀλλα ἔργα εἰς τὴν νέαν ἑλληνικήν. Τῶν Ἀπάντων αὐτοῦ ἔξεδόθησαν ζῶντος αὐτοῦ 19 τόμοι (1874—1892). Μετά θάνατον δὲ ἔδημος εἰρήνησαν καὶ τὰ Ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ (δύο τόμοι τὸ 1895, ἀλλοι δύο τὸ 1930).

Ρήγας ο Βελεστενλήης. Τὰ τοῦ διού του εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς ἴστορίας.

Ροδοκανάκης Πλάκτων. Έγεννήθη τὸ 1883 ἐν Σμύρνῃ. Εἰργάσθη ἀπὸ νεαρᾶς ήλικίας ὡς δημοσιογράφος. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἔξεδόθησαν τὰ ἔργα του Τὸ βυσσοῖνι τριαντάφυλλο (σειρὰ διηγημάτων), Βυζαντινὰ πολύπτυχα (1916), κατ. Ἀπέθανε τὸ 1917.

Σέλλερ Φρειδερίκος. Έγεννήθη τὸ 1759 ἐν Μάρβαχ τῆς Βυρτεμβέργης. Ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς εἰς στρατιωτικὴν σχολὴν, ἀκολούθως ὅμως νομικὰ καὶ τέλος ἱατρικὴν, μεθ' ὃ κατετάχθη ὡς χειρουργὸς εἰς τὶ σύνταγμα τῆς πατρίδος του. Συγχρόνως ὅμως ἐκαλλιέργει τὰ γράμματα καὶ ἔγραψε στίχους καὶ δραματικὴν ἔργα. Τὸ 1872 παρεστάθη μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας τὸ δράμα του Οἱ ἀησταῖ. Τότε ἔζητησε νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὸν στρατὸν, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν τοῦ ἐπετράπη τοῦτο ἀπὸ τὸν δοῦκα τῆς Βυρτεμβέργης, ἀπέδρασε. Μετὰ πολλὰς περιπετείας κατώρθωσε τὸ 1789 νὰ διορισθῇ καθηγητὴς τῆς ἴστορίας ἐν Ιένῃ.

³ Από τοῦ 1794 συνεδέθη διὸ ἀδελφικῆς φιλίας μὲ τὸν Γκαϊτε, καὶ ἀπὸ τοῦ 1797 ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Βασιλίρην κατὰ πρόσκλησιν τοῦ δουκός, ἀπολαύνων μεγάλης παρ^ρ αὐτοῦ τιμῆς καὶ ἀγαθῶν.
⁴ Απέθανε τὸ 1805. ⁵ Ο Σιλλερ ἔγραψε σπουδαῖα ἴστορικα καὶ κριτικὰ ἔργα, ἐγένετο διμως διάσημος κυρίως διὰ τὰς τραγῳδίας του (μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Γουλιέλμος Τέλλος, ή Μαρία Στιούαρτ, ή Ιωάννα Δάρκη, ή νύμφη τῆς Μεσσήνης, ή Βαλλενστάιν), καὶ διὰ τὰ θυμάσια λυρικά του ποιήματα.

Σκοῦφος Ρητορικῆς. — Περὶ τοῦ δίου αὐτοῦ ἐλάχιστα γνωρίζομεν. ⁶ Εγεννήθη ἐν Κυδωνίᾳ (Χανίοις) τῆς Κρήτης, ἔχειρον γήθη λερεύς, ἔχρημάτισε διδάσκαλος τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Φλαγγίνειον Φροντιστήριον καὶ ἔξεδωκε τὸ 1681 παρὰ τῷ ἐν Βενετίᾳ ἐκδότῃ ⁷ Αγγέλῳ τῷ Βαρβανώφ τὴν *Tέκνην Ρητορικῆς του* (σελίδες 472 εἰς μικρὸν σχῆμα 16ον). ⁸ Εκ τοῦ βιβλίου τούτου φαίνεται διὰ τοῦ Σκοῦφος ἐγνώριζεν ἀριστα τὸν ἀρχαῖον κόσμον, (γλώσσαν, μυθολογίαν, ἴστορίαν, λογοτεχνίαν, κτλ.). ⁹ Αναφέρει συχνάκις τὸν ¹⁰ Αριστοτέλην, ἄφ^τ οὖ ἐνιαυκοῦ στηρίζεται, χωρία τοῦ Ομήρου, Εύριπίδου, Λουκιανοῦ κ. ἢ.), καλῶς δὲ ἐπίσης καὶ τὴν ιταλικὴν γλώσσαν καὶ τοὺς νεωτέρους ἥρητοροδιδασκάλους. ¹¹ Εχει ἐπίσης σπανίαν καλαισθησίαν καὶ εἶναι λίαν μεθοδικός. Εἶναι δὲ πρώτος ἐκ τῶν λογίων διτοις ἔγραψε μὲ πολλὴν τέχνην καὶ γλώσσαν νοητὴν εἰς τὸν λαδὸν Ρητορικήν. ¹² Εν τῷ προλόγῳ τοῦ βιβλίου του εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν διότι τὸν ἔκαμε α' λογικὸν ἀνθρωπον, δ') ἀνδρα, γ') "Ελληνος καὶ δ') διότι τοῦ ἔδωκε δὲ! γην μάθησιν, ὅστε, ὡς γράφει, «νὰ ὑφελήσω τὸ Γένος μου, πρότερα πλούσιον ἀπὸ κάθε ἀρετὴν καὶ σοφίαν, καὶ τώρα διὰ τὴν σκληροκαρδίαν τῆς τύχης γυμνὸν καὶ ἐστερημένον. Λοιπὸν μὲ τοιοῦτον τέλος ἀποφάσισικ νὰ συνθέσω τὸ βιβλίον τοῦτο, καὶ διὰ νὰ γενῇ κοινή καὶ εἰς δλους ἀπλῶς η ὑφέλεια ηθέλησα νὰ διμιλήσω καὶ μὲ κοινὴν γλώσσαν, ἐπιθυμῶντες νὰ τὸ δεχθοῦν σχὶς μόνον οἱ ἀγκάλες τῶν σοφῶν καὶ ἐναρέτων, ἀμμῆ καὶ ἐκείνες τῶν ἀπλουστέρων ἀγθρώπων. ¹³ Οσον πάλιν διὰ τὴν φράσιν, ἀγκαλὰ καὶ η κοινή μας γλώσσα νὰ εἶναι πτωχὴ ἀπὸ λέξεις, διμως ἐπάξισια νὰ εἶναι εὑμορφη καὶ ῥερητορευμένη, καὶ πολλές φορὲς κάλλιον ηθέλησα νὰ σιωπήσω καὶ ὑψηλὰ νοήματα, παρὰ νὰ τὰ διηγηθῶ η μὲ φωνὴν δάρδαρον η μὲ δλότελα ἐλληνικήν. ¹⁴ Οθεν ἐπιτίω νὰ μὴν εύρεθη τινάς, διόπου εἰς τοῦτο νὰ μὲ ἐλέγξῃ, μάλιστα διποὺ ἂν ἐσύνθεσεν ἀλλος, ἔγραψεν η δίους ἀγίων, η ἀλλα ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, καὶ κανεὶς ἔως τὴν σήμερον μὲ ἥρητορικὸν κάμιον, ὅστε διποὺ δὲν εἶχα ἀπὸ ποιὸν λάδει: οὐδὲ παραμικρόν τι παράξειγμα». Κατωτέρω δὲ δικαιολογεῖ διατὰ τὰ πλεῖστα τῶν παραδειγμάτων του δὲν ἀναφέρονται εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον: «ώσαν λερεύς, λέγει, δὲν ητο τὸ πρέπον νὰ διμιήσω παρὰ λερὰ πράγματα, καὶ ὥσαν διποὺ ἔχω σκοπὸν νὰ ὑφελήσω καθ' ἔνα κατὰ τὸν διπλοῦν ἀγθρώπων, δὲν ἔπρεπε νὰ φέρω εἰς τὸ μέσον παρὰ τες ἀρετὲς τῶν ἀγίων, τὰ παλαιόσματα

τῶν μαρτύρων, καὶ τὴν ἐνάρετον ζωὴν τῶν παλαιῶν ἥρώων τῆς ἐκκλησίας, διατί ἔτικαν καὶ ἐρμηνεύω τὴν τέχνην, καὶ εἰς τὸν ἕδιον καιρὸν ξυπνῶ εἰς τὴν μίμησιν τές καρδίες».

Σολωμός Αιτωνύσσιος. Ἐγενήθη τὸ 1798 εἰς τὴν Ζάκυνθον, υἱὸς τοῦ κόμητος Νικολάου Σολωμοῦ καὶ τῆς Ἀγγελικῆς Νίκηλη. Ἐννέα ἐτῶν ἔχασε τὸν πατέρα του, ἀπὸ τὸν δποτον ἐκληρονόμησε μεγάλην περιουσίαν· δικηρεύων του τὸν ἔστειλε τὸ 1808 ὑπὸ τὴν ἐπιβλεψίν τοῦ διδασκάλου του καθολικοῦ Ιερέως Ρώση εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐκεῖ διαστημα αὐτὸν ἐγνωρίσθη μὲ πολλοὺς διακρινομένους εἰς τὰ γράμματα Ἰταλούς, ὡς διποιητής Μόντης, καὶ διδίος δὲ κατεγίνετο μᾶλλον εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ τὴν ποίησιν. Τὸ 1818 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ζάκυνθον, οπου διέμεινε μέχρι τοῦ 1828. Ἡτο τότε εὗθυμος, ἀναχτέκαρδος καὶ εὐχάριστος φίλος, συνεκέντρωσε δὲ τριγύρω του συντροφιὰν ἀπὸ νέους, οἱ δποτοι ἡγάπων τὴν μάθησιν καὶ τὴν ποίησιν. Ἐγραψε δὲ ἦδη δ. Σ. καὶ ποιήματα, εἰς τὴν ιταλικὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γλωσσαν. Τότε (1820) ἐγνωρίσθη μὲ τὸν Σπυρ. Τρικούπην, διστις διέκρινεν ἀμέσως τὸ ποιητικὸν του τάλαντον καὶ κατά τινα πληροφορίαν τοῦ συγέντησε, ἀντὶ γὰ διειρεύεται θέσιν εἰς τὸν ιταλικὸν Παρνασσόν, νὰ καλλιεργήσῃ καλύτερον τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ γίνῃ διθεμελιωτὴς νέας ἑλληνικῆς τέχνης. Ὁ Σ. ἐστράφη πράγματι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην. Μετ' ὀλίγον ἐκηρύχθη ἡ ἑλλην. ἐπανάστασις, ήτις ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν (1823) τὸν *Τύμονα εἰς τὴν Ἐλευθερίαν* (διστις ἐτυπώθη τὸ 1824 ἐν Μεσολογγίῳ ἐκ χειρογράφου, τὸ δποτον ἐνθουσιῶν δι Τρικούπης είχε λάβει μαζί του διὰ γὰ τὸ δείξη εἰς τὸν Βύρωνα). Ἄλλα ποιήματα τῆς ἐν Σακκούνθῳ διαμονῆς τοῦ Σ. ὑπῆρξαν ἡ *Φρεσκή εἰς τὸν Θάνατον τοῦ Λόρδου Μπάιρον* (1824), *Η φαεμακαμένη* (1826), δ. Λάμπρος καὶ τινα σατιρικά. Ἀπὸ τὸ ἔτος 1828 δ. Σ. ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κέρκυραν, ήτις γῆτο τότε τὸ κέντρον μεγάλης πνευματικῆς κινήσεως. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μὲ πολλοὺς ἔξέχοντας εἰς τὰ γράμματα ἄνδρας, ὡς καὶ μὲ τὸν μουσικὸν N. Μάντζαρον, διστις ἐμελοποίησε πολλὰ ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ. Ὁ Πολυλάζος συγκατελέχθη ἐπίσης μεταξὺ τῶν οἰκείων τοῦ Σ. καὶ ἀνέπτυσσεν εἰς αὐτὸν τὰς τότε τάσεις τῆς γερμανικῆς φιλοσοφίας. Ὁ Σ. ἐν Κέρκυρᾳ κατέγινεν ἕτι μᾶλλον εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ τὴν δι' αὐτῆς δημιουργίαν ἀνωτέρων ἔργων. Τότε ἡ σχολήθη εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ *Κοητικοῦ*, τοῦ *Πόρφυρα*, τῶν *Ἐλευθέρων Πολιορκημένων* κ. ἄ. Ἀλλὰ

μία συγγενική δίκη, ή δποία ἐκράτησε ἐπὶ πέντε ἔτη, καὶ ἀπὸ τὴν δποίαν ἐκνιδύνευσε νὰ χάσῃ τὴν περιουσίαν του, τὸν κατέστησε μελαγχολικόν, νευρικὸν καὶ μισάνθρωπον. Ἀπέθανε κατὰ τὸ 1857. Κατὰ τὸν θάνατόν του ἡλπίζετο ὅτι θὰ εὑρίσκοντο ὅλα τὰ ποιήματα αὐτοῦ (διότι ἐλάχιστα είχεν ἐν τῷ μεταξὺ δημοσιεύσει), ἀλλὰ δυστυχώς μόνον ἀποσπάσματα καὶ σχέδια ποιημάτων εὑρέθησαν. Τὰ περισσότερα συγελέγησαν, ἐτακτοποιήθησαν καὶ ἔξεδεθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Πολυλάχ (Κέρκυρα, 1859. Εἰς τὸ βιβλίον περιελήφθη καὶ τὸ μόνον ἐν πεζῷ λόγῳ γραφὲν ὑπὸ τοῦ Σολωμοῦ ἔργον, ὁ Διάλογος μεταξὺ ποιητοῦ, φίλου καὶ σοφολογιωτάτου, ἐν τῷ δποίῳ δ. Σ. ὑπερασπίζει καὶ ἐκθειάζει τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν. Ἔπισης καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἴταλικὰ ποιήματα τοῦ Σ.). Τελευταῖον δ. Κ. Καιροφύλαξ ἀνεῦρεν ἐν Ζακύνθῳ καὶ τινα Ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Σολωμοῦ, ζτινα καὶ ἔξεδωκε τὸ 1927· ταῦτα ἔμως οὐδὲν προσέθεσαν εἰς τὴν φήμην τοῦ ποιητοῦ.

Ο Σολωμός, μολονότι τὸ ἔργον του εἶναι μικρὸν εἰς ποσότητα καὶ ἔχομεν αὐτὸν κατὰ μέρος εἰς σχεδιάσματα καὶ συντρίμματα, ἔνεκα τοῦ ὄψιος τῶν ἰδεῶν του, τῆς θυμασίας διατυπώσεως αὐτῶν καὶ διὰ τὸν ἀριστοτεχνικὸν ὅπ' αὐτοῦ χειρισμὸν τῆς δημοτικῆς γλώσσης θεωρεῖται ώς ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας μακρινούς λογοτεχνίας.

Σουρῆς Γεώργιος. Ἐγεννήθη ἐν Σύρῳ κατὰ τὸ ἔτος 1853. Ἐσπούδασε φιλολογίαν, ἀλλ᾽ ἔπειτα ἀφαιρίσθη ἐντελῶς εἰς τὴν ποίησιν καὶ δὴ τὴν σατιρικήν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1919. Ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦ 1918 ἔξεδιδεν ἔδδοματαίσαν ἔμμετρον ἐφημερίδα, τὸν *Ρωμιόν*, εἰς τὴν δποίαν ἐσατίριζε τὰ διάφορα πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ γεγονότα τῆς ἑδομάδος. Τῶν *Ποιημάτων* του ἔξεδόθησαν ἔξι τόμοι (1882 — 1890), ἐκ τῶν δποίων οἱ δύο τελευταῖοι μὲ τὸν τίτλον δ. *Φασουλῆς φιλόσοφος*. Ἔγραψεν ἐπίσης τὰς κωμῳδίας *Περιφέρειαν* (1886) καὶ *Χειραφέτησιν* (ἐκδοθεῖσαν τὸ 1927). Μετέφρασε καὶ τὰς *Νεφέλας* τοῦ Ἀριστοφάνους.

Ο Σουρῆς, μολονότι ἐφαίνετο παῖςων διαρκῶς καὶ ἀστειεύσμενος, ἐκαυτηρίαζε διαθύτατα τὰ ἄποπα τῆς σημερινῆς κοινωνίας καὶ τὰ ἔθνικὰ ἐλαττώματα, διὰ τὰ δποία ἐπονοῦσε πολύ. Δι' αὐτὸν καὶ δὲν ἥμέλει μέσα εἰς τὰς εὐθύμους σελίδας του νὰ κλαίῃ μὲν εἰς κάθε θλιβερὸν γεγονός τῆς ἱστορίας τοῦ ἔθνους του, νὰ τονίζῃ δὲ οὐρανούς χαρμοσύνους ὅταν, ἰδίᾳ μετὰ τὸ 1912, εἰδεν ὅτι δ. «Ρωμιδές» είχε μεταβληθῆ.

Στρατήγης Π'εργιος. Έγεννήθη τὸ 1860 ἐν Σπέτσαις. Ἐσπούδασε νομικά, ἀλλ᾽ ἀπὸ νεότητος αὐτοῦ ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα. Ἐδημοσίευσε τὰς ἔξης ποιητικὰς συλλογάς: *'Ροδοδάφνη* (1880), *'Ερως καὶ Ψυχὴ* (1892), *'Νέα ποιήματα* (1892), *'Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ* (1901), *'Τί λέν τὰ κύματα* (1919). Μετέφρασεν ἐπίσης καὶ ἀρκετά ξένα ἔργα.

Τρεκούπης Σπυρίδων. Έγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ τὸ 1788. Ἐσπούδασε ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Εὐρώπῃ φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑπηρέτησεν εἰς διαφόρους δῆμοσίας θέσεις. Ἐπὶ Καποδιστρίου καὶ Ὁθωνος ἐγένετο πολλάκις ὑπουργός καὶ πρωθυπουργός, ἔπειτα δὲ ἐπὶ μακρὸν πρεσβευτής τῆς Ἑλλάδος ἐν Λονδίνῳ. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1873. Ἐν Λονδίνῳ εδρισάμενος ἐδημοσίευσε τὸ σπουδαιότατον τῶν ἔργων του, τὴν *'Ιστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως* (εἰς 4 τόμους, 1853—1857), ήτις ἀνετυπώθη ἔκτοτε πολλάκις. Αὕτη είναι ἡ ἀρίστη πηγὴ διὰ τὴν μελέτην τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος, διαχρινομένη διὰ τε τὴν εὐκρίνειαν καὶ τὴν ἐπίμονον προσπάθειαν τοῦ συγγραφέως πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας. Οἱ *Λόγοι* του ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ ἔτος 1836.

Χατζόπουλος Κωνσταντζίνος. Έγεννήθη ἐν Ἀγρινίῳ τὸ 1869. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐδικηγόρησεν ἐπὶ τινα χρόνον, ἀλλ᾽ ἐνωρίς ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα. Ἐξέδωκεν ἐπὶ ἐν ἔτος (1898) ἐν Ἀθήναις τὸ πρῶτον ἐν τῇ δημοτικῇ γλώσσῃ λογοτεχνικὸν περιοδικὸν ἡ *Τέχνη*. Ἐπειτα ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅποθεν ἀπέστελλεν ἀνταποχρήσεις εἰς τὰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας καὶ ἡσχολεῖτο εἰς μεταρράσεις. Κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἐπανήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μετά δὲ τὸ τέλος αὐτοῦ ἐπιστρέψων εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπέθανεν (1920) ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ καὶ ἐτάφη εἰς Μπρίντεζι. Ἐργά αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἔξης: Α' Συλλογαὶ ποιημάτων: *'Τραγούδια τῆς ἐρημιᾶς* (1898). Τὰ ἐλεγεῖα καὶ τὰ εἰδύλλια (1899), *'Απλοῖ τρόποι* (1920), *'Βραδυνοὶ θρῦλοι* (1921). Β' Πεζά. Διηγήματα: *Στὸ σκοτάδι—Τάσω* (1918), *'Ο Πύργος τοῦ Αιδοπόταμου* (1919), *'Φθινόπωρον* (1919). Γ' Μεταφράσεις ἀριστοτεχνικὰ δραματικῶν ἔργων, ὡς τοῦ Φάσουστ καὶ τῆς Ἱφιγενείας ἐν Ταύροις τοῦ Γκαΐτε, τῆς Ἡλέκτρας τοῦ Χόρμανσταλ, κ. ἄ.

Χριστόπουλος Αθανάσιος.

Έγεννήθη τὸ 1772 ἐν Καστορίᾳ τῆς Μακεδονίας ἐκ πατρὸς Ἱερέως, ὅστις ἔπειτα, φεύγων τὴν πίεσιν τῶν Τούρκων, ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Βουκουρέστιον. Ἐκεῖ δὲ οὐκούνια μαθήματα, εἴτα δέ, μεταβὰς εἰς τὴν Βούδαν καὶ τὴν Πάδουσαν, ἐσπούδασε ἱατρικὴν καὶ νομικήν. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ρουμανίαν προσελήφθη δὲς διδάσκαλος τῶν τέκνων τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Μουρούζη, ὅστις, ἔκτιμον τὰ προτερήματα αὐτοῦ καὶ τὴν πολυμάθειάν του, διώρισεν αὐτὸν κατόπιν πρόεδρον δικαστηρίου. Ἀγαπληθέντος μετ' ὀλίγον τοῦ Μουρούζη εἰς Κων]πολιν, δὲ Χριστόπουλος συνώθευσεν αὐτὸν ὡς ἰδιαίτερος γραμματεὺς του. Ἐκεῖ ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ὕμνησεν εἰς τὴν ἀπλῆγη γλῶσσαν τὴν χαράν τῆς Ἰωαῆς, τὸν ἔρωτα καὶ τὸν οἶνον, «νέος Ἀνακρέων», ὅπως τὸν ἀπεκάλεσαν. Μετ' ὀλίγον ἐκλήθη ἐκ νέου ὡς δικαστὴς εἰς τὴν Βλαχίαν ὑπὸ τοῦ νέου ἡγεμόνος Ἰωάννου Καρατζᾶ. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος κατῆλθεν εἰς αὐτὴν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπανήλθεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1847. Τὰ Δυρικά αὐτοῦ ποιήματα ἔξεδόθησαν τὸ πρῶτον ἐν Βιέννῃ τὸ 1811, ἀνετυπώθησαν δὲ πολλάκις κατόπιν. Ἐκτὸς τούτων ἔγραψε καὶ γλωτσικάς τινας καὶ πολιτικάς μελέτας.

Μυράρης Ιωάννης.

Έσπούδασε γλωτσολογίαν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἀπὸ τοῦ 1884 διετέλεσε καθηγητὴς τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ ἐν Παρισίοις Σχολῇ τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν. Ἀπέθανε τὸ 1929. Ἐνθερμος λάτρης τῆς δημοτικῆς γλώσσης ὑπῆρξεν δὲ ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαράκονταετίαν κινήσεως διὰ τὴν χρῆσιν τῆς συστηματοποιημένης δημοτικῆς καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ. Ἐκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν του ἔργων ἐδημοσίευσε καὶ πολλὰ λογοτεχνικά: Τὸ ταξίδι μου (1888), Τόνειδο τοῦ Γιαννίδη (1897), Γιὰ τὸ ἔωμαίνιο θέατρο (1901), Ρόδα καὶ μῆλα (1902, 1903 καὶ 1906), Ζωὴ καὶ ἀγάπη στὴ μοναξιὰ (1904), Τὰ δυὸ ἀδέρφια, (1910—1911), Στὸν ἥσκιο τοῦ πλατάνου (1911), Ἀγνὴ (1912—13) καὶ ἄλλα, κατὰ τὸ πλεῖστον διηγήματα καὶ μυθιστορήματα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ.

‘*Η σημαία τῆς Καλλιπόλεως* (σελ. 3—4)
Παύλου Νιοβάνα.

Σελ. 3, στ. 16. *Μειά πόσους ἀγῶνας* κτλ. ‘Ως γνωστόν, οἱ ἐν Παρισίοις “Ελληνες ἀντιπρόσωποι ἐπάλαισαν κατὰ τὸ 1919—20 δεινὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν φιλοτούρκων κύκλων, οἵτινες ἐζήτουν νὰ περιορίσουν τὴν ἐπέκτασιν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ τέλος ἡ διογραφεῖσα εἰς τὰς Σέρρας τὴν 11ην Αὐγούστου 1920 (ν. ἡ.) συνθήκη ἐπεδίκασε μεταξὺ τῶν ἀλλών εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ διλόκηρον τὴν Θράκην μετὰ τῆς χερσονήσου τῆς Καλλιπόλεως, μέχρι τῆς γραμμῆς τῆς Τσατάλτζας. Τὴν χώραν εἶχε καταλάβει ἥδη πρὸ ἔδομάδων ὁ ἐλλην. στρατός, αἰγαλωτισθέντος καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ ἐν Θράκη τουρκικοῦ στρατοῦ.—Στ. 23. ‘*Η ἐπηγγελμένη ἡμέρα*: ἦτο ἡ 22α Ἰουλίου 1920 (π. ἡ.), διε ἐν τῷ Διμεναρχείῳ κατὰ πρώτον τῆς πόλεως, παρόντος ἐκ μέρους τῶν Τούρκων τοῦ καδῆ, διτις ἐξεπροσώπει τὸν Τούρκον διοικητήν, καὶ ἐνώπιον τῶν εὑρωπαϊκῶν στρατευμάτων, διτινα εἶχον καταλάβει τὴν Καλλιπόλιν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνοκωχήν, ὑπεστάλη ἡ τουρκικὴ σημαία καὶ ἀνυψώθη ἡ ἐλληνική.—Σελ. 4, στ. 7. *Πρὸ διλίγων ἡμερῶν* τὴν 10ην Νοεμβρίου 1922 (π. ἡ.).

‘*Ο θάνατος τοῦ Χρυσοστόμου Σμύρνης* (σ. 5 κέ.)
Σπυρ. Λοβέρδου.

Σελ. 8, στ. 8. ‘*Αρχιεπίσκοπος Κανταβριγίας* (Archbishop of Canterbury). Οὗτος εἶναι καὶ ὁ ἀνώτερος ἵεράρχης τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας.—Σελ. 9, στ. 11. *The blight=ἡ ἐρυσίβη· Άλ. Σαρῆ—Νεοελλ.* ‘Αναγνώσματα σ’ Γυμν.—“Εκδ. γ’ 1934 23

νόσος ήτις, προσβάλλουσα τὰ φυτά, (Ιδίως τέον καὶ τὴν κριθήν), ἐπιφέρει τὴν σῆψιν αὐτῶν.—Σελ. 12, στ. 33. **Ρούμ*—(**Ρωμαίους*) ἔλεγον οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐν τῇ Τουρκίᾳ Ἑλληνας δρυθοδόξους χριστιανούς.—Σελ. 14, στ. 5. *Τοῦ Πολυκάρπου*. Οὗτος κατὰ τὴν παράδοσιν ἔχρημάτισε μαθητής Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, δραδύτερον δὲ ἐγένετο ἐπίσκοπος Σμύρνης. “Οτε δὲ ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ἐκηρύχθη διωγμὸς ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν, συνελήφθη (169 μ. Χ.) καὶ ἀπήχθη εἰς τὸ Στάδιον τῆς πόλεως, ἐνία προσεκλήθη διὸ τοῦ ἀνθυπάτου (διτις ἐπειθύμει νὰ σώσῃ αὐτὸν) νὰ ἀπαρηγθῇ τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ νὰ βλασφημήσῃ τὸν Χριστόν. Ὁ ιερὸς Πολύκαρπος ἀπίγνητησε διτις διγδοίκοντα καὶ ἔξ ἔτη δουλεύει τὸν Ἰησοῦν καὶ καμίαν ἀδικίαν δὲν τοῦ ἔκαμε. Ήδης ἦμπορεῖ νὰ βλασφημήσῃ τὸν βασιλέα καὶ Σωτῆρά του; Οὕτω κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον. Τὸ πλήθος τῶν Ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων, τὸ δόπιον εἰχε πλημμυρίσει τὸ Στάδιον, ἔφερε ἔύλα, καὶ δ δῆμος ἡθέλησε νὰ καρφώσῃ αὐτὸν ἐπὶ δοκοῦ, ἵνα παραμείνῃ ἀκίνητος. Ὁ ιερὸς Πολύκαρπος ἐβεβαίωσεν διτις ἐλπίζει εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Κυρίου ὅστε, καὶ χωρὶς νὰ προσηλωθῇ, νὰ ὑπομείνῃ δσάλευτος τὸ μαρτύριον. Παρεκάλεσε δὲ νὰ τοῦ ἐπιτρέψωσι νὰ προσευχηθῇ. Δεδεμένος τὰς χειρας ἐγονίτισε καὶ εἶπε: «Κύριε ὁ Θεός, ὁ Παντοκράτωρ, ὁ Θεὸς ἀγγέλων καὶ πάσης κτίσεως, εὐλογῷ Σε διτις ἡξιώσας με τῆς ἡμέρας καὶ τῆς ὥρας ταῦτης τοῦ λαβεῖν μέρος ἐν ἀριθμῷ τῶν μαρτύρων, ἐν τῷ ποτηρῷ τοῦ Χριστοῦ Σου, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς αἰωνίου ψυχῆς τε καὶ σώματος». Οἱ δῆμοιοι ἤγνωσαν τότε τὰ ἔύλα, ἀλλ᾽ αἱ φλόγες, σχηματίσασαι καμάραν, δὲν ἔθιγον τὸν μάρτυρα. Τότε εἰς ἔξ αὐτῶν διὰ τοῦ ἔιφους ἐφόνευσεν αὐτόν.

Θλιβερὰ ἀπάτη (σελ. 14—15).

Π. **Ροδοκανάκη.*

Σελ. 15, στ. 13. *Ταυροναῦς*=πολύτιμος λίθος, δ κοινῶς λεγόμενος γαλαζόπετρα ἢ περουζές.—Στ. 31. *Τοπάζι*=πολύτιμος λίθος, ἔχων λάμψιν δαλώδη, ουνήθως κιτρινόλευκον.

Τὸ ἀγνάντεμα (σελ. 18 κέ.).

Αλ. Παπαδιαμάντη.

Σελ. 18, στ. 23. *Γλαρόν*=ἴλαρόν, γαλήνιον, γλυκύ. — Σελ. 19, στ. 29. *Λοστρόμος*=ναύληρος.—Στ. 30. *Μπενετάδα*=εὐωχία ἢ κέρασμα ἀπλούσιον ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει.—Στ. 31. *Κεφαλόσκαλον*=

τὸ ἄκρον τῆς ἀποθέσεως, τῆς προσδιήτος.—Σελ. 20, στ. 15. **Φουστατα**=κυρίως τὰ στρατεύματα, ἐδὼ πλήθη. — Σελ. 21, στ. 16. **Σιά μάτια** ἔκαμαν=ἀφηρέθησαν τελείως παρατηροῦσαι. Εἶναι η συνήθης ἔκφρασις: «ἔκαμα στὰ μάτια γὰ κοιτάζω Τσαμε νάρθης»=έκάρφωσα τὸ βλέμμα, ἐκουράσθηκα παρατηρῶν, τόσον, ώστε δὲν ἔθλεπα.—Στ. 20. **Τὸ φέρμα**=(οὔριον, εὐνοϊκὸν) τὸ φέρμα τῆς θαλάσσης.—**Ἐχώνεψε**=έξηρανίσθη σιγὰ—σιγὰ εἰς τὸν όρίζοντα.—Στ. 30. **Τὰ τελώνια**=τὰ κακοποιὰ(θαλάσσια) πνεύματα, στοιχεῖα.—Σελ. 24, στ. 6. **Καυκαλῆθροες** κτλ.=ἀγριολάχανα φαγώσιμα.

“Ενα μικρὸ λάθος (σελ. 24 κέ.).

Ιακώβου Πολυλᾶ.

“Ο συγγραφεὺς σημειώνει ἐν ἀρχῇ διε: «τὸ διήγημα τοῦτο, εἰς τὰ κυριώτερα πραγματικὰ σημεῖα, ἔχει ἴστορικὴν τὴν υπόστασιν· τὸ γεγονὸς συγένῃ κατὰ τὸ ἔτος 1871».—Σελ. 25, στ. 1. **Βουτσὶ**=τὸ βυτίον, τὸ βαρέλιον.—**Σκαφόνι**=ἡ σκάφη.—**Καπάσα**=πίθος (τοῦ ἑλαῖου συνήθως).—Στ. 3. **Ἡ γωνίστρα**=ἡ γωνιά, η ἑστία.—Στ. 4. **Ο πάτος**=τὸ πάτωμα.—Στ. 9. **Πάσχα λέγουν** οἱ χωρικοὶ τῆς Κερκύρας τὰ Χριστούγεννα καὶ Δαμπρῷην τὸ Ηάσχα.—Στ. 36. **Κατάστημα**=τὸ Ἐνεχυροδανειστήριον, δημόσιον ὕδρυμα, ὅπερ δανείζει ἀντὶ ἐνεχύρου πρὸς 6 %—Σελ. 26, στ. 10. **Πετελὶ**=σακκάκι κεντημένο μὲν χρυσὸν γαϊτάνι, τὸ όποιον φαροῦν αἱ γυναικεῖς κατὰ τὰς δορτάς.—**Φουύμπιες**=οἱ κόπιτσες, αἱ πόρπαι.—Στ. 21. **Ἡ δστρια**=δόντιος ἄνεμος.—**Τὸν καρπὸν**=τὸν ἑλαιοκαρπὸν, διότι αὐτὸς εἶναι τὸ κυριώτερον προϊὸν τῆς νήσου.—Σελ. 27, στ. 6. **Τὸ Νιοβδόμαδο**=ἡ Διακαιινήσιμος Ἐβδομάδα.—Σελ. 28, στ. 5. **Ατάλινος**=καχεκτικός, γλωμός.—Σελ. 31, στ. 13. **Βολίμι**=μολύδι.—Σελ. 32, στ. 1. **Τὸ ἀποταχνᾶ**=τὸ πρωτὶ.—Στ. 14. **Ἀναισχυντήση**=τὴν ὀνειδίση.—Στ. 15. ***Αποκρώθη**=ἐναρκώθη, ἔζαλισθη.—Σελ. 34, στ. 2. **Πατόκορφα**=ἀπὸ ἐπάνω ἔως κάτω, ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρην ἔως τὴν ἄλλην.—Στ. 13. **Τερυμά**=καλάθια.—Στ. 21. **Τὰ κοντράνια**=πέτρες ἄρκετοι μεγέθους, μικροὶ βράχοι.—Σελ. 36, στ. 26. **Ροβολῶ**=τρέχω, ὁρμῶ πρὸς τὰ κάτω.

“Ο ***Ανδρέας Ζαΐμης** (σελ. 39 κέ.).

Σπυρ. Τρικούπη.

Σελ. 40, στ. 3. **Ἡ διάκρισις αὐτόχθονος καὶ ἐτερόχθο-**

νος. Αυτόχθονας ώνόμαζον τότε τους: "Ελληνας τοὺς καταγομένους ἀπὸ τὰς ἀπελευθερωθείσας ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, ἐτερόχθονας δὲ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι κατήγοροι ἀπὸ τὰ μέρη τὰ ὅποια ἔμειναν ὑπόδουλα. Οἱ αυτόχθονες δυσγρεστοῦντο διότι ἀνελάμβανον δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ ἀξιώματα οἱ ἐτερόχθονες, καὶ κατὰ τὴν φύσισιν τοῦ Α' Συντάγματος (1843) ἐξήτησαν νῦν ἀποκλείσωσιν αὐτοὺς τῶν δημοσίων θέσεων.

"*Ο Χαρίλαος Τρικούπης* (σελ. 42. κέ.)

Δ. Κακλαμάνου.

"*Ο Χαρίλαος Τρικούπης* ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1832, υἱὸς τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη. Εσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν Ἀθήναις καὶ Ηαριστοῖς, ὑπηρέτησε δὲ ἐπ' ὀλίγον χρόνον ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος. Ἡρχισε νῦν πολιτεύεται ἀπὸ τὸ 1862. Τὸ 1875 ἔγινε πρώτην φορὰν πρωθυπουργός, ἔκτοτε δὲ ἐκυβερνησεν ἐπὶ δεκατίαν περίου ἐκ διαλειμμάτων τὴν Ἑλλάδα μέχρι τοῦ 1895, ὅτε ἀποτυχών εἰς τὰς ἐκλογὰς ἀπεσύρθη τῆς πολιτεικῆς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Εύρωπην, χάριν ἀναψυχῆς. Ἡ ἀποτυχία του δμως εἰχε συγκλονίσεις ἥθικως αὐτὸν βαθύτατα καὶ μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ἐν Κάνναις τῆς Γαλλίας (1896). *Ο Τρικούπης*, πεπροικισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ σπανίων διανοητικῶν χαρισμάτων, τυχών δὲ καὶ παιδείας ἐπιμεμελημένης, προσεπάθησε διὰ τῆς στισιαρᾶς αὐτοῦ θελήσεως νῦν ἀνυψώσῃ τὴν ἔως τότε παρημειήμενην Ἑλλάδα εἰς χώραν εὐρωπαϊκήν. Ελργάσθη ὑπερανθρώπως διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς συγκοινωνίας, τῆς ἐκπαιδεύσεως, τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ καὶ ἐν γένει πάγτων τῶν αἰλάδων τῆς διοικήσεως. Βοηθὸν δὲ πολύτιμον εἰς τὸν βίον του είχε τὴν ἀδελφήν αὐτοῦ Σοφίαν, ήτις, ἀγαμος μείνασσα, μετὰ σπανίας ἀφοιτώσεως περιεποιεῖτο αὐτόν.

Σελ. 42, στ. 23. *Γύζης*. *Ἐρρίκος*, δούςδε Γύζης (1550—1588), περιώνυμος διὰ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ. Ἐπολέμησεν εἰς πολλὰς μάχας. Φανατικὸς καθολικός, διηγύθυνε τὴν σφαγὴν τῶν διαιμαρτυρομένων κατὰ τὴν Νόκτα τοῦ Ἀγίου Βαρθολομαίου, ἐπωφελούμενος δὲ τὴν δημοτικότητά του παρὰ τῷ λαῷ καὶ τὴν κατὰ τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου Γ' δυσαρέσκειαν, ἐπεχείρησε νέαρπασην τὸν θρόνον. Ἄλλο διατίλευς ὑπερίσχυσε καὶ κατώρθωσε νῦν τὸν φονεύσην δι' ἐμπίστων σωματοφυλάκων του. Εἰς τοὺς προτρέψαντας κατὸν νὰ προσέχῃ, διέτι διατίλευς θὰ τὸν δολοφονήσῃ, δὲ δοῦξ τῆς Γύζης ἀπήντησε περιφρονητικῶς: «δὲν θὰ τολμήσῃ». Μετὰ τὸν

φόνον, ὁ Ἐρρίκος Γ' ἡθέλησε νὰ ἴδῃ τὸ πτώμα τοῦ ζυτιπάλου του. «Πόσον μεγάλος εἰναι!» ἀνέκραξε: «εἰναι πολὺ μεγαλύτερος πεθαμένος, παρὰ ζωντανός».

Σελ. 44, στ. 1. *Πλάδστων*=περίφημος Ἀγγλος πολιτεύος ἀνὴρ καὶ δήτωρ, πολλάκις πρωθυπουργεύσας (1809—1898). Ὑπῆρξε καὶ συγγραφεὺς διάσημος, γράψας δηκώδη μεταξύ ἄλλων ἔργα περὶ τοῦ Ὁμήρου. Ἡγάπα πολὺ τὴν Ἑλλάδα, καὶ εἰς πολλὰς περιστάσεις ἐδοήθησεν αὐτήν.—Στ. 28. *Ηγερία*=νύμφη, γῆτις, καθ' ἀ & ἐμυθολόγουν οἱ Ῥωμαῖοι, ἡτο ἡ φίλη καὶ προστάτις τοῦ βασιλέως Νουμᾶ Πομπούλου, γῆτις καὶ ὑπηγόρευσεν εἰς αὐτὸν τοὺς πρώτους δρωματικούς γόμους.

Χαρακτηρισμὸς τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως (σελ. 45 κἄ).

Σπυρ. Τρικούπη.

Σελ. 45, στ. 23. *Τέλλος Γουλιέλμος*=περιώνυμος γῆρως τῶν Ἑλβετῶν, ἀκμάσας κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 14ης ἑκατονταετῆ ρίδος. Ἀρνηθεὶς νὰ ἀποκαλυφθῇ ἐμπροσθεύ τοῦ πιλού, τὸν δόπιον δὲ Γκέσλερ, ἀντιπρόσωπος τοῦ κατέχοντος τότε τὴν πατρίδα του αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας 'Αλβέρτου Α', εἰχεν ἀναρτήσεις ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἀλτόρφ, κατεδικάσθη δικ' αὐτοῦ νὰ διαπεράσῃ διὰ δέλους μῆλον τεθειμένον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ υἱοῦ του. Ὁ Τέλλος ἐπέτυχε κατὰ τὴν φοβερωτάτην αὐτήν δοκιμασίαν, ἀλλ' εὐθὺς κατόπιν ἐκδικούμενος ἐφόνευσε τὸν Γκέσλερ. Συγκαλέσας δὲ τοὺς ἔξεχοντας ἐκ τῶν συμπολιτῶν του ἐν τῷ λειμῶνι τοῦ Γρυτζλέου προέτρεψεν αὐτοὺς εἰς στάσιν καὶ ὥρκισε νὰ μὴ καταθέσωσι τὰ δηλα, πρὶν ἐπιτύχωσι βελτίωσιν τῆς οἰκτρᾶς καταστάσεως τῆς πατρίδος των. Ἡ στάσις δημος προέβη ἀπὸ ἐπιτυχίας εἰς ἐπιτυχίαν καὶ ἡ Αὐστρία ἡναγκάσθη ἐν τέλει ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλβετίας.—Στ. 29. *Φλιππος Β'*, δ' θαυματεύεντος τῆς 'Ισπανίας, Νεαπόλεως καὶ Σικελίας καὶ ἡγεμών τῶν Κάτω Χωρῶν (1527-1598). "Ἐνεκα τῆς μεγίστης σκληρότητος τῶν ἀπὸ στελλομένων δικ' αὐτοῦ διοικητῶν, αἵ Κάτω Χωραι ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτοῦ. Τέλος δὲ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἐπέτυχον αἱ 7 δόρειοι ἐπαρχίαι τὴν τελείαν ἀνεξαρτησίαν των (1581).—Σελ. 49, στ. 23. *Βαρβαρία* ἡ Βερβερία (Μπαρμπαριά) ἐκαλεῖτο τὸ τμῆμα τῆς Β. Ἀφρικῆς, τὸ περιλαμβάνον τὴν Τριπολίτιδα, τὴν Τύνιδα, τὸν Αλγέριον καὶ τὸ Μαρόκον.—Σελ. 50, στ. 15—18. Τὸ χωρίον εἰναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ Πλουτάρχου (Βίος Θεμιστοκλέους, κεφ. 8ον).

‘Ο εὐγενικὸς (σελ. 54—5).

‘Ανδρ. Λασκαράτου.

Σελ. 54, στ. 25. Γιὰ πυνομή μας=πρὸς χάριν μας.

‘Η ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικὴ Συνέλευσις (σ. 55 κέ.).

Ν. Δραγούμη.

Σελ. 57 στ. 26. Ἡγερία=ἴδε περὶ αὐτῆς σελ. 357, στ. 8.—
Στ. 28. Κάνδυς=μανδύας τῶν Μήδων χειριδωτός.—Σελ. 59,
στ. 24. Σπηλιάδης Ν. Ἀγωνιστὴς καὶ πολιτικός, ἐκ Τριπόλεως
(1785—1867). Εἰκοσαετῆς ἔφυγεν ἐκ τῆς πατρίδος του καὶ εἰρ-
γάσθη ὃς ἐμπορικὸς ὑπάλληλος ἐν Κων(πόλει) ἀπόλει καὶ Ὁδησσῷ. Τὸ
1821 κατῆλθε διὰ Τεργέστης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐπὶ Καποδιστρίου
ἐγένετο σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας. Τὸ 1852 ἐξέδωκεν Ἀπομνη-
μονεύματα εἰς τρεῖς τόμους.—Σελ. 60, στ. 10. Ἀπόλλλων=ἔφη-
μερὶς ἐκδιδομένη ἐν ‘Τύρφῳ πόδι τοῦ Πολυζωΐδου, γῆτις δεινῶς ἀντε-
πολιτεύθη τὸν Κυδερνήτην.—Στ. 27. Ζωγράφος Κωνσταντίνος*
ἐγεννήθη εἰς τὰ Καλάβρυτα κατὰ τὸ ἔτος 1796 Σπουδάσας ἐν
‘Ιταλίᾳ τὴν λατρικήν, κατήλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα
καὶ ἐξελέγη μέλος τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐθνικῆς συνελεύσεως. Βρα-
δύτερον ἐγένετο ὑπουργὸς καὶ ὑπῆρξεν δι πρώτος πρεσβευτὴς τῆς
Ἑλλάδος περὶ τῷ Σουλτάνῳ (1839—40). Ἀπέθανε τὸ 1856 ἐν
Παρισίοις.—Πολυζωΐδης Ἀναστάσιος ἐκ Μελενίκου καταγό-
μενος ἐσπούδαζεν ἐν Γερμανίᾳ ὅτε ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις. Κα-
τελθὼν ἐτάχθη μὲ τὸν Μαυροκορδάτον, ἐπὶ Ὁθωνος δὲ διετέλεσε
δικαστής, ὑπουργὸς καὶ πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου. Συνέγραψε
γεωγραφικὰ καὶ ἴστορικὰ συγγράμματα. Ἀπέθανε τὸ 1872.—
Σελ. 61, στ. 2. Τῶν τριῶν τημημάτων=τρεῖς γῆσαν αἱ ἐν τῇ Συ-
νελεύσει ἀντιμαχόμεναι μερίδες: α') οἱ τοῦ Κολοκοτρώνη, β') οἱ
περὶ τὴν Κυδέρησιν καὶ γ') οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν νήσων.—
Στ. 10. Κλωνάρης Χριστόδουλος=κατήγετο ἐξ Ἡπείρου. Κατὰ
τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως εὑρίσκετο ἐν Παρισίοις σπουδάζων
νομικά. Κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα διετέλεσε πληρεξούσιος τῶν
Ἡπειρωτῶν ἐν ταῖς Συνελεύσεσι, βραδύτερον ἐγένετο πρόεδρος
τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ἀπέθανεν ἐν
Ἀθήναις τὸ 1848.—‘Ο Ν. Σκοῦφος καὶ ὁ Φρ. Σούτσος γῆσαν καὶ
αὐτοὶ μέλη τῆς Συνελεύσεως (ὅ τελευταῖος ἐκ τῆς μεγάλης φανα-
ριωτικῆς οἰκογενείας).

‘Ο Καραϊσκάνης ἀπέθανε (Σελ. 62 κέ.).

Νικ. Δραγούμη.

Σελ. 62, στ. 24. Ἀποξυλοῦμαι=γίνομαι σκληρὸς ὡς ξύλον.—Σελ. 64, στ. 4. Ὁ βακχεῖος ποὺς συνέκειτο ἐκ τριῶν συλλαβῶν, δύο μακρῶν καὶ μιᾶς βραχείας. Τούτου τὸ ἀντίθετον ἔκαλετο ὑποδάκχειος.—Στ. 32. Βομβυσίδες=ἄγγετον μὲ στενὸν λαιμόν, τὸ δποῖον παράγει ἥχον, δταν ἔκχύνεται τὸ ἐν αὐτῷ ὑγρόν.—Μεσόμφαλον (=ἔχοντα ὅμφαλὸν ἐν τῷ μέσῳ), διότι οἱ τσότρες ἔχουν συνήθως ἔκατέρωθεν ἐπὶ τῆς σφαιρικῆς ἐπιφανείας των τορνευτὰ κυκλικὰ κοσμήματα προεξέχοντα.—Στ. 34. Ἐκυλικηγόρησαν=ἡγρόρευσαν ἐπὶ τῇ κύλικι, δηλ. κρατοῦντες τὴν τσότραν. Φιλοτησία δὲ (κύλιξ) ἡτο ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὸ ποτήριον τῆς φιλίας, τῆς ἀγάπης· ἐξ οὗ καὶ «φιλοτησίαν προπίνειν τινὶ»=πίνειν εἰς ὑγείαν τινός.—Στ. 36. Θοινάομαι=τρώγω, εὐωχοῦμαι.—Σελ. 65, στ. 1. Μιστύλη=τεμάχιον ἄρτου, τὸ δποῖον ἔκοιλαινον ὡς κοκκιάριον, καὶ μὲ τὸ δποῖον ἔτρωγον οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ζωμούς.—Στ. 7. Τί παρτερεῖτε (παιδιά ‘Ελλήνων; Τ’ ἄρματα πιάστε, ἥλθε κατιρδές)=δημοτικώτατον φλογερὸν ποίημα τοῦ διδασκάλου, παιητοῦ καὶ μουσικοῦ τῶν χρόνων ἐκείνων Στεφάνου Κανέλλου.—Στ. 8. Ἐλληνες συμπλατριῶται (δοῦλοι νάμεθα ὡς πότε τῶν ἀχρείων τῶν τυράννων);=ποίημα τοῦ Κοραῆ.—Στ. 34. Κηδείαν=έννοητέον ἐπικηδείαν δέησιν.—Σελ. 66, στ. 23. Ρήτωρ τοῦ ἀγῶνος = δ Σπυρίδων Τρικούπης.

Οἰκότροφος εἰς τοῦ Θείρστου (σελ. 66 κέ.)

Αλεξ., ‘Ραγκαβῆ.

Θείρστος=Φρειδερίκος Γουλιέλμος Thiersch. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν μᾶλλον διακεκριμένων φιλολόγων τῆς Ιερμανίας (1784—1860), συγγράψας καὶ πολλὰ βιβλία. Τὸ 1831 κατηλθεν εἰς τὴν Ἐλλάδα, ἔνθα ἐγένετο δεκτὸς μετὰ μεγίστου σεβασμοῦ, συνετέλεσε δὲ πολὺ ὕστε νὰ δεχθῇ δ Λουδοβίκος τῆς Βαυαρίας νὰ στείλῃ τὸν υἱόν του Ὅθωνα ὡς βασιλέα εἰς τὴν Ἐλλάδα.

Σελ. 67, στ. 26. Στράσσε γερμανιστή=ή ὁδός.

Σελ. 68, στ. 12. Ἡ Γλυπτοθήκη τοῦ Μονάχου είναι πλουσιώτατον μουσείον τῆς γλυπτικῆς τέχνης, ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου Α’.—Στ. 25. Βιττελσβάχοι είναι τὸ δνομα τῆς δυναστείας τοῦ Λουδοβίκου.—Σελ. 69, στ. 16. Κάντε Εμπιανούήλ, διδάσημος ἐκ Κατινιζέργης φιλόσοφος (1724—1804).—Κούμας Κων-

σταντῖνος=δ ἐκ Λαρίσης διαπρεπής διδάσκαλος τοῦ Γένους (1777—1836). Οὗτος μεταξὺ ἀλλων πολλῶν συγγραμμάτων του ελ-χε δημοσιεύσει τὸ 1818—19 ἐν Βιέννη τετράτομον «Σύνταγμα Φι-λοσοφίας». — Σελ. 70, στ. 22. **Βεηζαδέδες** ἐκαλούντο οἱ ἡγεμονό-παιδες. — Στ. 24. **Συμμαθητής μου**=εἰχον φοιτήσει καὶ οἱ δύο παρὰ τῷ Γενναδίῳ εἰς τὸ Βουκουρέστιον, καὶ κατόπιν εἰς τὸ ἔλ-ληνικὸν σχολεῖον, τὸ δποτον ὑπῆρχεν εἰς τὴν Στεφανούπολιν.

***Ο θάνατος καὶ ἡ ταφὴ τοῦ Μιραμπώ** (σ. 72 κέ.). *Αδ. Κοραῆ

Σελ. 73, στ. 16. **Καλουπάκιον**=κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἐν σχήματι σκούφου, ἀλλὰ στρογγυλότερον. — Σελ. 74, στ. 26. **Φδὲς Κάρολος**=Ἄγγλος πολιτικός, ἀρχηγὸς τῶν συντηρητικῶν, ῥήτωρ διάσημος (1749—1806).

Τὸ ἔρεριξωμένο δέντρο τοῦ Βαλαωρείη (σελ. 81 κέ.).

Κωστῆ Παλαιμᾶ.

Σελ. 82, στ. 31. **Ταὶν Ἰππόλυτος**=Γάλλος φιλόσοφος, ἴστορι-κὸς καὶ κριτικὸς (1828—1893). — Σελ. 83, στ. 35. **Φαῦνος**=εἰς ἀπὸ τοὺς σπουδαιωτέρους θεοὺς τῆς ἀρχαίας Ἱταλικῆς μυθολο-γίας, δ θεὸς τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν δασῶν. Ἀργότερα ἐταυτίσθη μὲ τὸν Ἑλληνικὸν Πάνα, οἱ δὲ ἀκόλουθοι του Φαῦνοι μὲ τοὺς Σατύ-ρους. — Σελ. 84, στ. 14. **Σόλο (τὸ)**=λέξις Ἱταλικὴ=μονῳδία.

***Η ψυχὴ τοῦ χεριοῦ** (σελ. 89 κέ.). *Αριστ. Κουρτίδου.

Σελ. 90, στ. 32. **Δέσιγγ**=μέγας Γερμανὸς συγγραφεὺς, ὅστις μὲ τὰ ἔργα τοῦ (Ἀμβούργειος δραματουργία, δ Λασκόων κ. ἄ.) ἔδωκε μεγάλην ὀψήσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας (1729—1780). — Στ. 33. **Montaigne**=διάσημος Γάλ-λος φιλόσοφος γεννηθεὶς εἰς τὸ Μοντένι, παρὰ τὸν ποταμὸν Γα-ρούνγκαν (1533—1592). Συνέγραψε τὰ περίφημα «Δοκίμια». — Σελ. 91, στ. 4. **Ταὶν Ἰππόλυτος**=Γάλλος φιλόσοφος, ἴστορικὸς καὶ κριτικὸς (1828—1893). — Σελ. 94, στ. 15. **Πρωτογένης**=διάση-μος Ἐλλην ζωγράφος ἐκ Καύνου τῆς Καρίας, σύγχρονος τοῦ Ἀ-πελλοῦ, ἔζη περὶ τὸ 320 ἐν Ρόδῳ. Μίαν ἀπὸ τὰς δινομαστοτέρας εἰκόνας του, τὴν δποτεν ἔωγράψισε δι ἔνα ναὸν τῆς Ρόδου καὶ ἡ δποτε παρίστανε τὸν Ρόδιον ἥρωα Ἰάλυσον ὃς κυνηγὸν ἀκο-λουθούμενον ἀπὸ τὸν σκύλον του, λέγεται δι επεξειργάσθη ἐπὶ ἐπτά, κατ' ἄλλους δὲ ἐπὶ ἔνδεκα ἔτη.

Τυῶμαι (σελ. 95—96). Ἀδ. Κοραῆ.

Σελ. 96, στ. 31. *Κατιωμένα*—σκουριασμένα (κατιόματι).

Μαρμαρυγὴς (σελ. 99). Ἀρ. Κουρτίδου.

Στ. 23. *Μέγγενη* = διάγγανος, τὸ πιεστήριον.

**Αποσπάσματα* ἀπὸ τὴν Τέχνην *Ρητορικῆς* (σελ. 100 κά.).

Φρ. Σκούφου.

Σελ 100, στ. 16. *Φουσσᾶτον* = τὸ στράτευμα.—Σελ. 101, στ. 8. *Ἀνιψόλησις* = ἀντιδολέω τινὰ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ σημαίνει καὶ ἴκετεύω.—Στ. 17 *Βριάσεως* = εἰς ἀπὸ τοὺς τρεῖς Ἐκατόγχειρας, οἵτινες, καθὼς ἐμυθολόγουν οἱ ἀρχαῖοι, ήσαν γίγαντες, ἔχοντες 50 κεφαλὰς ἕκαστος καὶ ἑκατὸν χεῖρας, δύναμιν δὲ ὡς ἐκ τούτου τεραστίαν.—Στ. 22. *Τουλουπάνι* = λεπτὸν βαμβάκινον ὄφασμα, μὲ τὸ δόποιον ἐτύλιγαν τὸ σαρίκι τῶν οἱ Μουσουλμάνοι.—Σελ. 102, στ.. 6. *Διαφεντεύω* = διερασπίζομαι, σώζω.—Στ. 28. *Ἀνδρεάς* = ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κρήτης κατὰ τὸν 8ον αἰώνα τούτου σώζονται 22 λόγοι καὶ τινες κανόνες, ἐκ τῶν διπέρων γνωστότατος εἰναι ὁ κατὰ τὴν μεγάλην Τεσσαρακοστήν φαλλόμενος «Μέγας Κανών».—Στ. 33. *Αἰματερῖνα* = ἡ Ἄγια Αἰκατερίνη. Αὕτη κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, διεκρίνετο δὲ διὰ τὴν μεγίστην παιδείαν καὶ τὴν εἰς Χριστὸν ἀφοσίωσιν, ὑπὲρ τοῦ δόποιου καὶ ἐμαρτύρησε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος —Στ. 36. *Ιγνάτιος* δ Θεοφόρος (Ἄγιος) = ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, δοτις ἐθανατώθη ἐκεῖ, διφθεὶς κατὰ τὴν παράδοσιν εἰς τοὺς λέοντας τοῦ Ἰπποδρομίου (τὸ 115 μ. Χ.). —Πολύναρπος = ἵδε περὶ αὐτοῦ σελ. 354.—Στ. 37. *Διονύσιος* = δ Ἀρεοπαγίτης. Οὗτος κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς γένους, δηπήρει δὲ εἰς ἐκ τῶν πρώτων πιστευσάντων εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Κατὰ μεταγενεστέρας εἰδήσεις ἔγινε πρῶτος ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν, ὑπέστη δὲ μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ τοῦ Δομιτιανοῦ.—*Σπυροίδων* = ἐπίσκοπος ἐν Τριμυθούντι τῆς Κύπρου, δοτις ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ.—Σελ. 103, στ. 13. *Ταύρους* = δ ὠμότατος τύραννος τοῦ Ἀκράγαντος Φάλαρις, (566—550 π. Χ.) εἰχε χαλκοῦν ταῦρον, ἐν τῷ δόποιφ ἔψηνε ζωντανούς τοὺς καταδίκους. Πρῶτον εἰχε ψήσει τὸν κατασκευάσαντα τὸν ταῦρον μηχανικὸν Περίλλον.—Στ. 15. *βολίμι* = τὸ μολύδι, δ μόλυβδος.—Στ. 29. *Μαξέντιος* = δ παρὸ τὴν Ῥώμην ἡττηθεὶς καὶ πνιγεῖς εἰς τὸν Τίθεριν (312 μ. Χ.) ἀντίπαλος τοῦ Κωνσταντίνου.

Διδαχὴ τῆς Ἀγίᾳ καὶ Μεγάλης Παρασκευῆς (σελ. 104 κέ.)

‘Ηλία Μηνιάτου.

Σελ. 106, στ. 28. *Καθ'* ὑπόστασιν=πραγματικῶς, ὅχι εἰ-
κονικῶς, φευδῶς.—Στ. 34. *Κατάρα*=θεωρηθεὶς ως κατηραμένος,
κακούργος.—Σελ. 107, στ. 28. *Νὰ πληρώσῃ*=νὰ ίκανοποιήσῃ.
—Στ. 29. *Νὰ δικαιώσῃ*=τὸν ἀνθρώπον, ζετις εἰχειν ἀμαρτήσει,
προσδόλεις τὴν θείαν δικαιώσενην (διὰ τῆς ἀμαρτίας τῶν πρωτο-
πλάστων), νὰ τὸν καταστήσῃ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ δίκαιον, ἀπηλλαγ-
μένον ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν.—Σελ. 111, στ. 21. (*πατὴ Σαβελ.*)=ὁ
Μέγας Βασίλειος ἔχει γράψει καὶ λόγον ἐναντίον τοῦ αἱρετικοῦ
Σαβελλίου καὶ τῶν ὀταδῶν αὐτοῦ.—Σελ. 122, στ. 7. *Τὴν τιμὴν*=
τὸ ἀντίτιμον.

Περὶ παθῶν δεσποτείας (σελ. 124 κέ.). Νικηφ. Θεοτόκη.

Σελ. 127, στ. 8. ‘*Ἡ κινύρα*=ἀσιατικὸν μουσικὸν δργανον, ἔ-
χον δέκα χορδὰς καὶ κρουόμενον διὰ τῆς χειρὸς ἢ καὶ διὰ
πλήκτρου.—Σελ. 130, στ. 35. *Τοῦ τελωνίου*=ῶς γνωστόν, ὁ
Μαθιάτος ἡτο πρότερον τελώνης.

Δόγος εἰς Ἀνδρέαν Ζαΐμην (σελ. 131 κέ.). Σπυρ. Τρικούλη.

Σελ. 132, στ. 12. *Γερμανὸς ὁ Παλαιῶν Πατρῶν* (1806—1826).—*Δόντος Ἀνδρέας* ἐκ τῆς ἱστορικῆς οἰκογενείας τοῦ Αιγίου, (1789—1846), εἰς ἐκ τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ ἀγῶνος τοῦ 21.—
Σελ. 134, στ. 2. *Τιμολέων*=Κορίνθιος στρατηγὸς (410—366
π.Χ.), ζετις διεκρίθη διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν δημοκρατίαν
καὶ τὴν πατρίδα. Σταλεὶς εἰς τὰς Συρακούσας, ἀποικίαν τῆς Κο-
ρίνθου, κατώρθωσε νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τὸν τύραννόν της
Διονύσιον, καὶ ἐγκατέστησε τὴν δημοκρατίαν. Συνετέλεσε δὲ εἰς
τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Σικελίας καὶ ἐνίκησε
τὸ 342 τοὺς κατ' αὐτῆς ἐπελθόντας Καρχηδονίους.

‘*Ἡ σημασία τῆς πιάσεως τοῦ Μεσολογγίου* (σελ. 134 κέ.).

Σελ. 134, στ. 29. ‘*Ο Χένσελ* εἶναι ἀμερικανός, ζετις ἔψαλλεν
εἰς τὰ ποιήματά του τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ἢ δὲ *Μάρθα*
Οὐλιλιαμ ἀμερικανής λογογράφος, ήτις εἶδημοσίευσε πολλὰ ἀρθρα
ὑπὲρ αὐτῆς εἰς τὰς ἐφημερίδας.—Στ. 30. ‘*Ο Φουκε* εἶναι Γάλλος
ποιητής ὅχι τόσον σπουδαῖος, ἀλλ' ἔγραψε φιλελληνικώτατα ποιή-
ματα.—Σελ. 135, στ. 5. ‘*Ο ἐπίσκοπος Ρωγῶν* Ἰωσήφ κατὰ τὸν
Σπ. Τρικούλην εκαθ' ὅλην τὴν πολιορκίαν εἶχε διακριθῆ διὰ τὸν

πατριωτισμόν του· κατὰ τὴν ἔξοδον δέν ἐπρόφθασε νὰ ἔξελθῃ, καὶ φθάσας ἐπὶ τοῦ τείχους καθ' ἥη πραν εἰσήρχοντο οἱ ἔχθροι ἐρριψε δαυλὸν εἰς τινα παρακείμενον φυσεκοφόρον πίθον, ἐρρίψθη εἰς αὐτὸν καὶ θύμενον, ἡμιεκάνη καὶ ἡμίκαυστος ἀπεκεφαλίσθη». —Στ. 22. **Πάλμερστον**=διάσημος "Αγγλος πολιτικός, πολλάκις διατελέσας ὑπουργός τῶν ἐξωτερικῶν, βραδύτερον καὶ πρωθυπουργός (1784—1865). —Στ. 24. **Νίμπονος** Βαρδόλδος Γεώργιος. Διάσημος ἴστοριοδίφης καὶ φιλόλογος, καθηγητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου καὶ ἐπειτα τῆς Βόνης (1776—1831).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ.

"*Αποσπάσματα ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτον* (σελ. 139 κέ.)
Β. Κορνάρου.

Α' Ἡ Ἀρετὴ ἀνακαλύπτει τὸν τραγουδιστὴν.

Σελ. 142, στ. 1372. **Κάηλα** (ἡ)=καῦμα, θέρμη, φλόγωσις.—Στ. 1378. **Σπουδακτικὸς**=ἐπείγων, βιαστικός. —Στ. 1383. **Μερὰ** (ἡ)=ἡ μεριά, τὸ μέρος=εἰχε λάβει βελτίωσιν τινά. —Στ. 1387. **Παράτρομος** (ό)=ἡ τρομάρα. —Στ. 1389. **Παράταξη**=ἡ διατάξις, ἡ περιποίησις. —Στ. 1390. **Ξεφαντώνω**=διασκεδάζω, τέρπομαι. —Στ. 1397. **Σοθέτω**=τακτοποιῶ.

Σελὶς 143, στ. 1411. **Σόδεμα** (τὸ)=ἡ διάταξις, ἡ συμμετρία. —Στ. 1415. **Ξουπλιάζω**=ἐξετάζω, παρατηρῶ μὲ προσοχήν. —Στ. 1416. **Ἀπόχωστος**=κρύφιος. —Στ. 1417. **Βασιάι** (τὸ)=τὸ σχοινάκι, τὸ κορδόνι. —Στ. 1420. **Μόνιος**=μόνος. **Μόνι** ἀμοναχὸς=ὅλομόναχος. —Στ. 1421. **Σηριτόδιο** (τὸ)=τὸ γραφεῖον, τὸ τραπέζι ποὺ γράφει κανεὶς. —Στ. 1421. **Καδέγλα**=ἡ παρέκλα. —Στ. 1422. **Πλουμιστὴ**=κυρίως πεποικιλμένη, εἰτα ώραιοτάτη. —Στ. 1424. **Παραδάρματα**=τὰ βάσανα, αἱ ταλαιπωρίαι. —Στ. 1425. **Ζιμιδ**=ζμέσως. —Στ. 1428. Ἡ ἀνοιξη=τὸ ἀναιγμα. —Στ. 1431. **Ο ἔρωτάρης**=ὁ ἐρωτευμένος.

Σελ. 144, στ. 1439. **Ἀπόκει**=ἐπειτα, μετὰ ταῦτα. —Στ. 1446. **Δοξεμένος**=τοξευμένος. —Στ. 1447. **Γροικᾶ**=ἀκούω. —Στ. 1456. **Μέλλεται**, ἀπρόσωπον, =πρόκειται. —Στ. 1457. Ἡ παιδωμὴ=ἡ ταλαιπωρία, ἡ βάσανος. —Στ. 1460. **Τάφαντα**=ἀπρεπή, ἀτατριαστα, ἀνόητα πράγματα. —Στ. 1464. **Ἀφορμαρά**=θηλυκὸν τοῦ ἀφορμάρης=μανικός, μανιώδης.

Σελ. 145, στ. 1468. Ἐπά ἡ πὰ=ἐδῶ.—Στ. 1470. Τὸ διά-φορο=τὸ κέρδος, ἡ ωφέλεια.—Στ. 1473. Οὐγά=για.—Στ. 1474. Δογαριασμὸς=ὅ λογισμός, ἡ σκέψις.—Στ. 1476. Πάρωρα=πολὺ ἀργά.—Στ. 1477. Ἀναντρανίζω=σηκώνω τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἄνω, προσθίλεπω.—Στ. 1478. Ἀποκοτῶ=τολμῶ.—Στ. 1480. Τα-χιὰ κι' ἀσγά=πρωι καὶ βράδυ.—Στολάζω=παύω.—Στ. 1. 88. Τὸ κανίσου=τὸ δῶρον.—Στ. 1489. Ἡ στόρησι=ἡ ζωγραφιά, ἡ εἰκόνα, ἡ μορφή.—Στ. 1496. Ἔτουσ=τέτοιος, τοιοῦτος.—Κάμωμα (τὸ)=πρᾶξις, ἔργον.—Στ. 1497. Κατέχω=γνωρίζω.

Σελ. 146, στ. 1510. Σφαλτὸς=εσφαλμένος, γῆμαρτημένος.—Στ. 1511. Χόνω=κρύπτω.—Στ. 1512. Ἡ παῖδα=ἡ ταλαι πω-ρία.—Στ. 1515. Δογαριασμὸν ἐνταῦθα δικαιολογίαν.—Στ. 1516. Ἐδὰ=τώρα.—Στ. 1534. Πεδουνιλάνω=περιπλένω, μπερδεύω. Βαρίσων=πληγώνομαι, κτυποῦμαι.—Στ. 1536. Βαραίνω=στε-νοχωροῦμαι, δυστανασχετῶ.—Τὸ διξικὸ=ἡ μοτρα.

Σελ. 147, στ. 1538. Ἡ τυφλάγρα=ἡ τυφλότης.—Στ. 1545. Ἡ φιλιὰ=ἡ φιλία, ἡ ἀγάπη.—Στ. 1548. Ζυγώνω=διώκω.—Στ. 1549. Ξετρέχω=διώκω, ἐπιτηδῶ, θηρεύω.—Στ. 1551. Ἐδὰ =τώρα, νῦν.—Στ. 1553. Συντυχαίνω=διαλέγομαι, κουβεντιάζω. Στ. 1554. Σπουδάξω=βιάζω, ταχύνω.—Στ. 1558. Ἀφροδιμίζω=ἐξίσταμαι τῶν φρενῶν, μαίνομαι.—Στ. 1561. Ἐπαρανοιμήθη=ἐισιμήθη δλίγον.—Στ. 1563. Γιαγέρνω=ἐπιστρέφω.

Ο Καραμανίτης (σελ. 148 – 9).

Καραμανίτης=ὅ καταγόμενος ἀπὸ τὴν Καραμανίαν, τὸ περὶ τὸ Ἰκόνιον τμῆμα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκεῖ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13ου αἰῶνος ὁ μωαμεθανὸς Καραμὰν εἶχε κατορθώσει νὺν λάδην ἀπὸ τὸν Σελτσούκον Σουλτάνον τοῦ Ἰκονίου Ἀλαεδδίν τὴν κληρο-νομικὴν διοίκησιν χωρῶν τινῶν, καὶ ἔγινεν οὕτω ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Καραμανικοῦ κράτους. Τὸ κράτος τοῦτο ἔγινε μετ' δλίγον ἀνεξάρ-τητον, ἐπεξετάθη καὶ ἥκμασε· ἀλλὰ κατελύθη τέλος δριστικῶς ἀπὸ τὸν δσμανίδην Σουλτάνον Μωάμεθ τὸν Β', δλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Κων/πόλεως.—Ο Κορνάρος μὲ τὸ ἀόριστον τοῦτο καὶ παλαιὸν δημοκα τοῦ Καραμανίου (τὸ ὅπιον θὰ ἐγνώριζε καὶ ἔξ ἀναγνωσμάτων καὶ ἐκ λαϊκῶν παραδόσεων), διοδηλώνει, καὶ τὸν Στέφανον Θανθουδίδην, τὸν Τούρκον ἐπιδρομέα. «Ο φοβερός, ὀμδες καὶ ἀγέρωχος Σπιδόλιοντας είναι ὁ ἀπηγῆς καὶ ἄγριος Τούρκος κατακτητὴς τῆς ἐποχῆς τοῦ ποιητοῦ, δεσις είχεν ηδη

διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καταδουλώσει τὴν Πόλιν καὶ τὴν ἀλληγού· Ἐλλάδα, ἡγωνίζετο δὲ νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὴν Κρήτην, δπου κατὰ τὸν ποιητὴν θ' ἀπετύγχανε καὶ θὰ κατεστρέψετο».

Σελ. 148, στ. 326. Ἡ μαλιὰ=δ πόλεμος, ἡ μάχη.—Στ. 329. Σπιδόλιοντας· ἐκ τοῦ σπιδα (=εἰδος φαρμακεροῦ δφεως, ἀσπὶς) καὶ λιόντας (=λέων).—Στ. 330. Ἡ γείνια=ἡ κατήφεια, ἡ σκυθρωπότης.—Στ. 331. Λογιάξω=σκέπτομαι, μεριμνῶ, εἰμαι σύννους.—Στ. 334. Τὸ διξαύτι=ἡ δίξα, τὸ κάτω ἀπὸ τὸ αὐτὸ μέρος τῆς κεφαλῆς.—Στ. 336. Ὁ φόρος=ἡ ἀγορά.—Στ. 337. Ὁ κατόπαρδος=ἡ πάρδαλις.—Στ. 340. Μούρτζινος=μαυροκόκκινος.—Στ. 341. Τὸ γλάκι=τὸ τρέξιμον.—Σώνω=φθάνω.—Στ. 342. Τὸ βερτόνι=τὸ δέλος.

Σελ. 149, στ. 346. Ἡ ἀδειὰ=δ κενὸς χῶρος, ἡ εὑρυχωρία. —Στ. 348. Συχνοπηαινογιαγέρνω=(γιαγέρνω=ἐπιστρέψω) συγχὰ πηγαίνω καὶ ἐπιειτρέψω.—Στ. 350. Ἦνοὺς=ένός.—Στ. 357. Γρινιᾶ=σκυθρωπάζω.

‘Ο Ἐρωτόκοριτος (σελ. 149 κέ.).

Σελ. 149, στ. 517. Ἀρίφνητος=ἀναρίθμητος.

Σελ. 150, στ. 527. Διωματάρηης=δ ἔχων καλὸν διώμα=παράστημα, ἄρα κομφός, καμαρωμένος.—Στ. 528. Τὸ ψυχάρι=δ λυχνοσθήστης, ἔντομον ποὺ πετᾷ γύρῳ ἀπὸ τὸν λύχνον.—Στ. 530. Μόδος (ό)=δ τρόπος.—Κατασκεπαστὸς=ἀπόκρυψες, συγκεκαλυμμένος.—Στ. 535. Ξανοίγω=βλέπω, παρατηρῶ.—Στ. 538. Ἡ ἀθάλη=ἡ αιθάλη, ἡ τέφρα.—Στ. 539. Χαμοκουκούβιζω=κουργιάζω (ἐπὶ τὸν πτηνῶν) χάμω, ἐπὶ τῆς γῆς.—Στ. 542. Πιπιρίζω=(ἐπὶ τῶν πτηνῶν)=τρύζω, πιπίζω.—Στ. 545. Ἀνάδια=ἀντικρύ.—Ἡ βράση=ἡ θερμότης, ἡ ζέστη.—Στ. 562. Ἀποὺ τὴν πρώτη (ἐνν. φορὰν)=ἔξ ἀρχῆς.

Σελ. 151, στ. 566. Ψηφῶ=λογαριάζω, ἔκτιμω.—Στ. 570. Κομπώνω=πλανῶ, ἀπατῶ.—Στ. 572. Κριτής=δ δικαστής.—Στ. 575. Ξαμώνω=σημαδεύω, σκοπεύω, τείνω, σκέπτομαι.—Στ. 576. Ἡ μαγνιὰ=ὕφασμα λεπτὸν καὶ ἀραιόν, πέπλος.—Ἡ ἀράχνη=δ ἴστος τῆς ἀρ. (ἥτις εἰς τὸν Ἐρωτ. καλεῖται ἀνυφαντῆς).

Ἡ ξιφομαχία μεταξὺ Κρητικοῦ καὶ Καραμανίτη (σ. 151 κέ.).

Σελ. 151, στ. 1049. Τὸ ζάλο=τὸ δημικ. Ἐστάθηε στὸ ζάλο=ἔτοιμος πρὸς μάχην.—Στ. 1051. Ἀνάδια = ἀντικρύ.—

Στ. 1052. *Η παραθεσμιὰ*=ἡ ἀναδολή, ἡ θραδύτης.—Στ. 1053. *Tὸ σκουπάρι*=ἡ ἀσπίς.

Σελ. 152, στ. 1058. *Ἀράσσω καὶ δάσσω*=ἐφοριῶ.—Στ. 1060. *Tὸ βρῶμα*=τὸ φαγητόν, ἡ λεῖα.—Στ. 1070. *Ξαμώνω*=σημα-
δεύω, σκοπεύω.—Στ. 1071, *Ἡ κοπανιὰ*=τὸ κτύπημα, τὸ
πλήγμα.—Στ. 1075. *Ἡ βαφὴ*=τὸ δάψιμον, τὸ χρῷμα, ἡ χαλύ-
θωσις τοῦ σιδήρου.—Στ. 1077. *Δίδω*=σημαίνει ἐνταῦθα πλήττω,
προσδάλλω.—Σπ. 1090. *Δαμάνι*=δόλιγον τι.

Σελ. 153, στ. 1093. *Ποῦρι*=μόριον ὅπερ ἐνταῦθα σημαίνει
λοιπόν, καὶ ὡς ἐκ τούτου.—Στ. 1098. *Ἀκρόναλος*=χρκετὰ καλός,
καλούτσικος.—Στ. 1102. *Χτάσσομαι*=προτίθεμαι, διανοοῦμαι τι,
σκοπεύω.—Στ. 1103. *Γιε* αὐτοῖς=διὰ τοῦτο.—*Βλέπομαι*=ἐν-
ταῦθα προσέχω, φυλάττομαι.—Στ. 1111. *Μανίζω*=1) δργίζομαι,
2) πληττάζω.—Στ. 1112. *Ἡ ἀνεμιὴ*=ἰσχυρὸς ἄνεμος, θύελλα,
καταιγίς.—Στ. 1114. *Οὐτε* ἢ *δύνεται*=δτε.—Στ. 1115. *Ο σκια-
σμὸς*=ό φόδος. (Οἱ δύο στίχοι 1115—1116 θεωροῦνται ὑπὸ τοῦ
Ἐκτίθουσιδου ὑποθίλιματοι).—Στ. 1121. *Ἡ μουγκαλισμαῖα*=ὅ
μυκηθμός.—Στ. 1122. *Tὸ πατάρι*=ἡ ἔξεδρα.

Σελ. 154, στ. 1131. *Ἀπείτις*=ἀφοῦ.—Στ. 1139. *Βλέπω*=
1) ἕρθ, 2) φυλάττω, προσέχω.—Στ. 1140. *Μέσα σ' δυδ*=εἰς δύο
ἴσα τεμάχια.—Στ. 1143. *Oἱ ἀπομονάροι*=οἱ λοιποί.—Στ. 1150.
Ἀμπάθω=χπωθῶ.—Στ. 1151. *Μουλλώνω*=κύπτω, ζαρώνω.
—Στ. 1156. *Κατατάσσω*=ἡ συγάζω, ἡρεμῶ.—Στ. 1161.
Γρυλλώνω=γουρλώνω, ἀγοίγω τὰ μάτια πολό.

Toῦ Μαλάμου (σελ. 155—156). Δημοτικόν.

Στ. 12. *Τεντώνω* (ἐκ τοῦ λατ. *tenda*=σκηνὴ)=κατασκηνῶ.

Ἡ ἄλωσις τῆς Κάσου (σελ. 156—157). Δημοτικόν.

Στ. 5. *Ἄσουρος*=ἄσουρος, ὁ νέος.—Στ. 6. *Γίγονται στίβες*
(=σωροί).—Στ. 10. *Φρῦ* (τὸ)= (ἐκ τῆς λέξεως φρύδι) ἡ πρω-
τεύουσα τῆς Κάσου, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῆς.

Toῦ γιοφυριοῦ τῆς Ἀρτας (σ. 157 κέ.). Δημοτικόν.

Στ. 13. *Tὸ ἀποταχὺ*=τὸ πρωΐ.—*Πάρωρα*=ἄργά, (ἀφοῦ
περάσῃ ἡ ὥρα).—*Tὸ γιόμα*=τὸ μεσημέρι.—Στ. 25. *Βαργωμι-
σμένοις*=δύσθυμος, στενοχωρημένος.—Στ. 33. *Πιχάω*=ἐπιγύνω,
ἐπιθέτω λάσπην, ἀμμοκονίαν ἢ ἄσβεστον.—Στ. 39. *Tὸ καρυδ-
φυλλο*=τὸ φύλλον τῆς καρυδιᾶς.

Τοῦ νεκροῦ ἀδειφροῦ (σελ. 159 κέ.). Δημοτικόν.

Στ. 11. *Τὸν κονάκι=λ. τουρκική, τὸ κατάλυμα.* — Στ. 12. *Ἄπιλογοῦμαι=ἀποκρίνομαι, ἀπαντῶ.* — Στ. 58. *Ἀντιθαμα=μέγα θαῦμα, θαῦμα θαυμάτων.* — Στ. 71. *Μπάλσαμος ἢ σκληρού μέχροτον εἶναι βοτάνη ἀρωματικὴ καλλιεργουμένη εἰς τοὺς κήπους.* — *Καρυοφύλλι=δμοίως.*

Τοῦ κολυμπητὴ (σελ. 162 κέ.). Δημοτικά.

Σελ. 162, στ. 21. *Μίκεων=Αθηναῖος ζωγράφος, ἀκμάσας περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' π.Χ. αἰῶνος.* Συνειργάσθη μετὰ τοῦ ζωγράφου Πολυγνώτου εἰς τὴν διακόσμησιν τοῦ ναοῦ τοῦ Θησέως καὶ εἰς τὰς τοιχογραφίας τῆς Ποικίλης Στοᾶς. Δυστυχῶς οὐδὲν ἔργον αὐτοῦ διεσώθη. — Στ. 22. *Εὐφρόσνιος=περίφημος ἀγγειογράφος, ἀκμάσας περὶ τὸ 500 π. Χ., οὗτοιος ἔχομεν ἀρκετὰ ἔργα.* Τὸ πινάκιον, περὶ τοῦ δποίου γίνεται λόγος ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, εὑρίσκεται εἰς τὸ Λούθρον, παριστάνει δὲ τὸν Θησέα ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης, περιστοιχιζόμενον ὑπὸ δελφίνων καὶ ιστάμενον πρὸ τῆς Ἀμφιτρίτης, ἥτις ἔτοιμάζεται νὰ τὸν στεφανώσῃ, ἐν φ. ἡ Αθηνᾶ, δρθία εἰς τὸ μέσον, παρακολουθεῖ. — Σελ. 163, στ. 14. *Ἄρμοντα ἦτο ἡ σύζυγος τοῦ Κάδμου, ἁ δὲ ἔρμος, έστις ἐδωρήθη εἰς αὐτὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου τῆς ὑπὸ τοῦ Κάδμου, ἦτο ἔργον τοῦ Ἡφαίστου ἦτο δὲ πρωταρισμένος νὰ γίνεται ὀλέθριος εἰς τὸν κάτοχόν του, καὶ πολλὰς συμφορὰς ἔφερεν εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς κατόπιν λαβόντας αὐτόν.*

Α' Στ. 1. *Ο Κωσταντῆς τῶν ἀκριτικῶν ἀσμάτων ὄνομάζεται Κωσταντῖνος ὁ μικρός, δι μικροκωσταντῖνος.* — Στ. 6. *Ἴσως νὰ πρόκειται καὶ περὶ τοῦ Εὐξείγου.* — Στ. 20. *Πλέχτηνες=περιεπλέχθης, (παρεσύρθης ἀπὸ τὰς καυχησιολογίας σου).* — Στ. 21. *Λιμπίστινα=ἐπόθησα.* — Στ. 23. *Μὲ κρύσταλλα, μὲ ψηφίδας (ψηφοθετήματα), μὲ πολυτίμους λίθους.*

Β' Στ. 2. *Ἀνθοῦς=ἄνθη (ἄνθηρος νέους).* — Στ. 4. *Ἀλλαὶ παραλλαγαὶ ἀντὶ τοῦ γιοῦ τῆς χήρας ἔχουν γιὸ τοῦ Ρήγα ἢ τοῦ Δούκα. — Στ. 7. *Ἐν ἀλλῃ παραλλαγῇ ὁ στίχος ἔχει οὕτω: «Τὰ ἐπουράνια ἀνοιχτὰ κι? δ λόγος ποὺ εἰπ’ ἔγινη».* *Ἀναφέρεται εἰς τὴν δοξασίαν, καθ’ ἥν ἐκπληροῦσται πᾶσα εὐχὴ ἢ κατάρα, ἐὰν ἐκφωνηθῇ καθ’ ἥν στιγμὴν ὁ οὐρανὸς εἶναι ἀνοικτός.* — Στ. 7. *Πασουμάνια=θελουδένιες χρυσοκέντητες παντόφλες.* — Στ. 15. *Γονοκρατείσαι=ποτοὶ εἶναι οἱ γονεῖς σου.* — Στ. 13. *Λιμνιῶνας=μεγάλη λίμνη.**

Γ. Στ. 9. *Poëdιuη*=ροδινή.—Στ. 11. *Θιαμαίνεται*=θαυμάζει.
—Στ. 16. *Αντάρα* καὶ κατακνιά=συνώνυμα=όμιχλη.—Στ. 18.
Τὸ βουλλωτήρι=ἡ σφραγίς.—Στ. 23. *Χαλεύω*=ζητῶ, ψάχνω.

**O βουτηχτής* (σελ. 166 κέ.) Φοειδ. Σίλλεο.

Στροφὴ 1. *Σκουντάριος*=δ φέρων τὴν ἀσπίδα τοῦ ἵπποτου, ὑπασπιστής, ἀκόλουθος.—*H δρουφίστρα*=στρόβιλος, ἡ δίνη τῶν ὄδάτων, δρούφουσλαξ, ὅπως λέγεται ἀλλοιοῦ.—Στρ. 5. *Tὸ γέρμα*=ἡ κατωφέρεια.—Στρ. 6. *H στιά*=ἡ φωτιά.—Στρ. 7. *Λουφάξω*=ἡσυχάζω.—Στρ. 8. *H στροφὴ*=ἡ δίνη.—Στρ. 11. *Mὲ δροπὴ*=ἐννοεῖ μὲ ταχύτητα, γοργά.—*Aντάρα* (ἡ)=κυρίως ἡ ὄμιχλη. *Ἔπειτα*, θόρυβος, ταραχή.—Στρ. 15. *Ποὺ πλήθιο κερνάει* κρασὶ=ἐννοεῖται ἡ κόρη γεμίζει τὸ ποτήρι μὲ λάμπον κρασὶ ἔως ἐπάνω καὶ τὸ προσφέρει ἔτσι εἰς τὸν νέον.—Στρ. 18. *Γλυτώνω*.—Στρ. 19. *Oτ' εἶχα*=διότι εἶχα.—*Aκοπη*=ἀδιάκοπη, διαρκής.—*Δρακώνια*=δράκοντες.—*Aσκάλαβοι*=σαλαμάνδρες, εἶδος μικρῷ ἀμφιβίου, ἐκ τοῦ εἶδους τῶν σαυρῶν, φαρμακεροῦ.—Στρ. 20. *Pίνα*=εἶδος ιχθύος.—*Σφύραινα* (ἡ)=όμοιώς.—*O πόρφυρας*=εἶδος καρχαρίου.—Στρ. 21. *Hσκιαστρα*=οἱ ἥσκιοι, τὰ τέρατα, τὰ τερατώδη ὄντα.—Στρ. 23. *Πειράδι ἀκριβδ*=ἐννοητέον δαχτυλίδι.—Στρ. 26. *Aχνὴ*=ώχρα.—*H ειδὴ*=τὸ πρόσωπόν της, ἡ μορφὴ της.

Πανικδ (σελ. 174). Ιωάν. Γουπάρη.

Ξεπνοϊσμένο=ποὺ ἔχει χάσει τὴν δύναμίν του, τὴν πνοήν του.
—*Δάγιος*=μαύρος.—*Pοβολῶ*=ιρέχω πρὸς τὰ κάτω μὲ ὀρμήν.

**O θάνατος τοῦ θεατρίνου* (σελ. 174 κέ.). Στεφάνου Δάφνη.

Στροφὴ 2. *H μπαταρία*=ἡ σειρὰ τῶν φώτων τοῦ προσκηνίου, τὰ δποτα ἀνάδουν συνήθως διὰ μιᾶς δλα μαζί, μὲ μίαν στροφὴν τοσοῦ ἡλεκτρικοῦ.—*Tῆς πρόσξας*=τῶν ἐν πεζῷ λόγῳ δραματικῶν ἔργων.—Στρ. 4. *Φόντο*=τὸ βάθος τῆς σκηνῆς.—*Μούσες*=σιωπηλαί, ἀφωνοὶ μιμικαὶ κινήσεις.—Στρ. 5. *Pεζισερὸ*=έ σκηνοθέτης. Οὗτοι εἰναι συνήθως νευρικοὶ καὶ ἀπότομοι ὡς ἐκ τοῦ δυσκόλου ἔργου των. —Στρ. 7. *Ποτὶ γᾶς κλιτ.* = Ἰδε Σοφοκλέους Οἰδίποδα τύραννον, στ. 1308 κέ. —Στρ. 8. *Χάμλετ* ἡ *Aμλέτος*=δ ἥρως τοῦ ὄμιωνύμου ἔργου τοῦ Σαίκσπηρ Δανὸς ἥγεμονόπαιτος.—*Oσβαλτ*=δ ἥρως τῶν Βρικολάκων τοῦ Ἰψεν, δ ὁποῖος

εἰς τὸ τέλος τρελλαίνεται, καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὴν μητέρα του νὰ τοσ δώσῃ τὸν γῆλιο. — Στρ. 9. Ὁ Σβάρτε=δ ἥρως τῆς Τιμῆς τοσ Σούντεριμαν. Εἶναι γηραιός ἀπόστρατος. Κάποιος τοσ προσέβαλε τὴν τιμήν ἐπειδὴ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του δὲν θέλει νὰ τὸν ἔκδικησῃ, προχωρεῖ καὶ παίρνει μόνος του ἔνα πιστόλι ἀπὸ τὴν παλαιὰν δύπλοθήκην του· ἀλλ᾽ εἶναι υπέργηρως· τὰ πόδια του κλονίζονται, τὰ χέρια του τρέμουν, τὸ πιστόλι πέφτει. — Ὁ Συρανὸ εἰναι δῆρως τοσ δμωνύμου δρόματος τοσ Ἐδμόνδου· Ροστίν, ὁ διαρκῶς μὲ στίχους σκώπτων τοὺς ἄλλους. — Τριστάνος καὶ Ἰζόλδη = παλαιὸς μεσαιωνικὸς θρόλος ἀγάπης μεταξὺ τῶν δύο νέων, τὸν δποτὸν ἔλαθεν ώς υπόθεσιν μιᾶς λυρικῆς τραγῳδίας του δ Βάγνερ. — Μπρισσαντώ εἶναι δῆρως τοσ δμωνύμου ἔργου τοσ Ιουλίου Κλαρετῆ. Εἶναι παλαιὸς ήθοποιός, δστις εἰχε καταγάγει ἄλλοτε θριάμβους· ἀλλὰ τώρα παρήκμασε λόγω τοῦ γήρατος, ἔχει κάμει ἔνα πρόχειρον θίασον καὶ γυρίζει εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ καὶ ἔκει τὸ κοινὸν τὸν βαρύνεται, ἔχει βάλει εἰς τὴν πλατεῖαν ἐγκαθέτους, καὶ δταν δ θιασάρχης παραπονεμένος ἀπειλεῖ δηθεν δτι θὰ φύγη καὶ θ' ἀφήσῃ χωρὶς θέατρον τὴν μικρὰν πόλιν, αὐτοὶ φωνάζουν: «Μή φύγης! μή φύγης! Μπρισσαντώ!» Τὸ κοινὸν τότε παρασύρεται καὶ υπερθεματίζει. Τέλος, ξα βράδυ, δ Μπρ. πεθαίνει σιγὰ-σιγὰ ἐπὶ σκηνῆς ἀπὸ ἔξαντλησιν τῆς καρδίας, ἐν φ τὸ κοινόν, νομίζον δτι παριστάνει, χειροκροτεῖ διὰ τὴν φυσικότητα τοσ θανάτου. — Στρ. 11. Τὰ καμαρίνια εἶναι μικρὰ καὶ πολὺ στενόχωρα. — Στρ. 12. Πόξι=ύφος σοδαροφανές, ἀκατάδεκτον. — Στρ. 14. Τουρνὲ=ἡ περιοδεία ἑνὸς θιάσου. — Στρ. 16. Φινάλε=ἡ τελευταία σκηνή, ἐνταῦθα ωραίον κλείσιμον ἔργου, τὸ δποτὸν προκαλεῖ παταγώδη τὰ χειροκροτήματα τῶν ἀκροατῶν.

Πατρίδες (σελ. 179 κέ.). Κωστῆ Παλαμᾶ.

Ἡ σειρὰ αὐτὴ τῶν σονέτων τοσ Παλαμᾶ, μολονότι γραφεῖσα ἀπὸ τοσ 1895, εἶναι χαρακτηριστικὴ τοσ ἔργου τοσ ποιητοῦ. Διότι δεικνύει ποτὶ ἐπέδρασαν ἐπ ἀντοῦ κόσμοι («πατρίδες»), ἀπὸ τοὺς δποτίους καὶ ήγιτησε τὰς ἐμπνεύσεις του, καὶ συγχρόνως τὲ περιέλαθε μέσα εἰς τὴν ποίησίν του.

Τὸ πρῶτον σονέττο ἀναφέρεται εἰς τὰς Ηάτρας, δπου ἐγεννήθη δ ποιητής, τὸ δεύτερον εἰς τὸ Μεσολόγγι, δπου ἐμεγάλωσε.

Σονέτο 4ον. Μὲ νέα φωνὴ ἐλληνίδα=ἴδε τὴν διογραφίαν τοσ Πολυλᾶ. — Ὁ Δημόδονος=ἴδε τὴν διογραφίαν τοσ Μαρκο-^{Αλ. Σαρῆ—Νεοελλ. Αναγγώσματα ΣΤ'} γυμν. — Εκδ. Γ' 1934 24

ρᾶ.—⁵ Η Κέρκυρα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ κοιτὶς τῆς ἀναγεννήσεως τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.

Σονέττο 5ον. *Δάφνις καὶ Χλόη* είναι οἱ γῆραις ώραιοι διμωνύμου ποιμενικοῦ μυθιστορήματος τοῦ Δόγγου (τοῦ Δ' μ.Χ. αἰῶνος), οἵτινες, δοσκοὶ ὅντες, ἀγαπῶνται καὶ ἐν τέλει νυμφεύονται—*Ιανσέληνος*=ὅ περίφημος ἐν τῷ Ἀγίῳ Όρει ζωγράφος.

Σονέττο 6ον. *Μπουνγαρένι* (τὸ)=τὸ ἄλλως λεγόμενον φούλι, τὸ ώραιότατον ἄνθος τῆς Ζακύνθου καὶ δῆῃς τῆς Ἐπτανήσου.

Σονέττο 7ον. *Τοπάξι*=λίθος πολύτιμος, συνήθως κιτριγλευκος ἢ μελιτόχρους.

Σονέττο 8ον. *Ἀπόκοτος*=τολμηρός, θρασύς.

Σονέττο 10ον. *Αμάξι*=ἡ Μεγάλη Ἀρκτος.

Βερενίκη=βασίλισσα τῆς Αιγύπτου, γῆτις εἶχε λαμπρὰν κόμην. Διὰ νὰ τὴν κολακεύσῃ δάστρονόμος Κόνιων ὕνόμασε Βερενίκης πλοκάμους ἢ κόμην τὸν οὕτω μέχρι σήμερον καλούμενον ἀστερισμὸν μεταξὺ τοῦ Λέοντος καὶ τοῦ Βοώτου.

Βράδυ σ' ἔνα χωριό. (σ. 185—6). Λάμπρου Πορφύρα.

Στροφὴ 1. *Ἄχνδ*=θαμβόν.—Στρ. 2. Τὰ σιενορρύμια=οἱ στενοὶ δρόμοι.—*Δράνες*=σκιάδες ἥπο ἀναρριγώμενα φυτὰ (ἀγισκόλημα, κληματαριές, περιπλοκάδες).

Κανάκια ἢ νανουρίσματα (σελ. 192 κ.έ.).

Δημόδη τῆς Καρπάθου.

“Ολα τὰ παρατιθέμενα καρπαθικὰ ἄσματα ἐλήγθησαν ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Μ. Μιχαηλίδου—Νουάρου Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Καρπάθου” (Αθῆναι, 1928).

A'. Στ. 4. *Δουάρι*=τὸ λογάρι, ὁ θησαυρός.—Στ. 5. *Σεράγια*=παλάτια.—Στ. 9. *Τὰ σσωκονυματορούδια*=εσώκουμπα (ἴσως ἐκ τοῦ ἔσω+κόμη) λέγονται ἐν Καρπάθῳ οἱ ἄκροι κλάδοι τῶν δένδρων, οἱ συγκλίνοντες ἔσω πρὸς τὸν καρμόν. Τὸ ἄλλο συνθετικὸν είναι ἡ λ. δρούδια=αἱ οὐραὶ, τὰ τελευταῖα ἄκρα.

B'. Στ. 1. *Διωματάρης*=ὅ ἔχων καλὸν διώμα, παράστημα· καμαρωτός.—Στ. 4. *Νὰ διαρμιστῆς*=νὰ συγυρισθῆς.—Στ. 6. *Δρέμει*=τρέχει (ἐκ τοῦ ἔδραμον ἔγινε ἐνεστῶς δρέμω).—Στ. 9. *Τὸ πέργερο*=τὸ περίγυρο, ὁ περίθολος (τῆς ἐκκλησίας εἰδικῶς).—Στ. 11. *Ο ἀνδάνης*=ὅ σύντροφος, ὁ συμπολεμιστής.—Στ. 12. *Κεφαλιωμένος*=νὰ ἐξέλθῃς τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς, πρῶτος.—

Στ. 17. Ἄρεταια—τὰ βιπίδια.—Νὰ σὲ παρακρα(τ)οῦσι=νὰ σὲ ὑπερβαστάζουν, νὰ σὲ συνοδεύουν.—Στ. 18. Νὰ σου κάμηνουν ἀέρα μὲ (βιπίδια ἀπὸ) φτερά.

Γ'. Στ. 6. Μασκοπιπερούτζω=ὅταν δγαίνη τὸ παιδὶ ἀπὸ τὸ λουτρόν, τὸ ράντιζουν μὲ ἀρωματικήν τινα σκόνην, συγήθως μόσχον.—Αννᾶτος=ἀκματος, ἀγνός.—Στ. 7. Συντυλειῶ=τυλίγω.—Στ. 7. Τὸ βλαντὶ ἡ θλαττὶ εἰναι πολύτιμον πορφυροῦν δυζαντινὸν ὄφασμα.—Τὸ ψεσβέρι=ἄλλο πολύτιμον ὄφασμα.—Ξομιτλιαστὸ=πεποικιλμένον.—Στ. 8. Τὴν γιαμαντοστεμένη¹ στέμα, ἐκ τοῦ στέκω=ό στῦλος. Εἰς τὴν Ἐλυμπον, δορειστάτην κώμην τῆς Καρπάθου, ἀπὸ τὴν ὄποιαν προέρχεται τὸ νανούρισμα, στήνουν στύλους, καὶ γύρω κρεμοῦν ὄφασματα πολύτιμα, κάτωθεν δὲ βάζουν τὸ παιδὶ καὶ τὸ κουνοῦν. Ἀρα στὴν τέντα σου, τῆς ὄποιας οἱ στῦλοι εἰναι κεκοσμημένοι μὲ διαιμάντια.—Στ. 9. Χρονσομοιρασμένη=τὰ ὑπὸ τῆς Μοίρας δούλευτα εἰς σὲ δῶρα εἰναι χρυσᾶ.—Στ. 12. Μὲ τὰ ὑπνοψικέματα=μὲ τὴν συνοδείαν (=τὸ φίκι, ἐκ τοῦ λατιν. obsequium) τῶν τραγουδιῶν ποὺ φέρουν εἰς τὸν ὑπνον.—Μὲ τὰ ὑπνοκανάκια=μὲ τὰ χαϊδέματα (=τὰ ἔγκωμια, τὰ νανούρισματα) ποὺ δηγοῦσιν εἰς τὸν ὑπνον.—Στ. 16. Ἡ ἐντολὴ=τὸ φύσημα.—Τὸ νανούρισμα, καθὼς δεικνύουν μερικαὶ λέξεις καὶ φράσεις, ἔχει δυζαντινὴν τὴν προέλευσιν.

Δ'. Στ. 1. Μελιτοξυπνοῦσσα=ἡτις ἔξυπνῃ καὶ τὸ ξύπνημά της διαχέει: μέλι: (=εύφροσύνην).—Στ. 3. Στασιοῦ=Άναστασιον.—Στ. 5. Κοντυλοσυρρεόν=τοῦ ὄποιου τὰ δάκτυλα εἰναι μακρολὰ καὶ λεπτὰ σὰν κονδύλια (κονδύλι: λέγεται καὶ ἡ καλάμη τοῦ αιταριοῦ, ἡτις εἰναι λεπτή, μακρουλὴ καὶ ἀσπρη).—Στ. 6. Μαργάρων=παγώνω.—Στ. 7. Μερτζανόχειλη=τὸ μερτζάνι εἰναι δρυκτὸν ἐρυθροῦ χρώματος, τοῦ ὄποιου κόκκους χρησιμοποιοῦν αἱ γυναῖκες εἰς περιδέραια.—Στ. 9. Ἀργοποιόστατες=ἄργα, βραδέως ποδίζουν, ἀρα ἀντέχουν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τὰς τρικυμίας, εἰναι δεινοὶ θαλασσομάχοι.

*Ο Χάρος καὶ ἡ ξανθὴ κόρη (σ. 193—4).

Δημῶδες τῆς Καρπάθου.

Στ. 1. Πλατὺ=ἡ Πλατεῖα.—Φόρος=ἡ Ἀγορά.—Στ. 3. Βάλλει=κτίζει δηλαδή.—Τὰ τοιχιὰ=τοὺς τοίχους.—Εἰς τὰ καντούνια=εἰς τὰς γωνίας.—Στ. 6. Ἀλλὰ τοῦ λείπουν καὶ ἄλλα φυτὰ διὰ νὰ συμπληρώσῃ, ν' ἀποτελειώσῃ τὸ φύτευμα.—

Στ. 8. **Ανησολιάτζει**=ἀναδολιάζει=ἰναδαίνει τὸν ἀγήφορον.—
 Στ. 9. **Αθθοκαρποστεμένα**=(τὸ δέντρο «ἔστεσε», ἦ «δὲ στέκει» καρπό·)=τῶν ὄποιων οἱ ἀνθοὶ καὶ οἱ καρποὶ παραμένουν σταθεροί, δὲν πέφτουν ἅρα μὲ δύναμιν, θαλερά, ἀκμαῖα, ὥστε νὰ συγκρατοῦν τοὺς καρπούς.—Στ. 10. **Αξαργητοῦ**=ἐπίτηδες.—Στ. 11. **Ερημο**=σκοτεινό, θλιβερόν.—Στ. 13. **Αποδιαστικὲς**=(ἐκ τοῦ ἀποδιαδάζω=περιδιαδάζω)=δόλτες.—**Απούστρια**=ἀπογυρίδια =γύρους, κύκλους μὲ σκοπὸν ἐνέδρας, ὡς ὁ κυνηγός.—Στ. 14. **Απειτισ**=ὅτε, ἀφοῦ.—**Επονώλωσε**=ἐστράφη (ἐπάνω εἰς μίαν στροφὴν).—**Σκιαναρίζομαι**=τρομάζω.—Στ. 17. **Πολυμπίστηκεν**=ἐπόθησεν ὑπερβολικά.—Στ. 23. **Διωμένη**=δλιγωμένη=λιποθυμισμένη.—Στ. 24. **Καννὶ** (τὸ)=μικρὸν μακρουλὸν δοχεῖον, λήκυθος, εἰς τὸ ὄποιον βάζουν συνήθως ῥιδόσταμα καὶ χρησιμοποιοῦσιν εἰς ἐπισήμους συνήθως περιστάσεις ὡς π. χ. διὰ νὰ ῥάνουν νεούμφους, τὸν Ἐπιτάφιον, κτλ.—Στ. 27. **Απισσο**=(τὸ αἴπειτατικὸν)=μαυρὸ σὸν πίσσα.—Στ. 28. **Μμ**=ἄμμε=ἄλλα.—Στ. 29. **Αουραρπᾶ**=ἄγριοι αρπάζει.—Στ. 30. **Αποσώννει**=τελειώνει τὴν πορείαν του, φθάνει.—Στ. 31. **Στὸν δχδ**=στὴ σειρά.

Μοιρολόγιο τῆς Σταυρώσεως (σελ. 195).

Δημῶδες τῆς Καιροπάθου.

Τὸ μοιρολόγιο φάλλεται τὴν Μεγάλην Παρασκευήν. Ἐνῷ τὰ κορίτσια στολίζουν τὸν Ἐπιτάφιον τὸ ἀπόγευμα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς (εἰς τὴν Κάρπαθον περιάγουν τὸν Ἐπιτάφιον τὸ πρωῒ τοῦ Σαδδάτου), μαζεύονται εἰς τὸ «πέργερο» (=τὸν περίβολον) τῆς ἐκκλησίας ὅλοι, ὅσοι ἔχουν προσφάτους νεκρούς, καὶ τοὺς κλαίουν, συγχρόνως δὲ μοιρολογοῦν καὶ τὸν Ἰησοῦν.

Στ. 3. **Στριντζιὰ**=τραχεῖα, διάτορος.—Στ. 4. **Σῶσε**=φτάξε, τρέξε.—**Μτσάσα**=ἐπιάσαν.—Στ. 8. **Οἱ σιράτες**=καὶ ὁ δρόμος, τὰ δένδρα, αὐτὰ τὰ ἄψυχα συνηκολούθουν.—Στ. 9. **Αστοιβὲς**=εἰδος ἀκάνθης.—Στ. 12. **Ἐποσώσασι**=ἔφθασαν.—Στ. 18. **Αποτσερωμένο**=τὸν ὡς κηρίον κίτρινον.—Στ. 25—27. Ποτος λέγεται αὐτοὺς τοὺς στίχους;—Στ. 26. **Τσαλ ρίξε**=σκόρπισε γύρω σου.

Περὶ τῆς ξενιτείας (σ. 198 κέ.). Ἀγνώστου ποιητοῦ.

Στ. 3. **Καταλόγιν**=παράπονον.—Στ. 6. **Διαβάζουν**=περνοῦν.—Στ. 19. **Δαινὶν**=μικρὸν τι, ὀλίγον.—Στ. 26. **Πλαντούσιν** (ἐκ διορθώσεως Στ. Ξενθουδίδου)=πνίγουν.—Στ. 32. **Ἀγαλιάζει**

ται(δμ.)=καθησυχάζει (ἀγάλια=σιγανά καὶ ἀγαλοσύνη=γαλήνη).—Στ. 34. **Ἀπέσω**=ἔσω, μέσα.—Στ. 35. **Συντυχαίνει**=λέγει.

Στ. 355. **Ἐβυθίσθη**(ἐκ διορθ. Στ. Ξανθουδίδου)=κατεφέρθη εἰς βύπον (βύθος), ἐσκοτίσθη, ἐναρκώθη. —Στ. 360. **Πιττάνιν**=τὸ γράμμα. —Οἱ στ. 361—2 ἐκ διορθ. Ι. Καλιτσουγάκη. —Στ. 366. **Νὰ ποισῃ**=νὰ ποιήσῃ, νὰ κάμη. —Στ. 385. **Ἐσπούδασεν**=ἔτρεξεν. —Στ. 414. **Ἐποῖησε**=ἔκαμε. —Στ. 436. **Κομπώνει**=ἀπατᾷ.

Θούριος (σελ. 203 κέ.). **Ρήγα** Βελεστινλῆ.

Στ. 51. **Οφφιιιάλος**=ἔχων δρφίιιον, δηλαδὴ ἀξιωμα. —Στ. 59. **Πασβαντζόγλου** ἡ **Πασβάνογλου**, ὁ γνωστὸς ἐκ τῆς Ἰστορίας πασᾶς τοῦ Βιδινίου, τοῦ ὄποιου εἶχε σώσει ὁ Ρήγας τὴν ζωήν, ὅτε ἦτο γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος Μαυρογένους. —Στ. 63. **Σιλεστρία** κλπ.=αἱ γνωσταὶ παρὰ τὸν Δούναβιν πόλεις τῆς σημερινῆς Βουλγαρίας καὶ **Ρουμανίας**. —Στ. 73. **Καπλάνι**=λ. τουρκικὴ σημαίνουσα τὴν πάρδαλιν¹ παρ² ἥμιν καλεῖται οὕτω ἡ τίγρις. —Στ. 83. **Μισίοι** (τὸ)=ἡ Αἴγυπτος. —**Ασλάνια**=λ. τουρκικὴ=οἱ λέοντες. —Στ. 93. **Γκιρτζαλῆδες**=λ. τουρκική, ἀποστάται.

Τὰ νησιά τῆς Ειλάδος (σελ. 206 κέ.). Βύρωνες.

Στροφὴ 2. **Η Μούσα τῆς Χίου**=ὁ **Ομηρος**. —**Η λύρα τῆς Τέω**=ὁ **Ανακρέων**, ὅστις ἐκεῖθεν κατήγετο. —**Δοξαρίσματα**=(¹ἀπὸ τὴν λ. δοξάρι=τόξον τῆς λύρας, τοῦ βιολίου) ὁ μεταφραστὴς ἐννοεῖ ποιήματα, προσόντα (ቅመማታ) τῆς λύρας. —**Μακάρων νῆσοι**=αἱ πέραν τῶν **Ἡρακλείων** στηλῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους νῆσους, πιθανῶς αἱ σημεριναὶ Κανάριαι. —Στρ. 10. **Πυρρίχιος δρεχησίς**=χωρὶς πολεμικὸς τῶν ἀρχαίων ἐν δπλοις. —**Πυρρίχιος φάλαγξ**=δηλαδὴ ἡ Μακεδονική. —Στρ. 11. **Πολυκράτης**=ὅ γνωστὸς τύραννος τῆς Σάμου, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὄποιου προσκληθεὶς παρέμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Π., ὁ **Ανακρέων**. —**Πατριώτες**=δηλαδὴ συμπατριώται, ὅχι ξένοι. —Στροφὴ 16. Πιστὴ μετάφρασις τῆς στροφῆς ταύτης: «Φέρετέ με στὸ μαρμάρινο κρημνὸ τοῦ Σουνίου! Μονάχος ἐκεῖ, χωρὶς μάρτυρας ἀλλούς, θὰ ἔγωσα τοὺς στεναγμούς μου μὲ τὸν δόχθον τῶν κυμάτων. Ἐκεῖ ἀφῆστέ με σὰν κύκνος νὰ τραγουδήσω γιὰ τελευταία φορὰ καὶ νὰ πεθάνω. Σκλάδων γῇ δὲν θέλω νάναι ἡ πατρίδα μου ποτέ! Σπάστε τοῦτο τὸ ποτήρι τὸ γεμάτο μὲ σαμιώτικο κρασί!» Διὰ τοὺς πρώτους στίχους ὁ Βύρων παραπέμπει εἰς Σοφ. Αἴαντα, στ. 1217 κέ.

Τὸ Ὑδραιόπουλο (σελ. 210). Γούλ. Μύλλερ.

Στ. 10. Μπουρδίνι (τὸ)=Ισχυρὸς ἀπρόσοπος ἄνεμος, αἱφνιδία καταιγίς.—Τὰ κοτορώνια=τὰς ὄφάλους.—**Στ. 20. Καλάθι=**ἡ κόφα=τὸ θωράκιον τοῦ ἵστος, σανδωμα, εὐθύγραμμον μὲν ἐκ τῆς πρύμνης, ἡμικυκλικὸν δὲ ἐκ τῆς πρώρας, ὅπερ χρησιμεύει διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ «τσιμπουκιοῦ» (τοῦ δευτέρου πρὸς τὰ ἄνω τμήματος τοῦ ἵστος) καὶ ὡς σταθμὸς τῶν θωρακιτῶν γαυτῶν (τῶν «γαμπιέρων»).

·Η Ἐλληνίδα μητέρα (σελ. 212—3). Διον. Σολωμοῦ.

Μαζὶ μὲ τὰ ἐν τῇ ἑκδόσει τοῦ Πολυλᾶ περιληφθέντα ἐν Ἱταλικῇ γλώσσῃ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ περιλαμβάνονται καὶ τέσσαρα πεζὰ σχεδιάσματα, ἐκ τῶν ὁποίων πρῶτον εἶναι τὸ παρόν. Ὁ ποιητὴς ἐσκόπευε, σημειώνει δὲ Πολυλᾶς, νὰ τὰ στιχουργήσῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν· οἱ φίλοι του δὲ εἰχον ἀκούσει ἥδη ἀπὸ τὸ στόμα του τὸν (ἀφεθέντα φυσικὰ ἀμετάδηλητον ἀπὸ τὸν Καλοσγοῦρον) τρίτον ἐν τῇ μεταφράσει στίχον.

Τὸ τραγοῦδι τῶν προσφύγων (σελ. 214 κέ.).

Κωστῆ Παλαιᾶ.

Στροφὴ 3. Κουφάρια=τὰ πτώματα.—**Στρ. 7. Ἡράκλειος =**δὲ Ἐφέσιος, δεστις ἥκμασε περὶ τὸ 570 π. Χ., ἐθεωρεῖτο δὲ ὡς εἰς ἐκ τῶν δαθυνουστάτων φιλοσάφων τῆς ἀρχαιότητος. Τὰ πάντα κατ' αὐτὸν εὑρίσκονται εἰς αἰωνίαν ῥοήν, εἰς ἀέναον κίνησιν καὶ ἀλλαγήν.—**Στρ. 16. Ξεμληριά=**ἡ ἔξοντωσις, ἡ τελεία καταστροφή.

Οἱ τάφοι (σελ. 221—2). Γ. Ἀθάνα.

Στρ. 2. Δομέστικος=ἄξιωμα παρὰ (τοῖς) θυζαντινοῖς, κυρίως στρατιωτικόν. Ὡς δομέστικοι φέρονται συγήθως οἱ ἀρχηγοὶ στρατιωτικῶν δμάδων, ἐπειτα δμως καὶ οἱ προϊστάμενοι διοικητικῶν ἀρχῶν ἢ αὐλικῶν ὑπηρεσιῶν. Οὕτω π. χ. ὑπάρχει δ. τῶν σχολῶν (=στρατ. ταγμάτων=οἱ ἀρχιστράτηγος κατὰ τὰς εἰς τὴν Ἀνατολὴν μεγάλας ἐκστρατείας), οἱ μέγας δ. τῆς Ἀνατολῆς, οἱ μέγας δ. τῆς Δύσεως, οἱ δ. χώρας ἢ πόλεως, οἱ δ. τῆς τραπέζης (=οἱ ἐπιτετραμένος τὴν παρασκευὴν τῶν αὐτοκρατορικῶν συμποσίων), οιλ.—**Μάγιστρος=**ἥτο τὸ ἀνώτατον ἐν τῇ θυζαντινῇ πολιτείᾳ ἀξιωμα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Μ. ἥτο εἰς, οἱ «ἡγεμῶν τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων καὶ ἡγούμενος τῶν φρουρούντων τὸν δασιλέα στρα-

τοπέδων», Κατόπιν δημος ἀπέβαλε τὰς ἰδιότητας ταύτας καὶ παρέμεινεν ἡ λ. ὡς ἀπλοῦς τίτλος συγδυαζόμενος πάντοτε μὲ ἄλλα ἀνώτατα ἀξιώματα τοῦ κράτους (π. χ. μάγιστρος καὶ λογοθέτης τοῦ δρόμου, μάγιστρος καὶ στρατηγὸς Ἀρμενίων), ἀποδίδων δημος εἰς τὸν κατέχοντα τὴν πρώτην ἐν τῇ αὐλῇ ἑθιμοτάξῃ φέρεται.—Στρ. 3. *Ἐλβανλάρ*—χωρίον μεταξὺ Οὔσακ καὶ Φιλαδελφείας ἐπὶ τῆς ἐκ Σμύρνης πρὸς Ἀφίδνην Καραχισσάρ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, κοντάεις σπουδαιώτατην ὁμώνυμον γέφυραν. Κατελήφθη ἀπὸ τὸν ἥλλ. στρατὸν τὴν 23ην Ιουνίου 1920. Οἱ Τούρκοι ἀπεπειράθησαν ἐπανειλημμένως νὰ τὸ ἀνακαταλάθουν ἢ δι’ ἐπιδρομῆς ν’ ἀνατινάξουν τὴν σιδηροδρ. γέφυραν, ἀλλὰ ματαίως, μέχρι τῆς κατ’ Αἴγαουστον τοῦ 1922 καταστροφῆς.

“*Απὸ οὐνα φύλλον τοῦ Ρωμαιοῦ* (σελ. 229 κ. ἑ

Γεωργίου Σουρῆ.

“Ο ποιητὴς ἔσατίριζε κάθε Σάδδατον μὲ τοὺς δύο ἥρωας τοῦ *Ρωμαιοῦ* του, τὸν Φασουλῆν, δστις ἀντεπροσώπευε τὸν Ἰδιον τὸν Σουρῆν, καὶ τὸν Περικλέτον, τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ γεγονότα τῆς ἑδομάδος.—*Ὕπηρχε* τότε ἐν Ἀθήναις σωματεῖον καλούμενον Φίλιππος κοινωνία, ήτις, ἐν φύλακας ὑπῆρχε κατάλληλος ἵπποδρομος, ἐπέμεινε καὶ ἐτέλεσε προχείρως ἀγῶνας εἰς τὸν Ποδονίφτην, ἐξοχὴν τῶν Αθηνῶν.—Σελ. 230, στ. 7. *Μεταλλευμάτων* δύπτον· κατὰ τὰς προηγουμένας ἑδομάδας πολλαὶ καταχρήσεις εἶχον καταγγελθῆ διὰ δηλώσεις μεταλλείων.—Σελ. 231, στ. 3. *Τραμβάν*· Ιπποι ἔσυρον τότε τὰ ἐν Ἀθήναις τροχιοδρομικὰ δχήματα.—Στ. 10. *Βιζαβί*—ήσαν μικρὰ δχήματα, εἰς τὰ ὅποια εἰσήρχοντο ἀντὶ δέκα λεπτῶν τέσσαρες, καθήμενοι ἀνὰ δύο βιζαδῖ, δηλ. ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου.—Στ. 21. *Ἀμέσως* φέρετε καὶ λπ.—δ ποιητὴς παρφέδει τὴν *Φυγὴν* τοῦ Βαλαωρίτου.—Σελ. 232, στ. 9. *Φερμάρισε*—χνίγνευσε, ἐμυρίσθη. Κυρίως λέγεται περὶ τῶν σκύλων τοῦ κυνηγίου.—Στ. 13. *Δονσάν*—περιφημος διὰ τοὺς ἀγῶνας του ἴπποδρομος παρὰ τοὺς Παρισίους.—Στ. 20. *Τῆς Μαρτινίνας ἔμορῃσις*· σεισμὸς φοβερὸς εἶχε τότε πρό τινος καταστρέψει τελείως τὴν ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης πόλιν Ἀγιον Πέτρου.—Στ. 25. *Σιέλλα* κτλ.—δύναματα ἀξιώματικῶν ἴππεων.—Σελ. 234, στ. 7. *Τὸ χνότο*—ἡ ἐκπνοὴ τοῦ στόματος.—Σελ. 235, στ. 33. *Παρλαπίπας*—δ πολλὰ καὶ ἀκριτα λέγων.

'H εὕμορφη βοσκοπούλα (σελ. 237 κέ.).

Αγνώστου ποιητοῦ.

Στ. 10. τῆς εἰσαγωγῆς. *Κοντὰ*=παρὰ τῷ τυπογράφῳ Α.Π.—
Στ. 2. *'H ταχινὴ*=ἡ πρωΐα. Στ. 338. *Άναμουρδώνω*=
λερώνω, δυπαλίνω.—Στ. 341. *Tὸ καράκι*=βράχος, μεγάλη πέ-
τρα.—Στ. 342. *Ξανοίγω*=θλέπω.—Στ. 348. *Άφουνηροῦμαι*=
ἀκροῦμαι.—Στ. 350. *Άτιμάζει*=καταρᾶται.—Στ. 354. *H ἀπαν-
τοχὴ*=ἡ προσδοκία, ἡ ἐλπίς.—*Άφτω*=ἀνάπτω.—Στ. 374. *Εἰν-
τα*=έρωτ. ἀντων.=τί εἰναι ταῦτα, τι.—Στ. 378. *Άναθιβάνω*=
λέγω, διηγοῦμαι.—Στ. 386. *Διωματάρησ*=ό ἔχων καλὸν διώμα,
δῆλον παράστημα· κομψός, χαριτωμένος.—Στ. 395. *Ζιμιδ*=
εὐθύς, ἀμέσως.—Στ. 397. *Tὸ σουσούμι*=τὸ σημάδι, τὸ γνώρισμα.

Ο. Ωκεανὸς (σελ. 241 κέ.).

Ανδρέου Κάλβου.

Στροφὴ 2. *Tὰ ἔμβόλια*=ἐν τῇ ἀρχαὶ γλώσσῃ δίκτυα· ἐνταῦ-
θι μεταφορικῶς οἱ ἐλαφροὶ πέπλοις τοῦ πένθους.—Στρ. 8. *Έξανοί-
γει*=διακρίνει, διλέπει.—Στρ. 17. *Τρέμορφος*=*H Ἔκατη* ἐν τῷ
Ολύμπῳ ἐταυτίζετο πρὸς τὴν Σελήνην, ἐν τῇ γῇ πρὸς τὴν Ἀρ-
τεμίν καὶ ἐν τῷ Ἀδηγ πρὸς τὴν Περσεφόνην, διὸ καὶ εἰκονίζετο
πολλάκις μὲ τρεῖς κεφαλάς.—Στρ. 19. *Κλειτὰ*=πεφημισμένα.—
Στ. 26. *Άδραχτι*=ἡ ἀτρακτος. Ἐνταῦθα γνοῦνται μεταφορικῶς
οἱ ἀντέννες τῶν πλοίων.

Υμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (σελ. 247 κέ.).

Διον. Σολωμοῦ.

Σημειώσεις τοῦ ποιητοῦ.

- 1) Δεῦτε, παῖδες τῶν Ἐλλήνων...
- 2) Ἀρματώθηκαν τότε ὅλοι ἀπὸ δεκατέσσερους χρόνους καὶ
ἀπάνου.

3) Ἡ περιτειχισμένη Τριπολιτσά δὲν ἔχει κάστρον, καὶ εἰς τὸν
tóπον τοῦ κάστρου, ἐννοεῖ δι ποιητὴς τὴν μεγάλη Τάπια τῆς Πόλης.

4) Ἀγκαλὰ καὶ ἥτον ἡμέρα δταν ἐπάρθηκεν ἡ Τριπολι-
τσά, ὁ ποιητὴς ἀκολούθησε τὴν κοινὴν φύμην, ὃπού τότε ἐσκορ-
πίστηκεν, δι τὸ πάραμό της ἐσυνέδηκε τρεῖς ὕρες ἔπειτα ἀπὸ
τὰ μεσάνυκτα.

5) Εἰναι γνωστὸν δι τὸ φεγγάρι εὑρίσκεται τυπωμένον εἰς
τέσ τούρκικες σηματες.

6) Ο Λόρδος Μπάιρον, εἰς τὴν τρίτην φῦσην (=ἀσμα) τοῦ Δοῦ Juan, παρασταίνει ἔνα ποιητὴν Ἑλληνα, ὅπου, ἀπελπισμένος καὶ παραπονεμένος διὰ τὴν σκλαβιὰ τῆς πατρίδος του, ἔχει ἐμπρός του ἔνα κρασοπότηρον, καὶ κοντὰ εἰς ἄλλα λέγει καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια: «...οἱ γυναικεῖς μῆτραι χορεύουσιν ἀποκάτου ἀπὸ τὸν Ηὔκαστον· βλέπω τὰ θέλγητρα τῶν ματεῶν τους· ἀλλά, σταν συλλογίζωμαι· διὰ τὴν γεννήσουν σκλάδους, γεμίζουν τὰ μάτια μου δάκρυα». Ἐπέρασε ἔνας χρόνος ἀφοῦ ἐγραψθηκε τοῦτος δὲ ὑμνος· διορέαν δὲ ποιητὴς ἔτοιμάζει ἔνα ποίημα γιὰ τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Μπάιρον.

7) Ἀγαλλιάσθω ἔρημος, καὶ ἀνθειτώ ωςκρίγον· Ἡσαΐας, κεφ. λε'.

8) Εἰναι τὸ ἀληθινὸν διὰ οἱ Τοῦρκοι δρμησαν ἐναντίον τοῦ Μεσολογγίου τὰ ἔχμερώματα αὐτῆς τῆς ἀγίας ἡμέρας· δὲν εἰναι δμως ἀληθινόν, καθὼς τότε ἐκοινολογήθηκεν, διὰ τὴν ἀνοικτὲς καὶ οἱ ἐκκλησίες μάλιστα ἐκλείσθηκαν ἐπιταυτοῦ, διὰ γὰρ ἔχουν οἱ Ἑλληνες δλη τὴν προσοχή τους εἰς τὸν πόλεμον.

9) «Καὶ εἰπέ μοι· γέγονε· ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω, η ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος». Ἀποκάλ. Ἰωάννου, κεφάλ. κα'.

10) Τὰ περιστατικὰ τοῦ περάσματος τοῦ ποταμοῦ, τῆς μάχης τῶν Χριστουγεννῶν καὶ τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, εὑρίσκονται καταστρωμένα εἰς τὴν ἱστορία τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη, ἐγκαρδίου φίλου τοῦ πειθῆ. Αὐτῇ δὲ ἱστορίᾳ γλήγορα θέλει πλουτίει καὶ τὴν γλώσσαν μας καὶ τὴν φιλολογίαν μας.

11) Εἰναι ἔνας ἀπὸ τοὺς τίτλους τοῦ Σουλτάνου.

12) Ἔξοδος, κεφ. ιε'.

13) Τὸ κάψιμο τῆς καραβέλλας τοῦ Καπετάν Πασᾶ καὶ ἐνδεικτικούς καραβιών κοντὰ εἰς τὴν Τένεδον, τές 29 Ὁκτωβρίου.

14) Οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας συνειθῆσον γὰρ σπέρνουν δάφνες εἰς τές ἐκκλησίες τὴν ἡμέρα τοῦ Πάσχα.

Ως πρὸς τὴν ἔννοιαν τῶν στροφῶν 24 καὶ 25, εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰακ. Πολυλαζ γενομένην ἔκδοσιν τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ (ἐν Κερκύρᾳ, 1859) εὑρίσκεται καὶ δὲ ἐξῆς αὐτόγραφος σημείωσις τοῦ ποιητοῦ:

«Γὰρ νὰ μὴ μὲ ἔχασκοτίσουν οἱ φλύαροι, οἱ δποῖοι, μὴ γνωρίζοντες τὴν φύση τῆς Τέχνης, δὲν ἡμποροῦν γὰρ κρίνουν σωστὰ τὰ μέσα ὅπου μεταχειρίζεται, φανερώνω, διὰ δχι μόνον η Μεγάλη Βρεττανία δὲν εἰναι χτυπημένη ἀπὸ τούτη τὴν στροφή, ἀλλὰ παρασταίνεται δυνατή, καὶ ἀγρυπνη εἰς τὰ μεγάλα συμβεβηκὰ τοῦ κόσμου. Νά, γυμνὸς δ στοχασμός, δποὺ ἐπαράστησα μὲ μιὰν εἰ-

κόνα. Ἡ Μεγάλη Βρεττανία ἀλαφιάζεται ἐκείνη τὴν στιγμὴν μήπως τὰ κινήματά μας ἐπροέρχονταν (!) ἀπὸ τὴν Ῥώσια, καὶ τῆς λέει: «θέλεις νὰ πάρῃς ἑσύ στὴ στρειά, δύνουμαι νὰ πάρω κι' ἔγῳ στὸ πέλαγο, κι' ἔτοιμόζομαι». — Ἡ ἀλήθεια εἶναι: που ἐπῆρε λάθος, καὶ χαίρομαι».

*Ερμηνεία λέξεων: Στροφὴ 10. Κουραλῶ=κρούω, κτυπῶ. Στρ. 24. Ἐλαφιάσθη=ἐτρόμαξε, ἀνεσκίρτησε ἀπὸ αἰφνίδιον φόβον, ώς ἡ ἔλαφος. — Στρ. 26. Ἀετοῦ=δ ποιητῆς ἐννοεῖ τὴν Αὐστρίαν, ητις ἐν τῷ θυρεῷ αὐτῆς είχε τὸν ἀετόν. — Στρ. 32. Ἀνανογιέται=ἀντιλαμβάνεται — Περιορίζεται=συμμαχεύεται. — Στρ. 36. Χλαλοή=ἡ δχλοθοή, δ θόρυβος. — Στρ. 47. Ἀντισκόφτω=έμποδίζω, διακόπτω. — Στρ. 49. Μυρμηγμιάζει=περιπατεῖ πολυάριθμος ως οἱ μύρμηκες. — Στρ. 52. Ἀναδεύομαι=ἀνακινοῦμαι, σαλεύω, ἀνακατεύομαι. — Στρ. 53. Ἡ ἄχνάδα=ἡ ἄχνη, τὸ ἀπό τυνος σώματος ἐιαφρώς ἀποσπώμενον καὶ ἀναδιδόμενον εἰς τὸν ἀέρα, ἐξάτμισις. — Στρ. 56. Μανίζω=ἐνταῦθα πλησιάζω. — Στρ. 61. Χονμάω=δρμῶ, φέρομαι μεθ' δρμῆς. — Στρ. 69 Σκούζω=κραυγάζω. — Στρ. 70. Ἡ ἀντάρα=ἡ δμίχλη κυρίως, ἔπειτα ἡ ἀνησυχία, δ θόρυβος, ή ταραχή. — Στρ. 85. Ἀναγαλλιάζω=ἀγαλλιώμαι, εὐφραίνομαι. — Στρ. 89. Ἀνεῖ=ἀνοίγει. — Στρ. 91. Ἀχνδ=λεπτόν, ἀραιόν. — Στρ. 100. Ἡ σχίζα=τὰ πελεκούδια, τὰ δποῖα, ώς γνωστόν, είναι πολὺ εὐφλεκτα. — Στρ. 104. Ῥυάξομαι=ώρυομαι. — Στρ. 107. Γαργαρίζω=ἀποδίδω μὲ γαργάρων. — Στρ. 112. Ἀγαρηνοί=λέγονται οἱ Μωαιεθανοί (κυρίως οἱ Ἀραδες, ώς καταγόμενοι ἀπὸ τὴν Ἀγαρ, τὴν σύζυγον τοῦ Ἀδραίου). Ἡ λέξις περιέχει ἀπέχθειαν καὶ μίσος (σκυλὶ ἀγαρηγδ =ἄνθρωπος σκληρός). — Στρ. 116. Ηιστομητό=μὲ τὴν κοιλίαν πρὸς τὰ κάτω, πρηνηδόν. — Στρ. 120. Ἀαρὼν=ἀδελφὸς πρεσβύτερος τοῦ Μωϋσέως, δστις εἰχεν ἀνακηρυχθῆ ὑπ' αὐτοῦ ἀρχιερεύς. Ἀδελφὴ αὐτοῦ ἦτο ἡ Μαρία (Μαριάμ) ἡ προφῆτις. — Τάπια=ἴδε ἀνωτέρω σελ. 376, στ. 30=κυρίως δχλόρωμα. Μεγάλη Τάπια ἐλέγετο εἰς τὴν Τρίπολιν ἔνα ὅψωμα περιτειχισμένον ἐντὸς τοῦ ἀλλού τείχους, πρὸς τὴν δυτικήν ἀκραν τῆς πόλεως, τὸ δποῖον μακρόθεν ἐφαίνετο ώς ἀκρόπολις αὐτῆς.

*Αποσπάσματα ἀπὸ τοὺς Ἐλευθέρους Πολιορκημένους.
Διον. Σολωμοῦ.

Σελ. 260, στ. 24. Ἡ ἀσποῦδα=ἡ σπουδή, ή ταχύτης. —

Στ. 30. *Κρένει*=δμιλεῖ. — Στ. 32. *Ξαστοχῆ*=ξεγελειέται, λησμονεῖ.

Tὸ ξερρυῖσθαι μένο δέντρο (σελ. 263 κέ.).

*Αριστ. Βαλαωρίτου.

Σελ. 266. Εἰς τὸ τραγούδι τοῦ Ἀργύρη: *Μπέσσα*=(λέξις
ἀλθανική)=ἡ πίστις.

Στ. 12. *Ριζιμιὸ*=πέτρα μεγάλη ρίζωμένη, ἀκίνητος. —

Στ. 17. *Κουτρὶ* ἐν Λευκάδῃ=δγκώδης πέτρα, βράχος. — Στ. 33.

Tὸ χνότο=ἡ ἐκπνοὴ τοῦ στόματος. — Στ. 93. *Ξετραχηλισμένες*
=πολὺ πτωχαῖ. — Στ. 94. *Ἀντιρρίματα*=τὰ ξηρὰ κοιμάτια
κλάδων, τὰ δόπια πίπτουν ἀπὸ τὰ γηραλέα δένδρα.

Τραγούδι τοῦ ἀργαλειοῦ (σ. 269 κέ.).

Κ. Κρυστάλλη.

Στ. 3. *Διαστόδι*=τὸ τοποθετηθὲν εἰς τὸν ἀργαλειὸν νῆμα,
τὸ ἔτοιμον ν' ἀποτελέσῃ τὸν στήμονα. — Στ. 5. *Διάζομαι*=έτοι-
μάζω τὸν στήμονα διὰ τὸν ἀργαλειόν, διασταυρώνων τὶς κλωστές,
κτλ. — Στ. 6. *Σ' ἐτέλιγα*=τὰ νήματα τυλίγονται εἰς τὰ «μασού-
ρια» η «κουδάρια». — Στ. 7. *Σ' ἐκόσλιναγα*=έννοεῖ εἰς τὸ «ἄντι»
τοῦ ἀργαλειοῦ.

Tὸ κέντημα τοῦ μαντηλιοῦ (σ. 270 κέ.).

Κ. Κρυστάλλη.

Στ. 3. *Tὸ κανίσκι*=τὸ δῶρον. — Στ. 12. *Ορμάνια*=ρουμά-
νια, πυκνὰ δάση. — Στ. 17. *Τρούναντα*=τὰ χονδρὰ κυνδούνια
τῶν προβάτων. — Στ. 23. *Εσμπλιάζει*=σχεδιάζει (κεντητὰ κο-
σμήματα), διακοσμεῖ μὲ κεντήματα. — Στ. 42. *Πλουμίζει*=κεντᾷ
(πλούμι=τὸ κεντητὸν κόσμημα). — Στ. 43. *Φλάμπουρα*=αἱ ση-
ματα. — *Tὸ ψίκι*=ἡ γαρήλιος συνοδεία.

Καθένας τὸ λιθάρι του (σελ. 272-3)

*Ιω. Πολέμη.

Στ. 23. *Κοπέλλι*=παιδί, ἀκόλουθος. — Στ. 24. *Γιορντάνι*
(τὸ)=περιδέραιον ἀπὸ φλωριά. — Στ. 55. *Ἡ βίγλα*=ἡ σκοπιά.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΘΕΑΤΡΟΝ.

Ἡ Ἐρωφίλη (σ. 274 κέ.).

Τραγῳδία

Γεωργίου Χορτάτζη.

Χορινόν: Σελ. 276, στ. 717. **Οντα**=δταν.—**Στ.** 723. **Αναγαλιάς**=κάμνεις νὰ γαλίρουν.

Σελ. 277, στ. 747. **Ωφον**=ἐπιφρνημα σχετλιαστικόν, φευ, οἴμοι!—**Ασβολωμένος**=δ πλήρης ἀσβόλης, σκοτεινὸς καὶ μεταφ. δυστυχής, ἄθλιος.—**Στ.** 752. **Ἡ λόχη**=γλώσσα πυρός, φλόξ.—**Στ.** 753. **Καδενωμένος**=ἄλυσοδεμένος.—**Στ.** 762. **Μανισμένο**=δργισμένον.—**Στ.** 768. **Ἄξανης**=λ. ἀραβικὴ=φίλος, σύντροφος, καὶ μετὰ συμπαθείας λεγόμενον=δ καημένος, δ ταλαιπωρος.

Πρᾶξις ε'. Σελ. 278, στ. 229. **Δεπά**=ἐδεπά=ἐνταῦθα.—**Εῖ**=εἰναι.—**Στ.** 231. **Λογοῦμαι**=λογαριάζομαι, θεωροῦμαι.—**Στ.** 233. **Τυχαίνει**=χπροσώπως=πρέπει, εἰναι ἀνάγκη.—**Στ.** 234. **Βλεπημένη**=τὸ βλέπω πλὴν τῆς σημασίας τοῦ δρῶ σημαίνει καὶ φυλάττω, προσέχω.—**Στ.** 238. **Ἀντάμη**=μαζί.—**Στ.** 239. **Γεῖς**=εἰς.—**Στ.** 242. **Ἀνέν**=έάν.—**Στ.** 243. **Αὐτεῖνος**=παρεκτεταμένη ἡ ἀντωνυμία αὐτὸς (κατὰ τὸ ἐκεῖνος).—**Στ.** 245. **Ποσὶ** τὸ μόριον σημαίνει ἐνίστε καὶ ἀρκεῖ μόνον, φθάνει γά. —**Στ.** 246. **Γιαμιά γιαμιά**=διὰ μιᾶς, ἀμέσως.—**Στ.** 249. **Μὴ χρήζῃ**=δὲν εἰναι ἀνάγκη θά.

Σελ. 279, στ. 256. **Αποκοτῶ**=τολμῶ.—**Στ.** 257. **Εἶχα στατι**=θὰ ἔμην.—**Στ.** 260. **Πλήσιος**=ἄφθονος, πολυπληθής.—**Στ.** 279. **Απολιγαίνει**=δλιγοστεύει, λιποθυμεῖ.—**Ἡ ψή**=ἡ ψυχή.—**Στ.** 271. **Δίδουσι**=ἐνταῦθα προσβάλλουσι.—**Στ.** 273. **Μὴ δὲ πριμαίνουν**=μήν πικραίνεσσι.

Σελ. 280, στ. 280. **Απόσταν**=ἀφ' ὅτου.—**Στ.** 282. **Τὸ ξάλο**=τὸ βῆμα.—**Στ.** 285. **Κατέχω**=γνωρίζω.—**Στ.** 291. **Αμλοισσα**=θωπευτικῶς ἀφέντρω, κυρά.—**Στ.** 296. **Ἡ ἀρκλα**=τάφος (κτιστὸς ἐκ ξεστῶν λίθων καὶ πλακῶν).—**Στ.** 305. **Συντυχαίνω**=δμιλῶ.—**Στ.** 306. **Κουπώνω**=ἀπατῶ.

Σελ. 281, στ. 320. **Σύστεψε**=διέρθιωσε.—**Στ.** 324. **Κατάτασσω**=ἡσυχάζω, ἡρεμῶ.—**Στ.** 326. **Τὸ ξιμιδ**=ἀμέσως.

Σελ. 282, στ. 338. *Αξεικαστος*=μέγας, υπέρμετρος.—Στ. 343. *Σώνω*=φθάνω.—Στ. 358. *Κιάς*=χῶν, τούλαχιστον.—**Νοὺς*=ένός.—Στ. 361. *Σταυιῶς μουν*=παρὰ τὴν θέλησίν μου.—Στ. 363. *Τὸ σταυιὸν*=τὸ ἀκούσιον, τὸ παρὰ τὴν θέλησιν.

Σελ. 283, στ. 375. *Κρατημένα*=ὑποχρεωμένα.—Στ. 378. **Αγωμε*=έμπιρος.—Στερεύγω=φυλάττω, κρατῶ.—Στ. 380. *Συναφοθμάς*=έξ αἰτίας.—Στ. 388. *Τύχαινεν*=ἔπρεπεν, γῆρας.—Στ. 395. *Κανακίζω*=θωπεύω, χαϊδεύω.

Σελ. 284, στ. 418. *Απομονάρι*=τὸ ὄπόλοιπον.—Στ. 420. *Κουκλώνω*=σκεπάζω.

Σελ. 285, στ. 424. *Σώνω*=φθάνω.—Στ. 431. *Συντηρῶ*=θέλεω.—Στ. 435. *Γιάντα*=διατί.—Στ. 442. *Κιάς*=τούλαχιστον, κἄν.

Σελ. 286, στ. 459. *Πλουμίζω*=διακοσμῶ, κεντῶ· ἀλλ’ ἡ μετοχὴ πλουμισμένος λαμβάνεται καὶ τροπικῶς = ώραῖος.—Στ. 470. *Μοναχάς*=μόνον.—Στ. 485. **Αντιδικος*=έχθρος, έναντιος.—Στ. 486. *Γιαμιά*=διὰ μιᾶς, ἀμέσως.

Σελ. 287, στ. 507. *Φυρῶ*=στειρεύω, ἐλαττώνω.—*Διγαίνω*=ἐλαττοῦμαι, μειοῦμαι.

Σελ. 288, στ. 542. *Σιολή*=κόσμημα.

Σελ. 290, στ. 580. *Σφαλτή*=πεπλανημένη.

Σελ. 291, στ. 605. **Αναμιγή*=θόρυβος, ταραχή.—Στ. 617. *Χρήζω*=λογαριάζω.—Στ. 618. *Μαλλιοστάς*=μᾶλλον, περισσότερον.—Στ. 620. *Κρακτοῦσι*=τοῦ δ. κράξομαι=νὰ θεωρηθοῦν.—Στ. 627. **Αποὺ*=ἀπό.

Σελ. 292, στ. 637. *Κλιτή*=μὲ σεβασμόν.—Στ. 640. *Αράσσω* καὶ *έρασσω*=έφορμω.—Στ. 642. *Κολλῶ*=τύπτω, κτυπῶ.—Στ. 644. **Ηδασιά*=ἡ σκιά, τὸ φάσμα. Τοῦτο εἰχεν ἐμφανισθῇ καὶ προηγουμένως, ἐν τῇ Γ' πράξει, δτε εἰχεν εἰπει δτι, προκειμένου κατὰ τὴν ήμέραν ἔκεινην νὰ τιμωρηθῇ σκληρῶς ὁ ἀδελφός του διὰ τὸ κατ' αὐτοῦ πρὸ ἐτῶν διαπραγμήν ἀνοσιούργημα, δ Πλούτων τοῦ εἰχεν ἐπιτρέψει ν' ἀναβῆ ἐκ τοῦ "Ἄδου εἰς τὸ παλάτι του, νὰ παραστῇ μάρτυς τῆς τιμωρίας τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ νὰ χαρῇ ἡ ψυχή του.—Στ. 648. **Ατινγιάδ*=πονηρία, πακίσα.—Στ. 649. *Σκολάσετε*=παύσατε, σταματήσατε.—Στ. 650. *Σώνει*=ἀπρόσωπον =έξαρκει, ἀρκετὸν είγαι.

Σελ. 293, στ. 661. *Τὸ ξόδι*=τὴν αηδείαν.—Στ. 666. *Βέρσα* τοὺς στίχους.—Στ. 673. *Λάβρα*=ἡ φλόξ, ἡ φωτιά.

Σελ. 295, στ. 8. *Μπιστεμένε*=ἐμπιστευμένε, πιστέ.

Σελ. 296, στ. 9. *Φταρμένα*=φθαρτά.—Στ. 11. *Τὸ πανακάρικο*=μονάριδο, χαῖδεμένο.—Στ. 19. *Σπούδαξε*=βιάσου.—Στ. 22. *Γρινιᾶς*=σκυθρωπάζεις.—Στ. 23. *Τυχαίνει*=πρέπει, ἀριμόζει.—Στ. 24. *Ἡ δρδινιά*=ἡ διαταγή.—Στ. 32. *Σώνω*=φθάνω, ἡμιπορῶ.—Στ. 38. *Ἀπονοτιά*=τόλμη, θάρρος.—Στ. 40. *Νὰ μουγκαλιστῆ*=νὰ μουγγρίσῃ.

Σελ. 297, στ. 42. *Ἀνάρκη*=μοιραῖον, δυσάρεστον.—Στ. 45. *Ἐκομπώθη*=ἐξηπατήθη, ἐγελάσθηκε.—Στ. 47. *Τὸ γομάρι*=τὸ βάρος (ἐδῶ τῆς κοιλίας), τὸ παιδί.—Στ. 53. *Ἀνέν* (ἴσως ἐκ τοῦ ἔν (==ἄν εἰναι))=ἔάν.—*Ἀνιτιμεψη*=ἀνταπόδοσιν.—Στ. 55. *Χρεῖα*=ἡ δυστυχία.—Στ. 57. *Στεκούμενα*=κτήματα, ἀκίνητα.—Στ. 68. *Ἀνεμικὴ*=σφοδρὸς ἄνεμος, θύελλα, καταιγίς.—*Ἀντάρα*=κυρίως δμίχλη, ἔπειτα τρικυμία.—Στ. 69. *Κατέχω*=γνωρίζω.—Στ. 71. *Ἄς τῆς μακρύνω*=ἄς ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ αὐτήν.

Σελ. 298, στ. 77. *Τὸ ζήτημα*=ἐκεῖνο ποὺ μοῦ ἐζήτησες, τὸ αἰτημά σου.—Στ. 88. *Ἡ ἀπονοτιά*=ἡ τόλμη.—*Ἡ ψῆ*=ἡ ψυχή.—Στ. 101. *Κριματισμένος*=άμαρτωλός.—Στ. 102. *Κλιτδεῖ*=1) κεκλιμένος, 2) μὲ ταπεινότητα, μὲ σεβοσμόν, 3) μὲ θλιψία.—Στ. 108. *Περγιωρισμένος*=στενοχωρημένος.—*Γύρισμα*=ἀπὸ τὸ στριφογύρισμά σου ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

Σελ. 299, στ. 119. *Χώνω*=κρύπτω.—Στ. 124. *Ἡ βουλὴ*=ἡ σκέψις.—*Σώνω*=φθάνω, ἐξαρκῶ.

Σελ. 300, στ. 143. *Πὰ καὶ ἐπὲ*=ἐδῶ.—Στ. 151. *Ξεκινῶ*=παρακινῶ.—Στ. 163. *Ὀρδινιά*=διαταγή.—Στ. 164. *Μπιστικὸς*=πιστός.—Στ. 165. *Μὴ βαραίνης*=μὴ διρυγκομῆς.—Στ. 170. **Κ τὸν*=ἐκ τὸν=ἀπὸ τόν.

Σελ. 301, στ. 197. *Ἐλιγώθη*=ἐλιγοθύμησε.

Σελ. 302, στ. 214. *Δολερὰ*=τὰ δόλια, τὰ δυστυχισμένα.—Στ. 216. *Νὰ θαραπαγῆ*=νὰ θεραπευθῇ.—Στ. 226. *τξ' ἐξᾶς σου*=τῆς ἐξουσίας σου, δὲν ἀνήκει πλέον εἰς σέ.—Στ. 228. *Τὸ πρᾶγμα*=τὰ πράγματά σου, ἡ περιουσία σου.—Στ. 236. *Σπούδαξε*=σπεύσον.—Στ. 240. *Λογιάζει*=διαλογίζεται, σκέπτεται.—Στ. 241. *Ἐπάμεσθεν*=ἐπὲ (ἐδῶ) εἰμεσθεν (εἰμεθα).

Σελ. 303, στ. 252. *Τὸ χιῆμα*=δ ὅνος.—Στ. 258. *Τὸ μάθημά σου*=ἡ συνήθειά σου. **Ιδε καὶ στίχον 455.*—Στ. 259. *Νὰ*

προσπνησωμεν=νὰ κινήσωμεν, πορευθῶμεν πρός.—Στ. 260. Ὁ μάδι=μαζί.—Στ. 267. *Πυροβολικό*=ὅτι θὰ χρειασθῇ διὰ νὰ ἀνάψῃ φωτιὰ (τσακμακόπετρες βεβαιώσ.)—Στ. 270. *Σκότιση*=ζάλη.—Στ. 272. *Μήν τοῦ δώση*=μήν τὸ κτυπήσῃ, τὸ προσβάλῃ.

Σελ. 304, στ. 281. *Σπουδαχτικό*=ἐν σπουδῇ.—Στ. 291. *Πάσκει*=πασχίζει, προσπαθεῖ.—Στ. 296. Ἐγνοιανδρός=ποὺ φέρει ἔννοια, σοβαρόν, δυσάρεστον.—Στ. 302. *Νὰ ξεχουρντίσῃ*=(χορδὴ)=νὰ χαλάσῃ.—Στ. 302. *Κριτήριο*=βάσανο.

Σελ. 305, στ. 313. *Καναλάρινο*=χαῖδεμένο.—Στ. 325. *Νάκαρα*=δυνάμεις.—Στ. 332. *Φελᾶσαι*=ώφελετσαι.—Στ. 340. *Ἄδος*=αἰθάλη, στάχτη.

Σελ. 306, στ. 347. *Τς ὑπακοῆς*=ὑπάκουον, πειθαρχικόν.—Στ. 362. *Ἀνυπόληφτο*=χωρὶς διόληψιν.—Στ. 365. *Σᾶσσε* (*Ισάζω*)=διόρθωσε.—Στ. 367. *Ἀργεύγω*=εἰρηνεύω, ἡσυχάζω.

Σελ. 307, στ. 387. *Ἀξώθης*=ἡξιώθης.—Στ. 402. *Ἀφτούμενον*=χναμμένο.—Στ. 405. *Ορδίνιασέ το*=τακτοποίησέ το, καλλώπισέ το.—Στ. 407. *Ἐπάδα*=ἔδῶ (εἰγαί).

Σελ. 308, στ. 414. *Ἐδά*=τώρα.—Στ. 426. *Τοῦ κρίσης*=εἰς τὸ βασανιστήριον, τὸ μαρτύριον.—Στ. 437. *Τοῦ θελημάτου μου*=τῆς ἐπιθυμίας μου, τῆς ἀγάπης μου, ἀλλὰ καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν θέλησίν μου, εὐπειθές.—Στ. 439. *Τὸ στράτεμα*=ἡ πορεία, ἡ κίνησις, δρόμος (ἐκ τοῦ στρατεύων, δπερ ἐκ τοῦ στράτα).—Στ. 440. *Ποδόζαλα*=τὰ θήματα (ζάλα) τῶν ποδῶν.—Στ. 442. *Μᾶσε δᾶσε*=δῶσε μας.

Σελ. 309, στ. 462. *Μυριορέγονταν*=ἐθαύμαζαν πολύ, μὲ συμπάθειαν.—Στ. 475. *Ορδίνιασει*=διατάξει.—Στ. 478. *Πελελοί*=οἱ παλαθόι, οἱ τρελλοί.

Σελ. 310, στ. 484. *Σπουδάζω*=βιάζω.—Στ. 490. *Παραμνίζω*=παραφέρομαι (μανίζω=θυμώνω).—Στ. 500. *Ἐδοκή*=ἡ δύναμις τοῦ νὰ δέχεται κανεὶς κάτι, νὰ ὑπομένῃ ἡ διπομονή.—Στ. 502. *Πισταγκωνίση*=νὰ δέσῃ δπισθέν των τοὺς ἀγκῶνας.—Στ. 504. *Ἀντερροσπασμὸς*=σπαραγμὸς τῶν σπλάγχνων.—Στ. 505. *Κατακρούω*=κτυπῶ δυγατά.

Σελ. 311, στ. 512. *Ἀμέ*=ἀλλά.—Στ. 525. *Ἀπαντοχὴ*=προσδοκία, ἐλπίς.

Σελ. 312, στ. 538. *Ξαργιτοῦ*=ἐπίτηδες.—Στ. 541. *Λουχτούκι*=κλαίω μετά λυγμῶν.—Στ. 545. *Παραθεσμῶ*=ἀναθάλλω.

Στ. 552. *Κρίνει*=τὴν τυραννεῖ, τὴν βασανίζει.—Στ. 560. *Ξόμπλι*=παράδειγμα.—*Διάγω* ή διάξω=πράττω, ἐνεργῶ.

Σελ. 313, στ. 565. *Συντηρῶ*=παρατηρῶ.—Στ. 572. *Κλιτὸς*=κατηφής, ἀθυμος, θλιψμένος.—Στ. 579. *Τυχαίνου*=ἀρμόζουν· καὶ ἀπροσώπως *τυχαίνει*=πρέπει, εἰναι ἀνάγκη.—Στ. 592. *Ἄ θὲ*=ἐὰν θέλῃ.

Σελ. 314, στ. 597. *Νὰ μοιάσῃ*=νὰ ταιριάσῃ.—Στ. 607. *Βαρεθῆται*=μὴ στενοχωρηθῆται.—Στ. 614. Ἐὰν ἡμπορῆταις νὰ δοηθηθῆταις ἀπὸ ἡμᾶς, ἐὰν δυνάμεθα νὰ σοῦ φανῶμεν χρήσιμοι, πάρε καὶ τὴν ζωήν μας ἀκόμη.—Στ. 623. *Ξεκινημὸν*=παρακίνησιν, ἐνδιαφέρον.—*Τὴν ταχειὰν*=αὔριον.

Σελ. 315, στ. 627. *Ομπρεδὸς*=πρὸν.—*Θέτω*=πλὴν τῆς συνήθους σημ. σημαίνει καὶ κατακλίγομαι, πλαγιάζω.—Στ. 643. *Μεταθεμόδης*=ἀναβολὴ.—Στ. 646. *Μὲ σκανταλίζετε*=μὲ ταράττετε.—Στ. 650. *Μάχη*=θυμός, ἔχθρα.

Σελ. 316, στ. 672. *Ἐδᾶπε*=ἔδα (=τώρα) εἰπε.—Δὲν εἴται=δυνατόν.—Στ. 678. *Χρεῖα*=ὅτε σᾶς γρειάζεται (δὲ Ισαάκ).—Στ. 680. *Τοῦ οὐαὶροῦ σου*=ἡλικιωμένος, στὸν οὐαὶρον ὑποθάνης.—Στ. 686. *Κρατοῦσι*=θεωροῦσι.—Στ. 687. *Ἄξιαζόμενον*=ἄξιο (παλικάρι).

Σελ. 317, στ. 706. *Μὴν λειψῃ*=νὰ διπακούσῃ εἰς αὐτόν.—Στ. 712. *Κανίσιαι*=τὸ δῶρον.—Στ. 714. *Ο λογαριασμὸς*=διλογισμός, δὲ νοῦς.—Στ. 722. *Περισσεύω*=ὑπερβάλλω.

Σελ. 318, στ. 738. *Καμνυῶντιας*=(τὸ ἀρχ. καμμύω)=κλείω τὰ μάτια, τὰ βλέφαρα.—Στ. 746. *Κόκκινος*=ἡ μέση, τὰ ίσχια.—Στ. 757. *Ἐγνοιανὸς*=ποὺ εἰχαμε στὴν ἔγνοια μας, στὴ σκέψη μας.

Σελ. 319, στ. 765. *Κατηγορημένον*=στενοχωρημένον, ἐξηγτλημένον.—Στ. 766. *Κρατημένον*=σημ. διποχρεωμένον.—Στ. 769. *Ἀφόντης*=ἀφ' ὅτου.—Στ. 782. *Ἐπόδεες*=ἀπόειδες, εἰδεῖς γιὰ τελευταῖα φορά.—Στ. 784. *Ἀναλαμπή*=φλόγα.

Σελ. 320, στ. 816. *Νὰ μουγκαλιστῶ*=νὰ μουγγρίσω (ὅταν θὰ σφάξωμαι).—Στ. 823. *Συβασμένοι*=σύμφωνοι.

Σελ. 321, στ. 838. *Στανικό μου*=χωρὶς νὰ τὸ θέλω.—Στ. 843. *Ἡ εὐκή τις εὐκής μου*=ἡ καλυτέρα μου εὐχή.—Στ. 844. *Τὸ σφάμα*=ἡ σφαγή.—Στ. 845. *Τελειώνομε*=ἐκτελοῦμεν.—Στ. 850. *Ἀπειτιεῖς*=ἀφοῦ.—Στ. 853. *Σώσης*=φθάσῃς.—Στ. 860. *Ν' ἀνεπάηκα*=ν' ἀνεπαυόμην.

Σελ. 322, στ. 868. *Νὰ προθυμήσω*=γὰ ἔλθω μὲ προθυμί-
αν.—Στ. 873. *Ἀνέν*=έάν.—Στ. 888. *Τὴν δρεξη*=τὸν ζῆλον.

Σελ. 323, στ. 908. *Τάξε*=λογάριασε, θεώρησε.—Στ. 915.
Ἄχαμνὸ=χαλαρόν.—*Δαμάκι*=λιγάκι.—Στ. 926. *Τὸ σεπέτι*=
τὸ κκασσελάκι.

Σελ. 324, στ. 937. *Συντήρα*=παρατήρει.—Στ. 942. *Ἐπε-
ρίσσευσε*=նորέնալε.—Στ. 943. *Ζάλον*=έγταսθα ծιացացի.—
Στ. 952. *Ξετελειωμένε*=տէլէւս.

Σελ. 325, στ. 989. *Ξάνοιξε*=խօւտչէ.

Σελ. 326, στ. 1007. *Παραθεσμίσωμεν*=ձրցութիւնամեն.—
Στ. 1011. *Χαλκωμένα*=բարձ ժան ձուք շալք. —Στ. 1018. *Κα-
κառօδումέնօς*=էնէնօս ոոն նշէւ լահէւ հահծն տէլօս.

Σελ. 327, στ. 1051. *Στέκει νά*=εնյաւ և լէ τէ սղմէշօն նկ, μέλ-
λէւ նկ.—Στ. 1055. *Γլահ*=տրէչէւ.

Σελ. 329, στ. 1104. *Γρινιասմένօν*=տէ սխթրապէն.

Σελ. 330, στ. 1130. *"Ας βλέπεται*=ձէ պրօսէշի. —Στ. 1140.
Στὴν τράπεζαν=εլէ տէ թստատήրիօն.—Στ. 1153. *Λογιάζει*=
Տէ թէ ծկըտամէթա.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.	Σελίς	
<i>Νιοβάρα Παύλου Λοβέρδου Σπυρού.</i>	3	
<i>Η σημαία τῆς Καλλιπόλεως Ο θάνατος τοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσοστόμου</i>	5	
2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.		
<i>Ροδοκανάκη ΙΙ. Καρβούνη Νικολάου</i>	Θλιβερὰ ἀπάτη Τὸ πρῶτο κανόνι	14 16
3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.		
<i>Παπαδιαμάντη Α.</i>	Τὸ διγνάντεμα	18
4. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.		
<i>Πολυλᾶ Ιακώβου</i>	Ἐνα μικρὸ λάθος	24
5. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.		
Α' ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ :		
<i>Τρικούπη Σπυρίδ.</i>	Ο Ἀνδρέας Μιαούλης . . .	38
<i>Τρικούπη Σπυρίδ.</i>	Ο Ἀνδρέας Ζαΐμης	39
<i>Παπαρεηγοπούλου Κ.</i>	Ο Λάζαρος Κουντονιώτης	40
<i>Κακλαμάνου Δημ.</i>	Ο Χαρύλαος Τρικούπης . . .	42

Β' ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ:

<i>Τριμούπη Σπυρίδωνος</i>	Χαρακτηρισμὸς τῆς ἡληνικῆς ἐπαναστάσεως	45
----------------------------	---	----

Γ' ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ:

<i>Λασκαράτου Ἀνδρέου</i>	‘Ο ἄγνωμος	50
<i>Λασκαράτου Ἀνδρέου</i>	‘Ο καινοτόμος	51
<i>Λασκαράτου Ἀνδρέου</i>	‘Ο πρέπων ἴερεὺς	52
<i>Λασκαράτου Ἀνδρέου</i>	‘Ο εὐγενικὸς	54

6. ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ.

<i>Δραγούμη Νικολάου</i>	‘Η ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικὴ Συνέλευσις	55
<i>Δραγούμη Νικολάου</i>	‘Ο Καραϊσκάκης ἀπέθανε •	62
<i>Ραγκαβῆ Ἀλεξ.</i>	Οἰκότροφος εἰς τοῦ Θειρόσιου	66

7. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

<i>Κοραῆ Ἀδαμαντίου</i>	‘Ο θάνατος καὶ ἡ ταφὴ τοῦ Μιχαήλ	72
<i>Κοραῆ Ἀδαμαντίου</i>	‘Η μετακομιδὴ τῶν λειψάνων τοῦ Βολταίδου	74

8. ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ.

<i>Μελᾶ Σπύρου</i>	Τὸ ἔθνος	77
--------------------	--------------------	----

9. ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ.

<i>Παλαμᾶ Κωστῆ</i>	Τὸ «ἔεοριζωμένο δέντρο» τοῦ Βαλαωρίτη	81
<i>Κουρτίδου Ἀριστ.</i>	‘Ο Μυστικὸς Δεῖπνος τοῦ Νταβίντσι	89

10. ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ.

<i>Κοραῆ Ἀδαμαντίου</i>	Γνῶμαι	95
<i>Ψυχάρη Ι.</i>	‘Η Ἀθήνα	97
<i>Κουρτίδου Ἀριστ.</i>	Μαρμαρυγὲς	99

11. ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ.

<i>Σκούφους Φραγκίσκου</i>	Από τὴν «Τέχνην Ῥητορικῆς» (1681) :	
	Α' Περὶ βεβαιόσεως	100
	Β' Περὶ ἀντιβολήσεως	101
	Γ' Περὶ ἀποσιωπήσεως ..	103
<i>Μηνιάτου Ἡλία</i>	Διδαχὴ τῇ Ἀγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, εἰς τὸ Σωτήριον πάθος (1715)..	104
<i>Θεοτόκη Νικηφόρου</i>	Περὶ παθῶν δεσποτείας (1796)	124
<i>Ταινούπη Σπυρίδωνος</i>	Ἐπικήδειος εἰς τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην (1840)	131
<i>Κουγέα Σωκράτους</i>	Ἡ σημασία τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου (1926)	134

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Α'. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

1. ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ.

<i>Κορνάρου Βιτζέντζου</i>	Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτον :	
	Εἰσαγωγὴ	139
	Ὑπόθεσις τοῦ ἔργου	139
A'. Ἡ Ἀρετὴ ἀνακαλύπτει τὸν τραγουδιστὴν (ἐκ τοῦ α' μέρους)	142	
B'. Ὁ Καραμανίτης (ἐκ τοῦ β' μέρους)	148	
Γ'. Ὁ Ἐρωτόκριτος (ἐκ τοῦ β' μέρους)	149	
Δ'. Ἡ ξιφομαχία μεταξὺ Κρητικοῦ καὶ Καραμανίτη (ἐκ τοῦ β' μέρους)	151	

2. ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Α' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΘΕΜΑ:

<i>Δημοτικὸν</i>	Τοῦ Μαλάμου	156
<i>Δημοτικὸν</i> (τῆς Κάσου) Ἡ ἄλωσις τῆς Κάσου		157

Β' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΜΥΘΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ:

(ΘΡΥΛΟΙ, ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, ΚΤΛ)

<i>Δημοτικὸν</i>	Τοῦ γιοφυριοῦ τῆς Ἀρτας	157
<i>Δημοτικὸν</i>	Τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ	159
<i>Δημοτικὸν</i>	Τοῦ κολυμπητὴ (τρεῖς πα- ραλλαγαὶ)	
	Ἐλσαγωγὴ	162
	Πρώτη παραλλαγὴ	164
	Δευτέρα παραλλαγὴ	165
	Τρίτη παραλλαγὴ	165
<i>Σίλλερ Φρειδερίκου</i>	‘Ο βουτηχτής (μετάφρασις Ν. Κογεβίνα)	166
<i>Γκαΐτε</i>	Τὸ ξωτικὸ (μετάφρ. Ἰ. Πα- παδιαμαντοπούλου)	172

Γ' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ:

<i>Γρυπάρη Ἰωάννου</i>	‘Ο δρυός τῶν ψυχῶν	173
<i>Γρυπάρη Ἰωάννου</i>	Πανικὸς	174
<i>Δάφνη Στεφάνου</i>	‘Ο θάνατος τοῦ θεατρίνου	174

Β'. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Α' ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Α' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ:

<i>Χριστοπούλου Ἀθ.</i>	Μακαριότητα	177
<i>Χριστοπούλου Ἀθ.</i>	‘Үμνος εἰς τὸν ἔρωτα	178
<i>Χριστοπούλου Ἀθ.</i>	Πληγωμένος	178
<i>Παλαμᾶ Κωστῆ</i>	Πατρίδες (ἔνδεικα σονέττα)	179
<i>Μαρκοφᾶ Γερασίμου</i>	Ἡ μουσικὴ	185

<i>Πορφύρα Λάμπρου</i>	Βράδυ σ' ἓνα χωριό	185
<i>Προβελεγγίου Ἀρ.</i>	Ἡ ζωὴ	186
<i>Προβελεγγίου Ἀρ.</i>	Φύσις ἀγία	188
<i>Χατζοπούλου Κωνστ.</i>	Κι ἥρθα πάλι σ' ἐσέ	189
<i>Χατζοπούλου Κωνστ.</i>	Ἄς τὴ βάρκα	191

Β'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ:

<i>Δημώδη (Καρπάθου)</i>	Νανούρισματα τέσσαρα	192
<i>Δημώδη (Καρπάθου)</i>	Μοιρολόγια:	
	Ο Χάρος καὶ ἡ ξανθὴ κόρη	193
	Μοιρολόγια τῆς Σταυρώσεως ..	195
<i>Μαβίλη Δορέντσου</i>	Λήθη	196
<i>Πολέμη Ἰωάννου</i>	Ναυσικά	196
<i>Ἀθάνα Γεωργίου</i>	Πατρικοὶ καημοὶ	197

Γ'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ:

<i>Ἀγρώστου</i>	Περὶ τῆς ἔνιτείας (περὶ τὸ 1500)	198
<i>Ρήγα Βελεστινλῆ</i>	Ο Θούριος (1797)	203
<i>Βύρωνος</i>	Τὰ νησιὰ τῆς Ἑλλάδος (1818) Μετάφρασις Ἀργύρη Ἐ- φταλιώτη	206
<i>Μύλλερ Γουλιέλμου</i>	Τὸ Ὑδραιόπονλο (1821). Μετάφρασις Γ. Στρατήγη ..	210
<i>Οὐγκώ Βίκτωρος</i>	Τὸ Ἑλληνόπονλο (1828). Μετάφρασις Κωστῆ Πα- λαμᾶ	211
<i>Σολωμοῦ Διονυσίου</i>	Ἡ Ἑλληνίδα μητέρα (1859). Μετάφρασις Γεωργ. Κα- λογούρου	212
<i>Παλαμᾶ Κωστῆ</i>	Τὸ τραγούδι τῶν προσφύ- γων (1922)	214
<i>Παλαμᾶ Κωστῆ</i>	Ἡ Πατρίδα στοὺς νεκρούς τῆς (1928)	217
<i>Ἀθάνα Γεωργίου</i>	Οἱ τάφοι (1929)	221
<i>Ἀθάνα Γεωργίου</i>	Ῥεμβασμοὶ προσφύγων (1929)	222

Δ'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ :	
<i>Προβελεγγίου Ἀρ.</i>	Οἱ δύο κόσμοι 223
<i>Ἀθάνα Γεωργίου</i>	Μὲ τῆς ψυχῆς τὸ φεγγαρί- στο φῶς 225
Ε'. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ :	
<i>Μαβίλη Δορέντσου</i>	Νύχτα 226
<i>Μαβίλη Δορέντσου</i>	Καρδάκι 227
<i>Δροσίνη Γεωργίου</i>	Στοχασμοὶ 228
2. ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.	
<i>Σουρῆ Γεωργίου</i>	Ἄπὸ ἔνα φύλλον τοῦ «Ρω- μιοῦ» 229
3. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.	
<i>Μαβίλη Δορέντσου</i>	Ἐλευθεριὰ 236
<i>Σολωμοῦ Διονυσίου</i>	Τὸ ψήλο 236
<i>Σολωμοῦ Διονυσίου</i>	Εἰς τὸ θάνατο τῆς Αἰμιλίας «Ροδόσταμο» 236
<i>Παλαμᾶ Κωστῆ</i>	Στὸν Παῦλο Μελᾶ 236
Γ'. ΕΠΙΚΟΛΥΓΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.	
<i>Ἀγνώστου</i>	Ἡ εῦμορφη βοσκοπούλα : Εἰσαγωγὴ 237
<i>Κάλβου Ἀνδρέου</i>	Ἄποσπάσματα 237
<i>Κάλβου Ἀνδρέου</i>	Ο Ὁκεανὸς 241
<i>Σολωμοῦ Διονυσίου</i>	Τὸ φάσμα 244
<i>Σολωμοῦ Διονυσίου</i>	Ὑμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν 247
<i>Βαλσωρέίτου Ἀριστοτ.</i>	Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι : Ἄποσπάσματα ἀπὸ τὸ πρῶ- τον σχεδίασμα 258
<i>Κρυστάλλη Κώστα</i>	Ἄπὸ τὸ δεύτερον σχεδίασμα 259
<i>Κρυστάλλη Κώστα</i>	Ἄπὸ τὸ τρίτον σχεδίασμα 262
<i>Πολέμη Ἰωάννου</i>	Τὸ ξερριζωμένο δέντρο 263
	Τραγούδι τοῦ ἀργαλειοῦ 269
	Τὸ κέντημα τοῦ μαντηλιοῦ 270
	Καθένας τὸ λιθάρι του .. 272

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΘΕΑΤΡΟΝ

<i>Χορτάτζη Γεωργίου</i>	‘Η Ἐρωφίλη (τραγῳδία):	
	Εἰσαγωγὴ	274
	Περίληψις τῶν πρώτων τεσ-	
	σάρων πρᾶξεων	274
	Χορικὸν (μετὰ τὴν δ' πρᾶξιν)	276
	‘Η πέμπτη πρᾶξις	277
<i>Αγγώστου</i>	‘Η θυσία τοῦ Ἀβραάμ.	
	Εἰσαγωγὴ	294
	Τὸ δρᾶμα	295

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'

ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	331
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ	353
---	-----

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Αριθ. πρωτ. 23418.

Πρός
τὸν κ. Ἀλέξανδρον Γ. Σαρῆν.
καθηγητὴν τῆς Βαρδοχείου Προτύπου Σχολῆς.

Ανακοινοῦμεν ὅμιλον διτοῦ δι^o ἡμετέρας ταυταρίθμου καὶ ἀπὸ 6ης Ιουνίου 1930 πράξεως, καταχωρισθείσης ἐν τῷ ὑπ^o ἀριθμ. 65 τῆς 7ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τεῦχος Β'), ἐγερθῆ, συμφώνως τῷ νόμῳ 3438, τὸ διάτυπον ὑποθέτην πρὸς χρήσιν διδακτικὸν βιβλίον «Ἀλεξ. Γ. Σαρῆ, Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα τῆς ἑκτης τάξεως τοῦ Γυμνασίου» διὰ πέντε σχολικῶν ἔτη, ἵνα ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1930—31 ἕως τέλους τοῦ 1934—35, ὑπὸ τὸν δρόν τοῦ διδακτικοῦ προτύπου οὐτοῦ ἐπενεγχθῶσιν αἱ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὑποδειχθεῖσαι τροποποιήσεις.

Ο Υπουργός
Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ,

Αρθρον 6ον τοῦ ἀπὸ 14ης Σεπτεμβρίου 1932 Προεδρεικοῦ Διατάγματος.

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των, ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρᾳ κατὰ 15%, τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης ἀνευ βιβλιοσήμου τιμῆς, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς διαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν δρόν τοῦ διδακτικοῦ προτύπου μέρους τοῦ ἔξωφύλλου ἢ τῆς τελευταίας σελίδος αὐτοῦ ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἄρθρον.